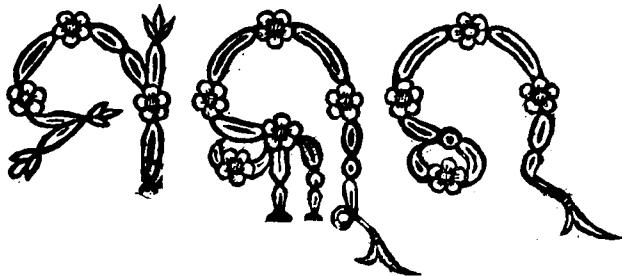

ବେଳାଟ, ୧୯୧୪ ।

ମାଧିକ ପତ୍ର ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସ୍ଵର ଦାସ,

ପ୍ରମାଦକ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଶାଖା ।	କେଣ୍ଟମାନଙ୍କର ନାମ ।	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ ।
୧ । ଜନ୍ମଭୂମି (୨୬୬)	ଶ୍ରୀମତୀ ଦେବିବାବୀ—	୧
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତଳ	„ ଜଗବନ୍ଦୀ ସଂତ	୨
୩ । ପ୍ରଭୁ ଶା ରସିକକାନନ୍ଦ ଦେବ	„ ପାବତୀରେଣ ଦାସ B.A.	୮
୪ । ଅଦର୍ଶ କନ୍ୟା	„ ରାଜକିଶୋର ମହାନ୍ତି	୧୩
୫ । ଯୁଗଳମଠ (ଗନ୍ଧୁ)	„ ବିନ୍ଦୁମଣୀ ମହାନ୍ତି	୧୭
୬ । ବିଶାଖା ପ୍ରତି ରଧକା (୨୬୬)	„ ଭାରାରଥ ମହାମାତ୍ର	୧୫
୭ । ୧୯୬ ସାଲର ଉତ୍ତଳଦେଶ ମିଶନ୍	„ ଦୁରିତର ସଦସ୍ୟ	୨୦
୮ । ଅନ୍ଧାଳନର କେତେକ ପୃଷ୍ଠା	„ କାମିନାକିଶୋର ଦୋଷ	୨୧
୯ । ଅମ୍ବା (ଉଦୟାସ)	„ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ B.A.	୨୩
୧୦ । ଶ୍ରୀ ବମ୍ବନ୍ଦୁଷ ଉତ୍ତଳଦେଶାମୃତ	ଶ୍ରୀମଣୀ ହେମମାଳୀ ଦେବୀ	୨୪
୧୧ । ବସନ୍ତ ଓ ଯୌବନ (୨୬୬)		

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଆ, ବତ୍ତଳା, ଦେବକାନନ୍ଦ ଓ ରଙ୍ଗକଟ ଅଷ୍ଟରରେ ବହି, ତେବ, ବାର୍ତ୍ତ, ନିମ୍ନଶପନ୍ ପ୍ରଭତ ସୁର ଓ ସୁଲଭ ସଂକ୍ଷିରେ ଶ୍ରପାତ୍ତିଏ । ଏଠାକୁ ସବୁପାରା ସ୍ଵପ୍ନ ଓ କାଗଜ ପ୍ରଭତର ଅଢ଼ର ପଠାଇଲେ ତେଣିଥିବେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିମ୍ନମାଳକୀ ।

୨—ମୁକୁର ପ୍ରତମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ଶିୟନିତବୁପେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବ ।

୩—ମୁକୁର ଅତୀମ ବାର୍ଷିକ ମୁକ୍ତି ୧ କା ; ମୋପ୍ପଲ ପ୍ରତମାନଙ୍କ ଲୁବି ୧୯୮୩ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଖ୍ୟାର ମୁକ୍ତି ୧୦୯ ମାତ୍ର । ବେହି ନମୁନା ରୁହିଲେ ଅଗ୍ରେ ମୁକ୍ତି ପଠାଇବେ ।

୪—ରାଧାର ବାର୍ତ୍ତ ବା ହିକଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଦିଅଯିବ ନାହିଁ ।

୫—ବେହି ଠିକଣ ସରବର୍ତ୍ତିନ ବରେ ଅନୁପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତାଇବେ ନତେବେ ପରିବାର ବିପ୍ରଗତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁମ୍ବେ ନାହିଁ । କୋଣ୍ଠି ।

*—ପ୍ରାତିମାନକେ ତିଠା ପଥ ପଠାଇବେ
ଗ୍ରାହକ ନିମ୍ନର ଓ ନୂତନ ଗ୍ରାହକ “ନୂତନ” ।

ମୁକୁରରେ କିମ୍ବାପନ ଛାପାଇବା ଚର୍ଚେ;—
ଏବର ଗାର୍—୪୯ ପ୍ରମବ ୧୧ କା, ଏବ ପ୍ରମବ ୧୨ କା, ପୃଷ୍ଠା
୧୩ ସପ୍ତାହ ୧୦ କା । ଏବ ୧୯ ଗାର୍—ସଥାନିମ୍ବନ ୧୦ କା, ୧୧୮ କା
୧୬ କା । ବଜାରର ଦୂର୍ବଳ ବିଷୟର ସହିତ ଏ ପଠାଇବେ
କେବଳ ପାଇଁ ଏହି ।

ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପ୍ରତିତି ।

ମୁକୁର ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ-ପ୍ରକଳ୍ପ, ପଦ୍ଧତି,
ଉପନ୍ୟାସ ଓ କିମ୍ବାଦି ନିମ୍ନେ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରତି ୧୦ । ଅଣା ଅନ୍ତର୍ବାଦ ବା ଅବଳମ୍ବନରେ ଲିଖିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ୧୦୯ ଅଣା
ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ
ମୁକୁରରେ ପ୍ରାତିମାନକେ ତିଠା ପଥ ପଠାଇବା ପରିବାର
ପାଇବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକ ଗ୍ରାହକ ହେବା ପ୍ରଦୟାଜନ ।
ଲେଖକ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ (ଶବ୍ଦହେଲେ ସନ୍ଦା) ଅତୀମ ୧ କା
ଦେବାକୁହେବ । ନତେବେ ପ୍ରଦୟାର ମୌଳିକନାହିଁ । ପ୍ରଦକ୍ଷଣ
ପୂର୍ବ ମଧ୍ୟର ପ୍ରେସ ସପ୍ତାହରେ ବିଷୟର ହେବା ପ୍ରୟୋଗ ।
ଶ୍ରୀ ବରସନର କାବ୍ୟ, ସନ୍ଦା ।

ମୁଣ୍ଡର

ସପ୍ତ ଛାଇ ।

ବୈଶାଖ, ୧୩୨୪ ।

୫୯ ପଞ୍ଚମୀ ।

ଜନ୍ମଭୂମି ।

(୧)

‘ସାରଳା ଦାସ’ ଜନମି ଯେ ଦେଶେ ଗାଉଳ ମହାଭାବତ-ଗୀତ,
ପ୍ରଭୁର ଯଦ୍ଵି ‘ଅନକୃଷ୍ଟ’ ମହିମାଧର୍ମର ଭକ୍ତି ପ୍ରାଚି,
‘ଲକ୍ଷଣ-ବଜ୍ର’ ର କବି ଯେ ଦେଶେ ତାଙ୍କିଲୁ ରେତ ଅମୃତ-ଜୟେ,
ମୋହଳୁ ଯାହାର ସଙ୍ଗୀତ-ସୁଧା ସରଗ ପ୍ରେମେ କି ସତ୍ତା ଉଚ୍ଚ ।
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧ୍ୟାନ, ଶକ୍ତି,
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଶନିକ, ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି ॥

(୨)

ଉଦ୍‌ଧାରି ‘ଜଗନ୍ନାଥ’ ମୋହଳୁ ଯେ ଦେଶ ‘ଭାବବତ’-ଗାନେ,
ଉଠେ ଯାହାର ମଧ୍ୟ-ହଙ୍କାର ପୁଣ୍ୟ-ପ୍ରାଚେ ଅମର-ତାନେ,
ସାଇର ଯୁଦ୍ଧ ‘ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର’ ଯେ ଦେଶେ ରଜ୍ୟ ମଣି ଭୁଲ୍ଲ
ଫିଟାଉଳୁ କିବା ଶରତପୁଣେ ତେବ୍ୟ-ତିଷ୍ଠଗୁରୁର ପୁଣ୍ୟ-ଜୟେ ।
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧ୍ୟାନ, ଶକ୍ତି,
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଶନିକ, ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି ॥

(୩)

‘ଅଭିମନ୍ୟ’ ଯାର ପୁଣ୍ୟ-କୋଳେ ଗାଉଳ ବିଦଗ୍ଧେ ରାସ-ଗୀତ,
ହଙ୍କାର ଦେଲୁ ବିରଜ୍ଞା-ପ୍ରାଣେ କାଳିପୁ-ସୁନାର ମଧ୍ୟ-ପ୍ରାଚି,
‘କବିସୂର୍ଯ୍ୟ’-ର ‘ଗନ୍ଧ-କଥା’ ଯେ ଦେଶପ୍ରାଣେ ଉଠେ ବାଜି,
ସୁତ-ଉତ୍ତାଳେ ନନ୍ଦନ-ଅଶା ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ଖେଳଇ ଆଜି ।
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧ୍ୟାନ, ଶକ୍ତି,
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଶନିକ, ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି ॥

(୪)

‘ପ୍ରେମ-ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ’-ର ଚରଣ-କଣିକା ଲଭ ହେ ଯେ ଦେଶେ
‘ପ୍ରତାପତ୍ରୁତି’
ମାତ୍ର ମତାରଲେ ଗୌର-ଧର୍ମ ପ୍ରେମ ଆକୁଳେ କି ଉତ୍ତ ସୁତ୍ର,
‘ଶମା—ନନ୍ଦ’ ‘ରବିକାନନ୍ଦ’ ଗାଉଳେ ଯେ ଦେଶେ ପ୍ରେମ-ଧର୍ମ
‘ମାଧ୍ୟମ’ ଗାଉଳ ପୁଣ୍ୟ-ଶ୍ଳୋକେ ରୁହି ଯେ ଧର୍ମର ପ୍ରକଳ୍ପିତ ।
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧ୍ୟାନ, ଶକ୍ତି,
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଶନିକ, ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି ॥

(୫)

ଶୁଭ୍ରହ୍ୟେ ମୋହଳୁ ଯେ ଦେଶେ ‘ଶିତାମର’ ତାର ‘ନୃତ୍ୟିର
ଗାତ୍ରେ’,
ଉଦ୍‌ଧାରି ‘ରଜ୍ୟ-ବ ଶେକାଉଳ ନିତ୍ୟ ସକଳ-ଜୀବେ ମୁଗ୍ନ-ଚିତ୍ତେ,
ଅଗ୍ରତ-ଚିତ୍ତର ମହା ଅଦର୍ଶ ତୋଳି ସମ୍ମୁଖେ ଯେ ‘ବିକରମ’
ଧନ୍ୟ ତାହାର ଜନ୍ମ ଏ ଦେଶେ, ଧନ୍ୟ ତାହାର ‘ରମ’ ନାମ ।
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧ୍ୟାନ, ଶକ୍ତି,
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଶନିକ, ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି ॥

(୬)

“କଳୋ ଚିତ୍ତୋପୂଳକା” ବହେ ଯେ ଦେଶେ ରୁଚିର ଅଧ୍ୟେ,
ପ୍ରବାହିର ଯଦ୍ଵି କାଠେଯୋତ ଅମଳ କମଳ ଧବଳ ଦାସ୍ୟେ,
କୋଣାର୍କଯାହାର ରୁଚିର ଶିଳ୍ପେ ଲଭିତ ରୁଚିରେ ଅସନ ଶେଷ୍ୟ,
ସେହି ସେ ଦେଶ ପୁଣ୍ୟଶେଷ, ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ।
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧ୍ୟାନ, ଶକ୍ତି,
ସେହି ଦେଶ ମୋର ଧର୍ମ, କର୍ମ, ଶିକ୍ଷା, ଦାର୍ଶନିକ, ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି ॥

ଶିତାମର—

ପ୍ରାଚୀନ ଉକ୍ତିଳ ।

(ଶେଷରଣ)

କେହ କେହ କହନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେ । କେତେକ ବଜୀୟ ଲେଖକ କହନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବଙ୍ଗଭାଷାରୁ ଜାତ ହୋଇଛି । ଏକଥାଏ କେତେଦୂର ସମୀରୀନ ଏହା ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ ।

ଭାଷା କେବେ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ତାହାର ଅଦ ଅନ୍ତର୍ଭିତ୍ତି କରିବା କଠିନ । ବୋଧନ୍ତିଏ ଯେଉଁ ଦିନରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଲାର ତେତେଦିନରୁ ଭାଷା ହେଲାଣି । ସୃଷ୍ଟି ଅଗର କି ଭାଷା ଅଗର ଏକଥା ହୁଇ କରିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ଶକ ଓ ବୃକ୍ଷର ଘୋଲାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଇ କରିବା ଯେତର କଠିନ ଭାଷା ଓ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହିପର । ଶାଶ୍ଵତ କହେ ନାଦ ବା ଶବ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵରୂପ । ଭାଷା ଅର୍ଥ ଭାବବୋଧକ ଶବ୍ଦ ବା ସ୍ଵର । ଯେଉଁ ଅଭିଭ୍ୟନ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅଗରାର ଭାବ ଅନ୍ୟକୁ ରୁହାର ଦିଆଯାଇ ପାରେ ତାହାହୁଁ ଭାଷା । ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷା ଅଛି, ପଶୁ ପରୀର ଛଷା ଅଛି, କାଟ ପଢ଼ଗର ଭାଷା ଅଛି, ଅଧ୍ୟନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ଉଭିଦର ମଧ୍ୟ ଭାଷା ଅଛି । ସାଧାରଣ କଥାରେ କହିବାକୁ ହେଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବା ସ୍ଵର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ମାତ୍ରକେ ଅଗରା ସ୍ଵାନାମୟ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଗରାର ମନୋଗତ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରନ୍ତି ତାହାର ନାମ ଭାଷା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ଅଗରା ସୁଖ ଦୁଃଖ ଅନ୍ତର ଅଭିଯୋଗ ଅନ୍ୟ ଅଗରର ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସମ୍ମନ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ଅଗରା ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବର କରିବ । ଏହା ପ୍ରାଣୀର ନୈଷରିକ ଧର୍ମ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ସ୍ଵରଯନ୍ତ ଅଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାଗାଯୁଁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସ୍ଵରଯନ୍ତ ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟ ଅଗରା ମନୋଗତ ଭାବ ଯେତର ପ୍ରକାଶ କରିପାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣି ପକ୍ଷରେ ତାହା ଧାରଣାପାଇତ । ପ୍ରତିବି ପ୍ରାକ ଦାର୍ଶନିକ ପଣ୍ଡିତ ଅର୍ଥାତକୁ କହିବନ୍ତି “ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ, ନ୍ୟୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୁହାର ପାରେ । ଭାବ ମନ୍ଦ ନ୍ୟୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୁହି ପାରେ ବୋଲି ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱୟାଧି ଅଗରା ଗ୍ରେଷ୍ଟ ବୋଲି ମନୁଷ୍ୟ ବାକ୍ୟକଥାନ ଭାଷାର ଅଧିକାର ” ।

ଭାଷା କିମର ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଲା ଏ ବିଷୟରେ ନାନା ମତଭେଦ ଦେଖାଯାଏ । କେହ କହନ୍ତି ଭାଷା ଦେଖାଣକୁ ସମ୍ମୁଦ୍ରା । କେହକେହ ଭାଷା ଚନ୍ଦ୍ରକଷଣସ୍ଥ ଜହନ୍ତି ମାନକ ସୃଷ୍ଟି । ମାନକ ସୃଷ୍ଟି ହେବାପରେ କିଛି କାଳ ଚାନ୍ଦୀମଧ୍ୟର; ଭାବ ଭାବ ମୁଦ୍ରାର ଅଗରା ମନୋଭବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା: ସେ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା

ସୃଷ୍ଟି ମନୋଭବ ପ୍ରକାଶ କରି ନ ପାର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କିଲା । ପ୍ରଥମ ଉଚ୍ଚାରତ ଶବ୍ଦ ଅଧିକାର ଓ ଅଧିକାରୀ ଥିଲା । ଶେଷର ଦୂର ଶବ୍ଦ ସମ୍ବେଦନ କରି ମନୋଭବ ପ୍ରକାଶ କରି । କେହ କେହ କହନ୍ତି ଭାଷା ଭାଷା ଉଷ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି । ଅନ୍ୟ ଏକ ପକ୍ଷ କହନ୍ତି ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଵଭବ ଜାତ । ଯେ ଶୈଳିଷ୍ଟ ଏତ ପ୍ରାଦ୍ୟ କିମ୍ବା ଯେ ଭାଷା ଅନାଦିକାଳରୁ ଅଛି । ପୁଅର୍ଥରେ ଅଫଣ୍ୟ ଭାଷା ପ୍ରତିକିତ ଅଛି । ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନ କିମ୍ବା ଶୈଳିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ପ୍ରତିକିତ ଅଛି । ଏକ ଭାଷା ଭାଷାର ଧାରାକାର ଧାରା କରେ । ଏତ ଗଲା ଭାଷାର ସାଧାରଣ ନିମ୍ନମୁଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉ ଉଚ୍ଚକ ଭାଷା ବା ଉତ୍ତର ଭାଷା ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କେତେକାଳର । ବୃଦ୍ଧତନ୍ତ ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି “ବୃଦ୍ଧା ସମାଗ୍ରେ ବୃଦ୍ଧରୁପୀ ବାକ୍ୟ ସ୍ମୃତିକା କରି ଅକାଶବନ୍ଧ ସ୍ଵର ଓ କାକାବନ୍ଧ ହଳବନ୍ଧ ଏବଂ ହଳବନ୍ଧ ଓ ସ୍ଵରବନ୍ଧ ପରିଷର ସମ୍ମିଳିତବନ୍ଧ ସକଳ ସ୍ମୃତିକା ଏବଂ ବାଳକମାନଙ୍କ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଲୁଗି ଏ ସମ୍ମତ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିପାର ସ୍ଵରୂପ କଲେ, (ବୃଦ୍ଧତନ୍ତ ପୁରାଣ, ଦୂରଭାଗ୍ୟ ୧୫୩ଶା ଶ୍ଲୋକ) ସେହି ଛୁପନ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଭାଷା ଥିଲା ତାହା ପୁରାଣରେ ଲେଖା ନାହିଁ । ପ୍ରାକୁତ ଲକ୍ଷେତ୍ରର ବ୍ୟାକରଣରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଭାଷାର ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ଏହ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ଲକ୍ଷିତବ୍ୟକ୍ତର ପ୍ରକ୍ରିୟରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଅର୍ଦ୍ଧୀୟ ବିଶାମେତ ପୁରୁଷଦେବଙ୍କୁ ଲିପି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଦେବ ଶତ ପ୍ରକାର ଲିପି ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପୁରୁଷଦେବ ଯେଉଁ ଶତ ପ୍ରକାର ଲିପି ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ସେଥି ମଧ୍ୟରେ “ଉପାଲିପି” ନାମ ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ସମ୍ମକତଃ ଉତ୍ତରିତ ଉପାଲିପି ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । ଜ୍ଞେନମାନଙ୍କର “ସମବାୟସ୍ତୁଷ” ଓ “ପୁଜ୍ଞାପନାସ୍ତୁଷ” ପ୍ରକ୍ରିୟରେ “ଦାଷ ଉତ୍ତରିପା” ଓ “ଦାସପୁରୀପା” ଲିପିର ନାମ ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ନନ୍ଦୀସ୍ତ ନାମକ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜ୍ଞେନ ପ୍ରକ୍ରିୟରେ ଛଦିଶ ପ୍ରକାର ଲିପି କଥା ଲେଖାଅଛି ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ “ଉତ୍ତରିଲିପି” ନାମ ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ସମ୍ଭୂତ ଭାଷାର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଗ୍ରହ ହେଲେବେଳେ ଦାର୍ଶିଣ୍ୟରେ ଉତ୍ତରିତ ମୂଳଭାଷା ଏବଂ ୨୭ ଗୋଟି ଉପଭାଷାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଛି । ପ୍ରାୟ ସାତାଶତ ବର୍ଷ ପୁର୍ବେ “ପ୍ରାକୁତ ରହୁବାକା” ନାମକ ଶତରୁବେରେ ସେହି ସମ୍ମତ ଭାଷାର ବିଷୟ ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି ।

“ଗୋଡ଼ାଉଦେବ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପାଣ୍ଡିକୌନୁଳ ସେଂହୁଲାଃ”

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷା ରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷାରୁ ଉପର୍ଯ୍ୟାନିକ ହୋଇଛି । ଭାବତକର୍ଷର ଭାଷା ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଉପର୍ଯ୍ୟାନିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ମତ ପ୍ରତିଲିପି । ପ୍ରଥାନଟଃ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷା ମଳ ଭାଷା ବୋଲି କଥିତ ହେବ । ଏକା ଭାବତ କାହିଁକି ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ମୁଖ୍ୟମାନ ଯାବାଟାରୁ ଭାଷାର ଜନମା ବୋଲି କହିଲେ ଅଞ୍ଚଳୀ ହେବ ନାହିଁ । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ପୂଣି ନାନାପ୍ରକାରର ସଥା ବୈଦିକ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ, ବ୍ରାହ୍ମାଣିଧିକମାନଙ୍କ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ, ଉତ୍ସନ୍ନଦ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ, ପୁରାଣୋପାସନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ସବୁ ଭାଷାର ଜନମା ହେଲେ ମଧ୍ୟ କେଉଁ ଭାଷା କି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ତରୁ ଉପର୍ଯ୍ୟାନିକ ହୋଇଛି ଏକଥା ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରିବା ସହିତ ନାହିଁ । ମ୍ୟାବୁନ୍ମଳିରଙ୍କ ମତରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷାରୁ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଉପର୍ଯ୍ୟାନିକ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଦେଶିକ ଭାଷାର ଉପର୍ଯ୍ୟାନିକ । ଏହାହିଁ ସାଧାରଣ ମତ । ପାକୃତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥାତ୍ ଉପର୍ଯ୍ୟାନିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭ୍ୟାନକାରିମାନେ କହିଛନ୍ତି “ପ୍ରାକୃତ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ” ତଥା ଉତ୍ସ ତତୋ ଅଗତଃ ବା ପାକିତଃ” ।

ଆର ଏକ ଶେଷୀର ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ପାଲିଭାଷା
ସମୟ ଭାବରୀଯୁ ଭାଷାର ଆଦ୍ୟର । ପାଲିଭାଷା ବ୍ୟାକରଣକାର
କାହୁୟାଙ୍କ ଏହି ମତର ପୋଷନକା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ
ମତରେ ପାଲିଭାଷା ମଳଭାଷା । ସିନ୍ଧୁଳ ଦେଖାଯୁ ବୌଦ୍ଧମାନେ
ପାଲି ଭାଷାକୁ ମାଗଧ ଭାଷା ବୋଲି କହନ୍ତି । ଅନେକ
ପ୍ରତିବ୍ରିଦ୍ଧମାନେ ହିଙ୍କାନ୍ତି କରନ୍ତି ଯେ “ପଞ୍ଚିରେ ଏ ଭାଷା
ବ୍ୟକ୍ତହାର ହେଉଥିଲା ବୋଲି ଏହାର ନାମ ପାଲି ଭାଷା” ।
“ପତ ସନ୍ଧ୍ୟ ଅତୁୟ” ନାମକ ପାଲ ପ୍ରଜ୍ଞରେ ଲେଖାଅଛି
ଏହି ଭାଷା ଦେବଲୋକ, ନରଲୋକ, ନରକ, ପ୍ରେତଲୋକ
ଏବଂ ପୁଣ୍ୟଜାତ ମଧ୍ୟରେ ବି ପ୍ରତଳିତ ଥିଲା । ମାର୍ଯ୍ୟା ଭାଷା ପୁନମ୍ଭ
ଭାଷା ଏହିହେତୁ ବୁଦ୍ଧଦେବ ସ୍ଵୟଂ ସମୟାଧାରଣକ ବୋଧ-
ଘୋଜିର୍ଯ୍ୟବର୍ଥ ପିଟକ-ନିତୟ ଏହି ଭାଷାରେ ବ୍ୟକ୍ତ
କରିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ପ୍ରଥମେ ପାଲି ଭାଷାର ଉପର୍ତ୍ତି, ପାଲି ଭାଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
କେଣ୍ଟ ଦୁଇତା । ତଦୁତ୍ତରୁ ପାଲିଭାଷା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶୀକ
ଭାଷାର ଉପର୍ତ୍ତି । ଶକତକବର୍ତ୍ତୀ ଅଶୋକ ଭ୍ରବତବର୍ଷର ନାମା
ପ୍ରଦେଶରେ ଦୋଷଣା ଲିପି ପ୍ରମୃତ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ
ମଧ୍ୟ ଅଶୋକଙ୍କ ଦଶାଙ୍କ ଧଉଳ ଓ ଉଦୟମୀରି ପ୍ରକୃତ
ପାହାବିମାନଙ୍କରେ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଅଶୋକ
ଯେତେ ପ୍ଲାନରେ ସେହି ଅକ୍ରମାନ ଖୋଦିତ କବରଖୁଲେ

ସେ ସମୟ ପାଞ୍ଜାରରେ ଖୋଦିତ ହୋଇଥିଲା । ଦେଖି
ଭେଦରେ ସମୟ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଭେଦ ଆଇପାରେ । ମାଫ
ସାଧାରଣତଃ ସମୟ ଏକପ୍ରକାର । ଅଶୋକ ସାଧାରଣଲୋକଙ୍କ
ଶକ୍ତି ଲୁଗି ଚାକ ଆଞ୍ଚମାନ ପ୍ରଭାର ନିରୁଥିଲେ ସୂଚିର୍ଥ ସେ
ପାଧାରଣ ଲେକେ ଯେଉଁ ଭାଷା ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ ସେହି
ଭାଷାରେ ଲେଖାଇଥିବା ମୁକ୍ତିଶଙ୍କତ । ଉଚିତରେ ହିମାଳୟ-
ଠାରୁ ଦର୍ଶଣରେ ବିନ୍ଦୁଗିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତରେ
ସିନ୍ଧୁନଦିଠାରୁ ପୂର୍ବରେ ଗଙ୍ଗାଗାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଭାଷା
ସାଧାରଣର କୋଥଗମ୍ୟ ଥିଲା ସେହି ଭାଷାରେ ଅଶୋକ
ଯୋଗଣ ଲିଖି ଲେଖାଇଥିଲେ । ଉଚାରଣ ତାରତମ୍ୟ ହେଉ
ବିଭିନ୍ନ ପ୍ଲାନରେ ଟକିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଇପାରେ ମାଫ ସେ
ଭାଷା ଯେ ଏକ ଭାଷା ଏଥିରେ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ପର୍ବତକୁଳମାନେ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୁଗ ଛାଇ
କରିଛନ୍ତି । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ବୃତ୍ତେଦର ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଭାଷା
ପ୍ରକଳିତ ଥିଲା । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ମହାକାବ୍ୟନ ଯୁଗ; ଏହି
ଯୁଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଂ ଅରଣ୍ୟକମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟଦୟ ହୋଇଥିଲା ।
ତୃଷ୍ଣୟ ଅବସ୍ଥା ସ୍ଵର୍ଗିତର୍କର ସୁମୁଖ; ଏହି ଯୁଗରେ ବୌଦ୍ଧ
ସାହଚର୍ତ୍ତର ଅଭ୍ୟଦୟ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଲିଖିତ
ଭାଷା ଓ କଥ୍ୱତ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଶ୍ଵକ୍ୟ ସାଧତ ହୁଏ । ଏହି
ଯୁଗରେ ବ୍ୟାକରଣ ବନ୍ଦନା ମଧ୍ୟରେ, ଏକଆତ୍ମେ ସୁନ୍ଦରାହୁତ୍ୟ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର କଥତ ଭାଷା ପ୍ରକଟିତ ହେଲା । ଏହି
ସମୟରେ ଗୌତମ ବୃଦ୍ଧ ଧର୍ମ ମତ ପ୍ରଗ୍ରହ କଲେ ଏବଂ
ଅଶୋକ ଦୋଷଣା ଲିପି ପ୍ରବୃତ୍ତ କଲେ । ଏହି ଯୁଗର
ସାଧାରଣ କଥ୍ୱତ ଭାଷା ପାଲିଭାଷାର ଅଧିକ୍ଷର । ଏହା ଦରେ
ତର୍ହୁତ୍ ଯୁଗ—ଗୌତମିକ ସୁଗ, ଏହି ସମୟରେ ଗ୍ରାହକ
ଭାଷାର ଉପ୍ରଦିତ । ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରଭାବ ଅବସାନ ହେଲାରୁ ହିନ୍ଦୁ
ଧର୍ମର ପୁନର୍ବ୍ରାହ୍ମଦୟ ହେଲା ଏବଂ ପାଲିଭାଷାର ଭାବର ପଥ
ଅବତୁଳ ହେଲାରୁ ଗ୍ରାହକ ଭାଷା ଆପଣା ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୟାର କଲା ।
ପାଲିଭାଷା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଫର୍ମ୍ବତ ଭାଷାର କିମ୍ବା ସମ୍ବନ୍ଧ
ଦେଖାଯାଉ ।

ହୃଦୟ	ଗାନ୍ଧି	ପ୍ରାଦୁର	ଶେଷା
ସବୁ	ସବୁ	ସବୁ	ସବୁ
ଅଦ୍ୟ	ଅତ୍ତ	ଅଦ୍ୟ	ଅତ୍ତ
ମୁଖ	ମୁଖ	ମୁଖ	ମୁଖ
ମଧ୍ୟ	ମଜ୍ଜ	ମଜ୍ଜ	ମାଝ
ରଙ୍ଗନ	ରଥ	ଅଜା	ରଙ୍ଗନ

ପ୍ରାକୃତ	ପାଇ	ଓଡ଼ିଆ	ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ବାଲେଶ୍ୱର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଓ ପୁରୁଷ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଏକା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କହିଛି ପଦ୍ମଭାଷା ଏହିପରି ହାନିନୂପୁରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଧାରଣ କରିଛି । ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶିକ ଭାଷା ଯେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା; କୌଣସି ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାର ଏହା ଉପଭୋଗ ନୁହେ । କେତେକ ବଙ୍ଗାଳୀକର ଧାରଣା ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବଙ୍ଗ ଭାଷାର ଉପଭୋଗ, ମାତ୍ର ଏ କଥା ନିତନ୍ତ୍ର ଅମୂଳକ । କୌଣସି ଭାଷା ଚଢ଼ାନୁସରି ଅନ୍ୟଦ୍ୟରେ ଏବରି ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀ ଉତ୍ତରାସ ଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ରାଧ ପଟିଶ୍ରେମ କରି ଭାବରେ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯେଉଁ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାର ମତ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସହିତ ବଙ୍ଗାଳ ଭାଷାର ବିଶେଷ ନିକଟ ସମ୍ପର୍କ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବଙ୍ଗ ଭାଷାର ଉପଭୋଗ । ଯଦି ଏହାହିଁ ପ୍ରଥାନ ଯୁକ୍ତିତ୍ତରେ ତେବେ ବଙ୍ଗଭାଷା ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଉପଭୋଗ କହିଲେ ଆପଣି କଣ? ଭାବର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ନିକଟ ସମ୍ପର୍କ ଘୋଷାଦୂଶ୍ୟ ଥିବାଯୁଲେ ଏପରି ଧାରଣା ନିତନ୍ତ୍ର ଅମୂଳକ ବୋଲି ବୋଥିଥିବ । ବରଂ ଉତ୍ତରିକା ଭାଷାର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସହିତ ଦେଖି ଘୋଷାଦୂଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଅତିବକ୍ଷ ଉତ୍ତରିକା ଭାଷା ସମ୍ପର୍କରୁ ଉପରି ହୋଇଥିବାର ନିଷ୍ଠା କଥା । ଭାବର ସକଳ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ କପରି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି ଦେଖାଯାଉ ।—
(ଏକ ବଚନ)	(ଅନୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ)	(ଏକ ବଚନ)	(ଅନୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ)
ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର	ଅନୁମ୍ନ	ବୈଜ୍ଞାନିକ	ହମ୍
ପ୍ରାକୃତ	ଅନୁମ୍ନ	ବ୍ରଜଭାଷା	ହମ୍
ପାଇ	ଅନୁମ୍ନ	ତେଲେଗ୍ନୁ	ନେନ୍ଦ୍ରୀ
ହମ୍	ହମ୍	ତାମିଲ	ନାଂ
ବଙ୍ଗାଳା	ଅମି	କେନାର	ନା, ନ୍ତ
ଗୁରୁଷଟୀ	ହୁଂ	ମଳୟାଳମ୍	ଷ୍ଟ୍ରେନ୍
କନୋଇଜା	ମେ	ପଞ୍ଜାବୀ	ମେଂ
ମରୀ	ମୀ	ନେବାଲୀ	ମେଂଠେ
ଓଡ଼ିଆ	ଅମେ ବା ଅମ୍ବେ	ବନ୍ଦିଜି	ଆଂ, କୁଂ
ମେଥିଲ୍କୀ	ହମ୍	ତବୁତ୍	କୁଂ କୁଂ

କୁ ଥାରୁ
ଷୟୁତ—କରେତ
ପ୍ରାକୃତ—କରଇ
ଉଜ୍ଜଳୀୟ—କରେ
ହନ୍ତ—କରେ
ବଙ୍ଗଳା—କରେ ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଞ୍ଚତମାନଙ୍କ ବିଭାଗୀନୟାରେ ମଧ୍ୟ-ଏସିଥର ଦେଶ ବିଦେଶକୁ ଗମନ କର ସମ୍ବେଦିତ ଷୟୁତରେ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା ଭଲ ଭଲ ମନ୍ତ୍ର ଧରଣା କଲା । ସୁତରଂ ମୂଳ ଭାଷାକୁ ସେମାନେ “ଏରୁଯାନ୍” ବା ଉତ୍ତରୀ ଉତ୍ତରୋଧୀୟ ନାମରେ ଅଭିହତ କରନ୍ତି । ସେହି ମୂଳ ଭାଷାର ସାତଗୋଟିଏ ଶାଖା ସଥା; — ଉତ୍ତରୀକ, ଉତ୍ତରୀକ, ଶ୍ଵାଭାବିନିକ, ନୈତ୍ରୁକ, ହେଲେନିକ, ଉତ୍ତାଳିକ, ଉତ୍ତାଳିକ, ଉତ୍ତାଳିକ । ଉତ୍ତରୀକ ଶାଖାରୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଵୀଚ୍ଛା ଏବଂ ସ୍ଵୀଚ୍ଛା ପ୍ରାକୃତ, ଓଡ଼ିଆ, ଶଙ୍କଳା ପ୍ରତିତ ଭାଷାଯୁ ଉତ୍ସମାନଙ୍କର ଭଲ୍ଲାତି ହୋଇଛି । ମ୍ୟାକୁ ମୂଳର ପ୍ରମାଣ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଞ୍ଚତମାନେ ଏହିମତର ପ୍ରବତ୍ତିକ ଓ ପରିଯୋଗକ, ଏହିହେତୁ ପୁଅଥବାର ଯାବନ୍ତୀ ଭାଷାମଧ୍ୟରେ ସୌମାଦ୍ଵାଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।

ଷୟୁତ—ଦେଲୁ (ପ୍ରଥମାରେ) ପିତର

ଜେନ—ପଦର
ଲଟିନ—ପେଟର
ଗ୍ରୀକ—ପାଟର
ଜନ୍ମନ—ପାତେର
ଇଂରେଜ—ପାଦର
ଓଡ଼ିଆ—ପତା
ବଙ୍ଗଳା—ପତା

ଏହିଯର ଅନେକ ଶବ୍ଦର ସୌମାଦ୍ଵାଶ୍ୟ ଦେଖାଯିବ ।

ପାଦେଶକ ଭାଷାର ଭଲ୍ଲାତି ହେଲା କିପର ? ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ନୁ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟ-ଭାଷାରୁ ଶକନ୍ୟ ଲିପିରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକ ବ୍ୟବହାର ହେବାର ଆମ୍ବ ହେଲା । ୧୯୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କରେ ସବ ପ୍ରଥମ ବିଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଵୀଚ୍ଛା ବ୍ୟବହାର ହେବାର ଲିପିମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ । ସବେ ତାମ୍ରଶାଖନ ପ୍ରତିତ ସମୟ ପ୍ରଯୋଜନୀୟ ଶକନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଵୀଚ୍ଛା ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ଅଶୋକ ଅନୁଶାସନ ଏବଂ ପୁନ୍ମୂଳୀର ଲିପିମାନଙ୍କରୁ ଅନୁମାନ ହୁଏ ସେ ଅର୍ଥମାନଙ୍କର ଭାଷା ଏକ ଥିଲା । ଏବଂ ତାହା ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକାନ୍ୟ ଥିଲା । ଦେଶଜ ଭାଷା ‘ଅଥାର ଅନ୍ତମ ଅଧିକାରୀଙ୍କ କଥିତଭାଷା ନାମାବଧ ଏବଂ

ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକାନ୍ୟ ପୁଅଥିଲା । ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ଏହି ସମୟ ଦେଶଜ ଭାଷାକୁ ବିଦୁରତ କରି ସେମାନଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭାବିତ ଓ ରଚନାଶତ ଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତ୍ଯେତ ପାଦେଶକ ଭାଷା ସ୍ଵୀଚ୍ଛା କଲା ।

ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତ୍ଯେତ ପାଦେଶକ ଭାଷାମାନ ପୂର୍ବେ ‘ପ୍ରାକୃତ’ ଭାଷାମାନରେ ଅଭିହତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ଦିବିଧ; — ତତ୍ତ୍ଵମ, ତତ୍ତ୍ଵବ, ଦେଶଜ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକ ତୁଳ୍ୟ ତାହା ବିଷମ; ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକରୁ ଉର୍ଭବ ହୋଇଛି ତାହା ତତ୍ତ୍ଵବ; ଯେଉଁ ପାଦେଶକ ଶବ୍ଦ ମାନ ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକ ତୁଳ୍ୟ ନୁହେ ବା ସ୍ଵୀଚ୍ଛାକରୁ ଉପରୁ ଉପରୁ ହୋଇ ନାହିଁ ସେବୁକ କିମ୍ବା “ଦେଶଜ” ଶବ୍ଦ ।

ତତ୍ତ୍ଵମ—	ତତ୍ତ୍ଵବ—	ଦେଶଜ—
ଦର୍ଶନ	ଗଧ	ନଢ଼ା
ଶବଶ	ଚଷୁ	ପରତ୍ତ
ଲତା	କାନ	କାନ୍ତି
ଅଭିଶ୍ୟ	ନାହା	ତଙ୍ଗା

ଏ ସମୟ ଅଲୋଚନା କଲେ ଟମ୍ବୁ ଜଣା ସିବ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପାଦେଶକ ଅବସ୍ଥାଦିତ । ଓଡ଼ିଆ ଭୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପାଠୀନାର ଭାଷା ବୋଲି କେହି ଅସ୍ତ୍ରିକାର କରି ପାରି ନାହିଁ ।

ଆଜି ଗୋଟିଏ କଥା ଭାଷା ସମୟରେ କୁହା ଯାଇ ପାରେ । ଭାଷା ଦୂର ପ୍ରକାର ;— କଥିତ ଓ ଲିଖିତ । ଭାବତରେ କଥିତ ଭାଷା ଅନେକ ଲିଖିତ ଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନ୍ତକ । କଥିତ ଭାଷା ନିମ୍ନମରେ କୌଣସି ପାଠୀନ ଗ୍ରହ୍ଣ କେଣ୍ଟା ହୋଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଲିଖିତ ଭାଷା ସମୟ ସମୟରେ କଥିତ ଭାଷାରୁ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରିଛି କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ କଥିତ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ । ମହାବିଜ୍ଞାନ ଅଶୋକ ପ୍ରତ୍ଯେତ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତାଳିକରୁ କଥିତ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ମାତ୍ର ତାହା ପ୍ରାୟ ହେଲା ନାହିଁ । କଥିତ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଯାଇ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଟିଛି । ଅନ୍ତକାଳି କଥିତ ଭାଷାର ସମ୍ବେଦି ଅବର ହେଉଛି ଏବଂ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ହେଉଛି ।

ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ଭାବତରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ପ୍ରତିକିଳ ଅଛି । ଦେବନାଗର, କୁଟିଳ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ସୌମାଦ୍ଵାଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ଅନୁମାନ ହୁଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଦୂରାକର କୁଟିଳକାନ୍ତର ପରି ଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ପୁଣି ଦୂର ପ୍ରକାରତ-

କରଣୀ ଓ ସରଳାକ୍ଷର । ବର୍ଣ୍ଣମାଳା କେବେ ସୃଷ୍ଟି ହେଲୁ ଏ
ସମ୍ବନ୍ଧେ ନାକାମତ ଦେଖାଯାଏ । କେବେ କେହି ସିଙ୍କାନ୍ତ
କରନ୍ତି ଯେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ପ୍ରଥମେ ଭାରତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପରେ
ପୁଅଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶରେ ପ୍ରଗରିତ ହେଲା । ଭାଷା
ଯେତେ ଦିନରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ତେତେଦିନରୁ ସୃଷ୍ଟି
ହୋଇଛି । ଜ୍ଞାନ ହୃଦୀ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାଷାର ହୃଦୀ ହୁଏ ଏବଂ
ସେହି ହୃଦୀ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଏହା ହୁଏ ପ୍ରାଚୀତିକ
ଜ୍ୟୋତିଷ । ସ୍ଵାତନ ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଅଲୋଚନା କଳେ ଜଣା ଯାଏ
ଯେ ସତ୍ୟ, ସେତା, ଦ୍ୱାସର, କଳିଯୁଗମନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣମଳା
ବିଦ୍ୟମନ ଥିଲା । ପୁଅଶାର ଆଦିଗ୍ରହ ରୂପେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣମଳ ର
ଅସ୍ତ୍ରର ପରତ୍ୟେ ମିଳେ ।

ପାଷାଡ଼ୀ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରଥମେ ମୌର୍ଚୀକ ଅନ୍ଧର
ବା ବସ୍ତୁ ତିବି ଥିଲା ଏବଂ ଏହି ମୌର୍ଚୀକ ଲିଖି ପ୍ରଥମେ
ମିଶର ଦେଶରେ ସୁଷ୍ଠୁ ହେଲା । ଏହି ମୌର୍ଚୀକ ତିବି ନାନା
ସ୍ତରର ଥିଲା— ୧ ବୃଦ୍ଧିତଥ, ୨ ଭାବଚିତ୍ତ, ୩ ଶବ୍ଦଚିତ୍ତ ।
ଭାବଚିତ୍ତ ପୁଣି ଦୁଇପ୍ରକାର ଏକଭାବଚିତ୍ତ ଓ ବହୁଭାବଚିତ୍ତ ।
ଗୁଣାର୍ଥ ବୋଧକ ମୂର୍ଚୀଚିତ୍ତ । ଏକାଧିକ ମୌର୍ଚୀକ ଅନ୍ଧର
ହୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାରର ଥିଲା ।
କେହି କହନ୍ତି ଦିନିସୀୟଜୀବ ପ୍ରଥମେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ସୁଷ୍ଠୁ କଲେ ।
ଅଧିକାଂଶ ପାଷାଡ଼ୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ମେଶର ଦେଶରେ
ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ପ୍ରବେଶ ଲଭ କଲା । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୁଅବ୍ଦ ଉତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର
ଲେଖକ ଅନେକ ଆଲୋଚନା କରି କହନ୍ତି ଯେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା
ପ୍ରଥମେ ଭାରତରେ ସମ୍ଭ୍ଵ ହେବାର ଅନ୍ତରକ କାରଣ ଅଛି ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅଲେକଜାନ୍ରୁରଙ୍କ ଭାରତାଗମନ
ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ ଲିପି ପ୍ରତଳିତ ଥିବା ବିଷୟ ସାଂଖ୍ୟ
ଅନୁଭବ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଭାରତ ସମୟକ୍ରମୀୟ ଅଭିନନ୍ଦତା
ଏହି ଅଲେକଜାନ୍ରୁରଙ୍କ ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କିମ୍ବା ଅଲେକ-
ଜାନ୍ରୁରଙ୍କ ବହୁଭାବରେ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତରେ ଲିପି ପ୍ରତଳିତ
ଥିବା ବିଷୟ ବେଦବେଦାନ୍ତ, ପଣ୍ଡିତମାନ ପ୍ରତ୍ୱାତ୍ମକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଣାସାଏ ।
ଅଲେକଜାନ୍ରୁର ଶ୍ରୀମୁଁ ପୂର୍ବ ୩୨୭ ଅଭିରେ ଭାରତକୁ
ଅସିଥିଲେ । ଶ୍ରୀମୁଁ ପୂର୍ବ ୧୫୦ ବା ୩୦୦ ବିଷ୍ଣୁ ପୂର୍ବରେ
ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ସମୟକ୍ରମୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଲିପି ଖୋଦିତ
ଦ୍ୱାରାଥିଲା । ଏ ସମସ୍ତ ପାଲି ଲିପି । ଉତ୍କଳରେ ମଧ୍ୟ
ଅଶୋକଙ୍କ ଦଶାଙ୍କ ଧଉଳ ପାହାଡ଼ରେ ଖୋଦିତ ଅଛି ।
ସୁରତ୍ୟ ଉତ୍କଳ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ପରେ ସମ୍ମୁଖ
ହୋଇ ଥିବାର ସମ୍ବନ୍ଧ । କାରଣ ତେତେବେଳେ ଉତ୍କଳାଶ୍ରମ
ପ୍ରତଳିତ ଥିଲେ ସେହି ଅଭିରରେ ସେହି ଦଶାଙ୍କମାନ ଅବଶ୍ୟ
ଖୋଦିତ ଦ୍ୱାରାଥିଲା ।

ଉରୁଚରେ ନାମାପକାର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଦେଖାଯାଏ । ଯେତେ
ଉଷା ଚେତେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉଷାଉଷି
ଲେକମାନେ ଅଙ୍ଗା ଆପଣା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରଷା କରିବାଲାଗି
ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକୁ ଉନ୍ନାକାର କରିଥିବାର ସମ୍ଭବ । ଭେଦ ବୁଦ୍ଧ
ଏହାମୂଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଥିବାର ସମ୍ଭବ । ସେ କଥା ଯାହାହେଉ
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳାଶର କେଉଁ ସମୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆକାରଧାରଣ କଲା
ତାହା ହୁଏ ହେବା ଯୁକ୍ତିନେ ମାତ୍ର ବହୁକାଳରୁ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳାଶର
ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଲିପିଗ୍ରହବେ ଚଳି ଆୟୁଷ ।

ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଯେତେ ବେଶି ହେଉଥାଏ ସାହୁଡ଼୍ୟ
ତେବେ ପରମାନନ୍ଦ ଓ ପରବର୍ତ୍ତି ହେଉଥାଏ । ସାହୁଡ଼୍ୟ
ଜାଗମ୍ଭୁ ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତାର ପରମାପୁନ୍ନ ଓ ପରମାପକ । ଉଚ୍ଚ
ଚିନ୍ତାମାନ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାଲୁଗି ଭ୍ରଷ୍ଟାର
ପ୍ରଯୋଜନ । ଭ୍ରଷ୍ଟ ଲିଖିତ ହେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ
ଜାଗମ୍ଭୁ ଭାବ ଫର୍ମିତ ହେବ ଓ ବହୁଳ ପ୍ରଗୃହିତ ହେବ ।
ବର୍ଷମାଳାର ସମେଗଞ୍ଜି ଭ୍ରଷ୍ଟ ।

ଆମେ ପୁଷ୍ଟ କହିଲୁ କମରକାଣିହିଁ ପୁଥିଗାର ଧନ୍ । ଶିଶୁ
ଭୁମିଷ୍ଠ ହେବାରେ ଅଧିଗାର କନ୍ଦନ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଓ ଇଞ୍ଜିତ
ଦ୍ୱାର ଅଧିଗା ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ କରେ । କିମେ
ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ଅଛୁଟ କଥା ଉଚିତ ବଣ କରେ
କଥାରେ କହନ୍ତି ଦର୍ଶି କଥା । ଦଶ ବାରବର୍ଷ ବୟସରେ
ପରିଷାର କଥା କହିଯାରେ ଏବଂ ଲେଖିବାକୁ ଅର୍ପେ କରେ ।
ପିଲ୍ଲ ଯେତେବେଳେ ଲେଖନ ତାଳସମ୍ବନ୍ଧ ବା କାଗଜ କାଳୀ
କିମା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ତଳେ ଲେଖି ତେତେବେଳେ ତା
ଅକ୍ଷରର ଆକାର ଠିକାନା ନ ଥାଏ, ନିତାନ୍ତ ଅୟନ୍ତର
ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । କିମେ ଅକ୍ଷର ବସେଯାଏ ଏହି ପିଲ୍ଲ
ଅଧିଗା ମନକୁ ଅଧିଗା ଅକ୍ଷର କିପରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବ
ସେଥି ପ୍ରତି ଦୁଷ୍ଟିଦିବ । ବେଶି ଲେଖିବାର ଅବଶ୍ୟକ
ପଡ଼ିଲେ ସମୟ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁନ୍ଦର ଅକ୍ଷର ପ୍ରତି
ଦୁଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ଅଛୁ ସମୟରେ କିପରି ବେଶି ଲେଖି
ପାରିବ ତହୁଁପତି ଦୁଷ୍ଟି ଦିବ । ଏତେବେଳେ ଅକ୍ଷର ଲେଖି-
ବାକୁ ଯେତେ ଅଛୁ ଆୟୁଷରେ ଲେଖି ହେବ ତହୁଁପତି
ଦୁଷ୍ଟି ଦିବ । ଅଛୁ ଆୟୁଷରେ ଅଛୁ ସମୟରେ ବେଶି ବିଷୟ
ଲେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା ମୁଖାଳୀ ଯେତେ ସରଳ
ଓ ସହଜ ହୁଏ ତେତେ ସୁବିଧାଜନକ । ସୁତରଂ ଅକ୍ଷରର
ବର୍ଗ କିମେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ।

ଲୋହ ଲେଖେ ଅମୁମାନଙ୍କ ଦେଶର ପୁଷ୍ଟାତନ ଲୈଖନ
ଯନ୍ତ୍ର । ପୁଣି ଚାଳପଦ ଉପରେ ଥାଗେ ସମସ୍ତ ଲେଖାଘରି
ଦେଇଇଥିଲା । ଚାଳପଦ ଉପରେ ଲୈଖନରେ ଲେଖିବା

ଟିକିଏ ଶମସାଧ ସୁତରାଂ ଅଶ୍ଵ ଆକାର ଯେପରି ହେଲେ ତାଳପଦ ଉପରେ ସହଜରେ ଲୋଖି ହେବ ସେପରି ଆକାରରେ ପୁରୁଷଙ୍କ କୁଟିଲାକ୍ଷର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା ସ୍ଥାପିତ କିମ୍ବା ସୁତରାଂ କୁଟିଲାକ୍ଷର କିମ୍ବେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଉଚ୍ଛଳାକ୍ଷର ଆକାରଧାରଣର କରିଛି ।

ମୁଦ୍ରାସର୍ବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ପୁଷ୍ଟ ଏ ଦେଖରେ ଲୋଖନ କ୍ଲେଶ ତାଳପଦରେ ଲିପିମାନ ଲିଖିତ ହେଉଥିଲା । ଅଜି ଉଚ୍ଛଳର ଘରେ ଘରେ ଅନେକ ତାଳପଦ ପୋଥୀ ଅଛି । ଅନେକ ପୁରୁଷଙ୍କ ଅନିଯାସ ସୁର୍ଯ୍ୟାଲେକ ଦେଖି ନାହିଁ । ଅନେକ ଗୋଥ୍ର କ୍ଲେଶଦିନ ହୋଇଗଲାଗି । ୧୯୨୨ରେ ମିଷନରମାନେ ପ୍ରଥମେ ମୁଦ୍ରାସର୍ବ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ପ୍ରିଞ୍ଚିକମ୍ପାନି ୧୯୨୭ ଫ୍ରେଣ୍ଡରେ ପ୍ରଥମେ ଉଚ୍ଛଳରେ ଯ୍ୟାପତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ବଜୀୟ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କର ସେହି ପକ୍ଷାର୍ଥୀତା ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । କେତେକ ବଜୀୟ ଭ୍ରାତା ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିୟା ଭାଷା ଗୋଟାଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେ । ଓଡ଼ିୟା ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତି କରେଇ ଆଦିରେ ବଜଳା ଭାଷା ପ୍ରକଳିତ ହେବ । ତେତେବେଳେ ଯୋର ଅଧିକ ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ ତଦାମାନ୍ତର ପ୍ରେସ୍ ଲୁଟ୍କାହେବ କାମେଲ ମହୋଦୟ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଅପରି ଶୁଣି ଓଡ଼ିୟା ଭାଷାକୁ ଭାଷାକଲେ । ଜ୍ଞାନାରୁଣ ଓ ପ୍ରବାଧ-ଚନ୍ଦ୍ରକା ନାମ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଓଡ଼ିୟା ଶବ୍ଦର କାଗଜ ୧୯୫୮ । ୧୯୫୯ ମସିହାରେ ମଦ୍ରାସ ହେବ ବାହାରିଲା । ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଉଚ୍ଛଳଯେକା ନାମକ ସମ୍ବାଦପଦ ବାହାର ଥିଲା ଏବଂ ଏହି କାଗଜଟି ବର୍ତ୍ତିମାନ ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାରା, ମାତ୍ର ବୟସ ବେଶ ହେବାରୁ ଷୀଘକଳେକର ଓ ବିକୃତ ମୟିଷ ହେବାକୁ ଅରମ୍ଭ କଲାଗି । ବୃଦ୍ଧ ଗୌରାଶକର ଜଣେ ବଜାଲୀ ମାତ୍ର ବହୁକାଳୀରୁ ଆସି ଉଚ୍ଛଳରେ ବାସକର ଉଚ୍ଛଳକୁ ମାତ୍ର ଭୁମିକର ନେଇଛନ୍ତି । ଗୌରାଶକର ତାଙ୍କ ଜାନକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଉଚ୍ଛଳଯେକାର ସମ୍ବାଦକ ହୋଇ ୫୦ ବର୍ଷକାଳ କାଗଜଟିକୁ ଲାଇର କାଗଜର ମହାକୁ ରଖି ଅପରିନ୍ଦ୍ରିୟ । ଉଚ୍ଛଳ ଭାଷାର ଉନ୍ନତ ଲାଗିଥେ ଯେଉଁ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କଠାରେ ଉଚ୍ଛଳ ଭାଷା ଚିରବ୍ରଣୀ । ବୃଦ୍ଧ ଗୌରାଶକର ଓ ତାଙ୍କ ସମସ୍ତାମୟିକ ପ୍ରାତଃକୁରଣୀୟ ବିଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ତଦାମାନ୍ତର ଉଚ୍ଛଳ ସହିତ୍ୟପେଣ ବୃଦ୍ଧ ଥିଲେ ଉଚ୍ଛଳ ଭାଷା କରେବା ଓ ଦୁଇମାନଙ୍କରୁ ଉଠିଯାଇ ଥାନ୍ତା । ବୃଦ୍ଧ ଗୌରାଶକରଠାରେ

ବଜଳୀ ଅଭିମାନ ନାହିଁ, ସେ ଓଡ଼ିୟାକ ସହିତ ଅପଣା ଭାଷା ମିଳାଇ ନିରାପେକ୍ଷ ଭାବରେ ଉଚ୍ଛଳ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତ କଲେ ୫୦ ବର୍ଷ ଅଶ୍ଵିଷ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ବଢ଼ି ଉଦାରତାର ବିଷୟ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାଷା ପ୍ରାଥମିକ ଭାଷା । ପ୍ରାତ୍ରିଶମାନେ ପ୍ରାସ୍ତୁତ ଚର୍ଚା ବିଶେଷଭାବରେ କରୁଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରାତ୍ରିଶମାନେ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାକୁ ସହୃଦୟରେ ଦେଖି ନ ଥିଲେ ବରଂ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାରେ ଲୋଖାପଢା କରିବା ଓ ପ୍ରାକୃତ ପୁଷ୍ଟ ପଚିବାକୁ ହେସ୍ତୁ ଜୀବନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାକୃତ ପ୍ରତ ଏହି ଅନାଦର ଭାବ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଗୋତର ହେଉଛି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଶାଖା ମରଦ୍ଵାତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରାକୃତ ପ୍ରତ ଅନାଦର ଶୁଣାଯାଏ । ପ୍ରାତ୍ରିଶ ପଣ୍ଡିତମାନେ ପ୍ରାସ୍ତୁତକୁ ଯେତେ ଥାଦର କରନ୍ତି ପ୍ରାକୃତପ୍ରତ ତେତେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରାକୃତ ଲୋଖନକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାତ୍ରିଶ କରନ୍ତି । ଅଧୁନିକ ପ୍ରାତ୍ରିଶ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାକୃତଭାଷା ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିବା ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଧର୍ମ୍ୟ ଅଛି ।

ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାରୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିୟା ଭାଷାର ଉଚ୍ଛଳ ଏଥାରଣକୁ ବୋଧଗମ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରାସ୍ତୁତ ଭାଷା ଅଛି ପଣ୍ଡିକ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବଦି । ପୁରୁଷ, ସ୍ୱତ୍ନ, ଶୁତ, ବେଦ, ବେଦାନ୍ତ, ଗୀତା, ଭାବତଚତ୍ଵାଦ ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପ୍ରାସ୍ତୁତ ଭାଷରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ସେବୁଜ୍ଞକ ଭାଷାରେ ଅନ୍ତର୍ଦୀତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ଵାସ କରି ମାତ୍ର ଶୁଣିପାର ନ ଥାନ୍ତେ । ସୁତରାଂ ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ମାତ୍ରଭାଷାରେ ପ୍ରକଳିତ ହେବା ନିତାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟକ । ଭାଷାର ଗତ କିମ୍ବା ହେବା ଉଚିତ ? ସମାଧ୍ୟର ଏହାହି ପ୍ରଧାନ ସମାଧ୍ୟମ । ଭାଷା ଏହିତ ଶବ୍ଦାତ୍ମମରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଅଛି ପଣ୍ଡିକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦି ରହିବ । ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାତିଶ ସରଳ ସୁଲିଙ୍କ ଓଡ଼ିୟା ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟ ଲୋଖା ହେଲେ ସାଧାରଣ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବ । ଲୋକ ଶିଶ୍ୱାଲ୍ଲାଙ୍କ ଏହଭାଲି ଭାଷା ଅବଶ୍ୟକ ।

ଶ୍ରୀ କରବନ୍ଧୁ ସ୍ଵିଧ ।

ପ୍ରତ୍ଯେ ଶ୍ରୀ ରସୀକାନନ୍ଦ ଦେବ ।

(ଜୀବନ)

ପୂର୍ବେ ମହିତ୍ତମି ଡେଣାର ଅନ୍ତର୍ଭୂତ ଥିଲା । ଚୁହୁଣୀ ମହିତ୍ତମିର ଗୋଟିଏ ନଗର । ତାହା ପୁରୁଷୀରେଖା ନିରାଶାରସ୍ତ୍ର ପମୁକ୍ତିଶାଳୀ ନଗର ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସମୟ, କରଣ ଅବ୍ଦି ଭକ୍ତ ଉଚ୍ଚ ଲାତର ଲୋକ ତହିଁରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତୋଳଙ୍ଗନାମକ ଗୋଟିଏ ଷତ୍ରୁ ନିଃଶ୍ଵରୀ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରବାହତ ହେଉଥିଲା ।

ଶୁଭେଣୀରେଖା ସେହି ନଗର ନିକଟରେ ଉତ୍ତରବାହିନୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ଦ୍ୱାଦଶଲଙ୍ଘ ସମେଶ୍ଵର ବିଶ୍ଵମାନ ଥିବାରୁ ତାହା ଏକ ମହାପୁଣ୍ୟ ସେଷ ମଧ୍ୟରେ ପରିଗଠିତ । ରୟୁକୁଳକଳକ ଶ୍ରାଵମତନ୍ତ୍ର ବନବାସ କାଳରେ ଭ୍ରାତା ଓ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହ ସେ ଶିବକୁ ଅର୍ଥନା କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ସେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଵରକୁ ସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଏବଂ ଶିବଲଙ୍ଘ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆରୁଥିଲେ । ନିଃଶ୍ଵର କରୁଥିଲେ ଅମ୍ବ ପରିଷ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତରେ ନଗରଟି ଅତି ମନୋରମ ହେଉଥିଲା । ସେ ନଗରରେ ଅର୍ଦ୍ଧତ ନାମଧୟ ଏକ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଵରିଶାଳୀ ସଜ୍ଜ କରୁଥିଲେ । ସଜ୍ଜା ଅର୍ଦ୍ଧତ ଅତି ସାଧୁପ୍ରକୃତର ଲୋକ ଥିଲେ । ଗୋ, ତ୍ରାଣୁରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଉଚ୍ଚ ଥିଲା । ସେ ପ୍ରକାବଶଳ ଥିଲେ । ଜନ ସାଧାରଣର ବିଶେଷ ଉପକାର କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରାଵରଙ୍କ ପାଦଗଢ଼ରେ ତାଙ୍କର ଅଚଳା ଭକ୍ତ ଥିଲା । ତେଣୁ ବିନ୍ଦୁଦ୍ୱାଦି ସଦଗୁଣ ସଜ୍ଜଳ ତାଙ୍କଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ସଜ୍ଜା ଅର୍ଦ୍ଧତ ଜାତରେ ଶିଷ୍ଟ କରଣ । ସେ ତିନି ବା ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ ଓ ପୁତ୍ରାଦିଷହ ମୁଖୀର ଶକକାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ କରୁଥିଲେ ।

ହଳଥର ନାମଧୟ ଏକବ୍ୟକ୍ତି ଯରନ ଉତ୍ୟୁଡ଼ନରେ କହିକ ପରିତ୍ୟାଗ ପଦ୍ମକ ସଜ୍ଜା ଅର୍ଦ୍ଧତକ ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଅଶ୍ୟାତକ ହେବା ଶିମେର ଶ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟା ସମରବ୍ୟାହରରେ ଶୁଣାଇର ଉପରେ ଶିମେର ହୋଇ ଗୋପୀମନ୍ତ୍ରକ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୁରୁରେ ଅଶ୍ୟା ନେଇଲେ । ଘଟନାକମେ ସଜ୍ଜା ଅର୍ଦ୍ଧତ ଗୋପୀମନ୍ତ୍ରକ ଶୁଦ୍ଧରେ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୁସ୍ତି ନିରତତ ହେଲୁ । ସେ ଗୋପୀମନ୍ତ୍ରକଙ୍କ ପରିର ରୁହିଲେ ଉଚ୍ଚ ରୁହିପଦଶ କନ୍ୟାଟ ନକାରତ ହଳଥରଙ୍କ, ଏବଂ ହଳଥର ଜାତରେ ଶିଷ୍ଟକରଣ । ତେଣୁ ସେ କନ୍ୟାଟକୁ ବିବାହ ହେବା ନିମ୍ନ ଶକକର ରଙ୍ଗ ବଳଦଶ ହେଲୁ ଏହି ସେ ଗୋପୀମନ୍ତ୍ରକଠାରେ ନିଃ ରଙ୍ଗା ପନ୍ଥାଶ କଲେ । ଗୋପୀମନ୍ତ୍ରକ ତହିଁ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ହଳଥରଙ୍କ-

ଠାରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ ହଳଥର ଅତି ଅଗ୍ରହ ସହିନାରେ ତାହା ଅନୁମୋଦନ କଲେ । ଅତିରେ ଶୁଭ ପରିଶ୍ଵର ସାମାଜିକ ହେଲା ।

ଶକା ଅର୍ଦ୍ଧତ ବୃକ୍ଷରକୁ ଓ ତାଙ୍କର ସେ ନବବିବାହିତା ପହିଁ ଭବାନୀ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚମଣି ଥିଲେ । ଉତ୍ସମ୍ଭବ ଦାର୍ଶନିକ ପରିଶ୍ଵର କେବଳ ସାଧାରଣ ଅମୋଦ ସ୍ମୋଦରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ନ ଥିଲା । ଭକ୍ତ ରସରେ ଉତ୍ସମ୍ଭବ ତିର୍ତ୍ତ ପୂର୍ବ ଥିବାରୁ ଦାର୍ଶନିକ ପରିଶ୍ଵର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଚ୍ଚମଣି ମିଶିତ ହୋଇ ସେ ପରିଶ୍ଵର ଅର୍ଦ୍ଧ ଶ୍ରୀ ଧାରଣ କରୁଥିଲା ।

କଞ୍ଚିଦିନ ପରେ ଭବାନାକର ଗର୍ଭର ଉତ୍ସମ୍ଭବ ହେଲା । ଗର୍ଭବତୀ ହେବା ପର ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ସୌଭ୍ୟବ ଏତତ ମନୋହର ହୋଇ ଉଠିଲୁ ଯେ ତାହା ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଅନୁମାନ କଲେ, ନିଃଶ୍ଵର କେହି ମହାପୁରୁଷ ଏ ଗର୍ଭ ଅଶ୍ୟା କରିଅଛନ୍ତି । ଦଶମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଥକ୍ତ୍ଵେ ଦଶବଳୀ ଅମାବସ୍ୟାତି ଥିରେ ଯେତେବେଳେ ସାମାଜିକୀରେ ଧର୍ମ ଅଲୋକିତ ହୋଇଥିଲୁ, ଓ ଲୋକ ହରିନାମ କାନ୍ତିନରେ ଅନନ୍ତରେ ବିହଳ ଥିଲେ, ସେ ରହି ଅମ ବନ୍ୟା ଶେଷ ପରିଶ୍ଵର ଉତ୍ସମ୍ଭବ ହୃଥକ୍ତ୍ଵେ ଶୁଭ ପରିଶ୍ଵର ଉତ୍ସମ୍ଭବ କାତ ହେଲା । (ଏ ଗର୍ଭ ଶେଷର ସେ ଜନ୍ମଥିବିତକ ଦିଅଯନ । ଜ୍ୟୋତିବିତ ପଣ୍ଡିତ-ମାନେ ସେଥିରୁ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥାନ ଦେଖି ପାରିବେ) । ନବକୁମାର ଜନ ଉପଲବ୍ଧେ ଶକା କରି ଦେଖିଲେ, ଏ ଶିଶୁ ପରମଭକ୍ତ ହୋଇ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ବୃକ୍ଷରକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାକି ଉଚ୍ଚମଣି ଶିଶୁ ପରିଶ୍ଵରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଜ୍ୟୋତିବିତର ଗର୍ଭମାନା କରି ଦେଖିଲେ, ଏ ଶିଶୁ ପରମଭକ୍ତ ହୋଇ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ବୃକ୍ଷରକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାକି ଉଚ୍ଚମଣି ଶିଶୁ ପରିଶ୍ଵରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

(ଜୀବନ)

ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଚିତ୍ରତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ଶେମାନ ଫରଲବ୍ରିତ୍ତି ହୃଥକ୍ତ୍ଵେ ନାହିଁ । ଭକ୍ତ ପ୍ରବର ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ରପର୍ବତରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ କାଳରେ ମହାମୁନୀ ନାରଦ ତାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ କୃଷ୍ଣମଣ୍ଣ ଶ୍ରବଣ କରାଇଲେ । ପ୍ରବର ଗର୍ଭବେଥାର ଶେମାନ ଶବଦକର ଅଜନ୍ମରୁ ମହା ଭକ୍ତରେ ପରିଶାତ ହେଲେ । ସେହିପରି ରସିକାନନ୍ଦ ପ୍ରାତ୍ମଗର୍ଭରେ ଥିବା ସମୟରେ ଦୟାଲୁଦାରୀ ନାମୀ ପରମ ଦେଖିବା

ତାହାଙ୍କର ମାତାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣକଥା ଶ୍ରବଣ କରୁଥିଲେ । ରଷ୍ମିକାନନ୍ଦ ଅର୍ମାୟ କୃଷ୍ଣଚରତ ଶ୍ରବଣ କରି ଜନମ ଗର୍ଭରେ ପରମାନନ୍ଦଲ୍ଲଭ କରୁଥିଲେ । ତୁତଳକୁ ଅସେବା ମାତ୍ରେ ସେହି କୃଷ୍ଣୀତି ତାଙ୍କଚିତ୍ତରେ ସତତ ଜାଗରୁକ ଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଗଣ କୃଷ୍ଣନାମ ଜୀବିନ କଲେ ଶିଶୁ ରଷ୍ମିକାନନ୍ଦ ଉଛିଣ୍ଡି ହୋଇ ତାହା ଶୁଣୁଥିଲେ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ଜୀବିନ ବନ୍ଦହେଲେ ସେ କିନ୍ତନ କରୁଥିଲେ । ପୁଲକାଦ ଅଷ୍ଟ ସାରିକ ଭାବ ଶିଶୁ ଅଙ୍ଗରେ ଅଳ୍ପତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେହି ତେତେବେଳେ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାର ନ ଥିଲେ । ଯେତେ ସ୍ତ୍ରୀ କୃଷ୍ଣନାମ ଉତ୍ତାରଣ କରୁଥିଲେ ଶିଶୁ ରଷ୍ମିକାନନ୍ଦ ସର୍ବତ୍ର ନୟନରେ ତାହା ଅଭିଭୂତ ଗୁରୁତ୍ୱରେ । ଗୁରୁତ୍ୱବା କାଳରେ ତାଙ୍କ ନୟନ ପ୍ରେମାଶ୍ରୁତରେ ଛଳ ଛଳ ହେଉଥିଲା । ବାଲକର ହତ ଦେଖି ସ୍ତ୍ରୀଗଣ ପରଶରରେ କୁହାକୁହ ହେଉଥିଲେ ସେ ଏ ବାଲକ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିଶୁ ନହେ । ଏ ନିଷ୍ଠୀୟ କେହି କୃଷ୍ଣ ପାରିଷଦ ଅସି ଏଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

ଶିଶୁ ଅବ୍ୟୁତ ପୁନର ମଙ୍ଗଳାଥ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କୁ ଯଥା ଦିଖିରେ ପୂର୍ବାକର ନାନାପ୍ରକାର ମିଶ୍ରନ ଘେଜନ କରଇଲେ ଏବଂ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଦ୍ୱିଷିଣା ଦେଇ ବିଦ୍ୟାୟ କଲେ । ଦ୍ୱିଜଗଣ ଶିଶୁ ଶିରରେ ପଦଥଳ ଦାନ କରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଗୁରୁଗଲେ । ତତ୍ପରେ ଶିଶୁ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ଅମନ୍ତର କଲେ । ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଶଙ୍କରବନରେ ଉପଗତ ହୋଇ ହୃଦୟନ କରିଲେ, ଶୁଭାଭ୍ୟନ୍ତରରେଶିଶୁ ରଷ୍ମିକ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନନ୍ଦନରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କ୍ଷାନ୍ତ ନ ହେବାରୁ ବାହାର ପରମ୍ପରା ତାଙ୍କୁ ଅଶାରିଲେ । ଶିଶୁ ବାହାରକୁ ଆସି ବୈଷ୍ଣବ ଦର୍ଶନ କରି ନନ୍ଦନରୁ ଶାନ୍ତ ହେଲେ । ତାଙ୍କଥାର ପୁଲକରେ ଦୂଷ୍ଟହେଲା । ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଶିଶୁକୁ ଦେଖି କହିଲେ, ଏ ବାଲକ କୃଷ୍ଣଙ୍କିରେ ଉଛଳଦେଶ ଉତ୍ତାର କରିବ ।

ନାମ-କରଣ ସମୟ ଉପରୁତ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ନାନା ସମାବେହରେ ସମ୍ମ ଅବ୍ୟୁତ ହେଲା । ଦେବକୁରଣ ଗଣକା ପୂର୍ବକ ରଷ୍ମିକ ନାମ ପ୍ରିୟ କଲେ । ଅବ୍ୟୁତ ତେତେବେଳେ ଦିନମ୍ପ ପୂର୍ବକ କହିଲେ, ଆଶମାନେ ରଷ୍ମିକ ନାମ ସ୍ଥିର କଲେ, ଏହା ଅତି ଉତ୍ସମ କିନ୍ତୁ ମୋ ମନରେ ମୁଗ୍ଧ ନାମଟି ଉଦୟ ହେଉଥିଲା । ଅତେବକ ଏହା ମଧ୍ୟ ସେ ନାମରେ ଶୋଇ କରିବ ମୋର ଅଭିଲାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ତାହା ଅନୁମୋଦନ କଲେ । ଅତେବକ ଶିଶୁ ନାମ ରଷ୍ମିକମୁଖର ରଖା ହେଲା ।

ଶିଶୁ ରଷ୍ମିକମୁଖର ଶୁଳ୍କଅଶ୍ର ବନ୍ଦମାପର ଦିନ ଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଗୁପଳ୍ୟରେ ଜନକ

ଜନମ ଓ ଦାସ ଦାସୀ ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ, ଦିନେ ଦିନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶ୍ରବଣରେ ଶିଶୁ ରଷ୍ମିକମୁଖର ଅଙ୍ଗରେ ଏମନ୍ତ ସାରି କି ବିକାର ଉପରୁତ୍ତ ହୃଦ ସେ ଜନକ ଜନମ ବାଲକ ପ୍ରତି ମନଦ୍ୱାନ୍ତ ଅନୁମାନ କରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲେ ଓ ଶୁଣିଆ ଅଙ୍ଗ ରଷ୍ମିକ ବନ୍ଦନ କରିଥିଲେ ।

(ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ)

ଶିଶୁର ଅନୁଗ୍ରାହନ କାଳ ଉପରୁତ୍ତ ହୃଦୟରେ ଶାତ୍ରାଶ ନାନାରୁପେ ଅମ୍ବୋଜନ କଲେ । ନାନାଗଣ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁରୁତ୍ୱରେ ଘେଜନ ଶୁଳ୍କ ମଣ୍ଡତ କର ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଥାନ୍ୟ, ଗୋମୟ, ଶଙ୍ଖ, ରଜତ, କାଷତ, ଲେଖନ, ତାଳପତ୍ର, କାଙ୍ଗଜ, କଳମ ଓ ଶାମଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରାପନ କଲେ ଏବଂ ରସିକମୁଖର ଅଙ୍ଗ ପରିଷାର ପୂର୍ବକ ନାନା ଅଳଙ୍କାରରେ ଭୁଣ୍ଡିତ କରି ଜନକଜନମ ପୁରୁଷୁ କୋଳରେ ନେଇ ସେ ବେଦାତାରେ ଉପରୁତ୍ତ ହେଲେ । ଦାସଦାସୀଗଣ ନାନା ପିଠା ଶୀର ଅନୁଥାଦ ସଜାର ରଖିଲେ । ସମବେତ ଯୁବତୀଗଣ ରଷ୍ମିକଙ୍କୁ ସମ୍ମୋଧନ କର କହିଲେ “ବାପ ! ଏ ସମୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଦିପିତ ଦ୍ୱବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତୋର ଯାହା ରଙ୍ଗ ତାହା ଗ୍ରହଣ କର ତ ” । ଶିଶୁ ସେ ସକଳ ସୁପର୍କିତ ଦ୍ୱବ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଛଳ ନୟନରେ ଶାମଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଧାରଣପରିବଳ ନିଜ ହୃଦୟରେ ଶୁଣି ଧଇଲେ ତପ୍ରରେକାନ୍ଦବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେବ, କମ୍ପ, ପୁଲକାଦ ସାରି କରିବିବିବବିବକାର ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଦେଖାଗଲା । ଶିଶୁ ରଷ୍ମିକମୁଖର ଏହି ଅଲୋକିକକ ଭାବ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଏବଂ କହିଲେ, ଏ ସାମାନ୍ୟ ବାଲକ ନୁହେ, ଏ ନିଷ୍ଠୀୟ କେହି କୃଷ୍ଣପାର୍ଵତ । ଏ ନିଷ୍ଠୀୟ ଧର୍ମ ସାଧନ କରି ସକଳ ଜୀବଙ୍କର ଉତ୍ତାର ସାଧନ କରିବ ।

ବହୁବୃତ୍ତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଷ୍ମିକମୁଖର ସମବ୍ୟସ୍ତ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନାନାରୁପ ଖେଳ ଖେଳବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶିଶୁର କରତାଳୀ ଦେଇ ଧକ୍କାରୀନାକରନ୍ତ ଓ ରସିକମୁଖର ମଧ୍ୟରେ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି । ନରନାନାଗଣ ରଷ୍ମିକକର ଏହି ଅଭିନବ ଖେଳ ଦର୍ଶନ କରି ଚମକିତ ହୋଇ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । “କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ନାବତ ବାପ ” ଏହା କେହି କହିଲେ, ରଷ୍ମିକ କୃଷ୍ଣନାମ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଅଚେତନ ହୋଇ ଛୁମିରେ ଡଢି ପରେ ଉଠି କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ବୋଲି କିନ୍ତନ କରି ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯାହା ମୁଖୀ କୃଷ୍ଣନାମ ଉତ୍ତାର ହେବାର ଶୁଣିଲେ, ତାହାର ପଦଥଳ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ତିକି ଶିରରେ ଲାଗାଇଲେ । ଶିଶୁକାଳରେ ରହିବିକର ଏ ଭକ୍ତି ଦେଖି ସମସ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ଅଶାବ ସ୍ଥେତ୍ର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏକ ଶଳାର ପୁଣ, ଦୀପାୟରେ ଏମନ୍ତ ସୁଖୀଲ, ସୁରୁଦ୍ଵିମ ନୁଁ ଓ ଉଚ୍ଛିପରୂପଶଶ; ନାପରିକଣଶ ଶକାନ୍ତି ତ ଫହାର ବାଲକକୁ କୋଳରେ ଥର ନିଜ ନିଜ ମନ୍ଦରକୁ ନେଇ ଲଡ଼ୁ ସନ୍ଦରଶ ଅବ ଶାଇବାକୁ ଦେଲେ ରସିକ ତାହା ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ ଅହାର ନ କର ତୁଳୟମୂଳକୁ ଯାଇ ତାହା କୃଷ୍ଣ ସମର୍ତ୍ତର କର ବାଲକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ ତୁଳପୀ ପ୍ରଦର୍ଶିଣ୍ୟୁକ୍ତ ଲାର୍ତ୍ତିନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଭୋଗ ଥାର ଗ୍ରାହିଣ ବୈଶବକୁ ଦିତରଣ କର ଓ ସଞ୍ଜିଶକ୍ତି କିଛି କିଛି ଦେଇ ଅବଶ୍ୟକ ଯତ୍ନଧାମ ନେଁ ନିଜ ଅହାର 'କରୁଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଖୋଲି ଖୋଲି ସାଧୁ କିମ୍ବା ନଗର ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ତ୍ର, ତୁଳୟ, ଧାରୀ ବୁଝ ଯେଉଁଠାରେ ଦେଖୁଥିଲେ ତାହାର ମୂଳଦେଶ ପରିଶାର କର ଗୋମୟ କଳରେ ଲେପନ କରୁଥିଲେ । ବାଲକର ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ନଗରସ୍ଥ ଲୋକ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ସ୍ଵର ନିକଟରୁ ଅଶ୍ରୁ, ତୁଳୟ, ଧାରୀ ପ୍ରକୃତକୁ ଯଥାଦିଧ ପୂଜା କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ରସିକ ନିଜେ ନିଜେ ତୁଳାଙ୍କେବନ କର ଗୋଗୁରୁ ଶାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲେ, ଗ୍ରାହଣ ବୈଶବ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶିଶୁକାଳରେ ଏହୁସ ମହନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଚମଳିତ ହେଉଥିଲେ । "ଆଶଙ୍କର ଏ ପୁଣ କଦାପି ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେ" କେହି କେହି ବିଶ୍ଵରୂପ ଏହା ଅର୍ଥାତକୁ କହୁଥିଲେ ।

(ପ୍ରତିବେଦ)

ଶୁଭ୍ୟର ଚନ୍ଦ୍ରମାପର ରସିକମୁହର ନମେ ବଢ଼ି ଅପରିଜ୍ଞାନା ଅବ୍ୟାକ୍ରମ ବହୁ ଅଭିମର ସହ ତାଙ୍କର କର୍ମବେଧର ଅର୍ଥାକାଳ କଲେ । ବହୁ ଶ୍ରୀଦ୍ଵାର ବୈଶବ ଅଭିତହୋଇ ସହମଣ୍ଟରେ ଉପବେଶନ କଲେ । ବେଶ ପୁଣୋଭତ ହୋଇ ମଞ୍ଜଳୀଯଟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲୁ । ଗ୍ରାହଣରଣ ହୋମ ଅରମ୍ଭ କଲେ । ବସାଳକାର-ସୁଶେଷ ରୀତ ରସିକ ସଭାମଣ୍ୟରୁ ଅନନ୍ତ ହେଲେ । କୃତ୍ୟବଣ ତାଙ୍କୁ ପାଦେପର ବସାନ୍ତେ ପୁରୋହିତ ତଙ୍କ ଦସ୍ତରେ ଲଡ଼ୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇଜଣ ମହିମାରୁ ଏହିମର୍ଯ୍ୟରେ ଏକ ଗୀତ ମହିରରେ ବସାର ଗାୟନ କଲେ ।—

"ଆମାର ମରମ କଥା ଶୁନ ଲେ ସଜନ,

ଶ୍ୟାମକାର.ସତ୍ତି ମନେ ଦିଇସ ରଜନା ।"

ଏହି କୃଷ୍ଣ ବିବହଶତକ ଗୀତ ରସିକଙ୍କ କର୍ମରେ ପ୍ରେବଶ କଲିଲେ ରସିକ ମଜ୍ଜିତ ହେଲେ । ଅସ୍ତ୍ରାବୁଦ୍ଧିକାର ତାଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ସବରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ

ଶୀଘ୍ର ଅଗ୍ରରେ ତାହା ଭାବବିକାରଙ୍ଗୋଳ ବୁଝି ନ ପରେ ପର୍ବତୀ ଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ ନାମା ଉପରୁ ପ୍ରସ୍ତର କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମମାନେ ହୋମ ବନ୍ଦ କଲେ । ମହୁରେଆମାନେ ସମାଜ ବାଜଣା ବନ୍ଦ କଲେ; ବାଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରିକିଛ ହୁଅନ୍ତେ ରସିକ ପ୍ରକୃତିରୁ ହୋଇ ଉଠି ବସେଲେ । ତୁମ୍ଭରେ ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କର୍ମବେଧ କାର୍ଯ୍ୟ ପଞ୍ଚାଦିତ ହେଲା ।

ସେ ନଗରରେ ତେତେବେଳେ ଦୟାଳଦାସୀ ଜ୍ଞାନରେ ଏକ ପରମା ବୈଷ୍ଣଵ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏସ ଅପାର ଉଚ୍ଛିମଣ୍ଡଳ, ତେଣୁ ସମସ୍ତ ତାଙ୍କୁ ସମଦର କରୁଥିଲେ । ଶାଜା ଅର୍ଦ୍ଧତ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କପ୍ରତ ଯଥେଷ୍ଟ ସମାଜ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ଦେଖିବକୁ କର୍ମବେଧ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ସେ ଆସି ସେଠାରେ ଉପରୁତ ହେଲେ । ରସିକଙ୍କ ତାଙ୍କାଳୀନ ରୂପ ଦର୍ଶନ କରି ତାଙ୍କ ମନରେ ଗୋପାଳକୁଣ୍ଡି ହେବାରୁ ସେ ଦର୍ଶଣଶାତ୍ ମୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରୂପରେ ପଢ଼ିଲେ । ଉପରୁତ ନାଶଗଣ ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ଜଳ ସେତନ କର ତାଙ୍କର ତେତନ୍ୟ ସଙ୍ଗାଦନ କରାଇଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡିତ ହେବାର ଦେଖି କେହି କେହି କହିଲେ, ଏ ବୃଦ୍ଧା, ତହିଁରେ ଖର ତେବେଳେ ମୂଳ ଅସ ଥିବାରୁ ମଥା ଭୂମ ହୋଇ ମୁକ୍ତାଗଲେ । ଏହା ଶୁଣି ସେ ବୈଷ୍ଣବ ଦ୍ୱାରାଲେ "ନା ମୋର ମଥା ଭୂମ ହୋଇ ନାହିଁ, ମୁଁ ଶ୍ୟାମଙ୍କାନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧର ବାଲକ ଦେଖି ଗୋପନ ପ୍ରତିମା ମୋ ମନରେ ଉଦୟ ହେବାରୁ ମୁଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲି । ଏ ବାଲକ-ସାମାନ୍ୟ ବାଲକ ନୁହେ; ଏ ଶାକୁଷ୍ଠକର ପ୍ରୟୁ ପର୍ବତ; ଏ ଅସୁ ଉତ୍ତଳ ଦେଶରେ ପ୍ରେମ ଉଚି ପ୍ରଗର କରି ବହୁଜାତ ଉଦ୍ଧାର କରିବ । ଏହାର ଶଶର ସମସ୍ତ ସୁଲକ୍ଷଣରେ ପୃଣ୍ଟି । ଏ ରତ୍ନଶ୍ଵରୀ ଉଚିତିଙ୍ଗ ନିଜେ ଯାଜନ କରି ଦେଶରେ ପ୍ରମର କରିବ ।" ଶାଜା ଅର୍ଦ୍ଧତ ସେ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ଅଗର ଶକ୍ତ ଅଭଗତ ଥିଲେ, ତେଣୁ ପୁଷ୍ଟକୁ କଲ୍ୟାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । "କୃଷ୍ଣ ଏକମରକୁ ରଖାକର" ସେ ଏହି କଲ୍ୟାଣ କରିଲେ ନିଷକ ପ୍ରମର କରିବ । ଦୟାଳଦାସୀ ବାଲକର ଏ ଅନୁବା ଭାବ ଦର୍ଶନ କରି ମର ହେଲେ ଏବଂ କାଳ ବିନମ୍ବ ନ କରି ତାଙ୍କ କର୍ମରେ "ହରେକୃଷ୍ଣ" ମହାମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ ଶାଜା ଅର୍ଦ୍ଧତକୁ ସମ୍ମାଧନୀୟକ କହିଲେ "ମହାଶ୍ଵର ! ମୁଁ ଏହାକୁ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହାମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରି, କିନ୍ତୁ ଏକ ମହାଶ୍ଵର ଏହାକୁ ଏ ନାମର ତତ୍ତ୍ଵ ବୁଝାଇବେ । ତେଣୁ ଶୁଭୁ ଏବଂ ଏ ଶିଷ୍ୟ ଉତ୍ସବ ମିଳିତ ହୋଇ ପ୍ରେମ ଉଚିତ ପ୍ରଗର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତଳକର ଉଦ୍ଧାର ସାଥ କରିବେ । ଦୟାରେ

ଦୟରେ ପେମ ବିତରଣ କରିବେ । ଶାକୁଷ ଚିତ୍ତନ୍ୟକ
ପ୍ରଗରିତ ଅମ୍ବ ବିଶ୍ଵବ ଧନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଦୟ
ହେବ ” । ଗଜାଙ୍କ ଏହି ପ୍ରକାର କହ ସେ ବୈଶିଶ ବିଦ୍ୟାୟ
ଚନ୍ଦ୍ରପତିଳେ ।

ରହିକ ପାଧାରଣ ବାଳକମାନଙ୍କ ରେ ଅମୋଦପ୍ରଦ ବୃଥା
ଖେଳୁରେ ରହ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରଭୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଯୋଗ୍ୟ
ବାଢ଼ ଦେଶରେ ଜୟତ୍ତବାର ବାଳକାଳରେ କୃଷ୍ଣଲୂଙ୍ଗାମାନ
ଅନୁକରଣ କର ସମବ୍ୟସ୍ତ ବାଳକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ
ଖେଳୁଥିଲେ, ରହିକ ମଧ୍ୟ ସେହୁଁ ଅନୁଧରଣ କରିଥିଲେ ।
କେହି କେହି ନ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୀଶାନ୍ତି ଅନୁଭୂତ ସମସ୍ତ
କୃଷ୍ଣଲୂଙ୍ଗା ସେ ଖେଳରେ ଦର୍ଶାଉ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାମତେ
କେହି ଗାନ୍ଧାରୀ ଶୁଠିବା ହୋଇ ବୃଦ୍ଧା ସାନ୍ତି ଥିବା ଅପର
ବାଳକ ସମ୍ମ ଖେଳ ଦାନବ ଭାବ ଅନ୍ତରୀଦିନର ନିବେଦନ
କରୁଥିଲେ । ବୃଦ୍ଧା ପୁଣି ଦେବଗଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶୀଘ୍ରଦଶାୟୀ
ନାସ୍ତିଶୀଳତାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ । କେହି ବନ୍ଧୁଦେବ
ଶ୍ରୀ କେହି ଦେବକୀ ସତ କଂସ ଦ୍ୱାରା ବନୀଦରେ ରଷିତ
ହେଉଥିଲେ । କେହି ପୁତ୍ରନା ସାନ୍ତି ବାଳ ଗୋଯାଳଙ୍କୁ
ସୁନ୍ଦରାନ କରାଉ ଥିଲେ । ଏହିପରି ପୁତ୍ରନା ବଧତୀରୁ ଅଭୟ
କର ଅସୁର ମରଣ, ବିଷଦ୍ଵରଣ, ଗୋବିର୍ଜନ ଧାରଣ ପ୍ରକୃତି
ସମସ୍ତ କୃଷ୍ଣଲୂଙ୍ଗା ଅନୁକରଣ କର ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ ମନରେ
ମହାବିଷୟ ଉପାଦନ କରାଉ ଥିଲେ ।

ଦୁଇନାମ ପାଷା ଗ୍ରହଣ ଦିବସରୁ ବାଳକ ରସିକ ମୁଶର
ତିଥ୍ୟ ଏକଲକ୍ଷ ଦୁଇନାମ ଗ୍ରହଣ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ସେ
ଦିନେ ଦିନର ଯୋଗାଶନରେ ବସି ରୂପତନ ପ୍ରଭୁର କାଳ
ଶ୍ଵରାଧାରେ ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟର ଚୂପଥାନ କରି ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ
ଦରେ କୃଷ୍ଣ ମହାମନ୍ଦିର ଜପ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସବାଙ୍ଗ
ପୁଲକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଉଥିଲା ଓ ନମ୍ରନ୍ତର ଦର ଦର ଧାରରେ
ପ୍ରେମାଶ୍ରୀ ବିନିର୍ଗତ ଦେଉଥିଲା । ଜନମା ଏହା ଦେଖି ଚମକିତ
ହୋଇ ସେହିବଶରେ ଲତ୍ତୁକାଦ ଯାତ୍ରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ
ନାମାନନ୍ଦରେ ନିମିଶ ରସିକ ସଖାନାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥିପ୍ରତି ଦୁଷ୍କ୍ଷପାତ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସାରିତ ହେବା
ଦିବସରୁ ସେ ଜଳାରେ ତୁଳଶୀମାଳା ଧାରଣ କରୁଥିଲେ ଓ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ତଳକ ଶୈଖାଦ୍ଵାରା ମସିକ ଶୁଣେଭାବରେ କରୁଥିଲେ ।

(ବଦ୍ଧାନ୍ୟାସ)

ଶିଶୁ ରସିକମୟାରଙ୍କୁ ଅହନୀଶ ଖେଳରେ ମତ୍ତ ଦେଖି
ଗଜା ଥର୍ତ୍ତ ତାଙ୍କ କହିଲେ, “ବାପ, ତୁ ନ ଖାଇ ନ ପେଇ
ସୁବେଳେ ଖେଳାଯଥୁ ଏକ ଭଲ କଥା, କାଳିତାରୁ ତୁ

ଅଉ ବୁଲିଯାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ, ଏହି ଦରେ କସି ଯେତେ
ଖେଳିବୁ ଶେଳ ।” ପିତାଙ୍କର ଏହିବାକ୍ୟ ଶୂଣି ବିନୟୋଗୁଷ୍ଠକ
ସେ ଧାରେ ଧାରେ କହି-ଲ “ପିତେ ଯନ୍ତ୍ର ଅରଣ ଶ୍ଵାମଭାଗବତ
ଶବଦ କରନ୍ତି ତେବେ ମୁଁ ଅରଣଙ୍କ ଦାଖିର ଦସି ତାହା
ଶ୍ରବଣ କରିବ । ଆଉ ଖେଳିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ ।” ଶିଶୁ ରସିକର
ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନିକ୍ ବାକ୍ୟ ଶବଦ କରି ଅର୍ଥୁତ ମନେ ମନେ
ଚପଳତ ହେଲେ ଏବଂ କହିଲେ ହେଉ ତାହାହିଁ କରିବା ।”
ତୁମ୍ଭରେ ଶମଦଭ୍ରଗବତ ପାଠ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପଣ୍ଡିତ
ନିସ୍ତରିତ କଲେ, ପାଠ କାଳରେ ରସିଜ ପିତା କୋଳରେ
କସି ନିଦିଷ୍ଟ ମନରେ ଶମଦଭ୍ରଗବତ ଶବଦ କରନ୍ତି ।
ଦଶମଧ୍ୱନରେ କୃଷ୍ଣଲାଭ ଶ୍ରବଣ କରି ରସିକ ସରମାନନ୍ଦ
ଲଞ୍ଛିକଲେ । ଉତ୍ତର ଦର୍ଶନରେ କୃଷ୍ଣ-ବିରହ-କାତରା
ଗୋପିଶବ୍ଦ ଭୂମରକୁ ଛଳକରି ଯେଉଁ ହୃଦୟରେଥା
ବାକ୍ୟମାନ ପ୍ରେୟୋଗ କରିଥିଲୁ ସେହି ଭୂମର ଗିରା
ଶ୍ରବଣ କରି ରସିଜ ମୁକ୍ତିତ ହୋଇ ପିତାଙ୍କ କୋଳିରୁ ତଳେ
ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗାଙ୍କ ପୁଲିବାବଳୀରେ ପରିଦ୍ରିଁ,
ଦେହ କର୍ମୀତ ଓ ନନ୍ଦନରୁ ଅଶ୍ଵ ବିଗଳତ ହେଲା । ଶଜା
ଅର୍ଥୁତ ବ୍ୟାପ୍ତି ହୋଇ ପୁନଃବାର କୋଳକୁ ନେଇ ପୁଣ୍ୟ
କରିଗଲେ ଏବଂ ଏପରି ଅଶ୍ଵ ବିମ୍ବ ଶିଶୁର ଏ ଭାବ ଦେଖି
ବାସିଲ୍ୟ ସ୍ନେହରେ ବାଳକକୁ ମନେ ମନେ ଶକ୍ତିଶ୍ଵର
ରଣାଭିନନ୍ଦରେ ଅର୍ପଣ କଲେ ।

ବାଳକ ଧ୍ୟବ ତସ ଦ୍ୱାରା ଉଗବାନଙ୍କୁ ବଣ କର ଜନକ
ଜନନୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୃତାର୍ଥ କରିଥିଲେ । ବାଳକ ରସିକଙ୍କ
କୃଷ୍ଣମର୍ମଣ ହେଉ ତାଙ୍କ କନକ ଜନନୀ ସ୍ଵରୂପ ସମସ୍ତେ
ପରମା କୃତ୍ସଭକ୍ତ ଲୁଭ କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ଏଥୁପାର୍ଯ୍ୟ
ଶାଶ୍ଵରେ ଅଛି ଯେଉଁ କୁଳରେ କୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତ ଜଳଶ୍ଵରଣ କରିବୁ
ସେ କୁଳ ପଦିଷ ହୁଏ ଓ ସେହି କୁଳର ପୁଣ୍ୟ ସପ୍ତପୁରୁଷ ଓ
ପର ସପ୍ତପୁରୁଷ ଭକ୍ତାର ହୁଅନ୍ତି ।

ତୃପ୍ତରେ ସଜା ଅଚ୍ୟୁତ ରସିକଙ୍କର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ଯଥା
ସମାବେହରେ ସଂଖ୍ୟା କରାଇ କାମୁଦେବ ନାମକ ଦୈବଙ୍କଳୁ
ପଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଅତି ଅନ୍ତର୍ଦୀନ ମଧ୍ୟରେ
ରସିକମୁଣ୍ଡର ଅନ୍ତର ପରିଚୟ କରି ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ
କଲେ । ଗୁରୁ ମୁଖ୍ୟ ଧାତୁସ୍ଵର ଉଚାରିତ ହେଉ ନ ହେଉଣୁ
ରସିକ ତାହା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୁରୁ ରସିକଙ୍କର
ଏ ଅଭୂତ ଶକ୍ତି ଦେଖି ଚମକୁଡ଼ି ହେଲେ ଓ ଘରିଲେ ଏ
ନିଷ୍ଠାପି ଶାକୁଣ୍ଡର ପାଣିଷଦ । ନଚେତୁ ଏହି ଶକ୍ତି ଏହାଙ୍କର
କାହିଁ ଆସ୍ନା । ରଦ୍ଦିକ, ବାହୁଦେବ, ବଳଭାତ୍ର ଯେତ୍,
ଅନ୍ନକଳ ଚନ୍ଦ୍ରପଣୀ, କଞ୍ଚିତନ୍ଦ, ଏବଂ ପଦମନନ୍ଦ ଚିତ୍ରପଣୀ

ଏହି ପଥ ଶିଷ୍ଟକଳାରେ ଅଧ୍ୟୁନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତା ତାର୍ଯ୍ୟାସଳ୍ପେ କରିଲୁ ପ୍ରାନରେ ପୁଣସବ ବାସ କରୁଥିବା କାଳରେ ସେହିପରଚର ହୋଇ ପୁଷ୍ଟକୁ ସଙ୍ଗେ ସଂଖେ ଦେଖି ଯାଉଥିଲେ ଓ ଭଲ ଭଲ ପ୍ରାନରେ ଭଲ ଭଲ ଗୁରୁ ନିୟମିତ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ରସିକଙ୍କ ବାଲ୍ୟାବିଶ୍ୱାରେ ଉଠିରେକୁ ପାଞ୍ଜଣ ଶିଷ୍ଟକଳାରେ ପଡ଼ି ବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।

ରସିକ ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଲୁ, କି ସହାଧ୍ୟାୟୀ ବାଲକ କିମ୍ବା ଗୁରୁ କେହି ଖଣ୍ଡନ କରି ପରୁ ନ ଥିଲେ । ସେ କିଛିଦନ ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁଧର୍ଵନରେ ବୁଝୁଣି ଲାଭ କରି ଶାମଭାଗବତ ପାଠ କରିବାକୁ ଉଛାକଲେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ନାମକ ଭ୍ରଗବତ ଶାସ୍ତ୍ର ନିୟମ ପଣ୍ଡିତ ତାଙ୍କ, ଶାମଭାଗବତ ପଡ଼ାଇଲେ । ସେ ଶାମଭାଗବତ ଏମନ୍ତ ଅଥ ଭରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ତାହା ଶୁଣି ଚମଜୁତ ହେଲେ । ଭ୍ରଗବତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା କାଳରେ ଅଣ୍ଟ ପୁଲକାଦି ଅଞ୍ଚୁଗାଢ଼ି କପ୍ରବ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଷିତ ହେଉଥିଲା । ଗୁରୁଦେବ ରସିକଙ୍କର ଏହାବ ଦେଖି ପରମାନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମିଲଙ୍ଘନ ଦାନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରେମିଲଙ୍ଘନ କାଳରେ ମଶଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭାବ ଉଦୟ ହେଉଥିଲା । ଗୁରୁଦେବ ଭ୍ରଗବତବେଶ ପରମଭକ୍ତ; ସେ ଦୁଃସାରି ପାରିଲେ ମୋର ଏ ଶିଷ୍ଯ ଅମାନସିକ ଶୁଣାବଳୀରେ ଭୁଷିତ, ମୁଁ ଏହାଯୋଗୁ ଚରିତାର୍ଥ ଦେଲି । ଏ ନିୟମ୍ୟ ଫର୍ମାର ଉଭାର କରିବ ।

ତୃପ୍ତରେ ରସିକମୁଶରି ହରି ଦୁରେ ନାମକ ଉଚ୍ଚ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଠାରେ ଶାମଭାଗବତ ଅଧ୍ୟୁନ କଲେ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ଉଦୟ କୃଷ୍ଣ କଥା ରସରେ ସତତ ଭ୍ରମପାନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହରି ଦୁରେ ରସିକଙ୍କ ଅଶାଧ ବିଦ୍ୟା ଏବଂ ପରମାଭକ୍ତି ଦର୍ଶନ କରି ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ ଏ ରସିକ କଦମ୍ବିମନୁଷ୍ୟ ନହେ । ଦେବଗୁରୁ ବୁଦ୍ଧତ ତମା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରବର ବିଦ୍ୟା ବା ଶୁଣ ଅଥବା ନାରଦ ଅସି ଅଚୁତଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧରେ ଜନପ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ନରୁବା ଏ ବେଦବେଦାନ୍ତାଦର ଏହୁପ ଅଭିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧର ନୁହେ । ହରିଦୁବେ ସହାନୁକରଣରେ ରସିକଙ୍କୁ ଅଶୀବାଦପୂର୍ବକ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ତାଙ୍କର ସଂଶୋକାର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦିନକରେ ହରିଦୁବେ ଶାମଦିନଭାଗବତ ଦଶମସନ୍ଧର ଶକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଗମନଲ୍ଲାଙ୍କା ପାଠକରୁ ଅନ୍ତର୍ମୁଦ୍ର, ରସିକ ବସି ଶିବର କରୁ ଅନ୍ତର୍ମୁ; ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଦୃଦୟ-ବିଦାରକ ବିବଦ୍ୟାତନା ଶବଦ କରୁ କରୁ ରସିକ ଭାବାବେଶରେ ଫୁନନକର ମୁକ୍ତିତ ହେଲେ । ସେ ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଶବଦ କରୁ

ଅଛନ୍ତି ଏହାବ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ମୁଦ୍ର ହୋଇଗଲା । “କୃଷ୍ଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଥୁରରେ ଅଛନ୍ତି, ଗୋପୀମାନେ ତାଙ୍କ ବିବଦ୍ୟରେ ଦୁଃଖ ଯାତନା ସହ୍ୟ କରୁ ଅଛନ୍ତି” ଏହି ଶୋକଛବି ତାଙ୍କ ଦୃଦୟରେ ଅକିତ ହେବାରୁ ସେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଦୁଃଖର କାତର ହେଉ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିଜକୁ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ସେବାକାରଣୀ ଦାସୀ ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସ୍ଥବାରୁ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଦୁଃଖର ନିଜକୁ ଦୁଃଖିନ ଭାବ ତାଙ୍କ ମନ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସୁନ୍ଦର ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ ଶ୍ରବଣ ପ୍ରକାର କରି ଉଦ୍ବାଦବତ୍ତ ବିଚ ରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହରିଦୁବେ ହୃଦୟ ମନକ କରିଥିଲେ, ପୂର୍ବ ପୂର୍ବର ଏ ସର୍ବିକ-ବିଜାର କିଛିଶ୍ୟବରେ ଆପେ ଆପେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ଅତେବ ସେ ସେଥିପୁରତ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାବବିହିତ ରସିକ ମୁଶି ଶୁଧି, ତୃଷ୍ଣା, ଶୟନାଦି ସମସ୍ତ ଭାବ ବାତୁଳମ୍ବର ବିନେ ବିନେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବ୍ୟାସ୍ତ ଭାବିତ କଳ କାନନରେ ବୁଲିବାକୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଲେଶମାତ୍ର ଭୟର ଭଦ୍ରେକ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସେ ବାହ୍ୟକଳ ଶୁନ୍ୟ ତା ମନରେ ଭୟଜାତ ହେବ କେଉଁ ଅତି; ଏ କୃଷ୍ଣ ଉଦ୍ବାଦ ସେ କି ବ୍ୟୁତ ତାହା ମାୟ ବିଜତ୍ତ ସାରମନୁ ଜୀବ ଅମ୍ବୋମାନେ କିମର ଶୁଦ୍ଧିବ । ପାଶାରକ ପୂର୍ବ ଶୋକରେ, ପତ ବା ପତ୍ର ଦିନ୍ୟୋଗ ଦୁଃଖରେ ମନୁଷ୍ୟ କହିବାକ ସାଧାରକୁ ଭୁଲିଯାଏ । କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣବିରହ ଦୁଃଖଠାରେ ସାଧାରକ ଦୁଃଖ ପାସଙ୍କୁ ଦି ହେବ ନାହିଁ । ଏ ଦୁର ଦୁଃଖର ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ । ଅତେବ କୃଷ୍ଣବିରହ ଦୁଃଖକୁ ଭୁଲିବାର ଭାଷା ନାହିଁ କିମ୍ବା ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଅନୁଭବମାନେହି କୃଷ୍ଣବିରହ ଦୁଃଖ ଜାଣିପାରୁ, ଅପରର ତାହା ଦୁବୋଧ । ଶତ ଯତ୍ତ କଲେହେଁ ବିନ୍ୟା କି କେବେ ପ୍ରପବ ବେଦନା ଭୁଲିପାରେ ।

ଏଣେ ରସିକଙ୍କ ନିରାକାର ପ୍ରରକଳ ନିତାନ୍ତ କାତର ହୋଇ ଚାତୁରିଗରେ ଶୋକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାଜା ଅଚୁତ ଶୁଦ୍ଧକୁ ଅସି ହେ ନିଦାରୁଣ ବାରୀ ଶ୍ରବଣକର ଶୋକ ବିହୁଳ ହୋଇ ମୁକ୍ତିତ ହେଲେ । ହାହାକାର ଶବଦରେ ରଜପୁର ଓ ନଗର ଦୂଷ୍ଟ ହେଲା । ଶତ ଶତ ଲୋକ ବଜାପୁଷ୍ପାନ୍ତେଷଣରେ ଗୁରିଦଶକୁ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ । ସାଜା ଅଚୁତ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖରେ ଅଧିର ହୋଇ କିତପ୍ପ ରୂପ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ନିଜେ ପୁଷ୍ପାନ୍ତେଷଣରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ହେଲେ । ଏହିପରି ଶୋକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏକ ସପ୍ରାଦ ଅଣତ ହୃଥନ୍ତେ ଶାକା ଅଚୁତ ପୁଷ୍ପକୁ ନିବିତ୍ତ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମୁକ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ି ସ୍ଥବାର ଦେଖିଲେ ।

ସାତିଦିନ ଜଳାହାର ନାହିଁ ତଥାପି ପୁନର ଅଙ୍ଗର ତେଜରେ ବନ ଅଲୋକତ କରୁଥାଏ । ଗଜା ଅଚ୍ୟତ ପୁଷ୍ଟିକୁ କୋଳରେ ଧର ଏକାକୁ ଘେନି ଅସିଲେ, ତଥାପି ପୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତେଜନ୍ୟ ଲଭ କର ନାହିଁ, ନୟନରୁ ଧାସପାତ ହେଉଥାଏ । କେହି କେହି କହିଲେ ଏ ବାସୁ ଘେଗ ବିକାର, କେହି କହିଲେ ଏ ଦୁଷ୍ଟଲୋକର ଦୁଷ୍ଟି; ଗୁଣିଗଣ ନାନାପ୍ରକାର ମନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ବୈଦ୍ୟଗଣ ବୟସାନ୍ତ ପାଇଁ ନାନା ଉପସ୍ରତ ପ୍ରସ୍ତେଗ କଲେ । କିନ୍ତୁ କାହିଁରେ ରସେକ ଶାନ୍ତିଲାଭ କଲେ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୱାତ୍ ବେଦନା ତି ମନ୍ଦସମ୍ବନ୍ଧ ମାନେ । ବଜା ମନେକଲେ ଦରଦୁବେ ବିଜ୍ଞ ଓ ଭକ୍ତ ଏବଂ ରସିକଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଙ୍ଗୀ । ତେଣୁ ଦରଦୁବେକୁ ଡକାଇ ପାଇଁ ଉପଶମ ପାଇଁ ପୁଷ୍ଟିକୁ ତାଙ୍କ କରେ ସମ୍ପର୍ଣ୍ଣ କଲେ । ଦରଦୁବେ ସମସ୍ତକୁ ଅଣ୍ଟାଏ ଦେଇ ରସିକ ମୁଶରକୁ ନିର୍ଭୁତ ପ୍ରଦେଶକୁ ଘେନିଗଲେ ।

“ହା ପ୍ରାଣବନ୍ଧିର ! ତୁମ୍ଭେ ଏହେ ନିଦାରୁଣ ହେଲ । ସେ ଗୋପୀମାନେ ବୁଦ୍ଧପତି ସମସ୍ତ ତ୍ୟାଗକର କୁଳ, ଶୀଳ, ଲକ୍ଷ, ଦୂସ୍ତ ସଲକ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଭ ଶୁଭରଣ କମଳରେ ଅଣ୍ଟିଯୁ ନେଲେ ତୁମ୍ଭେ ନିଦାରୁଣ ହୋଇ ସେ ସମସ୍ତକୁ ତ୍ୟାଗକର ମଥୁର ମନେ କଲ ।” ରସିକ ଏହିପରି କିନନ କଥୁଲେ । ଦରଦୁବେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅବଗତ

ହୋଇ ପ୍ରକୃତ ତିଷ୍ଠ ପ୍ରସ୍ତୋଗରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ସେ କହିଲେ “ରସିକ ! ସେକାଳ ଅନ୍ତି ହେଇଥାଏ, ଶିକୁଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଥୁରା ଫେରିଥାଏ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୁନମିଳିତ ହୋଇ ପୂର୍ବାପେଣ୍ଠା ଅଧିକତର ଅନନ୍ତରେ ସାହାରେଳ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।” ଏହାକହି ଭ୍ରମବତାମୁତ ପ୍ରକୃତପ୍ରତ୍ଯେନୀ ଶୁଣାଇଲେ ଏବଂ କହିଲେ କୃଷ୍ଣ କି କଦାପି ତ୍ରିଜୟତି ଯାଇ ପାରନ୍ତି । ବ୍ରଜ ସେ ତାଙ୍କର ନିତ୍ୟ ବିହାରସ୍ଥଳ । ଏହି ସମସ୍ତ ଶୁଣି ରସିକଙ୍କ ମନରୁ ଦରଦ ବେଦନା ପୂର୍ବଗଲ । ସେ ପୁନଃବାର ପ୍ରଫଳାନ୍ତି-କଣେରେ ବିଚରଣ କଲେ । ପୁଷ୍ଟିକୁ ପୁଷ୍ଟି ହେବାର ଦେଖି ସଜା ଅଚ୍ୟତକର ଅନନ୍ତର ସୀମା ରହିଲ ନାହିଁ । ସେ ଦରଦୁବେକୁଠାରେ ଅଗଣାର କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଦରଦୁବେ ଉତ୍ସରକଲେ “ମହାରାଜ ! ଅଗଣକର ପୁଷ୍ଟି କୃଷ୍ଣବରେ ମନ୍ତ୍ର ଥିଲ, ତାହା ଅପର କିଛି ବ୍ୟାଖ୍ୟ ନୁହେ । ଅଗଣକର ପୁଷ୍ଟି ଜଣେ ମହାସା ସେ ସମସ୍ତ ଭୂବନ ଉତ୍ସର କରିବ । ରାଜା କହିଲେ “ମହାଶୟୁ, ସେ ଯାହାହେଉ ମୁକ୍ତାଶେ ମୁକ୍ତାଶକ କଲାଞ୍ଜଳିରୁ ପୁଷ୍ଟିକୁ ପୁନବାରପ୍ରାସ୍ତ ହେଲି; ମୁକ୍ତାଶକ ଏ ରଣ ପରିଶୋଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ରାଜା ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ସମାଦରପୂର୍ବକ ଭ୍ରମନ କରାର ଦ୍ଵାରା ବସ୍ତ ଧନ ବସ୍ତ ଦାନ କଲେ ।

(କମଣି) ଶ୍ରୀ ପାଦଗରେଣ ପାତ୍ର ।

ଆଦଶ୍ କନ୍ୟା ।

(ପୂର୍ବପାଠ ଉପର)

୧୯ ପରିଚେତା

(ପଢାଇମୋର)

“ ଯତିନ୍ଦ୍ରିତଂ ତଦିତ ଦୂରତରଂ ପ୍ରମୁଦି
ସାତେତେଷା ନଗଣିତଂ ତଦିତାତ୍ୟତେତି ”

କନ୍ୟାର ଲକ୍ଷନ୍ୟାଳନ ସୁରଥା ପାଇଁ ଦିଗମ୍ବର ତାହାକର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେଠାରେ ରଖି ଏକାକୁ ଫେରିଗଲେ ଓ ପେଲାର ଫେକା ଦ୍ୱାରା ଉମା ପ୍ରକୃତକ ମନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଜଳାଇବା ପାଇଁ ତାହାଙ୍କ ବାରମାର ତାକିତ କରିଗଲେ । ଦିଗମ୍ବରଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ପାଇଁ ପେଲାକୁ ନିଜ କୋଳରୁ ତଳେ ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ । ଶିଶୁ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟିଂ ଏବର ସୁମୁରୁଚୁପେ ସମାଧାନ କରିବି ଯେ ନିଜର ମା ସେପରି ଅବତରିତ ଭୁବରେ କର ପାରିବ ନାହିଁ ଏ ସାତେଷା ସାତେଷା ନଗଣିତ ସେବା ପ୍ରକୃତମାତ୍ରାନ ଘାରଅଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚେତା ଯେପରି ସୁରଥା ତେବେ ଉପରି ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତ୍ଯେନୀ ଅନୁରୋଧ ଶୁଣି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ ସମସ୍ତ ଅଭ୍ୟବ ପୂର୍ବର କରିବାକୁ କହା ପ୍ରକାଶ କରିବି । କିନ୍ତୁ କନ୍ୟା ଜଳର ପ୍ରାୟ ଦିଁଃନ ପରେ ପ୍ରସତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅନୁଭବ କଲେ ନାହିଁ । ନାନାପ୍ରକାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କା ଘେଗ ଏକ କାଳରେ ତାହାଙ୍କ ଅନବରତ ଭୁବ ରହିଲ । ସେଥିଥିଙ୍କେ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଧ୍ରୁବା, ବାନ୍ଧୁ, ପ୍ରକୃତି

କନ୍ୟାର ଦେଖି ଜନନୀ ନାନାପ୍ରକାର ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ନେଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ବହୁତ ଦିନ ପରେ କନ୍ୟାଟିଏ ଜନ୍ମି ଅଛି । ତାହା ଦ୍ୱାରା ଅମୂଳକର ପୁଣ୍ଟଗଲ ଅଣି ପିଞ୍ଚାଥାଏ, ଏହାର ଏକୋଭଣ୍ଟା ଉତ୍ସବ ଅତ ଅଭ୍ୟବରେ କରାଯିବ । ଏହିଦିନ ଏହାଗାର କିଛି ଅଳକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । ମୁଁ ଯେପରି ହିଅର କିଛି ଅଭ୍ୟବ ଦେଖିବ ନାହିଁ । ପାତ୍ରମାର ଏହିପରି କହୁତ ଅନୁରୋଧ ଶୁଣି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ ସମସ୍ତ ଅଭ୍ୟବ ପୂର୍ବର କରିବାକୁ କହା ପ୍ରକାଶ କରିବି । କିନ୍ତୁ କନ୍ୟା ଜଳର ପ୍ରାୟ ଦିଁଃନ ପରେ ପ୍ରସତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅନୁଭବ କଲେ ନାହିଁ । ନାନାପ୍ରକାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କା ଘେଗ ଏକ କାଳରେ ତାହାଙ୍କ ଅନବରତ ଭୁବ ରହିଲ । ସେଥିଥିଙ୍କେ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଧ୍ରୁବା, ବାନ୍ଧୁ, ପ୍ରକୃତି

ଉଦୟର୍ମନ ଦେଖାଗଲା । ପୀତାମର ଉତ୍ତମ ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶୁଭମତ ଚିକିତ୍ସା କରାଇଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛିମାତି ଉତ୍ସମର ଆଶା ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ପୀତାମର ଓ ଉମା ଦୁହେଁ ଅତଶୟ ଚନ୍ଦ୍ର ହେଲେ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେତେବେଳେ ସାମାଜିକ ଦେଖିଲେ ସେତେବେଳେ କହିଲେ ମୋର ଥର ଥର ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଣୁଥିଲା ମୋତେ ବଳ୍ପ ର୍ଷରେ ରଷ୍ଣ ଅଛି । ଏହିପରି ମୋତେ ସେତକି ବୟସ ହୋଇଥାଇ । ଏହି ବତଶା ରଷ୍ଣରୁ ମୁଁ କେବେ ବର୍ତ୍ତିବ ନାହିଁ । ପୁରୁଷମାନେ ତ ଆଭଗୋଟିଏ ବାହାହେଲେ ଅବ କଥା ସବୁ ଭୁଲିଯାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ସ୍ଵାର ପିଲାକୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ତମକୁ ନିମ୍ନମ ଦେଇ କହୁଅଛି କେବେ ସେଇ ହେବ ନାହିଁ । ତମର ବାହା ହେବାର ବୟସ ଅଛି, ତେମେ ପଛେ ଥର ବାହା ହୃଥ, ମୁଁ ମନା କରୁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋର ବଦ୍ୟକୁ କେବେ ହଇଗଣ କରିବ ନାହିଁ । ସେ ତ ଗେ ଟାଏ ହିଅ । ସେଇ ହେଲେ ପରିପରକୁ ଯିବ । ପୁଅ ହୋଇଥିଲେ ସିନା ଭ୍ରମ ପାଇଁ ଗୋକୁଳମ ହୃଥନ୍ତା । ହିଅ ତ, ସେବେ ରଜ୍ଜା ହେବ, ତେବେ କିଛି ଜିନିଷ ଦେଇ ବାହା କରିଦେବ, ନୋହେଲେ ଖାଲି ଖାଲି ପଠାଇ ଦେବ । କିଛିଦିନ ପାଇଁ ତାକୁ କେବେ ହଇଗଣ କରିବ ନାହିଁ । ତମର ଭାଇ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କ ଉପରେ ସମ୍ମିଶ୍ର ଭାର ଦେଇ ତେମେ କେବେ ନିଷ୍ଠିନ୍ତି ଦବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପିଲା ଦ୍ଵାରା ସମୟ ଯାଇ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ପିଲା ହେଲେ ସେମାନେ ଭଲଚୁପେ ବଦ୍ୟାର ଖବର ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ଥରକୁ ଥର ଏତକି ଜଣାଉଛି ସେ ବଦ୍ୟାକୁ ଅତି ଯହରେ ରଖିବ । ସେ ଯେପରି ମା, ମା ବୋଲି କେତେବେଳେ ନ ଖୋଜିବ ଓ ସବୁବେଳେ ନ କାନ୍ଦିବ । ତେମେ ବାପ ଓ ମା ଦୂର୍ଜ୍ଜର କାମ କର ମା'ର ଅଭିନ ଭଲାଇ ଦେବ । ତମ ମନରେ ମେତେ ପୁରଣ କରିବା ପାଇଁ ବିଧାତା ବହୁତ ପିଲା ପରେ ଏହି ହିଥିରୁ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ତାକୁ ଦେଖି ମୋତେ ଥରେ ଥରେ ସୁରଣ କରିବ । ଏହିପରି ଭବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉମା ଓ ଧିଗମରଙ୍କ ଝାକୁ ମଧ୍ୟ ବହୁତ କଥା କହନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିରମୂଳ୍ୟ ପ୍ରବୋଧ ଦିଅନ୍ତି, ତଥାପି ତାଙ୍କର ମନ କାହିଁରେ ଦ୍ଵିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରମୁତ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲେ ସେ ଉମା ପିଲାହିରୁ ନାରୁଣୀକୁ ହଇଗଣ କରିବେ ନାହିଁ । ତାହା ଯୋଗୁ ସବୁବେଳେ ବୁଢ଼ିର ଝବନ ଯାଉଥାଏ । ସେ ସ୍ଵାବ୍ୟାବ ଦିବ୍ୟାର କିଛି କିନ୍ତୁ ଦେବ ନାହିଁ । ଉମା ପ୍ରସ୍ତୁତରେ କଥା ଘୁଣି ବହୁତ କାହିଁ ଓ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇ କଥା କହେ । ଉସା ସୁଦିନର ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବୁଝାଏ, ତେମେ

ପରୁବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭାବ ଏପରି ହଜୁଛ ଏତେବେଳେ ସିନା ମନକୁ ଫୁଲେ କରିବା ଭଲ, କରିବାଜମାନେ ମନକୁ ଫୁଲେ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ କହ ଯାଉଛନ୍ତି । ତେମେ କିଛି ଶୁଣୁନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ମନରେ ନାନା କଥାଭାବ କାନ୍ଦିଲେତ ଭଲ ମନୁଷ୍ୟ ସେଗୀହୋଇଯିବ, ତେମେ ତ ଅନୁଦିନ ହେଲେ ଗର୍ଭରେଣ୍ଗରୁ ଉଠିଛ ସେଥିରେ ପୁଣି ଅବ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭାବ ଭାବ ଓ ବଦ୍ୟା, ବଦ୍ୟା ହୋଇ ଦିନରୁ ଶୋଭନାହିଁ, ଅନୁଷ୍ଠାନ କାନ୍ଦିଲେ ଏବର ହେଲେ ଦେହତ କେତେବେଳେ ଭଲ ହବ ନାହିଁ । ତେମେ ବନ୍ଦ୍ର ହୃଥନା, ମୁଁ ସ୍ଵାବ୍ୟାବ ବଦ୍ୟାର କିଛି ଅନ୍ତରୁ ହବ ନାହିଁ । ମୋ ପ୍ରାଣଗଲେ ଅବା ଯାହାହେବ । ତେମେ ମନକୁ ବଦଳାଇ ଦିଅ । ତେମେ ସବୁବେଳେ ଏହିପରି ବିକଳ ହବା ଦେଖି ପୀତାମର ମଧ୍ୟ ଦିନରୁ କାନ୍ଦିଲୁ ତାର ଶିଥ ଦିଆ ବନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲାଣି ଏଗୁଡ଼ାକ କଣ ଭଲ ଦିଶୁଛି ? ଭଶର ନିଷ୍ଠେ ସବୁ ଭଲ କରିବେ ତେମେ ମନକୁ ଫୁଲେ ରଖ, ପ୍ରବୋଧ କଥାମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତର କାନ୍ଦିଲେ ଅବ୍ଦୀ ପ୍ରବେଶ କରେ ନାହିଁ । ସେ ଦିଗମରଙ୍କ ଝାକୁ ତାକ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ଯେ ତେମେ ବଦ୍ୟାକୁ ନେଇଥାଇ, ବଦ୍ୟା ତମର ମୁଁ ଆଜି କଣ କହିବ ? ବଢ଼ିଜା ମଧ୍ୟ ବହୁତ ବୁଝାନ୍ତି ପୀତାମର ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇବା ବିଷ୍ଣୁରେ କେତେବେଳେ ହୃଦି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତଥାପି ପ୍ରସ୍ତୁତ ସଙ୍ଗଦା ଦୁଷ୍ଟିନ୍ତାରେ ପୀଡ଼ିତ । ଏହିପରି ହୋଇ ହୋଇ ଶେଷତର ସାନ୍ତିପାତିକ ବିକାର ସେଗୀକୁ ଅନ୍ତମଣ କଲା । ସେଥିରେ ସେଗୀ କେତେବେଳେ ହସିଲ, କେତେବେଳେ କାନ୍ଦିଲ, କେତେ କେତେବେଳେ ଅପ୍ରମୁଖ ସମ୍ମିଶ୍ରରେ ଦେଖି ଭୟରେ ବହୁଳ ହେଲା, ଧନ୍ୟ ମୃଗ, ଜଗତରେ ଭୁମର ଅଧିକାର ନ ଥିଲେ ମାନବ ଶକ୍ତି କଦାପି ଦେବଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୃଥନ୍ତା ନାହିଁ । କେବଳ ଅସୁରମଳା ପ୍ରତି ସମାଜରେ ପରଦୃଷ୍ଟ ହୃଥନ୍ତା । ହେ ନିତ୍ୟ ମିତି ମରଣ, ତୁମେ ଅନ୍ତରୁକାଳ ଜୟୟନ୍ତ ହୃଥ ଓ ଯଥା ସମୟରେ ମାନବର ଉପଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଧାରିବାରେ ଚଲାଇ ।

କେତେ ଦିନ ରୋଗ ଶୈୟନାରେ ପଢି ପଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରଲେକ ଯାହାକଲେ । କିନ୍ତୁ ରୋଗରେ ସର କୋଳାହଳମୟ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁକଣ୍ଠରେ ପୀତାମର ପ୍ରବୋଧ ଲାଭକର ଶବଦାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କଲେ କିନ୍ତୁ ଦିଗମରଙ୍କ ସ୍ଵାନାମର ମଧ୍ୟ କହିବାର ଅନ୍ତରୁ ଅନ୍ତରୁ କଲେ ଭବିଲେ ମୋ ଡାକ୍ତର ଆବ ଉପାୟ ନାହିଁ । ସୁଥର ସମୟ ଅଭିଭବ ପରି ମୋ ହାତରେ ରହିବ ଅନୁଦିନେ ଆମ୍ବେମାନେ

ଧନ୍ୟ'କୁବେର ହୋଇଯିବୁ । ଅମ୍ବାନଙ୍କର ମନର ଘର
କାମରେ କରିବାକୁ ଥର ହତିର ଦବ ନାହିଁ । ଶବ୍ଦ ପାଇ
ଦିଗମ୍ବର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ପିତାମରକୁ ବହୁତ ପ୍ରବୋଧ
ଦେଇ କହିଲେ ଏ ଘଟନା କିଛି ନୁଆ ନୁହେ, ବିଷ ହେବ ର
ତ ସମୟ ଯାଇ ନାହିଁ । ତେବେ ଚିନ୍ମାକଣା, ଅନେକ ଲୋକ
ୟୁଣି ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ହୋଇ ଦାରୁ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ସେଥିଗାଇଁ ଭାବିବା
ଭଲ ନୁହେ । ଏଣେ ମନେ ମନେ ଭାବୁ ଅଛନ୍ତି ସେ ହେ
ମହାସ୍ଵର୍ଗ ପିତାମର ଯେବେ ଅଭି ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ନ ହେବ ତେବେ
ବହୁତ ଭୋଗରାଗ ଦେବି ।

୧୨ ପରିଚେତ ।

(କେବଳ ।)

ଚର୍ବିଧା ଉକଳନ୍ତେ ମାଂ ଜନାଃ ସୁକୁତିନୋର୍ଜୁନ ।
ଆର୍ତ୍ତୋଜିଙ୍ଗୟ ଅର୍ଥାର୍ଥୀ ଜ୍ଞାନ ର ଭରତ୍ତେଷ୍ଵର । (ଶୀତା)

ସ୍ବାର ଅନ୍ତେସ୍ଥି କିମ୍ବା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ପୀତାମ୍ଭର
ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମକୁ ଲାଲେ ସେବାରେ ଅତି ସମାରୋହରେ
କିମ୍ବା ସଙ୍ଗକ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୃଦ୍ଧ ଓ ଅକର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟ
ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯଥାବିଧ ସତକାର କରିଗଲା । ବନ୍ଧୁ ଓ
କୁଟୁମ୍ବମାନେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସମ ଚୁପେ ଚିତ୍ତ ହେଲେ ।
ପୀତାମ୍ଭରଙ୍କର ମନରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତାର ସମ୍ମଣ୍ଣ ଅସ୍ତ୍ରବ ଦେଖି
ଉପର୍ତ୍ତି ଲୋକମାନେ ତାହାଙ୍କ ବନ୍ଧୁତ ସନ୍ତୁନ୍ନା ଦେଇ
କହିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ତୁଳ କଥାରେ
କାହାଙ୍କି ଅର୍ଥର ହେଉଥାଏ ? ଜଣେ ଜଣେ ପୂରୁଷତ ତନି
ବା ଗୁରୁଙଙ୍କ ସ୍ଵୀ ବିବାହ କରୁ ଅଛନ୍ତି ତମର କଣ ହୋଇ
ଯାଇଲୁକି ? ତୁମ୍ଭୁ କଣ କନ୍ୟାର ଅସ୍ତ୍ରବ ହେବ ? ପୁଣି
କାଲିପର ଘରବରଣା ଲାଗିଯିବ । ଏପରି ବିଷ୍ଣୁ ଭାବରେ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାତ ଭଲନ୍ତିହେ, ଏଥର ବିବାହ ପାଇଁ ଅଯୋଜନ
କର । କିନ୍ତୁ ପୀତାମ୍ଭ କିମ୍ବା ଉତ୍ସର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଦିଗମ୍ଭର
ମଧ୍ୟ ଅନିଜ୍ଞାନରେ ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ପୁଣି
ବିବାହ କରିବାକୁ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ତଥାପି ପୀତାମ୍ଭର
ନିରୂପର । ଉମା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁତ ଚୁଣ୍ଡାଇଲା, ତେବେ ସୁନ୍ଦର
ପୀତାମ୍ଭଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ । କିଛି
ଦିନପରେ ପୀତାମ୍ଭ ଏକାଙ୍କା କର୍ମଶିଳକୁ ଫେର ଅସିଲେ ।
ସେ ଅତି ଉଦାର ସ୍ଵଭାବ ଲୋକ ଥିବାକୁ ସମୟ କର୍ମଶିଳା ତାଙ୍କ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଫେର କରୁଥିଲେ, ତାହାଙ୍କର ବିଷ୍ଣୁତା ଦେଖି
କେତେ ଜଣ ସଙ୍ଗୀ କର୍ମଶିଳା ଦିଶାପୁ ଦାର ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଁ
ତାହାଙ୍କ ବନ୍ଧୁତ ଅନ୍ତରେ କଲେ । ପୀତାମ୍ଭ କହିଲେ

ଭୁମେମାନେ ଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ମୋତେ ଅସଥା ଅନୁରୋଧ
କରୁଥିଲୁ କିପରି ? ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛିପରି “ଏକାଭ୍ୟାସ ପୁନର୍ଭାବ
ବା ଦଶବା, ଏକୋବନ୍ଧୁ ଉଚ୍ଚପଦିଷ୍ଠା ଯତିବା—ଇତ୍ୟାଦି ।
ଏକଷ୍ଟୀ ଏକବନ୍ଧୁ ହେବା ସମ୍ଭାବ ଉଚିତ । ଏମାନେ ଏକବୁ
ଅଧିକ ହେଲେ ପ୍ରେମ ଓ ମନୁଶ୍ୟା ପ୍ରତିର ସଦ୍ୟବହାର
ହୋଇଗାରେ ନାହିଁ । ସ୍ବର୍ଗ ଜାଣିଲେହେ ପୁମେମାନେ
ପୁନର୍ବିବାହ ପାଇଁ ମୋତେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲୁ କିପରି ?
କର୍ମଗୁଣମାନେ କହିଲେ ହିଁ, ତାହାତ ସବୁଅଛି ସତ୍ୟ,
କିନ୍ତୁ ସେଥିଫଳେ ଦିଶେଷ ବିଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଅମ୍ବେମାନେ
ସମସ୍ତେ ମାତଶ୍ଳୋକ ଶିଖିଅଛୁଁ “ପୁନର୍ବିଭ୍ରଂଶୁ”, ପୁନର୍ମିଷ୍ଟ,
ପୁନର୍ଦାସ ପୁନର୍ମସ୍ତ୍ଵ” ଅଥାତ ଭ୍ୟାସା, ସମ୍ଭାବ, ମିଥ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି
ପୁନର୍ବିଶ ଗ୍ରହଣ କରସାଇ ପାରେ ସେଥିରେ କିଞ୍ଚିମାତ୍ର ଦୋଷ
ନାହିଁ । ଏହାକି ତୁମ୍ଭର ମନେନାହିଁ । ଧନ୍ୟାକେ ତୌଣସି
କାରଣ୍ଯୁ ଧନସ୍ତନହୋଇ ପୁନର୍ବିଶ ଧନ୍ୟାର କଲେକି ଦୋଷୀ
ହେବି କବାପି ନୁହେ । ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ଧାନକୁ ପୁନର୍ବିଶ
ହୀ ପ୍ରଭଗ କଲେ ଦୋଷ କାହିଁକି ହେବ ।
ପୁନର୍ବିବାହରେ ତୁମ୍ଭ ଆଗରି କାହିଁକି ହେଉଥାଇ ? ପୂର୍ବ
ସୁଧାରଣ ସୃଷ୍ଟି ବିଶ୍ୱର କର ପୁଣି ମଧ୍ୟ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ
“ଆସ୍ତାକ୍ଷର ସତତ ରକ୍ଷେତ୍ରାରେ ରପିନ୍ଦେରିଯି” ଆପଣାର
ଶଶବର୍କୁ ନିରାପଦ କରିବାକୁ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଧନ
ଦୂରଗୋଟି ଅତି ଅବଶ୍ୟକ । ଗୋଟିକର ଅଭ୍ୟବ ହେଲେ
ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ କବାପି ନିର୍ବିଦ୍ଧରେ ଶୁଦ୍ଧସୁଖ ଅନୁଭବ କରି
ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୁଣକ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୱତ ସୁବିଜ୍ଞାତ ମାତଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ
ଥିଲେ । ସେମାନେ କି ଲୋକମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଭୁତ ପାଇଁ ପୁଷ୍ଟକ
ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ? ପାତମ୍ଭର କହିଲେ ଗୁଣକ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୱତ
ଲୋକମାନଙ୍କର କାଳୋଚିତ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ତାହାମୁକୁ
ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ମନେକରେ ସେହି ଶତମାନଙ୍କୁ
ଦୋଷଶ୍ରଦ୍ଧ୍ୟ ବୋଲି ଅଧିକାଂଶ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ
ହେବେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେବେ ତାହା ବିଧାତାଙ୍କର ନିୟମ
ହୋଇ ଥାନ୍ତା ତେବେ ଶାଶ୍ଵତମର୍ତ୍ତି ସୀତାଙ୍କୁ ପରିଦ୍ୟାଗ କରି
ସ୍ତରୀୟତା କାହିଁକି ରଖିଲେ । ତାହାଙ୍କର ସେଯର ଅଧ୍ୟବତ୍ୟ
ଥିଲୁ ଓ ସେ ଯେବେର ସୁଯତା ଅର୍କନ କରିଥିଲେ, ତାହାଙ୍କୁ କି
କ୍ଷା ଦୂର୍ଲଭ ହୋଇଥାନ୍ତେ ? ଅଜକ୍ରର ପୁଣି ଯୌବନ
ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ପରି ଉନ୍ନମଣ ମରିଥିଲେ, ସ୍ଵାମୀ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
ପୁନର୍ବିଶ ପାରିବା ପାଇଁ କଠୋର ଅନ୍ତର୍ଭାବ ବ୍ୟବହାର
କର ରଜତ୍ରେଣ ଶୁଦ୍ଧ ରଜକାଳରେ ତେଷ୍ଟୀ ବେଶ ଧାରଣ
କଲେ କାହିଁକି ? ସେ ଉଚ୍ଛା କରିଥିଲେ କି ଅନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ
ବିବାହ କରି ନ ଥାନ୍ତେ ? ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିଶ୍ୱର କରି ଦେଖ,

ସେ ନାଚ ସହି ଖଟିଯାରେ ନାହିଁ । କନ୍ଧରୁମାନେ କହିଲେ ତୁମେ ଯାହା କହିଲ ତାହା ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର କିଛି କିଛି ବିଶେଷତ୍ବ ଥିଲା, ତାହାକ ତୁମେ ଜାଣନାହିଁ ? ଅଳ୍ପଜାନ୍କର ଦସ ପୁନଥିଲା । ସମତନ୍ତ୍ର ସବୁ ସ୍ଵରକ୍ଷାରେ ସୀତାଦେଶକୁ ପରଦ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାର୍ଯ୍ୟାଚୁପ ଜିନିଷକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୁପେ ହୃଦୟରୁ ନିବାସିତ କରିଥିଲେ, ତୁମ୍ଭର ତ ସେଇ ହୋଇ ନାହିଁ ଓ ପୁନମଧ ନାହିଁ । “ପୁନାର୍ଥ କିମ୍ବତ୍ତେ ଭାର୍ଯ୍ୟା” ପୁଣିପାଇଁ ତ ବିବାହ କରିଯାଏ । ପୁଣ ସ୍ଥଳେ ବିବାହ ନ କଲେ ତିନିବାରେ, ସମ୍ଭ୍ରତ ତୁମ୍ଭୁ ପୁନିପାଇଁ ତ ପୁନର୍ପି ବିବାହ କରିବାକୁ ହେବ ନାଚେତ୍ତ ଗୁକର କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ ତୁମ୍ଭେ କଦାପି ପିତୃଭୟରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନଙ୍କର ମତରେ ପିତୃଭୟ ଏପରି ଭୟକ୍ଷର ସେ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ନ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର କଦାପି ସହାଯ ନାହିଁ । ନୋହିଲେ କି ବଜ୍ରଶିଳେଶ୍ୱର ଦିଲ୍ଲୀଯ ପୁଣି ପାଇଁ ଅତି କଠୋର ବ୍ରତ ପାଳନ କରିଥାନ୍ତେ ? ଅମ୍ବାନଙ୍କର ମତରେ ତୁମ୍ଭର ଦ୍ୱିଷୟଦାର ପରିପ୍ରକାଶ ନିଶ୍ଚୟ ଉଚିତ । ଅନ୍ତଦିନ ହେଲା ବ୍ୟପଦ ଉପରେ ହୋଇଥାଇ ବୋଲି ତୁମ୍ଭର ମନ କିଛି ମାନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ସରେ ବିଶ୍ୱର କର ଦେଖିବ, କେଉଁପରି ତୁମ୍ଭର ଅବଲମ୍ବନ୍ୟ । ଗୀରାମର କହିଲେ ପୁଣିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କରିଯାଏ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ପୁଣ ନ ହେଲେ ସେ ଲୋକ ଭଣୀ ହୋଇ ଅଧୋଗତ ହେବ, ଏ ମତ ସମସ୍ତେ ସୀକାର କରିବାକୁ ବୋଧନ୍ତୁଏ ବୁଦ୍ଧି ହେବେ । ଉଚିତ ଓ ଅଧୋଗତ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ତ ଜାଣ ସେ ଚେତନ୍ୟ ଓ ଶକ୍ତିଶର୍ମି ପ୍ରକୃତ ମହାସାମାନେ ପୁନଶ୍ଚନ ହୋଇ ଯେଉଁ ପୁନଶ୍ଚଲ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିଯାଇ ଅଛନ୍ତି, ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଶତ ଶତ ପୁଣବାନ୍ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଉଚିତମ ଆସନରେ ବିଶ୍ୱର ଅଛି । ସେମାନେ ନିଜର କଠୋର ସାଧନା ଦ୍ୱାରା ପିତୃଭୟକମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କର ଦିଲେ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର ଲାଭକରି ଅଛନ୍ତି ସନ୍ଦେହ ! ନାହିଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଣ ମନୁଷ୍ୟର ପିତୃଭୟ ଅଟନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସଫୋରରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅବଶ ହୋଇରହେ, ସେହି ହେଉଥୁ ବ୍ରହ୍ମମୂର୍ତ୍ତି ଶକ୍ତିଶର୍ମି କହୁ ଅଛନ୍ତି “କା ଶୁଣିଲା ପ୍ରାଣବୃତ୍ତାଂ ହି ନାଶ” ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀ

ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ଶୁଣିଲା । ମୋତେ ସେବେ ଜଗପାଶ୍ଵର ଶୁଣିଲା ମୁକ୍ତକଳ ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୁନର୍ପି ଶୁଣିଲା ଥଣି ଗଲାରେ ବାନ୍ଧିବ ନାହିଁକ ? ମୁଁ ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧ ନୁହେ ମୋର ଗୋଟିଏ କନ୍ଦିଆ ଅଛି ତାହାର ପାଳନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଜଗପାଶ୍ଵର ପୁଣର୍ବୁ ସୁବିଧା କରିଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ପୁନର୍ବୁ ମୁଁ କଦାପି ପୁନର୍ପି ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ଅଭିଅନୁରୋଧ କରିବା ଭଲନୁହେ, ପରଶେଷତର କନ୍ଧରୁକୁଣ୍ଠା ଅହାରତ ସମାପନ କର ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରତିକଳ ଓ ପାତାମର ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲେ ।

ସେହି ସମୟରୁ ପୀତାମର ଗୁକର ଷେଷରୁ ଫେରିବା ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ଶୁଦ୍ଧରେ ବସି ସବାଦା ଚିନ୍ତା କରୁ ଥିଲେ । ଦିନଶବ୍ଦ ସେବେବେଳେ ସମୟ ପାଉଥିଲେ କେବଳ ଧନ୍ୟ ଗ୍ରହମାନ ପାଠ କରୁଥିଲେ । ଜଗପାଶ୍ଵରଙ୍କର ଶାତରଣକୁ ଦୁଦ୍ଦିଶ୍ଵରେ ଧାନକର କହ ଥିଲେ ହେ ମହାପରେ ! ତୁମ୍ଭର କୃପାରୁ ମୁଁ କଠୋର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଇ କରିଥାଇ । ଅଭି ମୋତେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୟ ପରିବାର ତୁମ୍ଭରେ ସୁନ୍ଦର ବାନ୍ଧ ବ୍ୟାକୁଳ କରିଥାନ୍ତି । ମୁଁ କପର ଅହରହ ତୁମ୍ଭରେ ସେବାରେ କାଳ୍ୟାବନକରେ ମୋତେ ସେହି ତୁମ୍ଭି ଦିଅ । ତୁମ୍ଭୁ ପ୍ରେମ କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଦଶଶ ପ୍ରେମ ଶିଖାଇ ଅଛି, ମୁଁ ତହିଁରୁ କହିବ ରୁହିଅଛି । ମୋର ଅଭି ସେ ଅତିର ପ୍ରେମରେ କିଛି ପ୍ରେୟୋଜନ ନାହିଁ । ମୋତେ କେବଳ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରେମ ଶିଖାଅ । ତୁମ୍ଭେ ଅର୍କନଙ୍କୁ କହିଅଛୁ “ମମ ବାସ୍ତାନ୍ତିବ୍ରତୀନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟାପାର୍ଥ ସବଶଃ” ତୁମ୍ଭେମର ଅବଶ୍ରୀତ ହୋଇ ଗୋପରେ ଗୋପିମାନଙ୍କର ମନକୁ ସବତ୍ରାବେ ହରଣ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅବଶ୍ୟକ ହେବାରୁ ଅବିଷ୍ଟ ଭବରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଗତି ସେହିହକୁ ଭୁଲିଗଲ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଜୀବନରୁ ଅଧିକ ମଣୁଥିଲ, ଜଣକ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ତରଣ କରି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକୁ ଯାଦାକଲ ସେହିଶୁଣ ମୋର ନିଦରଣ ହେଉ । କୃପାକର ମୋରେ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେହିପର ଦୃଢ଼ତା ଶିଖାଦିଅ । ହେ ଦୟାମୟ ହର ! ମୁଁ ଏହି ସଂକଳନକୁ ଅଟଳ ଭବରେ ଧାରଣକରି ସଂପାଦ ଷେଷରେ ଗଢ଼କରେ, ମୋତେ ସାହ୍ୟଦିକର ।

(କମଳ)

ଶବ୍ଦବିଶେଷ ମହାର ।

ଦୂରକଳମଠ ।

(ପୃଷ୍ଠାବାଣିତ ଚରକୁ)

ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହନ୍ତିକର ଅବସ୍ଥା ଅବଶ୍ରୀଳୀୟ । ଉଖାରୀ ଯାଇଥିଲୁ, ପୁଣି ପଦା ଗଲୁ, ସୁତରଂ ସେ ଦୁଶ୍ଶରୀ ବିରଷ୍ମୀ । ପଦାର ଅଭିବ ଭିଖାରୀର ସ୍ଵପ୍ନ ସୁତ୍ତିକୁ ଜାଗିତ କରିଦେଲା । ମହନ୍ତ ପ୍ରାଣରେ ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନ୍ତରକ କଲେ । ସେ ମୌନ ଯାତନାର ଶୋଭନ କନ୍ଦନ ଧୂନ କିଏ ଶୁଣିବ, ଅଦୃଶ୍ୟ ଅବସାଦ-ଅଶ୍ରୁ କିଏ ଯୋଛିଦେବ ? ହାୟ ଉଖାରୀ, ହାୟ ଦେବ ଏହାହୁ ତାଙ୍କର ତାରକମନ୍ତ୍ର ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ସହବାସ ସକାଶ ମହନ୍ତକ ଦୁଦୟରେ ବ୍ୟାକୁଳକାଷନା-ବନ୍ଧୁ ଦୁଦ୍ର ତେଜରେ ଜଳି ଉଠିଲା । ସେହି କ୍ଲାଲମୟ ବନ୍ଧିର ଜୀବ ତରିଖାସ ସବଦା ତାହାଙ୍କ ଜୀବନ-ଶୈଳ କ୍ଷୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାହାଙ୍କ ଶୋଭନାତ ଦୁଦୟ ଶତଧୀ-ବିଦ୍ୱାରୀ ହେଉ ଗଲା । ବ୍ୟାତୁର ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରାଣର ହେଲା । ଅନ୍ତରୁ ସୌନ୍ଦର୍ୟର ଝଳକାନକେତନ ଏହି ପୃଥିବୀ ତାହାଙ୍କ ଚଶ୍ଵରେ ଶୂନ୍ୟଗଭି ମହାଶୂନ୍ୟାନ ତୁଳ୍ୟ ପ୍ରତିଭାତ ହେଲା । କେବଳ ପଦାର ଶୋଭ ତାଙ୍କ ନେବ ସମସ୍ତରେ ନାହିଁ ବୁଲିଲା । ପଦାର ଅଦୃଶ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଅଛି ତାଙ୍କୁ କାଳିମାୟ ଦଶିଲା ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ପଦାକୁ ବିନା ନିଦ୍ୟାରେ ସ୍ଵର୍ଗ ଦେଖିଲା । ଯେମନ୍ତ କି ପଦାର ଦୁଃଖମଣ୍ଡଳରୁ କୋଟି ଦେହମାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ନିର୍ମିତ ପଢ୍ୟୁଅଛି, ଅଛି ସେହି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୂଳ ମହନ୍ତେ କୋଟି ନେବରେ ପାନ କରୁଥିଲା । ମହନ୍ତ ଗୋପାର୍ତ୍ତ ଏହିମୟ କହୁ ଅସଭବକ ଉପର୍ଯ୍ୟରେ ଦିନ ଯାଏନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅତୁଆ ସୂତା ପେଣ୍ଟୁକାରୁ କେବାଏ କେବାଏ ଟାଣୁଥିଲେ ଶୋଭାଏ ଶିଥ ମିଳିଯାଏ । ସେହିପର ଅନବରତ ଭାବୁଥିଲେ କାର୍ଯ୍ୟର ଶୋଭାଏ ବାଟ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ । କଥାରେ ଅଛି,—“ବାଟ ଶୋଭିଲେ ବାଟ ମିଳେ ।” ପଥଭାନ୍ତ ଅକୁଳ ସମୁଦ୍ର ସାର୍ଵର ପଥଗ୍ରହି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବିରଳ ନାହିଁ । ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଵରୂପ ଆରବେନ୍ୟାନ୍ୟାସ ସିଦ୍ଧବାଦ ନ ବିକି ଗଲୁ ପାଠକ-ମାନଙ୍କ ସୁତ ପଥାରୁଥି କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ପଦା କିପର ମାତ୍ର ଥାଏବ, ଅଥବ ତାହା କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ, ଏହି ଚିନ୍ତାପଥ ମହନ୍ତ ସଙ୍କଦା ମୁକୁଳା ରଖିଥିଲେ । ସେହି ଅବାରିତ ମନ୍ତ୍ର ସଂଭବାର ଦେଇ ଶୋଭାଏ ସୁନ୍ଦରୀ କଲ୍ପନା ତାହାଙ୍କ ଦୁଦୟ-ମନ୍ଦରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲା । ପିତେଇ ଦୁଇଟି ଜଣି ବାରିଶାରୀ, ମଠର ଶୁଦ୍ଧିର କାଳିମଠା ଓ

ଦସି ଡଢ଼ା ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟ । ବସୁଷ ଶାଠିଏରୁ ବଳ ପଡ଼ିଲାଣି । ପିତେଇ ଅଭି କେହି ନାହାନ୍ତି, ବିଗତ ନିଅଳ କାନ୍ତିରରେ ତାହାର ସମସ୍ତେ ମରିଯାଇ ଅଛନ୍ତି ! ପିତେଇ ବଢ଼ା ଅନ୍ତରାଗୀ, ନ, ଛ, ଜାଣେ ନାହିଁ କିମ୍ବା କାହାର ହଳଦିଅ ପାଣିରେ ଗୋଡ଼ ବୁଦ୍ଧାଏ ନାହିଁ । ଏପର ଦୃଷ୍ଟି ଯେ, ପରିଷା ଅଧିକର ସମ୍ବନ୍ଧମ ନ ର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର ଅଯନ୍ତା । ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୁକୁତା ବ୍ୟଥାତ ତାହାର ପ୍ରିୟତମ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ଵିତୀୟ ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଦୁକୁତା ଲାଙ୍ଘ କଲେ ଯାହା କିନ୍ତୁ ସେ ପାଇଟି କରିଦେବ । ବାପୁବରେ ଦୁକୁତାର ଗୌରବ ମୁକ୍ତା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ । ସେ ଅବାଳ ମୁକ୍ତାବୁନ୍ଦ କାହାର ନିତ୍ୟ ସହଚର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ ? ନାସ, ଗୁଣ୍ଡ, ଧୂମ, ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିକାଳ ନାହାନ୍ତି ରୁପରେ ସେ ମାନକ ଉଦ୍ଦରରେ ଅଧିକାର ଲାଭ କରୁଥିଲୁ ସେଥିର ଉପରୁ ନାହିଁ । ତାହାର ମୋହନା ମାୟାରେ ନରପତିରେ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରପଣ ଉଣାଇଶଗଣ୍ଯ ତନିକଟା ଦୁଇନାନ୍ତ ଅନ୍ତରୁ । ମଣି ମାଣିକ୍-ଶେତୀର ଶଳହର୍ମୟତାରୁ ଦରଦ୍ର ଦୃଶ୍ୟ କୃତିର ର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କଷିତ ତାହାର ଅବ୍ୟାହିତଗତି । ଏ କାଳରେ ତାହା ପୁଣି ସର୍ବ୍ୟତାର ଏକ ମହାର୍ତ୍ତ ଉତ୍ସାହ ହୋଇଥିଲା । ନୁକ୍ତାନବ ପ୍ରତି ଶେଷାଗ୍ରର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଷେଷରେ,—ସର୍ବ ସମିତିରେ,—ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ସେଥିର ଅଦର ଗୌରବ ଯେହାର ବତୁଆଳ, ସେଥିରୁ ଅନୁମିତ ଦୃଷ୍ଟି ଆସନ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଜଗତ ଧୂମମୟ ହୋଇ ଉଠିବ । ପିତେଇକୁ ଦେଖି ମହନ୍ତ ଅବସର ଆଶା-ପଣୀ ପଣ-ପୁଟ ବ୍ୟାରଗୁଣକୁ ଦୁଦୟକାଶରେ ଭବି ଦୁଇଲା । ଦିନେ ସେ ଦିତେଇକ ତାକ କହିଲେ,—ତୁ ପଦାକୁ ଯାଇ କହ, ସେ ଅନି ଖରବିଲେ ଅମୁହା ପୋଖର ଆଦିଭାନୀ ଦେଉଳ ପାଖକୁ ଅନ୍ତରେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହେବ । ଅଭି ଦେଖ, କେହି ଯେହାର ନ ଶୁଣେ । ନିରବାନାକୁ ତାକ ଶୁବ୍ର କରି ପାଠରେ କହିବୁ । କହିକର ସଥଳ ଅର୍ପିବୁ । ତାକୁରଙ୍କର ଭ୍ରମ କାକର ଅଛି, ଦେବ, ନେଇଯିବୁ । କାନିଷ ଲାଲସା ଦିତେଇକ ତଳେ କଲା । ସେ ଯାଇ ଯଥା-ସମୟରେ ମହନ୍ତକର ପ୍ରେରିତ ବେଉରଟ ପଦାର କର୍ଷରେ ପକାଇଦେଲା । ପଦାର କି ଆନନ୍ଦ ! ବୋଧନ୍ତୁ କୁମୁଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାମଣ୍ଡରୁ କୁମୁଦ ବାନିବର ଆମନ ଶୁଣି ସେଭଳ ଭବିତ ଅନନ୍ଦରେ ପ୍ରମତ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ନିଦାନ-ନାରୀ ଜୀବୀ ତୁମେ ବର୍ଷାବାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ମହନ୍ତ ଏ ଗ୍ରେସ ଆକାନ୍ତ ଉପରେ

ପ୍ରାଣରେ କାର୍ଯ୍ୟକଷେତ୍ର ହେଲା । ତାହାର ମାନସ-ପଣ୍ଡିତ କେତେ ଥର ଉତ୍ତମାର ମହନ୍ତିକୁ ସଂଖୋଳ ଅସିଲା । ସେ ଆକୁଳ ଚକ୍ରଶାରେ ମଧ୍ୟଭାର ସେତକି ଅଶ୍ଵ ଅମନ କାମନା କଲା, ମଧ୍ୟଭାର ତେତକ ବିଳମ୍ବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଜ୍ଞେଦ ପରେ ମିଳନକାଳ ସୁଖାବହ ନୁହେଁ,—ମିଳନର ପୂର୍ବବତୀ କାଳ ସୁଖର ଅଧାର । ସେହି ସୁଖର ଚିତ୍ତ ହିନ୍ଦୋଳ ବିରଶକୁ ମିଳନ-ବେଳା ଆତ୍ମକୁ ସଂବଗରେ ଉପାର ଦେଖିଯାଏ ।

ଯଥା ସମୟରେ ଯଥା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମିଳନ ଷେଷରେ ଉଭୟଙ୍କର ଶୁଭରତ୍ସୁ ମିଳନ ହେଲା । ଉଭୟଙ୍କ ଉଭୟଙ୍କୁ ଅଶ୍ଵବୀରରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କଲେ । ବିଜ୍ଞେଦ କାଳର ଦୁଃଖ ସ୍ମୃତି ଅସି କ୍ଷଣକ ସକାଶ ମିଳନର ସୁଖନ୍ତିଭୂତକୁ ତଡ଼ିଦେଲା । ଉଭୟଙ୍କ ନାରବ ବାଣୀରୁ ଦୁଃଖ ଅନୁଷ୍ଟାନକାର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ନିଷାକ ସମ୍ମାନର ପରେ ଆତ୍ମସମରଣ୍ୟକ ପରଶର ସକାଳ ସମ୍ମାନରେ ରତ ହେଲେ । ବିଜ୍ଞେଦ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁତ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା, ସମ୍ମାନ ସମ୍ମାନ ପରଶର ପାଠ ସମ୍ମାନ କଲା ଏହି ସେ ସମୟ ଦୁହେଁ ଦୁହକ୍ଷ ଅଗରେ ଅନର୍ଗଳ ଆତ୍ମି କଲେ । ପରଶର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ପରଶରକୁ ଦୁଃଖ କଥାଟ ଫେରି ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ଦୁଃଖର ଚିରନ୍ତନ ସ୍ଵଭାବ ଏହି ଯେ, ସମଧର୍ମୀଦେଖିଲେ ସେ ବାଧାବିଦ୍ୱ ନ ମାନ ପ୍ରକଳ ପ୍ରୋତୋଦେଶରେ ବୁଝାଏ । ସହସ୍ର ସାନ୍ତୁମାରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହା ଥରେ ସମଧର୍ମୀ ଅଗରେ ଗାଇଲେ ସେ ଦୁଃଖ ଭାର ଲୟୁ ହୋଇ ଆସେ । ମହୌଷଖର ଅସାଧ ବ୍ୟଥ ସାମାନ୍ୟ ଦୁଃଖକାରେ ଉପଗାନ୍ତି ଲଭିବାର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ବିଳ ନୁହେଁ । ଦୁଃଖର ଦେବନା ପ୍ରଲେପରେ ଯାଏ ନାହିଁ,—ତାହା ଦ୍ରବ୍ୟଶୁଣ ସାପେକ୍ଷ ନୁହେଁ । କେବଳ ଯଥାପ୍ରାଣରେ ତାହାର ଆତ୍ମିହିଁ ତାହାର ଅମୃତ ଆଶେଷ ପ୍ରଲେପ । ଦୁଃଖ ପାଖରେ ଦୁଃଖ କହିଲେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ମିଳେ, ତାହା କେବଳ ଦୁଃଖୀର ଉପଭୋଗ୍ୟ । ସୁଖ ଭାଗ୍ୟରେ ସେ ସୁଖ କାହିଁ ? ନାନା କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ପଥ କିପିର ମଠକୁ ଯିବ ଅଥର ତାହା କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚା ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ଛିର ହେଲା, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଛଦ୍ମବିଶର ଅଶ୍ଵ ନ କେଲେ ଅଶ୍ଵାସ ସିରିର ଉପାୟାନ୍ତର ନାହିଁ । ମାତ୍ର କି କେଣରେ ସିରିତ ହେବାକୁ ହେବ, ପ୍ରଥମତଃ ତାହା ଦେନ ବହୁ ବାଦାନ୍ତବାଦ ଚକିଲା । ମହନ୍ତ ଯାହା କହନ୍ତି, ତାହା ପଥର ମନୋମାତ ପ୍ରତି ନାହିଁ,— ଯଥର କଥା ମହନ୍ତିକ ମନକୁ ଅସେ ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ ଅନେକ କହୁନା କହୁନା ପରେ ବୈଷ୍ଣବ ବେଶ ପରପରଣ ସିକ୍ଷାନ୍ତ ହେଲା । ମହନ୍ତ କହିଲେ ମଠକୁ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ

ବୈଷ୍ଣବ ଆସୁଥିଲୁ । କିଏକାହାକୁ ଚିହ୍ନିଛି, ତୁ ବୈଷ୍ଣବ ବେଶରେ ବାତରେ ଥିବ ଥାର୍ତ୍ତ ଥାର୍ତ୍ତ ବାହାରିଗଲେ କେହି ଜାଣିବାରିବେ ନାହିଁ । ଖଣ୍ଡ ଗେରୁ ଅନୁଗୀ ପିନ୍ଧ ଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ ହେବୁ, କମଳ ଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳରେ ପକାର ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଲାଭ ଭୂମୀ କମଣ୍ଡକୁ ଧରି ବାତରେ ବେଳକୁ ତୁ ପଙ୍ଗତ ସ୍ଵାନ୍ତିକ ଅସିରୁ । ପଙ୍ଗତ ପରେ ବାବାନ୍ଦିମାନେ ମୋତ ଦଶ୍ରବତ କରି ଅସନ ପ୍ରହଣ କରିଲୁ । ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅସିରୁ । ସେମାନେ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲେ ତୁ ରହିଯିବୁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କରିବୁ, ତୁ ଦୁଇ ମଦତ ରଞ୍ଜ ଅଣିଥିବୁ । ମଠରେ ଆଉ ତାହା ହୋଇପାଇବ ନାହିଁ । ଏହି କଥା ପଦା ମନକୁ ଶୁକ ଦେଲିଲା । ସୁତରଂ ତହିଁ ପରଦିନ-ଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ସେହିପରି ଚଲିଲା । ଉଭୟଙ୍କ ଭାଗ ଫ୍ରାନ୍ତ ପୁଣି ଯୋଡ଼ଗଲା । ବାଧାପ୍ରାୟ ବକ୍ତ ପ୍ରତି-ସ୍ତୋତ୍ର ପୁଣି ଶରତର ବେଗରେ ପ୍ରବାହୁତ ହେଲା । ପୂର୍ବ ସୁଖ ପୂର୍ବ ସୌଭାଗ୍ୟ ଫେର ଅସିଲା । ବିଜ୍ଞେଦ-କ୍ଷତି ଏକାବେଳକେ ଶୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ପଦା ପ୍ରତ୍ୟେ ରାତରେ ବୈଷ୍ଣବ ରୂପରେ ମଠକୁ ଆସେ । ପୁଣି ରତ ଧରି ଧରି ହେଉଥିବାକେବେଳେ ବାହାରିଯାଏ । ସାଥୀ ସଲଦ୍ୟାମୀ ଜୀବନରେ କେହି ତାହାକୁ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଏହିପରି ପ୍ରାୟ ମାପେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚକିଲା ମାତ୍ର ଏହି ଗ୍ରେବ ପ୍ରାତିର ଲେଶମାତ କେହି ଜାଣିବାରିଲା ନାହିଁ ।

ପାପ କେବେ ଗୋପନ ରହେ ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ରହେଉ ବା ବିଳମ୍ବରେ ହେବ, ଦିନେ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଗଢ଼େ । ଅଗ୍ନିକୁ ଅବୃତ କଲେ ସେ ଶତ ଆକରଣ ଭସୁଷାତ କରି ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରକାଶ କରେ । ପାପ ବଢ଼ି ଉପର ଏହି କଥା କହିବାକରେ ଯେ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ଉପରକୁ ଭ୍ରମି ଉଠିବ । ଗ୍ରେବ କେବେ ସାବଧାନ ହୋଇ ଅନ୍ତର ସତରେ ଗ୍ରେବକରେ, ତଥାତ ଯୋଲିଷ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଧରାଯଢ଼ି ଦୃଷ୍ଟି ହେବ । ଆଚତାମୀ ଅତି ନିକାଳନରେ ହତ୍ୟକରେ, ମାତ୍ର ଯଥା ସମୟରେ ଧୃତ ହେବ ହେବ ହତ ପ୍ରେତର ଅନ୍ତ୍ୟେସ୍ତି ସମୀଦନରେ ସ୍ଵରାଗ ଉତ୍ସର୍ଗ କରେ । ଅତେବକ ପାପ ନୁହି ରହିବାରେ ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ଉଦ୍ଦରରେ ଘଟଣା ଜାଣି କରିବା ପ୍ରକୃତ ଦେବାକର ପ୍ରକୃତ ବିରୁଦ୍ଧ । ତି ନୂତନ କି ସୁରତନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣା ସେ ସମୟରେ ଉଦ୍ଗାତୀକର ବିଶିଦ୍ଧ ସମୟରେ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଯେତର ଶୁଣଗ୍ରହଣୀ, ସେହିପରି ଦୋଷଦଣ୍ଡିନୀ । ତାଙ୍କର ଦଶ ପୁରସ୍କାର ଅବ୍ୟର୍ଥ । ସେହି ଦଶ ପୁରସ୍କାର ଦିଷ୍ଟିପ୍ରମାନକ ସୃଷ୍ଟିକୁ ନିଯୁତିତ କରିବାରେ ସତତ ସହାୟକ

କରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ମାନବ ଏହୁସ ଉଦ୍ଦତ ଯେ, ପଦେ ପଦେ ଦଣ୍ଡିତ ଲଞ୍ଛିତ ହୋଇ ସୁକୀ ଶଙ୍ଖଳା ଧରିବାକୁ ନାହିଁ । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ଏ ଗୈରି ପ୍ରାତି ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଧାନ କୁଟଣୀ ଦୂଷତରୀ ମାଛ ଅନ୍ଧାରରୁ ଉଠି ମଠକୁ ଧାନ କୁଟିବାକୁ ଆସେ । ଦୂଷ ସାଧାରଣରେ “ଦୂଷନାମା” ନାମରେ ଉପାଦିତ ହୁଏ । ଜହମାମ ପର ବାପ ପୁଅ ନାତ ସମସ୍ତକର ସେ “ଦୂଷନାମା” । ଦୂଷ ବିଧବା ପ୍ରତ୍ଯେକୀ, ତନିକୁଳରେ ତାର କେହି ନାହାନ୍ତି । ବୁଢ଼ିଟ ବଢ଼ ଅଳେଇ, ମଠର ଧାନକୁଟି ସେଟ ପୋଷେ । କୁଟାମୁଲ ଶୁଭଲକରେ ଭାବସନ୍ନେ, କେବେ କେବେ ମନ ତାକିଲେ କାଣ୍ଡିଆଲୁଣ୍ଡା ଅଛି ଖୁଦରେ ପିଠା କର ଖାଏ । ବାଢ଼ ପର ଉପରେ କେତେବୁଢ଼ିଏ ବଢ଼ିକପା (ହାଶାଆ କପା) ଗଛ ଘେଇଥାଏ । ସେଥିରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରଚର ତୁଳା ମିଳେ । ସେଥିରେ ଲୁଗା ବାଢ଼ିକ ତଳିଯାଏ । ଖଣ୍ଡିଏ ଅରଟ ରଣିଆଏ, ସେଥିରେ ସୃତାକାଟି ଉପୟୁକ୍ତ ବାଣଦେଇ ତଳ୍ଲୀ ପରୁ ଲୁଗା ବୁଣାଇଥାଣେ । ବଳକା ତୁଳା ବିକଦେଇ ଲୁଣ ତେଲ ଖଇ କରେ । ତାହାର ସବୁ ଶୁଣ ଭଲ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଥା ଏହି ଯେ, ତାହା ସେଟରେ କଥା ରହିଥାରେ ନାହିଁ । କିଛି ଟିକିଏ ଶୁଣିଲେ ତାହା କିପରି କାହା ପାଖରେ କହିବ, ଏହି ଶିଅ ଦେଇ ରୁଲିଆଏ । କାହାରିକୁ ନ ପାଇଲେ ନିଜେ ନିଜେ କହିଦୁଇଏ । ବାହରେ ଗୁରୁବା ସମୟରେ ତାକୁ ମାରବ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । କିଛି ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି ଗୁରୁଥାଏ । ସେ ବିକବାରେ ଏହୁସ ଅଭ୍ୟାସ ଯେ, ନିନ୍ଦିତବିଶ୍ୱାରେ ସୁଦ୍ଧା ବିଳବିଲାଇ କେତେ କଥା କହେ । ଦିନେ ସେ ପାହାନ୍ତିଥ ପହରୁ ଉଠି ଧାନ କୁଟିବାକୁ ମଠକୁ ଆସି ଦେଖିଲା, ହିଦ୍ଦୁର ଫେଟନାହିଁ । ତହୁଁ ସେ ନିକଟବିରୀ ଅମ୍ବଗଛ ମୂଳରୁ ପଢ଼ ସାଉଁବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲା । ଅନୁଷ୍ଠାନ ପରେ ଜଣେ ବୈଶ୍ଵବ କଳଣୀ ଫେଟାଇ ବାହାର ଆସି ଅତି ସର୍ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗୁରୁଥାତକୁ ଗୁହଁ ସେହିଗଛ ମୂଳରେ ଠିଆଦେଲୁ ଏବଂ ବୈଷ୍ଣବ ଦେଖ ବାହାରକର ଶ୍ଵାମ ମୂରି

ଆରଣ କଲା । ଦୂଷର ଅଛି ଚିନ୍ତିବାରେ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ହତାହ କହି ଉଠିଲା, ପଦା ନା କିଏ ଲୋ ? ମଠ କବାଟ ବାହାରକର ତୁ ଅସିଲୁ ପଶ ? ପଦା ବରତ୍ତା ପଦସରି ଥରି ଥରି ଦୂଷକ କୁଣ୍ଡାର ପକାଇ ଏବଂ ହାତ ଗୋଡ଼ଧରି କହିଲା,—ତୁ ମୋର ଧରମ ମାଆ, ଏକଥା କାହାରିକୁ କହିବୁ ନାହିଁ । ମହନ୍ତୁକ ଦେହ ଦେଶମ ଥିଲା ଯେ, ସେ କହ ପଠାଇଥିଲାକୁ ଅସିଥିଲା । ଏହା କହ କାଳେ ଅନ୍ୟ କେହି ଦେଖେ ଏହି ଦ୍ୱାରେ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାସାଦ କଲା । ଦୂଷ ପୁନଶ୍ଚ ପଦ ଗୋଟାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ସ୍ବରୁବେଳେ ବର ବର ହେବା ତାହାର ଗୋଟାଏ ଖୁଅ । ପଦସରିଥୁ ସାଉଁଥୁ କହିଥାଏ,—ବଢ଼ ଲୋକର କଥା,—ମହନ୍ତୁକ କଥା ମୋର କ ପଡ଼ିଲା ଲେ ମାଶାଣୀ କାହା ପାଖରେ କହିବ । ଏହି ସମୟରେ ମଠର ସୁଜାଏ ସେହି ବାଟେ ଗାଧୋରବାକୁ ଆସି ଦୂଷର ଅଷ୍ଟ ଅବୁତି ଶୁଣି କହିଲା,—କିଲେ ଦୂଷନାମା, କଥା ବଢ଼ିବ ବଢ଼ିର ହେଉଛୁ ? ଦୂଷ ଯାହା ଖୋଜୁଥିଲ ତାହା ପାଇଲା, ତହୁଁ ତରଭରରେ ଧାରୀଯାଇ ଲାଗୁଥିରରେ କହିଲା କିଏ ଅକୁଳ କିରେ, କଥା କିଅଳ କି, ପଦା ଗୋଟାଏ ବାବାଜି କେଣରେ ମଠକୁ ବାହାରି ଆସି ଏହିବାଟେ ପଳାଇଲା । ମୁଁ ପରୁରବାରୁ କହିଲା—ମହନ୍ତୁ ବାଧକ ପଡ଼ିଲୁଣ୍ଡା । ଗେଡ଼ରେ ତେଲ ମାରିଦେବା ଲାଗି ତାକିଥିଲେ ଯେ ଅସିଥିଲା । ଏ ପୋଡ଼ା ଶୀ ଲୋକେତ ମୋର ଶିଶୁ ଦେଖି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ବରୁବେଳେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଅହନ୍ତା । କାଳେ କିଏ ଚିନ୍ତିବ ଷେଥିଗାରୀ କମଳ ମଣ୍ଡରେ ପକାଇ ଗେହୁଅ ଲୁଗା ପନ୍ଥ ଅସିଥିଲା । ତୁ ଏହା କାହାରି ପାଖରେ କହିବୁ ନାହିଁ । ଏହା କହ ଦଶ କାହାର ନିମ୍ନମ ସମଦ ପକାଇ ଯାଇଥାଏ । ମୁଁ କାହିଁକି ଭଲ କାହା ପାଖରେ କହିବ, ଗୋପାର୍କ କଥା, ଲେ ବାପ, ଦଣ୍ଡକେ ମୋର ଗୁହଁ ପିଠା ରହିବ ନାହିଁ । ପୂଜାଏ ଏହାଶୁଣି ଟିକିଏ ମୁଁ ବୁକି ହସିଦେଇ ଗୁଲିଗଲା । ତହୁଁ ଦୂଷ ଧାନ କୁଟିବାକୁ ମଠ ଭିତରକୁ ଗଲା ।

(କମଳ)

ଶାର୍କାରୀ ମହାତ୍ମା

ବିଶାଖା ପ୍ରତି ଘାସକା ।

ଦୟାମୟ ନାହିଁ ତଳେ ହୃଦୟ ତାର ପାଶା,
ମନ ଦେଇ ପ୍ରାଣେ ମାରେ କରେ ବଢ଼ ହରିଶଶ । ଯୋ ।
ମନପ୍ରାଣ କରିଗୁରି, ଏବେତ ଦେଲୁ ପାଶେର
କେମନ୍ତେ ଭୁଲିବ ତାକୁ ହୃଦୟେ ଦେଇଛି ଶ୍ଵାନ । ୧ ।

ଚେଲ ସମି କୁଳମାନ,
ସଥ୍ଯେଇ ମନପ୍ରାଣ
ପାଇ ସଦା ଅପାନ, ତେବେ ତାକୁ ଉଚ୍ଛେପାଣ । ୨ ।
ପରକୁ ଅପାନ ଭବି,
ପ୍ରେମପିନ୍ଦୁ ଜଳେ ଚାହିଁ
କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଦିବାନିଶି ଯାଉଛି ଅପାନ ପ୍ରାଣ । ୩ ।
ଶର୍କାରୀ ମହାତ୍ମା

୧୯୯୭ ସାଲର

ଉତ୍ତରଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ଇତିହାସର କେତେକ ପୃଷ୍ଠା ।

ଏହି ନିମ୍ନ ବିବୃତ ଉତ୍ତରଦେଶୀ ଲୋକଫଣ୍ଡାକୁ ନବଗଠିତ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଦେଶିକ ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ଅଧୀନ ରଖିବାଗାର୍ଜ ଗଞ୍ଜମର ଉତ୍ତର ସମାଜ ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ନିକଟରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କର ଅଛନ୍ତି । ଚିକାକୋଳତାଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ ସମଗ୍ର ଗଞ୍ଜମରେ

ଉତ୍ତର ଭାଷୀ ଲୋକଫଣ୍ଡା ୨୭୪୯୭୯
ଗଞ୍ଜମର ମାଳ ପ୍ରଦେଶର ୨୭୭୮୮
ବିଶାଖାପଟନାର ମାଳ ପ୍ରଦେଶରେ ୪୦୯୯୪

ମେଟ ୨୭୨୭୨

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରୁ ଉତ୍ତର ପରିଜ୍ଞାନ ଭାଷୀଫଣ୍ଡା ୨୭୨୯୯
ଓଡ଼ିଆ ସହତ ପାର୍କିଂଥିବା ହିନ୍ଦୁମାଳ ଭାଷୀ ଫଣ୍ଡା ୧୪୭୯୯
ଏମାନଙ୍କର ମେଟ ଫଣ୍ଡା ୨୫୭୦୮ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ଫଣ୍ଡା ସହତ ମିଶାଯାଇପାରେ । ତେବେ ମିଶିତ ମୋଟଫଣ୍ଡା ୧୮୦୨୨୯ ; ବସ୍ତର ଭାଷୀଫଣ୍ଡା ୧୭୭୮ ଏବଂ ଲାଇଅଫଣ୍ଡା ୧୪୯୯୫, ଏହି ଭାଷାମାନ ଓଡ଼ିଆ, ହିନ୍ଦ ଏବଂ ଛତ୍ରପତିଆ ଭାଷାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଉତ୍ତରତାଙ୍ଗ ମାତ୍ର । ଏମାନଙ୍କ ଫଣ୍ଡା ସ୍ଵର୍ଗ ଥିବାରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଘୁଣ ଦିଆ ଯାଇପାରେ । ଏମାନେ ପାଦତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶଭାଷୀ ପୁଣି କେଉଁ ପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଗତ ରହିବେ ସେଥି କାଣେ ଏମାନଙ୍କ ତିନ୍ଦା ନାହିଁ ।

ଲ୍ଲିଟ୍ କର୍ଜନଙ୍କ ରଜତ ସମସ୍ତରେ ଯେଉଁବେଳେ ବଜା ବିଭାଗରୁ କେତେକ ଅଶୀ ପୁଅଥକ କରିଦେବା ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ପ୍ରଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଶାସନାଧୀନ ରଖିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠିଲୁ ସେବେଳେ ନିଜ ନିଜ ସ୍ଵାର୍ଥ ଯେତେ ତତ୍ତ୍ଵଗୁଡ଼ ଅନେକ ପ୍ରତିବାଦ ଉଠିଲା । ଗଞ୍ଜମର ତେଲେଜୋମାନେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ମିଶା ପ୍ରସ୍ତାବରେ ପାଇବାକ କରିବାକୁ ପୁଅଥିଲେ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଦୁର୍ଭଗ୍ୟ ଏବଂ ଗଞ୍ଜମ ତେଲେଜୋମାନଙ୍କ ସଭାପନ୍ୟ କିମେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପୁହାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେଣ୍ଟ ପୁଅଥିଲେ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଆବେଦନ ପରିରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ମୁକ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥଳେହେ ତାହାସ୍ବରୁ ଉପେକ୍ଷିତ ହେଲା ।

ଗଞ୍ଜମଜିଲ୍ଲା ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଅଶୀ ନୁହେ, ପୁଣି ଏହା କିମ୍ବା ପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ତେଲୁଗୁମାନେ ଦ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ ବସିଲେ । ଏହା ଯେଉଁବେଳେ ମନ୍ଦାର ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ କିମ୍ବା ଗୁପ୍ତତ ହେଲା କି ନାହିଁ ଜଣା ଯାଏ ନାହିଁ । ଯଦିତ

ଶୁଣାଇ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ‘କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ତିକାକୋଳ ତୁହିଲଦାର ବିଭାଗ ବ୍ୟଥିତ ସମଗ୍ର ଗଞ୍ଜମ ଜିଲ୍ଲା ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଅବିଭିନ୍ନ ଅଂଶଥିବା ବିଷୟରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଆଶା ଅବଦନରେ ଯେଉଁ ‘ମୁକ୍ତିମୁନ୍ଦର ଦେଖାଇଥିଲେ ପୁଣି କର୍ତ୍ତୃପରମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଭିପ୍ରାୟମନ ଉତ୍କୃତ କରିଥିଲେ ତାହା ସବୁ ଏକାବେଳକେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଲା । ୧୯୦୪ ପାଇରେ ଗଞ୍ଜମର ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପଶୁ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଏବୋସିଏଫନ ତତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁ ‘ନିବେଦନମାନ ପଠାଯାଇ ଥିଲା ତାହାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବରେ ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ନିକଟରେ ଗଛିତ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣା ସେହି ଅବଦନମାନଙ୍କ ଶୁଣାଗଲେ ଅବଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଆକ ପ୍ରତି ସୁବିଗ୍ରହ ହେବ । ଏକାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଓ ବିନ୍ଦୁମୁଖବକ୍ ‘କୁହାୟାଇଦାରେ ଯେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ନିବେଦନ ଉତ୍ପରିତ ହୋଇ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କ କଥା ସତ୍ୟବୋଲି ଶୁଣାଇ ହେବାର କାରଣ ଏହି ଦେଖରେ ନିଯୁକ୍ତଥିବା କର୍ତ୍ତୃପରମ କେବଳ, ଯେତେବେଳୁ ଏମାନେ ସବାତୋଭ୍ରତ ତେଲୁଗୁ ଜାଣ୍ଯ ଅଛନ୍ତି । ଜିନ୍ଦାର କଲେକ୍ଟରମାନେ ଆଶାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସରକାର ଅଧୀନ କର୍ମଗ୍ରହମାନଙ୍କ କଥାରେ ବଣ୍ଟିଭୂତ ହେବାର ସମ୍ଭବ । ଗଞ୍ଜମର କଲେକ୍ଟର ଆଶାର ଅଧ୍ୟନ ତେଲୁଗୁ କର୍ମଗ୍ରହମାନଙ୍କ କଥର ବଣ୍ଟିଭୂତ ହୋଇ, ଓଡ଼ିଆକ ସହତ ପରମାନଙ୍କ ନକର ଓଡ଼ିଆକ ଅବଦନ ବିଶ୍ୱାସରେ ରଖେଟ କଲେ । ମାନ୍ଦାର ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ମ୍ୟ ଏହି ରଖେଟ ଅନ୍ତାରେ ମଣଶର ବଚୁନ୍ତ ମତଦେଲେ ।

ଲୋକଗଣା ଏବଂ ଜନଫଣ୍ଡା ।

ବିଗତ ଲୋକଗଣାରେ ଗଞ୍ଜମର ଜନଫଣ୍ଡା ଭୁଲ ଅଟେ ବୋଲି ତେଲୁଗୁମୀନେ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭମେଣ୍ଟକୁ ସମାଜ ଦେଲେ । ଏମାନେ ଏହାର କାରଣ ସ୍ଵରୂପ କିମେଶ କଲେ ଯେ, ପ୍ରଥମେ ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ଗଞ୍ଜମ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ନିମ୍ନନ୍ତ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଲାଭଜନକ ଅନୁଗ୍ରହର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲୁ ସେହି ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇବା ଆଶାରେ ତେଲେଜୋମାନେ ଆଶାକୁ ଓଡ଼ିଆବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଲେ । ଏହା କେବଳ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଦ୍ୱାରା ଯେବେହୁ ଏବୀନ୍ଦ୍ରିୟ କୌଣସି ଏକ ତେଲେଜା ହେଲେ ଆଶାକୁ, ଓଡ଼ିଆବୋଲି ପରିଚୟ ସ୍ଥଳରେ ଅଥା ବର୍ତ୍ତିନ୍ତି

ଦେଉ ପଡ଼ା କର ନାହିଁ ନତୁବା ଗର୍ଭମେଘ କର୍ମଗୁଣରୂପ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ଫୁଲୀଶି ଏକମାତ୍ର ତେଲେଗା ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖା ଯାଇ ନାହିଁ ।

ଦ୍ଵିତୀୟରେ— ୧୯୦୧ ଲୋକ ଗଣନାବେଳେ ଗଣକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁଫଣ୍ଡ୍ୟକ ଓଡ଼ିଆ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଓଡ଼ିୟା ଭ୍ରାଷାର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବାର ଦେଖି ତେଲେଗାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଲେଖିଦେଲେ । ଏହା କେବଳ ଏକ ଅନୁମାନର କଥା । ଗଣନା ବିଷୟ ଯେ କିଛି ଜ୍ଞାନନ୍ତି ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ବୁଝି ଅଛନ୍ତି ଯେ ସୁପରଭାଇରମାନେ, ଗୁର୍ଯ୍ୟ ସୁପରଫେଣ୍ଟାର୍ମାନେ, ତଳକୁଆ ଅଫିସରମାନେ ତନ ତନ କର ଗଣକମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଦେଖନ୍ତି । ଏତେବୁ଱ା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଉତ୍କାବଧାରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଵଲ୍ପବେଳେ ଏହି ଭ୍ରୁମ ଘଟିବା ଅସୁବି । ଗ୍ରାମର ନତୁବା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗଣକମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଯାଏ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥାଏ । ଏମାନେ ଯାହା ଲେଖିବେ କି ତାହା ଏମାନେ ଆପଣାର ନିତ୍ୟ ବେପାରବୁ ବୁଝିପାର ଥାନ୍ତି ଏବଂ ବହୁଫଣ୍ଡ୍ୟକ ଓଡ଼ିଆ ଗଣକ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିବାଦିତ ହୁଏ ଯେ ଏହି ନିଶ୍ଚାରେ ତେଲେଗାଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଫଖ୍ୟା ବେଢି । ତଥାପି କୌଣସି କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ତେଲେଗା ଜ୍ଞାନ୍ୟ ଜଣେ ଥାଏ ରେଡ଼ିକା ଓ କାମମାନେ ତରକାଳରୁ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କର ଓଡ଼ିଆ ଭ୍ରାଷାରେ ଲେଖାପଡ଼ା କରନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର ମାତ୍ରଭ୍ରାଷା (ତେଲରୁ) ଏକାବେଳେକେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଉତ୍କଳଭାଷାରୁପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆଜ୍ଞାପ୍ୟ କାଳିଙ୍ଗ ଓଡ଼ିବେଲିମାନାନେ ଭ୍ରୁମରେ ତେଲେଗାଜାପ୍ୟ କାଳିଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳମାରୁପେ ଗ୍ରହଣ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି । ଏହି କାଳିଙ୍ଗ ଓଡ଼ିବେଲିମାନଙ୍କ ଫଖ୍ୟା କମ୍ ନହେ । ଏହି ଫଖ୍ୟା ତେଲେଗା ଜନ ଫଖ୍ୟାରୁ ବାହାର କର ଓଡ଼ିଆଲୋକ ଫଖ୍ୟା ସହିତ ମିଶାଇବାକୁ ହେବ । ପୁଣି ତେଲେଗାମାନେ ଆଉ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ମଧ୍ୟ କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଲେ । ୧୯୦୨ ସାଲ ପୂର୍ବରୁ ପୁଣି ଏହି ଦେଶମଣିଶା ଅନ୍ଦୋଳନ ଧୀର ଭ୍ରବରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଲି ଅସୁଥିଲା ।

ଏହି ଅନ୍ଦୋଳନର ବଣବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆମାନେ ତେଲେଗାମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଲେଖି ଦେଲେ । ଏହାଠାରୁ ବଳ ଅସମ୍ଭବ ଏବଂ ଅଫଗତ କଥା ଥାର ନ ପାରେ । ୧୯୦୩ ସାଲ ଶେଷ ଭ୍ରଗରେ ଉଷ୍ମର ତା ଏଇରେ ବଜା ବିଜେଦ କଲୁବେଳେ ଗଞ୍ଜାମର ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଷୟରେ ସଂପ୍ରଥମେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଗଲା । ପୁଣି ୧୯୦୫ରେ ଗଣନା ଅବ୍ୟ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗର୍ଭମେଘ ମଧ୍ୟ ଜାଗିପାର ନ ଥିବା ନିଜେ ସ୍ଥାକାର କରିଥିଲା । ତେବେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରେସଟେନ୍‌ବିର ଉତ୍ତରଭାଗ ସାମାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗଞ୍ଜାମର ଉଦ୍ଧାର ଅନୁଭବ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଭୁଲବର୍ଷପରେ ଭ୍ରାତ ଗର୍ଭମେଘ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବେ ତାହା ଅବଗତ ଥିଲେ । ଯଦିତ ସମ୍ବଦ୍ଧତଃ ୧୯୦୫ ସାଲ ଗଣନାନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ - ଫଖ୍ୟା ସେହି ପରିମାଣରେ ବେଶ ଦେଖାଯିବ, ତେବେ ବୋଧନ୍ତୁଏ ଏହା ମଧ୍ୟ କୁହାଯିବ ଯେ ପ୍ରକଳ ପ୍ରତାପାନ୍ତି ଭ୍ରାତ ସମ୍ବାଦ କେଉଁ ବିବମନ ଦେବାକୁ ଭବି ଥିଲେ ତାହାମଧ ସେମାନେ କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟତ ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ଜାଗିପାର ଥିଲେ, ଏହା ହୋଇପାରେ ଯେ ୧୮୯୧ ଏବଂ ୧୯୧୨ ସାଲରେ ଜନତା ଜ୍ଞାନରେ ବସ୍ତୁତ ବିବରଣୀର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଗଣନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁଫଣ୍ଡ୍ୟକ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ ନ ଥିଲେ, ବହୁଫଣ୍ଡ୍ୟକ ଗ୍ରାମମାନ ଏକମ୍ ହୋଇ ଏକ ଏକ ମଣକଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଷ୍ଟେତି ବୁଝେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନ ଥିଲା, ପୁଣି ତଦନ୍ତ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପ୍ରଶାନ୍ତରେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଥିଲା । ଏହି ସକଳ କାରଣରୁ ପ୍ରକୃତ ଗଣନା ହୋଇ ନଗର ଫଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧ୍ୟାନାର ପାର ନ ଥିଲା । ବାର୍ତ୍ତମାନ ଏତେ ଦିର୍ଘଯାତ୍ରା ସୁବନୋବସ୍ତୁ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନପୂର୍ବକ ଯେଉଁ ଫଖ୍ୟା ଧ୍ୟାନାର ଅଛି ତାହା କୌଣସି ପ୍ରଶାନ୍ତି କାହିଁ ନିୟମ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ଧ୍ୟାନାର ନାହିଁ, ସୁତରଂ ଏହି ଫଖ୍ୟା ଗୁପ୍ତତ ହେବା କବାପି ଉଚିତ ହୋଇ ନପାରେ ।

(ମନଶଃ)

ଆଧିକ୍ୟତର ସହାୟ ।

ଅମ୍ବା ।

(୪୩୪ବାର୍ଷିକ ରାଗର)

ଅମ୍ବା ।

ଏକବିଂଶତି ପରିଚେଦ ।

(୧୯୦୫ ଜାନ୍ମ ପ୍ରମାଣନା)

ଶାଲୁଭାଜନ କାମଗୁଣ ରଥରେ ତଢ଼ି ଶାଶ୍ଵତ ପର୍ବତୀମାନ ଧର୍ମର ତେଲିବାକୁ କୁରୁଷେଷିକୁ ଯାଉ ଅଛନ୍ତି, ଏମନ୍ତ

ସମୟରେ ପ୍ରତିଭା ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ରଥ ବାହି ଯାଉ ଥିବାରୁ ଉତ୍ସମ୍ଭବ ଏକ ଶ୍ଵାନରେ ଭେଟ ହେଲା । ଶାଲୁ ପ୍ରତିଭାକୁ ଦେଖି ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଭ୍ରତ୍ୟେ, ତୁମେ ମୋହର ଦୂର ପରିଚାତା ପରି ବୋଧ ହେଉ ଅଛ ତୁମେ କିଏ ? ଓ କେଉଁ ଆତକୁ,

ଯାଉଥିଛ ? ପ୍ରତିଭା ଶାଲ୍ମାରାଙ୍କୁ ଦେଖିଲୁ ମାତ୍ରେ ଚିହ୍ନିପାର ରହସ୍ୟ କର ଉତ୍ତର କଲେ ଅଧିକ କାମାଳ ତହିଁରେ ପୁଣି ମନ୍ଦିର । ଅଧିକ ଦେବତାରେ ରମଣୀ ରମ୍ଭର ମୂଳ୍ୟ ବୁଝିବେ । ମୁଁ ଶ୍ରୀ ଦେବତା ପ୍ରେସ୍‌ରାଜିତା ରଗଳୀ ପ୍ରତିଭା । ମୁଁ ସେ ଦିନ ମୋହର ସଙ୍ଗିନୀ ଅଧିକର କରରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା ଲୁଗି ଯାଇଥିଲୁ ଆଧିକ ଏବେ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେଟି ? ମୁଁ ଏକଣି ସଙ୍ଗିନୀ ଦୁଃଖରେ କାତର ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ବ୍ରିମୁଥାର୍ଥ । ଶାଲ୍ମା ଲଙ୍କାରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଥିଲି ପକାଇ କହିଲେ ଭାବେ ! କୁରୁଷେଷରେ ଶୁଣୁ ଓ ଶିଷ୍ୟ ଏ ଦୁଇଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମର କାହିଁକି ଚକ୍ରଅଛି । ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ହାର କିଣା କାହାର ହେଲା କହି ପାରିବକି ? ପ୍ରତିଭା ଏ ପ୍ରଶାସନ ଦ୍ୱାରା ଆଚାରବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ କହିଲେ ଆଧିକ କଲିବାକୁ ବୁଝିଦେଇ ମୋତେ ଦେଖି ଟାପର କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଆଧିକ ଅମ୍ବାକୁ ପ୍ରେସ ମାଦକ ରଖାଇ ଶିଖାଇ ଶେଷକୁ ନିଜ ପହାର କୁଟ ମହାରେ ଘରୁ ଅଧିମାନ କର ଅନ୍ତରୁ କଲେ । ସେ କୁରୁକୁଳ ନା ଶୌଭ କୁଳରେ ଅଶ୍ୱୟ ନ ପାର ପର୍ଵିରାମକ ଶରଣାପନ ହେଲେ । ପର୍ଵିରାମ ଅଶ୍ୱୟ ଦେଇ ପ୍ରଥମରେ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ ଅର୍ପି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ତେଇଶିଦିନ ହେଲ ତୁମଳ ଯୁଦ୍ଧ କରିଛି ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଚରମଫଳ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକ ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏଥରେ ସନ୍ମେହ କି ? ଶାଲ୍ମା ମୃଣ୍ଣ କୁଞ୍ଜୁଶାର କହିଲେ ପର୍ଵିରାମ ଯଦି ମୋତେ ଅଶ୍ୱଧୀ ମନେ କରିଥାନ୍ତେ ତାହାହେଲେ ମୋ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥାନ୍ତେ । ଭାଷ୍ଟୁଦେବକୁ ଯଥାର୍ଥ ଅପରାଧୀ ବିଗୁର ନ ଥିଲେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ତାହାଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ କାହିଁକି ବ୍ୟାପ୍ତ ଆନ୍ତେ । ପ୍ରତ୍ୟେ ମୁଖରଙ୍ଗୀ କର ଉତ୍ତର କଲେ, ଅବୁଧକ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇବ କିଏ ? ପର୍ଵିରାମ ପ୍ରଥମରେ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକପ୍ରତି କୁଠାର ଉତ୍ତରାଳ କର ଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟ ମାତ୍ର ତାହାକର ଗ୍ରାବାଛେଦନ ପରେ ଅଧିକର ଉପରେ କୁଠାର ପ୍ରହାରିବେ । ପର୍ଵିରାମକ କୋପରେ ଭୟ ଶାଲ୍ମାର ତନିପୁରରେ ନିଦ୍ରାର ନାହିଁ । ସାବଧାନ ହୁଅନ୍ତୁ ମୋହର ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ମାନନ୍ତୁ । ଆଧିକ ଯଦି ଅମ୍ବାକୁ ତ୍ୟୋହାରୁ ସମାଦର କର ଦେଇ ଅପରାଧ ତାହାହେଲେ ସବୁଦୀଗ ରକ୍ଷା ହୋଇ ଯିବ ପର୍ଵିରାମକ ଦ୍ରୋଧାରୀ ଯାହା ଦୟ ଦୟ ହୋଇ ଜନ୍ମଥାର୍ଥ ତହିଁରେ ଜଳ ପର୍ବତ କଲୁପ୍ରାୟ ଥକ କର ଲିଭ୍ୟିବ । ପ୍ରତିଭାର କଥାରେ ଶାଲ୍ମାଙ୍କ ଚେତନ୍ୟଭାବ ହେଲୁ ସେ ଅମ୍ବାର ଦୁଃଖରୁଣ ସୁର ଦଳ ଯନ ଘର୍ଦ୍ଦୟ ନିଶ୍ଚାସ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭାବୁଦ୍ଵର ଯେପରି କୁହୁକ କମିଆରେ ଜନମନ ମୋହନ କମର ସେହିପରି ପ୍ରତିଭାର ବଚନ ଶୁଭୁଶରେ ଶାଲ୍ମାରକ

ଅନ୍ତରୁତାପ କରିବାକୁ ଲୁଗି କହିଲେ ସେ ମାନିମ ମଶଳଗାମିଲା ପ୍ରିୟତମେ ଅମ୍ବାଦେବୀ କେଉଁଠାରେ କହ ପାରିବକି ? ପ୍ରତିଭା ଶାଲ୍ମାଙ୍କ ଉଚ୍ଚାର କରି ଦେଇ କହିଲେ ଓହୋ ପୁରୁଷଚିତ୍ର ପାଶାଣ ସେ କି ସହଜରେ ତରଳ ହୁଏ ଏଥରଠିକ ବାଟକୁ ଟାଣିଥାଲ୍ଲ ଦେଖେ ଏଥର ଅମ୍ବାର ଘୋଷିଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବରଦାୟିମା ହୁଅନ୍ତି କି ନା । ଶାଲ୍ମାଙ୍କ କହିଲେ ଶକ୍ତି ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ ଆଧିକ ଗଜାଦେବାକଠାରେ ଯାଇ ଶରଣ ଯଶନ୍ତି ସେ ଆଧିକ ପ୍ରଣୟମାଙ୍କ ଭେଟାର ଦେବେ । ପ୍ରତିଭା ସ୍ଵକାରୀୟ ସିଦ୍ଧିକରି ଗଜାଦେବାଙ୍କ ପମୀପରେ ସର୍ବକେବା ପ୍ରକାଶି କହ ହସ୍ତିନାକୁ ବାହୁଦିଗଲେ । ନିର୍ମଳ ଶାଲ୍ମା ଏବେ ଠିକ ପ୍ରେସର ପାଗଳ । ବନ, ଲତା, ରି, ପକୀରେ ଅମ୍ବାର ଅନ୍ୟଦିଶର କର ନିପାଇ ପରିଶୋଷରେ ଗଜା ଚଟରେ ଉପତ୍ତି ହୋଇ ପ୍ରବଳକେ—ସ୍ଵରେ ସମ୍ମାନ ହୋଇ ଗଜାଦେବା ଅବିରୁଦ୍ଧ ତା ହୋଇ ଅନ୍ତହାସ୍ୟରେ କହିଲେ କିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶାଲ୍ମା ତୋହର ପୁଣି ମତିଜଳ ହେଲ କାହିଁକି ? ନାମମନ ରୈଶକର ତନିପୁଣ୍ୟ ବିନାଶିବାକୁ ମାନସିଅନ୍ତୁ । ଅଗ ଯୁଦ୍ଘରେ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକ ସହାର ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଭାଷ୍ଟୁଦେବକରେ ତୋହର ମୃତ୍ୟୁ । ସେଇଁ ପର୍ଵିରାମ ପୃଥ୍ବୀ ଏକବିଂଶତିବାର ନିଷାହିମୁକର ଅସ୍ତ୍ରାରଣ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରିଥିଲେ ସେ ପୁଣି ତୋହର ଦୂଷ୍ଟ ପାଇଁ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକ କାମନାରେ କୁଠାର ଉତ୍ତରାଳକରି ଅଛନ୍ତି । ଏ ଦୁଇୟ ଦେଖି ବିରାମ, ବିଷ୍ଟ, ଶକ୍ତି ପ୍ରମାଦ ଗଣ ଅଛନ୍ତି । ମୋହର ବାକ୍ୟ ଦେଇନା କରି ପତିଗାଣୀ ଅମ୍ବାଦେବୀ ସେ କି ଏହ ଚଟରେ ଏକାସନେ ବିଷ୍ଟ ତୁମ୍ଭ ଓ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକ ବ୍ରତାଚରଣ କରୁ ଅଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ତୀହାଙ୍କ ସମୀପକୁ ଯ ର ମଧ୍ୟ ସମ୍ବାଧରେ ମନ ମନାର ଅମ୍ବାକୁ ଦେଇଯାଅ । ତାହା ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ଯଶସ୍ଵୀ ହେବ ଓ ସବୁ ପ୍ରମାଦ ତୁଟ୍ଟିଯିବ କହି ଗଜାଦେବା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ହେଲେ । ଶାଲ୍ମା ଭୟପଦ୍ମକୁନ୍ତିତ ଚିତ୍ତରେ ଅମ୍ବାଦେବାଙ୍କ ଚପ୍ରସଦ୍ୟ ସ୍ଥାନକ୍ଷତି ଅନ୍ୟଦିଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦ୍ୱାଦ୍ସିଂଶ ପରାଜ୍ୟେଦ ।

(ନିର୍ବିଷତେ ପର୍ଵିରାମ ପରାମର୍ଶ)

ଆଜ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶିଂଶ ଦିବସ । ପର୍ଵିରାମ-ନିତ୍ୟ ନେମିତିକ ଶିପ୍ରା ସମାପନ କହି, କୁରୁଶେଷର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୁନଃ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଓ ଭାଷ୍ଟୁଦେବକୁ ପ୍ରବୋଧ କହିଲେ, ବସ ! ମୋହର ଶେଷ ଅନ୍ଧରେଥେ ରକ୍ଷା କର ଅମ୍ବାକୁ ପର୍ବିରାମକେନାରେ ଭ୍ରାତୁବଧ୍ୟରୁପରେ ଗ୍ରହଣ କର । ଭାଷ୍ଟୁ ଚିତ୍ର ବନ୍ଦ ଉତ୍ତର

ନଳେ ଗୁରେ ! ମୁଁ ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ବନ୍ଦିଗୁରଣୀ ବୋଲି ଯେ ସୁଲେ
ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ଏହି ପରିଚାଳନା ଆଜି ତାହାଙ୍କୁ କୁଠକୁଳେ ପ୍ଲାନ
ଦେଲେ ଜଗତରେ ମୋତେ ନାନା କଥାରେ ଅପବାଦ
ଦେବେ—ଏ ବନ୍ଦିରେ ପର୍ଶ୍ଵରମ ବରାମଧୁରୀ ଧାରଣ କରି
କହିଲେ କିରେ ମଦମର ଗବ୍ରି ଗାନ୍ଧେୟ— ଶୁଭୁବାକ୍ୟକୁ
ତାଛଲ୍ୟକଳୁ । ତେବେ ଇଷ୍ଟୁଦେବ ସ୍ଥରଣ କରି ଆସି ମୋ ସହିତ
ସୁନ୍ଦର । ଆଜ ତୋତେ ଶମନ ସଦନକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବ ।
ଦେଖ ସାବ୍ଧାନ—ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ ଫୋହର ରଥରେ ଜଣାଦେଶା
ବସି ରଥ ଚକନ କରନ୍ତି, ସପ୍ତବୟୁମାନେ ତୋହର ଅନୁରାଳେ
ଥର ଅସ୍ତ୍ର ଯୋଗାର ଦିଅନ୍ତି ଆଜ ଏ ଗୋପନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ
ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତୋହ ରଥରେ କସିଲେ ଅଗ୍ରେ
ସେମାନଙ୍କୁ ସମୁଚ୍ଛିତ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଧାନ କରିବ । ଭାଷ୍ଟୁଦେବ
କୋଥରେ ଅଙ୍ଗ ଥର ଥର କରି ତୁଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ସମୋହନ
ପ୍ରତ୍ବକାଳ ବାଣ କାଢି କୋଦଣ୍ଡରେ ଯୋଜନା କଲା ମାସକେ
ପରଶ୍ରବମ—ପାଶୁରତ ଅସ୍ତ୍ର ବାହାର କଲେ । ଦୁଇ ମହାଶର
କୋଥରର କଣ୍ଠ ହୋଇ ପଳିଯୁଗ୍ର ଉତ୍ସାପନରେ ଉଦ୍‌ଦେତ ଥିବା
ଦେଖି ଶର୍ଗରେ ଦେବତା ପାତାଳରେ ବାଯୁଜୀ ଭୟରେ
ଥରହର କମ୍ପିଲେ । କୌଳାସ ଶିଖର ମୌଳି ମହାଦେବ
ସହସ୍ର ରଣଶୁଳେ ଆବର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ପାଶୁପତି

ବାମନଶ୍ରେ ସମୋହନ ବାଣଥାରଣ କରି ତୃକୁଟି କରି
କହିଲେ: “ସମ୍ବର—ସମ୍ବର—ଆଶା ଆଶା ମଧ୍ୟରେ
ଏ ପ୍ଲାନ୍ଟିକାର ଅବ୍ୟର୍ଥବାଣ ପ୍ରତ୍ୟେଗ କରିବା ଅନୁଚ୍ଛିତ ।
ତୁମେମାନେ ଏ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଯେଷର ବିଧ ଜାଣିଶୁଣି ଅନାତି
କହୁଥାଇ । ପର୍ଶ୍ଵରମ ଓ ଭାଷ୍ଟୁଦେବ ରଥରୁ ଅବତରଣ କରି
ମହାଦେବଙ୍କ ପଦ ବନ୍ଦନା କଲେ । ମହାଦେବ
ଶୁଭାଶ୍ୟକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ସନ୍ଧାନ କରିବ ଦେଲେ ।
ମାତ୍ର ଦର୍ଶକରୁ ଯେଉଁ ମାନେ ସୁନ୍ଦର ଶେଷପଳ ଦେଖିବାର
ପ୍ରୟୋଗୀ ସେମାନଙ୍କର ମନ ତୁଷ୍ଟି କରିବା ଉଚିତ—ଏଥୁଳି
ବହିଲେ—ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ଲାନ୍ଟରୁ ଶେଷଯାଏ ସବୁ ଦେଖିଅଛି ।
ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ କୁଠକଳ ତୁଟ୍ଟାମଣି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପୁରୀ
ଭାଷ୍ଟୁଦେବ ରଣଜିତକର ଶୁଭୁ ନମବନ୍ଧୁକ ସୁନ୍ଦର ପର୍ଶ୍ଵରମଙ୍କୁ
ପରାଜିତ କଲେ । ଶିବଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜୟ ପରାଜିତ ଶୁଭୁରଣ
ହେଲାଶର ଦୁନ୍ଦୁଭାଜି ଉଠିଲା—ଶମ—ଭାଷ୍ଟୁଙ୍କ ଆଶାବାଦ
କର ଅଶ୍ରମକୁ ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ । ମହାଦେବ ବାସୁଅବଳଦ
ଉପରେ ବସି ତ୍ରୈରୁ ବଜାର ସମ୍ବାନକୁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ ।
ଭାଷ୍ଟୁଦେବ ମହେଶ୍ୱରରେ ହସ୍ତନା ନଗଭାବୁ ରଥ
(କମଣ୍ଡି)

ଶ୍ରୀ ବନିମନିବିଶ୍ୱାସର ଘୋଷ ।

ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଉପଦେଶାମୃତ ।

(ପୁଣ୍ୟବିଷୟ ଉତ୍ସାହ)

୨୪୨ । ହଜାର କହ, ବିଷୟ ଲୋକର କିଛି (ଉପକାର)
କର ପାରିବ ନାହିଁ । ପଥର ପାଚେଶରେ
ବେଳ (ନଷ୍ଟି) । କି କଣ୍ଠ ମରିଯାଏ ? କଣ୍ଠର ମୁଣ୍ଡ
ଭାଜି ଯିବ ତେବେ ପାଚେଶର କିଛି
ଦେବ ନାହିଁ । ଖଣ୍ଡାର ଗେଟ ମାରଲେ କୁମୀରର କଥା
ଦେବ ? ସାଧୁର କମଣ୍ଡକୁ ଗୁରୁଧାମ ଦୁଇ ଅସେ, କିନ୍ତୁ
ଯେବା ତଳା, ସେହିର ତଳା ପରିବଶ ।

ବିଷୟଲୋକର ମନ ବିଷୟରେ ଏତେବୁର ଅସକ୍ତ ଯେ
ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରାଚୀର ସହିତ ତୁଳନା କରିବାର
ପାରେ । ତାମ୍ଭ ରୁଚି ସଙ୍କଳ ବାନ୍ୟୁପ କୁମୀର ବିଷୟ
ଲୋକରୁଗ ପ୍ରାଚୀରରେ ସେତେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା
କଲେ । ଧୂକା କେବେହେଁ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ନାହିଁ ।
ବିଷୟଲୋକକୁ ଯେତେ କହିବ—କଣକପରେ ପୁଣି ପୂର୍ବବତ୍ତି ।

କଥାରେ କହନ୍ତି “ମୋତେ ଯେତେ ମାତ୍ରିରୁ ମାଠ, ମୁଁ ଉପରେ
ଦରିବାତ୍ମା କାଠ”—ଏହି ପ୍ରବତନଟ ବିଷୟ ପ୍ରତି
ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ପ୍ରସୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ । ପୁଣି ପ୍ରଭୁ କହିଅଛନ୍ତି
ସେ ବିଷୟ ଲୋକ ମନ କୁମୀରର ଦେହରି, ସତ୍ତବାତ୍ମାର
ଅସ୍ତ୍ର ତାହା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେବଣ କରିବା ତେଣିକାଥାର, ପ୍ରଯୋଗ
ମାତ୍ରେ ଛିତ୍କିଯାଏ । ବିଷୟକୁ ଭଲ କଥା କହିଲେ ସେ
ତାହା ଅଦୌ ପ୍ରଭଣ କରିପାରେ ନାହିଁ । ପୁଣି ପ୍ରଭୁ ବିଷୟକୁ
ଶାଧୁରକମଣ୍ଡକୁ ସହିତ ତୁଳନା କରିଅଛନ୍ତି । ଶାଧୁର ତାମ୍ଭକମଣ୍ଡକୁ
ଯେବା ଶୁଭୁଧାମ ଦୁଇ ଅସିଲେ ସୁଧା ତାମ୍ଭର ତଳାରକାମକ
ଶୁଶ୍ରୀ ପୁରାବତ୍ତି ନିହାତ ନିହାତ ପରିବଶ
କୌଣସି ପରବତ୍ତିନ ପଟେ ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁ ଥରେ କହିଥିଲେ
“ବିଷୟକୁ ଏତେବୁର ମାସ୍ତା ସେ କୌଣସି ଶାର୍ଥକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ

ନିଜର ପିଲ ମାଇପକ୍ଷର ଖବରଅନ୍ତର ନେବାରେ ମନ ବ୍ୟାପୁଡ଼ି
ଆଏ, ଭଗବାନଅତ୍ତକୁ କେତେବେଳେ ମନ୍ତ୍ର ଯାଏଁ ନାହିଁ”
ଏଥପାଇଁ ପ୍ରଭୁ ବିଷୟୀଚ୍ଛକମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର
ଦାନ ପ୍ରଦାନ ନିଷେଧ କରିଥିଲେ । ବିଷୟୀ ମାରୁଆଡ଼ିମାନେ
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟକୁ କୌଣସି ଫଳମୂଳାଦ ନେଇ ଆସିଲେ ସେ
ତାହା ଉତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦେଉ କି ଥିଲେ ଏବଂ କହୁଥିଲେ ସେ
“ଏହୁ ଫଳର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ‘ମୋର ମକଳମା ଡାରୀ ହର’
ମୋର ବ୍ୟବସାର ଭିଲ ପସରହେର’ ଉତ୍ତମାଦ କାମନାମାନଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ” । ଭକ୍ତ ସାଧକମାନଙ୍କୁ ସେ ସବୁ ଫଳ ମୁକ୍ତ
ଜୀବିକାକୁ ନ ଦେଇ ପ୍ରାୟ ଉତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ବିତରଣ କରି
ଥିଲେ । ଅତେବ ସେଇ ବିଷୟୀରେ ସଙ୍ଗ ଉତ୍ସର ସଂଥା
ପରିଚ୍ୟାଜ୍ୟ ।

୩୪୩ । ପ୍ରଦାପ ଜଳିଲେ ପୋଡ଼କ ସବୁ ପଲ ପଲ
ହୋଇ ଆସି ଆସନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ତାକିବାକୁ ହୃଦ ନାହିଁ ।
ସେହିପର ସେ (ଲୋକଶିଶା ଦେବାପାଇଁ) ଅଦେଶ ପାଇ
ଅଛନ୍ତି, ତାହାକୁ କାହାରିକି ତାକିବାକୁ ହୃଦ ନାହିଁ ।
ତାକର ନିଜର ଏପର ଅକର୍ଷଣ ସେ, ଲୋକେ ତାହାଙ୍କ

ନିକଟକୁ ଅସେ ଆସନ୍ତି । କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ଲେକ,
ଜଳଣିଆ, ଟଙ୍କା କପିଡ଼ି, ଶାଳ ଦୋଶାଲ ଅଣି ତାହାଙ୍କୁ
ଦେବାପାଇଁ ଖୋସାମୋଦ କରନ୍ତି ।

ସେ ଅଦେଶ ପାଇ ଅଛନ୍ତି ସେ ଏହି ତମିବଜ୍ଞନ ସମାର
ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ଞାନଲେକ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସୁତରା
ସମସ୍ତକ ଦୃଷ୍ଟି ତାହାଙ୍କ ଉପରେ ହେବେ । ପାଖାତ୍ୟ କବି
ଘୋର ଅନ୍ଧକାରାବୁତ ଶାନରୁ ପୁରୁଷ ନିଜ ଶୁଦ୍ଧର
ପ୍ରସାଦଲେକ ଦର୍ଶନକାରଣୀ ଶେଷପିଯୁର ପୋର୍ତ୍ତିଆ (Portia)
ନାମୀ ଉତ୍ସମହଳା ମୁଖରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ମନ୍ତ୍ରରେ କହି ଥିଲା—

“How far that little candle

throws his beams !

So shines a good deed

in a naughty world !”

ଶର୍ଵରଙ୍କର ଅଦେଶପ୍ରାୟଲେକ ଶର୍ଵରଙ୍କ—ସୁତରା
ସମସ୍ତଙ୍କର ପୂଜ୍ୟ । (୫ମଣି)

ଶର୍ଵରଙ୍କ ସେବନ୍ତି !

ବସନ୍ତ ଓ ଯୌବନ ।

ଯୌବନ, ବସନ୍ତ ବିଜୁଳି ସମାନ
ଏହି ଅଛି ଏହି ନାହିଁ,
ଉଭୟେ ଅଳ୍ପିକ ଉଭୟେ ଚଷଳ
ଉଭୟେ ପୁଣି ଅଶ୍ଵାୟୀ ।
ବୃଦ୍ଧ ଚନ୍ଦେ ଦୂର ମଧ୍ୟ ବସନ୍ତ
ବିଶଳେ ବିଶ-ଉଦ୍‌ଦ୍‌ବାନେ,
ତଥା ବୟୁଗରେ ମଧୁର ଯୌବନ
ଶୋଭେ ଜୀବନ-ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ।
ବସନ୍ତେ ମଳିଯୈ ପଞ୍ଚବ ଉଠନ୍ତି
ନାରୟ ତରୁ ପ୍ରତଣ,
ଯୌବନ ପରଶେ ପୁଷ୍ଟ ଉଠେ ଜ୍ୟୋତି
ଉନ୍ନିଯୁ ପ୍ରବଳ ଅତି ।
ବସନ୍ତ ଅଗମେ କୋଟି କୋଟି ଫୁଲ
ଫୁଲିଯାନ୍ତି କଲେ ଝାଲେ,
ଯୌବନ ବିକୁଣ୍ଠା ଜବନ-ପ୍ରାଣଶେ
ଝାଲେ ଅଣା ଖୁବୁଦଳେ ।

ବିକ କୁନ୍ତ ସ୍ତନେ ମୁଖରତ ବିଶ
ବୁଦୁଶଜ ଆଗମନେ,
ସୁଷରେ ଯୌବନ ହଙ୍କାରେ ହଙ୍କାର
ମାନବ ହୃଦ-କାନନେ ।
ମଧୁକାଳ ଅନ୍ତେ ଦାରୁଣ ନିଦାନ
ଆହେ-ମଧୁରୁଲୀ ମାତି,
ଯୌବନ ନିଶାନ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣକ୍ୟ ପ୍ରଭୃତ
ଯାଏ ନାହିଁ କେବେ ଝୁଢି ।
ଅପର ଜୀବନେ ସତରବନ ଏକ
ବସନ୍ତ ଆସେ ଅନେକ,
ଜାଣି-ଶୁଣି ଏହା ସରବେ ମାନବ
ପ୍ରକାଶେ ଯୌବନ ଟେକ ।
ବିର ଯତ୍ନବନ ଉଛିର ସେ ଜନ
ଶାଶ୍ଵତେ ବଳାଉ ଧାନ,
ବସନ୍ତ ମାଧୁରୀ ହେଲେହେଁ ରୁଚିର
ହେବ କି ତାହା ଯମାନ ।

ଶାମର ହେମମାଳ ଦେଖ

କବିର ଶ୍ରୀମୁଖ ଚିନ୍ମାଣି ମହାନ୍ତି ମହୋଦୟଙ୍କ ପ୍ରଣାତ

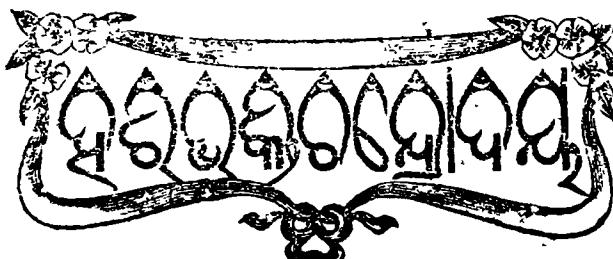
ନୃତ୍ୟ ବରାଚ କବ୍ୟ

ଶ୍ରୀ ମୁଖଦେବ ।

ଉଜ୍ଜଳ-ହାତ୍ମତ୍ୟ ଭଣ୍ଠାରେ ମହାର୍ତ୍ତ ମତହାତ୍ତଳ ଗୌରବ ମହାମଣି—କାବ୍ୟକଲାକୌଣସିର କୋଣ୍ଠାର୍ଥ
ମନ୍ଦିର ଏବଂ ଶିକ୍ଷା, ଜ୍ଞାନ, ଉପବେଶ, ଜୀବମୃତ ଓ ଦେଶପ୍ରଦେଶବାଧର ପଞ୍ଚରତ୍ନ ପ୍ରଣାତ । ଏଥରେ ଉଜ୍ଜଳର ବୈଦିକାସିକ,
ଭୌଗୋଳିକ, କୈତିକ, ସାମଜିକଦଟଣା, ଉତ୍ସଳିର ଅତୁଳ ଅଣ୍ଟଗୌରବ, ବିଭବ, ଶୌର୍ଯ୍ୟ, କାର୍ଯ୍ୟ, ସମୁନ ଏବଂ
ଶ୍ରୀମୁଖ, କାବ୍ୟଛଟାଳର ଆଳଙ୍କାରିକ ସ୍ମରଣରେ ଚିତ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରକୃତକ ବର୍ଣ୍ଣନାର ମୋତମଣିକ୍ୟ କାବ୍ୟର ପ୍ରତିପଦ୍ଧରୁ
ଥିରୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଅଳ୍ପକଥାରେ ଏହି କବିର ପରିମ୍ବେ ଦେବା ଅତ୍ୱବ, କାବ୍ୟପାଠ ହିଁ କାବ୍ୟର ପରିଚୟ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ଆଣିକ
ବାଗଜିର ଦୂରନ ବଡ଼ଅନ୍ତରେ ସୁନ୍ଦର ପରିପାଠରେ ମୁଦ୍ରିତ, ପ୍ରାୟ ତନଶେଷ ପୃଷ୍ଠା ଦିଶିଥିଲା ଏହି ପ୍ରକାଶ କାବ୍ୟର ମୂଳ
ଦୂରଟକା ମାତ୍ର । ବନ୍ଦେଇ ସୁନ୍ଦର ମୂଳ୍ୟ ଦୂରଟକାଇଥାଏଗା ମାତ୍ର ।

ପ୍ରାତିଶ୍ଵାନ—
ମୁକୁର ମୁଷ୍ଟକାଳୟ

ଗୌଧୂରୀ ବଜାର ପୋ, କଟକ ।

ଉଜ୍ଜଳ ଶାନ୍ତାସଙ୍କ ବରତିତ ଅମୂଳ୍ୟ ଭକ୍ତିଶ୍ରୁତି । ଗୌଧୂରୀ ବୈଶ୍ଵବ-ହପ୍ରଦାୟ ଓ ଉଜ୍ଜଳମାନଙ୍କର ଆଦରର
ପ୍ରତିକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ଵିତୀ-ପର୍ବତୀହାରରେ ଏହି ସ୍ମରଣକରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ରହିବା ଉଚିତ । ମୂଳ୍ୟ ଅତିମୁହୂର୍ତ୍ତ—ଆଠଅଣା ମାତ୍ର ।

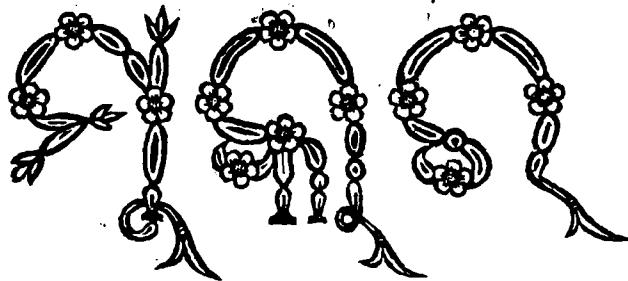
ଉଜ୍ଜଳବି ୩ ବମଦାସ ବିଜୁତି ।

ପଞ୍ଚଭକ୍ତ

ସନ୍ଦର ବିଶ୍ଵାସ । ମୂଳ୍ୟ ୧୦ ସ୍କଲର ୩ ୦ ୦ ଦୂରଅଣା ମାତ୍ର

ପ୍ରାତିଶ୍ଵାନ
ମୁକୁରେଷ୍ଟ୍ରେସ୍, କଟକ ।

ଆଧୁନ ଓ ବାର୍ତ୍ତକ, ୧୯୧୫ ।

ମାସିକ ପତ୍ର ।

ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧଭୂଷଣ ଦାସ,

ପ୍ରମାଦକ ।

PRINTED AND PUBLISHED BY B. S. DAS, MUKUR PRESS, CUTTACK, 1917.

ତବଳନବିର ମରାମତ ଲିଙ୍ଗରେ ଲେଖକମାନେ ତାପୀ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଶାଖା ।	ଲେଖକମାନଙ୍କର ନାମ । ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ ।
୧ । ପ୍ରଦ (୦୫୯)	ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀ ରାଜିରଥ ମହାନାଥ ୧୧୯
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉଦ୍‌ଦେଶ	ନିବବନ୍ଧୁ ପଣ୍ଡିତ ୧୧୦
୩ । ପରମା-ଶ୍ରୀ-ଶ୍ରୀ ପେବିର	ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ ସାହୁ B.A. ୧୧୧
୪ । ମୁଖ ମ୦	ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ୧୧୨
୫ । କଣ୍ଠ ଓ ହର୍ଷ	ବିଜୁଳିଶେଖର ମହାନ୍ତି ୧୧୩
୬ । ଦୂରଭୟ	ଜଗନ୍ନାଥବୁନ୍ଦ ପେଶ ୧୧୪
୭ । ବ୍ରଦ୍ଧ ଶାରସିକାନ୍ତ ଦେବ	ପାଦମାତ୍ରା ଦେବ ୧୧୫
୮ । ମୁଦ୍ରପା (୦୭୨)	ଶ୍ରୀମତୀ କେମମାଲୀ ଦେବୀ ୧୧୬
୯ । ସର୍ବକୃଷ୍ଣ ଉପଦେଶ୍ୟୀ	ଶ୍ରୀମତୀ ବିଶ୍ଵଦେବେଶ ରୂପ B.A. ୧୧୭
୧୦ । ପ୍ରମ୍ବନ ଓ ଦୃଶ୍ୟ (୦୫୬)	“ ଶ୍ରୀମତୀ ବିଶ୍ଵଦେବେଶ ପାତମୟବ ୧୧୮

ମୁକୁର—ପ୍ରେସରେ ଡେଅ, ଚଙ୍ଗଲା, ଦେବନାଗରୀ ଓ ଛାଂକିଟ ଅଷ୍ଟରେ ବହ, ଚେକ, କାର୍ତ୍ତ, ନିମହିତପମ୍ପ ପ୍ରଭାତ ସୁର ଓ ସୁଲକ୍ଷଣ ମୁଲ୍ଲରେ ଶ୍ରମାହୁଏ । ଏଠାକୁ ସବୁପ୍ରକାର ସମ୍ବ୍ରଦ ଓ କାଶକ ପ୍ରଭୁତର ଅଢ଼ର ପଠାଇଲେ ହୋଇଯିବ ଯୋଗେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁକୁର—ନିଷ୍ପାବଳୀ ।

୧—ମୁକୁର ପ୍ରତିମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ନିଷ୍ପାବଳୀପେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବ ।

‘—ମୁକୁର ଅଗ୍ରୀମ ବାର୍ଷିକ ମୂଲ୍ଯ ୧ ଟଙ୍କା; ମୋଟପରି ପରିମାନଙ୍କ ଲୁଣି ୧ ଟଙ୍କା; ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଖ୍ୟାର ମୂଲ୍ଯ ୧୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର । କେବଳ ମୁମ୍ବା ର୍ଦ୍ଦିଲେ ଅଗ୍ରେ ମୂଲ୍ଯ ପଠାଇବେ ।

‘—ଚିତ୍ପୁର କାର୍ତ୍ତ ବା ଟିକଟ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର ଦିଅସିବ ନାହିଁ ।

‘—କେବଳ ଟିକଟ ପରିବହନ କଲେ ଅନୁଗ୍ରହିତଙ୍କ ଦି ୨ ଟଙ୍କା ମାତ୍ରରେ କଣାଇବେ ନାଚେତ୍ର ପରିବହନ କାର୍ତ୍ତ ଦି ୨ ଟଙ୍କା ମାତ୍ରରେ କଣାଇବେ ।

*—ଗ୍ରାହକମାନେ ତଠୀପର ପଠାଇଲେ ଅନୁଗ୍ରହିତଙ୍କ ଶାହକ ନମ୍ବର ଓ ନୂତନ ଗ୍ରାହକ “ନୂତନ” ବୋଲି ଲେଖିବେ ।

ମୁକୁରରେ ବିଶ୍ଵାପନ କୁପାରକା ଟର୍ଟେ;—

ଏଥଥ ଗାର୍—ଅନ୍ତର୍ମୁହୁଟ ୧ ଟଙ୍କା, ଏବଂ ପ୍ରେମୁହୁଟ ୨ ଟଙ୍କା, ପୁଣ୍ଯ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟାକୁଟ ୩ ଟଙ୍କା । ଏବଂ ଦର୍ଶ ଗାର୍— ସଥାତିମେ ୧୦ ଟଙ୍କା, ୧୫ ଟଙ୍କା ଏବଂ ୨୦ ଟଙ୍କା । ନିଷ୍ପାବଳୀ ମୁଲ୍କ କଣ୍ଠପରର ସହିତ ନ ପଠାଇଲେ ହୋଇନାହିଁ ।

ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କପାଇଁ ।

ମୁକୁର ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ-ପ୍ରକଳ୍ପ, ପଦ୍ଧତି, ଉପକାଣ୍ଡ ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ନିମନ୍ତେ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରତି ୧୦ । ଅଣା ଓ ଅନୁବାଦ ବା ଅବଳମ୍ବନରେ ଲିଖିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ୧୦୯ ଅଣା ହସାବରେ ପୁରସ୍କାର ଦିଅନ୍ତିର । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପ୍ରକଳ୍ପ ମୁକୁରରେ ପ୍ରାଣ ପାଇବ ସେହିମାନେ କେବଳ ପୁରସ୍କାର ପାଇବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକ ଗ୍ରାହକ ମେହା ପ୍ରସ୍ତୁତିକାରୀ । ଲେଖକ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ (ଶବ୍ଦହେଲେ ସତ୍ତ୍ଵ) ଅଗ୍ରୀମ ୧ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁହେବ । ନିରେତ୍ର-ପୁରସ୍କାର ମିଳିବନାହିଁ । ପ୍ରକଳ୍ପମାନ ପୂର୍ବ ମାର୍ଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସପ୍ତାହରେ ହସାବ ପ୍ରସ୍ତୁତିକାରୀ । ଶ୍ରୀ ବୃଜନନ୍ଦ ଦାସ, ପଞ୍ଚାବକ ।

ମୁକୁର

୧୯ ଭାଗ ।

}

ଆଖିନ ଓ କାର୍ତ୍ତିକ, ୧୩୭୫ ।

{ ଉଷ୍ଣ ଓ ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ।

ସ୍ଵର ।

ଚକାହୋଳା କେତେ ଲକ୍ଳା ଲଗାଇଛ ଭବେ,
ତଥି କୀଡ଼ିଜଳକ ପ୍ରଭେ, ମାନବ ସରବେ,
ନେକବେ ଧୂଖ କେବେ ଧୂଖ କରୁଆଇ ହେଉ,
କାହାକୁ ନ ଛାତେ କେବେ ସଶାରର ରେଉ,
ମାଧ୍ୟା ଜଳକାଳୁଁ ଝାନ ନେଇଅଛି ହଟେ,
ଧୂଖ ଧୂଖ ଅନୁଭବ ନ ଧାରଇ କର,
ଅଧାର-ବନ୍ଧୁନେ ପଢି ସଦା ଛଟପଟ,
ତୋରେ ନ ଲୋତର ଥାଏ ଥାଏ ତୁ ନିକଟ ।
ଆଶା ମଦଦ ଦେଇ ଦ୍ଵୋର ବିସୁରଇ ତୋଡ଼େ,
ତେଣୁ ଭୁଖ୍ୟାଇ ନାଥ ଆଶ୍ରୁର ସ୍ମୃତେ,
ମୁଁ ପାମର ଦୂନବୁଢ଼ି ବିପଦଭଜନ,
ଭ୍ରମ-ଜାଳେ ପଢି ହେଉଅଛି ଛନ୍ଦକଳ,
ତଳେ ସୁଖ ମୋ କିମାଳେ ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ ହର,
ମୋ କିମାଳେ କେତେ ଧୂଖ ଦେଇଅଛୁ ଭର,
ବେଳେ ହେଲେ ମୋ କାଶନା ନ କରୁ ଧୂରଣ,
ଏହି କୁ ତୁମ୍ଭର ନାଥ, ଭିରୁର-ଲକ୍ଷଣ,
ସଦା ପୁଦି-ବନେ ଜଳେ ଅଶାନ୍ତି-ଅନଳ,
ସଂଖେ ତୋ ଚରିତ ମୟୁମୟ ଶାନ୍ତି-ଜଳ,

ଧଳାଳକ ନଶନ-ଅଶା ହୃଥର ଜାଗ୍ରତ,
ଦୁଃଖମୟ ପ୍ରାଣେ ଧୂଖ ହୃଦ ଛପଗତ,
କି ମୋହନ-ମାଧ୍ୟା-ମନ୍ତ୍ର ଅଶର ଶତାର,
ତୋ ପାଦଦୟରୁ ମନ ପ୍ରଭେ, ଦରତାର,
ନେତା ଏବ-କମଳେ ମନ ନ ରହେ ନିଶ୍ଚିନ,
କାହାଁ ପ୍ରଭେ, ଦେଲ ମୋତେ ଏ ହୃଦ ଦୁଷ୍କଳ ?
ଦିଅ ହୃଦେ ବଳ ନାଥ, କରୁଣାଘାଗନ,
ଅସାନ ବାସନା ମନ୍ତ୍ର ହେଉ ହେ ଅନ୍ତର,
ଅଟଳ-ବନ୍ଧୁଷ ରହୁ ତୋ ପଦ୍ମବରଣେ,
ରଷନା ରହୁ ତୋ ଦୃତ ନାମ ଅନୁଷ୍ଠାନ,
ମନ ଚିନ୍ତା କରୁ ସଦା ତୋର ଗୁରୁବନ୍ଦା,
କଳମା-ନିଧିନେ ତୋତେ ଦେଖୁ ମନାକଳୀ,
ଯାଉ ଏ ଜୀବନ ସେବି ତୋ ଏକ ଜୀପଦ,
ଫରସାର-ଗରଳେ ଯାହା ଧୂ-ପରଶୁପଦ,
କି ମାରେବି ତୋତେ ପ୍ରଭେ, ମାରେ ନ ଜାଣଇ,
ପାଖା ବାହ୍ୟ ଅନୁଯୀକ୍ଷାମା, ଜୀବ, କୃତାବ୍ୟ
ଏହି କର, ପୃତ ଧନ୍ୟ ହେଉ ଏ ଜୀବନ,
ଶ୍ରୀରାଶେ ଏ ଦାସର ଏହି ନ ବେବନ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀରାଶେ ନାମ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ସେଲ ।

(ଗନ୍ଧ ପ୍ରସଙ୍ଗ)

ଅଧିନିକ ଓଡ଼ିୟା ଜାତର ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ବାର୍ଯ୍ୟ, ଦମ୍ପତ୍ତି, ସାହସ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରସିଦ୍ଧାଲୋଚନା କଲେ କିଏ ବିଶ୍ଵାସ କରିବ ଯେ ଏ ଜାତ ଦିନେ ବାର ଜାତ ଥିଲ, ଏ ଜାତର ପଦନିଷେପ ଦ୍ୱାରା ମା ବସୁନ୍ଧର ଦିନେ କଞ୍ଚିତ ହେଉଥିଲ, ଏ ଜାତି ସମର-ପ୍ରାଣଶରେ ଦିନେ ଅବଲନାକ୍ଷମେ ଅସ୍ତ୍ର ଶାଖ ପରଶୂଳକା କରି ପାରୁଥିଲ, ଏ ଜାତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ସ୍ଵାଧୀନତା ରଖା କରିବା ଲାଗ ମସ୍ତକୋରିଲନ କରିଥିଲ, ଏ ଜତର ଦିକ୍ଷୟ-ପତାକା ଦିନେ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଉତ୍ସୀଘ୍ୟମାନ ହେଉ ଥିଲ । ଅଜ ଓଡ଼ିୟା ଜାତ ଦାନ, ସ୍ଵାନ, ନିର୍ବାୟ୍ୟ, ଶାରୁ ଓ ଦମ୍ପତ୍ତି, ସାହସ ବିବଜନିତ ! ଅଜ ଓଡ଼ିୟା ଜାତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତି ଦ୍ୱାରା ଅଧ୍ୟାନିତ, ଦୂରିତ ଓ ପଦଦଳିତ ! ଦିନେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିୟା ଜାତ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଜାତିର ଅପଣା ମୋଢ଼ରେ ନିଃଶବ୍ଦ ଦିଭରେ ଅଶ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲ ଆଜି ସେହି ଜାତ ଓଡ଼ିୟା ଜାମ ଶୁଣିଲେ ସୁଣା ପ୍ରକାଶ କରେ ! ଅଜ ସେହି ଜାତ ସମରରେ ଓଡ଼ିୟା ଜାତ ଅନ୍ୟଙ୍କ ବନ୍ଦର ଜାତ ବୋଲି ପରିଚିତ ଓ ଲାଜୁତି । ଏହି ଅଭିଷ୍ଠା ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପ୍ରକୃତର ଚିରତନ ପ୍ରଥା ! ଏ ଅମୂଳନକର କମ୍ପ୍ ଦୋଷ, ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଭିମାନ କଲେ କି ଫଳ ମିଳିବ ? ସେବନ ମେନକେ ସାହେବ ଯେଉଁ ମାନକୁ କାପୁରୁଷ ଶାରୁ ବୋଲି ଚିନ୍ତ କର ଯାଇଥିଲେ ଆଜି ସେମାନେ ସାରଜାତ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ସଭ୍ୟ ଜଗତ ସମ୍ମନରେ ଦଶ୍ୟାଘ୍ୟମାନ ମନ୍ଦିର ଅମ୍ବୁମାନେ ପିହ ଥାର ଆଜି ଶୁଶ୍ରାଳ ତୁଳ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛୁ । ତିଥି ବିଧାନ କିଏ ଲିଙ୍ଗନ କରି ପାରିବ ।

ବ୍ରିଜିଶରକ ଅଜ ଅମୂଳନକୁ ଧ୍ୟାନରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ଅହାନ କରୁଥିଲ । ରଜ୍ୟ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଉପରୁତ୍ତ । ସତ୍ୟକୁ ଅନ୍ତରେ ବିପଦରୁ ରଖା କରିବା ଲୁଗେ ପ୍ରଜା ଦାୟୀ ! ରାଜୀ ରଜ୍ୟର କଣ୍ଠୀର ମାତ୍ର ଧନ ଜୀବନ ବିଧିନି ଦେଇ ବହୁଶାନ୍ତି, ଅନ୍ତରେ ରାଜ୍ୟ ରଖା କରିବା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର କାର୍ତ୍ତିକ ! ଅମ୍ବୁମାନେ ଚରକାଳ ଶକ୍ତି, ଚରକାଳ ସଜାନ୍ତି ଦେବତା ସତ୍ତ୍ଵ ଭକ୍ତି କରୁ, ରାଜଙ୍କ—ଅମୂଳନଙ୍କର ଚରକାଳ ଶିରେଧାର୍ୟ ମାତ୍ର ବିଶ ବିଜ୍ଞାନାରୁ ଆଜି ସେ ଆହୁ ଶୁଣି ଅମୂଳନକ ଦୁଦୟତନୀ ରଶୋଭାଦରେ କାହିଁ ଛାପେକା ଦୂରେ ଥାର ଅମୂଳନକ ଜଡ଼ ଦୁଦୟତନରରେ ସେ ଆଜି ଦିକ୍ଷେଶ କରିବାକୁ ଅନ୍ତରେ ହେଲା ! ବଙ୍ଗ, ତେଳଙ୍ଗା, ମରହଟା,

— ଅନ୍ତର ଅନ୍ତର ଯାର ଅପଣାର ଯାଚନ

ଗୌରବ ଜଗତକୁ ଦେଖାଇବା ଲୁଗି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ମାରବ, ନିଷ୍ଠଳ ଓ ନିଷ୍ଠଳ ! କେଉଁଥେବେ ଜୀବନର ତିର୍ଯ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷେତ୍ର ହେଉ ନାହିଁ ! ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ଗୁରୁ ନିବଶ-କୁଟୁମ୍ବିକା ଗ୍ରାସ କରି ବିପରୀ ! ଯେଉଁ ଜାତର ପ୍ରାଚୀନ ରତିହାସ ନାହିଁ ସେ ତାର ରତିହାସ ଗଢ଼ି ନେଇଛି, ଯାହାର ଥିଲ ସେ ପୁଷ୍ଟ କାନ୍ଦି କାହାଣୀ ସୁରଗ କରି ପୁରୁତ୍ତନରେ ନୃତ୍ୟ ମିଶାଇ ଅପଣା ଉନ୍ନତ ମାର୍ଗରେ ଧାବତ ହେଉଛି ! ଅମୂଳନକୁ ନୃତ୍ୟ ରତିହାସ ଗଢ଼ି ବାକୁ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ, ପୁରୁତ୍ତନ ଗର୍ଭରେ ଆମୂଳନକ ଲୁଗି ବହୁତ ସାମଗ୍ରୀ ଗଛିତ ଅଛି, ସେବୁତକୁ କାଢ଼ି ଦସାମନକା କରି ସମ୍ବଲ କରିବାକୁ ଦେବ ଏବଂ ତହିଁରେ ନୃତ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ମଶାଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ! ଏହି ଉଦେଶ୍ୟରେ ଆଜି ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିୟାର ସମର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ ।

ଶାରକ କଣ ? ଅନ୍ୟର ଅନ୍ୟାୟ ଅନ୍ତମଶବ୍ଦ ରଖା କରିବା ଲୁଗି ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କର୍ମ୍ୟ କରେ ତାହାର୍ଥି ଶାରକ । ଦୁଃଖ ଉପରେ ପ୍ରବଳ ଅତ୍ୟାଗର କଲେ ଦୁଃଖଲକୁ ରଖା କରିବା ଲୁଗ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତାହା ଶାରକ । ରୈର, ତକାରତ କର ବା ମନୁଷ୍ୟ-ହତ୍ୟା କରି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି କରିବା, ଅନ୍ୟାୟ ରଜନୀ ଦିଲ୍ଲୀର ଲୁଗ ଦୁଃଖ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଗର କରିବା କରିଯାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଶାରକ ନୁହେ । ଏ ସମ୍ପୁଦ୍ର ବିଷସଜନୋଦିତ କାର୍ଯ୍ୟ । ଆଜି ଜମାନ ସମ୍ମାଟ ଦୁଃଖ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଗର କରିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅମାନୁଷକ ଅସଭ୍ୟଜନୋଦିତ ଭୟାବହ ଲୋମହର୍ଷଣ କାଣ୍ଟ ଜଗତ ସମରରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲା ତାହାକୁ ପରକ ଏଷେ ଶାରକ କୁହାଯାବ ନାହିଁ ।

ଅମୂଳନକୁ କୁଟୁମ୍ବିତ ପ୍ରବଳ ଜର୍ମନ ସମାଟ କରିବାରୁ ସ୍ଥିତି, ଦୁଃଖ ରଖିବାର ସମ୍ବଲ ରଖା କରିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁ ନିଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇଛନ୍ତି ତାହାକୁ ପକୁତ ସାରକ କୁହାଯାଏ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଧନ ଯାତ୍ରା ଲୋକ ଯାତ୍ରା ସବସବୀ ଯାଇ ପଛକେ ଦୁଃଖ ରଖା ହେଉ; ଦୁଃଖ ଉପରେ ପ୍ରବଳ ଅତ୍ୟାଗର ନ କିନ୍ତୁ ଏପରି ଯାହାର ନାତ ତାହାର୍ଥି ଶେଷ ଶାରକ । ଏହି ନାତ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପ୍ରକାଶକଳନ କରି ଅନ୍ତରୁଲ ।

ଶାରମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ଶେଷରେ ବିଭିନ୍ନ କର ଯାଇପାରେ । ଯଥା—ଧ୍ୟାନର ଓ କର୍ମ୍ୟାଚାର । ଧର୍ମବନ୍ଧୁରେ ହେଉ ବା କର୍ମ୍ୟ

ରଜ୍ୟରେ ହେଉ ଓଡ଼ିୟା ଜାତ ବାରରୁ ଦେଖାଇ ଥିଲୁ ଏବଂ
ତହିଁର ଚିହ୍ନ ଅଦ୍ୟାପି ଦେଖାପ୍ରେମାନ ରହିଛି ।

ପ୍ରଥମେ ଧର୍ମର ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିଥାଏ ।
ଦୟାରସାହେବ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଓଡ଼ିୟା
ଜାତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯେଉଁ ତୁମେକା ଲେଖିଛୁ ତାହା ପଡ଼ିଲେ
ମନରେ ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ସେ କହିଛୁ “ଠା
the word's roll call of Heroes it will
add not one more.” ଏଥର ସାରମର୍ତ୍ତ ଏହି ଯେ
ପୃଥିବୀର ଶାରମନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିୟା ନାମରେ ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିବ
ନାହିଁ । ସୁତରଂ ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ଓଡ଼ିୟାଜାତ ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିବା
ଭଲ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି କି ମା ?

ପୁଣ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳ ଓଡ଼ିୟା ଜାତର ପ୍ରଧାନ କାହିଁ ।
ଏ ଧର୍ମନ୍ତର୍ମାନ ଓଡ଼ିୟାମାନଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରସତ । ଏଠାରେ
ସାମ୍ୟାନିତି ପ୍ରଚଳିତ, ଏଠାରେ ଜାତ ଭେଦ ନାହିଁ, ସାନ
ବଢ଼ି ବିଶ୍ୱର ନାହିଁ, ଧର୍ମର ସାଙ୍ଗଦାୟିକ ବିବାଦ ବିଷୟାଦ
ନାହିଁ । ସନାତନ ଧର୍ମର ଏକବ୍ରତ ଦ୍ଵିଷ୍ଟାଯେବାନାସ୍ତି ମହାମନ୍ଦ
ଏଠାରେ ଦୃଷ୍ଟି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଶୈବ, ଶତ୍ର,
ଶଶାଂକ, ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରତ୍ୟେ ଯାବଣ୍ୟ ଧର୍ମପାଦମିମାନନ
ଏଠାରେ ନତ ମସ୍ତକ । ଦଣ୍ଡୀ, ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ଯୋଗୀ ଓ ଗୃହୟ
ପ୍ରତ୍ୟେ ସକଳ ଶ୍ରେଣୀର ମୁକ୍ତ ଭିଜାରିମାନେ ଏଠାରେ ଅଶ୍ୟା
ନେଇ ଶାନ୍ତି ଲୁହ କରିଛୁ ଓ କରୁଛୁ ଏବଂ ଯାବତ୍
ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ କୁଆଥିବେ । ଭଗବାନ ଗୀତାରେ କହିଛୁ ନାହିଁ “ମତେ
ଯେ ଯେଇ ଭ୍ରାତେ ମୁଁ ତାକୁ ଦେହପରି ପ୍ରାୟ ହୁଏ” ।
ଏ ମହାଉଜ୍ଞର ସାରବତ୍ର ଏହିଠାରେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଯାଏ ।
ଏପରି ସାବଜନନ ଧର୍ମମନ୍ଦର ପୃଥିବୀର ଆଜି ନାହିଁ
କହିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ସାବଜନନ ଧର୍ମଜାତ
ଶିକ୍ଷା ଦେବାଳୁଙ୍କ ଦେବବନ୍ଦବ ଜଗନ୍ନାଥ ବିଶାଳ ଭୁଜ
ପ୍ରସାରଣ କର ଜଗତବାସୀଙ୍କ ଆହ୍ଵାନ କରୁଛନ୍ତି “ଆଜା,
ତାଗୀ, ମୁକ୍ତିଭିଜାରୀ, ଭରୁକ, ଦର୍ଶନାକାନ୍ତୀ ଯେ ଯେତ୍ତିଠି
ଅଛି ଥୟ ମୋ କୋଳରେ ଆଶ୍ୟା ନିଅ ମୁଁ ଦୁମ୍ବାନକୁ ଆଶ୍ୟ
ଦେବି ।” ଜଗନ୍ନାଥଦେବକର କି ଆଶ୍ୟର୍ଜନକ ଆକର୍ଷଣୀ
ଶକ୍ତି ! କୁମ୍ଭାକାତାରୁ ହିମାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦେଶରୁ ଫତ
ଶତ ସହ୍ବ୍ସ ସହସ୍ର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନାନାବାଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁ ଅତିକମ
କର ବହୁ କଷ୍ଟ ସମ୍ମ କରି ଓ ଯଥା ସହସ୍ର ବ୍ୟବ୍ସ କରି
ଏ ପଦବି ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମକୁ ପ୍ରତିବନ୍ଦ ପ୍ରଧାରିତ ହେଉଛନ୍ତି !
ଜଗନ୍ନାଥଦେବକ ବାଦ ପଦ୍ମ ଦର୍ଶନ କର ଆରଣ୍ୟ ଜାଗନନ୍ଦ
ଧନ୍ୟ ମନେ କରୁଛନ୍ତି ! ଦୋଳ ଯ ତା, ସ୍ମାନ ଯାତ୍ରା ଓ ରଥ-
ଯାତ୍ରା ବେଳେ ପୁଣ୍ୟ ନଗରରେ ଯେଉଁ ଲେକୁ-ସମୁଦ୍ରାଙ୍କାଷ୍ଟ

ଦେଖାଯାଏ ତାହାହିଁ ଏ ଧର୍ମନ୍ତର୍ମାନ ମାହାସ୍ୟର ପରିଗ୍ରହୀତ !
ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କ ସମାଜନ ଧର୍ମ ପୃଥିବୀର ଦିନେ ଧର୍ମ ହେବ
ବୋଲି ମହାପୁରୁଷମାନେ କହି ଯାଇଛନ୍ତି । ମହାସୀ ବିବେକା-
ନନ୍ଦ ଏ ସତ୍ୟର ଆଂଶିକ ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଜି
ଆମେଇକାର ଅନେକ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ବିଲମ୍ବୀ ସାହେବମାନେ ଏହି
ସନାତନ ଧର୍ମରେ ଦାସତ । ବାବା ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ସରବର୍ଷାକର
ସଙ୍ଗରେ କେତେ ଜଣ ସାହେବ ଅସିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ପଦତ୍ର
କ୍ଷେତ୍ରର କିଛି କାଳ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ବେଳରେ ଭୁଲଦ୍ଵା-
ରୀତା ସୁତରେ ଜୟମାଳା ଏବଂ ତୁଣ୍ଡରେ “ରଥ କୃଷ୍ଣ ରଥ
କୃଷ୍ଣ” ଅଥବା ସାହେବ ଯୋଗାକ ! ଏ ମୋର ଶୁଣିବାର
କଥା ନୁହେଁ ସୁତରେ ଦେଖିଛି ! ଏ ଦୁଶ୍ୟ ଜଣ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ
ପରେ ଗୋରବର ବିଷୟ ନୁହେ ? ସନାତନ ଧର୍ମ ବହୁଶାଖା
ପ୍ରଶାସା ଅନୁଶାସା ବିଶେଷ ସତ ମନ୍ତ୍ର ଯେଉଁ ଆତ୍ମ ଦେଖ ମୁଳ
ଏକ, ମୁଳରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ ! ସବ୍ରା ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର
ଗ୍ରନ୍ଥକ ସ୍ଥାନ ଏକ । ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟରେ କହି
ଯାଇଛନ୍ତି ପୃଥିବୀର ଯଦି କୌଣସି ଏକ ଧର୍ମ “ଶାବଜନନ
ଧର୍ମ” ଅର୍ଥାତ୍ Universal religion ହେବାର ସମ୍ବନ୍ଧ
ହେବ ତେବେ ତାହା ଏହି ସନାତନ ଧର୍ମ ପରରେ ସମ୍ବନ୍ଧ
ଏବଂ ଗୀତା ସାବଜନନ ଧର୍ମପୁରୁଷ ହେବ ଏବଂ ମୁଁ କହେଁ
“ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦର ଦିନେ ସାବଜନନ ଧର୍ମମନ୍ଦର ହେବାର
ନିତାନ୍ତ ଅଧିମୁକ୍ତ ନୁହେ । ସାକାରବାପା, ନିରାକାରବାପା,
ବୌଦ୍ଧ, ଜୈନ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନ, ମୃଷଳମାନ ସ୍ଥଳତଃ ପୃଥିବୀର ଯେ
କୌଣସି ମତବାପା ଓ ଧର୍ମବିଲମ୍ବୀ ଚିତ୍ତରୁ ସେମନଙ୍କ
ଆଶ ପୃତଣ କରିବା ଲାଗେ ଉପସ୍ଥିତ ସମଗ୍ରୀ ଏଠାରେ ଅଛି,
କେବଳ ବାହିନେଇ ପାରିଲେ ହେଲା । ଏକମୁତ ଗୋଟିଏ
ଧର୍ମଜନନ ଧର୍ମମନ୍ଦର ପ୍ରାୟମନ୍ଦର ପାରିଲେ କରି ଉଚ୍ଛଳିଷ୍ଟ ଧର୍ମଜନନ
ଦେବି ବିଜ୍ଞ୍ପୁ ବେଜ୍ଞ୍ପୁନ୍ତି ପୋଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ତାହା
ଅଦ୍ୟାବିଧ ସେହି ବଢ଼ିଦେଇଲର ମଳରକି ଉପର ପତାକା
ଧୂପରେ ଖୁଲ୍ଲୀୟମାନ ହୋଇ ଜଗତବାସୀଙ୍କ ଅଭ୍ୟନ୍ତ କରୁ
ଅଛି । ଜଗତବାସୀ ଅବଶ୍ୟ ଦିନେ ଏ ତାକ ଶୁଣିଛେ ! ଏବଂ
ଦୁଶ୍ୟ ସାହେବଙ୍କ ବିଦ୍ୟୁତ୍ୟାକ୍ତ ଅଳାକତାରେ ପରଶତ
ଦେବ ।

ମହାତ୍ମା ରେତେନ୍ୟ ଜଣ ଅନ୍ୟତମ ଧର୍ମ ଶାର । ପଞ୍ଚଦଶ
ଶତବିଂଦୀରେ ଏ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଅବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା । ଭଗବାନ
କହିଛନ୍ତି “ପରିଷାଣ୍ୟ ସାଧୁନା । ବିନାଶକ ଦୁଷ୍ଟୁତା,
ଧର୍ମ ସମ୍ପାଦନାର୍ଥୀ ସମ୍ବନ୍ଧମାତ୍ର ଯୁଗେ ଯୁଗେ” । ଭବିଧାସ
ଦେଖିଲେ ଏ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣତ ହେବ ଥିବାର ଭୁଲ୍ୟ ପ୍ରମାଣ
ମେଲେ । ସେବତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ସାର ଭାବିକାନ୍ତି ହୋଇଛି

ତେବେକେଳେ ଉଗବାନ ନରଦେହ ଧାରଣ କର ସେ ଭାର ଦୂରଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରାଚେତନ୍ୟକର ଅଭାବ ହୋଇଥିଲା । ଶାକୁ ଧର୍ମ'ର ଅପବ୍ୟନହାର ଦ୍ୱାରା ଦଙ୍ଗଦେଶ ଛୁରଖାର ହୋଇଥିଲା । ମହାତ୍ମା ଚେତନ୍ୟ ସୀମ୍ବ ପ୍ରେମ ଭକ୍ତି ବଳରେ ବଜା ବିଚ୍ୟ କରି ସେଠାରେ ବିଜୟ ବୈଜୟପୂରୀ ଉଡ଼ାଇଥିଲେ । ସେ ମହାତ୍ମା କିଏ, ଯାଠମାନେ ଜୀବନ୍ତି କ ? ଅନେକଙ୍କର ଧାରଣା ସେ ବଜାଲୀ ଥିଲେ ମାତ୍ର ଏ ଧାରଣା ଭୁମିକଳକ ! ଧନ୍ୟବାଦ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ବିଶ୍ୱାସ ମିଶି ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶି ବିଶ୍ୱରକ ପିତା ଥିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶିଙ୍କ ବାପ ଏହି ଉତ୍ତଳ ଭୁମିର ଯାଜପୂର ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗ କରେଲେନ୍ତି ଦେବକ ସଙ୍ଗର ସମୟରେ ଏ ବଳର ସଙ୍ଗାଙ୍କ ସହିତ ମନୋମାନ୍ୟ ସହିବାରୁ ଓଡ଼ିଆରୁ ଉଠିଯାଇ ଶହୁକ୍ଷ ନିଲାରେ ବାସ କଲେ । କରିଲେନ୍ତି ଦେବକର ଅପର ନାମ ଭୁମିରଦେବ ଥିଲା । କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବ ୧୪୫୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀ ୧୪୧୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବ କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରାଚେତନ୍ୟ ୧୪୦୭ ଶକାବ୍ଦ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୪୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନସହଣ କରିଥିଲେ । ଏହିରୁ ଜଣାୟାଏ ଯେ ଚେତନ୍ୟ ଜନଗ୍ରହଣ କରିବାର ପୂର୍ବ ଶ୍ରୀ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ବଶଧର ଓଡ଼ିଆରୁ ବିଦାଉତ ହୋଇ ବଜାଲାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଚେତନ୍ୟ ୧୮ ବର୍ଷ କୟୁସରେ ସନ୍ଧ୍ୟାଧୀ ହେଲେ ଏବଂ ଅବ୍ୟକ୍ତି ପରେ ପୁରୁଷ ଆମକୁ ଅସ୍ତର କାଣି ମିଶାଯୁବୁରେ ବାସ କରି ୧୮ ବର୍ଷକାଳ ଏହି ଝୁନାରେ ଜଳା ଖେଳା କରି ଅପ୍ରକଟ ହେଲେ । ଚେତନ୍ୟ ୧୫୦୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପୁରୁଷ ଆସି ଅବସାନ କଲେ । ସୁତରଂ ଚେତନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଅସିବା ଦୂରରୁ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଦୂର ବଶଧର କେବଳ ୫୫ ବର୍ଷ ବଜାଲାରେ ବାସ କରିଥିଲେ । ଏତେ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଚେତନ୍ୟଙ୍କୁ ବଜାଲୀ ଦ୍ଵାରା କୁହାଯିବ କାହିଁ କି ? ଯେଉଁ ବଜାଲୀମାନେ ଚେତନ୍ୟଙ୍କୁ ପମ୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆକୁ ଅସ୍ତର ଏଠାରେ ବସନ୍ତ ପ୍ରାପନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଜଳକାର ମାୟା ମମତା ବୁଲିଗୁଳ ଚାରିକାଳ ନିମନ୍ତେ ତ୍ୟାଗ କରି ଓଡ଼ିଆରେ ରହିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଆଜି ଆଗାମୀ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ପଣ୍ଡବୁ ଦେବବାକୁ ଦୁଇକ ନୃଦତ୍ତ ! ଜଣମୁତ୍ତାର ରେତେଦୂର ଟାଣ ଓ ମମତା ! ଚେତନ୍ୟଙ୍କୁ ବଜାଲୀ କହିବାର କିମ୍ବାଦ କାରଣ ନାହିଁ । ଚେତନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆକୁ ଅହ ଜାପାନ୍ତିବାର ଦୂର ପରିବହ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଜଗନ୍ନାଥ ଦୀପ ଓ ରାତ୍ରି ରାମାନନ୍ଦ ପ୍ରତି ଦୁଇ ଯେଉଁ ଜାଗମୟ ପ୍ରତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର

ଏପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ହଙ୍ଗା କଣୀୟ କେଷବ-
ମାନେ ଯେଉଁ ଶୁଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ଜଗନ୍ନାଥ
ଚିତ୍ତମୁତ୍ତରେ ବିଶେଷବେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଏବେ ଜୟଦେବଙ୍କ
ସଂକଳନରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଷ୍ଠା ପରେବୁ ଦିଆ ଯାଇଛି । ଚିତ୍ତନ୍ୟ
ବିଶେଷରେ ଜନଗ୍ରହଣ କରି ଓ କଣୀୟ ସହାଯୀମାନଙ୍କ
ସହତ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟମନ ଏବେ ବଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରତିବାଦିମାନଙ୍କ ସର୍ବରେ
ରହ ବିଜଳା ଭାଷାକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଥିବା ବିଷୟ ଚିତ୍ତନ୍ୟ
ଭ୍ରଗବତ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ପୃଷ୍ଠା ଦରିଗ୍ୟ ମଳେ । କିନ୍ତୁ
ଦ୍ୱାରାଲେଗନା କରି ଦେଖିଲେ ଧନ୍ୟ ପ୍ରତାହୁମାନ ହେବାକୁ ଯେ
ଚିତ୍ତନ୍ୟ ତେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଯା ଭାଷା ଏକାବେଳକେ
ଛାଲି ଯାଇ ନ ଥିଲେ । ଚିତ୍ତନ୍ୟ ଭ୍ରଗବତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମୁତ୍ତରେ
କଞ୍ଚା ଓଡ଼ିଯା ଶବ୍ଦ ବ୍ୟନ୍ଦିତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଯାଏ ଏବେ
ସେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଚିତ୍ତନ୍ୟଙ୍କ ଉକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତ୍ଵନ୍ତ ବେଶିତ
ହୋଇଥାଏ । ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ସବୁପ କେତେଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଲୋଖାଗଲା;
ପରିମୁଣ୍ଡା, ଚୋଟା, ଓଡ଼ି, କିନ୍ବଳ, ଦହୁର, ଆଦିହ୍ୟା,
ଭଦ୍ରକର (ଶୌର), ସମ୍ବାର, ବରକ୍ତ, ଛିଣ୍ଡେ, ଦୁତ
ଇତ୍ୟାଦି । ଚିତ୍ତନ୍ୟ ଓଡ଼ିଯା ଥିବାର ଏ ସବୁ ସତିହସିକ
ସ୍ରମାଣ ଏବଂ “ବଙ୍ଗଭାଷା ଓ ସାହତ୍ୟ” ପ୍ରସ୍ତୁକ ଲେଖକ
ଅନ୍ତରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମହାଶୟ ତାହାଙ୍କ ପୁସ୍ତକର ”୧ ପୃଷ୍ଠାରେ
ଏ ସତ୍ୟ ସ୍ଵାକାର କରିଲୁ । ଧନ୍ୟ ବାର ପ୍ରଭୁ ଶାରୀରିକ
ଯେଉଁ ପ୍ରସରିତ ପ୍ରସରିତ ପ୍ରଭାତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି
ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖକ ସେ ପ୍ରୋତରେ ଭସାନ ହେଉଛନ୍ତି !
ଉଛଳ ପଥେ ଏହା କମ ଗୌରବର ବିଷୟ ନୁହେ !

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉଚ୍ଛଳୀୟ ଧର୍ମଶାରମାନେ ବିଦେଶର ବିଜ୍ଞୁ
ପତାକା ଉଠାଇ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵଦେଶର ଆଖା କାର୍ଯ୍ୟ
ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମରକ୍ଷା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଧର୍ମଶାର ଉଚ୍ଛଳୀୟ
ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଉଚ୍ଛଳକୁ ଓଡ଼ିୟା ଭାଷାରେ ଅନ୍ତବାଦ କରି
ଲେକଣ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ଭାଗକରିବାସ୍ଥିତ ଦାନ କରିବ ଧର୍ମରକ୍ଷା
କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ମହୁ ବଳରମ ଦାସ, ଅବୁତ, ଅନ୍ତର୍ମୁଦ୍ରାତି
ଧର୍ମଶାରମାନେ ସ୍ଵଦେଶରେ ଧର୍ମରକ୍ଷା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଯଥେଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବିଦେଶରେ ଫ୍ରମତ
ପର୍ଯ୍ୟବ୍ର କରି ନ ଥିଲେହେଁ ଅତ୍ରରକ୍ଷା କିମ୍ବାଲାଗି ପ୍ରତ୍ୱୁତ
ଶାର୍ଦ୍ଦୁ ଦେଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଜି ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳରମ, ଓ
ଶାର୍ଲା ଦାସଙ୍କ ନାମ ପ୍ରତି ପଛିରେ ପ୍ରତାନ୍ତିତ ହେଉଥିଲା ।
ଏମାନେ ଶାର୍ଦ୍ଦୁ ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ ଲେକଣ ସାଧାରଣ
ଧର୍ମଶାରେ ଶ୍ରବଣରୁ ବହୁତ ହୋଇ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ଛାଇଲା
ଆଗ୍ନେ । ପୁତ୍ରରୂ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଧର୍ମଶାର୍କ୍ୟରେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ
ଶାର୍ଦ୍ଦୁ ଦେଖାଇବାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟ କରି ନ ଥିଲେ ।

କର୍ମବଜ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ କିଏବି ଶାରତ୍ ଦେଖାଇ
ଥିଲେ ଦେଖାଯାଉ । କର୍ମର ନାନା ବିଭଗ ଅଛି । ଶିଳ୍ପ
ବିଭାଗରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯେଉଁ ଶାରତ୍ ଦେଖାଇଥିଲେ
ତାହା ଜଗଦବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଶିଳ୍ପାଧ୍ୟାୟରେ ତାହାର ପଚାଚିଯୁ
ଦେଇଥିଲୁ । କେବଳ ହାତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ
ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ ଗୁରୁଶି ଓ କଳାକୁଣ୍ଡଳତା ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି
ତାହା ଅଦ୍ୟାପି ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ କୋଣାର୍କ ଦେଉଳରେ
ଜୀବନ୍ତଭବତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ଆଜି ସେହି ଶାରତ୍ କାହିଁ
ବୈଜ୍ୟନ୍ତ୍ରିକୁ ଦେଖିବାକାଲିଗି ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଲୋକେ ଆସି
ଦେଖି ଅପଣାର ନୟନ ମନ ଦୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲୁ ଏବଂ ମୁକ୍ତ
କଣ୍ଠରେ ସେ ଶାରତ୍ କାହାଣୀ କାର୍ତ୍ତିନ କରୁଥିଲା ।

ସାହୁତ୍ୟବ୍ରାଗରେ ଓଡ଼ିୟା କବିମାନେ ସେହି ଶାରକ୍
 ଦେଶାଭାଷ୍ୟକ୍ତ ତହିଁର ବିଶେଷ ବିବରଣ ସାହୁତ୍ୟାଧ୍ୟାୟରେ
 ଦେଶାଭ ଦିଆଯିବ । ସୁଲତଃ ପାଚୀନ ପ୍ରାଦେଶିକ
 ସାହୁତ୍ୟମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିୟା ସାହୁତ୍ୟ କୌଣସି
 ଅଂଶରେ ନିର୍ମଳ ନୂହେ ବରଂ ଅନେକାଂଶରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
 ଓଡ଼ିୟା ସାହୁତ୍ୟର ପ୍ଲାନ ଲେଖା ପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ମାନ ନୂହନ
 ଥରଣର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଦେଶିକ ସାହୁତ୍ୟରେ ଏପରି
 ଲେଖା ଅଛି କି ନା ସମ୍ମଦ୍ଦିହ ! ସାହୁତ୍ୟକ ଶର ଉପେକ୍ଷାରୁ,
 ସାମନ୍ତପ୍ରଫାର, ସାମନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଧନୁ ଧର ନ ଥୁଲେ ଏ
 ବିଭାଗରେ ଓଡ଼ିୟାଙ୍କ ନାମରେ ଖଡ଼ି ଘଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା ! ଏମନଙ୍କ
 ରଚିତ ପୁସ୍ତକମାନ ଭାଷାନ୍ତରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ
 ଜଗତବାସୀ ଓଡ଼ିୟା ସାହୁତ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମହା ଓ ଶୁଣ
 ଉପରିବ୍ରଥ କର ପାରବେ ଏବଂ କବିମାନଙ୍କ ଶରକ୍ ବିଷୟ
 ମନ୍ତ୍ରକଣ୍ଠରେ ସ୍ମୀକାର କରିବେ !

ସୁନ୍ଦରବିଦ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ଉଣା ଶରତ୍ତ ଦେଖାଇ ନ
ଥିଲେ । କୌଣସି ନିର୍ବିଷ୍ଣୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେଲେ
ଦେଶକାଳିବାଦୀନ୍ୟାୟୀ ବିଗ୍ରହ ଅବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା
ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରାଚୀନ କଥାର ବିଗ୍ରହ କଲେ ଚଳବ ନାହିଁ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଭରିଷେପାଇୟ ମହାସମର ବିଷୟ ଯେଉଁମାନେ ପାଠ
ଜୀବିତରେ ସେମାନେ ମନେ କରିବେ ଯେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ଏପରି
ସମର କୌଣସି କେବେ ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ ତେବେ ଯୁଦ୍ଧ
ବିଦ୍ୟାରେ କି ଉଦ୍ଦତ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଧିଲେ ? ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥିକାର୍ଯ୍ୟ
ଯେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ଜୀବରେ ହୃଦବା, ଆକାଶରେ ଉତ୍ତବା
ପ୍ରଭୁତ୍ଵ ଅଶ୍ୱୟର୍ଥକଳ ଯହୁ ଅବଧାର କର ନ ଥିଲେ ମାତ୍ର
ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶାର ସମୀଗାନ ଉତ୍ତବ ହେବ ନାହିଁ ।

ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଦୂତ ହୁଏ କାହିଁକି ? ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି ପ୍ରଥମେ ଯେତେବେଳେ ବଧତ କରିବାକ ଆମ କଲୁ

ତେତେବେଳେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୁଣ୍ଣ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ଜାତର ସ୍ଵର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇ ନିର୍ବାରତ ହୋଇ ନ ଥିଲା ।
କାଳକ୍ଷମେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତ ଅପଣା ଅପଣା ସୁଯୋଗ ପୁରୀଥି
ଅନୁସାରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଭୁଣ୍ଣ ମାତ୍ରକସେଇଁ ଏବଂ ଗୋଟିଏ
ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାମରେ ସେହି ସେହି ଭୁଣ୍ଣର ନାମକରଣ
କଲା । ଅଧିକ ଭୁଣ୍ଣର ଲୋକମାନେ ସ୍ଥାନର ନାମକୁଥାରେ
ଅପଣାକୁ ସେହି ନାମରେ ପରିଚୟ ଦେଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଅଧିକ ଭୁଣ୍ଣର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭାଷା ପୃଥକ୍, ଅଗ୍ରର
ବ୍ୟକ୍ତିହାର ପୃଥକ୍ ଏବଂ ଜଳକାୟ ଉପଯୋଗୀ ଶାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ
ପୃଥକ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କିମେ ମନବ ଗୋଟିଏ ଜାତରୁ
ଆନେକ ଜାତରେ ପରିଶର ହେଲା । ସେ ସେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
କିଛିକାଳ କାଷ କଲୁ ସେ ସ୍ଥାନ ପ୍ରତି ଭାବର ମାୟା ମମତା
ସେହି ଓ ଆଦର ଜାତ ହେଲା । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହିବା
ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ପରିଶର ପ୍ରତି ମାୟା ମମତା ଘୋଦର
ସେହି ଜାତ ହୋଇ ଏକତା ସ୍ଥାପନ ହେଲା । କିମେ
ସାମାଜିକ ନିୟମମାନ ବିଧକର ହେଲା ଏବଂ ସମାଜରେ
ଶୁଣିଲା ସ୍ଥାପନ ହେଲା ଏବଂ ସାମାଜିକ ନିୟମ ଓ ଶୁଣିଲା
ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସାଜାର ସ୍ଵର୍ଗ ହେଲା ! ଶକାଦେଶରେ
ସବଳ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ ହେଲା । କାଳକ୍ଷମେ ଲୋକମାନଙ୍କ
ବୁଦ୍ଧି ବିକାଶ ହେଲା, ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଶାରତ ହେଲା ଏବଂ ତରୁ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖାନ୍ଦେଶର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।
ସୁଖାନ୍ଦେଶର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବୁଦ୍ଧି ହେଲାରୁ ମୈନ୍ଦ୍ରଣ୍ୟର ଅଭିଭ୍ୟନ୍ମେ
ବୁଦ୍ଧି ହେଲା । ସୁତରଂ ମନ୍ତ୍ରେ ଜାତକାଳୀକ ଅବସ୍ଥାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
ନ ରହୁ ଆପଣା ବାସନା ରହିବାରେ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଦୁଃଖ ଉପରେ ଅତ୍ୟାବୁର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏହି
ସମୟ ବଡ଼ ବିଷମ ସମୟ ! ଏ ସମୟରେ ଦୁଃଖର ଅସୁରରୀ
କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ଏବଂ ପ୍ରବଳର ଦୁଃଖକୁ ବିଚାରିତ କରି
ଆପଣା ଅଭିଭୂତ ପୂରଣ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା, ଏହି ଉତ୍ସବ ଚେଷ୍ଟା
ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ରଙ୍ଗା ତାହାରୁ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରବୃତ୍ତି
ଏବଂ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରହିବା କରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ଜାତର
ଯେତେବେଳେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଯେତେ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଛି ସେ
ତାହାର କାଷନା ରହିବାରେ କରିବା ଲାଗି ତେତେ ନୁହନ
ନୁହନ ଉପାୟମନ ଉଭାବନ କରିଛି ଏବଂ ଆପଣାର କୁଞ୍ଚକ
ଦେଖାଇଛି ।

ବହୁଜଳର ଦକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ସତ୍ୟ
ଅନୁରୂପଗତରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ
ମନସ୍ଥୀରେ ଦଳିତ ସକଳ ପ୍ରତିକଳାକାରୀ ହୁଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ

ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ପାଥୀକ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରବଳ ହେଲେ
ସେ ପାଥୀକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦମନ କରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବତରେ
ଉନ୍ନତି କରିବାର ଉଚ୍ଛା କରେ ଏବଂ ପାଥୀକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରବଳ
ହେଲେ ଯେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦମନ କରି ପାଥୀକ
ଜୀବତରେ ଉନ୍ନତି କରିବାରେ ମନ ବନାଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ
ମାର୍ଗରେ ଜମନ କଲେ ଲୋକ ଉଷ୍ଣର ତତ୍ତ୍ଵ ଅଳ୍ପେକନା
କରିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଉଷ୍ଣର ପ୍ରାତିଶୀଳ ତାହାର
ଚରମ ସୀମା । ପାଥୀକ ମାର୍ଗରେ ଜମନ କଲେ ଲୋକ ଧନ
ବିନ୍ଦୁରେ ମନ ହୁଏ ଏବଂ ଛଳେ କଲେ କୌଣସିଲେ ଧାର୍ମିକ
କରି ଯୀଶ୍ଵରୀୟ ଭୋଗ କରିବାହଁ ତାହାର ଚରମ ସୀମା ।
ମାନବର ଅନୁଜୀବତ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଚିରକାଳ ଲୁଗାଇ ।
ଏହାହଁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେବାସ୍ତର ଯୁଦ୍ଧ । ଶୁଣର ତାରତମ୍ୟ
ଅନୁସାରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ତାରତମ୍ୟ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ
ସବୁ ଦିନ ଓ ତମ ଶୁଣାଧିନ । ସତ୍ତ୍ଵଶୁଣାଧିକ୍ୟରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ
ପ୍ରବୃତ୍ତିର ପ୍ରବଳତା ଏବଂ ତମ ଶୁଣାଧିକ୍ୟରେ ଆସୁକେ ବା
ପାଥୀକ ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟର ପ୍ରବଳତା ହୁଏ ।

ଏହି ନୈସର୍ଗିକ ନିୟମାନୁସାରେ ଜଗତ୍ ପରିଷ୍କଳିତ ।
କମିଶକାଣ ଜଗତର ନିୟମ । ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ
ଏହି ନିୟମ ପ୍ରସୂତ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧରୂପ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତରର ସୁନ୍ଦରିଦ୍ୟା
ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେଲେ ଉତ୍ତରର
ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଓ ଯୁଦ୍ଧ ନିୟମ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ
ହେବ । ଏହି ନିୟମକିନିତରେ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର
ସୁନ୍ଦର ବିଭିନ୍ନାୟ ସାରତ୍ ପ୍ରସ୍ତର କରିବାକୁ ହେବ ।

ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରୁ ଦେଖାଯାଏ ସେ ଶକ ଜାତ ଓଡ଼ିଶା
ଅନ୍ଧମଣି ଛର ଜୟୋତି ହୋଇ ୩୦ ବର୍ଷ କାଳ ଅଧ୍ୟତ୍ତ୍ୟ ବିପ୍ରାର
କରିଥିଲେ ମାତ୍ର ଏମାନେ ଗାର ବିକମ୍ଭିତ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାୟ
ହେଉଥିଲେ । ଗାର ବିକମ୍ଭିତ ଶକମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ଜୟୋତି
ହେଲେ ଏବଂ ସ୍ଵାଭକ ଚିତ୍ତ ସ୍ଵରୂପ ଶକାର ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ କରି
ପଞ୍ଜିରେ ଲେଖିଲେ । ଗାର ବିକମ୍ଭିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ୪୦ ବର୍ଷ
ରହିବ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କ ଶାରହୁ କାହାଣୀ ପ୍ରଥମେ
ଏହି ଘଟଣାରେ ପରିଚୟ ମଳେ । ମାତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସାହେବ
ଇତିହାସରୁ ଲୁଣାଯାଏ ସେ ବକ୍ରଦେବକ ରଜତ ସମୟରେ
ଦିନ ଓ କାହିଁଲାଇ ଯଥନମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅନ୍ଧମଣି କରି
ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାୟ ହୋଇଥିଲେ । ବକ୍ରଦେବ
ପ୍ରକୃତ୍ସୁର୍ବ୍ରତ ୫୩ ତାରୁ ୧୨୧୯ ବର୍ଷ ଧରିଥିବି ରଜତ
କରିଥିଲେ । ମାନଙ୍କୁଷ୍ଟ ଦେବକ ରଜତ ସମୟରେ କାଶ୍ମୀର
ଦେଶରୁ ଯଥନମାନେ ଆସି ଓଡ଼ିଶା ଅନ୍ଧମଣି କଲେ ଏବଂ
ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାୟ ହେଲେ । ମାନଙ୍କୁଷ୍ଟ ଦେବ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପୂର୍ବ ୩୦୭ ଠାରୁ ୮୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଜଦ୍ଦ
କରିଥିଲେ । ଭ୍ରାନ୍ତଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପୂର୍ବ ୮୪ ଠାରୁ ୫୭ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଙ୍କ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଜଦ୍ଦ କରିଥିଲେ ଏହାଙ୍କ ଗଣତ୍ର ସମୟରେ
ଯବନମାନେ ଉତ୍ତରା ଆନନ୍ଦ କରି ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।
ଏହାଙ୍କ ପରେ ଶାର ବିଷମନ୍ତର ବାଂ ଶକାଦିତ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ୫୭
ଅଛତାରୁ ୭୮ ଅଛ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଜଦ୍ଦ କରିଥିଲେ । ମାଦଳା
ପାଞ୍ଜି ସହିତ ଦୁଶ୍ମର ସାହେବଙ୍କ ଗଣନାର ଅମେଳ ଦେଖି ଯାଏ
ଉପରେ କହିଛୁ “ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ଅନ୍ୟାରେ ଏହାକରଂ ଜନ୍ମ
କାଳ ୪୦୪ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ଦୁଶ୍ମର ସାହେବଙ୍କ ଅନ୍ୟାରେ ୧୯ ବର୍ଷ
ପୁତ୍ରବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପୂର୍ବ ୫୩୮ ବର୍ଷ ଆଜାତାରୁ ୧୪୫୫ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ
ଓଡ଼ିୟାଙ୍କ ବାରତୀ କାହାଣୀ ଭାବିଦାସରୁ ପ୍ରଗଣିତ ହେଉ
ଥାଇ । ମାତ୍ର ଦୁଶ୍ମର ସାହେବଙ୍କ ଗଣନାରେ ଭୂମ ଥିବା ବିଷୟ
ପରେ ଅନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଥାଇଗନା କବ୍ୟିବ କିନ୍ତୁ ୧୫୦୦୦
ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ବାରତ ଦେଖାଇ ଥିବାର
ନିଃସମେହରେ କହାଯିବ ।

ଶୋଭନ ଦେବକ ସଜବୁ ସମୟରେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସୁ ପମ୍ପିତ
ସମ୍ପରେ ଅସି ଉଡ଼ିଶା ଅଫମଣ କଲୁ ଏବଂ ୪୭୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ
ସର୍ବୀନ୍ଦ୍ର ଉଡ଼ିଶାରେ ସଜବୁ କଲୁ । ଶୋଭନ ଦେବ ଗୁଣ
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୁ ୩୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରିଥିଲେ । ମାଦଳା
ପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖାଶ୍ରି ଯେ ଏହି ଗଜାଙ୍କ , ଅକ୍ଷରେ
ଦିନ୍ତିରୁ କର୍ଜବାହୁ ଅସି ଉଡ଼ିଶା ଅଫମଣ କଲୁ । ଏ ଗଜାଙ୍କ
ଅମଳରେ ଦୋର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି କହେ
“ରକ୍ତବାହୁ ଆସିବା ବାର୍ତ୍ତା ପାଇ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପୁନପୁର
ଗୋପନେ ଦେନି ଗଲେ ସେଠାରେ ମଣ୍ୟ କରାଇ ବିଜେ
କରାଇଲୁ ୪୯ ବର୍ଷ । ଏ ଉତ୍ତରା ମୋଗଲ ପ୍ରବଳ
ହୋଇଲାକୁ ସେବକେ ସେଠାରେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପାତାଳ
କର ଉପରେ ଗଛ ଲଗାଇ ସିନ୍ୟ ଅନୁର ହୋଇଗଲେ ।
ପାତାଳାଙ୍କ ଅମୁର ରକ୍ତବାହୁ ଶାପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦୁଲି ଅଇଲା
ବିଲ୍ୟ ଉଜ୍ଜବି ହୋଇଲାକୁ ଉପରେ ଗଛ ଲଗାଇ ବିଲ୍ୟ
ଅନ୍ତର ହୋଇ ଗଲେ । ଏ ବିଲ୍ୟ ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ମାତ୍ର
ରହି ନାପାର ଶିତ୍ତଶଶ୍ର ଉତ୍ତରେ ରହିଲେ । ଶାତନ୍ତନରଦେବ
୧୩ ବର୍ଷ ବାଜିବୁ କଲେ ଏ ଉତ୍ତରା ଦତ୍ତପାଟ ହୋଇ ମୋଗଲ
୩୫ ବର୍ଷ ବାଜିବୁ କଲେ ।”

ଏଥରୁ ଜଣାୟାଏ ଯେ ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଷଦ
ପଢ଼ିଲୁବେଳେ ସେମାନେ ଦିମ୍ବ ଓ ସାହୟ ପୂର୍ବକ, ଶଫ୍ତମାନଙ୍କ
ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲା । ବିଭିତ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ
ସବ୍ବରୁ ଦେବଦେବ ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କୁ ରଖା କରିବାରେ
ଶ୍ରୀ କରି ନ ଥିଲା । ସୁତରାୟ ଚାଲିଯ ରଖିବା ସଙ୍ଗେ

ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଧନ ସମ୍ପଦ ଉପରେ କିଏ
ଅତ୍ୟାଗୁର କରିବ କିମ୍ବା ଆସ୍ତିଯୁ ସ୍ଵକନ ଉପରେ କିଏ
ଅତ୍ୟାଗୁର କରିବ ସେଇଳାଗେ ଖେଳ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେତେହୁ ବ୍ୟତିକ୍ରମ୍ୟ
ହୋଇ ନାହିଁ ଜଗନ୍ନାଥଦେବକୁ ମର୍ତ୍ତି ଯେବା ଶିଖ
ଦସ୍ତରେ ଅହମାନିତ ନ ହୁଏ ତହିଁ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ ରଖି
କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ।

ଶ୍ରୀ ଯମାତିକେଶାଙ୍କ ରାଜତ୍ବ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ପୁଣି
ସ୍ଵାଧୀନ ହେଲା । ଯମତ କେଶାଙ୍କ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଙ୍କ ୪୭୫୦୩୦ରୁ
୧୯୫୭ ପରିଧି ରାଜତ୍ବ କଲେ । ଯବନମାନଙ୍କ ସହିତ
ଓଡ଼ିୟାମାନଙ୍କର ଘୋରତର ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ଯବନମାନେ
ପରାପରା ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ତ୍ୟାଗକର ପଳାଯନ କଲେ ।

ରାଜୀ ଗଙ୍ଗାଶୁଭଦେବ ରାଜ୍ୟ ବିଶ୍ୱାର କରିବାରେ ମନ
କଳାଇ ଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିସ୍ୟାମାନେ ଯୁଦ୍ଧକର ଗଞ୍ଜାଠାରୁ
ମେଦାବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟ ବିଶ୍ୱାର କରିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଶୁଭ
ଦେବ ୧୯୫—୧୯୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟର କରିଥିଲେ ।

ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ସମୟରେ କାଞ୍ଚିଯୁଦ୍ଧ
ସନ୍ଦର୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ରାଜୀ ପୁରୁଷେ ଉତ୍ତମଦେବ ୧୪୭୫—
୧୪୦୪ ଖ୍ରୀକ ଧର୍ମ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଅମୃତଦେଶର
କଥା ଅଛି “ତିମଣି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ଆମ୍ବୁଦ୍ଧ”
କଥାଟା ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ସତ୍ୟ, ଏକା ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ
ନାହିଁକି ପୃଥ୍ଵୀରେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଲୋକ-ମୁସିଲାଙ୍ଗ
ଯୁଦ୍ଧ ସନ୍ଦର୍ଭ ହୋଇଛି ତାହାର ମୂଳ କାରଣ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ।
ପଶ୍ଚା ଖେଳୁ ଖେଳୁ ଦୁଇଭ୍ରାତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିକାଦ ହେଲା
ଫଳରେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଭାରତ ନିଷକ୍ତିଯୁ ହେଲା ।
ମୁନିଙ୍କ ସନ୍ଦର୍ଭ କହିବାରରେ କର ପୁରୁଷ ନାଶ ଦେଶ ଧରୁ
ଧରୁ ଯତୁବାଣୀ ନାଶ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଭାଷଣ ସଗ୍ରାମ
ସମଗ୍ର ପୃଥ୍ଵୀକୁ ଟଳମଳ କରୁଛି ତା ମୂଳରେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ
କାରଣ । ସର୍ବୀୟା ରାଜପୁଣ ନିହିତ ହେଲେ, ଅପରାଧୀ-
ମାନକର କେଉଁ ପ୍ରାନରେ ବିଶ୍ୱର ହେବ ଏଥେନ୍ଟଗି ବିକାଦ
ହେଉଁ ହେଉଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭଳ କାଣ୍ଡ ଲାଗି ଅଛ । ଏହା
ପ୍ରକତିର ନିୟମ ।

କାହିଁ ଯୁଦ୍ଧ ମନ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ଅତି ତୁଳି କାରଣ ଥିଲା । କାହିଁ ରାଜୀ-
କେମାଙ୍କ ସହି ତୁଳାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଓଦକଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ
ହେବାର ପ୍ରସ୍ତର, ମୂଳ ଥେଲା । ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ କାହିଁ
ଜାଜା ପୁଣ୍ୟକ ଆଶ୍ଵଲେ ଏବଂ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଓଦକ ଅତି
ସାମାଜିକ ଲୋକ ପରି ଛେରା ପରିହରା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାର
ଦେଖିଲେ । କାହିଁ ରାଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦରେ ଘୃଣାର ଉତ୍ସବକ ହେଲା
ଏବଂ ଶେ କଣ୍ଠ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଅଭିଜତ ହେଲେ ।

ଏହି ମନୋ ମାନିନ୍ୟ ହେଉ କାହିଁ ଯୁଦ୍ଧକେହିଲୁ । ପୁଣ୍ୟଶୋଭିମ
ଦେବ ସଂସ୍କରଣ୍ୟରେ କାହିଁ ଉପରେ ତଥାର କଲେ ଏବଂ
କାହିଁ ଆଜାକୁ ପରାୟ କର ତାକ କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ
କଲେ ଏବଂ ସତ୍ୟାଦୀ ଗୋପନୀଯାକୁ ଘେବି ଅର୍ପିଲେ ।

ଏ ପଟ୍ଟଣାରେ ଚେଲେଗା ମୁକୁନଦେବକ ସଜ୍ଜ
ସମୟରେ ଦୋର ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ
ଲେଖାଥାରୁ ଯେ “ଏ ରାଜା ଅ ୧୦ ବେ ଗଙ୍ଗା କଟକାର
କଲେ ତର ପାଶୀ ସଙ୍ଗେ ପୀରତ ହୋଇଲେ ଗୌଡ଼ ପାତଶା
ପାତଶା ସଙ୍ଗେ ଅଗ୍ରୀତ ହୋଇଲେ ଗଙ୍ଗାରେ ମାବ ଖେଳିଲେ
ଏହା ଗୌଡ଼ ପାତଶା ବାରତା ପାଇଲେ ବନ୍ଧୁତ ସେମିଯ
ସେଇ ସେ ବାହୁ ଅଭାବେ ତାହା ମାଣି ରଜା କୋଟି ଶମିଗଡ଼ି
ଆବର ରହିଲେ ସେଠାରେ ରଜାକର ପାତଶାକର ବନ୍ଧୁତ
ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ଅନେକ ପରିଜ ଦୂରଥତ୍ ମଲେ କେହି
କାହାକୁ ଦୂରାଳ ନ ପାଇଲେ ଏମନ୍ତେ କଳାଯାହାଡ଼ି ସମ୍ମିତ
ଆତ୍ମ କାଂଶକାଂସ ଦେଇ କଟକ ଅସି ବେଢ଼ିଲେ କଟକେ
ଥେଲୁ ଯେ କେନି ବାନ୍ଧୁ ଫିହାରେ ବନ୍ଧୁତ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ସେ
ଯୁଦ୍ଧରେ ଗଡ଼ରେ ତେତେବେଳେ ଶ୍ରମଗର ଯୁଦ୍ଧ କଲେ
ସମତନ୍ତ୍ର ଉତ୍ସ ଯେ ଶାରଙ୍ଗଗଡ଼ି ଧରିଥିଲୁ ସେ ଦୂର ଗୋଲରେ
ରଜା ହୋଇଲେ । କୋଟି ଶମିଗଡ଼ିରେ ମୁକୁନ ଦେବ
ଥିଲେ ଶ୍ରା ନଗରକୁ ଯିବାବେଳେ ରାମତନ୍ତ୍ର ରାଜା ହେବା
ବାରତା ପଇଲେ ସେ ପାତଶାକୁ ପଇଠ ସିଲେ ରାମତନ୍ତ୍ର
ଦେବ ଶେ ଶାରଙ୍ଗଗଡ଼ିରେ ଥିଲେ ମୁକୁ ନଦେବ ତହିଁ
ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ତହିଁ ସେ ତୁର ରଜା ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ମକୁନ
ଦେବକୁ ରାମତନ୍ତ୍ର ଦେବ ମାଇଲେ ରାମତନ୍ତ୍ରକୁ ପାତଶାକ
ଲେକେ ମାଇଲେ ।” ଓଡ଼ିଶା ଅଶ୍ଵନକ ହେଲା ଏବଂ କଳା-
ପାହାଡ଼ ଲେକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଗୁର ଅରମ୍ଭ କଲା ।
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ମାନ ନିଷୟଦ ରହିଲୁ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ଦେବ
ଦେବାକ ଉପରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅତ୍ୟାଗୁର ଅରମ୍ଭ କଲା ।
କୌଣସି ଦେବଦେବ ତାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଗୁରୁ ରଷା ପାଇ ନ
ଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବଦେଶକୁ ଖଣ୍ଡାଥ କର ଦେଇଥିଲୁ
କୋଲି ପ୍ରବାଦ ଥାଇ । ଅଜିତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ଲେକେ କଳାଯାହାନ୍ତି
କଥା ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି ।

ଏତେକାଳ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଆପଣା ବାହୁଦଳଦ୍ୱାରା ଜୟୀ
ହୋଇ ଅସୁଧାଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଶାଖାନାଚା ଅନ୍ତର୍ଗୁଡ଼ିକ
ମାତ୍ର ଏଥର ଓଡ଼ିଆମାନେ ହାରିଲେ କାହିଁକି ? ଅନୁରୋଧିବାଦ
ଏଥର ମୂଳ କାରଣ ? ଶାର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ପରିମଳା ଉଚ୍ଚ ଆପଣା ଶାର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ
ଯେହି କରିବାକୁ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଶହୁ ଦସ୍ତରେ ଦେଲେ ଏବଂ
ଆୟେ ମଲ୍ଲ । ମନ୍ତ୍ରିବଦେବ ତେତେବେଳେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

ଦେଲେ । କହିଣାଏ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ନା ଆପଣା
ସଂହାଇ ରଷା କରିବେ, ଏ ଉଭୟ ଧକଟରେ ପଡ଼ି
ମୁକୁଠଦେବ ଶହୁ ଦୁଃଖରେ ଅମ୍ବ ସମର୍ପଣ କଲେ । ଏଥରେ
ପୈନ୍ୟମାନଙ୍କର କିଛି ଦୋଷ ନଥିଲା କିମ୍ବା ସେମାନେ ସମ୍ମର୍ଜନ
ମୁକ୍ତରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲେ ।

ପ୍ରତେୟକ ଅନ୍ତମଣ ବେଳେ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଭୟରେ
ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାନାନ୍ତରୁ ହୋଇଥିଲେ । କଳାପାହାଡ଼ ମଧ୍ୟ
ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଅତ୍ୟ୍ୟାବୂର କରିଥିବା ବିଶ୍ୱାସ
ମାଦଳାଗାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାୟାଏ । ମାଦଳାଗାଞ୍ଜି କହେ “ପ୍ରଭୁଆ
ଦିଦିହୃଦୟ ପଞ୍ଚନାୟକ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦେନିଗଲ । ଏ ଗୋଲରେ
ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଛପଲ ହାତେପଡ଼ାରେ ପାତାଳ କରିଥିଲେ
ତହୁଁକି ବୋଲି କଳାପାହାଡ଼ ଯାଇ ଠାବ କଲ । ମୁଖାଶ
ପାର ହୋଇ ଗଲ, ରେଣ୍ଡ୍‌ଆ କଢାଇ ଅଞ୍ଚାକ ପାଶରେ
ନେଲ । ସେଠାରୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ହାତରେ ପକାଇ ଅଣିଲ ।
ବାନେ କୋଟି ରତ୍ନାର ସେଠାରେ ଜୁଗ କଲ, କଡ଼ିଦେଇଲାଇ
ଅଳ୍ଲାପରୀଯାଏ ଭଙ୍ଗାଇଲ, ଯେତେ ଦେବତାମାନ ତୁଳାମାନ
ସବୁକୁହୁଁ ଖୁଣ କଲ, କନ୍ଦୁବଟ ଖୋଲାଇ ପକାଇଲ ।
ଦେଢାକଣ୍ଠ ସୁବ୍ରତ ନିଅଁ ଲଗାଇଲ । ଶ୍ରାଜଗନ୍ଧାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ
ଜଙ୍ଗାକୁଳ ଚିତ୍ରାୟାଏ ନେଲ କାଠ କୁଡ଼ାଇ ଅଗ୍ନିରେ
ପକାଇଲ, ତେଣେ ପଠାଇର ଦେହ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ
ଫାଟିଗଲ । କାହିଁ କହିଲୁ ଓଡ଼ିଶା ଦିଅ କୁଳାଇଲୁ ତେଣୁକରି
ତୋ ଦେହ ଫାଟ ଗଲ । ଏହା ଶୁଣି ତା ପୁଅ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ
ଜଙ୍ଗାରେ ମେଲିଦେଲ । ସେ ଦାରୁ ଉପେ ଅପନ୍ତେ ଅମୁଲ
ତ୍ରଗ୍ରାହି ଯାଇକାଠ ବୋଲି ଧର ତା କାରିରେ ପକାଇଲ ।
ଶ୍ରାଜଗନ୍ଧାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନେଲ ବେଳେ ବିସର ମହାନ୍ତି
ଯାଇଥେଲ, ବୈଷିକ ହୋଇ ସଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ାଇଥିଲ । ଅଠମାସ
ରହି ବନ୍ଦିପଣ୍ଡ କର ଦାରୁ ମାଗଲ । ବ୍ୟାକୁ ଖୋଲରେ ମୁଦଙ୍ଗ
ସ୍ବର ଦେଇଥିବୁ କୁଙ୍ଗ ଗଡ଼ରେ ଅଣ ପ୍ରକେଶ କଲ,
କଣେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଦରେ ଭଙ୍ଗାଇଲ ।”

ଏ ଭୟାବହ ଲୋମହର୍ଷଙ୍କାଣ ତୃଦୟବିଦାରକ ଘଟଣା
ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ସ୍ଥାନରେ ନିଶ୍ଚିତ ଅଛି । ଏହିଦିନ
ଓଡ଼ିଶାରୁ ଖୀଆନଦା ଗଲୁ ଏବୁ ଓଡ଼ିଶା ରଜା ଓଡ଼ିଶା ଧନ୍ୟାପନ
ଦ୍ୱାରାଲେ । ୧୯୮୮ ଶୀଖାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ କେହି
ବଜା ନ ଥିଲେ । ୧୯୮୮ ଜୁଣୀରେ ବଜା ବ୍ୟାପକ ଦେବ
ଟୋକରମଙ୍କ ଅନୁକୂଳ୍ୟରୁ ଖୋରାକ ବଜା ହେଲେ ।
ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଓଡ଼ିଶାର ରଜାମାନେ ଖୋରାକ ବଜା ହେଲେ ।

ମୋରଳ, ପଠାଣ ଓ ମରହଟାମାନେ କିମେ ଶୁଦ୍ଧିଶା
ଅଧିନିଷ କରି ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କ ଧନ ଲକ୍ଷ୍ମନଦୂରାଜ

ଲେକମାନଙ୍କ ଲଣ୍ଠନରୁ କଲେ । ୧୭୦୭ ଖ୍ରୀ-ଶ୍ଵାରାଭାବୁ ୧୯୦୪
ଖ୍ରୀ-ଶ୍ଵାରାଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶବାସୀମାନେ ମୁହଁରେ ଘୁଷା ଶାନ୍ତିରେ
କାଳଯାନେ ଛର ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଗରବୁ
ରକ୍ଷା ପାଇବା ଲାଗେ ଲେକେ ଲୁଚ ବୁଲିଲେ, ଦର ଛୁଟି
ବନରେ ଥାଣ୍ଡି ନେଲେ । ଆପଣା ବିଦ୍ୟାୟ ବାଣିଜ୍ୟରେ
ମନ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଫିମେ ଲେକମାନେ ହୁନାର୍ଥୀଯ
ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସାହସ ଉଣା ହୋଇଗଲା । ତଥାକ
ମରହଙ୍ଗାମାନଙ୍କ ସହିତ ଓ ମୋଗଲଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ
ଦ୍ରୁଟି କର ନ ଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହେବା ପୂର୍ବତ୍ତୁ ଶ୍ଵରଖାର
ହୋଇ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ହୋଇଥିଲା । ମରହଟାମାନଙ୍କ କୁର
ଅତ୍ୟନ୍ତରୁବାବୀ ପ୍ରୟୋତ୍ତବ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାବାସୀମାନେ ଅର୍ଥ
ସରରେ ଚକା ପକାଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଲୁଗି ଦେହକ
ବଳ ଅବଧିକ ଏବଂ ଦେହକ ବଳ ବୃଦ୍ଧି ଲୁଗି ପ୍ରତିର ଶାଦ୍ୟ
ଅବଧିକ । ମରହଟା କର୍ଣ୍ଣବ୍ରିମାନେ ଲେକମାନଙ୍କ ଉପରେ
ଏପରି ଅତ୍ୟନ୍ତର ଅରମ୍ଭ କଲେ ଯେ ଲେକମ ବାଡ଼ିରେ
ଶାଶ୍ଵତ ଭାବରେ ନାହିଁ । ସୁତ୍ରରୂ ପେଟଚିନ୍ତା ଅରମ୍ଭ ହଇଲା ।
“ବୁଝିବି କି ନ କରେତି ପାପ” ନାହିଁ ଅନୁସାରେ ଲେକେ
ଆପଣା ଉଦବଜ୍ଞାଳା ନିବୃତ୍ତି ଲୁଗି କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିର ରଖି
ପାରିଲେ ନାହିଁ, ପାପ ପୁଣ୍ୟ ବିମୂର କର ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ଆପଣା ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ଦେଖି ସ୍ଵାର୍ଥ ବୋଲି ମନେକଲେ । କାହାର
ମନ କାହାର ସହିତ ମିଳିଲୁ ନାହିଁ ଯେ ଯାହା ବାଟରେ ସେ
ବୁଲିଲା । ମୋ ଭାବର ଅନିଷ୍ଟ ହେଉ ପଛକେ ମୋର ସ୍ଵାର୍ଥ
ସଂକିଳନ ହେଲେ ହେଲା ଏହି ମନି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁସୂରଣ କଲା ।
ସମାଜରେ ବିଶ୍ଵାଳା ଉପହୃତ ହେଲା । ସେବକ ପୁରୁଷମାନେ
ଶାଦ୍ୟାଘ୍ୟବାକୁ ଆପଣା ଆପଣ ଅସ୍ତ୍ର ଶକ୍ତ କଲେ, ଚାଲୁ ଜାଳ
କଲେ, ପଖାଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାରିବାକୁ ଘାରିଲେ ନାହିଁ ।
ଏହି ଦୁରବସ୍ଥାରେ ଚରମ ସମାରେ ଉପହୃତ ହୋଇ “ରଖାକର
ରଖାକର” ବୋଲି ଭାଗବାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।

ଏହି ଅଥଳ ଅକୁଳ ଅତ୍ୟାଗୁର ମହାଶୀଳରେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ !
ଦେଉଥିବା ବେଳେ ଉଡ଼ିଶାରେ ରାଂରେଜମନଙ୍କର ଆର୍ଦ୍ଧାବ !
ପୁଣ୍ୟପାତ୍ର ଥିବା ଲୋକ ସମ୍ମତ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡ କାଠର
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପାତ୍ର ଲେ ସେପରି ସାନନ୍ଦରେ ତାଲୁ କୁଣ୍ଡାର ଧର
ପରିଶାଶପାଏ, ଉଡ଼ିଶା ବାସିମାନେ ତେତେବେଳେ ରାଂରେଜ-
ମାନଙ୍କ ଶାସନକଣ୍ଠୀ ପଦରେ ବରଣ କରି ନେଲେ ଏବଂ
ଆଶାର ଧନ ମାନ ଥର୍ମ୍ ସମସ୍ତର ଭାର ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟରେ
ଅର୍ପଣ କରିଦେଲେ । ଉଡ଼ିଶାବାସିର ପ୍ରାଣ ସରସ୍ଵ ସେହି
ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରୁ ସେମାନେ ସାହାଦରେ ରାଂରେଜମନଙ୍କ

ହସ୍ତେ ସମୟରୁ କରି ଦେଲେ । ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଏଇ ଯୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ହଣ୍ଡର ପ୍ରେରିତ ରକ୍ଷଣକ ବୋଲି ଭାକ୍ତି ଓ ଦିଶାସ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷ୍ୟାମାନେ ଏହି ଭାକ୍ତି ଓ ଦିଶାସକୁ ଅନ୍ତରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଶୁଷ୍ଟ ଉକରେ ରଖି କରି ଅପଥର୍ତ୍ତି ।

ଶେଷ୍ୟାମାନେ ସେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଘରଜାତ ଥିଲେ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଶାଶ୍ଵତବରେ ଅଦ୍ୟାୟ ଦିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ପାଇକ, ଶଶ୍ଵତ, ମହାଲୁଦକ ଓ ଶହୀଦୁମାନେ ସେନିକ ଜାତ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧବଦ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । କର୍ତ୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସଞ୍ଚିତ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଯାହାକୁ ଏମାନେ ବଶାନୁଷ୍ଠମେ ବ୍ୟବହାର କରି ଅସୁରତ୍ତି ଏବଂ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ମନରେ ଗୌରବ ଓ ଗର୍ବ ମନେ କରନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବ ବନ୍ଦଧରମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିମ୍ବୟକ । କର୍ତ୍ତ୍ତମାନ ଯାଇ କନା ଥିବା ହସାବରେ ସବୁ ଗଲୁଗି ଅଛି କେବଳ ଫଙ୍କ୍ଷି । ଏ ଉପାଧ୍ୟାୟକ ବଜନ୍ତର ଉପାଧ୍ୟ । ଅପଣା ରୂପ ଓ କର୍ମ ଅନୁସାରେ ତାହାକାଳୀକ ରାଜମାନେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉପାଧ୍ୟମାନ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଉପାଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ ସ୍ଵର୍ଗକରେ ଅନୁମାନ ବରଯାଇ । ପାଇକ ସେ ସେମାନଙ୍କ ବନ୍ଦଧରମାନେ କପର ବଳକାନ ଥିଲେ କମ୍ପା ଯୁଦ୍ଧବିଭାଗରେ ତ ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଉପାଧରଣ ସ୍ଵର୍ଗ ଉପାଧି ନିମ୍ନରେ ଦେବେ ଗୋଟି ଉଠେ, ଲୋମ ଢାକୁରେ, ହାତରେ କଢାକର ଶମ ସଂହିତ ନାହିଁ ମାତ୍ର ଅରମ୍ଭ ଭୁବନାନନ୍ଦ । ଶୁଳକଃ ଏକଥା କୁହାୟାଇ ପାଇକ ସେ ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରରେ ସେ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହତ ହେଉଛି, ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏମାନେ ପୁଣି ଶରବେଶ ଧାରଣ କରି ସମର ସେଷ ଲଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବେ ।

ଯେବେମାନେ ଯୁଦ୍ଘ କରୁଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେନିକଶ୍ରେଣୀଯୁ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା । ଏମାନେ ଶକ୍ତିଦର୍ଶ ବୃତ୍ତିଭେଗୀ ଥିଲେ । ଫେଟ ଚିନ୍ତା ସେମାନଙ୍କୁ ତଳବଳ କରୁ ନ ଥିଲା । ଆର୍ପିତ ବୃତ୍ତିପୁଅ ଅନ୍ତର୍ମାତ୍ର ପର ବୁଲୁଥିଲେ, କୁପ୍ରି ମାଲାଦୁଷ୍ଟି ପ୍ରତିକ କରି ଶରୀରକ ବଳ ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସୁରବଦ୍ୟା ଶୀଶ କରୁଥିଲେ ।

ପାଇକ ପ୍ରତିକ ସେନିକଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନେ “ଶ୍ରୀ”ରୁ ଆଶ୍ରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେ ନାମ ଦ୍ୱୟାତି କରି ନ ଲାଗେ ତାର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଲେଖାଯାଏ ମାତ୍ର ଏ ଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଶ୍ରୀ, କଟାଇ ଉତ୍ସବ ମୁଦ୍ରାକାର ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ବରିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ପ୍ରତ୍ଯେତରେ ତାହା ବ୍ୟବହର ହୁଏ ।

ପାଇକ ପ୍ରତିକ ସେନିକଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନେ “ଶ୍ରୀ”ରୁ ଆଶ୍ରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେ ନାମ ଦ୍ୱୟାତି କରି ନ ଲାଗେ ତାର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଲେଖାଯାଏ ମାତ୍ର ଏ ଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଶ୍ରୀ, କଟାଇ ଉତ୍ସବ ମୁଦ୍ରାକାର ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ବରିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ପ୍ରତ୍ଯେତରେ ତାହା ବ୍ୟବହର ହୁଏ ।

ବିଜ୍ୟୀ ଦଶମୀ ବା ଦଶହଶ୍ଵତନ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅରମ୍ଭ କଲେ ଅର୍ପଳକୁ ହୃଦ ବୋଲି ଲେକକର ଦିଶାସ । ପାଇକ ପ୍ରତିକ ସେନିକଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନେ ଅବଶ୍ୟକ ଉତ୍ସବମାନ ପୁରୁଷ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅମୋଦଗ୍ରମୋଦରେ ବାଳ କଟାନ୍ତି । ପାଇକମାନେ ପଟାଖେଲ, କାତଶେଲ, ହତ୍ୟାକ ବୁଲୁବା ଥିବ ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ନାନାପାତାର ଖେଳ କରନ୍ତି ଏବଂ ହୀନାୟ ହତ୍ତଲେକମାନଙ୍କ ପାଶକୁ ଯାଇ ଖେଳ ଦେଖାନ୍ତି ।

ପାଇକ ପ୍ରତିକ ଲେକମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅତି ପାନପ୍ରକାଶ ଅକସ୍ମାତା, ପେଟକୁ ଦାଳା ନାହିଁ କିନ୍ତିକାରୁ କିନା ନାହିଁ ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଷ୍ଠାପ୍ରତି ଜାଗିର ବୃତ୍ତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚଳନ୍ତି, କାଳକମେ କେବେ ଲେକ କରି ଦିନ ଦିନ ବାରିଲେଖି ଏବଂ ନିର୍ବାଯ ଯାଗିର ଜମ୍ବମାନଙ୍କ ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲୁଣି । ଏବେ ଦୁରକସ୍ତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଏମାନକଠାରେ ସେ ବନ୍ଦଧର ଗର୍ବ ଦେଖାଯାଏ । ଅରମାନସ୍ତକ କଥା ଶୁଣିଲେ ଦତ୍ତାତ୍ରେ ତ ପର ଏବଂ ଦାର୍ଢିତ୍ୱ ଦାର୍ଢିତ୍ୱ । ଅମେ ବୋଲି ନିଶ ମୋଡ଼ଦେବା ଅଭ୍ୟାସ ହୁବି ନାହାନ୍ତି । ଦଶହଶ୍ଵ ଦିନ ବାଳ ଶୁଣିଲେ ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଉଠେ, ଲୋମ ଢାକୁରେ, ହାତରେ କଢାକର ଶମ ସଂହିତ ନାହିଁ ମାତ୍ର ଅରମ୍ଭ ଭୁବନାନନ୍ଦ । ଶୁଳକଃ ଏକଥା କୁହାୟାଇ ସାରି ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରରେ ସେ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହତ ହେଉଛି, ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏମାନେ ପୁଣି ଶରବେଶ ଧାରଣ କରି ସମର ସେଷ ଲଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବେ ।

ଯେବେମାନେ ଯୁଦ୍ଘ କରୁଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେନିକଶ୍ରେଣୀଯୁ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା । ଏମାନେ ଶକ୍ତିଦର୍ଶ ବୃତ୍ତିଭେଗୀ ଥିଲେ । ଫେଟ ଚିନ୍ତା ସେମାନଙ୍କୁ ତଳବଳ କରୁ ନ ଥିଲା । ଆର୍ପିତ ବୃତ୍ତିପୁଅ ଅନ୍ତର୍ମାତ୍ର ପର ବୁଲୁଥିଲେ, କୁପ୍ରି ମାଲାଦୁଷ୍ଟି ପ୍ରତିକ କରି ଶରୀରକ ବଳ ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସୁରବଦ୍ୟା ଶୀଶ କରୁଥିଲେ ।

ପାଠ'ନ କାଳରେ ହେନ୍ୟ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ ଥିଲେ । ତାଳ, ତରବାସ, ବର୍ତ୍ତା, ଶଶ୍ଵତ, କଟାଇ ଶୀଶ, ପାଇକ, ଧନୁ, ବାନୁଚୀ ପ୍ରତିକ ଅର୍ଥ ଯୁଦ୍ଘରେ ବ୍ୟବହର ହେଉଥିଲା । ତାଳିଙ୍କର ଯୋଗ ପିନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ଏଥେବେ ସୁରବଦ୍ୟା ବୀର ଥିଲା । ଶୋଧି ପ୍ରତ୍ୟେତିରେ ଦାଢ଼ି ନିଶର ପରିଚୟ ମନେ । ପାଇକ ପ୍ରତିକ ସେନିକଶ୍ରେଣୀଯୁ ଲେକମାନେ ଅବ୍ୟାୟ ନିଶ କଷ୍ଟଥିବା ଦେଖାଯାଏ । “କବ୍ୟ”

କହି ନିଶରେ ହାତ ପଡ଼ାଇବା ଗରବୀର ପରମୟ ଏବଂ
ଲୋକେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସାମାଜିକ କଥାରେ ଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପରିଚୟ
ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଡେଓପ୍ଲାନେ ସେ ଶର କାତ ଥିଲେ ତହିଁର ଅନ୍ୟ
ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଖାଯାଏ । ଉଚ୍ଛରା ରଜାଙ୍କ ପଦ
ପ୍ରାମେରୁ “ଶର” ଶର ବ୍ୟବହୃତ ଓ ଅଦ୍ୟାବଧି
ଉଚ୍ଛରା ରଜା ଏ ରାଧା ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ
ପଞ୍ଜିକା ଓ ଜଳ ପଢ଼ିବାମାନଙ୍କରେ “ଶର ଶ୍ରୀ ରତ୍ନପତି
ଗୌଡ଼େଶ୍ୱର ନବକୋଟି କଣ୍ଠୀଟକଳେବରରେଣୁର” ଶରହୃତ
ହେଉଥାଇ । ପ୍ରସ୍ତର ଖୋଜିଲିମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନାମଙ୍କ
ନାମ ସ୍ଵରେ “ଶର ଶ୍ରୀ” ରତ୍ନପତି ଖୋଦିତ ରହୁଥିଲେ । ସଜା
ଆନନ୍ଦପ୍ରାମଦେବ ଏ ରାଧା ଦୂଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ । ମାଦଳା-
ପାଞ୍ଜିନ୍ଦୀ ଦେଖାଯାଏ “ଶର ଶ୍ରୀ ରଜପତି ଗୌଡ଼େଶ୍ୱର
ନବକୋଟି କଣ୍ଠୀଟକଳେବରର ଅଭିରାତ ଭୁତ ଭୈରବ
ଦୂଷ୍ଟ ଦୂଷାସନ ଅନିକରଣେ ବାହୁଡ଼ିପରୁ ଅତୁଳ ବଳ
ପରମମ ପ୍ରାମ ସହସ୍ରବାହୁ ଧୂମକେତୁ” ଦୃଷ୍ଟି ରାଧା
ଏଥୁ ହୁଏ ଶର ଥିବାର ପରିଚୟ ଏବଂ ସାରେତିତ
ବଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରମମଶାଳୀ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ପରିଚୟ ଦିଅ
ଯାଇଲା । ଶରେତିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାର ଏଥିରୁ ସୁରଜା
ମିଳେ । ଏ ରାଧାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶର ବାରେତିତ ବିଷୟର
ପରମୟକ । ଶରରୁ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରଜା ଜୟ କରୁଥିଲେ
ଅର୍ଥରୁ ଗୌଡ଼ କଣ୍ଠୀଟକଳେବରକ ରତ୍ନପତି ନାମେ ଦେଖ
ଅଛି । ସଜାଙ୍କ ରାଧାରୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଶରରୁ କଳଣା କର
ସାର ପାରେ । ସଜା ଏକାକି ଯୁଦ୍ଧ କବୁ ନ ଥିଲେ ।
ସଜା କଣ୍ଠୀର, ପ୍ରଜାମାନେ ପ୍ରକୃତ ପରେ ଅରଣୀ ବଳ ଦ୍ୱାରା
ସୁକରେ ଜୟ ହୋଇଥିଲେ । ମାନେ ସଂପାଦିତ ନାମ ସର୍ଦ୍ଦାରିର
ବୋଲି ପ୍ରକାଦ ଅଛି । ସେଇମାନେ ଜିଣନ୍ତି ନାମ ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍, କାର୍ଯ୍ୟ,
ପରମମ ଜଣା ପଡ଼େ । ଏହି ନିୟମ ନିକିତରେ ପକାର
ଦେଖିଲେ ଡେଓପ୍ଲାନେ ତହିଁର ଶର ଦୂଷ୍ଟ
ପରିଚୟ ମିଳେ । ସଜା ମଧ୍ୟ ସୈନିକମାନଙ୍କୁ ରାଧାର ଦେଇ
ପ୍ରମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସାଦରେ ପ୍ରଦରଶ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣିତ
ହୁଏ । ରାଧାରେ ସେ ସମୟ ରାଧାର ପରିଚୟ ଦେଇଥାନ୍ତି
ତହିଁର ଦୂଷ୍ଟ ଜାଗାଯାଏ ସେ ରାଧାର ପାର କର ରଜା
ପାର ପ୍ରଦୂଷମାନଙ୍କୁ ସମାନିତ କରୁଥିଲେ ।

ଅନେକ ପ୍ରାମ ନାମ ପ୍ରାମେରୁ “ଶର” ଶର ବ୍ୟବହୃତ
ହେଉଥାଇ । ସୁଥର ବରଦାସ ଲୋକ ବଳର ପାରାନ
ଗୌଡ଼କ ବିଭବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି ସେ

ବଜାଳା ପ୍ରଦେଶର “ଶରଭୁମ” ଜଣା ବଜାଳାକ ଶରଭୁମ
ପରମୟ ଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ସଙ୍ଗେ ପୁଷ୍ପକ ରତ୍ନପତି
ଲୋକ ଜିଲ୍ଲା ନାମକୁ ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠା
କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ “ଶର” ଶର ଆଜ ଅନେକ ପ୍ରାମ
ନାମ ଦେଖାଯାଏ, ଦୁଷ୍ଟାନ ସ୍ବରୂପ ନିମ୍ନରେ ଲେଖିଗୋଟି ନାମ
ଦେଲୁ ଯଥା;—ଶର ହରବୁଦ୍ଧରୁ; ଶର କେଶପୁର, ଶର
ପ୍ରତାପୁର, ଶର ଗୋଦନପୁର, ଶର ସମଦନପୁର, ଶର
ନରହିତପୁର, ଶର ଭୁଲ ଭୟାବାଦ । ଏ ନାମରୁତ୍ତକ ଶରଦ୍ଵି
ପରମୟ ଏ ।

ଦେଶର ନାମ ସ୍ଥାନରେ ଗଡ଼ ଥିଲୁ ଏବଂ ସେଠାରେ
ସୈନିକମାନେ କାଷ କରୁଥିଲେ । ଗଡ଼ିଯାକ ଘରେ ଯାଇଲା ।
ଗଡ଼ର କୌଣସି ଚିତ୍ର ନାହିଁ ଗଡ଼ ମହିନାଟ ଅଦ୍ୟାବଧି
ପ୍ରାମ ନ ମ ସହିତ ଯୋଗ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ଅଛି ।
ସାଥୀରଣ୍ଟଃ ଦେଖାଯାଏ ଗଡ଼ ନାମଥୟେ ପ୍ରାମମାନଙ୍କରେ
ବାରକ, ଶଣ୍ଟାବତ, ମହାମାତା, ସହିମୁ ପ୍ରକୃତ ଦେଇକ ଶ୍ରେଣୀରୁ
ଲୋକମାନଙ୍କ ବସନ୍ତ ଅଛି । ଏ ସମୟ ଶରଦ୍ଵିର ପରମୟ । ଦୁଷ୍ଟାନ
ସ୍ବରୂପ କେତେବୋଟ ଗଡ଼ର ନାମ ଉପରେଣ କରିଲା;—ଗଡ଼
ରଙ୍ଗର, ଗଡ଼ ଶରମାତା, ଗଡ଼ ଅନ୍ଧାର, ଗଡ଼ କୁରମାତା, ଗଡ଼ ଅଣ୍ଟିଆ,
କାରାଗାସି, ମଳିଅଡ଼ା, ଗଡ଼, ହଳଦିଆ ଗଡ଼, ସୁତିଶିର ଗଡ଼,
ଗଡ଼ ଅନ୍ତାର, ଗଡ଼ ଅମରାକୁଦ, ଗଡ଼ ଅଟ୍ଟ, ଗଡ଼ ବାଲିଅନ୍ତା,
ଶରକ ଗଡ଼, ଗଡ଼ ଶାରଦା, ଗଡ଼ କୃଷ୍ଣପ୍ରବାଦି, ଗଡ଼ ମାଟିଆ-
ପଡ଼ା, ଗଡ଼ଶାହ, ଗଡ଼ ସାନ୍ତୁଷ୍ଟ, ଗଡ଼ ବରସଦା, ଗଡ଼ ବରସୁଷ,
ଗଡ଼ ଯଜ୍ଞା, ଗଡ଼ ତୌଦ୍ଵାର, ଗଡ଼ ହତିଆ, ଗଡ଼ ପଦମନ୍ଦୁର,
ଗଡ଼ ଭୁବାନ, ଗଡ଼ ସିଠା, ଗଡ଼ ବେଶୁନିଆହାର, ଗଡ଼ ଶୁନ୍ଦ-
ପୁର, ଗଡ଼ ମୋଟି, ଗଡ଼ ଅନରତସାଦି, ଭଟା ଯୋଗଣା, ଗଡ଼
ମାଶତ୍ତା, ବରପଦା ଗଡ଼, ରଥୀପୁର କଟକ, ଗଡ଼ ଝିଂସିଆ, ଗଡ଼
ପଦା, ଗଡ଼ ରେଣାଳ, ଗଡ଼ ଯାଗସନ, ଗଡ଼ ଧ୍ୟାନବର, ଗଡ଼
ସରେଇପଡ଼ା, କୋକଳଗରତ, ଶୋକାର୍ତ୍ତା କଟକ, ଧଇଲିଗରତ,
ମନସ୍ତର ଦୁର୍ଜ, କଟକ, ନୃଥମତ୍ତ, ଶୋଲଗରତ, ବୋଲଗରତ,
ଅଂଗରତ, ଗଡ଼ ନରଦିଦ୍ୟପୁର, ଦାଟଗରତ, ମନାରୁଣ ଗଡ଼,
ବାରବାଟୀ କଟକ, ଯାଜପୁର କଟକ, ଗୋଲରଗରତ, କଞ୍ଚଶମ
ଗଡ଼ (କୁଣ୍ଡି) ରତ୍ନାଦ ନାମର ବହୁଳ ତାର ପାଇଁ କେତେବୋଟ
ଶରଦ୍ଵିର ପରମୟ ମିଳେ । ଏ ସମୟ ଶାରର
ରତ୍ନାଦ ଅଛି ଏବଂ ଏଗୁଡ଼କ ଶରଦ୍ଵିର ପ୍ରତ୍ୟେ ପ୍ରମାଣ ।

ଏ ଗଡ଼ମାନଙ୍କରେ ଉଣେ ଜଣେ ସାମନ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ପଦାତିତ ହେଲେ ଏବଂ ଅବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଏମାନେ ସମ୍ବନ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରେରଣ କରୁଥିଲେ ।

ଗଡ଼ ଓ କଟକ ଶବ୍ଦ ଏକାର୍ଥବାଚକ ଏବଂ ଉକ୍ତ ନାମ ଯୁଦ୍ଧ ସହିତ ସଙ୍କଳ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । କଟକ ଅର୍ଥ ହେଲା ପନିକେଶ ସ୍ଥାନ ବା ଶିବର ଏବଂ ଗଡ଼ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିଶୋଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବା ଦୂର୍ଗ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

- (୧) ଆଶା ଛୁଟ ଦୂର୍ଗ କର ଗଡ଼ ଦ୍ୱାର ।
- (୨) ଉତ୍ସାହ ଗଡ଼ନ୍ତି ଗଡ଼ବାର୍ଷା ଜନେ ।

(୩) ଯେଉଁ କଟକରେ ଛଟକ ବିଶ୍ଵତକ ମୁଦ୍ରିତ; ଉତ୍ସାହ ।

କଟକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣାଯାଇ ମାତ୍ର ଏ ସ୍ଥାନର ପ୍ରକୃତ ନାମ କାରବାଟି କଟକ ଥିଲୁ ବୋଲି ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରୁ ଦେଖାଯାଏ । ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ଲେଖାଥିଲା “* * * ଏ ଶକା (ଶାମରଶ୍ଵର ବା ଦ୍ଵିତୀୟ ଅନଙ୍ଗ ଶାମଦେବ) ନଗର ଚତୁର୍ବାର କଟକେ ବିଚେ ଦ୍ଵରାନ୍ତି ଏହି ଏକଦିନକରେ ସକା ବିଜେକର ଅସି ମଧ୍ୟ ନଦୀ ପାର ହୋଇ ଏ ନଦୀରୁ ଦସ୍ତଣ ଛାରେ ଦେଖିଲେ କୋଦନ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ପାଇବାଟି ଗ୍ରାମରେ ଦିମ୍ବସ୍ରଦ ଦେବକ ସର୍ବିଧେ ଶାମଳ ପଣ୍ଡିତ ବଗ ମାଡ଼ ବପ୍ରକାଶ । ଏହା ଦେଖି ଶକା ବଡ଼ ଅଶ୍ୱୟେନ୍ ପାଇ ଶୁଭ୍ୟୋଗ ଦିନରେ ବାରବାଟି ଗ୍ରାମରେ ଶୁଭ ଦେଇ ନଥର ତୋଳାଇଲେ । ଏ କଟକର ନାମ କାରବାଟି କଟକ ନାମ ଦେଇ ନଗର କଟକ ଚତୁର୍ବାର ଛୁଟ ଥିଲେ ଏବଂ ଏ କଟକରେ ରହିଲେ ।” କବି ସଧାନାଥ କହିଛନ୍ତି ;—

ଆଜିହିକ ଏ ଦୂର୍ଗ ବାରବାଟି
ପାଇ ରକ୍ତ ପିଣ୍ଡେ ମହା ପାର ମଟ ।

ବାରବାଟି ଦୂର୍ଗ କେବେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ଦେଖାଯାଉ । ଭାମ ପଣ୍ଡୀର ବା ଦ୍ଵିତୀୟ ଅନଙ୍ଗ ଭାମ ଦେବକ ସଜର କାଳ ପ୍ରିୟ କଲେ ବାରବାଟି ନିର୍ମାଣ ସମୟ ପ୍ରାର୍ଥ ହେବ ।

ଦ୍ୱାରା ସାହେବ ଦ୍ୱାରା ବା ଶୁନ୍ଦିରୀ ସାହେବ ଦ୍ୱାରା ମାଦଳା ପଞ୍ଜି ଅଶ୍ୱୋ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଶ୍ଵାସକଳ ଲିଖିତ ପ୍ରମାଣରୁ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ରତଦାସ ବିଶ୍ଵାସ ପଞ୍ଜି କର ନ ଥିବେ । ଓଡ଼ିଶାର ଶକାବନ୍ଦୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଲତାହାସ ମାଦଳାପଞ୍ଜି ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସିରେ ଲେଖା ନାହିଁ । ମାଦଳାପଞ୍ଜି କବି ଅଶ୍ୱୀଷ କରିବା କାହିଁକି ? ଦ୍ୱାରା ସାହେବ କହନ୍ତି ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ଯେ ସୁର କଥା ଲେଖାଥିର ଅର୍ଥାତ୍ ଶକାମାନଙ୍କ ବଜଦ୍ଵାର କାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟମାନ ବିଶ୍ଵାସ ଯୋଗ୍ୟ

ମୁଦ୍ରିତ, ଦ୍ଵିତୀୟ କାରଣ ଦେଉଳ ଅନେକ ଥର ଲୁଟ୍ଟାଟା ହୋଇଥିଲା, ତେବେ ଏ ପଞ୍ଜି ଅଶ୍ୱୀଷ ଭାବରେ ରହିଲା କପର ? ଏ କଥାରେ କଣେଷ କୌଣସି ଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳୀପର ବୋଧ ଦେଉ ନାହିଁ । କଣେଷଟଃ ଦ୍ୱାରା ସାହେବ ଶକାମାନଙ୍କ ବଜଦ୍ଵାର କାଳ ଯାହା ନିର୍ମିତ କର ଲେଖିଛନ୍ତି ତା' ସହିତ ମାଦଳା ପଞ୍ଜି ଲିଖିତ ସମୟର ବିଶ୍ଵାସ କରି ଅମେଳ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ବରଂ ଜଣାଯାଏ ଦ୍ୱାରା ସାହେବ ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷଣ ଜାଣି ନ ଥିବାରୁ ମାଦଳାପଞ୍ଜି ସ୍ଥୟ ପଡ଼ିପାର ନ ଥିବେ ଏବଂ ଯେ ତାଙ୍କ ବଜ୍ଯେ କହୁଦେଇ ଥିବ ତାଙ୍କ କଥା ବୁଝି ନ ପାର କେତେକ ଭାବ ଥିବାର ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ସ୍ତରରୁ ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଏକାବେଳକେ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ମାଦଳାପଞ୍ଜିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଦୂରକଣ ଶକା ଅନନ୍ତ ଶାମଦେବ ନାମରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଗଙ୍ଗବରନ୍ତର ଅଠକ ରାଜା ଶକଦ୍ଵାରା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏମାନେ ମୋଟରେ କ ୧୭୮ । ୮ । ୧୭ ଦିନ ରାଜଦ୍ଵାରା କରିଥିଲେ । ନୁହଙ୍ଗଦେବ କ ୨୨ । ୧ । ୧୦ ର୍ଷ, ଗଙ୍ଗଶରଦେବ କ ୫ ର୍ଷ, ଏକଜୁଟା କାମଦେବ କ ୨ ର୍ଷ, ମଦନମୋହନ ଦେବ କ ୧୫ ର୍ଷ, ଅନଙ୍ଗଶାମଦେବ କ ୧୨ । ୧ । ୧ ର୍ଷ, ଅନଙ୍ଗଶାମଦେବକ ସ୍ଵର୍ଗଦେବ କ ୨୨ । ୧ । ୨ ର୍ଷ, ଅନଙ୍ଗଶାମଦେବକ କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ବୃତ୍ତଗଦେବକ ରାଜକୁ କାଳ କ ୨୨ । ୧ । ୧୦ ଥିବା ଛୁଲେ ୧୩୩ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତାରୁ ୧୧୯ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବକ କ ୧୦ ର୍ଷ ଉଦ୍ଦେଶ କରିଛନ୍ତି । ଦ୍ୱାରା ସାହେବଙ୍କ ହିଂସାବରେ ଗଙ୍ଗବନ୍ଦୀ ସମୟ କ ୧୦୫ ର୍ଷ ଦ୍ୱାରା ସାହେବ ଏ ଦିକ୍ଷାନ୍ତରେ ଉଠିଲେ ଦେବା ନାମେ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରେ ଯେଉଁ ହିଂସାକ ଥିଲେ ତାହା ଶାମଦ୍ୟ । ଅତିବେ ମାଦଳା ପଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶକାକ୍ରାନ୍ତରୁ ଉପର ବିଶ୍ଵରମାନଙ୍କ ବଜଦ୍ଵାରା କିମ୍ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଜାନାମରେ ୧୦୩ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତାରୁ ୧୧୯ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ୨୪ ଅନଙ୍ଗ ଭାମଦେବ ୧୫୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତାରୁ ୧୧୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲେ । ଏ ବରାକ ବଜଦ୍ଵାର କ ୧୫ ଥର ପୁଷ୍ପରୁ ବାଟ କଟକ ନିର୍ମିତ ହେବ ୧୮୮ ବରାକ ବଜଦ୍ଵାର କାଳ ପାର ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରୁ କରିଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧୫୭ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବତ କରି ଦିନ ପୂର୍ବେ ବାରବାଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଶୁଣି ସାହେବ ଓ ବିଶ୍ୱକାଶ ଲେଖକମାନେ ବାରବାଟି
ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ଶତାବ୍ଦିର ନିର୍ଦ୍ଦିତ ହୋଇଥିବାର ଯାହା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
କରଇନ ତାହା ପ୍ରତି ଉମ୍ମକ ।

“କଟକ” ଶବ୍ଦ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନଗରର ନାମ ନଥିଲା,
ମାତ୍ର “କଟକ” କର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଗଚୁଡି ଦେଇ ହୋଇ ବାରବାଟି
କଟକ କେବଳ କଟକ ନାମରେ ଅଭିହତ ହେଉଥିଲା ।
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଗେ କଟକ ନାମରେ ଅଭିହତ ହେଉଥିଲା ।
ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ରେ ଲେଖାଥିରୁ “ଶ୍ଵରପୁରୁଷୋତ୍ତମ କଟକେ
ଶ୍ରନ୍ଗରେ” ଚଢିଯାଇ । ବାରବାଟି କଟକ ତିର୍ଯ୍ୟାଣ ହେବାର
ବହୁକାଳ ଧ୍ୱନି କଟକ ଶକ୍ତି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।
ଚାତୁର୍ବୀଦେବକ ରଜନୀ ମମୟୁରେ କଟକ ଶକ୍ତି ବ୍ୟବହୃତ
ହୋଇଛି । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ରେ ଲେଖାଥିରୁ “ଏ ଚାତୁର୍ବୀଦେବ
* * ବଳ୍ୟ କଲି ହୀନ କୃଷ୍ଣ ସମ୍ମୋଦ୍ଦଶୀ ଶୁଭବାର
ଦିନ ନାଟ ଦେଶରେ ଆସି କଟକ ମାତ୍ରକସି ରଜା ହୋଇଲେ
* * ଯାଇପୁର କଟକେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ
ରହିଲେ । ପଦମ କଟକ ବାରଣସି ପ୍ରବେଶ କରି ଭୋଗ
କଲେ ବିଶ୍ଵାସ । ୨ । ୧୦ ର୍ଷ, ମଦନ ମହାଦେବ ସ୍ଵରୂପ
କଣ୍ଠୀପାଠ ସହଜାର ଗ୍ରାମ କଟକ କରିଥିଲେ” । ଦୂଷ୍ଟାଳ,
ବାରଣସୀ ରେଣ୍ଟମାନ ବିଦ୍ରୋହୀ ନାମରେ ଅଭିହତ । ଏଥିରୁ
ଜଣାଯାଏ ଦୋଷାର୍ଥୀ ଓ ଯାଜଙ୍କର କଟକମାନ ବାରବାଟି
କଟକ ଅଭେଜ୍ଞା ପ୍ରତିକାଳ । ରେଣ୍ଟଦ୍ୱାର ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚିନ୍ନ
ଦୁର୍ଗ । ବାଧାନଥ କରୁଛନ୍ତି ।

କହୁଦୁ:ରଣଶୀଳ ପୁର ଚଉଦ୍ଵାର

ଜନ୍ମର କୋଣକା ମୌଳିକ ଅଳକାର ।

ମହାନ୍ଦିର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳକୁ “କୋଣଳ” ବୋଲି ପୂର୍ବେ
କହୁଥିଲେ । କୋଣଳଦେଶର ନାମରେ ଜଣେ ସଙ୍ଗ
ଓଡ଼ିଶାରେ ବଜରୁ କଟିଲେ । ଏ କେଣ୍ଟବନ୍ଧୀୟ ବଜା
ଉଚଚଦେଶ୍ୟକ ପରିଷରୀ ସଙ୍ଗ ଥିଲେ । ସମ୍ବଲଟଃ ଏହାକି
ନାମନ୍ୟରେ ମହାନ୍ଦିର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ କୋଣଳ ନାମରେ
ଅନୁଯାୟୀ ହେଉଥିଲା ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୂର୍ଗ ସମ୍ମନେ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଯାହା ଉଣ୍ଡେଖ
ଅଛି ତାହା କିମ୍ବରେ ଦିଅଗଲୁ ୧୯ ବେଳେ ଦେଶରେ ଯେଉଁ
ମୁଁତ୍ତ ଦୁଇମାନ ଦ୍ୟାନ୍ତିଥିଲୁ ତାହାର କିମ୍ବରୁ ଅପ୍ରଦ ଦିଅଗଲୁ,
— ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଧ୍ୟାନ୍ତି ଛାପାରେ ଲେଖାଥିଲି ଅବିକଳ
ଷେଷ ଛାପାରେ ଲେଖାପାଳା ।

୧। ରଜା କଳିନ୍ଦୁ ସୁନ୍ଦର ଶୁଣ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି
ତା ମୃତ୍ୟୁ ବାଟୁ ପକାଲେ ।

୨। ରାଜା କପଳେଶ୍ୱର ଦେବ ଅଟ କେ ଛିନ୍ଦଗଢ଼
କଟକାର କଲେ ୯ ଅବେ ପଣ୍ଡମେ କଟକାର କଲେ
୧୦ ଅତୁଳ ଶିମଣ୍ଡ ମାଉଳେ ।

“ । ରାଜୀ କପଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଅ ୩୫ କୁ ସଂକି ସେଇବନ୍ତ
ସାଏ ଅଚୟାତ କଲେ ଅ ୩୭ କୁ ପୁଣ୍ୟମାସ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣପୁ ଦିନ
ମଙ୍ଗଳବାର କୃଷ୍ଣ-ଶୀ ନଦି କୁଳେ ଅବାହନ ହୋଇଲେ ।
(ଅବାହନ=ଅଞ୍ଚାନ=ନମନୁଶ ବୁ ଦ୍ଵୀପନ ବା ଅଭିଷେକ)
(ମାତ୍ର ମାଦଳା ପଞ୍ଜି ରେ ମୁଖୁ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟକ୍ତବାର) ।

୪ । ଶୁଣେଇମ୍ବେକ ଅ ଟ କରେ ସେବୁକନ କଟକାଳ
କଲେ ବିଦ୍ୟା ନଗର ଗଡ଼ିଭାଙ୍ଗି ଘରଢାଇ ଦେଲେ ଏକଛିଦ
କର ରାଜୀନ ସାଧିଲେ । ଏ ରାଜୀନ ଅ ୨୭ କରେ ଗଉଡ
ନଗର ମୁଗଳ ବାହୁଲେ କଟକ ନିକଟେ ସେତାର ପକାଇଲେ
କଟକ ରଷା ହୋଇଥିଲା । ଭାର ବିଦ୍ୟାଧର ଯାଏଁ ଥରଲେ
ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ି । ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମେ ଅସି ଶୂଳତାନ ରହିଲେ
ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମେ ଅସି ଗଉଡ଼ ପାତଣା ଅମରା ଶୂଳତାନ
ପୁବେଶ ହୋଇଲେ କଟକଦେଉଳେ ଯେତେ ବିଜୁଲାମାନ
ଥିଲେ ସମସ୍ତକୁ ଖୁବିଲେ । କର୍ଷିଣ କଟକାରଲେ ଯେ ରାଜା
ଯାଇଥିଲେ ସେ କାରତା ପାଇଲେ ଏବଂ ଅଇଲେ ଶୂଳତାନ
ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମରୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ରାଜା ତାହାକୁ ପଛେ ଲଗକଟକେ
ନରହି ଗଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଲ୍ଲାପତ୍ର ଶୂଳଚାନରୁ ଖୋଡ଼ାଇଲେ
ସେ ଏହିଠାରେ ବହୁତ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଏଠାରୁ ଭାଙ୍ଗି ଶୂଳତାନ
ମଦାରୁଣି ରାଇଲେ ମଦାରୁଣି ଛାଡ଼ାଇ ରାଜା ଏ ଅବୋର
ବହୁଠିଲେ । ଗୋଟିନ ବିଦ୍ୟାଧର ଯାଇ ସୁଲେଚାନରୁ ଯେଣିଲେ
ରାଜାକୁ ସେ ଦୋରେହା ହୋଇଲେ ଶରୀଯାନରୁ ଯେନି
ବାହୁଡ଼ି ଅଇଲେ । ମଦାରୁଣି ଗଢ଼ାଇ ବହୁତ ଯୁଦ୍ଧ ରହ
କଲେ । ରାଜା ବାରୁ ଲାଟେହୋଇ ଦ୍ଵାରା ଦଣ୍ଡ ଯେନି ବହୁତ
ଆଳ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ଭୋଇ ବିଦ୍ୟାଧର ଯୁଦ୍ଧରେ
ରାଜାକୁ ଭଙ୍ଗାଇଲେ । ସେହିଠାରେ ସୁଲେଚାନ ତାକ
ରାଜ୍ୟରେ ରହିଲେ । ୩୫ ଅଛେ ରାଜା ଫେମଣ୍ଟ ମାଇଲେ ।
୩୬ ଅବେ ପୁଣି ରାଜା ମହେନ୍ତ କଟକାରିଲେ । ମାଲକା
ପାଶୋବ ସଙ୍ଗେ ବହୁତ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ବହୁତ ଲୋକେ ସେ
ଯୁଦ୍ଧରେ ପଡ଼ିଲେ । ପୁଣି ରାଜା ପାତଣାର ପାରିତ ହୋଇଲେ ।
(ପାଶୋ=ବାଦସାହ, ସେତାରା=ଚମ ।)

* । ଗଜା ଗୋବିନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାଧର ପ୍ରତାର୍ଣ୍ଣକୁଳ ୩, ପୁଅଙ୍କ
ମରବ ଦେଲେ । * * * ରଦ୍ଧବିଶ୍ଵ ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ଏ ବାରଚା
ପାଇ ଅବହୁଲ ସାନ୍ତୁ ଦେଇ ମହାନଦୀ ପାଇ ହୋଇ ମୁହଁଷି
ରହିଲେ । ସଙ୍ଗତେ ୨୦୦୦ ସହସ୍ର ଲୋକ ଦେଇ ତିଥିପୁରଠାରେ
ପହଞ୍ଚିଥର ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । କେହି ରହି ନ ପାଇ ମଳାଇଲେ ।

ଦୂରଅତ୍ମୁ ସେଇ ଅସାର ପଡ଼ିଲେ ସେଠାରୁ ଲୋକେ ଭାଗେଲେ ଖାଲି ଯାଏ ବଜା ଗୋଡ଼ାଇଲେ ।

୭ । ବଜା ରଦ୍ୟମ ଯେତା ନୃତ୍ୟ ହୃଥିଲେ ଦିନିଶ୍ଚ ଦିନାର ବଦ୍ୟାଧର ଅଭଲେ ମଙ୍ଗଳାଯୋଡ଼ିତାରେ ସେ ରହିଲେ । ସେଠାରେ ମକୁନ ହରିତନଙ୍କୁ ବେଢ଼ିଲେ ଦିନାରକେ ବିଶ୍ୱାସ ନେଲେ । କଟକେ ମେର ସାକ୍ଷି ଦେଲେ ରଦ୍ୟମଙ୍ଗ ଶୈଳେରେ ସେ ଉଠି ପରିଜ ଦେନି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଇଲେ । ମକୁନ ହରିତନ ତାଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ବହୁତ ଲୋକ ମାରିଲେ । ରଦ୍ୟମଙ୍ଗ ଶୈଳେରେ କଲେ କାହିଁ କାହିଁ କଲେ ।

୮ । ବମତ୍ରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ୮ ଅଙ୍କରେ ମକରମ ଖାଣୀ ଅଭଲେ ଧନ୍ତୁ ଦି ୨୭ ନେ ଶୋର୍ଷା ଦେଇଲେ । ବଜା ଯାଇ କୁଟୁମ୍ବ ଦେନି ରଶପୁର ସୀମାରେ ମାଣେର ଗ୍ରାମରେ କଟକ କଲେ ।

୯ । ବଜା ନରଦେହଦେବଙ୍କ ଅମଳରେ ଅହମଦ ବେଗୁ ବୋଇଲୁ କୁଟୁମ୍ବ ବଜାକୁ କଟକ ନିଅ । ଏଥକୁ ବଜା ଅନ୍ଧାର ମହିମଠାରୁ ଭାଙ୍ଗି ମାଣ୍ଡି କଟକକୁ ଦିନେ କର ଗଲେ ।

୧୦ । ମକୁନଦେବ ମହାଶଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ନବାବ ଅବଦାନ ସରଖା ପିଶୋଲ ଯାଏ ଅଇଲୁ । ରଜା କୁଟୁମ୍ବ ଯେତା ଦାଣ୍ଡ ମକୁନପୁର ନଥରତାରେ ବିଜେନିଲେ । ରଜାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାତିକର କଟକ ବାହୁଡ଼ା କଲା ।

୧୧ । * * * ଦିବ୍ୟ ଫିରସ୍ତ ଗୋସାର୍କି ବରବାଦା ଗଢ଼ ଗଢ଼ି ଅଣି ରଥୀପୁର କଟକେ ବିଜ କଣ୍ଠ ବାହି * ଶୈଳୀଠାରେ ଅଭିଷେକ କଣ୍ଠ ଦେବାର୍ତ୍ତନ କଲେ । କଟକ ରୁଲି ଶ୍ରୀନଥରେ ବିଜେନିଲେ * * ଦିନିଶ ଘରୁ ଦେବତାମାନେ କୋକଲ ଗଢ଼କୁ ଦିନେ କଲେ ।

୧୨ । * * * ମେଷ ଦି ୨୮ ନେ ଶୋର୍ଷା । କଟକେ ଅଭିଷେକ ହୋଇଲେ । ବମତ୍ରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ୮ କୁ ଧନ୍ତୁ ଦି ୨୯ ନେ କଟକ ପୁରା ସୁଲାଞ୍ଚିପୁଥ ମହିନଦ ତକଣ୍ଠି । ନସ୍ବର ଦେନି ଶିଶୁଗଳ ଗଢ଼ ଦେନି ଶେଳାର ଦେଲୁ ଧଜଳୀ ଗଢ଼ ଦେନି ରଥୀପୁର ଦେନିଲା । * * ନବାବ ରଥୀପୁର ରହ ଶୁଦ୍ଧିକା ଗନ୍ଧପଡ଼ାଠାରେ ଲଜ୍ଜାର କଲେ । ବମତ୍ରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ୮ ପୁଅ (କୃଷ୍ଣରେ ଯେତା ଏହାଙ୍କ ବଢ଼ିପୁଅ ମକୁନ କୁମାର, ଏହାଙ୍କ ବଢ଼ିପୁଅ ମୁଖ୍ସୁଦନ କୁମାର, ଏହାଙ୍କ ପୁଅ ଭାଗ୍ୟରଥ୍ୟ କୁମାର ଭାଗ୍ୟର) ମାନଞ୍ଜିତ ଗଢ଼ରେ ରହିଲେ ଶୋର୍ଷା । ପୁଅ ଗଲେ । ନବାବ ବାଶପୁର ଦେନିଲେ । କୁମାରଙ୍କ ସହିତ ଶୁଦ୍ଧିକା ଗନ୍ଧପଡ଼ାଠାରେ ଯୁଦ୍ଧିଲ କୁମାର ପଳାଇ ଦଶାଲୁ ରହିଲେ । ଅ ୧୦ କୁ କୁ କି ୨୭ ନ ନବାବ ମହିନଦ ଖାଣୀ

ଖର୍ଦ୍ଦୀ ଦେନିଲାକୁ ନୃଥଗଡ଼ ବିଜେନିଲେ ଏଠାରୁ ଦିଯେକର ଖଣ୍ଡି ଅପଢ଼ା ବୋଲିଗଡ଼ ବିଯେ କଲେ । * * * ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଂଗତ୍ରୀମାରେ ମେରଦା ବିଜେନିଲେ । * * * ଗଢ଼ ନରପତିହୃଦୟରତାରେ ବଜା ଆବାଦନ ହେଲେ ।

୧୩ । ବଜା ବାରକଣ୍ଠାରଦେବ ବଜାଶାଖାରେ ଅଭିଷେକ ହେବା ସମୟରେ ଶେମଣ୍ଟିଧାରା ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତରଧରକାର ବୋଲି ବାର କେଶବଦେବଙ୍କ ସଂଗ ଯୁଦ୍ଧ କର ଓଡ଼ିଶାରୁ ତଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ବାର କଣ୍ଠାରଦେବ ମରଦଟାକୁ ଅଶ୍ୟ କରିବାରୁ ମରହଟା । ଶେମ୍ବଣ୍ଟି ବଜାକୁ ପଶକୟ କଲେ ଓ ଶୋରଧାରୁ ତଢ଼ିଦେଲେ । ବାରକଣ୍ଠାର ମରହଟାକୁ ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦେବାରୁ ସୀବାର କର ନ ଦେବାରୁ ଲେମାର, ସହାଜ, ପୁରୁଷୋଭିମ, ଓ ତରଦଗଢ଼ିଜାତମାନଙ୍କ ସ୍ବର ମରହଟାକୁ ଦାନକଲେ ।

୧୪ । ଦିବ୍ୟଦ୍ଵଦେବ ଶୋରଧା ପଥର ଗଢ଼ ପୁଅ ବରୁଣାର ପଦକ ଶୋଲରେ ଯାଟିନାମକ ଗଢ଼ କର ରହିଲେ ।

୧୫ । * * କଟକ ବାରବାଟିରେ ମକୁନଦେବ ବନ୍ଦ ହେଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଗୌରବ-ରବ ଅସ୍ତ୍ର ହେଲା ।

ସୁତ୍ରଂ ଅମ୍ବେ କନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ବିଶାଳକଷ୍ମ ଯେଉଁ ଗଢ଼ ଓ କଟକମାନଙ୍କୁ ଅଦ୍ୟାବଧ୍ୟ ଧାରଣ କରିଛି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହୀନରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଲତାହୀପ ନିହତ ଅଛି ଏବଂ ସେବୁଢ଼କ ପ୍ରାଚୀନ ରଜଳୀପୁର ବାରହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମୁକ୍ତିଶାରୀ ସ୍ବରୂପ ଦଶାୟମାନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ବାରବାଟି ଦୂର୍ଗର କେବଳ ତତ୍ତ୍ଵ ମାତ୍ର ଅଛି । ସକଳ ବରବକମନ ଲୋଯ ପାଇଛି ତଥାର ବାରବାଟିନାମ ଶୁଣିଲେ ମନରେ ପ୍ରାଚୀନ କାହାଣି ଜାଗି ଡିଠେ । ବାରବାଟି ଉତ୍ତରକର ଗୌରବ-ରବକ ମଧ୍ୟ ସମୟ ଓ ଅସ୍ତ୍ର ସମୟ ଉତ୍ତରମାର ସାର୍ଷା । ବାରବାଟି ସାରବଳ ପଣ୍ଡରେ ଗଢ଼ା ସ୍ଵତର୍ବଂ ବାରବାଟିର ଦୀପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଦିଃ ।

ଓଡ଼ିଶା ଶିବରେ ଗଜାଠାରୁ ସେତୁବନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏହି ବିଶାଳ କୁଣ୍ଡଳ ପୁନର ଓ ସୁଦୂର ଦୂର୍ଗମାଳାରେ ପରିଶୋଭିତ ହୋଇ ଦିନେ ଜାହିଲ୍ୟମାନ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିନେ ସେବିନ୍ୟମାନଙ୍କ କୋଳାହଳ ଧୂନ ଓ ଅୟମ ନଙ୍କ ହେସାରକରେ ପରିଦୂର୍ତ୍ତ ଥିଲା । ବହୁତ ଦ୍ୱୟା ରଖି ଓଡ଼ିଶା ରଜପତି ଅଣ୍ଟା ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଢ଼ଶେଷୀ ବା ଦୂର୍ଗମାଳା ଦେଖି ବୈଦେଶୀକମାନେ ଓଡ଼ିଯମାନଙ୍କ ବାରହ ମନ୍ତ୍ରକଷରେ ସୀକାର କର ଯାଇଥିଲୁ । ଉତ୍ତରକର ଏହି ପୁଦ୍ରି ଦୂର୍ଗମାଳା ବକ୍ତ୍ରାଥରମିଳି ଦୂର୍ଗମାଳା ଧୂତ ଉତ୍ତରାଦି ଉତ୍ତରାଦି

କରିଥିଲୁ ଏବଂ ଏହି କାଶଣରୁ ମହିମଦ ବକ୍ତ୍ତା ଆର ଶିଳନି
ବଙ୍ଗର ଶେଷ ସ୍ଥାପିନୀ ହନ୍ତୁ ସଜାର ପଣ୍ଡାକାବନ ନରବା ଲାଗି
ସାହୁପୀ ହୋଇ ନ ଥୁଲେ । ବଙ୍ଗରଜା ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶା
ସଜାକ ଶରଣାପଳ ହୋଇ ନିର୍ଭୟେ ଚିଉରେ କାଳଯାଏନ
କର ଏହି ବଚିତ୍ର ପୁଣ୍ୟାମରେ ମାନକଲୁଳା ସମ୍ମରଣ କରି
ସୁଲେ । ଉତ୍ତଳର ସେ ବିଭବ ଆଜି ନାହିଁ; ଆଜି ବଙ୍ଗାଳୀ
କ୍ଷେତ୍ରେ ଓଡ଼ିଯା ଅସର୍ଯ୍ୟ !

ଦୁଇର୍ଷ ଭାମ ପରିଷମୀ ସୁଲବାନ ଉତ୍ତରହିମ ଦିନେ ପଳାଇ
ଅପି ଓଡ଼ିଶା ସଜାକ ଅଶ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ମହାସନ୍ଧା
ମନ୍ଦିରଦେବ ତାଙ୍କ କରି ସମ୍ମତି ଦେଇ ଅଶ୍ଵ ଦେଇଥିଲେ ।
୧୯୫୧—୫୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା ।
ମୁସଲିମାନ ମାନେ ଅନେକ ଗେଷ୍ଠାକରି ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କୁ ପରାୟ
କରିପାରି ନ ଥିଲେ । ୧୦୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ
ଘୟେନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାମାନେ ଅଣା ବାହୁଦଳ ଦ୍ୱାରା ଏବଂ
ପ୍ରାକୃତିକ ଓ କୃଦିମ ସାମରିକ ଦୂରଗମଳା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାକୁ
ଆଫଗାନମାନଙ୍କ ଅନ୍ଧମଣ୍ଡରୁ ରଖା କରିଥିଲେ । ଦୟାର
ସାହେବ କହିଛନ୍ତି “The truth is that the
delta of Mohanadi lay too far from
Musulman operation to allow of any
permanent conquest In Orissa there
is a net work of rivers and military
operations on a large scale. Three
centuries of raids and hollow treties
and mental wrongs elasped before any
thing like a subjugation of Orissa by
the Musalmans took place Long after
the Afgans had trodden the conspi-
cuous Hindu dynesties of India into the
dust. Orissa asserted its independence
and remained the strong hold of the
ancient national faith till its Prince had
proved false to their trust They did
not fall.” ଏହାର ସାର ମନ୍ତ୍ର ଏହି ସେ “ନିର୍ବାଶୀ
ଉତ୍ତରହିମକୁ ଜାଲ ଛନ୍ଦିଲେଇ ବେଳୁନ କରି ରହିଥିଲାନ୍ତି ଏବଂ
ଦସତ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରାଚୀର ସ୍ଥାନ ବେଳୁନ କରି ରହିଥିଲାନ୍ତି ।
ରୂପିତ ଉତ୍ତରହିମର ନେତ୍ରଗତି ରଖାକାଏ । ଦୁର୍ଗ ଗଢ଼ ଓ
କଟକମାନ ବିଦ୍ୟୁତ ଭବରେ ଉତ୍ତରହିମରେ ଥାଏ । ଏ ସମୟ
ଓଡ଼ିଶା ମୁସଲିମାନମାନଙ୍କ ଅନ୍ଧମଣ୍ଡ ପ୍ରତି

ଦୁର୍ବେଦ୍ୟ । କେତେ ଅଶା, କେତେତେଷ୍ଠା କେତେ ମନ-
ପ୍ରାୟରେ ୩୦୦ ବର୍ଷ ମୁଲିବଳ କିନ୍ତୁ ଅଫଗାନମାନ ଓଡ଼ିଶାକୁ
ଅଧିକ କର ପାର ନ ଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ଅପଣା
ପ୍ରାଚୀନ ଜାଣ୍ୟତା ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ ରଖି ହୃଦ ଭବରେ
ଦଶ୍ୟମାନ ହୋଇ ମସ୍ତକ ଉଳନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ
ରଜା ଚାହାକଠାରେ ନ୍ୟୟ ଥିବା ଦୟନ୍ତର ପଢି ଅଭିଭୂଷୀ
ହେବାରୁ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ଓଡ଼ିଶା ହରାଇ ବସେଲେ ମାତ୍ର
ଓଡ଼ିୟାମାନେ ପବିତ୍ର ହୋଇ ନ ଥିଲେ ।

ପାଠକମାନେ ଦିବେବନା କରନ୍ତୁ ଏହା ଅଗେଷା ଓଚେୟା
ବାରତ ବିଷୟରେ ଅଧିକ କି ପ୍ରମାଣ ଆଜିତ କରି ଯାଉଗାରେ ।

୧୯୦୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବୀତାରୁ ୧୯୧ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ମଧ୍ୟରେ
ଆପନାଜନମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଉପରେ ବାରମାର ଚଢାଉ କର
ନାନାପ୍ରକାର ଅଭ୍ୟାସର ଅର୍ଥ କଲେ । ପୁଣ୍ୟ ବହୁଅଛୁ
ଧର୍ମ୍ୟାଶ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ହନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ଉପରେ ଆବାଦ
ଲୁଗିଲେ ସେମାନେ ଦମ୍ଭ ସାହସ ରଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଓଡ଼ିଯୁମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସର ଯେବେଳେ ବାଧ ନ ଆବା
ଧର୍ମ ଉପରେ ବିଧିମାନଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସର ଶତରୂପରେ ବାଧିଲା ।
ଜାତ ଯିବ, ଧର୍ମ ଯିବ, ଦେବଦେଶଙ୍କ ଉଠରେ ଅଭ୍ୟାସର
ହେବା ଉତ୍ସାହ ବିନ୍ଦୁ ସେମାନଙ୍କୁ ହତସାର୍ଯ୍ୟ କର
ପକାଇଲା । ରତ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଆପନାଜନମାନେ ବଢ଼ିବାର ପରସ୍ତ
ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶାର ପ୍ରଲୋଭନ ତ୍ୟାଗ କର ପାରିଲେ
ନାହିଁ ! ତଥାର ରୁହଣିଦ୍ୱାରା ଥିଲେ ଓଡ଼ିଯୁମାନେ ସଂଜ୍ଞରେ
ପରସ୍ତ ହୋଇ ନ ଆବେ । ଅକଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶା ଦିନ୍ଦ
ସମ୍ରାଜ୍ୟରୁତି ହେଲା ମାତ୍ର ଶାସନ ଭର ଲାଗେ ମେଗଳ ଓ
ଆପନାଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଅରମ୍ଭ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶା
ବଜ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଅଧୀନରେ ରହିଲା ମାତ୍ର ମରହଟାମାନେ
୧୯୧ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରେ ବଜ ଅନ୍ତମ କଲେ । ଅପର ନମାନେ
ଓଡ଼ିଶା ନେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତିରେ ରହ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋଗଲ
ଓ ଆପନାଜନମାନେ ଓଡ଼ିଯୁମାନଙ୍କ ବଳଶାର୍ଯ୍ୟ ବୈଷମ
ଯଥେଷ୍ଟ ପରିଦ୍ୟ ପାରଥିଲେ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଭୟ ମଧ୍ୟ
ଥିଲା । ମରହଟା ଅନ୍ତମରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାଲୁଗି ସନ୍ଧ କର
ଓଡ଼ିଶାକୁ ମରହଟାମନଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କଲେ ଏବଂ ପାର ନିଶାସ
ପକାର ପାହିଲେ “ଓଡ଼ିଶା ବିଦ୍ରୋହ ଦେଶ ଗଲା ଭଲ ହେଲା ।”
୧୯୧୭ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରେ ଓଡ଼ିଶା ମରହଟାମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠେ କରାଯାଉ
ହେଲା ଏବଂ ୧୯୩ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଶାସନା-
ଧୀନରେ ହେଲା । ୧୯୦୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ୧୦୨୦ ୧୯୩ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଶାନ୍ତିଦେଶ ବିଦୟାମୁନେ ନେଇଥିଲେ । ଏହା
ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଯୁମାନଙ୍କ ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ ସମୟ ଅବ-

ଦେଳାରେ ଲୈପ୍ତାପୁ ହୋଇ ଓଡ଼ିଯୁମାନେ ସ୍ଵନ୍ତମାନ
ଅବସ୍ଥାକୁ ଅସିବା କଥା ଆଗର କଥାକୁ ।

ଦୁଷ୍ଟ ପାହେକ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ ବଜା ସମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବକୁ
ଅମଳରେ ସେ ୩୫ ଗୋଟି ଦୂର୍ଗର ଅଧ୍ୟତ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ
ତାଙ୍କର ୩୫୦୦ ଅସ୍ତ୍ର ଥିଲା । ପଦାତକ ସେଣ୍ଟର ଫଣ୍ଡ୍
କଣ କହିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଶର୍ମୀ, ପାଇକ, ମହାଲୁଏକ ପ୍ରଭୃତି
କାତମାନଙ୍କ ବିଧତ ପ୍ରତି ଦୁଷ୍ଟ ଦେଲେ ସହଜରେ ଜଣାଯିବ
ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମରେ ପଦାତକ ସେଣ୍ଟର ଥିଲେ । ଆବୁଲ
ପଜଳକ ଭାବତ ଭ୍ରମଣ ଇତହାସ ଓ ଅଭିନା ଅକବସ୍ତୁରୁ
ଜଣାଯାଏ ଯେ କେବଳ କିଞ୍ଚି ଦୃଷ୍ଟିପାଠ, କାରମାନ,
ସଜମହେନ୍ତି ଓ ନାଶ୍ୟଶୁଶ୍ରାଵରେ ୫୮୦୦ ଅଣ୍ଟରେସି ଓ
୫୮୫୦ ପଦାତକ ସେଣ୍ଟର ଥିଲେ ଏବଂ କୋଟରହ ଦୂର୍ଗରେ
୭୮୭୮ ଅଣ୍ଟରେସି ଓ ୧୦୫୦ ପଦାତକ ଗଜାତକ
ସେଣ୍ଟର ଶ୍ରେଣୀ ଭୁଲ୍କ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥେରୁ ଓଚ୍ଚୟାମାନଙ୍କ
ତାତ୍କାଳିକ ସାମରକ କିମ ସହଜରେ ଅନୁମାନ କରଯାଇ
ପାରିବ ।

ଶ୍ରୀମାନ୍ କୁସିଂହ ମିଶ୍ର ଏମ ଏ “ବାରବାଟୀ” ଦୁର୍ଗ
ନାମକ ଶଣ୍ଡଏ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଛନ୍ତି । ବାରବାଟୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ଅନେକ ଶୁଣ୍ଡଏ ଉଥେ ସପ୍ରତି କରି ଦିଶୁରେ ଲିପିବରକ
କରିଛନ୍ତି । ଆଚୁଳ ଫଳଳ ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗ ତାନିକା ଦେଇଛନ୍ତି
ସେ ତାହା ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ଉଚ୍ଚାର କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅମ୍ବେ
ଉପରେ ଯେ କେତେଗୋଟି ଗତ ନାମ ଦେଇଛୁ ତାହାର
ନାମ ଆଚୁଳଫଳଳ ହିସାବରେ ନାହିଁ । ସେ ବିଜନ
ସ୍ଥାନରେ ୨୦ ଗୋଟି ଦୁର୍ଗର ନାମୋନ୍ମିଶ୍ର କରିଛନ୍ତି । ଆଚୁଳ
ଫଳଳ ୧୦୦ ଶତାବ୍ଦ ପାଇଁ ଭାଗୀର ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅସ୍ଥିଥିଲେ
ଏବଂ ସେ ଦେଖିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ଦୁର୍ଗ-ଜାଲ-ଜପତ
ପ୍ରଦେଶ ଥିଲା । ସେ ଲେଖିଥିବା ତାନିକାରୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ଥାନ
ମାନ୍ଦିରରେ ଦର୍ଶମାନ ଥିବାର ଜଣାୟାଏ ।

୧। ଜଳେଶ୍ଵର ସରକାର—ବାନୟତ (୪) ବାଲକସି (୩)
ପଦ୍ମଦା (୩) ଭୈଗୟର (୧) ବଗଡ଼ି (୧) ଜଳେଶ୍ଵର (୧)
ତମଳକ (୧) ତାରକୋଳ (୧) ରମଣୀ (୫)
ଶକ୍ତି (୩) ଶୟମର (୧) ସକଳ (୧) ଶୁଭୁଚ୍ୟତ (୧)
କେଦାର ଖଣ୍ଡ (୩) ମେଘମାତ୍ର (୧) କୃତକଥୂ (୧)
ମାର୍ଯ୍ୟାଣପର (୧)

୨ । ଭଦ୍ରକଳାର-ବରତ୍ୟା (୨) ଭଦ୍ରକଳା (୧) ସହେନଶ୍ଵର (୩)
ଲାମ୍ ମାନ (୯)

୩ । କଟକ ସରକାର—ଆଠଙ୍ଗ (୧) ଯୁଦ୍ଧଦିଗ (୪) ବିଜୟ
ନଗର (୧) ବାରଙ୍ଗ (୫) ଚବିଶକ୍ତି (୪) ହାଜାପର (୧)

ଦସଶ ଦିଶ (୪) କୋଠଦେଶ (୫) କଟକ ବନାରସ (୬)
କୋଟିଗତ (୭)

କଳିଙ୍ଗ ଦୃଶ୍ୟାଟ ଓ ରାଜମହେନ୍ତୀ ସରକାରେମାନଙ୍କ
ରେ କି କି ଦୁର୍ଗ ଥିଲୁ ସେଇଥା ଉଦ୍‌ଦେଶ ନାହିଁ । ଉପଶେଷକୁ
ନାମଙ୍କଳରେ ଯେ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଗ ଥିଲୁ ସେବୁଡ଼ିକ ସ୍ଵରୂପ
ଅଭେଦ୍ୟ । ଏଗୁଡ଼ିକର ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ କେଉଁଠି କଣ
ବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥାଏ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା କଠିଣ । କୋଟ୍ସହ
କତଃ କୋଟ୍ସହାଙ୍ଗ । ପୁସ୍ତ ଛାଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵରଗାର
କୋଟ୍ସହାଙ୍ଗ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଖ୍ରୀମର ନାମ
କୋଟ୍ସହାଙ୍ଗ । କଟକ କନାରସ ସମ୍ବବତଃ ବଢ଼ାନଶି ।
କୁଳକ ସମ୍ବବତଃ ଚମଳୁକ । ନାଭ୍ୟାଣପୁର ସମ୍ବବତଃ
ଶରଗତ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସମ୍ମନେ ପରେ ଅନ୍ୟମାନ କରି
ଶାୟିବ । ଶାରଙ୍ଗଗତ ବାରଙ୍ଗ ନିକଟରେ, ସେଠାରେ
ନମାନ ଦୁର୍ଗର ଧ୍ୟାବାଦଶେଷ ଦେଖାଯାଏ । ଶିଶ୍ୱାଳ
ନେଶ୍ଵର ନକଟରେ, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଗର ତିନ୍ଦ
ଶ୍ୟାଏ ।

କାଳ-ବାତ୍ୟା-ଦିଦତ ହୋଇ ଅଧିକାଂଶ ଗତ ଧୂଳିଷାତ୍ର
ପାଇଗଲାଣ୍ଠି । କେତେକ ସ୍ଵଳରେ କେବଳ ସ୍ଥାନ ଲିର୍ଦ୍ଦ ଶା
ଯାଇ ପାଇବ ମାତ୍ର ଦୁର୍ଗୋତ୍ତବ କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ପଢ଼ୁଣ୍ଡିଲୁ
ନୁହେ । ଦୁର୍ଗମାଳାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅମୂଲ୍ୟ ପଦକ ସ୍ଵଚ୍ଛୀ
ପାଇବାଟାହୁର ଯେଉଁ ମାଟିରୁ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲୁ ସେହି
ରେ ମଶ ଗଲାଣି । ଫିମେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନତା ଲେପ
ର ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ କାହାର ଭୁଷେଷ ନାହିଁ ! ଦିନେ
ଲଙ୍ଘ ଅମୂଳମାନକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ କରିବାକୁ ହେବ !
ବାଟୀବୁର୍ଜ ୧୦୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଷ୍ଟୁ ରହଥିଲା ।
ଲୁଳପଜଳ ଏବଂ ଏବଂ ଲୁମୋଟ
୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାରବାଟୀର ପୃଷ୍ଠ ଯୌବନାବସ୍ଥା ଦେଖି
ଥିଲେ । ଯେଉଁ ବାରବାଟୀହୁର୍ଗରୁ ସେନ୍ୟ କୋଳାହଳ
ତ ହୋଇ ଅକାଶ ଦିଗନ୍ତ କରୁଥିଲୁ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ଦୂରରେ
ଏକ ଉପହଳତ କରୁଥିଲା, ଆଜି ତାହା ଶ୍ଵାନ ଶୃଗଳମାନକ
ଦୂରତ ଧୂନରେ ମୁଖରିବ । ଦିନେ ଯେଉଁ ବାରବାଟୀହୁର୍ଗ
ଏତମାନକର ଲକ୍ଳାଶେଳା ଓ ଦିହାର ଦ୍ଵୁମୀ ଥିଲୁ ଅଜି
ହା ଶୁଣାନରେ ପରିଣତ ହେଲାଣ୍ଠି । ଯେଉଁ ବାରବାଟୀ ଅଜି
ଦ୍ୱୟା ଜାତର ନମସ୍କର ଦୂଜ୍ୟ ଓ ପରିଷ ସ୍ଥାନ ହୋଇଥାନା,
୧୦ ଯାହାର ଧୂକିଣା ଶବ୍ଦରରେ ବୋକିହୋଇ ଅର୍ଦ୍ଦକୁ
ମନେ କରୁଆନ୍ତ ଅଜି ସେହି ପ୍ରାଚୟବରଣୀରୁ
ବାଟୀ କିମ୍ବା ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥିମାନକ ବହୁଭୂମିରେ ପରିଣତ
ହୁଏ ।

କୃପାତ୍ମକ ବାବୁ ବାରବାଟୀର ଦୁରବସ୍ଥା ଦେଖି ବହୁତ ଅସେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ପବଲିକ ଓ୍ଦାର୍କସ୍ କମ୍ପ୍ୟୁଟ୍‌ର୍ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୋଷରେ କରିଛନ୍ତି । କୃପାତ୍ମକ ବାବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଯେଉଁ ସମାଧାନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ସତ ମାତ୍ର ମୁଁ ପରିବେଳେ ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ଦାସ୍ତିଲୁ କାହା ଉପରେ ଥିଲା ? ଅଗଣା ଦର ଅପେ ରକ୍ଷା କରି ନ ପାରିବା ଦୋଷରୁ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ଦୋଷ କାହାର ? ଅମେତ୍ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମୂଳଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ କାର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ରୂପେ ପାରିଲେ ନାହିଁ ଅନ୍ୟକୁ ଦୋଷ ଦେଲେ କଣ ହେବ । ବାରବାଟୀରୁ ଗୁଡ଼ ଓଡ଼ିଯା ଜାଣ୍ଯାଇବା ସାକ୍ଷାତ୍ ଜାବନ୍ତୁ ପଢିମୁଣ୍ଡି ବୋଲି ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ ଥାନ୍ତା ତା ଉପରେ କୁଠାଶାତ ହେଲାବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଯା ଶଶିରରେ ଅପାତ ଲାଗଥାନ୍ତା ଏବଂ ତାହା ସୁରକ୍ଷତ ନ ହେବା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଯା ଜାତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ହୋଇ ଶୋଇପାରି ନ ଥାନ୍ତା । ଅମୂଳଙ୍କର ଜାଣ୍ଯାଇବନ ନାହିଁ କହିଲେ ଗଲେ ! ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଯା ଅପଣାକୁ ପ୍ରତି କରୁ ନିଶ୍ଚୟ ତାର ବିବେଳ ଉତ୍ତର ଦେବ ଯେ ବାରବାଟୀ ରକ୍ଷା କରି ନ ପାରିବା ଦୋଷ ଅମୂଳଙ୍କ ଉପରେ !

ପୁରୀରେ ଚିତ୍ର ମାସରେ ରମନବମୀ ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଏ ସମୟରେ ସାଇଯା ବାହାରେ । ଏ ସାଇ ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଯୁବକ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ବେଶ ବାନ୍ଧି ଯୁଆଙ୍ଗ ଦେଖାଇ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ କରି ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ କରିଥାନ୍ତା । ନାଗା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥାନ ବେଶ, ନାଗା ମୁଣ୍ଡି ଦେଖିଲେ ମନରେ କୌତୁଳ୍ୟ ଜାତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ ଚିନ୍ତା ଉପରୁତ୍ତ ହୁଏ । ମନେ ହୁଏ ଏ ମୁଣ୍ଡିର ମୂଳ କେଇଠି ? ମୋର ମନେହୁଏ ଏବଂ ପ୍ରକୃତପ୍ରସେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ଏ ମୁଣ୍ଡି ପ୍ରାଚୀନ ଶରମୁଣ୍ଡିର ପ୍ରତିକୃତ ମାତ୍ର । ଶରଦ ବର୍ଷ ନିବାସିତ ହୋଇ ବୋଧିତ୍ତେ ଏହି ଭୟାନ୍ତରେ ପରିଶତ ହୋଇଛି । ନାଗା ବେଶରୁ ଶର ବେଶର ଅଭିମିଳେ । ନାଗା ବେଶ ବାନ୍ଧି ପାହୁଳ ପକାଇ ଗୁରୁକା ଓ ମୁଣ୍ଡକ ଗୁହ୍ୟ ବନ୍ଧୁ କୁ ଫୁଟାଇବା ଠାଣି ଓ ସହାର ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ ଏ ଜାତରେ ଦିନେ ଶରଦ ଥିଲୁ ଏବଂ ସେହି ଜାଣ୍ଯା ପ୍ରକୃତ ଓ ପ୍ରମୁଖ ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ନ ପାଇ ଅମୋଦପ୍ରମୋଦ ଦେଲେ ବ୍ୟାକରେ ବାସନା ଚର୍ଚାର୍ଥ କରୁଥାଇ । ନାଗା ଦେଖିର ଉପକରଣ ମଧ୍ୟରେ ଫାଲ୍, ପିତା, ତୁମୀର, ବନ୍ଧୁକ, କାନ୍ଦେଶୀ, ପକ୍ଷଗୁରୁ, ବାହୁଟି ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାଚୀନ ଶରମାନଙ୍କର ପ୍ରଥାନ ଦୁଃଖ ଥିଲୁ । ଅଛି ମଧ୍ୟ ଲୋକ ନାଗା ସାଇବାକୁ ଗୋରବ ମନେକରନ୍ତି ଏବଂ ସେ ନାଗା ଥାଇ ସେ କଳ୍ପନା ଲୋକ ବୋଲି ମନରେ

ଗଢ଼ କରେ ଏହି ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ତାର ଶାଶ୍ଵରିକ ବଳକୁ ପ୍ରଶନ୍ନା କରିଥାନ୍ତି । ପୁରୀ ସାଇ ଯାଦାରେ ଯେ ନାଗା ସାଇ ସେମାନଙ୍କ ବଳ ମଧ୍ୟରେ ତାର ବିଶେଷ କାହାଦୁଷ୍ଟ । ନାଗା ମୁଣ୍ଡି ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ଦେଇନ୍ଦ୍ର ମୁଣ୍ଡି ଅନେକ ଦେଉଳରେ ଖୋଦିବ ହୋଇ ରହିଛି । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳରେ ଖୋଦିବ ମୁଣ୍ଡି ଅଛି । ଏ ସମୟ ଓଡ଼ିଯା ଜାତର ପ୍ରାଚୀନ ଶରଦ ପ୍ରମାଣି ।

ଶାଶ୍ଵରିକ ବଳ ବୃଦ୍ଧି କରିବାଲାଗି ଲୁଣ୍ଠି କରିବାର ପ୍ରଥା ଥିଲୁ । ଅଖକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ ବିଶେଷତଃ ଗୁଡ଼ମାନଙ୍କରେ ଅଖତା ଘର ଥିଲୁ । ଯୁବକମାନେ ଶାମିତେ ଏ ଅଖତା ମାନଙ୍କରେ ମାଲ କୁଣ୍ଡି, ପଟା, ଖେଳ, ପରଖେଳ, ତରବାର ଖେଳ ଅଧି ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ମାଲଖୁମ, ମୁଦ୍ରଗର, ନିଶାଶ ପ୍ରତ୍ୟକୁ ଦ୍ଵାରା କରିଥିଲେ । ଭୁମିଦ୍ଵଣ୍ଡ ପକାଇବାର ପ୍ରଥା ଥିଲୁ । ଏ ସମୟ ଦ୍ଵାରା ଶଶିର ସାଲ ହେଉଥିଲୁ, କାହିଁ ଯୁଗଳ ସୁଗୋଲ ହେଉଥିଲେ । ବିଷଦେଶ ପ୍ରମଧ ହେଉଥିଲୁ । ଅଖତା ଘରର ଇଣ୍ଡା କେବଳ ପ୍ରାଚୀନ ଏବଂ ଯୁବକମାନେ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵାନଙ୍କ ପଢିମୁଣ୍ଡି ଅଖତା ଘରର ରଖି ପ୍ରତି ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ବୃଥା ସିନ୍ଧିର ଓ ନେବେଦ୍ୟ ଦେଇ କରୁଥିଲେ । ଅଦର୍ଶ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଯୁବକମାନେ ଘର ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵାନଙ୍କ ପରି ବଳବାନ ହେବାକୁ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ଥିଲେ । “ଯାଦୁକୁର୍ତ୍ତାବନ୍ନାୟିଷ୍ୟ ସିରିର୍ଭବିତ ତାହୁଣ୍ଠା ।” ବହୁକାଳ ସୁରୂପାନ୍ତକମେ ଯେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରିପୋଷିତ, ପରିବର୍କିତ ଓ ପରିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ସହିତ ତାର ବିନାଶ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ନେଇସିରିକ ନିଯମାନୁସାରେ ଓଡ଼ିଯା ଜାତ ରଖି ଏ ପ୍ରକୃତ ଏକାବେଳକେ ଲୋପ ପାଇ ନାହିଁ । ଅଛି ମଧ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ସୁଣ୍ଡର ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ପୁରୀ ସହରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହରରେ ଦୁଇ ଗୁରୁଟ ଅଖତା ଘର ଅଛି । ମାତ୍ର କିମେ ଏହାର ମୂଳ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଲୋପ ହୋଇ ଅଗୁଣ । ଅଖତା ଘର ମାନଙ୍କରେ କେବଳ ଶାକ ଶାବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରି ଅବସ୍ଥାର ଅସୁଥିକାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହାଠାରୁ ବଳ ଅଷେପର ବିଷମ୍ବ ଅଛି କଣ ଅଛି !

ଓଡ଼ିଯାମାନଙ୍କ ଶରଦ ବର୍ଷରେ କିଛି ବିଶେଷରୁ ଥିଲୁ । ଓଡ଼ିଯାମାନେ ଶରଦ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜାତ ଉପରେ ପାଶିବା ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ କରି ନ ଥିଲେ, କୌଣସି ଗ୍ରାମ ଦେଖି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ, କିମ୍ବା ଧନ୍ ଯୁଦ୍ଧର ନିଯମାବଳୀ ଲାଗନ କରି ବିହାର ପରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦତ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ । କୌଣସି ରକ୍ତରୁ ପ୍ରାଚୀନ କାର୍ତ୍ତିକନାମର ଧ୍ୟେ କରି ନ

ଥିଲେ କିମ୍ବା କୌଣସି ସାଜ୍ୟର ନିର୍ପର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବାଳକ
ନିବିଶେଷରେ ମାନକମାନକୁ ହତ୍ୟା କର ନ ଥିଲେ । ଅଜି
ଜନ୍ମିତିମାନେ ମାନବ ଜାତ ଉପରେ ମାତୃତ୍ବର ଦିନ୍ତିନ
ବଳରେ ଯେଉଁ ଭୟାବହ ଲୋମହୂର୍ଷଙ୍କାଣ୍ଡ ପାଶବିକ
ଅଭ୍ୟାସୁର କରୁଥିଲୁ ଓଡ଼ିୟା ଗରମାନକୁ ସେପରି ଦୋଷରେ
କେହି କେବେ ଅଭ୍ୟାସୁର କରି ପାରି ନାହିଁ ବା ପାରିବ ନାହିଁ ।
ଓଡ଼ିଶାରେ ମୋଗଲ ଓ ମରହଟାମାନେ ଯେପରି ଅବଳିଲା
କିମେ ଲୁଣାଦ ଅଭ୍ୟାସୁର କରିଥିଲେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ସେପରି
କୌଣସି ଅଭ୍ୟାସୁର କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ କରି ନାହାନ୍ତି ।
ଓଡ଼ିୟା ସାହସ୍ରି ଥିଲେ । ମାତ୍ର ସହିଷ୍ଣୁତା ଗୁଣରେ ବୁଝିତ
ହୋଇ ବାରବୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିୟାମାନକର
ସାହସିକତା ଶାସ୍ତ୍ରିକ, ଅବେଳକାଳ ପୂର୍ବେ ସାହିତ୍ୟ-ଦର୍ଶନ-
କାର ଲେଖି ଯାଇଥିଲୁ “କଳିଙ୍ଗ ସାହସିକଙ୍ଗ” । ଓଡ଼ିୟାମାନେ
ବାରଥିଲେହେଁ ଅଛି ତ ଶବ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ୟା ଦେବାଲୀଗେ କୁଣ୍ଡିତ
ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଏଥର ପରିଚୟ ପୂର୍ବେ ଦେଇ ଅଛୁ ।
ଆଶ୍ୟା-ବସନ୍ତତା ଏବଂ ଭାଦାରତା ଓଡ଼ିୟା ଗରମାନକୁ ପ୍ରଥାନ
ଗୁଣ ଥିଲା । ଜାତ ଓ ଧର୍ମ ନିବିଶେଷରେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ
ଅପଣା ବାଢ଼ି ଛୁଟାଇଲେ ଅପରକୁ ଆଶ୍ୟ ଦେଇ ଅପଣାର
ଉଦ୍‌ବାଚା ଦେଖାଇଥିଲୁ ଉଚିତବାସ ଏହାର ସାରୀ । ଓଡ଼ିୟା
ଜାତ କେବେ କାହାରି ଦ୍ଵାରା ହୋଇ ଅଶ୍ୟ ଭର୍ଷା କର
ନ ଥିଲା କିମ୍ବା ଓଡ଼ିୟା ଜାତ ସେପରି ଧାରୁରେ ଗଠିତ ହୋଇ
ନ ଥିଲା ।

ଅମ୍ବେ ପୁଣେ ସେହି ଉପାଧମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ଦେଇଅଛି ।
ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ସେନାପତି ଗୋଟିଏ ଉପାଧ । ସେନାପତି
ଉପାଧ ଦିଲ୍ଲି ଶ୍ରେଣୀୟ ଲେକମାନଙ୍କର ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।
ମାୟାନ ବାହୁଣ, ଚଷା, ଖଣ୍ଡାଏତ, ପାଇକ ଉତ୍ସାଦି ବିଭିନ୍ନ
ଶ୍ରେଣୀୟ ଲେକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଉପାଧ ଦେଖାଯାଏ ।
ଶ୍ରେଣୀୟ ଶାସନ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କର ବାହୁଣପତି ଉପାଧ ଅଛି ।
ନାୟକ ଉପାଧ ଦିଲ୍ଲି ଶ୍ରେଣୀୟ ଲେକକଠାର ଦେଖାଯାଏ ।
ଏଥରୁ ଷଷ୍ଠ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମମାନେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକବେଳେ
ଦୈନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହେଉ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମମାନେ
କେବଳ ମହାଦାତା ନ ଥିଲେ ସେମାନେ ସୈନ୍ୟଦିଵ୍ରାଗରେ
ନାୟକତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ମହାସେନାପତି ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ
ଉପାଧ ମାଦଳା ମାଞ୍ଜି ମିଳେ “ପୂର୍ଣ୍ଣପୂର ନାୟକ ମାର୍କଣ୍ଡ
ମହାସେନାପତି” । ଏଥରୁ ଜଣାଯାଏ ଆସଦ ବିପଦବେଳେ
ଅବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀୟ ଲେକମାନେ ସୈନ୍ୟ
ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ଦୈନ୍ୟ ବିଭଗର ପରିଚୟ ଏଥରୁ
ଜଣାଯାଏ ।

ଅନେକ ଭ୍ରାମଦେବଙ୍କ ଘରତୁଳିକାଳରେ କେତେ ସିନ୍ୟ
ସମୟ ଥିଲେ ମାଦଳାପଞ୍ଜିରୁ ତାର ପରିଚୟ ମିଳେ ।
ମାଦଳାପଞ୍ଜିରେ ଏହିପର ଲେଖା ଅଛି । “* * * ଏଥିରୁ
ମହାଘଜାଙ୍କ ଫରଜ ଖଟନ୍ତି ଦିନ୍ଯମର୍ମ ମାରୁନା ହାତୁଣି ମଧ୍ୟ
୨୫୦୦ ଦର, ବରଦ ପ୍ରତିରେ ଘରତ ଘୋଡ଼ା ପାଶର
୨୦୦୦ ହଜାର, ବାଣୀଥ ଧନୁଳୀ ଫଳିକାର ଇଣ୍ଡିକାର
ମଧ୍ୟ ପାଇବକ ନୀତି ହଜାର ଜଣୀ ।”

ପାଇକ ଶିକ୍ଷର ଅର୍ଥ ପଦାତିକ । ଖଣ୍ଡାଏତମାନେ ଅପଣାକୁ
ଶ୍ରେସ୍ଠ ଜାତି ବୋଲି ଦାବ କରନ୍ତି । ଖଣ୍ଡାଏତ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ
ପଦାତିକ ବୋଲି କହନ୍ତି । ମାତ୍ରକୁ ସାହେବ ଏଥିର
ଦୂରପ୍ରକାର ଅର୍ଥ କରନ୍ତି । କେତେକ ଗଢ଼ଜାତର ଅଧ୍ୟତ୍ତମ
ମାନେ ଅପଣାକୁ ଖଣ୍ଡାଏତ ବୋଲି କହନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ପଶ୍ଚରେ
ଖଣ୍ଡା ଅର୍ଥ “କୁମୀଶ୍ଵର ବା ପାବତିହ ହୁର୍ଗ” ଯାହା ଜପରେ
ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ଥିଲା । ସାଧାରଣତଃ ଖଣ୍ଡା ଅର୍ଥ ଅଛି
ବିଶେଷ ଏବଂ ଏହି ଅର୍ଥ ସୀମାନ୍ତ ଜମିଦାର ଓ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ କୁଳର
କିଞ୍ଚିତାତ ସହମାନଙ୍କ ପଶେ ପ୍ରୁଣିତ । ଜମିଦାରଙ୍କ
କରେଣାରେ ଯେଉଁ କୃଷିଜୀବ ଶୈଶିବ ଲେକମାନେ
ପହଞ୍ଚ ଦେଉଥେଲେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡାଏତ ବୋଲି କଥତ
ଖୁବିଥିଲେ । ପାଇକ ସରଦାରମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡାଏତ ବୋଲି
କୁହାଯାଏ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟକ୍ତହାର ଦେଖିଯାଏ ।

(୨) ଶତ୍ରୁଗୁ ଶତ୍ରୁଏତି ହେଲେ । ଅନେକ ପ୍ରକାରେ
ବଚିଲେ । ବିଃ ପଃ

ପାଇକମାନେ ଖଣ୍ଡାଏତିମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ ପାଇକମାନଙ୍କ ବଢ଼ିଲାଦିବେଳୀ ଜଣାୟାଏ ଯେ ଦେଶର ଗୁରୁତ୍ୱରେ ସିନ୍ୟମାନେ ବିଶ୍ଵଭାଷି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଯାତ୍ରି ଜମି ଭେଦରେ କରୁଥିଲେ । ଶାନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜମ୍ବୁ ଗୁରୁତ୍ୱରେ ଏବଂ ସୁକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କ ନାୟକମାନଙ୍କ ଛବି ତଳେ ଏକନିକ ହେବାକୁ ବାଧ ଥିଲେ । ଶୋଭଣ ଶତାବ୍ଦିରେ ଆବୁଳିଫଲଜଳ ଝୁଣ୍ଡାର ପାଇକ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ୧୦୦୦୦୦ ଥିବାର ଅନ୍ତମାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେ କରୁଥିଲେ ଯେ ଦେଶୀୟ ଦେନ୍ୟ ମୁସକମାନମାନଙ୍କୁ ଏକାଥିକ ଥର ପରସ୍ତ କରିବାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । କାଳିବ୍ସମେ ମୋଗଲବନ୍ଧର ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ ପାଇକମାନେ କୃଷିଜୀବ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ ମାତ୍ର ପ୍ରାଚି ନ ପ୍ରଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ରା ଖଣ୍ଡାଏତ ଜମିକାରୀ ଓ ସମାନ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜୀବିତ ଜୀବିତ ଅଛି ।

ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଦାୟୀ ଥିଲେ ମାତ୍ର
ମୋଗଲବନ୍ଧ ପାଇକି ଓ ଖଣ୍ଡାଏତମାନେ ଆଜା ସାମଳରେ
ସରଦାର ଓ ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କ ଅଧିକାରେ ରହୁଥିଲେ ।
ଜମିଦାର ଓ ଚାଲୁକଦାରମାନେ ପ୍ରଥମେ ସେମନଙ୍କ
ଛଳକାରେ ଶାନ୍ତିରୂପ କରିବା ନିମ୍ନ ଦାୟୀ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ
ମରହଟାମାନେ ଚାଲୁକଦାରମାନଙ୍କ ଅଭିନନ୍ଦନା କରି ଅମ୍ବଳ
ହାତରେ ପୁଣଶ୍ଚ ଶାସନଭାବ ଅର୍ପଣ କଲେ ଏବଂ
ଅମ୍ବଳମାନେ କଟାଳ ଘାହା ଯିବୁରେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗଲେ ।
ତତ୍ତ୍ଵ ମଧ୍ୟରେ ଜମିଦାରମାନେ ଲେଖିବିଳାପିକ ପାଇନମାନଙ୍କ
କେବଳ କରି ସେମନଙ୍କ ଯାଚିର ଜମି ଖାସ ଦଖଲରେ
ନେଲେ ଏବଂ ସେ କେବଳଜଣକର ଯାଚିର ରଥିଲୁ
ସେମାନେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଅଧିକଷ୍ଟ ମୁକର ସ୍ଵରୂପ ଥିଲେ ।
ଏତ ପ୍ରାତଶକ୍ତି ବିନୋଦପ୍ରତି ସମୟରେ ସେମନଙ୍କ ଯାଗରି
ଜମି ଉପରେ କରଧାର୍ୟ କରଗଲା । ଏମାନଙ୍କ ଯାଗରି ଜମି
ଅଧି ଜମାରେ ବିନୋଦପ୍ରତି କରଗଲା । କଟକ, ପୁରୁ ଓ
ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କର ଯାଗରି ଜନ୍ମର ପରିମାଣ ୭୧୯୦
ଏକର, ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ୫୦୫୦ ଏକର ଉପରେ ଅଧି ଯମା
ଆର୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଗୃହବାଲୀ ଯାଗରି ଓ ରେଣ୍ଟ ଯଗରି
ଏଥରେ ମିଶି ନାହିଁ । ପାଇନମାନେ ଦୂରଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ,—
ଦେବାର ପାଇନକ ଓ ବିଶ୍ୱବିର ପାଇନକ ।

ବର୍ତ୍ତିମାନ ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ ପାଇଲକ ବସନ୍ତର ଅବହୃତ ଦେଖି
ମନୋଦୂରେ ଯେ ସମୟ ଦେଶଟ ସାମରକ ଯୁଦ୍ଧା ଯୁଗୋର
ଦୁଷ୍ଟିରେ ଭବିତ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଷ୍ଟାରସାହେବ ମଧ୍ୟ ଏହି ମତ
ଚୟାତଣକରିଥିଲେ; ଏହି କହିଛନ୍ତି;— “The Khandaits
who are by far the most numerous
caste in the Districts are descended
from the soldiers of ancient Rajas of
Orissa who kept up large armies and
partitioned the land on strictly military
tenures” ଅର୍ଥାତ୍ ଛିନ୍ମମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଭୟ
ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାପି କାଳ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ ମାନଙ୍କ ଯେତିନ୍ୟ
ମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣାତର । ପ୍ରାଚୀନ ବଜାମାନେ ବହୁତ ପେନ୍ୟ
କଟିଥିଲେ ଏହି ଦେଶକୁ ସାମରକ ଯୁଦ୍ଧା ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ
କରିଥିଲେ । ଦୁଷ୍ଟାରସାହେବଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଅନ୍ତର୍ଭୟରେ ୧୯୧୫୮୮
ଖଣ୍ଡାଏତ ଥିଲେ ।

ଓঁশারে দ্বিপদৰ প্ৰকলন অছি। তাৰা, ওঁড়
শেণ্ট লেৱকলৰ এপৰি পত্ৰি অছি, মানে পম্পুৰে
বৈশিষ্ট শেণ্ট কৃত হোৱা মুক্ত কৰথালৈ। ভাৰতীয়

ଅଞ୍ଚଳରେ ଭୁଲ୍ମା ଫକ୍ତଧାରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କେଣ୍ଟି ।
ସାହାଯ୍ୟାଦାନ ଓ ଅର୍ଥଗତ୍ୟେବକ ବୁଜିରୁ ସମୟର ସେଇ
ଏତିହାସିକ ପ୍ରଗତ ବିହାର ଉତ୍ତରା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୁନ୍ଦର
ମାସିକ ପରିକାର ପ୍ରୟୁସନ ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା
ତହିଁରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଭୁଲ୍ମାମାନେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ଆଜି ଦୂରାନ୍ତ ୧୯୭୦
ତାରୁ ଛେଷ ଶ୍ରୀଷ୍ଟବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତରାର ମୋଗଲ ଯୁଦ୍ଧକାର
ସ୍ଥଳେ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି “୧୯୩୨ ରେ ସେ କଟକରେ
ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ଚିନ୍ତା କଷ୍ଟ ଖୋର୍ଦ୍ଦାରଙ୍ଗା ଶରାଗତ
ହେଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯତ୍ନମାଦାର ଉତ୍ତରାଏତମାନେ ତାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର
ଅସ୍ଥିଲେ । ସଜା ମୁକୁନଦେବ ଖୋକମାଳ କଲେ ।
ମୋଗଲ ସେନ୍ୟମାନେ ବିଦ୍ୟୁତ ଦମନ କର ଅନେକ ଦୂର
ନେଲେ । ମୁଁ କେବଣ୍ଟ ଥିଲା ମାତ୍ର ଅଶେଷ ଲୁଭକର କାହାକୁ
ପଡ଼ା, ମୋଟ୍ଟ, କର୍କିର୍ଦ୍ଦିଃ, ଶରତ୍ତବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ତିନି ଦୂର
ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ଏ ଦୂର୍ମାନ ପାହାଡ଼ ସନ୍ତିକଟରେ
ଅବିର୍ତ୍ତି । ଅମ୍ବ ସେନ୍ୟମନେ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଶତରୂପ
ପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ଅଶେଷ ହେଲେ ଖର୍ଚ୍ଚଶାନ ଏବଂ ବାକି ରଣ-
ପୁର ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୁଲ୍ମାମାନେ ଓ ଉତ୍ତରାଏତମାନେ ସୁନ୍ଦର
ରୁହନ୍ତି । ଶବ୍ଦ ମାନେ ଯୁଦ୍ଧକଲେ । ତେବେବାର ରନ୍ଧକ,
ପର, ଖଣ୍ଡା, ସାବଳ, ଦୂରାର, ଧକଣ, ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରତି ଅସ୍ତ୍ର
ଦେନି ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧକଲେ” । ଏଥରୁ ଷଷ୍ଠ ଜଣାଯାଏ ଯେ
ଭୁଲ୍ମାମାନେ ତେବେବେଳେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ ଧାରକମ ନକ୍ଷା ପର
ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ ଏବଂ କି କି ଅସ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ବିନ୍ଦବଦ୍ଧତ ହେଉଥିଲା
ତାର ମଧ୍ୟ ସରିଗ୍ଯ ମଳେ ।

ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୋହିତ ହୁଏ ଯେ ଦୟାର ସାହେବ ଓଡ଼ିଆ
ବିଜ୍ଞାନକୁ ଘର୍ଭ କାଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯାହା ଗଣନା କରିଛନ୍ତି
ତଥା ପ୍ରମର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ଦୟାର ପାତେବଳ ମତରେ ମନ୍ଦିରଦେବ
୧୯୭୨—୧୯୯୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଷରୁ କରିଥିଲେ ଏବଂ
ଶୁଳ୍କରୁ ସାହେବ କରିଛନ୍ତି ସେ ୧୯୭୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ବଜାର
କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଉପରେକୁ ଘଟଣାରୁ ଜଣାଯାଏ ମୁକୁନ୍ଦ-
ଦେବ ୧୯୭୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମୋଗଲିମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି
ସିଲେ କିନ୍ତୁ ଏ ହିସାବ ମାଦଳା ପଞ୍ଜି ଗଣନା ପହିତ ଠିକ ମନ୍ତ୍ର
ଅଛି ।

ଓଡ଼ିଆର ମାତ୍ରର ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ନରପତି ତାମିଶାପନ
ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟତମ ସାଧୀ । ସେଥିରେ ଯାହା କଣ୍ଠିତ ହୋଇଛି
ତାହା ପାଠକଲେ ଆଧୁନିକ କୌଣସି ଓଡ଼ିୟା ବିଷୟର କରିବ
ନାହିଁ ସେ ଅମୂଳନକୁ ପୂର୍ବ ମୁଗୁଷମାନଙ୍କର ଏବର ଶାରୀରିୟ-
ସାରୀୟ ଥିଲା । ବୃଦ୍ଧତା ବିଷୟ ଧରାବା କରି ପାରିବା ଶକ୍ତି ପ୍ରାୟ
ଲେଖ ହେବାକୁ ବସିଲା । କଣ୍ଠ ବୁଦ୍ଧି ମନୋଧି ବଢ଼ିବା

ବିଷୟର ଧାରଣା କରଗାରେ ନାହିଁ ! ଏହା ଲୈଖିଛିକି ନିମ୍ନମ ।
ଗଙ୍ଗାଜଣ କାହିଁ କାହିଁନ କରି କର କହୁଛନ୍ତି ।

ସୟଦ୍ୟାକି ନିର୍ଦ୍ଦିତ ଭେଟି କଷାନ୍ତକୁମୁ-
ନିର୍ମୁକ୍ତ ମୌଳିକଙ୍କଳାନ୍ୟ ସୃଗୁଷତାକି
କାମାଶୀବସ୍ୟ ରିପୁ ସଂଗ୍ରହ ଦେବକାଳେ
ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭରଗାଇବ ଭ୍ରାନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧେ ।

ଭେଦବ୍ୟ ଭେଦ ମରତ କୁଞ୍ଜର ଧଟା ଶୈଶିଥୀ ପଞ୍ଜିରଖେ
ପାୟମୟନ ପୟାଂସୀ ବହୁଧା ଶ୍ରାଵଦାପୀଃ କଣାହୁ
ଶ୍ରୀଶୁଭ୍ରମିବାଦବନ ବିଜୟତେ କାହିଁ ପ୍ରତାନଂ ପରଂ
ତନ୍ତ୍ରଂ ତନ୍ତ୍ରକୟା ପ୍ରସ୍ତୁତରଯା ପରେବ୍ୟ ମାନାକୃତଃ ।

ଦୁରଗର୍ଷ୍ୟଦାବ ଦନ୍ତନଂ ପତରତ ପୁରକୁ
ମାଦ୍ୟକଶନ୍ତ ଘନା ବିଧ ହିନ୍ଦ ଏଷଃ ।
ବିଦ୍ରୋଷ ଭୁମିପତନ୍ୟା ନିବସନ୍ତ ଯତ
ଶ୍ରାଵଦରଷ୍ଟିତର ବୀତତ ପ୍ରଭବଃ ।

ଶୀଘରେବିମୃତାତ ସୁରାଶୁଭରତ୍ତ ବ୍ୟାଗର ତିଶେରତତ୍ତ
ଚନ୍ଦ୍ୟାର୍ଦ୍ଦିତରଦ୍ୟଧ୍ୟଧ ପା ଶାଶାନମେକଂ କଳ ।
ଚନ୍ଦ୍ୟ ବାହୁବଳେନ ପଗରତ୍ରୁବ ଦୃତ ଶ୍ରୁତ୍ୟାଶକଳା
କାତ ସୁଷ୍ଠୁଦିଗୀରିଷନ୍ ସୃଥୁରାଶ୍ରୁତ୍ସ ସମାଳିଜନି ।

ଏଥୁରୁ ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ସମର କୁଶଳା, ବାରତ ଦିଗନ୍ତର୍ଦ୍ୟାପୀ
କାହିଁ ପୃଷ୍ଠୀନିରବିମଳ ଯଶ, ପଢ଼ତ ଭୁଜବଳ ଦ୍ଵାର
ଦେଶାଧକାର ପ୍ରଭୃତର ପୃଷ୍ଠୀ ପରିବୟ ମେଲେ । ଅନ୍ୟ
ଶ୍ରାନନ୍ଦେ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ତ୍ୱାନ୍ ଦିଗବିଜୟ ସ୍ଵାଶରପେକ ପରମ ଶୁମକ୍ତ
ଦିନ୍ଦୁରୁତ ତନ୍ତ୍ରାଂସୁ ପଟଳ ପାତ୍ରର ବତ୍ୟରେ ।
ଭୃତ୍ସନ୍ତରଶାଦିନମଣେରୁତେଃ ପୁତ୍ରଂ ସପ୍ତଭଃ ।
ସୁର୍ଯ୍ୟଂ ସୁର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେଣ ଥାରାଜୀ ଏକେର ଗୋଦାଟନଂ ।
ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ ଦିଗବିଷ୍ଵକୁ ବାହାରକା ବେଳେ
ଶ୍ରୀନାମାନକ ପଦରତି ଶୃଷ୍ଟ ଧୂଳିରେ ଆକାଶ ଏପରି ବନଳ
ଉବରେ ଅଛନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀକର ଅଶ୍ରୀନାନେ ସେହି ଧୂଳି ଶରୀକି
ପୃଥିବୀ ବୋଲି ଜାଣି ଦୃଶ୍ୟ ପୂର୍ବକ କିଷ୍ଟ ଉପରକୁ
ଉଠିଗଲେ ଏବଂ ଦିଗୁଳମାତେ ପୃଥିବୀ ଭୁମରେ ସେଥିରେ
କୁଟ୍ଟାଇତ କରିଥିଲେ ।

ଅବଶ୍ୟ କେହି କହ ପାରନ୍ତ ଯେ ଏ କେବଳ କହ
କଲନ୍ତି ମାତ୍ର ତାହା ହୋଇ ନ ପାରିବ । କବି ଅବଶ୍ୟ
ଟକିଏ କଥାକୁ ଅତିରକ୍ଷିତ କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ପାରନ୍ତ ମାତ୍ର
କୌଣସି ବିଷୟର ଅନୁପ୍ରେସରେ କବ ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି
ନ ପାରନ୍ତ । ଗଙ୍ଗାବିଶର ପ୍ରତାପ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା
ପ୍ରମାଣିତ ହେଉ ଥିବା ହୁଲେ ଏ ଉକ୍ତ ମାନଙ୍କୁ କେବଳ

କପୋଳକଳ୍ପିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ବୋଲି କୁଦା ଯାଇ ନ ପାରେ
ବରଂ ଏଶୁତକ ପୋଷକ ପ୍ରମାଣ ଏ ଲେଖା ଅଛି କାଲିର
ନୁହେ । ଶ୍ରାନ୍ତିଦିଦେବକ ଶଜରୁ ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୭
ଶକାବ୍ଦରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ତେବେବେଳେ ସମର
ଷେଷରେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ଯେହି ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରି
ଥିଲେ ସାହୁତ୍ୟ ଷେଷରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କୁତ୍ର ଦେଖାଇ
ଥିଲେ । ସୁତରଂ ନରପତି ତାମ୍ରଶାସନ ଓଡ଼ିୟାମାନକର
ସାମରିକ ଓ ସାହୁତ୍ୟକ ଶରତ୍ର ପରିଷ୍ଵୟକ । ସପ୍ତତ
ସାହୁତ୍ୟରେ ତେବେବେଳେ କିମରି ଉନ୍ନତ ହୋଇ ଥିଲା
ତାର ନିଦର୍ଶନ ଏଥିରୁ ପୁଣ୍ଯ ମାସରେ ପାପ ହୁଏ । ସପ୍ତତ
ସାହୁତ୍ୟର ଏବିଷ୍ୟର ଥାଲେଗନା କରି ଯାଇଛି ।
ତାମ୍ରଶାସନର ଅଭି ଗୋଟିଏ ଶ୍ଲୋକରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ
ଗଙ୍ଗାଶୀୟ ବଜାମାନେ ପଞ୍ଚ ଶୌତ୍ର ମଧ୍ୟ ଶତ ଓ
ବାରେନ୍ତ ନାମକ ଦୁଇଟି ଶକ୍ତି ଲୁହ କରି ଗୋଟିଏଶର
ଜୟାଧ ପାରଥିଲେ ।

ଶତା ବରେନ୍ତ ଯବନା ନିମ୍ନାଞ୍ଜନାଶ୍ୟ
ପୂରଣ ଦୂର ବିନିରଶିତ କାଳିମଣ୍ଡି
ତଦ୍ବିପୁଳମ୍ବ କରୁଣ ଭତ୍ତ ନିସ୍ତରଣା ।
ଗଣାପି ନୂନମମୁନା ସମୁନାଧୁନାତୁତ୍ର
(ନରପତିଦେବ)

ଆୟେ ପୁରେ କହିଥିଲୁ ଯେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ ବାରତୀ
ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ କାହାର ଉପରେ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଶ୍ୟର
କରି ନ ଥିଲେ ତାହାର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ଵରୂପ ତାମ୍ରଶାସନ
ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଲୋକଟି ଉକ୍ତାର କରଗଲା ।

କର ମୁଷ୍ଟରପି ନିର୍ଭର ଦାତା
ବେବନୋଧୀ ସମରେନଧଶାଣଃ
ଉତ୍ତମୁତ୍ତିରୟ କୃଷ ଶାଖିଷ
ଯକ୍ଷରେଣକ (ବ)ରତଃ କରବାଳଃ ।

(ନରପତି)

ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତରବାର ମୁଷ୍ଟରକ ହେଲେ
ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର ଦାତା, ଯଦ୍ୟପି ସଦା କଙ୍କବାନ ତଥାପି ସମରକମ
ଏବଂ ଭୂଷଣଥାକର ହେଲେହେତେ କୃଷ ଶଶର ଅର୍ଥାତ୍ କୃଷକ
ପର ମୋହନରୂପ ଅଟେ । ଗଙ୍ଗାଶୀୟ ବଜାମାନକ ସମର
କୁଣ୍ଠକତା, ଦାନାଳକତା ଏବଂ ଦୋର୍ଧର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତାପ ବିଷୟ
ତାମ୍ରଶାସନରେ ବିଶବ୍ରାତରେ ବର୍ତ୍ତିତ ଅଛି । କେହି ଉକ୍ତାକଲେ
ମୁକୁର ଧର୍ମଭୂଗ୍ରମ୍ବ ମେ ଓ ଯୁଦ୍ଧାରୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ କୃଷ ଦିନ୍ତା
ପାଠ କଲେ ହୁଏ ପାରିବେ ।

ତାମ୍ରଶାସନରେ ଜୋଣାର୍କମନ୍ଦର ନିର୍ମାଣ ବିଷୟ ଉଦ୍ଦେଶ ଅଛି ।

କୁଟୁମ୍ବ ପକାଶମନଶଂ ଦ୍ଵିଜଥାତକୁହା
ମେରୁଂ ଭୁଲା ପୁଣ୍ସାଖ୍ୟ ମହାର୍ଥ ଦାନେଃ
ସ୍ଥାବୁଂ ସୁରୋଃ ସହ ମହାତମ୍ଭୁନ୍ତି କୋଣା-
କୋଣେ କୁଟୀବଳ ମରାକର ଦୁଷ୍ଟରଣ୍ଝେଃ
ଏଥିରୁ ଚାକ ଧନବଳର ପରିଗ୍ରୟ ମିତ୍ରଅଛି । କୋଣା-
କୋଣେ—କୋଣାକି ।

ପୁଣ୍ସେଇ ଶିଳା ଲିପିରେ ସନ୍ଧାନେଇର ଦେବକ ସମର
ଭୁଣିତା ବିଷୟ ବଞ୍ଚିତ ଅଛି । ଏକବିଜେନ୍ଦ୍ର ର ସଜା ଅନନ୍ତର
ସମଦେବକ ପୁଣ୍ସ ଥିଲେ । ତହିଁରୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଲୋକଟି
ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସର୍ବ ଦିଆଗଲ ।

ହସ୍ତ୍ୟପରତଃ ଶୁଭରୁଦରମ୍ଭଃ ଶେଳନ୍ତି ସଦବୁଜାଃ
ପ୍ରେଜରେ ପର୍ବ୍ର ପୃଷ୍ଠାକ ପଟଳେନ୍ଦ୍ରିକରନ୍ତମନ୍ୟତେ
ସମ୍ମାଧଃ କଟକେଷୁ ମୌଳିକୁ ପଦନ୍ୟାସଃ କୁଳଶ୍ଵାରୁତଃ ।
ବଜ୍ରାୟତ ନ କାତିରୁତଳପରତଃ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂକୃତଃ ।
ଦିଶେଷ ବିବରଣ ଲଗ୍ନ ମୁକୁର ଶର୍ଥଭ୍ରମ ଗମ ଓ ଗମ
ଧର୍ଯ୍ୟା ଦେଖ । ଏଥରେ ଗୋଟିଏଗଲ ଶ୍ରମଦେବକ କାହିଁ-
କଳାପ ଲଖିତ ଅଛି ମାତ୍ର ସମୟର ନିରଣ୍ଣନ ନାହିଁ ।

ତେଷମ୍ୟଶେ ବିଶଦ ଯଶ ସାଂଶୋଦଗର୍ଜ କ୍ଷମତା
ବ୍ୟାକବ୍ୟକ୍ତଃ ନରଦରତମୋ କେନ୍ୟାତରନ ପତ୍ରକ ।
ଦର୍ପାଦାମଦ୍ଵିଯ ମଦନଦୀ ଶାର୍ଥ ସନ୍ୟାତିନୋ ଯ,
ନ୍ତି ସିଂଶେନ ପ୍ରତି ନୃପତୁ ପ୍ରାପିତା ମୋଷ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।
ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଉଚ୍ଚିତ ଯଥା ସଜାମାନଙ୍କ କଣେରେ ସଜା
ବ୍ୟୁତ୍ତିର ସାମାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁକର ତେଜ ସର୍ବ ଅଭିଭୂତ ହେଲେ ।
ଏହାକ ଶତ୍ରୁରେ ବିଷୟ ସଜାମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଉତ୍ତର
ଗଜାବଳୀର ମଦଜଳବାହନ ନନ୍ଦାପୁ ଶାର୍ଥରେ ସନ୍ୟାସୀ
ହୋଇ ମୋଷ ଲଭ କରିଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଦ୍ଧ କୁମ୍ବରେ ପ୍ରାଣ
ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

ଗଜବଶାନୁରାତ ନ ମକ ପୁଣ୍ସରେ ଗଜବଶର ପାରଦ୍ର
ପରିଜୀତି ହେ ଇଅଛ । ଏ ପୁଣ୍ସକ ଶର୍ତ୍ତ ପ୍ରାୟ ୪୫୦ ବର୍ଷ
ପୂର୍ବେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ପୁଣ୍ସକଟି ହୁଣ୍ଡ ତ୍ରୁଷାରେ ଲଖିତ
ଏବଂ ଚିନ୍ତାବ୍ୟ ନାମରେ ଅଭିହତ ।

ଏ ପ୍ରଥମରେ ତମନୁକ ବିଷୟ କୁହା ଯାଇପାରେ ।
ଓତ୍ୟାମାନଙ୍କ ବାହୁବଳ ଦ୍ୱାରା ତମନୁକରେ ବିଜ୍ଯ ପ୍ରମୁଖ
ଗୋତା ହୋଇଥିଲା । ତମନୁକ ଉତ୍ତର ସଜାକ ଅଧୀନ ଥିଲା ।
ତମନୁକ ଏକ ସମୟରେ ଉତ୍ତରରେ ଏକାଶ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ
ପୋତାରେ ବନ୍ଧୁ ସୁତ ରହିଥିଲା । ତମନୁକ ନାମକ ପୁଅକ
ଆୟୁରେ ଉତ୍ତର ବିଶେଷ ବିବରଣ ଦିଆଯିବ । ଗାନ୍ଧୀ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁଳୀଯାଇ ପାରେ ସେ ଏତାର ଅଦ୍ୟାବଧି

ପ୍ରାୟକେତୁ ଅଛି । ବଦ୍ୟମାନ ଅଛି ଦିଆ;—ମରନାଗତ,
ଭୁର୍କାଗତ, କରୁବୁରୁଗତ, ମହିଷାଦଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୁମାରଗତ,
ହିଜିଲଗତ । ଏ ଗେତୁମାନଙ୍କରେ ସମୟ ବିନାମାନେ ବସନ୍ତ
କରିଥିଲେ । ତୁର୍କାଗତ ସନ୍ଧିକରେ ଶୁଣୁରାତ ନାମକ ଏକଗତ
ଅଛି । ତୁର୍କାଗତର ସାମନ୍ତ ବିଶାଖ ଜଳନ୍ତ ମହାପାତ୍ର,
ଏମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାତ କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଅଦ୍ୟାବଧ ପୁଣ୍ସ ସନ୍ଧିକଟରେ
ବାପ କରିଥିଲୁ ଏମାନେ ଉପାତ ଧାରଣ କର କାର ଜାତ
ମଧ୍ୟରେ ପରିଗଣିତ; ଏମାନେ ଗଜପତି ବଣ ବୋଲି ପରିଗ୍ରୟ
ଦିଅନ୍ତ ।

ମୟୁନାଗତର ସଜା ଗଢ଼ାତ ସଜା ବୋଲି ପରିଗ୍ରୟ
ଦିଅନ୍ତ । ଏହାକ ପ୍ରଥମ ବିଜଧାମ ବାଲସୀତାଗତରେ ଥିଲା,
ଏ ଗତ ଅଛ ପ୍ରାଚୀନ ଗତ । ୧୧୦ ଶତାବ୍ଦିରେ
ସେବକେବେଳେ ଗଜପତ ବଣୀୟ ତୁର୍କଗଦେବ ଉତ୍ତରକରେ
ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଦିପ୍ତା କଲେ ସେ ସମୟରେ ସଜା କାଳିଦାସ ସାମନ୍ତ
ତାବର ଜଣେ ପ୍ରଥାନ ସେନାପତ ଥିଲେ; ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ
ବିଜବଶର ଜଣେ ପୁରୁତନ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାଓ ବିଜ୍ୟୀପାର ଥିଲେ ।
ସେବକ ସୀଗଢ଼ରେ ଆଇ ବିଜଯାସନ କଟୁଥିଲେ ଏବଂ ସେ
ଏ ଅଷ୍ଟଳରେ ଉତ୍ତରକରେ ସେନାପତ ଥିଲେ । ୧୩୦ ଶତାବ୍ଦିରେ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନାନନ୍ଦ ବାହୁବଳୀନ୍ଦମାନକ ଜଣେ ବିଜ୍ୟାକ ତୁର୍କାଗତ ଏ
ରହିବଶରେ ଜନ୍ମ ପ୍ରଥମ କଲେ, ସେହି ଦିନ ଏ ବିଜବଶରେ
ଏ ଉପାଧ ପ୍ରତିକରିତ । ଏହାକ ବିଜନ୍ତ ସମୟରେ ଉତ୍ତରକ
ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେବରକ ତମିଲିପି ବିଜଧାମ କ୍ଷମତା ହ୍ରାସ ଦେଖି
ତାବତୀରୁ କର ବୁଦ୍ଧିଥିଲେ ମାତ୍ର ସେ ଅସ୍ତିତ୍ବ ହେଲେ ।
ଉତ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧକ ସେନାମାନେ ଦୁର୍ଗାବରସ୍ତ କର ସଜା
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧର ଉତ୍ତରକେବଳରକ ନିକଟକୁ ନେବିଗଲେ ।
ସେନାମାନେ ବିଜଧାମ ଶାର୍ମିଳି ବୋର୍ଦ୍ଧନ କଟୁଥିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ସଜାତ
ବିଜ୍ୟ ଓ ରଣନ୍ତରୁଣ୍ୟ ଦେଖି ଉତ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶେଷ
ଅନୁଭବ ହେଲେ ଏବଂ ବିଜଧାମ ଉତ୍ତରକ ରାଜପତ, ବାର,
ତୁର୍କା, ନିଶାଶ ପ୍ରତ୍ୱତ ସମୟ ବିଜନ୍ତ ଓ ବାହୁବଳୀନ୍ଦ
ଉପାଧ ପୁରୁତର ସର୍ବ ପ୍ରଦୀପ କଲେ । ବାହୁବଳୀନ୍ଦ
ଉପାଧୀରୁ ଅନେକ ଲୋକ ଶେର୍ଷା ଅନ୍ତରେ ବାପ କରିଛନ୍ତି ।

ମୟୁନାଗତର ଅନ୍ୟ ନାମ ଲୁଭେନଗତ ଥିଲା ।
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ଲୁଭେନଗତାଧ୍ୟକ୍ଷାର ଶ୍ରଧରକୁ ସବ୍ରାନ୍ତ କରି
ଗତ ଅଧିକାର କଲେ ଏବଂ ଗତକୁ ସୁନ୍ଦରତତ୍ତ୍ଵକୁ ପ୍ରଦେଶ
କରିଥିଲେ । ଏ ଗତର କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ୨୭୨୫୦୦୦ ରାଜ୍ୟରେ
ଦୁର୍ଗାଗରୀ ଏରାଜାର ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ୧୦ ପୁଟ ଜଳ ଥାଏ ।
ପରାମାର୍ଶ କୁମ୍ଭର ଓ ଗର୍ବର ପରିଗ୍ରୟ ସର୍ବରୁତ୍ତି, ସର୍ବରକ୍ଷା କରି

ଦୁର୍ତ୍ତ ଅବସ୍ଥେ କରିବା ଅସ୍ମୁକ । ପୁସ୍ତ ବଜାକ ପରି ଏ
ବଜାକର ପୁଷ୍ଟ୍ୟାରଣେକ ହୁଏ । ଗୋକର୍ଣ୍ଣନ ତଳଦାଙ୍ଗଳରକ
ଗଡ଼ ନାମକ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ କର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ।
ଏଠାରେ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ଦେବଦେଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି ।
(ପ୍ରତିକ ଉଗବଣ୍ଣରରଣ ପ୍ରଧାନ କୃତ ମହିଷାଦଳ ସଂକଳନ
ନାମକ ପସକ ଓ ତମଳକ ଉତ୍ତରାସ ପୁସ୍ତକ ଦସ୍ତଖତ୍ୟ) ।

ବାଜନେକ ଉତ୍ତଳରେ ଶରଦ୍ଵସ୍ତୁତକ ଜୟାଧିମାନ ସେଯର
ପ୍ରତି ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ ତମଳୁକରେ ସେହି
ଜୟାଧିମାନ ଅଛି ଏବଂ ଏଥରୁ ପ୍ରଭୁ ଜାଣ୍ଯିବ ଯେ ତମଳୁକର
ଅଧିକାରୀମାନେ ଓଡ଼ିୟା ଏବଂ ତମଳୁକରେ ବିନେ ଓଡ଼ିୟାମାନେ
ଦିଲ୍‌ଲୁ ବୈଜୟନୀ ହାପନ କରିଥିଲେ ।

ଉଚ୍ଚଲୀୟମାନେ ସମ୍ରାଟୀୟ ନିୟମମାନ ଲପିବକ
କର ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଗୋଦିନ
ଶାମନରୂପ “କାର ସଂଖ୍ୟ” ନାମ ପୁସ୍ତକ ସହିତଭାଷାରେ

ରତନା କରସ୍ତାଳେ । ହଣ୍ଡରସାହେବ ପ୍ରାଚୀନ ଉଚ୍ଛଳ
ସମ୍ଭାଷ୍ୟ ତୁଳିନ୍ୟସନାନ କବୁଞ୍ଚିକାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏ
ପୁସ୍ତକର ଗରବ୍ୟ ଗାଇଥାଳେ । ଏ ପୁସ୍ତକ କିମ୍ବାଂଷ ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
ଲିଖିତ ହୋଇଥିବାର ସେ ସିବାନ୍ତ କରସ୍ତାଳେ । ତବୁ ରଙ୍ଗବଳ,
ରୁଦ୍ର ଚନନା, ଅଷ୍ଟଶତ ବ୍ୟକ୍ତବାରର ବିଧିକ୍ଷାଧାରମାନ
ଦଶବର୍ଷାବେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଳେ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିସ୍ବା
ପୁସ୍ତକ ତାଳିକା ହୋଇ ନାହିଁ । ପୁସ୍ତକମାନ ଦସ୍ତଗତ ହେଲେ
ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରସ୍ଥିବ ।

ଅଜ ଖୁଣ୍ଡାରେ ସୁନ୍ଦର ସମନ୍ତିଯୁ ପୁଣ୍ୟକ ଗୋଦାବର ମିଶ୍ର
ନାମକ ଜଳେକ ପଣ୍ଡତ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦୁଦେବ ସଜାକ ସମନ୍ତରେ
“ହରହର ରତ୍ନବଳ” ନାମକ ପୁଣ୍ୟକ ରତ୍ନନା କରିଥିଲେ ।
ଏଥୁରେ “ଅସ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର, ହସ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର” ଅଛି, ସଦାଚିତମାନଙ୍କ
ବିଷୟ ଅଛି ଏବଂ ଧନ୍ୟେବ ବିଷୟ ଅଛି । ଏ ପୁଣ୍ୟକର
ସମ୍ପଦ ସମାଲୋଚନା ପରେ କାହାଯିବ ।

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ

ପଇସା-ଧର୍ତ୍ତ-ଟୋସ-ଫେବ୍ରୁ

ଭାଷାର ମିଛେସ୍ତ ସାଧନସ୍ଥ ପଢ଼ିଲୁବେଳେ ପ୍ରାସ କିପରି
କରିବାକୁ ହୁଏ ପଢ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବହୁରେ ପଢ଼ି କୌଣସି
idea କରିବାର ନ ଥିଲା । ବିଶେଷତଃ laboratoryରେ
ଯଦି ଅଧ୍ୟାପକ ମହୋଦୟ ଅମୂଳାନଙ୍କ ସମ୍ମଗ୍ରେ ବାଲି ଏବଂ
ସୋଡ଼ା ମଶାର କାର ଚିଅର କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ
ତାହାଦେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଅମୂଳାନଙ୍କର ଧାରଣା ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଦୃଢ଼ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଅମୂଳାନଙ୍କ ତ ଅଧ୍ୟାପକ
ମହାଶୟ କେବେ କାର ଚିଅର କରିବା ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି !
ସେହିପର, କିମ୍ବା ଭାବରେ ଘୋଡ଼ା ଉଥାଟର, ଲେମୋନେଡ୍
ପ୍ରତ୍ଯେତ ଚିଅର କରିବାକୁ ହୁଏ ତାହା କିତାକରେ ପଢ଼ିଥିଲୁ
ମାତ୍ର କେବେହେଁ ଅଧ୍ୟାପକ ମହୋଦୟ ଚିଅର କରି
ଅମୂଳାନଙ୍କ ରୂପିବାକୁ ଦେଇ ନ ଥିବାରୁ ଅମ୍ବେମାନେ ଏ
ତଣୟରେ ମଧ୍ୟ କେବଳ “well versed in books
but shallow in ourselves” ହୋଇ ରହିଥିଲୁ ।
କିନ୍ତୁ କିନ ପୂର୍ବେ ମୋର କିନ୍ତୁ ଶାୟକ ବିଷକମେହନ
ଷେନାପତିକାରୀ ଜାଣିଲ ସେ ସେ ଭାଗିତ୍ୟରେ ସାବୋର
କୃତିବିଦ୍ୟାଳୟ (Agricultural College) ରେ
ପୁରୁଥୀତାବେଳେ ପ୍ରତିକିନ ନିଜ ହାତରେ ନାନାପ୍ରକାର
beverage ଚିଅରି କରି ଖାଉଥିଲେ । ମୋର ଏହା
ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରହ ହେଲା । ଅମ ବସାରେ (ମୁଁ
ସେବବେଳେ କଟକରେ ଥିଲା) ଜଣେ କବିତା ଏବଂ ପ୍ରକାଶି

ନାମ ଶ୍ରାବନାର୍ଥନ କର କପରି ସୋଡ଼ା ଟ୍ୟୁଟର, ଲିମୋନେଟ୍ ଘରେ ତଥରେ କରିବାକୁ ହୁଏ ଜାଣିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟା କାହାକୁ ଶିଖା ଦେବାର୍ଥି ଉଚ୍ଛଳକ ନ ଥିଲେ । ଯୁଗରୂପଙ୍କ ମୁଁ ବିଷଳବାହୁନ୍ତି ମୋର ଅଗ୍ରହ କଣାଇଲା । ସେ କହୁଲେ ମୁଁ ଶିଖାଇ ଦେବି । ଏକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଖାଇ ସୋଡ଼ା ଟ୍ୟୁଟର ବୋତଳ ଧେନି, ତାଳ ବିଷଳାକୁ ଦୌଡ଼ିଲା । ସେଠାରେ ସୋଡ଼ା, ଟାର୍ଟାରିକ (tartaric acid), ତିନି ପ୍ରଭୃତି ମିଶାଇ ଲିମୋନେଟ ତଥର କରିବାକୁ ବିଷଳୁଁ । ମୋର କେବଳ ଲିମ୍ୟୁଥାଏ କିପରି ବୋତଳର ଠିକ୍ ପଦ୍ୟାବ୍ଦୀ କାର ହେବ ଦେଖିବ । କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପା ବିଫଳ (Experiment failure) ହେଉଗଲା । ଥର, ଦୂର ଥର, ତିନଥର ଅର୍ଥାତ୍ କରାଇଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ପରସ୍ପା ବିଫଳ Experiment faillured ହେଲା । ସରେ ବିଷଳବାହୁ କହୁଲେ ସେ ଠିକ୍ Right proportion (ଠିକ୍ ପ୍ରାପ) ଦ୍ଵାରା ଯାଇଥାରୁଛନ୍ତି । କରେଇରେ ପୁଣି ଏସିଢ଼ି (acid) ଦେଇ ପରସ୍ପା କର କଣାଇବେ । ମୁଁ ବିଫଳ ମନୋରଥ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେର ଅସେଲା । ବିଷାରେ ଯେଉଁ ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ ସଲରେ ବାପ କରୁଥିଲା ସେମାନେ ପରିଚିଲେ "Sir" ଶିଖିଲେ ? ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଶିଖିବାର ଅଗ୍ରହ ଥାଏ । ମୁଁ କହୁଲା ବିଷଳ କାରୁ କଲେଜରୁ ଏସିଡ୍ acid ଅଣିଲେ ପୁନଃ ପରସ୍ପା (fresh experiment) ହେବ । ସେମାନେ

ମୋତେ ସେହି ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ମୁଁ ଏଥିରେ ନିଜ ପାର୍ଶ୍ଵରେ କିଛି ଭାବିତ ହେଲି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମୋର ବନ୍ଧୁଙ୍କର failure ପାଇଁ ସେ ଯେ ମୋନେ ମୋ କଥାକୁ ଦେଖି ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ସେଥି ପାଇଁ ଭାବିତ ହେଲା । ଯାହାଦେଉ, ଏଥର ଦିନରେ ଗୋଟିଏ carbonic acid gas ତଥାର କୁଥୁମ୍ବିବା କିମ୍ବା କାମାଳରେ ନିଜ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲା । ଏଥର ସ୍ମୂର୍ଖ ନ ହୋଇ ଯିବ କୁଆଠା ? ଅଛିର ମଧ୍ୟ କିମ୍ବର ଭାବରେ pressure ଦ୍ୱାରା gas, liquid ହୋଇ cylinder ରେ ରହୁଥିଲା ତାହା ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲା । ତରଳ carbonic acid କିମ୍ବର ଭାବରେ ଏହପରି ଗୁରୁ ଦ୍ୱାରା ବୋତଳରେ ଭାଣ୍ଡି ହୋଇ ବହି ହେଉଥିଲା ଦେଖିଲା ।

ଗୁରୁଥାତର ଅନେକ ଦିନୁଁ ପେକ୍ଟିଷନ୍‌କେଲେ ପଢି ଥିଲ ଯେ ଥରେ କେବେଳ ଗୁଡ଼ିଏ ନାବିକ ବାଲ ଉପରେ ଭାତ ଗନ୍ଧ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେତୁକି କିମ୍ବର ଦେଖିଲେ ଯେ କରବକିଥା ସୁନ୍ଦର ପଦାର୍ଥ ଯାହାକୁ ଆମ୍ବାମାନେ କାଗଜାମ ଦେଇଥିଲୁଁ, ନିମିତ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏ କଥାରେ କେତେବେଳେ ପଢି ଅଛି କୁହା ଯାଇ ନ ପାରେ । କାରଣ କାର କିମ୍ବା କରିବାକୁ ହେଲେ ଅଛି ଉଚ୍ଚ temperature ଦରକାର । ଏହି ଉଚ୍ଚ temperature ଅଭିବ୍ରୁ ଭାବରେ ଅନେକ Glass Factory ୧୦ ବର୍ଷ ଅଗ୍ରାହୀ ଫେଲ ମାରେଥିଲା । ୧୩୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ ଉତ୍ସାହ ନ ହେଲେ କାରିଙ୍ଗ ingredients ବୁଝିବ ତରଳିବ ନାହିଁ, ନ ତରଳିବା ଯାଏ କାର ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ପୂର୍ବେ ଅମ୍ବାଲତାରେ ଗୋଟିଏ କାରର factory ଥିଲା । ତାହା ଏକ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗର୍ଭମେଣ ହାତକୁ ଆସି ତାହା ନିକାଶ ପାଇଲା । ମାନ୍ଦାଜିବ କାର factory ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତା ଭୋଗ କରିଥିଲା । ତଥେବେ ଭାଲୁଗୁର ଗ୍ରାସ factory । ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ ଗର୍ଭମେଣ ଭାଲୁଗୁରରୁ ଯେଉଁ ଲେକକକୁ ସରକାର ବୃତ୍ତିଦେଇ ରହାଇବୁ କାର ନିର୍ମାଣ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପଠାଇ ଥିଲେ ଯେ ଲେକକ ସମୟ ଶିକ୍ଷା କର ଅସିଲା ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ କିମ୍ବର ଭାବରେ ଦୂର୍ବଳ ତଥାର କଲେ ଯନ୍ତ୍ରାବ୍ୟ ତାର ନିକିଳ ଘାଟକ ଭାବରେ କିମ୍ବର ରହିର ପ୍ରକାର ଜନ ସେହି ପ୍ରତି ବିଶେଷ ମନୋଯୋଗ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ସୁତରଂ ଏଠାକୁ ଅବ୍ୟକ୍ତ ତଥାର କରି ପାଇଲେ କାହିଁ । ଯେଉଁ ଦୂର୍ବଳ ତଥାର କଲେ, ସେଥିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ରହିଲା ନାହିଁ । ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ବାହାର ଗଲା । ଏହାରେ ଭାବରେ failure ହେଲେ । ଭାବରେ ଗ୍ରାସ ପେକ୍ଟିଷନ୍ ଗର୍ଭମେଣ ହାତକ ଯାଇ ଅନୁଭବକାର୍ଯ୍ୟ ଦେବାର ଆହୁରି

କେତେବୁଡ଼ିଏ କାରଣ ରହିଥିଲା । ସର୍କାର ପ୍ରଥମରେ ରକ୍ଷିତ, ମେଦିନୀ, ଏର ପ୍ରତିକରିତରେ ଅଧିକ ଟଙ୍କା ବ୍ୟାସ କଲେ ଏବଂ ଯେଉଁ ଗ୍ଲାସ ସେହି ପେକ୍ଟିଷନ୍ରେ ନିମିତ୍ତ ହେଲା ତାହା ବିଦେଶୀୟ କାର୍ତ୍ତ୍ରବ୍ୟ ସହିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅଛିର ଗୋଟିଏ କାରଣ ଅଛି ସରକାର factory ନିଜ ହାତକ ନେଇ factory ର ଉନ୍ଦରି ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ expert ନିଯୁକ୍ତ କଲେ, ଉକ୍ତ expert ମାନେ ଭାବରେ କାର ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବର ଉନ୍ନତ ଉଚ୍ଚତା ହେବ ସେଥିପୁରୁ ସମୟ ନିଯୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଏହପରି ଭାବରେ ଭାବରେ capital ରେ ଉତ୍ସେଷର problem ସାଥର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ଭାବର ବର୍ଷରେ ୧୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ କାର factory ପ୍ରତିକରି ପତନ ହୋଇଥିଲା ।

ପଇସା—ଫଣ୍ଟ୍—ଗ୍ଲାସ—ପେକ୍ଟିଷନ୍ର ବିଶେଷକ ଏହି ଯେ ଏଥିରେ କୌଣସି ବିଦେଶୀୟ ନାହାନ୍ତି ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପେ ଦେଶୀୟ ଲେକକର ଥିଲ, ବିଦ୍ୟା, ରୁକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ଗୁଣିତ ହେଉଥିଲା । ଏହାର କମିଟି ମେମ୍ରମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାବରେ ବାଧୀ, ଏହାର ପୁରିଶେଣ୍ଟ୍ରେ ଭାବରେ ବାଧୀ, ସମେପତ୍ର ବିଦେଶୀୟ expert, ବିଦେଶୀୟ ମସ୍ତିଷ୍ଠ ଏଥିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହାର ନାମ ପଇସା—ଫଣ୍ଟ୍—ଗ୍ଲାସ—ଫାକ୍ଟ୍ରୀ, କାରଣ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଗୁଡ଼ା ଦେଇ ମଧ୍ୟ ତାହା ବୁଝାଇ ହୋଇ ଆଏ । ଥି ଏକର ଶୁଳ୍କରେ, ତରଳକାର୍ତ୍ତରେ ଜଣେ ଲେକ ପଇସାଫଣ୍ଟ୍ ଲିଖିତ ଗୋଟିଏ ପଢି ଦେବରେ ପକାଇ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ବାକୁ ଥରି ବୁଲୁଥାଏ । କେହି ଅଣାଏ, କେହି ଦୁଇ ପଇସା, କେହି ପଇସାଟିଏ, ବଜାର ହେଲେ ସେହି ବାକୁ ମଧ୍ୟକୁ ଗଲାର ପକାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଅଭିନ୍ଦରେ ତରଣ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅଦ୍ୟା ହୋଇ ଏହି ଫାକ୍ଟ୍ରୀ ୧୫୦୭ ସାଲରେ ପୁନା ଷ୍ଟେବଳତାରୁ ତିକ୍ତ ଦୂରରେ ଦୁଇ ତନିଟା ଷ୍ଟେବନ ପରେ ଟାଲିଗାଥ ନାମକ ଶ୍ଵାନରେ ଏକ ପାହାଡ଼ିଆ ଜାଗା ନିକଟରେ ପ୍ରାପତ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ୧୫୦୭ ସାଲରୁ ଅରମ୍ଭ ହୋଇ ଏହି କେତେବର୍ଷ ଥରି ଏହା କିମୋଲକ ଯଥରେ ଗୁଣିଥିଲା । ଏହି କେତେକ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟର ଉକ୍ତ ପେକ୍ଟିଷନ୍ରେ ଅଛି ଟ୍ୟୁନ୍‌ହୁନ୍‌ରୁ ୩୦୦୦୦୦ ଟାଲି ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ୫୦" pipe ମୋନ୍‌ଟ ର ଗୋଟିଏ chimney କିଣିବାରେ ଟ୍ୟୁନ୍‌ହୁନ୍‌ରୁ ଲାଗିଥିଲା । ଅଭିନ୍ଦବ ପାଇଁ ଜାଗାନ୍ତି କେତେବୁଡ଼ିଏ ହାଣ୍ଡି କଣା ହୋଇ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ Oil Engine ଥାନ୍ ଦାମ ଦେଇ କଣା

ହୋଇଥାଏ । ଅଉ କେତେବୁଦ୍ଧିର ଗ୍ଲାସ ଏବଂ ନୂହା ପାଇପ । ଏହାହିଁ କାରଣାନାର ଯନ୍ତ୍ର । ଅଧିକ କିଛି ନାହିଁ । ଆଉ ଭରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଳ୍ପ ଯେଉଁ ସବୁ କାର factory ଅଛି ତଳାଧୂର ଏହି factory ଟି କେବଳ ସିଙ୍ଗ୍ରେଣ୍ଟ Indian. ଅବଶ୍ୟ କୋମ୍ପାଇ, ଅମାଲ୍, ଅଞ୍ଚାଦାବାଦ, ଜବଲପୁର, ପିଲ୍ଲୋଡ଼, ବିଜୋଇ, କଷାଡ଼, ବରେଦା, ପିରୋଜାବାଦ, ସୁଅଥେଡ଼, ପ୍ରଭୃତି ହୀନରେ ଯେଉଁ କାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥାଏ ସେମାନଙ୍କ ଭୁଲନାରେ ଏହା ଯେ ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାହା କୁହାଯାଇ ପାରେ ନା କିନ୍ତୁ କେତେକ ବିଷୟରେ ଏହା ସବ୍ରାତକୁଣ୍ଠ । ଜାପାନର କାର ଦ୍ୱାରି କେବଳ ୧୦ମାଣ୍ଟ କିନ୍ତୁ ଏଠାକାର କାର ଦ୍ୱାରି ଖୁବ ମନ୍ଦରୁହି । ଏପରିକି ଏହା ଯୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ବିଦେଶୀୟ କାରଦ୍ୱାରି ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ସମକଷ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ସୁପରଶେଣ୍ଟ୍ ମୋଟେ କହୁଥିଲେ । ଏପରି ଥଣ୍ଡା ଜନ୍ମବା ସହଜ କଥା ନୁହେ ।

ଗ୍ଲାସ ତିଆର କରିବାକୁ ହେଲେ କେତେବୁଦ୍ଧିର operation କରିବାକୁ ହୁଏ । ସବୁ ପ୍ରଥମରେ କାଲ, ଘୋଡ଼ା ଏବଂ ଚାନ୍ ଏହି ତିନି ପଦାର୍ଥରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଗରେ ମିଶାଇ furnace ଅର୍ଥାତ୍ ଚାନ୍ସିରେ ତରଳାଇବାକୁ ହୁଏ । ଟାଲିଗାର୍ଡ ପଇସା-ଫଣ୍ଡ-ଗ୍ଲାସ-ଫେନ୍କ୍ଟ୍ସରେ ୧୦୦ ଭର ଉଚ୍ଚନର କାଲ ସହତରେ ୫୦ ଭର ଘୋଡ଼ା ଏବଂ ୧୦ ଭର ଚାନ୍ ଟିଶାଇ ଥାନ୍ତି । ଏହା ଛଢା ପୂର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଭଜା ଗ୍ଲାସ ପାଇଥାନ୍ତି, ସେଥିରୁ କିଛି କିଛି ମିଶାନ୍ତି । Furnace ଅର୍ଥାତ୍ ଚାନ୍ ମଧ୍ୟରେ ୪୫ କିମା ୨୫ ଡାଟି ବସି ପାରିବ । ଦୁଇଟା ଚାନ୍ ଅଛି । ଧାନ ଚାନ୍ଟାକୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ରୁଣି ସେମାନେ ବଡ଼ ଚାନ୍ ନିର୍ମାଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ହାତିର ଥାରଣ କରିବାର ପରିମାଣ (capacity) ୪୦୦ ପାରିଣ୍ଟ ।

ଏହପରି ହାତିର ମାନଙ୍କରେ ବାଲି, ଘୋଡ଼ା ଏବଂ ଚାନ୍ ଭାଗ ଅନ୍ତରୀମିଶାଇ ଚାନ୍କି ମଧ୍ୟରେ ରଖନ୍ତି ଏବଂ ପଥରକୋଇଲା ଚାନ୍କି ଯେପରି ଜାଳନ୍ତି ସେହିପରି ଚାନ୍କି ପଥରକୋଇଲା ଦ୍ୱାରା ଜାଳନ୍ତି ଏବଂ ଉପରି ଭାଗ ସବୁ ମାଟି ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଅବୋର ପକାଇଥାନ୍ତି । ଚାନ୍କିର ଦୁଇତିନି ପାଖରେ ଉପର କାହାରିବାର ବାଟ ରଖା ହୋଇଥାଏ । ତାହା ନ ହେଲେ ଅତ୍ୟକ୍ତ ଉପର ଦ୍ୱାରା ଚାନ୍କି ପାଇସିବ । ଉକ୍ତ ବାଟଗୁଡ଼ିକରୁ ଉପର ବାହାର ମାଟି ରିତର ନଳ ପଥରେଇ ଶେଷରେ ଚିମ୍ବି ବାଟ ଦେଇ ଉପରକୁ ରିତ ବାନ୍ଧିଲା ସହତରେ ମିଶାଯାଏ । ଉପର ପବନ ସଙ୍ଗେ ବାହାର ଯାଏ । ନେବଳ ଉପର କରି ଯନ୍ତ୍ର ଉପର ଏକା ତହିନ ପାରେ ।

ଅତେବକ କୌଣସି ବୟସ ସହତରେ ଉତ୍ତର ବିମ୍ବି ପଥ ଦେଇ ବାହାର ଯିବ । ଫଳଟି, ସେତେବେଳେ ଗରମ ପବନ ବିମ୍ବି ପଥ ଦେଇ ବୁଝିରୁ ବୁଲିଯାଏ, ଚାନ୍କି ମୁହଁବାଟ ଦେଇ ଦ୍ଵାରା କରି ଥଣ୍ଡା ପବନ ପ୍ରବେଶ କରେ ଏବଂ ଏହିପରି ଭବରେ ଚାନ୍କି ବାଯୁ ମଧ୍ୟରୁ ଅମ୍ଲଜାନଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଦେବା ଯେଉଁ ବେଶ ଲଜ୍ଜାଥାଏ । ଚାନ୍କି ମଧ୍ୟରେ ୨୭ ଘଣ୍ଟା ବନ୍ଦବା ପରେ ହାଣି ମଧ୍ୟରୁ ବପୁରୁଷକ ତରଳ ଯାଇ ମିଶିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ତରଳ କାରି ଥାଳାର ଥାରଣ କରିଥାଏ । ୧୩୦୦ ଟାର୍ଟି ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ଼ ଉପର ନପାଇଲେ ତରଳ କାର ମିଳେ ନାହିଁ । ଏହି ପରିମାଣର ଉତ୍ତର ମିଳିଲ କି ନାହିଁ ଦେଖିବା ପାଇଁ Pyrometer ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ଅଛି । ତଦ୍ୱାବରେ ମୋଟାମୋଟି ଜାଣିବା ପାଇଁ Seger's Cone ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଟାଲିଗାର୍ଡ ଫେନ୍କ୍ଟ୍ସରେ ସେବନ୍ତ କିଛି ନାହିଁ, କେବଳ ବୟସର ଭଜଦ୍ୱାରା ସେମନେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ନୂହା ପାଇସର ଅଗ୍ରଭାଗ ଦ୍ୱାରା ହାଣିରୁ ଟକିଏ ତରଳ କାର ବାହାର କରି ଦେଖନ୍ତି ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ ତରଳିଛି କି ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ ତରଳ ଯାଏ ଏବଂ କାରର ବୟସ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦ୍ୱାରା ସେତେବେଳେ ଖାତି ପିଟ ଲୁହାର ନଳର ଗେଟ୍‌ଟିଏ ପାଖ ପିକକାର ମୁହଁ ପରି, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁହଁଟି ଖୁବ ଶୈଳେ । ସେହି ପାଖ ମୁହଁକୁ ସେହି ତରଳ କାର ମଧ୍ୟରେ ବୁଢ଼ାର ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେତେବେଳେ କେତେକ ତରଳ କାର ସେହି ମୁହଁରେ ଲେଣିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଅପର ପାଖ ଦେଇ ମୁହଁରେ ପୁକ୍କିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି, ତଦ୍ୱାବ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଶୈଳେ କାରର bulb ଗଠିତ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ବଢ଼ି କରିବାର ଲଜ୍ଜା ଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ବୟସ ପାଇଁ ସେତିକ ବଡ଼ Bulb ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ନ ହେଲେ ପୁଣି ଅର ଥରେ ତରଳ କାର ମଧ୍ୟରେ ସେହି ନଳକୁ ବୁଢ଼ାନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ୱାବ ଅର୍ଜିକୁ ତରଳ କାର ସେଠାରେ ଲାଗିଯାଏ । ପୁଣି ପୁକ୍କି ବଢ଼ି କରନ୍ତି । ପରେ ସେହି Bulb ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଲ କାରକୁ ପ୍ରାଣ ରଖି ଅଧିକ ୧୦୦ ଲୋବ କରିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଯାଏ ସେତେବେଳେ ଅର ପୁକ୍କିବାର ପ୍ରସ୍ତେଜନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

କାର ଏତେବେଳେ ରୟେନ୍‌ର ବଡ଼ ଗରମ ଥାଏ, ସେଥିରେ ନାତ ଦେଇ ଦେବ ନାହିଁ । ଚାନ୍କିରୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ତରଳ କାରର ଉପର ଉପର ୧୦୦ ଟାର୍ଟି ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ଼ ଥାଏ । ଏହି ପୁକ୍କାଫୁଲି ସରେ ଏହାର ଉତ୍ତର ୧୦୦ ଟାର୍ଟି ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ଼କୁ ଅର୍ଥାତ୍ । ଚାନ୍କିମାର ଏହାଜ ଥାରା ଲାଇ ପାଇଁ ମୋଟିଏ

ଗରମ ସରେ ରଖନ୍ତି । ଗରମ ଘରେ ନ ରଖିଲେ, ଥଣ୍ଡା ସରେ ଦଠାତ୍ ଥଣ୍ଡା ହେବାକୁ ଯାଇ ଶୀଘ୍ର ଅଚ୍ୟତକ ସରୁତକ ହେବା ଯୋଗୁଁ କାର ସବୁ ଛାଇ ଯିବ । ସେଥିଗାର୍ ଏପର ସରେ ରଖନ୍ତି ଯାହାର ଉତ୍ତାପ କିମେ କିମେ ଥଣ୍ଡା କର ଯାଇ ଗାରେ । ଏହିପରି ଭବରେ ଥଣ୍ଡା ହେବାକୁ କାଚକୁ ୪୮ ଘଣ୍ଠା ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବ ଦୂରଦିନ ଲାଗେ ।

ଥଣ୍ଡା ହୋଇ ସାରିଲ ସରେ କାଚର ବସୁରୁତକ ଘଣ୍ଠା ହେବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରାନକୁ ମାତ୍ର ହୁଏ । ନିର୍ମିତ କାଚର ତମିନୀର ଆରମ୍ଭତକ ଚିକୁଶ ନଥାଏ, ଘଣ୍ଠ ଘଣ୍ଠ ଏହାକୁ ଚିକୁଶ କରନ୍ତି । ଯେପରି ଶାଶଦେବା ସଥରେ କୁଳ ପ୍ରଭୁତ୍ବ ଠାକୁ ବରସ୍ତି, ସେହିପରି ଦୁରୁଥିବା ସଥର ଦେବରେ ଥର୍ବ କାଚକୁ ସମାଜ ପାଇସ୍ କରନ୍ତି । ସରେ pack କର ବଢାବକୁ ପଠାନ୍ତି ।

ଆଉ ସେଇସବୁ ଚିମ୍ନିକୁ କିମ୍ବା କେତେକ ଅଂଶକୁ translucent ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତରେ ଟିକିଏ ଅଷ୍ଟଙ୍କ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ହୁଏ, ସେ ସବୁକୁ emery ପାଇଦର ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଲୁହାର brushରେ ଘର୍ଷନ୍ତି । ଆଜି କରିବା ଭକ୍ଷେଣ୍ୟ ଏହି ଯେ ଚିମ୍ନି ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଅଳୁଥ ବର୍ଗରୁତ୍ବ ହେବ, ସେହି ଅଳୁଥର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଅମୂଳକ ରଖୁଁ ଉପରେ ପତତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ସେହି ଅଂଶକୁ ଟିକିଏ ଅଷ୍ଟଙ୍କ କରିଥାନ୍ତି, ବାହାହେଲେ ଅଣି ଭକ୍ତ ଚିମ୍ନିକୁର ଅଧାରପାତ୍ର ହେବ ନାହିଁ ।

ଏହି କେତୋଟି stageର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାମ ଅଛି । ପ୍ରଥମ ତରଳ କରିବାର ପ୍ରଥାକୁ smelting କୁହନ୍ତି । ପରେ ଲୁହାର ପାଇସ ଦ୍ୱାରା ଛୁଟ ମଧ୍ୟରେ ଫୁଲ୍କି chimeny ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଢ଼ିବାକୁ blowing ଏବଂ ଗରମ ଘରେ ରଖି କିମେ କିମେ ଥଣ୍ଡା କରିବାକୁ annealing, ପରେ ଘଣ୍ଠ ଅବୁଡ଼ା ଖାରୁଡ଼ା ଅଂଶକୁ ଚିକୁଶ କରିବାର ପ୍ରଥାକୁ grinding ଏବଂ କୌଣସି କୌଣସି ଅଂଶକୁ ପ୍ରସ୍ତାବନ ଅନ୍ତରୀରେ ଲୁହାର ବୁରୁଷଦ୍ୱାରା ଅସ୍ତର କରିବାର ନାମ frosting ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଅଂଶ ସେପରି କି କୁହନ୍ତିଦ୍ୱାରା ଦେଇ ହୋଇଥାଏ ଏହିପରି ଦେଖାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ କୁହନ୍ତି ମଧ୍ୟବେଳେ ସେପରି ଶୁଣ୍ଡ ଭବରେ ଅଳୁଥକ ଅମୂଳକ ରଖିବା ଅହିଥାରେ ନାହିଁ ସେହିପରି ଭକ୍ଷେଣ୍ୟ ଏହିପରି ଆପଣ ଥାଏ ସେହି ଅଂଶକୁ ଦ୍ଵାରା ବକରେ ଅଳେକ କାଖାରକୁ ଅର୍ପିଗାରେ ନାହିଁ । ସୁତରଂ ଅମୂଳକ ରଖି ଦ୍ଵାରା ଅଧାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟକୁ packing ; ବିଷୟାର୍ଥ କଢାବକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତିକରି

ପଠାଇବା । ଏହି ଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଶିଖା କରିବାକୁ ହୁଏ, କାରଣ କାଚର ସର୍ବାର୍ଥ ଯେପରି ସେପରି ଭାବରେ pack କରିଯାଇଲେ ଭାବିଯିବ । ଅତେବେ ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ହୋଇ pack କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ପୂର୍ବ କୁହା ଯାଇଥାକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡିରେ ୪୦୦ ପାରଣ୍ଡା ତରଳ କାଚ ଧରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡିରୁ ଲେଟେଟ୍ ସାଧାରଣ କଢ଼ ତମମ ତିଆରି କରିଯାଇ ପାରେ । ଏକ ଘଣ୍ଡଗୁ ତରଳ କାଚକୁ ଅଠର ଗୋଟି କଢ଼ ତମମ ତିଆରି ହୁଏ । ତାହାହେଲେ ୪୦୦ ଘଣ୍ଡଗୁରେ ୨୨୦୦ ଗୋଟି ତମମ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିବ । ଏହିପରି ୨୮ ହାଣ୍ଡିରୁ ୫୦୪୦୦ ଗୋଟି ତମମ ତିଆରି ହୋଇ ପାରେ । ସବୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଯତ୍ନ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଏ ଏବଂ ଯଦି ଖୁବ୍ କମ କାଚ ଭାଗେ ତାହାହେଲେ ଦ୍ୱାସାବ ଅନୁଯାୟୀ ଅନୁମାନ, ପରୁଣ ଦ୍ୱାରା ତମମ ଅରକେ ବନା ଯାଇପାରେ । କଣେ ଲୋକ ଦିନକରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଠ ସମ୍ବା ପରିଶ୍ରମରେ ୮୦୦୩ ତମମ ଗଢ଼ି ପାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ବାରେ ୧୦୦ ଗୋଟା ତମମ । ଅତେବେ ଦେଖାଯାଉ ଅଛି ଯେ ମୋଟାମୋଟି ୨୫ ଜଣ ଲୋକ ତିନି ଦିନରେ ସବୁ ତରଳ କାଚ କୁହନ୍ତିରୁ ବାହାର କର ଫୁଲ୍କ ପାଇବେ ଏହି ଟଳାଗ୍ରାଥ ଫେକଟ୍ରୀରେ ସମ୍ବାଦାୟ ଲୋକ ୪୦ ଅଟନ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାଧାରଣ କୁଲମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ପର । ଅତେବେ ଗୁରୁ ବେଶୀ ଖରଗ କୌଣସି ଅତେ ହେବାକୁ ନାହିଁ । ଏହି ସେକଟ୍ରୀରେ ପୂର୍ବ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ହାରହାର ୩୦୦୦୦ ଟଙ୍କା କର ବିକ୍ରି ହୋଇ ଅପେକ୍ଷାଇ । ଏ ବର୍ଷ ସେମାନେ ଅନୁମାନ କରିଅଛନ୍ତି, ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବିକ୍ରି ହୋଇଥାଏ । ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବିକ୍ରି ଅସଲ ଲୁଭ ତରିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା । ଅତେବେ ମନ ନୁହେଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କେତ୍ତିବୁନ୍ଦୁ ବାଲି, ବୁନ ଏବଂ ସୋଡ଼ା କିପରି ଭାବରେ ଅସେ ସେବା ଭାବିବା ଦରକାର । ଭାବରତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସାନରେ ସୋଡ଼ା ମିଳେ । ମାତ୍ର ବର୍ଷଦା, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ସୁକୁମରଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟେକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାନରୁ ଯେଉଁ ସୋଡ଼ା ମିଳେ, ତାହା ସେତେବୁର ସ୍ଵତ୍ତ ନୁହେଁ, ଅତେବେ ସେ ସୋଡ଼ା । କାରିଫେକ୍ଟ୍ରୀରେ ବ୍ୟବହାର କରିଯାଇ ନ ପାରେ । ଭାବରତ ସୋଡ଼ା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ବୋଲି, ୧୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ ଫେକଟ୍ରୀ ଗୁଡ଼ାକ prosferous ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତକାଳ ସୋଡ଼ା ଲଂଗଣ୍ଗରୁ ଥାଏ । ସୁତରଂ ପୂର୍ବରୁ ସୋଡ଼ାର ପର ପ୍ରତି hundred weight ରେ ଟ ୩୫ ସ୍କଲ

ବର୍ତ୍ତିମାନ ଚାହାର ଦର ଦଶଟକ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଦରରେ
କଣି ସୁନ୍ଦର ସେମାନେ ଲାଗାନୀ ଚିମ୍ବନାଟାରୁ ଭଲ ଚିମ୍ବନୀ
ଏବଂ ସେହି ପରିମାଣରେ ଶ୍ରୀ ଚିଟିଙ୍ଗ ତିଆର କରି ପାଇୁ-
ଥାଏନ୍ତି । ବାଲି ଆଶ୍ରାହାକାଦରୁ ଅସେ । ଖୁବ ସୁରୁ, ସଜ୍ଜ
ବାଲି ହେବା ଦରକାର । ବାଲି ମହାନ ଟକାଏ କରି । ଆଉ
ତୁ ମେଜୁଟି ପଥରରୁ ତିଆର କରନ୍ତି । ଏହପରି ଭାବରେ
କାମ ଗୁଲିଥାଏ । ଉଦିଷ୍ଟରେ ଖୁବ ଉନ୍ନତ କରିବ ଅଶା
କଲସାଜିଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଷବୁ ପଦାର୍ଥ ତଥାର ହେଉଥିଲା ସେବକୁ
Soft glass । ଅଚିନ୍ତିତ ଲାବୋରେଟୋରୀ ମାନଙ୍କରେ
 ଯେଉଁଷବୁ ପଦାର୍ଥ ଦରକାର ସେ ସବୁ ଏଥିରେ ତଥାର
 ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ glass tubing ଏଠାରେ
 ତଥାର ଫୁଲ ଯାହା କି Laboratoryରେ ବିଧିବିହାର
 କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ବିଧିବିହାର କରାଯାଇଥିଲା । ନୋହିଲେ
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଇଁ ସେମାନେ କେବଳ chimneys, candle
 globes, big jars, hanging pots ପ୍ରତ୍ୟେକି
 ତଥାର କରୁଥିଲା । ଏହିଷବୁ ଜିନିଷ ବୋମାଇ, ମାନ୍ଦ୍ରାକ
 ଏବଂ କଲିକତା ବଜାରରେ ବିଶ୍ଵି ହେଉଥିଲା ।

ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି କେହି କେହି ବିଦେଶୀଙ୍କ ଅତକ୍ଷଣ ଉପରୁ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ factory କୁ କେହି କେହି ସାହେବ ଯାଇ ଦେଶୀ ଯୁଗରୁଖେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବିଦେଶୀୟ expert ନିମ୍ନଲିଖିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, କାରଣ ତାହାହୁଲେ ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହା factory ର ଶାବୁଦ୍ଧି ଶାସ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯୁଗରୁଖେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଉତ୍ସବରେ ଯେତେବେଳେ କହିଲେ ଯେ expert ନିମ୍ନଲିଖିତ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଆପରି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଫେନ୍କଟିର ଯେ ନିଷ୍ଠିତ ଉନ୍ନତ ହେବ ଏ guarantee କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଏହି ଟାଙ୍କାଥେ ଜ୍ଞାସ ଫେଳକୁଣ୍ଠର ଗୋଟିଏ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ
ଏହି ଯେ ଏହା ଦେଶର ଲେନକମାନଙ୍କୁ ଏହି କାତ ନିର୍ମାଣ
ଏବଂ କୃତ୍ୟାୟୁଷ ଶିକ୍ଷା ଦେବା । ଯେଉଁତେବେଳ ଯାଏ ନିଜ
ଦେଶର ଲେନକ ଶୀଘ୍ର ଅଧିକ ପଣ୍ଡିତାରେ ଓ ଘର୍ମାଣରେ
ଏହା ଶିକ୍ଷା ନ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାତ
କୃତ୍ୟାୟୁଷ ଉଚ୍ଚତରେ flourish କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି
୧୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଫେଳକୁଣ୍ଠ ପ୍ରାୟ ୧୦୦ ଜଣଦୂ ଶିକ୍ଷା
ଦେଇଥାଏ । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଭାବରେ ଭଲ ଭଲ
ଜ୍ଞାସ ଫେଳକୁଣ୍ଠରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତିରୁ । ଏହି ଟାଙ୍କାଥେ ଜ୍ଞାସ

ଫେକ୍ଟ୍ର ଆଉ ମୋଟ୍ସେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଏହି ସେ ନାଚ ଅଧିକ ଜାତିର ଲୋକଗତିରେ ଥିଲା ଅବରଣୀୟ କରିବା । ଏହା କେବଳ industry ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟବସାୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧର ହୋଇଗାରେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ନାଚ ଅଧିକ ଜାତିର ଲୋକେ factory ମାନଙ୍କରେ ନିୟନ୍ତ୍ର ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ବେଶ ଦୂରୟପରିଷା ବୟବଗାର କରି ସୁଖରେ ରହିବେ, ସେତେବେଳେ କିଏ ସେମ ନିକ୍ଷୁଳ ଆଉ ଦୃଶ୍ୟକଷ୍ଟରେ ଦେଖିବ ? ଭାବରେ ଆଜ ୩୦ କୋଟିରୁ ଟଙ୍କାଟି ଅଞ୍ଚଳୀୟ । ପେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ବାଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏକମାତ୍ର industry ହିଁ ଉପାୟ । ଏଥିବାରୁ ସେମେ ମହାଶୟ ତାଙ୍କର Depressed classes ମିଶନରେ ହାତୀ, ମେହନ୍ତି, ପାଶ, ଚିମାର ପିଲମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦରଳ କାମ, sign-board painting, pattern making, ଛାଇଅଙ୍କନ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲା । ଏହମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ଦେଶହିତେଷୀ । ଆଉ ସମସ୍ତେ କେବଳ press ଏବଂ platform ଏବଂ ପ୍ରକଟ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଚିନ୍ତାର କରିଥିଲାନ ମାତ୍ର ।

ମୁଁ ଯେତେଦ୍ବୁର ଦେଖିଲା ଅମୂଳନକ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ସେହି
ଉଷାଘ୍ୟ ଯୁବକ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ କାହାରିଲେ, ଅତିଶ୍ୟାନ୍ତ୍ର
ଅମୂଳନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗ୍ଲାସ ଫେକଟ୍ରୀ ଖୋଲି
ପାରିବୁଁ । ଏଥିଗାର୍ ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ଏହି ଟାଙ୍କିଗାଥ୍
glass factory ରେ ଦୁଇ ତଳି କର୍ଷ ରହି ସବୁ ଶିକ୍ଷା
କରିବେ । ପରେ ନିଜ ଦେଶକୁ ଅସ୍ଵ ନିଜର କାରଜାନା
ଖୋଲିବେ । ଆରମ୍ଭରେ କଣ ଟ ୩୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ମେଲିବ
ନାହିଁ ? ଟ ୩୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ଏତେ କତ୍ତି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର
ଫେକଟ୍ରୀ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଖୁବି ବେଶୀ ନୁହେଁ । କଥା
ହେଉଥିଲା ଏହି ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ଅଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର
ଛୁଟ କେଉଁଥାଡ଼େ ଯିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଭାରତ
ଛୁଟ ଯିବାକୁ କହୁ ନାହିଁ । ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ନାନା ପ୍ଲାନରେ
କେତେ କଥା ଶିଖିବାର ଅଛି । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ସେହିର ଲକ୍ଷ୍ୟ,
କେବୁ କାହିଁ ?

ଅଉ ଗୋଟିଏ କଥା କହି ଶେଷ କରିବ । ଆମ୍ବେମାନେ
ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ protective tariff କଥା ରଥୁଣ୍ଡନ
କରିଥାଏଇ । State ରୁ ସାହାୟ ନ ମେଳିଲେ infant
industry ଗୁଡ଼ାକ ଚଳି ପାଇବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା
ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ରୁହୁବା ଦରକାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଏହିଏଇ
infant industryରୁ state କେତେ ସାହାୟ କରେ,
କିମ୍ବା ଭାବରେ ସାହାୟ କରେ, କାରଣ ଏ ସବୁ ନ ରୁହୁ
କେବଳ protective tariff, protective tariff

ରବ ଛାତ୍ରଙ୍କେ କହି ଲାଗୁ ନାହିଁ । ଜାଗାନରେ ସେତେବେଳେ
ଏହି ସବୁ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରଥମେ ଅରମ୍ଭ ହେଲା, ସେମାନେ
କିମ୍ବା ଭାବରେ, କେତେଦୂର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ ବେ ସବୁ
ବୁଝିବା ଦରକାର । ଏହି ବ୍ୟବସାୟର ରହସ୍ୟ ଆମୁନାଳୁ
ଜଣା ନାହିଁ । କେଳନିୟମ କାତ କାରବାରରେ ଖୁବ ଦକ୍ଷ ।
ଯେଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରବାକୁ ଯାଆ, ସବୁ ଶିଖି ଅପରି; କିନ୍ତୁ,
ବ୍ୟବସାୟର ରହସ୍ୟ ଶିଖିବାରବା ସଦଜ ନୁହେ । ସେମାନେ
ବଡ଼ ଚାହୁଁ, ସେମାନେ ତାହା ଶିଖାଇବେ ନାହିଁ । ପରିଲ୍ଲେ
ବରତରେ industrial commission ଦ୍ୱାରା
ଅର୍ଜି ସେଇଁ ରହସ୍ୟ ଉପାର୍କତ ଦେଉଥାଇ, ବେ ସବୁ

ସେମାନେ ଉଣିଥାରି ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ଷାତ୍ମକ
ସୁଧାର କରି କେଉଁଥାରୁ । ଅତିଏକ ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ଯେ
ଅସ୍ମାନଙ୍କ ଦେଶର ଅଂକଳେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ଷାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷା କରି
ସାରିଲେ ଅର୍ଥ କୌଣସି ଫେକଟ୍ରୀରେ ବିଦେଶୀୟ expert
ନିଯୁକ୍ତ କରିବୁ ନାହିଁ ଏହି ସିଦ୍ଧତେବେଳେ ଅସ୍ମାନେ ମଧ୍ୟ
ଅସ୍ମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ଷାତ୍ମକ କରସାଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଘୋଡ଼ାଇ
ରଖିବୁ; ତାହାରେଲେ ଭାବର ଭାବର ଭାବର ହେବ ।
ସେଇବେଳେ ଅମ ନିଜ ଦେଶକାଷୀ Industrial
Commission ଶବ୍ଦ ନିଶ୍ଚର ଗତି ପାଠ ବସାନ୍ତରେ ।

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ମାତ୍ର ।

୧୮

(ପ୍ରକାଶିତ ଇତ୍ତର)

ଶଣାକଳ ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଉପତ୍ତିତ ହୁଅନ୍ତେ ଗଜାକ
ସହିତ ଉପଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦଣ୍ଡାସମାନ ହୋଇ ଚାହାକୁ
ସମ୍ଭରନା ଯୁଦ୍ଧକ ପ୍ରଜାମ କଲେ । ପ୍ରତିଦାନ ସୁର୍ଯ୍ୟ ଅଶାଙ୍କାଦ
କର ଯୋଗୀ ଅସନ ପ୍ରତିଶ କଲେ । ମୁହିଁ ସଜ୍ଜଳ ଜଳଦ
ତୁଳ୍ୟ ମୂଁର ଏବଂ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଥୁଳ୍ୟ । ଦର ଶବ୍ଦ ଅଭ୍ୟନ୍ତର
ବିଶମ ନାହିଁ । ଯେହି ନାମ ନିର୍ଦ୍ଦରିତ
ଅବଶ୍ୟାବେ ସୁରା ଚାହାକ ଦେବରୁ ହୁଏ ପଢୁଅଛି । ତୟି
ମୁଖ ହାସ୍ୟ ଏବଂ ଗୁହାଶିରେ ଅନନ୍ତର କୋଟ ଉତ୍ତରମୁନ୍ଦୁ
ଅଭି ଅଭ୍ୟି ଛନ୍ଦୁଥାଇ । ଦୃଦୟର ନିର୍ଭୁତ ନିର୍ଭୁତରେ ଶାନ୍ତିର
କାପନ୍ତୀ ବାୟୁ ଅନବରତ ପ୍ରବାହତ ହେଉଅଛି । ସେ ଦୃଦୟ
କି ସାମାନ୍ୟ ଦୃଦୟ ? ସାଧନା-ଆଲୋକାଳି ସାମନ୍ୟର
ସିମ୍ବ କମ୍ପ୍ୟୁଟର । ମସ୍ତକରେ ଉର୍ବର୍ଷ୍ୟାଗ୍ରୁ ବିତା । ଅହା !
ତ୍ୟାମ-ସନ୍ଧିର ଶୁଭରିଖା ଆୟା ଏବଂ ମନ ନିର୍ମଳ କର କପାଳ-
ମୁକୁତରେ ପୁଣ୍ଠ ଉଠିଅଛି କ ? ତାମ୍ରପାଦ ତଳତପୁଳିତ
ଦେଲେ ପାୟ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟି ମିଶି ତ ବନ୍ଦମୁଳ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଅଛି ।
ସାଥ୍ୟ ପୁଣ୍ୟବଳୀ କେବଳ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାକୁ ଜମାନ୍ତି ନାହିଁ,—
ଚିର୍ମାନକୁ ସୁକା ଅବାଧରେ ଛୁଟି ଦେବାକୁ
ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧକିର କାର୍ଯ୍ୟ ମଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ନାମରକ
ପାୟ ନାମ ଉପରୁ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାଲି କର ଦୃଢ଼ମୁଖିରେ
ଧରିଅଛନ୍ତି । ସେ ବିରଟ ରକ୍ତପିଣ୍ଡ ମୁଦ୍ରାରେ ସୁକା ଅନ୍ତର
ଦେଲେ ନାହିଁ । ସ୍ଵଳ୍ପକ ନାମ ଜଗନ୍ନଥ ସଧକ ହୋଇଅଛି ।

ଅନେକର କଥା ସ୍ଵର୍ଗରେ ଘନା ମଠର ଅମ୍ବଳ ବୃଦ୍ଧି
ସନ୍ଧ୍ୟାରୀଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣପୋତର କଲେ । ଶେଷରେ କହିଲେ ମୁଁ
ଯଥାଚକ୍ର ତେଜ୍ଜ୍ଞ ବଳ ମାତ୍ର ଜିଗ୍ମୁକ୍ତ ଲେକ ଅଭିନନ୍ଦ

ସଫଳକା ଜୀଥର ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ ଯୋଗ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଦକ୍ଷିଣ
ନାହିଁ । ଯାହା ହେଉ ଅପରାନ୍ତ ଦେଖି ମୁଁ ଅଶ୍ଵିତ ହୋଇ-
ଥିଲା । ଅପରା ଜଣେ ପରମାର୍ଥୀ, ସେ ଜଣେ ପରମାର୍ଥୀର
ଜାଗା, ଯେହାର ରକ୍ଷା କୁଏ ତାହା ଅବଶ୍ୟ କରିବେ । ଏହା
କହୁ ପାଥୁକୁ ଅଦେଶକୁ ଅଧିର ପ୍ରତିକାରେ କୁହିଁ ରହିଲେ ।
ତହୁଁ ସନ୍ଧାରୀ ମୃଦୁହାସ୍ୟ ସହକାରେ ଅର୍ଥୁଁ ଦୁଷ୍ଟିରେ ମୁହଁ
କହିଲେ,—ରଜା, ଆଶ୍ରମ ଉଚିତରୁ ଅପରାନ୍ତ ମନୋମତ
ଭାବ ରୂପେ ପାରିଲି । ତଣୁର ସଙ୍କୁ ଘୁରଣ୍ଟ ଦେବତାରେ
ରହିଲେ କି ସେ ଫଣା ତୋଳି ବୋଷ୍ଟର ତୁଳ୍ୟ ତେଜିକ କି ?
ମୋତେ ବିଷୟ-ଟୋପରେ ପକାଇବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରିଥିଲା ।
ମାତ୍ର ମୁଁ ଅବଳ୍ୟ ବିଷୟ ଲକ୍ଷଣାବଜିତ । ମୁଁ ଜଣେ ରଜକୁ ମାର,
ପ୍ରତ୍ୱକୁ ଦେବତାଙ୍କ ପିତାକର ଏକମାତ୍ର ନେତ୍ରପିତ୍ତାଳା ।
କାହିଁକି କେଜାଣ ବିଶାକ୍ତ ବିଷୟ-ଅଞ୍ଜନରେ ନେତ୍ର ରଜିତ
କରି ଅଗ୍ନି ବୁଝିବୁ ଶିତଳ ଜଳାଶୟ ମଣିବାକୁ ମୋର ମନ
ବଳିଲା ନାହିଁ । ବୌଦ୍ଧକୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଜ୍ଞାନ କରିବା ରଜପୁଣି
ମାନକ ପସରେ ପ୍ରାୟ ସାଧାବକ ମାତ୍ର ଅଦୁଷ୍ଟର ଶରୀରାବାଦ
ମୋର ସେ ଅନ୍ତରୁତ ଅହବରଣ କରିଥିଲା । କି ଏକ ଅନ୍ତରୁ
ଅଶ୍ଵତ ଅମୃତ ମହାଧୂର ଅହାନରେ ପ୍ରାଣ କେଉଁ ଅନୁଦେଶ୍ୟ
ଅତିକୁ ରତ କଲ, ତାହା ମୁଁ ମାନକ କଥା କଲ ପାରିବ ?
ଏ ଧୂଳି ଅଶ୍ଵତ ହେଲେହେଁ କେତେ ମଧ୍ୟର, କେତେ
ପ୍ରାଣରାଦିମ ! ଶୁଣୁ ଅପେକ୍ଷା ଅଶ୍ଵତ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
ଠାର ଅଦୁଷ୍ଟ ଯୁଦ୍ଧ, ସ୍ଵତଃପତ୍ତାରୁ କନ୍ତୁନା ଯୁଦ୍ଧର ନୁହେଁ
କି ? ବାଜୁଗା ଅଶ୍ଵତ ହେଲେହେଁ ମଧୁରତର । ସଂସାରର
ଲକ୍ଷ୍ୟମ୍ୟ ଉଚାଇ ଆହାନ ମୋତେ ଗୁରୁବ୍ୟ ପଥରୁ ଫେରିବା

ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଗାଥିକ ସାଜପଦ ଅପେକ୍ଷା ଅଗାଥିକ ଭୃତ୍ୟପଦ
ଗୌରବାକହ ପ୍ରଶନ୍ନମାନ ହେଲା । ଯୌବନ ବଢ଼ ଦୂର୍ଜୟ-
ଗାର । ସେ ଅଣା, ଉଣ୍ଡାଦ, କାମନା, ବାସନାଦ୍ୱାରା ଜୀବନକୁ
ବନ୍ଦୀ କରି ଆପେ ମଧ୍ୟ ନିବତ୍ତ ଭାବରେ ଆକଷ୍ଟ ଥରେ । ମାତ୍ର
କେହିଁ ଶୁଭ ଗ୍ରହର ଶୁଭଦୂଷ୍ଟ ମୋତେ ତାହାର ଅବ୍ୟାଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷାରୁ
ବହୁତ କରିଦେଲା, ତାହା ମୋର କଳ୍ପନାର ଅନୁଷ୍ଠାନ । ପିତା
-ମୋର ଏହି ବିଷୟ-ବଚ୍ଛନ୍ତ ଭାବ ଦେଖି ଅଣାବ ଘୁଲ ହେଲେ
ଏବଂ ଦୈବିଜ୍ଞ ଡକାର ସେଥିର କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସା ହେଲେ ।
ତସମାନେ ମୋର ଭୟା ଅନୁଷ୍ଠାନ କହିବା ପିଟାର କି ତିନ ଅକିତ
ଧ୍ୟକାର ଦେଖିଲେ ତାହା ମୋର ଅଜ୍ଞାତ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ
ଶୁଣିଲି, — ପିତା ମୋତେ କଠୋର ପରିଣାମ ବନ୍ଦନରେ
ଅବତ କରିବାକୁ ଅଭିନାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି ସମ୍ବାଦ ମୋର
ବହୁଦିନ ଫଳୁକ ବାସନାର ଦ୍ୱାର ମୁକୁଳା କରିଦେଲା ।
ପ୍ରକୃତର ମହାଶୁଦ୍ଧାନୀ ଅରଣ୍ୟାନୀ ବହାର ରଙ୍ଗା ଅଛି
ଅବସର ସହିଲ ନାହିଁ । ତହୁଁ ମୁଁ ଦିନେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନ୍ତରେ
ବୁଝରୁ ପଳାୟନ କଲା । ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବିଶତଃ ଗୁରୁତବ୍ୟ
ବଜାକ ନେବାନ୍ତୁ ବଳବନ୍ତି ହୋଇ ପାଇଲା ନାହିଁ । ତାକର
ଅଣାମ କ୍ଷମତା ମୋତେ ବାହ୍ୟ ଧର ଅଣିଲା । ଦୁଃଖର
ମନୋରଥ ପଥ କଞ୍ଚକାପ୍ରାଣୀ କରିବା ସକାଶ ବିଧାତା ପ୍ରବଳକୁ
କ୍ଷମତା ଦିଅନ୍ତି ପିନା । ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସକାଶ ଗୋଟିଏ
ନିର୍ଜନ ପ୍ରେକୋଷ୍ଟରେ ମୋତେ ରଖାଗଲା । ଫଳଟଃ ମୁଁ ବନୀ
ହୋଇ ରଖନ୍ତି । ଜାନାଦେଶ ମୋତେ ବନ୍ଦୀ କର ରଖିଲ ମାତ୍ର
ମନକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାର ତାର ଶକ୍ତି କାହିଁ ? କଥାରୁ କିଏ
ଧରି ପାରିବ ? ମନ ଉପାୟ ଅନ୍ତେଷ୍ଟରେ ଭ୍ରମିବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ବସଦ କେଳେ ସକଳ ଉପାୟ ବିର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ, ଏହା କ୍ଲୀବ
କାପୁରୁଷ ଦୁଃଖଳ ଧାରଣା । ଉପାୟ ଶୋଇଲେ ଉପାୟ ମିଳେ
ଏହା ନିର୍ମଳ ହତ୍ୟ । ଅର୍ଥ ଲାଜୁଷା କାହାର ନାହିଁ କେବଳ
ଅର୍ଥରେ ତ ଏ ଜଗତଟା ଯାକ କଣ ପଣି ଅର୍ଥରେହି ଚାଲିଛି ।
ଅର୍ଥର କ୍ଷମତା ଅଭୁଳ, ସେ ଉପାୟ ଅନିଷ୍ଟ ଉଦୟ ବିଦ୍ୟାରେ
ଦରଶ । ଏମୁଗ୍ରରେ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଭା ପୁରୀ କିରିବାକୁ ମିଳେ ।
ସେଇଁ ଅର୍ଥରେ ଦେବାଳୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ସେହି ଅର୍ଥ
ଗଣିକା ସେବା ଏବଂ ମୋକଦମା ପ୍ରଭୃତି ଦୁଃଖ ପାତ୍ରନରେ
ସୁରା ଲାଗେ । ମାନୁକ ଦୂର୍ଜୟ ବିଦିଧ ଲାଜୁଷାର ପ୍ରମୋଦ
ମନ୍ତ୍ର । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥ ଲାଜୁଷାର ଅଧିକାର ସବାପେକ୍ଷା
କିମ୍ବା ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ କେତେ ପାଷଣ୍ଟ ଲୋକ ନିଜର
ପଞ୍ଚମିର୍ବର୍ଷୀୟା ଅସଜାନ୍ତ ଅସମ୍ଭଵ ବୃକ୍ଷ ଦ୍ୱାରରେ ବିନ୍ଦୁ
କର ସନ୍ତ୍ରାନ୍ତ ମାଂସ ବିନ୍ଦୁରୂପ (ପ୍ରକାଶନ୍ତରେ ଭରଣ)
ଅପ୍ରତିବାୟ ମହାପାପରେ ଲିପି ହେବାକୁ ତଳେ ମାତ୍ର

କୁଣ୍ଡିତ ବା ହୃଦ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥଲେଉରେ ସେଇ କାମାନ୍ୟ କଥା, ନରହତ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଧତ ହେଉଅଛି । ସୁଳତନ୍ତ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ସର୍ବ ନରକ ଉଦ୍‌ଦୟ କଣା ଯାଇପାରେ । ଆଉ ସେ ଆଲୋଚନା ; କଣ୍ଠଫଳ ସରେ ମୋର ବନ୍ଦୀ ଶୁଦ୍ଧର ଜଣେ ପ୍ରଦ୍ବଶକୁ ମହାର୍ଷ ପ୍ରାଚୀକ ଅଙ୍ଗୁଲୀୟ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ଦେଇ ବନ୍ଦୀଶାଳାରୁ ପଳାଇ ଅସିଲ । ତନୁବେଶରେ କାଣୀରେ କେବେ ବର୍ଣ୍ଣ ଅଣାଇ ହେଲା । ଅଧ୍ୟନ କାଣୀ ଅବସ୍ଥାନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ତହଁ ପରେ ଶର୍ତ୍ତ ଭ୍ରମଣରେ ବହର୍ଗତ ହୋଇ ନି ଧାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତନ ପରେ ବର୍ତ୍ତମନ ସମେଶ୍ୱର ଦର୍ଶନକୁ ଯାଇଅଛି । ମୋର ଏହି ସଂଷିଷ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ର କାହାଣୀରୁ ମୋର ବିଷୟାସକ୍ରିୟ ସଂକଳନରେ ବୋଧଗମ୍ୟ । ତଥାର ଅପରାଙ୍ଗ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟ । ମୋର ଜଣେ ଚରିତବାନ୍ ଶିଷ୍ୟ ଅଛି, ଅଙ୍ଗ ହେଲେ ତାହାକୁ ମହନ୍ତ୍ବାବରେ କପାଇ ଯିବି । ତାହା ଦ୍ୱାରା ଦେବ ସମ୍ମାନିର ରକ୍ଷାକେଶଣ ଏବଂ ସଦ୍ବ୍ୟଦବାର ତଥବ କୋଲି ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ଏହା ଶୁଣି ରଜା ପରମ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଲଭ ପୂର୍ବକ ଅଗ୍ରହମିଶା ସ୍ଵରତର କହୁଲେ,—ସାଧୁ ମହାମାନକର ଯିତର ବିତନ କିଦାଗ କର୍ଯ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ତେବେକ ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟରେ କାଳ ବିଲମ୍ବ ଅକାଞ୍ଚନାୟ । ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯାଇ ତାହା ସମାହୁତ କରିବା ଉଚିତ । ଅନନ୍ତର ନୂଜିକ ମହନ୍ତ ରଦ୍ଦବର ସମାନ୍ତର ଦାସ ନାମ ଧରି ଗାସରେ ଯଥାବିଧ ଅଭିଷକ୍ତ ହେଲେ ପୁଣ୍ୟ ମହନ୍ତ ତାହାକୁ ଅଧିନରେ ଅଧିକାର ଦିଦରେ ରହିଲେ ।

ପୁଷ୍ପ ମହନ୍ତିର ଅଧ୍ୟପତନ ଦିଲ୍ଲୀ । ଅତି ବାସନାର
କଥଳକବଳରେ ଏହି ସେ ହସ୍ତଗତ ଶୌଭାଗ୍ୟ ଦସର
ବଢ଼ିଲେ । ଯେଉଁ ଭାବ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ସୁଖର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୁହଁ
ପିନ୍ଧାର ଦେଉଥିଲା, ସେହି ଭାଗ୍ୟ ପଣି ଲାଞ୍ଛନାର ମାଟି ମୁହଁଟ
ପିନ୍ଧାର ଦେଲା । ହତ୍ୟାକୀ ଭାବ୍ୟଦେବୀ ସମୟ ସମୟରେ
ମାନବକୁ ବଢ଼ି ହତ୍ୟାକାରେ ଯଳାନ୍ତି । ସକଳୁ କରଣା ମହନ୍ତିର
ସନ୍ଧାନର ସର୍ଗ ଫିହାସନରୁ ବଚ୍ଚୁତ କରିଦେଲା । ଶିରଶେବ
ବରଂ ସହନ୍ୟ ମାତି ପଦଜ୍ଞେଦ ଅସହ୍ୟ । ଅଧ୍ୟାକ୍ଷମ ମହନ୍ତି
ବର୍ତ୍ତିମାନ ସର୍ବାସ୍ତ୍ର ଥିଲେ । ଏଣିକି ଭବିଷ୍ୟତ ତାହାଙ୍କ ସର୍ବଣ
ତ୍ରିକୁଟି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲା । ତିନ୍ମା, ଲଜ୍ଜା, ଅଭିମାନର
ସଙ୍ଗର ଶୋଷଣରେ ତାହାଙ୍କ ଶରୀର କଣ୍ଠ ପର ଶର୍ଣ୍ଣ
ହୋଇଗଲା । ଦାରୁଣ ଅନୁଶୋଦନା ଆଳୁଳ ଅବଶ ସରବର
ବେଦନାର ବିବଶୀ ପ୍ରାଣରେ କଲାଇ ଦେଲା । ତଳ୍ଲିବଣରେ
ହୃଦୟର ସ୍ଵପ୍ନ ଅସହ୍ୟକାର ସଜୀବ ବୁଦ୍ଧିତେଜରେ ଜାଗି
ଉଠିଲା । ଏଣେ ନିଧନ ମହନ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାରେ ପରିଷ୍ଟ୍ର

ଯମ୍ବଳକ ମନ୍ତ୍ରୀର ଶୁଣାଗଲା । ପଦବ୍ୟୁତ ମହାନ୍ତ ଦହ୍ମରେ ରେଳ
ବିଜକତ ଯଶ୍ଶା ଅନୁଭବ କଲେ । ଶଷ୍ଟିର ପ୍ରଶାଂଶା
କଷେଷ୍ଟସ୍ଥେ ସହ ହୋଇଯାରେ ମାତ୍ର ସମର୍ପିତ ପ୍ରଶାଂଶାରୁପ
ହର୍ଷାଳକ ଦୃଦ୍ୟକୁ ଧାରାବାର କରିଦିଏ ଏହା ସଫାରର
ଶାତ । ସହୃଦ ସୁଖ ସହିତୀ ପକ୍ଷରେ ଦୁର୍ବିହି
ଦୁଦ୍ୟବିଦାରକ ;—ଅନିବଚନୀୟ ମର୍ମନ୍ତିକ ସିନା । ଯାହା-
ହେଉ, ବିପଦ କେବେକ ଏକୁଛିଆ ଅସେ ନାହିଁ ;—ଉୟ,
ଅର୍ଥୀୟେ, ଦୂର୍ବି ପ୍ରକୃତ ବିଧ ଅମଳକୁ ସଙ୍ଗରେ
ଦେନ ଆସେ । ଦିନେ ସକାଳେ ଦେଖାଗଲ, ପୁଣ୍ୟା ମହାନ୍ତ
ମଠରେ ନାହାନ୍ତି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗତ ବିଷରେ ଘଷ୍ଯନା
ପର ପ୍ରତିମା ଦୟା ତାକୁଶାଳର ନିରୁଦ୍ଧେଶ ସୁଜା ଶୁଣାଗଲା ।
ସମ୍ବରୁ ଲେଜେ ସହକରେ ଅନ୍ତମାନ କରିନେଲେ ଯେ,
ସେ ଦୁହେ ବିଷସ୍ତ୍ରେମର କୁତ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ
ଦୋଇ ସବନାଳି-ଶାର୍ଥ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଦା କରିଅନ୍ତି ।

ମହନ୍ତି ଓ ପଦା କୋଇ ଅସି ପୁରୁଷେ ରହିଲେ । ଦେବତାଙ୍କ
ପୁରୁଷଙ୍କ ବା ଭାଗୁ ଅଳକାର ଗୋପାଳପୁର ମଠର ଗନ୍ଧୀଘର
ଧର୍ମରେ ଗୋଟାଏ ଛଇ ବାକ୍ସରେ ରଖିବ ଦ୍ୱାରେ । ମହନ୍ତି
ଅଧିକା ସମୟରେ ଦେହ ବାକ୍ସରେ ସେଇ ଅସିଥିଲେ ।
ତନ୍ମଧରେ ଯେଉଁ ଅଳକାର ଦିଲ୍ଲୀ ସେଥିର ମୂଳ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଏକ
୫୫୫ ମହିଦ୍ଵାରୁ ଛଣ୍ଡା ଦୁଇଁ । ସେଥିରୁ କିମି ବକ ଦେଇ
ପୁରୁଷେ ଘର ଭାବୁ ନେଇ ବାବାଜି ମାରାଇ ଅଖାନ ଧରି
ଅବଦ୍ଵାନ କଲେ । ପଦା ମହନ୍ତିଙ୍କୁ କାରୁ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ
କରେ,—ବାବାଜି ତଥାକୁ ମା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦିନ
ଦିନ ଅଛି ପୁରୁ କିବାପି ଶୁଣକର କୋଥ ହେଲା ନାହିଁ ।
କିମ୍ପରି ବା କିମ୍ପ କୋଥ ହେବ ? ଦେବତାଙ୍କରେ ପଚାରମ୍ବା କି
ଅମରଭ୍ରମ୍ଭମ୍ଭ ମାର୍କାର ପ୍ରେସ୍ ହେବ ? ଦିନ ତଥାନରେ
କି ସାଧ୍ୟମୁଷସମ୍ମ ମୁନି ରୁଷ କ୍ୟାପାତ ଦୁରଗୁଣ ଦଶାତ ବା
ହୃଦ ଶ୍ଵେତ ରହି ପାରିବ ? ଗୋପାଳପୁର ଲେଖକେ ଜଗନ୍ନାଥ
ଦର୍ଶନକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ
ଶୁଣଗ୍ରାମ ପ୍ରକାଶ କରିଦିଲେ । ହେବରେ ସେମାନେ ସାଧା ଉତ୍ସର୍ଗେ
କିମ୍ବ କେଖାଇ ମୁଣ୍ଡ ଟେକ ଗୁଲି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଏହି
ଦିନକୁ ପୁରୁ ତ୍ୟାଗର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ । ଯାହାହେଉ
ହେବାରୁ ଆସି ସେମାନେ ଭାଙ୍ଗାକଣ୍ଟଣାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ
ଦିନାର୍ଥ ଦ୍ଵିତୀ କିମି ସୁତର ମଠ ନିର୍ମାଣପଦକ କାମ
କରିବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦେଲ ।

କଣ୍ଠବନ୍ଧୁଗାଟଣ ଚରାଟିଏ ସୁତ୍ର ଗ୍ରାମ । ଗ୍ରାମରେ
ଛୁଟାଇବ ବାସ ନାହିଁ । କେବଳ ଚରା, ମିର, ଖଦାଳ
(ନିର୍ମାଣ), ଚମ୍ପ ପ୍ରକଟ ନିମଶ୍ଲେଷୀର ଲିଙ୍ଗରେ ଭାଷ ରହି ।

ଗ୍ରାମର ସୃଜ୍ଞକାଳରୁ ବିଦ୍ୟା ତାହାର ସୀମା ଶ୍ରୀ କରି ନାହିଁ ।
ଗ୍ରାମକାଷୀଏ ବିଲର ଧାନ, ଯୋଗସାର ପାଣି, ବାଢ଼ର
ପରିବା ବ୍ୟକ୍ତ ଥିଲ୍ୟ ସୁତ ତେତେ ପରିଚିତ ନୁହନ୍ତି ।
ସେମାନେ ଶିକ୍ଷିତ ନୁହନ୍ତି ପଛକେ ମାତ୍ର ସୁଖ ସାରଳ୍ୟରେ
ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତକ ଉଚ୍ଚରେ ଆଖନ ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତି ।
ମୁକ୍ତ ସାଧୀନକାର ଶିକ୍ଷନ ଛୁଟ୍ଟା ସେହିମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ
ପ୍ରତିଫଳିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେମାନେ ଶାନ୍ତିର ସ୍ଵର୍ଗା ସ୍ଥୋତ୍ରରେ
ଅବଗାହନ କରନ୍ତି । ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଅଭିଭୂତା ଅନ୍ତେକରେ
ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ଦୁଃଖକ ହୋଇ ନାହିଁ । ମାତ୍ରିତ
ଦୂରସ୍ଥିତ ଉଚ୍ଚଶଳ ଅଗ୍ରର ବ୍ୟବହାରର ପ୍ରକାଶ ଫର୍ଦ୍ଦରେ
ସେମାନଙ୍କ ଦୃଦ୍ୟ ପ୍ରକ୍ଷେପଣଙ୍ଗ ଯହଣା ଅନୁଭବର ଶୌଭଗ୍ୟ
ଲାଭ କରି ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚଟ ଦେଶୀଭାବର ଅର୍ଥାତ୍ ଅଶ୍ରୁ
ସ୍ଵର୍ଥପରିବାର ବିଜ୍ଞବୋଝରେ ସେମାନଙ୍କ ମୟୋଷ ଦୃଷ୍ଟି
ଉଦ୍‌ବନ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ କିମ୍ବା ନାଗରିକ ବିଳାର ଉପଭୋଗ
କରିବାରି ତପସ୍ୟା ସେମାନେ କରି ନାହାନ୍ତି । ପୁନଃକି
ଅଧୂନିକ ସମ୍ବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଶୂନ୍ୟତିକ ଜ୍ଞାନ
ସୁକ୍ଷମ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସମାଜର ନିମ୍ନ୍ୟରକାଶୀ ହେଉନ୍ତି
ପରେ ମାତ୍ର ସେହିମାନେହଁ କେବଳ ପ୍ରକୃତ ଜୀବିତ ।
ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକଳ ପ୍ରତିଯେଗିତା ଅଛି ମାତ୍ର ତାହା
ଭିର୍ଣ୍ଣ-ବିଷକ୍ତ ନୁହେଁ । ଭିର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ ସେହି ପ୍ରୀତ ମେତ୍ର
ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତ ଅଧିକାର କରିଅଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷିତ ଦୃଦ୍ୟ
ସୁଲଭ ନିତ୍ୟ ଅଭିବର ଶାତ୍ର ହାହାକାର ସେମାନଙ୍କ ଦୃଦ୍ୟ
ଦ୍ୱାରରେ ଅତିଥ ହେବ ନାହିଁ । ସାବଲମ୍ବନ ଯାହାର ମଳମଳ,
ବାହୁବଳ ଯାହାର ସମଳ, ତାହା ପାଦରେ ଅଭ୍ୟବ ସଭ୍ୟ
କୋଷ୍ଟ ନମ୍ବାର କରେ ।

ଗ୍ରାମରେ ଠାକୁର ବାଢ଼ି ନାହିଁ । ପୁନେଇ ପଦଙ୍ଗରେ
ଆମବାସୀର ଦୁଇକ୍ଷଣିଶ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମନ୍ତରକୁ ଯାଇ
ଠାକୁର ଦର୍ଶନ କରି ଅସନ୍ତ୍ରୀ । ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମରେ ବାବାଙ୍ଗୀ ମଠ
କରି ରହିବେ, ଏହା ଶୁଣି ସେମାନେ ତୁଳସୀଲୁ ଅନିଷ୍ଟବିଜନୀୟ
ଅନନ୍ତର ଅବାସ ଭୂମି କରି ପକାଇଲେ । ଅନେକ କୁହା
କୁହ ହେଲେ ଅମ୍ବ ଗ୍ରାମରେ ଠାକୁର ନାହାନ୍ତି, ଏଣୁ ଅମ୍ବ
ଗ୍ରାମକୁ ସମସ୍ତେ “ଆଗ୍ରହୀ ଗୀ” ବୋଲି ଟକଳ କରିଛୁ,
ଏବେ ସେ ଅଗବାଦ ଦୁଷ୍ଟୀକି । ଠାକୁରେ ରହିଲେ ଗାଁରୁ
ବେଳ ଅସଦ ଦୁଷ୍ଟୀକି,—ଚାତ, ପ୍ରେତ, ଡାଖଣୀ, ତିରକୁଣୀ
କେହି ଗାଁରେ ପଣି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅମ୍ ଗୀ ଅପରକ୍ଷା ଥୁଲା,
ଏବେ ପଦିତ ହେବ,—ଆମେମାନେ ଠାକୁର ଦର୍ଶନ କରି
ପ୍ରେତ ମୋଷ କରିବା; ଏହାଠାରୁ ବଳ ଭାବ୍ୟର କଥା ଅଛି
କଥାର ଅଛି । ମଙ୍ଗଳ ଅଳକ୍ତ ଆଜିରେ ଦେଖିବା,—ଦେଖି

ନିମନ୍ତଣ କରିବ—ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭେ ଯାଆ, ଭୁମ୍ଭର ପଣ୍ଡିତମାନ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ କହୁ ।” ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଘେଜାଲିନ ସେଠାରେ ହତାହ ଉତ୍ତେଷ୍ଟ ହୋଇ ଅନ୍ତରକୁ ଅଭିବାଦନ କଲେ । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିନିମୟାର କରି ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ । ଘେଜାଲିନ ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ଅଭିଲେଖ୍ତୋକୁ କଲେ “ମୁଁ କପର ଅଭିନୟ କରିଥିଲା ସହାଦରକତାରୁ ଶୁଣିଥିବ ।”

ଅର—ତହୁଁବଳ ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟିବାର ଶୁଣିଥିବ ।

ବୈ—ଅଧିକ କହିବାର ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଯାହା ଘଟିଥିଲା ତହୁଁ ଅଫେଣା ଅଧିକ ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ଅଉ କିଛି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ କହିଲେ ଅତ୍ୟକ୍ରି ହେବ ନାହିଁ । ‘ଗଲ, ଦେଖିଲ, ଜୟ କଲ’ । ତୁମ୍ଭର ସହେଦରକ ସଙ୍ଗେ ମୋହର ଭବିତ ସାଧାର ହେବା ମାତ୍ରକେ ପରିଷରକ ମଧ୍ୟରେ କଟାଯାଇଥିଲା । ଦୃଷ୍ଟିପାତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମର ସାଧାର—ପ୍ରେମ ସାଧାର ସଙ୍ଗେ ପାର୍ଵତୀଯାର ପରିତ୍ୟାଗ, ପାର୍ଵତୀଯାର ପରିତ୍ୟାଗ ସଙ୍ଗେ ତହୁଁର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଏବଂ କାରଣ ତହୁଁଯ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିକାର ହୁଏଥାକରଣ । ବିବାହ ବେଦା ଉପରକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ଭାବରେ ସେମାନେ ସୋଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲୁ । ତୁମ୍ଭର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ-ବନ୍ଧନ ଏବେ ଦୃଢ଼ ହୋଇଥିବ ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀତାତ୍ତ୍ଵର ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ତାହା ଛିନ୍ନ ହେବ ନାହିଁ ।

ଅର—କାହିଁ ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ କିମ୍ବୁ ସମ୍ମନ ହେବ ଏବଂ ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଘେଜାଲୁ ନିମନ୍ତଣ କରିବ । କିନ୍ତୁ ହାସ୍ତି ! ଅନ୍ୟର ଚଷ୍ଟାରୀ ସୁଖ ଦେଖିବା କି କଷ୍ଟକର ଅଟେ । ସହୋଦର ବାହୁଡ଼ ରହୁ ଲାଗି କର କାହିଁ ପେଇ ପରିମାଣରେ ସୁଖ କୋଥ କରିବେ ମୋହର ଦୁଦୟ ସେହି ସରିମାଣରେ ଦର୍ଖ ହେବ ।

ବୈ—କାହିଁକି, ମୁଁ କି କାହିଁ ଘେଜାଲିନଙ୍କ ସ୍ନାନ ପୂରଣ କର ପାରିବ ନାହିଁ ?

ଅର—କେବଳ କରୁଣା କର ଜୀବନ ଧାରଣ କର ପାରିବ ନାହିଁ ।

ବୈ—ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଅଉ ତୁମ୍ଭୁ କଷ୍ଟ ଦେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା କରୁଥିଲୁ ତୁମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ କରୁଥିଲା । ମୋ କଥାରେ ଯଜ୍ଞ ତୁମ୍ଭର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ନିଷ୍ଠାୟ ଲୁଗ ଯେ ମୁଁ ଅଉ ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିପାରେ । ମୁଁ ବାଲ୍ୟାକସ୍ତାରେ କାହୁ-ବିଦ୍ୟା ଶିଖା କରିଥିଲା । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୁମ୍ଭେ ଘେଜାଲିନ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଥାଏ ତାହାହେଲେ ତୁମ୍ଭର ସହୋଦର ଯେଉଁ ମୁଁ ହେଲୁ

ମୋହର ଭଗ୍ନିର ପାଣିପ୍ରହଣ କରିବେ ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ସେହି ମୁଁହୁର୍ତ୍ତରେ ସେଜାଲିନର ପାଣିପ୍ରହଣ କରିବ । ଘେଜାଲିନ କି ଅବସ୍ଥାରେ ବେଳେଠାରେ ଅଛନ୍ତି ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ— ତୁମ୍ଭର ସଦି କିଛି ଆଗତି ନ ଥାଏ ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଅନାସ୍ତାସରେ ତାଙ୍କୁ ଅଣି କାଲ ତୁମ୍ଭୁ ନିକଟରେ ଉପରୁ କର ପାରିବ ?

ଅର—ସତ୍ୟ କହୁଥିଲୁ ?

ବୈ—ସତ୍ୟ କହୁଥିଲୁ । ବଜାଙ୍କୁ ଓ ତୁମ୍ଭର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତଣ କର ଏବଂ କାଲ ବିବାହ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ ।

ଘେଜାଲିନ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ ଅଭିଲେଖ୍ତୋ ତାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ମନେ ସକଳ ଅଶ୍ୱୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ପ୍ରଭାତ ହେଲା । ଅଧି ଅଲ୍ଲଭର ଓ ଅଭିଲେଖ୍ତୋର ବିବାହ ହେବ । ବଜାଙ୍କ ଓ ତାଙ୍କ ଅନୁଚରମାନେ ଏ ବିଷୟ ପବନ୍ତ ଅବଶ୍ରତ ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ନାନରେ ଅସି ସମବେତ ହୋଇଥିଲୁ । ଯଥା ସମସ୍ତରେ ସନ୍ଧିଯା ଓ ଅଲ୍ଲଭର ଅସି ଉଦୟିତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଭିଲେଖ୍ତୋ ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଘେଜାଲିନର ଦେଖା ନାହିଁ । କାହା ସଙ୍ଗେ ଅଭିଲେଖ୍ତୋର ବିବାହ ହେବ । ସମସ୍ତେ ଭାବିଲେ ବାଳକ ଅଚଳେଖ୍ତୋ ସଙ୍ଗେ ରହସ୍ୟ କରିଥିଲା । ଘେଜାଲିନର ବିବାହ ହେବ ଶୁଣି ବଜାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ କାତ ହେଲା । ସେ ଅଭିଲେଖ୍ତୋକୁ ତାଙ୍କ ପଶୁରିଲେ ତୁମ୍ଭର କି ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ବାଳକ ଯାହା କରିବ ବୋଲି କହୁଥିଲା ତାହା ପାରିବ ? ଅଭିଲେଖ୍ତୋ କହିଲେ “କେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଥିଲା ସୁଣି କେବେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ” ଏହି ସମସ୍ତରେ ବାଳକବେଶାସ୍ତା ଘେଜାଲିନ ସେଠାରେ ଅସି ଉପରୁତ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ମୁକ୍ତ କରିବେ ଘେଜାଙ୍କ କରିଲେ “ମହାରାଜ, ଯଦି ମୁଁ ଘେଜାଲିନଙ୍କ ଅଣିଯାରେ ତାହାହେଲେ ଅପରା ତାଙ୍କ ଅଭିଲେଖ୍ତୋକୁ ଦାନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି ? ଘେଜାଲିନ କହିଲେ “ନିଷ୍ଠାୟ ମୋହର ସଦି କରିବ କିମ୍ବୁ ଥାନ୍ତା ତାହା ହେଲେ ବନ୍ଧୁମଧ୍ୟ କନ୍ୟାର ଯୌବନ ସ୍ତରୀୟ ଦାନ କରନ୍ତି” । ଘେଜାଲିନ ଅଭିଲେଖ୍ତୋକୁ ପଶୁରିଲେ “ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛ ?” ଅଭିଲେଖ୍ତୋ କହିଲେ “ମୁଁ ସହସ୍ର ବନ୍ଧୁମଧ୍ୟ ବଜା ହୋଇଥିଲେ ସୁନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି” ।

“ଦେଖ କେହି ସତ୍ୟରଙ୍ଗ କରିବ ନାହିଁ । ଏହିଷଣି ମୁଁ ଅପରାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବ ।” ଏହା କହି

ଶେଜାଳିନ ସିଲ୍‌ସ୍‌ବ୍ୟାକ ଦେଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । ରଜାଙ୍କ
ମନ ମଧ୍ୟରେ ମହାସନ୍ଦେଶ କାଳ ଦେଲୁ, ସେ ଅଭଲେଣ୍ଟୋରୁ
କହୁଲେ ଦେଖେ ଏ ବାଳକଟ ଶେଜାଳିନ ପ୍ରାୟ ଦିଗ୍ବିତ୍ତ ।
ଅଭଲେଣ୍ଟୋ କହୁଲେ “ମୋହର ମଧ୍ୟ ସେହି ସନ୍ଦେଶ ହୋଇ
ଥିଲା— କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ନୁହେ । ଏହି ଅଭଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ
ବାଲକର ଜଳ ।”

ଏହି ସମୟରେ ଶୈଳାଲିନ ଓ ସିଲିଯା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ଥାରଣ କରି ଓ ରହାଳଦ୍ଵାରରେ ଭୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଥେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଶୈଳାଲିନ ପିତାଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ ଜାନୁଆର ପୂର୍ବକ କହିଲେ “ପିତା ! ମୁଁ ଅଗଣକର କନ୍ୟା ଶୈଳାଲିନ, ମୋତେ ଅଣିକାଦ କରନ୍ତୁ ଓ ମୋହର ସକଳ ଅଗ୍ରଥ ସମା କରନ୍ତୁ” । ଏହି ଦଟଣା ପ୍ରଥମେ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତରାଳ ପ୍ରାୟ ବୋଧ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶୈଳାଲିନ ଅଗ୍ରଥରୀ ପ୍ରଦାନ କରି ଓ ବଜ୍ୟରୁ ଲଜାୟନ କରିବା ବିନଠାରୁ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ଯାହା ଦକ୍ଷିଣାମୁଖ ଏବଂ ସେ ଓ ସିଲିଯା ଭ୍ରାତା ଭାଗୀର୍ଥୀଙ୍କେ ଯେମର ଭାବରେ ଅଗଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କାଷ କରୁ ଥିଲେ ତତ୍ତ୍ଵସମୁଦ୍ରା ଅମ୍ବଳ ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣର ସଂନନ୍ଦ ଦୂର କଲେ । ବଜାକର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଅଗ୍ରେ ସିଲିଯାଙ୍କ ଓ ପରେ ଶୈଳାଲିନଙ୍କ ଅଳିଗନ କଲେ । ସେହିଦିନ ଅରଲେଣ୍ଟ୍ରୋ ସଙ୍ଗେ ହେଜାଲିନର ଓ ଅଳିଭର ସଙ୍ଗେ ସିଲିଯାର ଶୁଭବିବାହ କିମ୍ବା ସମ୍ମଳ ହେଲା । ସେହି ଅଗଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ଉପକ ରଚକାରୀ ସମାଗ୍ରେହ ସହ ସଙ୍ଗନ ହୋଇ ଯାଇଲା ନାହିଁ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ପରେ ଯାହା ଘଟିଲୁ ତଦ୍ବାରା ସେହି ଦିନଟି ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣର ତରପୁରଣୀୟ ହୋଇ ବହିଲା । ବିବାହ ପରେ ବିବାହ ଭେଜିବ ଅଚ୍ୟାଜନ ହେଲା । ଭେଜନର ସାମାଜୀକ ଅର୍ଦ୍ଦକୁ ମୁଗ ମାଧ୍ୟ—ସ୍ନାନ ଶୁଣୀଳ ଦୁଇଛାଯା । ସମ୍ପତ୍ତି ଦସି ହେଲନ କରୁ ଅଛନ୍ତି ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଶକ୍ତି ପ୍ରେତରିକର ଏକ ଦୂର ସେଠାରେ ଅର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହେଲା ଏବଂ ଦୂର୍କ୍ଷା କରିବେ ଶଜାଙ୍କୁ କହିଲୁ ମହାବିଜ୍ଞାନୀ, ଶକ୍ତି ପ୍ରେତରିକର ଅଗଣକର ବଜାୟ ଅଗଣକୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ଦ୍ଦଶ କରିଅଛନ୍ତି । ବେଳେ ଅର ଯେଉଁମନଙ୍କର ଅଣିତି ବଜାୟରେ କରିବାକୁ ଦେଇଲୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ

ସେମାନଙ୍କର ସଂଗି ଫେର ପାଉବେ । ଅପଣ ବଜ୍ୟରୁ
ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା ପରେ ବଜ୍ୟର ଅନେକ ସମ୍ମାନ୍ତ ଓ ଉଚ୍ଚ
ପଦଶ୍ଵରବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵରଜ୍ଞାରେ ବଜ୍ୟ ପରିଦ୍ୟାଗ କର ଆଶଙ୍କା
ଛିକଟରେ ବାସ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ଅରଣ୍ୟକୁ ଅସିବାକୁ
ଆମ୍ବୁ କଲେ । ତାହା ଶୁଣି ପ୍ରେତରିକ ଅତିଶୟ କୁପତ
ହେଲେ ଏବଂ ଆଶଙ୍କା ଓ ଅରଣ୍ୟକର ପଣ୍ଡିମାନଙ୍କୁ ନାହାର
କରିବା ମାନସର କ୍ଷେତ୍ରକ ଘେନ୍ୟ ଦେଲା ଏହି ଅରଣ୍ୟ
ଅଛିମୁଖରେ ଆସୁଥିଲେ । କାଟରେ ଏକ ବୃକ୍ଷ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଳ
ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସାଥୀତ ହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ବଜ୍ୟକର ଅତୁରାୟ
ଅବଶତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଧର୍ମୀୟଦେଶ
ଦେଲେ । କିମେ ବଜ୍ୟକର ଭାବାନ୍ତର ଘଟିଲା । ସେ ଯେ
କେବଳ ସିଦ୍ଧାସନ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲୁଣ୍ଠି ତାହା ନୁହେ । ସମ୍ବାଦ-
ଦ୍ୟାଗୀ ହୋଇ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲୁଣ୍ଠି ।
ଆଜ ଲୋକାଳୟକୁ ଫେରିଯିବେ ନାହିଁ । ମୋହ ଦ୍ୱାରା
ଏହି ଫବାଦ ଅରଣ୍ୟ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ
ଅରଣ୍ୟର କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲୁଣ୍ଠି । ଏହି ଅଶାଶ୍ଵତ ଶୁଭ
ସବାଦ ବିବାହ ଉତ୍ସବର ଅନନ୍ତକୁ ଦ୍ଵିଶୁଭ ବୃକ୍ଷ କରି
ଦେଲୁ । ସିଲ୍ଲିୟା ବଜ୍ୟରୁ ବହୁତ ହେଲେ—ବୈଜାଲିନ
ବଜ୍ୟର ଉତ୍ସବଧକାରୀଙ୍କୁ ହେଲେ । ଅନ୍ୟର ପୁଣ୍ୟର ପୁଣ୍ୟ
ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ସମ୍ବାଦରେ ଥତ ବରଳ ।
କିନ୍ତୁ ସିଲ୍ଲିୟାର ଦୃଦ୍ୟ ଅତି ଉଚ୍ଚ, ସେ ବଜ୍ୟରୁ ବହୁତ ହୋଇ
ଥିଲେ ସୁତା କିଷ୍ଟ ମାତ୍ର ଦୁଃଖିତା ହେଲେ ନାହିଁ ବରଂ
ପ୍ରିୟ ଭୁଗୀ ଘେଜାଲିନର ପତି ସବଳ୍ୟ ଫେରେ ପାଉଲେ ଶୁଣି
ସେ ଅତିଶ୍ୟ ଅନନ୍ତର ହେଲେ ଏବଂ ବୈଜାଲିନକୁ ପ୍ରେହ-
ଭରେ ଆରିଗନ କରେ ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କଲେ ।
ସେହି ଦିନ ବଜ୍ୟ ଦୁଇ କଲ୍ୟାଣ ଓ ଜ୍ଞାମାତାଙ୍କୁ ଦେଖି
ସବଳ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କଲେ । ତାଙ୍କର ସହଚର ଓ
ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅନଗମନ କଲେ ।

ଶଳଷ୍ଠାସକ ପୁନଃ ଗ୍ରାହ ହୋଇ ତାଙ୍କର ବିପଦ
ସମୟର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଯଥୋଚିତ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କଲେ ।
ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେ ଯାହାର ସଂଖ୍ୟା ପୁନଃ ଗ୍ରାହ ହୋଇ
ସ୍ଵଦେଶରେ ରହି ସୁଖରେ କାଳ ଯାଏନ କଲେ ।

ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ଦେବ ।

ସନା କୈଦିନାଥ ରତ୍ନକୁ ଦୂର ।

ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିନୀ ଆଦେଶାନୁସ୍ଵାରେ ରସିକାନନ୍ଦ କେବଳ ଶିଷ୍ଯ ସହ ଶଜା ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭଞ୍ଜି ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ (ବଜାଣଡ଼) ମୟୋରଭଞ୍ଜରେ ଉତ୍ତରିତ ହେଲେ । ମୟୋରଭଞ୍ଜାଧ୍ୟୟତ ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭଞ୍ଜ ମହାରଜା ଗୋଭ୍ରାତ୍ରାଣ୍ତିଷ୍ଠାନ-ସମ୍ମାନପ୍ରଦ ଥିଲେ । କେବଳ ବିଶୁଦ୍ଧ ବୈଶ୍ଵବ ଧର୍ମରେ ତାର୍ତ୍ତର ପ୍ରେବଣୀ ନ ଥିଲା । ରସିକାନନ୍ଦ ଦେବ ସେଠାରେ ଉପରତ ହୃଥନ୍ତେ ଘେରେଯ ଓ ବର୍ତ୍ତବୁ ଭ୍ରାତୃଯୁଗଳ ସହ ଶଜା ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭଞ୍ଜ ତାଙ୍କୁ ସମାଦର କଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗର ତେଜ ଦେଖି ମୋହତ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ପଢ଼ ପ୍ରଶାସ କଲେ । ତପୁରେ ଶଜା ନିଜେ ସ୍ଵଦସ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଚରଣ ପ୍ରକାଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶଜାଙ୍କର ଏକ ଭାଇ ଜଳ ତାଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଇ ଯୌତୁ ହେବା ଏଇ ଶୁଣ ବସି ଦୂର ଚରଣ ପୋଛି ଦେଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ଦେବଙ୍କୁ ନେଇ ଅସନରେ ଉପବେଶନ କରାଯାଇ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ସହ ଶଜା ଯୋହୁକରରେ ତାହାଙ୍କୁ କୁଣଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଏହୁପରି ନାନା ସମାଦର କରି ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନିଜ ନବରରେ ରଖାଇଲେ ।

ଦିନେ ଶଜା ଅନୁନ୍ୟବୁଦ୍ଧି ରଦ୍ଧିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ କହିଲେ ପ୍ରଭୋ ! ଅପଣ ଅମୂଳନଙ୍କ ପୌତ୍ରଗ୍ରୂ ଏଠାରେ ପଦାର୍ଥ କରିଅଛନ୍ତି । ଅମ୍ବ ତନିଭାବକୁ କୃଷ୍ଣ ମନ୍ଦରେ ପାଇଁତ କର ଚରତାର୍ଥ କରନ୍ତୁ । ରଦ୍ଧିକାନନ୍ଦ ଭବିଲେ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ବଜ ବସନ କଲେ ତାହା ଶୀଘ୍ର ଅକୁରିତ ହୁଏ । ଏମାନେ ବୈଧିଭାବରେ ଭର୍ଯ୍ୟରେପାପନା କଲେହେଁ ଏମାନେ ଶରୀରକ ଲେକ, ଅତେବ ମନ୍ଦ ଦେବା ପୂର୍ବ ଏମାନଙ୍କ ମନ କହି ଶୋଧନ କରିବା ଅବଶ୍ୟକ । ଏହା ଦୂର ସେମାନଙ୍କ କୃଷ୍ଣକାନ୍ଦିତଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାନ୍ତିକ ଭଜନ କରିବାକୁ ନାହିଁ । ଯେପରି ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ସାମିଠାରେ ତାର ପ୍ରଣ ଅର୍ପଣ କରେ କିନ୍ତୁ ସେଥିଥାରୁ ସେ ଶଶ ଶଶର ପ୍ରଭୁତ୍ରଙ୍କ କି ହତାଦର କରେ ତାହା ନୁହେ କରଂ ସ୍ତ୍ରୀ ସଶ ହେଲେ ଅପର ସମସ୍ତ ଶୁଦ୍ଧନଙ୍କୁ ଯାଥୋଟ ଭକ୍ତି ଓ ସମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରେ । ସେହୁପରି ତୁମେମାନେ ଶାକୁଷଙ୍କୁ

ଅତି ଜାଣି ପ୍ରାଣସଂର ତାଙ୍କ ପାଦବୁରେ ବିକ୍ଷୟ କର ଏବଂ ଅପର ଦେବ ଦେଖିଲୁ ତାଙ୍କର ଅଂଶ ବା ଦାସ ଜାଣି ସେମାନକଠାରେ ଉଚିତ ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କର ।

ରସିକାନନ୍ଦକର ଏହି ନିର୍ମଳ କୃଷ୍ଣଭକ୍ତିର ଉପଦେଶ ପ୍ରକାଶ କର ବଜପ୍ରାସାର ପଣ୍ଡିତଙ୍ଗ ତାହାର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଅଶକ୍ତ ହୋଇ ଭବିଲେ ମହାରଜା ଏହାକର ଏତୁପରି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାସ୍ତୁତ ହେଲେ ଅମୂଳନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରତିପତ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତେଣୁ ପ୍ରକାଶନ ଭାବରେ ବାଦ କର କହିଲେ “ମହାରଜ, ଅପଣ ଏ ରସିକାନନ୍ଦକଠାରୁ କୃଷ୍ଣ ମନ୍ତ୍ରର ଦସିତ ହେବାକୁ ବିଷିଅଛନ୍ତି ତାହା ଅତି ଉତ୍ସମ କଥା । ତେବେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବ ତାହା ଉତ୍ସମ ରୂପେ ବିଶୁର କରିବା ବିଧେୟ । ଏ ଶଜପ୍ରାସାରେ ପଣ୍ଡିତ ଅଭିକ ନିହାନ୍ତି । ଅପଣ ରସିକାନନ୍ଦ ସହ ପଣ୍ଡିତଙ୍କାନନ୍ଦର ମୁକ୍ତି ବିଶୁର ହେଉ । ତପୁରେ ଯାହା ବିଶୁରରେ ସିଦ୍ଧ ହେବ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନୀୟ । ଆପଣମାନେ ଏକା କାହିଁକି ଶାଶ୍ୱତ୍କୁ ଦାସ ତାଙ୍କ ମତ ଉଚିଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲେ ଅମ୍ବୋମାନେ ମଧ୍ୟ ପେହି ମତ ଅବଲମ୍ବନ କରିବୁ ।” ରସିକାନନ୍ଦ ସେ ସାରରେ ଉପତ୍ତିତ ଶୁଣି । ସେ ତହୁଁ କହିଲେ “ଭ୍ରାତ୍ରାଣ୍ତିଷ୍ଠାନ ପଣ୍ଡିତଙ୍ଗ ଯାହା କହିବାକୁ ପାଇସିବି ମହୁନ ପୂର୍ବକ ସାର ଉତ୍ସାର କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁପୂର୍ଣ୍ଣ କୁଦୟରେ ସଭାଗୁହ ସୁଶୋଭାର କରି ଉପବେଶନ କଲେ । ସମସ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଦ୍ଧିକାନନ୍ଦ ରଥବିରବ । ରସିକାନନ୍ଦ ଅନ୍ୟ କେହି ସହାୟ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ଅସାଧ୍ୟ ଶାକୁଷଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ସୁରଣ କର ସମସ୍ତ ଭାବ ତାଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କର ଦମ୍ଭନ୍ଯ ଦୃଦ୍ଧିତରେ ସଭାରେ ଅସେ ଉପବେଶନ କଲେ । ଭ୍ରାତା ଓ ଅଭସପର ସଭାବିତଙ୍ଗ ସହ ମହାରଜା ସେ ସଭା ମଣ୍ଡପକୁ ବିଜେ କଲେ । ମହାରଜା ସେ ବିଶୁର ଶୁଣିବାକୁ ଉଚିଷ୍ଟ ।

ବିଶୁର ଦିନ ଛିର ହେଲା । ବିନ୍ଦୁ ଭ୍ରାତ୍ରାଣ୍ତିଷ୍ଠାନ ପଣ୍ଡିତ ଅହିତ ହେଲେ । ପଣ୍ଡିତଙ୍ଗ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ଵର୍ଗରେ ସରସ୍ଵତୀ ନିର୍ବିନ୍ଦୁ ପାଇସିବି ମହୁନ ସୁରକ୍ଷା ସାର ଉତ୍ସାର କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁପୂର୍ଣ୍ଣ କୁଦୟରେ ସଭାଗୁହ ସୁଶୋଭାର କରି ଉପବେଶନ କଲେ । ସମସ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଦ୍ଧିକାନନ୍ଦ ରଥବିରବ । ରସିକାନନ୍ଦ ଅନ୍ୟ କେହି ସହାୟ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ଅସାଧ୍ୟ ଶାକୁଷଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ସୁରଣ କର ସମସ୍ତ ଭାବ ତାଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କର ଦମ୍ଭନ୍ଯ ଦୃଦ୍ଧିତରେ ସଭାରେ ଅସେ ଉପବେଶନ କଲେ । ଭ୍ରାତା ଓ ଅଭସପର ସଭାବିତଙ୍ଗ ସହ ମହାରଜା ସେ ସଭା ମଣ୍ଡପକୁ ବିଜେ କଲେ । ମହାରଜା ସେ ବିଶୁର ଶୁଣିବାକୁ ଉଚିଷ୍ଟ ।

ପ୍ରଥମେ ସାଙ୍ଗ୍ୟଦର୍ଶନର ବିଶୁର ଅରମ୍ଭ ହେଲା । ରସିକାନନ୍ଦ ବ୍ରାତ୍ରାଣ୍ତିଷ୍ଠାନ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ ଯାତ୍ରି ଶଶ୍ରନ କରି କୃଷ୍ଣ ଭଜନ ପେଶ କରିବାକୁ ଏହା ପ୍ରତିପଦ କଲେ ।

ତୃପ୍ତରେ ମାମିଆ-ଦର୍ଶନ ବିଷ୍ଣୁର ହେଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ତାହା ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀନ କଲେ ଏବଂ ଏକା ଶ୍ରାବ୍ନଶ୍ଚ ସେ ଉପାସ୍ୟ ଏହା ପେଥରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତେପାଦନ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତଙ୍ଗ ରସିକର ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ଦେଖି ଦ୍ୱୀପ ହେଲେ ଏବଂ ନିଜ ମତ ସ୍ଵାପନ କରିବାକୁ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ମନେମନେ ଲାଞ୍ଛିତ ହେଲେ । ତୃପ୍ତରେ ଯାତଙ୍କଳ, ବୈଶେଷିକ, ବେଦାନ୍ତାଦି ସମସ୍ତ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ଏକେ ଏକେ ଶ୍ରୀନ କରି କୃଷ୍ଣ ଭଜନ ସମସାର ବୋଲି ରସିକାନନ୍ଦ ପ୍ରତେପନ କରନ୍ତେ ପଣ୍ଡିତଙ୍ଗ ଅବାକ୍ ହୋଇ ରହେଲେ । ତୃପ୍ତରେ ରସିକାନନ୍ଦ ଶୂରୁ ବେଦରୁ ଶ୍ଲୋକାଦି ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ କରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପୂର୍ବକ ଦେଖାଇଲେ ବେଦର ପ୍ରକୃତ ମର୍ମିନୁସାରେ କୃଷ୍ଣରକ୍ତହିଁ ସାର । ସ୍ମୃତିରୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରମାଣ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଦର୍ଶନକଲେ, କାବ୍ୟ ନାଟକାଦରୁ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଉଦାହରଣ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ କଲେ । ତାହାକର ଅୟୁବ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଶ୍ରବଣ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତଙ୍ଗ ମନେକଲେ ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ଦୁହନ୍ତି ଏ ନିଷୟ ବ୍ୟାସ କମ୍ପା ଶୁକ ଅବତାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲୁନ୍ତି । ତୃପ୍ତରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତ କିଞ୍ଚରେ ଅସାର ପରାଜୟ ସ୍ମୀକାର ପୂର୍ବକ ମହାରାଜାଙ୍କ କହିଲେ ମହାରାଜ ଏ ବାଲକର ଅସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଭା ଦେଖି ଅମ୍ବୋମାନେ ବୋଧ କରୁଥୁବୁ ବ୍ୟାସ, ଶୁକ, ନାରଦ ଅବା ବ୍ୟାକୁରୁଷତ କେହି ଅପି ଏ ବାଲକ ଦୂସେ ଜନ୍ମପରିଷାର କରିଥିଲୁନ୍ତି । ସ୍ଵର୍ଗ ପରମ୍ପରା ଏହାଙ୍କ କିଞ୍ଚରେ ବିଜୟ କରିଥିଲୁନ୍ତି । ନତୁବା ଏପରି ଦିଦିଧ ଅର୍ଥରେ ଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ମାନବ ପରିଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ଏ ହୁଏତ ଶ୍ରମନ ନାରୀଶୁଣି ଅଂଶରୁ ଜନ୍ମ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ ମନେକର ଏହି ବିଜନ ଶୁଣି ମହାରାଜା ପରମ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କଲେ । ତୃପ୍ତରେ ମହାରାଜ ରସିକଙ୍କୁ ଜୀବତରୁ ରୂପାଭବାକୁ ଅନ୍ତରେଷ କଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ କହିଲେ “ମହାରାଜ ! ଜୀବ ମାତ୍ରମର୍ଗରେ ଥିବା କାଳରେ ସପ୍ରମାଦ ପରେ ଅସାର ପୂର୍ବକୁତ କର୍ତ୍ତା ସୁରଣ କରି ଏବେ ଆଉ ଦୁଷ୍ଟନ୍ତରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏ ଗର୍ଭ ଯାତନା ସହବ ନାହିଁ ଏହି ଭବରେ ନାୟକଶକ୍ତି ଦୂରଣ କରେ, କିନ୍ତୁ କୁମୁଦୀ ହେବାମାତ୍ର ମହୂର ମୋହନ ଶକ୍ତିରେ ସେ ସକଳ ଦୂର ଯାଏ ; କୃଷ୍ଣ ରେଣାଶ୍ୟ ନ କରି ପୁନଃ ପୁନଃ ଜନ୍ମଯାତନା ଭୋଗକରେ” । ଏହୁବୁଦେ ଗ୍ରମରେ ଶାସ୍ତ୍ରାଦି ସମ୍ବନ୍ଧ ଜୀବତରୁ ଅତି ଦିଶବ୍ଦିଶରେ ପୁଣ୍ୟକୁଳେ ଏବଂ କହିଲେ “କୃଷ୍ଣ ଭଜନ ଜୀବର ଅବଶ୍ୟକ । ତାହା ସବ ଅମଙ୍ଗଳ ହରଣ କରି ଜୀବକୁ ଅମୁଲ୍ୟ କୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ଅର୍ପଣ କରେ । କୃଷ୍ଣ ଭଜନରେ କାଳକାଳ ବିଷ୍ଣୁ ନାହିଁ । ଦିବାନିଶ ଶାରବା ଶୋଭବା

ସକଳ ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ନାମ କାର୍ତ୍ତିନ ବା ସୁରଣ କରିଯାଇ ପାରେ । ବାଲକ, ଯୁବକ, ବୃଦ୍ଧି, ନରନାରୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶୁଦ୍ଧ ସମସ୍ତକର କୃଷ୍ଣ ଭଜନରେ ସମାନ ଅଧିକାର । ପିତା, ମାତା, ଭୀ, ପ୍ତନୀ, ଭ୍ରାତା, କନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତେ ପର ; ଅତିଏକ ମିଥ୍ୟା ମନେକାରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ଦିବାନିଶ୍ଚ କୁଟୁମ୍ବ ପ୍ରତିପାଳନ ଚିନ୍ତାରେ ସମ୍ବ କାରଣର କାରଣ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭୁଲି ରହିବା ବୌଶି ପ୍ରକାରରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ମନୁଷ୍ୟର ଉଚିତ ନୁହେ । ଧନମତ, ବଦ୍ୟାମଦ, ଯୌବନମଦ, କୁଳମଦ, ବଜ୍ରମଦ ଏହି ସବୁ ମଦରେ ମରି ହୋଇ ଆହୁତା ହେବା ମୀନବ ପରିରେ ବଢ଼ି ନିନ୍ଦନ୍ୟ । ଯଦି କୃଷ୍ଣଭକ୍ତି ଯାଜନ କରି କେହି ପାଞ୍ଚଦିନ ମାତ୍ର ଜୀବନ ଧାରଣ କରେ ତେବେ ତାହାର ଜୀବନ ସାର୍ଥକ । କୃଷ୍ଣ ବହମୁଖ ହୋଇ ଶତବର୍ଷ ପରମାୟ ଭ୍ରେଗ କରିବା ବୁଥା । ଧୂକ, ପ୍ରଜ୍ଞାଦ, ଶୁକ, ଦୁମୁନ୍ ବାଲ୍ୟ କାଳକରୁ କୃଷ୍ଣ ଭଜନ କରିଥିଲେ । ଅତିଏକ ବାଲକାଳରୁ କୃଷ୍ଣଭଜନ କରିବା ବିଧେୟ । କୃଷ୍ଣଭଜନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଗୁରୁ ପଦାଶ୍ୟ ନ କରି ତଥିଥି ଅରମ୍ଭ କରିନ୍ତି ନାରଦ ଅଂ ବାକୁ ମନ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେତେ ମନ ଜୟ କରି ଧୂକ ଦ୍ୱାରା ଲେତନ ଭଗବାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କଲେ । ଯେଉଁ ଜନ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ମନରେ ଶୀକୁଷ୍ଟର ଶରଣାଗତ ସେହିପରି ବୈଷକ ଦେଖି ଗୁରୁ କରିବା ବିଧେୟ ; ଅବୈଷକ ଗୁରୁଠାରୁ ମନ ଶରଣକରିବା ବିଧେୟ ନୁହେ । ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଗୁରୁ ପଦ ଅଂଶ୍ୟ କଲେ ଅବଳମ୍ବରେ କୃଷ୍ଣପେମ ଲାଭ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣଭକ୍ତି ଅଜନ କରିବାର ବସ୍ତ୍ରବିଧ ଉତ୍ସାହ ଅଛି । ସେହି ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସାହ ସାଧସ୍ଵର୍ଗ । ସର୍ଗଭକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏକ ଲବ ମାତ୍ର । ସାଧୁସଙ୍ଗ ଫଳ ସହିତ ତୁଳନାୟ ନୁହେ । ସାଧୁସଙ୍ଗର କୃପା ବହୁ ଫଳପୂର୍ବୀ । ଗୁହସଙ୍କ ପଥରେ ଦାର, ସୁତ, ବିଭ ସମସ୍ତ କୃଷ୍ଣପ୍ରାପଣ କରି ନିଜକୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦାସ ସ୍ଵରୂପ ଭାବି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବିଧେୟ । ଅସାରମାନହିଁ ସବ ଅନିଷ୍ଟର ମୂଳ ; କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣପିତି ହେଲେ ଦାର, ସୁତ, ବିଭ ଏ ସମସ୍ତର ଚିନ୍ତା କିମ୍ବା ଅସାର ଚିନ୍ତା କରି ମନକୁ ଅଭି ବ୍ୟଥିତ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅତିଏକ କୃଷ୍ଣ ସେବାରେ ଜୀବନ ପରମ ସୁଖରେ ଅତିବାହିତ ହେବା । ରସିକାନନ୍ଦକାଳରୁ ଏହୁରେ ନାନାରୂପ ସହିତ୍ସା ଜୀବ କରି ମହାରାଜ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଭାବରେ କୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ପ୍ରତିପାଳନ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ବାକୁ ଲୁଗିଲ । ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଭବ

ଦେଖି ରସିକାନନ୍ଦ ସେମାନଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣମନ୍ତରେ ପାଯିଛ ନାଲେ
ଏବଂ କହିଲେ ଦେଖ ତୁ ମେସାଠନ ଜୀବହୃଦୟା ପରିଚ୍ୟାଗ କର
ଏବଂ ତୁମ୍ଭୁ ସାଜ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ କଳ ମିଶି ଅଛି
ସେପରି ପଶୁ ହୃଦୟା ନ ହୃଦୟ, ମୋର ତୁମ୍ଭାନାନକଠାରେ ଏହି
ଭିକ୍ଷା । ଜୀବରେ ଦୟା ଓ ନାମରେ ରୁଚି ଏହି ସାର ଧର୍ମ କୋଲି
ମହାପ୍ରଭୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଜୀବମାନଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରମଗତରେ ଶିକ୍ଷା
ଦେଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଅମ୍ବେନାନେ ତାଙ୍କର ଦାସାନୁଦ୍ୱାସ,
ତାଙ୍କର ଶ୍ରମଗେର ଅଞ୍ଜଳି କି ଅମ୍ବୁନାନଙ୍କର ପାଳନ୍ତମ୍ଭୁ ନାହିଁ !

ମହାସଙ୍କା ଗୁରୁଦେବକଳର ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରି
ଗଲଦଶ୍ଵିଲେନରେ କହିଲେ ପ୍ରଭେ ! ଏ ଦେହ, ପ୍ରାଣ
ସମସ୍ତ ଉବସାୟୁ ଶ୍ରବଣ-କମଳରେ ଅର୍ଥଣ କରିଥୁବୁ ।
ଆଶକ୍ତ ଏ ଅଞ୍ଜଳି ଅମୂଳନକଳ ଶିରୋଧୀଯି । ତୁମ୍ଭରେ
ରସକାନନ୍ଦ ରଜାକୁ ଗୋଟିଏନୁତେ ଭଜନ ପ୍ରଶାଲୀ ଶିରୀ
ଦେଲେ ଏହି ବୃଦ୍ଧାବନର ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ସେଠାରେ
ସେଉଁ ପ୍ରାନରେ ଯାହା ଅଛି ତାହା ସମସ୍ତ ଏକ ଏକ କରି
ବୁଝାଇ ଦେଲେ । ବୃଦ୍ଧାବନର ଚିନ୍ମୟ ମାଥୁସ୍ତ ତାଙ୍କ
ନୟନରେ ନୀରୁ ଥିଲା । ସେ ତାହାପରୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ ନିଜ
ଶଳୀ ସାର ପୃଷ୍ଠକ ରଜାଙ୍କ ଦୁଦୟ ମନ୍ଦରେ ଦାହା ପ୍ରକାଶ
କରଇ ଦେଲେ । ପ୍ରଭୁ ରଷ୍ଟକାନନ୍ଦଙ୍କ ତୁଳ୍ୟ ଗୁରୁ ପ୍ରାପ୍ତ
ହୋଇ ମହାସଙ୍କା ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କ ଜଣେ କହି ଭକ୍ତ ହୋଇ
ଉଠିଲେ । ସେ ଯେ କରି ଅଭିମାନ-ଶୁନ୍ୟ ଭକ୍ତ ହୋଇ
ଥିଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିନାଟିରୁ ତାହା ଉଭୟ ଚୁଟେ ବୁଝାଯାଇ
ପାଇବ ।

ଦିନକରେ ପ୍ରଭୁ ରସିକାନନ୍ଦ ସତ୍ତ୍ଵ ମଧ୍ୟରେ ବସି
ଶ୍ରୀମତୀଗବତ ପାଠ କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି । ତ୍ରୁଟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ମହାରାଜା ଶ୍ରବଣ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ମହାରାଜାଙ୍କ
ବେବ୍ରାଁ ଥେବି କିଛି କଷୟ କର୍ମ ଜଣାଇବା ଆଶାରେ ଯୋଡ଼ି
କରରେ ଦଶ୍ରୀୟମାନ ହେଲେ । ମହାରାଜା ଚାକୁ ଗୁହୁଙ୍କେ ।
ତାଙ୍କର କି ଅବଧିକ ଏହା ଲାଗିବାର ଉଚିତ କରିଲୁ ।
ଶ୍ରୀମତୀଗବତରୁକୁ ଅନୁତ ଧାନରୁ ବିରତ ହୋଇ ମହାରାଜା
ଅନ୍ୟମନସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲୁ ଏହା ଦେଖି ସେ ରକ୍ଷଣଭାବେ
ଉପ୍ରେସ୍ତ ନିରବେଶ ସ୍ଵର୍ଗକ ଗ୍ରାହଣକର ରମକୃଷ୍ଣ ଉଠିପଡ଼ି
କହିଲେ କି ଥୁଣ କୃଷ୍ଣକଥାମୃତ ତ୍ୟାଗ କରି ବିଷୟା
ଦ୍ୱାସାନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲୁ । ଏହା କହି ମହାରାଜାଙ୍କ
ଗାନ୍ଧରେ ସଂଜ୍ଞାରେ ଏକ ଚଣ୍ଡୋଟ୍ଟାଯାତ କଲେ । ମହାରାଜା-
କିଛି କୋମଳ ଅଳ୍ପ, ପ୍ରଭାର ହୃଦୟ ଆଜନ୍ତରୁ କେବେ ସେ
ଜାଇ ନାହାନ୍ତି, କେବେ ପ୍ରଭାରରେ ଢାର୍ଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।
ସ୍ଵର୍ଗଦିଗଣ ଏହା ଦେଖି ଚମକିତ ହେଲେ ଓ କୁଣ୍ଡିତ

ହେଲେ । ମହାସଜାଳ ପରୀଯ ଅନେକ ତର୍କଳ ଗର୍ଭନ କରି
ସମକୃଷ୍ଟକୁ ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ
ମହାସଜା ହଠାତ ଚେତନ୍ୟ ଲୁହ କରି ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ
ସେମାନଙ୍କୁ ବାରଣୀ କଲେ ଏବଂ ଆସେ ସମକୃଷ୍ଟକ
ପଦତଳରେ ପ୍ରତିଯାତ୍ମକ କର ଯୋଡ଼ି କହିଲେ “ପ୍ରେସ୍ !
ଆପଣ ମୋର ଶୁଭ୍ୟତା, ତ୍ରୁତିଶ୍ଵର ଦସକାଷ୍ଟା ଦେଖାଇ
ଅଜ ମୋହର ପରମାପକାର କରିଥିଲୁଣ୍ଡି ମୁଁ ଅଳ୍ପନତା
ବଣ୍ଣୁ ଶ୍ରାଵୁରୁଦେବଙ୍କ ଶ୍ରାମଶ୍ରୁ ଶ୍ରମଭାଗବତ ଶ୍ରବଣ
ପରିଚ୍ୟାଗ କରି ବିଷୟ କଥାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇ ଦୁଡ଼ି ମାୟା
ବନ୍ଧରେ ଅଛନ୍ତି ଥିଲା । ଆପଣ ମୋର ସେ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ
କଲେ । ଏ ରଣ ମୁଁ ପରିଶୋଧ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।” ଏହା
କହି ମହାସଜା ଫନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲୁହିଲେ । ତଢ଼ି ରାମକୃଷ୍ଣ
ମହାସଜାଙ୍କ ପଗାତ ଅଳ୍ପଜନ କଲେ ।

ମହାରାଜା କହୁଲେ ଭାଇ ଏ ମୋର ଉଚ୍ଛି ବିଶ୍ଵନ କଟିନ
ଅଙ୍ଗ । ଅଶ୍ଵର କୋମଳ କର ଏ ଅଙ୍ଗରେ ଲୁଗି ବ୍ୟଥିତ
ହୋଇଥିବ ।

ରୁଷିକାନନ୍ଦ ମହାରାଜାଙ୍କର ଶିଦ୍ଧାତା ବିନୟ ବ୍ୟକ୍ତହାର
ଦର୍ଶନ କରି ସରମ ପ୍ରୀତି ଲୁହ କଲେ । ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଏବଂ
ତାଙ୍କ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କୁ ସ୍ନେହାଳିଙ୍ଗନ ଦାନ କଲେ । ଓଡ଼ିଶା
ରାଜଚୁଡ଼ାମଣି ମହାରାଜ ପ୍ରତାୟୁକ୍ତ ଶାଜଗନ୍ଧାଆଥବା
କାଳୀନ କାର୍ତ୍ତିନ ସମୟରେ ଶାକାଷ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଚିପଟାଆଚରେ
ଶିଦ୍ଧାତା ବିନୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଭିଜ ନୃତ୍ୟକର
ଏ ଉଦ୍‌ବ୍ୟାହରଣ ଦିଗ୍ନ୍ୟ ହେଲା ।

ଅହା, କାଳର ସ୍ନେହରେ କେତେବେଳେ କି ସତନ ବା
ଘଟୁ ନାହିଁ । ଏ ଅଧିମ ୧୯୧୪ ସାଲ ଫିବୃଯାଶ ମାସରେ
ଶାଶ୍ଵତ କରିଥିଲୁଗର ଯିବା ସମୟରେ ମୟୋରଭଞ୍ଜର ରାଜଧାନୀ
ବାରିପଦାରେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରକର ଶାଶ୍ଵତ ଦ୍ୟନା ଅଭିଷେକ ବିହାର ହୁଏ
ଦେଖିବାକୁ ଉଷ୍ଣକତ ହୋଇ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ
ସେ ସମୟରେ ରାଜପରିବାରର ଲୁଳ ଦେବତା ଶ୍ରୀରାଧାମୋହନ-
ନିରଜ ସେବାର ଅବନନ୍ତ ଦେଖି ନମ୍ବନାଶ ବିସ୍ତର୍ଣ୍ଣ ନ କରି
ଲହୁପାରିଲୁ ନାହିଁ । ହେ ଭଞ୍ଜ ପ୍ରବର ଉଚ୍ଚ ମୁକୁଟମଣି
ମହାଶଙ୍କ ବୈଦ୍ୟନା ଅଭିଷେକ ! ଅଧିଶକ୍ତ ନିଜ ବଣ୍ଣ ସ୍ଵର୍ଗ କରୁଣା
ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ ଶକ୍ତିଶକ୍ତ ଦୃପାଉଷା କରି କେବେ
ମେମ୍ପୁରଭଞ୍ଜରେ ପୁନବାର ଉଚ୍ଚି ମନ୍ଦାକିନୀ ପ୍ରବାହତ କରଇବେ
ନାହିଁ । ଅଥବା ବନ୍ଧୁଶରମାନଙ୍କୁ ପାପାଇକ ଅଭୁଲ ଶ୍ରୀରାଧ୍ୟ
ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତରଧି ରା କରଗଲେ କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀରାଧ୍ୟ ପ୍ରେମ
ଘରଭିତୁ କି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାବେଳେ ବିହିତ ରଖିବେ । କୁଣ୍ଡ
କର କୁଣ୍ଡପ୍ରେମ ପ୍ରବାନ କାହାରୁ ।

ଗୋପୀତ୍ରରୁଷୁକରେ ବସନ୍ତୋଶକ ।

ପ୍ରତ୍ଯେ ଶ୍ୟାମାନନ୍ଦ ଏକ ମହାବସେଷକର ଅଶ୍ୱାଜଳ
କରିବାକୁ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଗୁରୁ ଅଞ୍ଚ
ପାଇ ରହିବାନନ୍ଦ ତାଖାର ଅଶ୍ୱାଜଳ କରିବାକୁ ଲୁଗ୍ରିଲେ ।
ତେତେବେଳେ ଶ୍ୟାମାନନ୍ଦ ଓ ରସିକାନନ୍ଦ ଉତ୍ସବକର
ଖ୍ୟାତ ତୁର୍ଥିଗରେ ପରିବାସ୍ତ୍ର ହୋଇଥିଲା । ମହାପ୍ରତାଗୀ
ଭ୍ରାମ ଶ୍ରଦ୍ଧକର ଦୂରଭ୍ରାତା ସେମାନଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମର ମସ୍ତକ ବିଷୟ
କଲେ; ଦୟା ଦଳିଥିଲ କରିଷ୍ଟଦୟରେ, ଘରା ଉଦସଗୟେ
ଅସୁର ଦ୍ଵାରା ପରତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ରାର୍ଥକୁ ଦେଲେ । ଏହା
ଦେଖି କହୁ ଏଣ୍ଠିକ ଲୋକ ଏମାନଙ୍କ ପଦରେ ଅଶ୍ୱାଜଳ
ନେଇ ଥିଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ କଡ଼ କଡ଼ ଘରା ଓ ଧଳା
ଲୋକମାନଙ୍କଠାକୁ ପଢ଼ ପଠାନ୍ତେ ସେମାନେ ରସାୟକ ପାଇଁ
ନାନା ଦ୍ରୁବ୍ୟ ଗୋପୀବନ୍ଧୁଭୟରୁ ପଠାଇଲେ । ବସନ୍ତ ସମୟ
ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣମାରେ ରସାୟକ ସଂପାଦିତ ହେବାର ପୂର୍ବ
ହେଲା । କହୁ ସ୍ଥାନରୁ ମହନ୍ତିଗଣ ଅମନ୍ତିତ ହେଲେ ।
ଶାନ୍ତିଭୟ, କାଳନା, ନକତ୍ତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟେ ସ୍ଥାନରୁ ପରି ସନ୍ତ୍ରାନ୍ତି-
କଣ ଉତ୍ସବ ନିମନ୍ତେ ଅପି ଜୟଗତ ହେଲେ ।

ଏଣେ ରଦ୍ଦିକାନନ୍ଦ ବାଲକମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵର୍ଗ ଗୀତାଦି ଶିଖାଇଲେ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଲେ । କୃତ୍ତିଷ୍ଠ ଅଛି ମନୋହରରୁପେ ସଜ୍ଜାଇଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିକସ ଘରୋହକ ଲୀଳା ଅଭିନନ୍ଦିତ ହେଲା ସେ ଅଭିନନ୍ଦରେ ସ୍ଵର୍ଗ-ରସକ ମାଧ୍ୟମ ସବୁ ରହିଲା କାହାର କରିଥିଲେ ଏଥରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ କାହାରି

ନିଜ ହାତକଳ ଛନ୍ଦ ନ ଥିଲା । ଶାକୁଷ ଏବଂ ଗୋଟି ଭାବରେ
ସେମାନେ ଦିନ୍ଦୁଳ । ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ବା ସାରିନୟ
ଦର୍ଶନ କରି ଅଣାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ଥିଲେ । ସେବନ ମହୋଷବ
ଦର୍ଶନରେ ମୁଗ୍ର ହୋଇ ମହନ୍ତିଗଣ ଆଉ ଏବଦନ ପୁନବାର
ରାସ ଲାଲା ଅଭିନ୍ୟା କରିବାକୁ ରପିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ
କରିଥିଲେ । ରେସିକାନନ୍ଦ ମହନ୍ତିମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ସମ୍ମତ
ହୋଇ ଅଭିନ୍ୟାର ଆୟୋଜନ କରାଇ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
ଉଦ୍‌ବାନକ ବୃଷ୍ଟି ହେବାରୁ ଅଭିନ୍ୟାକା ଅଭିନାତ ହେବଟ
ଗୋଦିନଙ୍କର ଅଭିପ୍ରେତ ନୁହେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ପ୍ରେସିରୁ
ବିରତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥର ସବଶେଷ ବିକରିଶ “ପ୍ରଭୁ
ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦରେ” ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବାକୁ ବୃଷ୍ଟିକ ବଞ୍ଚିନ ନ କର
ସମେତରେ ଉଦ୍ଦେଶ କଲି ।

ରସକାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁ ଅରୁଣୟ କାଳରେ ଶାଷ ମଣ୍ଡପକୁ ଦିଲେ
କରୁଥିବାକେ ଏକ ବିଷାକ୍ତ ଗୋକୁଳ ର୍ପର ଥସି ଚାକ
ଚରଣରେ ଦଂଶନ କଲାନ୍ତି । ଷତପ୍ତୀକରୁ ରତ୍ନ ଧାର ପ୍ରକାହରି
ହେଲା ଏବଂ କଣ ମଧ୍ୟରୁ ଦିଶଥରେ ଦୂର ଦିଲ୍ଲି ବାହାର
ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରସକାନନ୍ଦ ରସଥିରେ କର୍ତ୍ତମାତ୍ର ଅନ୍ତିଷ୍ଠ ପୁରୋଜୀ
ନ କରି ଶାଷ ଛଳକୁ ଗମନ କଲେ । ଯାହାକର କୃତ୍ତା
କହାସରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣୀ ଫ୍ରାଙ୍ଗିର-କଷରୁ ନିର୍ମଳ ହେଉ-
ଥିଲେ ସାମାନ୍ୟ ସର୍ପର ଦିଷ୍ଟ ଚାକଠାରେ କି ପ୍ରଭାବ ପ୍ରକାଶ
କରନ୍ତା । ତୃତୀୟ ଦିବସ ସେ ବିଶବନ୍ତ କଣ ଶାନରୁ ବାହାର
କରୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ପାବଣ୍ଡିବରଣ କାନ୍ତି ।

ମାତ୍ରଭବ୍ଦା ।

ମୋର ମାତୃଭୂଷଣ କେଡ଼େ ତରଳ ମଧୁର,
 ବୁନ୍ଦୁପୁଣ୍ଡିକାର ଯଥୀ ସଜ ଅଖୁ ଦୋର ।
 ସେହି ମୋର ରୁଚି କଳ ଶକ୍ତି ମନୋରଥ,
 ସେହି ମୋତେ ଦେଖାଇଛ ଅନ୍ଧକାରେ ସଥ ।
 କୁଳ ଧନ ପରେ ମାତା ହୃଦୟଲେ କାହିଁ,
 ଛୁଟା-ମାତା ସନୀ ମୋତେ ରଖିଛ ବନ୍ଧାର ।
 ସଥାରେ ଯୋଗାଏ ଶାଦ୍ୟ ଦିଗାସାରେ ନଳ,
 ଚାନ୍ଦିଶ୍ଵର ବୟା-ଧୂ ପାଣେ ଅଭିଭଳ ।

ଦିଅନ୍ତି ଜନମ ଗାଳ ଅଳ କଲେ ଥତି,
 ମାତ୍ର ମତ୍ତୁଭଣ୍ଟା ମୋର ଚିର ଦୟାକଷ୍ଟ ।
 କାହିଁ କେବେ ଦିନେ ହେଲେ ନ ହୃଦ ସେତୁଷ୍ଟ,
 ଯେତେ ମୁଁ ଜଞ୍ଜାଳ କରେ ଚେତକ ପନ୍ଦୁଷ୍ଟ ।
 କହୁଥିବାୟାଏ ଦେହ ମେହର ସେ ପାହା,
 ଅନ୍ତମ ସମୟେ ଘଣ୍ଟି ଦେଖାଇବ ପାହା ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଉପଦେଶାମୃତ ।

୩୪୪ । ଚମ୍ପକ ପଥର କି ନୁହାକୁ କହେ, ତୁମେ ମୋ ପାଖୁ ଅସ ? କହିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ଲୌହ ଅସେ ଚମ୍ପକ ପଥର ଅକର୍ଷଣରେ ଟାଣି ହୋଇ ଥସେ ।

ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ଅଂଦେଶ ପ୍ରାୟ, ସେ ବାସ୍ତବକ ଚମ୍ପକ ପ୍ରସ୍ତର ପର । ତାହାର ଏତେ ଅକର୍ଷଣ ସେ ନିଷଳକ ବାଲକ ପିତାମହଙ୍କ ଭୟରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଏବଂ ସାଧୀ କୁଳ ନାସାମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ଵାର କୁଳଶଳିଳ ଲଜ୍ଜାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ତାହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପତ୍ତିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଦୂର୍ଗା, କମ୍ପା ଭୟର କାର୍ଯ୍ୟ ନିଜେ କରେ ଲୋକେ ତାହା ନିକଟକୁ ଅଧିବାକୁ ଲଜ୍ଜିତ, ଦୃଶ୍ୟତ ବା ଭାତ ବୋଧ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେ ନିଜେ ଲଜ୍ଜାକର, ଦୃଶ୍ୟତ ବା ଭାତ କରନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନ କରେ ଲୋକେ ଲଜ୍ଜା, ଦୂର୍ଗା, ଭୟ ସମସ୍ତ ପରିଚ୍ୟାର କର ତାହାକୁ ଅଶ୍ଵାରା ଅନ୍ତର ଅଶ୍ଵାର ମନେ କର ତାହାର ଚରଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟକ ଦିଲ୍ଲୁଣ୍ଡିତ କରନ୍ତି । ବାସ୍ତବକ ଭଗବଦାଦିଷ୍ଟ ଲୋକ ଏବଂ ନିର୍ମଳତର ନରନାସ୍ତକ (କଳକିତ ଦୃଦ୍ଧୟ ପକ୍ଷରେ ନୁହେଁ) ମଧ୍ୟରେ ଚମ୍ପକ ଏବଂ ନିଷଳକ (ଯନ୍ତ୍ରିରେ କଳକ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ) ଲୌହର ସମ୍ମନ ଏବଂ ଏହ ସମ୍ମନ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମ୍ମନ ଭାବରେ ଶୁଭମୟ ।

୩୪୫ । କହୁ ପଢ଼ି କି ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ? ସେ ଅଦେଶ ପାଇ ଅଛନ୍ତି ତାହାକର ଜ୍ଞାନର ଶେଷ ନାହିଁ । ସେ ଜ୍ଞାନ ଉତ୍ସରକ ନିକଟରୁ ଅସେତାହାର ଶେଷ ନାହିଁ । ତାହାକର (ଉତ୍ସରକର) ଯଦି ଥରେ କଟାଯ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ କି ଅଛ ଜ୍ଞାନର ଅଭ୍ୟକ ଥାଏ ।

ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାର ଦୃଦ୍ଧୟ-ପ୍ରଜ୍ଞି ପିତ୍ତୟାଏ ତାହାକୁ ଅଛ କହିପଢ଼ି ଜ୍ଞାନକାର୍ଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ସବଜ୍ଞନମୟ ଭଗବାନ ଯାହାର ସହ୍ୟ, ତାହାର ଜ୍ଞାନର ଅଭ୍ୟକ ବା ଥିଲୁ କାହିଁ ।

୩୪୬ । ଧାନ ମଧ୍ୟବା ବେଳେ ଜଣେ ମାପେ, ଅଛ ଜଣେ ରଶ ପେଲି ଦେଉଥାଏ; ସେହିପରି ସେ ଅଦେଶ ପାନ୍ତି, ସେ ଯେତେ ଲୋକଶିଷ୍ଟା ଦେଉଥାନ୍ତି, ମା (ଜଗନ୍ମାତା) ତାହାର ପତ୍ରରେ ରହ ରଶ ଠେଲି ଠେଲି ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେ ଜ୍ଞାନ ଅଛ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।

୩୪୭ । ଘୃପରଶ ଥିଲେ ତେବେ ଲୋକେ ମାନିବେ । ଉତ୍ସରକ ଅଦେଶ ନ ପାଇଲେ ଲୋକଶିଷ୍ଟା ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ଲୋକଶିଷ୍ଟା ଦେବେ ତାହାକର ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଖୁବା ଦରକାର ।

୩୪୮ । ଯେତେବେଳେ ବାହାରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହତ ଦେବ ସତ୍ତବ ମିଶ୍ରଣ । ମିଶ୍ରବ ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତକୁ ଭଲ ଯାଦିବାର ମାନେ ନାହିଁ, ସେ ନିଷକାର ମାନେ, ସାକାର ମାନେ ନାହିଁ, ସେ ହନ୍ତୁ, ସେ ମୁସଲମାନ, ସେ ଗ୍ରୀକ୍ଷୁକ ଏହା କହ ନାକ ଟେକ ଦୃଶ୍ୟ କର ନାହିଁ । ସେ (ଉତ୍ସରକ) ଯାହାକୁ ଯେପରି ବୁଝାଇ ଅଛନ୍ତି (ସେ ସେହିପରି ବୁଝିଅଛି) । ସମସ୍ତକୁ ଭଲ ଭଲ ପ୍ରକୃତ ଜାଗିବା ଜାଗି ଯେତେବୁର ପାର, ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରବ, ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭଲ ପାରବ । ତାହାପରେ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇ ଶାନ୍ତ ଅନନ୍ତ ଭ୍ରେଗ କରିବ । ଗାଥାଳ ଯେତେବେଳେ ଗୋରୁ ବରତବାକୁ ଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଏକାଶୋଠର ସବୁ ଗୋରୁ ପଡ଼ିଥିଲୁ ଯାଏ ଏକ ହୋଇ ଥାନ୍ତି । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ନିଜ ନିଜ ସରକୁ ଫେରି ଯାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ହୋଇ ଯାନ୍ତି—ନିଜ ଘରେ ଅସେ ଥାନ୍ତି ।

୩୪୯ । ଏଠାରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଉପଦେଶରୁ ବୁଝା ଯାଉଥାଏ ଯେ ସବୁ-ବେଳେ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହତ ମିଶ୍ର ଗୋଲିଯୋଗ କରିବା ଭଲ ନୁହେ । ମିଶ୍ରିଲ୍ ବେଳେ ଅନୁରକ୍ତ ଭାବରେ ମିଶ୍ରବାକୁ ହେବ ଏବଂ ପୁଅଳ ହେବା ପରେ ଆସ ପରିଶା ଜନିତ ବିନ୍ଦୁରେ ସମୟାଚିତାତ କରିବାକୁ ହେବ । ବନ୍ତୁ ସଙ୍ଗରେ ମିଶ୍ରବା ସମୟରେ ଏପରି ଭାବରେ ମିଶ୍ରବାକୁ ହେବ ଯେ ଯେପରି ଜାତିଧର୍ମାଦ ଜନିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ବା ହକୋଚର ଭାବ ନ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଉପଦେଶରେ ହୃଦୟବରେ ଉପିଷ୍ଠ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ କଥା ସୁରକ୍ଷା ଭାବରେ ହେବ ଯେ କାହାର ସହତ ଅନୁରକ୍ତ ଭାବରେ ମିଳା ମିଶା କରିବା ପୂର୍ବ ତାହାର ସତ ରହିବ ପୁଣ୍ୟନୁଗ୍ରହୀତ ପରିଶା କରି ସମୁଦ୍ର ହେବାକୁ ହେବ । ପୂର୍ବରୁ ପରିଶାଦ କରି ଅପଣାର ସମୟ ସନ୍ଦେହ ଭଣ୍ଣନ କଲେ ଯରେ ମିଶ୍ରବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଏହ ଅନୁରକ୍ତ ଭାବରେ ମିଶ୍ରବା ସମୟରେ ଯେପରି ଅଛ ସନ୍ଦେହ ପରିଶାଦ କିମ୍ବା କରିବାକୁ ନ ପଡ଼େ । ସେତେବେଳେ ପରିଶର ଅଭିନ ହୃଦୟ ହୋଇଯିବ ।

୩୫୦ । ପିଲାର କାହିବା କେବେଶର ? ପିଲାରକେଳ ଯାଏ ପ୍ରମାଣ ପାଇ କରିବାକୁ ହୃଦୟପ୍ରମାଣ ପାଇ ଏବଂ ପାଇ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଏ । କେବଳ ଅନନ୍ତ—ଅନନ୍ତରେ ମାର ଦୂଧ ଖାଏ । ତେବେ-

ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି—ଖାଉ ଖାଉ ମହିରେ ମହିରେ ଖେଳେ ସ୍ଵତି ହସେ ।

ସେହୁପରି ଉଚ୍ଚ ଉଗବାନକୁ ଦେଖିବା ସକାଶେକାନ୍ଧାରୀ ତାହାକୁ ପାରବା ପରେ କାନ୍ଧା ବନ୍ଦ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ କେବଳ ଅନ୍ତର୍ଜାମ୍ବୁ ଅନନ୍ତ— ଅଛି କହି ନାହିଁ । ଅନନ୍ତରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବାକରେ ଏହି ସେବା କରୁ କରୁ କେତେ କେତେ ବେଳେ ସଂସାରର ପଦାର୍ଥ କେଇ ଖେଳାକରେ ଏହି “ସୁଣି କି ଆସାର ପଦାର୍ଥନେଇ ଖେଳାକରୁ ଅଛି” ବେଳି ମନେ କରି ହସେ । ବାସ୍ତବରେ ଉଚ୍ଚର ଫନନ ବାଲକର ଫନନ ରୁଲ୍ୟ । ପ୍ରଭୁ ଥରେ କଞ୍ଚକରେ “ପୈଲ୍ ବାନ୍ଧବାର ଦେଖି ମା ନାଲୁ ଲାଟୁ ହାତରେ ଦେଇ ଭୁଲୁର ରଖେ ଏହି ଅଗଣ୍ୟ ରକ୍ଷାବଢ଼ା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପୈଲ୍ଲର ସେତେବେଳେ ଅର ଲାଟୁରେ ମନ ଲାଗେ ନାହିଁ ଲାଟୁ ପକାଇ ଦେଇ ମା, ମା ହିକାଲି କାନ୍ଧେ, ସେତେବେଳେ ମା ରକ୍ଷା କଢ଼ା କାର୍ଯ୍ୟ ସକାର ଉଚ୍ଚକ କାଣ୍ଠରେ ନେବା ପାଇଁ ଦରଢ଼ ଅପି ଚମ୍ପନ କରି କୋଳରେ ନିଏ ଏହି କେତେ ପ୍ରବୋଧ ଦିବ । ସେହୁପରି ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟ-ଲାଟୁ କେଇ ଖେଳରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଗବାନ ତାହାକୁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେ ବିଷୟ-ଲାଟୁ ଦିଗିଦେଇ ଉଗବାନକୁ ଦେଖିବା ସକାଶେ ବ୍ୟାକୁଳ ଘବରେ “ମା କେଉଁଠାରେ ଅଛି” ମୋତେ ଥରେ କୋଳକୁ ନିଅ କୋଲି ତାକେ ସେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚକ ସଳ ଉଗବାନ ଅର ରହ ନ ପାଇ ଉଚ୍ଚକୁ ଅଗଣ୍ୟ କୋଳକୁ ନିଅନ୍ତି ! ସୁତଃରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଥରେ ସରଳ ବାଲକର ବ୍ୟାକୁଳ ଫନନ ବାନ୍ଧବାକୁ ହେବା । ଏ ଫନନ ସହଜରେ ଅସେ ନାହିଁ । ଠାକୁରଙ୍କ କହୁବା ଯର “ଲୋକେ ମାରୁପ ମଳ, ପିଲ୍ଲପିଲି ମନେ ବା ଟକାକରୁଛ ଗ୍ରେନ ନେଇ ବୋଲି ତାଳେ କାନ୍ଧପାରନ୍ତୁ— କିନ୍ତୁ ଉଗବହୁ ହାତୁ ହେଲ୍ ନାହିଁ ବୋହ କେବୁଟା ଲୋକ କାନ୍ଧରୁ ? ଯେ କାନ୍ଧେ ସେହି ପାଏ” । ବାସ୍ତବରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି କାମନାଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କେବଳ ଉଗବାନକୁ ପାରି—ତାହାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯେ ମାତ୍ରଦେହ ବାଲକପର ସରଳ ପ୍ରାଣରେ କାନ୍ଧେ ସେହି ଧନ୍ୟ ! ପ୍ରମାଦ ସେଇଥି ପାଇଁ ଧନ୍ୟ ! ଧୂକ ମଧ୍ୟ ସେଇଥି ପାଇଁ ଧନ୍ୟ ! ବାଲକର ଫନନ—ଅନ୍ସୁପାନ୍ୟ ନିଷ୍ଠାମ ଫନନ— ଯେଉଁ ଉଗବକର କର୍ଷିରେ ପଡ଼େ, ଏପରି ଅର କିଛି ପଡ଼େ ନାହିଁ । କୁଣ୍ଡ ସମକୁଣ୍ଡ ଏହୁରେ ମା, ମା ବୋଲି ବାଜି ଏହି କାନ୍ଧ ଜଗନ୍ନାଥାକୁ ଅଗଣ୍ୟ ପାଖେ ପାଖେ ରଖି କରୁଥିବୁ ଦେଖାଇ ଅନ୍ତର୍ଜାମ୍ବୁ ପାଖେ ରଖିବାକୁ ମାତ୍ରଦେହର କପର ଅଧିକ— ନାତା ପୁନଃ ବିଷୟ ସହଜ ହ୍ୟାଧ୍ୟ ।

୧୯୦ । ବିବେକର ଉଦୟ ହେଲେ ଉଗବକୁ ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଅପରାହ୍ନ ରାତି ପାରିଲେ—ଯେଉଁ ନନ୍ଦବିହାର ଦେହ ସୁଖ, ଲୋକ ସମାଜ, ଟକା ଏହି ସ୍ଥିର ପାରିଲେ, ଉଦୟର—ଯେ ସତ ସୁଖ, ତାହାକୁ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ସକଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱ ଆସିଲେ ତେବେ ଉଗବକୁ ଜ୍ଞାନବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ।

ବିବେକର ଅର୍ଥ ସଦସ୍ତ ବିମ୍ବର । କେଉଁଠା ସତ ବା ନିତ୍ୟ କେଉଁଠା ଅପରାହ୍ନ ବା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ଏହି ବିଶ୍ୱରକୁ ବିବେକ ବୋଲୁଥାଏ । ଯେ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଏହୁର ବିଗ୍ରହ କରେ, ସେ ଉଗବକୁ ସତ ବା ନିତ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ନ ପାଇ ରହ ଥାରେ ନାହିଁ । ଯେ ଅପରାହ୍ନ ବା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ କଥା— ଦେହସୁଖ ସମାନାଦ—ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ, ତାହାର ହୃଦୟମୂଁ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ଅଣକ୍ତିରେ ପୁଣ୍ୟ ହୋଇ ଯିବାକୁ ଅର ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ପ୍ରେମର ସ୍ଥାନ ନ ଥାଏ । ଏହି ନିତ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟର ବିଗ୍ରହକୁ ଧର୍ମର ପ୍ରଥମ ସୋବାନ ବୋଲିବାକୁ ହେବ ।

୧୯୧ । ମନକୁ ନିବୁଦ୍ଧି ଅଟିଲେ ତେବେ ଦିବେକ ହୁଏ, ବିବେକ ହେଲେ ତେବେ ଚତ୍ରକଥା ମନେ ପଡ଼େ ।

ନିବୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରତି ଅଣକ୍ତିର ଅଭିକ୍ଷମ । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରତି ଅଣକ୍ତିର ନାମ ପ୍ରବୁଦ୍ଧି । ଯେ ପ୍ରବୁଦ୍ଧିମାର୍ଗ ଲୁହ ନିବୁଦ୍ଧି ମାର୍ଗରେ ଅସି ପଢ଼ନ୍ତି ସେମାନକର ସତଃ ଦଦସତ ବିଶ୍ୱ ଅସେ ଏହି ସେତେବେଳେ ନାନାଦି ଚତ୍ର କଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମର ଗୃହ ରହସ୍ୟ ଅପଣା ପ୍ରାପ୍ତ ଜଣାପଡ଼େ ।

୧୯୨ । ବାଲକର ବିଶ୍ୱାସପର ବିଶ୍ୱାସ ନ ହେଲେ ଉଗବ ମିଳିନ୍ତି ନାହିଁ । ମା କହିଲିନ୍ତି “ସେ ତୋର ଭୁଲ” ବାଲକର ସେମତି ବିଶ୍ୱାସସେ, ସେମୋର ପୂର୍ବ ଭୁଲ । ମା କହିଲିନ୍ତି, “କୁ କୁ ଅଛି” ବାଲକର ସୋଲପଣ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କୁ କୁ ଅଛି । ଏହୁରୁ ବାଲକ ଭଲ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଖିଲେ ଉଗବକର ଦୟା ହୁଏ । ସମାର ଦୂରିରେ ଉଗବ ମିଳିନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସମାର ଦୂରିରେ ସାଧାରିକ ବା ପାରିବାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ ତଳେ । ସେମୁରେ ଉଗବ ମିଳିବେ କାହିଁ ? ଅମ୍ବେମାନେ ସେହି ଯେଉଁ ଗୁଣ ସାଧାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲୁ ରହିଲା ସାଧାରି ମନେ କରି ସେ ଯୋଡ଼ିବ ଉପାଦି ପକାଇଲେ ! ଅମ୍ବେମାନେ ଯେଉଁ କର୍ମଦ୍ଵାରା ସମାର କରୁଥିଲା ଶର୍ଷ, ଉଚ୍ଚ ଧାନ

କଲୁବେଳେ ସଂଧାରର ଗୋଲମାଳ ଶୁଣିବା ଭୟରେ ସେ କହିଁର ଶବ୍ଦ ଶକ୍ତି ରହିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉତ୍ସୁମ୍ଭାନଙ୍କ ସମ୍ମନରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି । ସୁତ୍ରବଂ ଅମ୍ଭେମାନେ ଦେଖୁଥିବୁଁ ଯେ ଯଦ୍ବାସ ପାପାରିଜ ବିଷ୍ଟୁର ସୁଧାହା ହୁଏ, ତଦ୍ବାସ ବୈଶ୍ଵରକ ବିଷ୍ଟୁର ଅସୁଦିଧା ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଦୁଇଟି ପରିଶ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତିକୁଳ କହିଲେ ଚଲେ । ତେବେ ଶିଖିମନ ଜ୍ଞାନ ଲେକ ଦୁଁଢିଲୁଁ ସମାନ ଭାବରେ ତଳାର ଘାଟେ । ଯାହା ହେଉ ପାପାରିକ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପୃତୁର ନ ଦେଖାଇ ବାଲକ ପରି ବିଶ୍ଵାସ କଲେ ଭଗବତ ଶବ୍ଦର ଅନୁକୂଳ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ବଜୀୟ ବୈଷ୍ଣବ କବି ଗାଇ ଅଛନ୍ତି “ବିଶ୍ଵାସେ ମିଳନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ଚର୍କେ ବହୁତୁର ।”

୩୫୩ । ସଦି ଠକ ବିଶ୍ଵାସ ହୁଏ ତେବେ ଆଉ ଦେଖା ପରିଷ ମ କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । “ଗୁରୁବାକ୍ୟରେ ବିଶ୍ଵାସ ।”

ଆମ୍ଭେମାନେ ଉତ୍ସୁପ୍ରବର ଗିରଶତନ୍ତ୍ର, ସମରନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୱତକ୍ରିୟାରେ ଠିକ ଠିକ ବିଶ୍ଵାସ ଏବଂ ତାହାର ଫଳଶ୍ରୁତ ସହିତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଭୂତ ଦେଖି ଉପରେକୁ ଉପଦେଶଟିର ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ନୂନାଧିକ୍ୟରେ ଦୃଦ୍ୟଗମ କରିଅଛୁଁ । ଉଗବାନ ସମକୃଷ୍ଣ ନିଜ ମନ୍ଦରେ କହିଥିଲେ “ଉଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବା ଦୂର କଥା, ଯଦି କେହି ଜଣେ ଉଲଲେବ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କର ତାହା ଉପରେ ଭାବ ଦିଏ, ତେବେ ସେ ଲୋକ କ କେବେ ପ୍ରତାରଣା କରେ କିମ୍ବା ଅବିଶ୍ୱାସର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ?” ସୁତ୍ରବଂ ଉଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବା ଗୋଟାଏ ଅଶ୍ୱୀୟ କଥା ନୁହେ । ବିବେକାନନ୍ଦ ଥରେ କହିଥିଲେ “ମୁଁ ବିମକ୍ଷଣଙ୍କୁ ଥରେ କହିଲା, ‘ମୁଁ ଅନ୍ତର ବିଶ୍ଵାସ କରିବାକୁ ରହେ ନାହିଁ ।’ ସେ ମୋତେ କହିଲେ, ବିଶ୍ଵାସର କେଉଁ ଶ୍ରାନ୍ତା ଅଛ, କେଉଁ ଶ୍ରାନ୍ତ ଶ୍ରୀଶ୍ଵାନ୍ ? ‘ଅନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସ’ ବୋଲି ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛ କି ୧ ତାହାର କହି ଅର୍ଥ ଅଛ କି ? ସେଠା ଯେ ସମ୍ମର୍ତ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଥା । ଯାହାର ଠିକ ଠିକୁ ସରଳ ବିଶ୍ଵାସ, ସେହି ଧନ୍ୟ ! ସେହି ଧର୍ମ ତୋଟାରେ ଅମ୍ବ ଖାଇ ପେଟ ପୂରି କିଏ, ବାକାଡ଼କ ଅମ୍ବ ପନ୍ଥ ଗଣୁ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରମାଣ କରନ୍ତି ।

୩୫୪ । ବିଷ୍ଟୁରସ ଶୁଣାଇବାର ଉପାୟ୍-ମାଳୁ ଦ୍ୟାକୁଳ

ପ୍ରେସରସ ଶୁଣ ମହାର ହୋଇ ତାକିବା । ତାକର ଦର୍ଶନ ଦେଲେ ବିଷ୍ଟୁରସ ଶୁଣିଯିବ । କାମିନୀ ହେବା

କାଷନ୍ଦର ଅଶ୍ରୁ ସବୁ ଗୁଲିଯିବ । ଅୟାର ମା ଜ୍ଞାନ ସ୍ଵରେ ଏହିଶଶି ହେବ । ସେତ ଧର୍ମ-ମା ନୁହନ୍ତି—ସେ ନିଜର ମା । ଦ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ମାଳ ପାଖରେ ଅଳିକର ।

ସେ ଉଗବାନଙ୍କୁ ଅହଶାତାରୁ ଅନ୍ତର ଅଯଶାର କାଣି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଇବାରେ ଥାଇବାରେ ବିଷ୍ଟୁ ତାହାକୁ ଉତ୍ସୁକତାରୁ ବିମୁଖ କରିବାକୁ ରହେ । ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଉତ୍ସୁକ ଉପରେ ମମତା ନାହିଁ, ସାବାରକ ମମତା ସେମାନଙ୍କର ଦୃଦ୍ୟକୁ ଅଧିକାର କରେ । ଅମ୍ଭେମାନେ ଦେଖି କେତେ ସରଳମତ ବାଲକ ଧର୍ମ କରି କରୁ କରୁ ଯୌବନର ପ୍ରଲେଭନରେ ପଡ଼ି ଧର୍ମକର୍ମ ଭୁଲିଯାନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ଉତ୍ସୁକ ପ୍ରତି ମମତାର ଅଭାବ । ଯାହାର ବ୍ୟମାନ୍ତରରେ ଲୋକ ହେବ—ସେ ବିଷ୍ଟୁ ବିଷ୍ଟୁକୁ ଉତ୍ସୁକ କାହିଁକି ?

୩୫୫ । ଚିନ୍ତା, ଶାଶୁଣା ଅନେକ ଉତ୍ସୁକୁ ଉଠନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ନଳର ମଣାଣି ଉପରେ । ସେହିପରି ଧର୍ମାଶ୍ରମ ।

ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା କଥା କହନ୍ତି ଏବଂ କହନ୍ତି ଯେ ସବୁ କର୍ମ କରିବାକୁ କହି ଅଛନ୍ତି, ଅମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ କରନ୍ତୁ । ଏଥାବେ ତାକର ମନ ମଣାଣି ଉପରେ ଅର୍ଥାତ୍ କାମିନୀକାଞ୍ଚନ ଉପରେ । ଭାବ ବିଷ୍ଟୁଶକ୍ତି—ଟାକରାତ୍ମି ମାନସମ୍ମ, ଦେହ ସୁଖ ଏହିପରି ଦେଇ ବ୍ୟସ ।

ପ୍ରଭୁ ଏଠାରେ ବିଷ୍ଟୁଶକ୍ତି ଲୋକକୁ ଦିଲ, ଶାଶୁଣା ସହିତରେ ତୁଳନା କର ଅଛନ୍ତି । ବିଷ୍ଟୁ ଯେତେ ଭଲ ନଥା ଶୁଣିଲେ ବା ଭବିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ବିଷ୍ଟୁ ଉପରେ ହାତ ପଡ଼ିଲାଣି ଥାଇ ସେ ଭଲ କଥା ମନେ ନ ଥାଏ ।

୩୫୬ । ଦେବେବେନ୍ୟାଏ ବିଷ୍ଟୁଶକ୍ତି ଆଏ, କାମିନୀ କାଷନରେ ସୁଖ ପାଇବା ଥାଏ, ଧର୍ମାଶ୍ରମ ।

ସେବେବେନ୍ୟାଏ ଦେହ ବୁଦ୍ଧି ଯାଏ ନାହିଁ । ବିଷ୍ଟୁଶକ୍ତି ଯେତେ କମେ, ସେବେ ଅମ୍ବଜନଥରୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଦେହ ବୁଦ୍ଧି କମେ । ବିଷ୍ଟୁଶକ୍ତି ଏକାବେଳେ ଗୁଲିଗଲେ ଅମ୍ବଜନ ହୁଏ; ସେବେବେନ୍ୟାଏ ଅମ୍ବା ଅଲଗା ଦେହ ଅଳଗା କୋଥ ହୁଏ । ନନ୍ଦା ପାଣି ନ ଶୁଣିଲେ, ଦା ଦ୍ୱାରା କାଟି ଶା ଅଳଗା ସେବେବେ ଅଳଗା କରିବା କରିବ ହୁଏ । ପାଣି ଯଦି ଗୁଣୀୟାଏ ତାହାଦେଲେ ନନ୍ଦା ନନ୍ଦା ହୋଇ ଶା ଅଳଗା ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ଶୁଣୁଛି ନନ୍ଦା କୁହନ୍ତି । (ତାହାର) ଉତ୍ସୁକ ଲାଭ ହେଲେ, ଲକ୍ଷଣ ଏହି ଯେ, ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁଦୁଡ଼ି ନନ୍ଦା ପର ହୋଇଯାଏ । (ତାହାର) ଦେହାୟ ବୁଦ୍ଧି ପୂର୍ଣ୍ଣ ରେ ତାହାର ମୁଖ ହୁଅଗଲେ । ସେ କାହିଁ ନାହିଁ । ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହ ସୁଖ ଗୁହେ ଲାଇଛନ୍ତି । ସେ ଜୀବନକୁ ହୋଇ ରୁଲେ । ‘ବାଲ-ଉତ୍ସୁକ ଜୀବନ ମୂର୍ଖ’ ।

ଦେହ ବୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ କେହି ମୋ ଦେହକୁ ଥାଇ ପାଖରେ କଲୁ ବୋଲି ଯଦି ମନେ କଣ୍ଠରେ

ତମ୍ଭା ଦେହକୁ ସୁନ୍ଦରତୁପେ ସଜାଇ ମିଁ ସଦ ମୋତେ ଫୁଲର
ବୋଲି ମନେ କରେ—ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହର ସୁଖ ଦୂଃଖ ଭଲ
ମନ ସହଚ ଅସ୍ଵାର ସୁଖ ଦୂଃଖ ଭଲ ମନ ଅର୍ଥେ କରିବାର
ନାମ ଦେହରୁଛି । ଯାହାର ଦେହରୁଛି, ସେ ଦେହଟାକୁ
ଅସ୍ଵାରଶାର ପିଞ୍ଜର ବୋଲି ମନେ କରେ । ପିଞ୍ଜର ଖରପ
ଚାରଗଲେ କାଳେ ଶୁଅ ଉତ୍ତରିତ, ଏହା ଜାଣି ସେ ସେହି
ଶର୍ଵର-ପିଞ୍ଜରର ଯହୁ କରେ । ଯେ ଶୁଅ ପୋଷିଆଏ, ସେ
ଶୁଅର ସେ ପରିମାଣରେ ଯହୁ କରେ, ପିଞ୍ଜରର ସେ
ପରିମାଣରେ ଯହୁ କରେ ନାହିଁ । ପେହିପର ଯାହାର ଦେହ
ରୁଛି ନାହିଁ, ସେ ଯେ ଦେହର ଯହୁ ନ କରେ ତାହା
ନୁହେ, କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟାର ସେ ପରିମାଣରେ ଯହୁ କରେ, ଦେହର
ଯହୁ ସେ ପରିମାଣରେ କରେ ନାହିଁ । ସେ ଶର୍ଵରଟାକୁ
ଚକା ଖୋଲ ପର ମନେକରେ । ଭତରର ତୁଳାକୁ ଯହୁରେ
ରଖିବାପାଇଁ ଖୋଲର ପ୍ରଯୋଜନ । ଦେହରୁଛି—ବିବଜିତ
ଶାମୀ ବିଚାନନ୍ଦ ଚାହାକର, ‘ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଘାଟ’ରେ ସେହି
ନିରିରେ ଗାଇଅଛନ୍ତି ;

“Heed then no more how body lives or goes,
Its task is done, let *karma* float it down,
Let one put garlands on, another kick
This frame; say naught.”

ଅର୍ଥାତ୍—“ଭବନା ଦେହର କବା ହେବ ଗତ
ଯାଏ ତମ୍ଭା ରହେ—ଅନନ୍ତ ନିୟମ—
କାର୍ଯ୍ୟ ଅବଶେଷ ହୋଇଛି ତାହାର,
ଏବେ ତହିଁ ପ୍ରାରଥର ଅଧିକାର;
କେହବା ତାହାକୁ ମାଳା ପିନାଇବ
କେହବା ତାହାକୁ ପଦ ପ୍ରହରିବ;
କିଛିବେହିଁ ତର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଭାଗ ନା
ପଢିବ ଅନନ୍ତ ରହିବ ମଗନା”

୩୫୭ । ବେଦାନ୍ତ ମତରେ ବ୍ରହ୍ମହିଁ ବୟସ ଆଉ ସବୁ
ମାୟା, ସବୁବୁ । ଅହଂରୁପ ଗୋଟିଏ
ହେବାକୁ ।

ବାତି ସତ୍ତାନନ୍ଦ ଶାଗରର ମହିରେ
ପଡ଼ିଛି । ଅହଂବାତ୍ମିତ ଉଠାଇ ନେଲେ ଏକ ସତ୍ତାନନ୍ଦ
ପମ୍ବୁ । ଅହଂବାତ୍ମିତ ଥିଲେ, ଦୂରଟା ଦେଖାଯାଏ, ଏହାଗେ
ପାଣି, ସେଭାଗେ ପାଣି । ବ୍ରହ୍ମଜୀବ ହେଲେ (ମାନବ) ସମାଧୟ
ହେ—ସେବେବେଳେ ଅହଂ ପୋଛି ହୋଇଯାଏ ।

ସତ୍ତାନନ୍ଦ ଶାଗର—ସତ୍ୱ ଅର୍ଥାତ୍ ନିତ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମ
ଅର୍ଥାତ୍ ଚିନ୍ମୟ ବା ଜୀବତ; ପୁତ୍ରଂ ସତ୍ତାନନ୍ଦ ଅଥାତ୍
ନିତ୍ୟ ଜୀବତ ଅନନ୍ତମୟ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ବା ବିଦ୍ଵ-ପ୍ରେମ-ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ।
କେବଳ ଅହଂ ଭୁବ ମହିରେ ଥିବାରୁ ଜୀବ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମ
ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ଯେତେବେଳେ ସେହି
ମହାସ୍ଵାକର ଅହଂଭବ ଭତରୁ ଗୁରୁତ୍ୱାବ୍ୟ, ସେବେବେଳେ
ସେ ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ରରେ ଶକ୍ତିଶର୍ମ୍ୟକ ପର ଦେଖି ପାରନ୍ତି ଯେ
ତାହାକୁ ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମକୁ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସିରେ
ନାହିଁ ଏବଂ ସେଇ ଦୃଷ୍ଟି ମନରେ କହ ପାରନ୍ତି ‘ସୋଧି’ ।
ଏହା ଜୀମାନଙ୍କର ମତ । ଅତ୍ୟତ ଅଧିକାରୀ ନ ହେଲେ
ଏ ଜୀବ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭତରକୁ ଅସେ ନାହିଁ । ପ୍ରତି ନିଜେ
କହୁଥିଲେ “‘ଯା’ ତା’ ମୁହଁରୁ ‘ସୋଧି’ ଶୁଣିବାକୁ ମୋତେ
ଭଲଲାଗେ ନାହିଁ ।” ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ବ୍ରହ୍ମଜୀବ ହୋଇ ନାହିଁ
ବା ଅହଂଜୀବ ପଞ୍ଚମୀରୁପେ ଯାଇ ନାହିଁ ସେ ‘ସୋଧି’
କହିଲେ କପର ବାତି ମାରିବା ଭଲ ଜଣାଯାଏ । ଯାଥାର୍
ବେଦାନ୍ତବାଦୀ ଜୀମା ଏଣ୍ ପ୍ରେମିକ ଭକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି
ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଲେ ।

ଶା ବୃଦ୍ଧତା ସେବପ୍ରେସ୍ ।

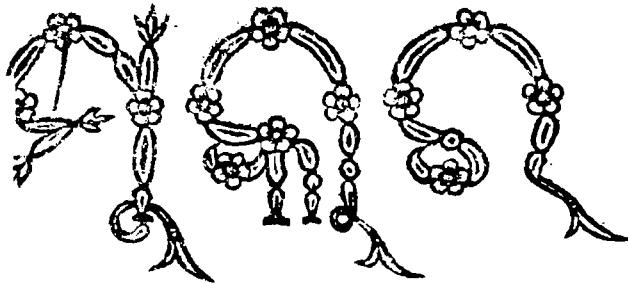
ଦୁଃଖ ଓ ତୃଣ ।

ଦୁଃଖ କହେ ତୃଣ ମୋର ଥାଇ ଏତେ ବଳ,
ତୃଣ ନ ପାରଇ କିନ୍ତୁ ବାତର କବଳ ॥
ଦୁଃଖ ସେବେବେଳେ ବାତ ଉଚି ପଡ଼େ ମହୁଁ,
କିନ୍ତୁ ସଦା ଦେଖୁଅଛ ଉଚ୍ଛୁନାହିଁ ତୁହୁଁ ॥
ତୃଣ କହେ ବାତ ସଙ୍ଗେ ଲବ କାହିଁପାଇଁ,
ଅନ୍ତୁ ପର ନମ୍ବୁ ହୋଇ ରହିଯାଏ ନାହିଁ ॥

ଶା ଜିମାନଙ୍କର ପାନାୟକ ।

ମାର୍ଗଦିର ପୋଷ, ୧୯୧୫।

Sanna
Parlakimedi,
Parlakimedi,
Gujarāt.

ମାସିକ ପତ୍ର ।

ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରୀ ଦୟା,

ଷାଢ଼ି ।

୪୩୧

ଭାଷ୍ୟ ।	ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ନାମ ।	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ସୁଦିତ (ସନ୍ଦର୍ଭ)	ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ଗର୍ଭ	୧୯୩
୨ । ପ୍ରାଚୀର ବହୁଳ	ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ସଂକଷିତ	୧୯୪
୩ । ବର୍ଣ୍ଣପତ୍ର (ରହିଥାଏ)	ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ବୋଷ	୧୯୫
୪ । ସୁରକ୍ଷା ମଠ (କେତେ)	ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ମହାତ୍ମା	୧୯୬
୫ । ଉତ୍ତର ଓ ପରମ	ଶ୍ରୀ ରାମକମାଳାର ମୁଖ୍ୟ	୧୯୭
୬ । ବିଦୁ ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ଦେବ	ଶ୍ରୀ ରାମକମାଳାର ବାପ B.A.	୧୯୮
୭ । ଅନୁଭବାଲ୍ୟ (ପ୍ରକଟିକାରୀ)	ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀରାମପଦ ଦେବ	୧୯୯
୮ । ଅନୁଭବାଲ୍ୟ (ପ୍ରକଟିକାରୀ)	ଶ୍ରୀ ସମ୍ବନ୍ଧକମାଳାର ମହାତ୍ମା	୨୦୦
୯ । ସରବରିଜୀବି ବରତବାପୀ	ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀରାମପଦ ଶାହ, B.A.	୨୦୧
୧୦ । ବାହାର (ମୋହରରୂପୀର ଗୋଲିକ ହସ୍ତକରଣ (ଦେବୀ) ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରମାହିର ଦେବାପାତ୍ର	ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀରାମପଦ ଶାହ	୨୦୨
୧୧ । ଫେରମୋହି ବନ୍ଧୁ (ଯତନମାର୍ପି)	ଶ୍ରୀ ରାମକମାଳାର ଦେବ	୨୦୩
୧୨ । ଶ୍ରୀରାମକମାଳାର ଉତ୍ସବମୁଦ୍ରା	ଶ୍ରୀ ରାମକମାଳାର ମେଲ୍ ପତ୍ର B.A.	୨୦୪
୧୩ । ପରମ (ସନ୍ଦର୍ଭ)	ଶ୍ରୀ ରାମକମାଳାର ମୁଖ୍ୟ	୨୦୫
୧୪ । ହରିହର (ସନ୍ଦର୍ଭ)	ଶ୍ରୀ ରାମକମାଳାର ମହାତ୍ମା	୨୦୬

四

ମୁକୁତ୍—ପ୍ରସରେ ଓଡ଼ିଆ, ବନ୍ଦଳା, ଦେବନାଗିରୀ
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତରେ ବୃଦ୍ଧ, ଚେକ, କାର୍ତ୍ତି, ନିମ୍ନପଥମ
ପ୍ରଭାତ ସୁହର ଓ ସୁରତ ମୁକୁତ୍ରେ ଶ୍ରପାଦ୍ମା । ଏଠାକୁ
ସମ୍ମରଣମୁକ୍ତ ଓ ବାଗଜ ପ୍ରଭୁତର ଅଢ଼ର ପଠାଇଲେ
ଦ୍ୱାଷିଯେ ମୋରେ ପଠାଯାଏ ।

ମୁଦ୍ରଣ—ନିପୁନାବଳୀ ।

୨—ମୁକୁର ପ୍ରତିମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ଲିୟାଫିଲାଫ୍ରୋଡ୍ ପଦିକ୍ଷତ ହେବ ।

—ମୁକୁର ଅଛୀମ ବାର୍ଷିକ ମୂଲ୍ୟ ୧ ଟଙ୍କା ; ମୋପସଳ୍ଲ
ପ୍ରଦମାନକୁ ବାର୍ଷିକ ୧୦୯ ଟଙ୍କା ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଖ୍ୟାର ମୂଲ୍ୟ ୧୦୯ ଟଙ୍କା
ମାତ୍ର । କେହି ନମନା ଗଢ଼ିଲେ ଅପେକ୍ଷା ମୁକୁ ପଠାଇବେ ।

“—କୁଟୀର କାର୍ତ୍ତ ବା ଶିଖ ନ ପଠାଇଲେ ଉତ୍ତର
ଦୟାବ ହାତିଁ ।

୧—ଏବେ ଠିକଣ ସରବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଅନୁଶୁଦ୍ଧିବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ କଥାଇବେ ନାହିଁ ପରିବା ବିଜତ ମହିଳାଙ୍କ ପାଇଁ ମୋହନୀ ଦ୍ୱାପାରୀ ହୋଇଥିଲା ।

*—ଶାକମାଳେ ଟିପ୍ପଣୀ ପଠାଇଲୁ ଅନୁରାଜ୍ୟକ
ଶାତବିଦ ନାମର ଓ ଲଭିତ ଶାକବିଦ “କତକ” ମୋତୁ ଭେଷିବେ ।

ମୁକୁରଗେ କିଞ୍ଚିତନ ଛୁପାଇବା ହେଲେ;—
ଏବାର ପାଇଁ—ଏହି ପ୍ରସର ହେଲା, ଏହି ପ୍ରସର ହେଲା, ଏହି
ଏହି ପ୍ରସର ହେଲା । ଏହି ହରିପାଇଁ ଯଥ କିମ୍ବା ଟଙ୍କା ବା, ୫୮ ଟଙ୍କା
ଏହି ହରିପାଇଁ ଲା । କେବଳକିମ୍ବା ଦୂରେ ଦୂରେ ବଜାରର ସହିତ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା
ପ୍ରଧାନ୍କାରେ ହେଲା ।

ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ମୌଳିକ-ପ୍ରକଳ୍ପରୁଷୀ ।
ମୁକୁରେ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମୌଳିକ-ପ୍ରକଳ୍ପ ଯଦ୍ୟ
ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଚିମ୍ବାନ୍ତି ମିଶନ୍ତୁ ପୁଣ୍ଡା ପ୍ରତି ଟ ୦ । ତଥା ଓ
ଅଳ୍ପବାଦ ବା ଅଚଳମନରେ ଲିଖିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଟ ୧ । ଅଣା
ହୃଦୟରେ ପୁରସ୍କାର ଦିଅଯିବ । ଯେହିମାନଙ୍କ ପ୍ରବଳ୍ଲ
ମୁକୁରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇବ ସ୍ଵେଚ୍ଛାମାନେ କେବଳ ପୁରସ୍କାର
ପାଇବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକ ଗ୍ରାହକ ହେବା ପ୍ରମ୍ଯୋଜନ ।
ଲେଖକ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ (ଶବ୍ଦହେତେ ଦ୍ଵାରା) ଅଚ୍ଛାମଟ ୧ ଲା
ଦେବାକୁହେବ । ନତେହି ସ୍ଵରସ୍ଵାର ମିଳିବ ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟାଳ
ପୂର୍ବ ମଧ୍ୟର ଶୈଶବରେ କଷ୍ଟଗତ ହେବା ପ୍ରମ୍ଯୋଜନ ।
ଶ୍ରୀ ବିଜେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୟାସ, କଞ୍ଚିତକ ।

ମୁଣ୍ଡର

ପଞ୍ଚ ଶତା

ମାର୍ଗଶିର ଓ ଘୋଷ, ୧୯୭୫ ।

{ ମତ ଓ ମେହନ୍ତି ।

କୁଳାଳ ।

ଜରମ ଯୁଦ୍ଧର ଯୁଦ୍ଧା ଧୀର ଶରମଣି

ଅଗାର ସଦବୁଦ୍ଧ ବହୁ ଅଧିକାରୀ ଖଣ୍ଡ ।

ସଦା କର୍ତ୍ତବ୍ୟାତ୍ମା ଦାତା ପ୍ରଜାପ୍ରାଣ୍ୟଜ

କୁଳାଳ ଅଶୋକକୁ କୁଳର ନନ୍ଦନ ।

ମୁଗ୍ଧ ସହପୂରବାସୀ ଛଣ୍ଡିଲ ମରଧ,

ଜଣେ ମାତ୍ର ଏ ଯଣରେ ହିଂସାରେ ଦରଃ ।

କୁଳାଳ ବିମାତା ଉଷ୍ଣଭରିତା ପୁନର୍ବ୍ୟା

ସତ୍ତ୍ଵୀ ଚିଦାସା-ବିଜ ପ୍ରାଣେ ଅଛି ରହ ।

କୁଳାଳ ସଥ୍ଯୁ ଯଶ ପ୍ରସରେ ଯେତକ,

ହିଂସାନଳେ ପାପଯୁସୀ ଜୈବ ସେତକ ।

କିପରି ବିନଷ୍ଟ ଦେବ କୁଳାଳ ଜୀବନ,

କିଣିଦିବା ରଣୀ ଯନ୍ତ୍ର କରେ ପ୍ରାଣୀରି ।

କୁଳାଳକୁ ଅନକଳ୍ପ ଦିଶାତୀ କୌଣ୍ଠଳେ,

ଏକେ ମୃତ୍ୟୁଙ୍କୁ ହେଲେ ସାଥୁ ଭୁମଣ୍ଡଳେ ।

ଶ୍ରୀ ଅଶୋକାନନ୍ଦ ଶନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ସୁଳ ।

ପରିବର୍ତ୍ତନାନ୍ତରିଷ୍ଠ (୯)

ଏ ବିଷୟଟି ବଡ଼ ଜଣିଲ । ଉତ୍ସୁଳ ସଜ୍ଜିହାନରେ ଅନେକ ଲୋକ ସଜ୍ଜି କର ଗଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଉତ୍ସୁଳକନମା କେତେ ସଜ୍ଜାମାନଙ୍କର ଲାଲା ଖେଳା ପ୍ରତାପ ଓ ବିଭବ ପରିଦର୍ଶନ କରିଛି । ଅଜ ଉତ୍ସୁଳର ସେ ବିଭବ ନାହିଁ । ଉତ୍ସୁଳରେ ଯେଉଁ ନରପତିମାନେ ସଜ୍ଜି କର ଯାଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ସଜ୍ଜିକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ମୁନିଙ୍କର ନାନାମତ । ଏ ସମୟ ଆଲୋଚନା କର ଗୋଟିଏ ପଣେଥିବ ତାଳିକା ଦେବା ନିରାକୃତ ଅବଶ୍ୟକ, ମାତ୍ର ଏ ମୋ ଦ୍ୱାରା ଦେବାରର ଦୟା ସ ହେଉ ନାହିଁ । ତଥାତ ବାମନ ତନ୍ତ୍ର ଧରିବା ନ୍ୟାୟରେ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି; ପାଠକମାନେ ଏ ସମୟ ନେଇ ଥାହିଁର ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱବିଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ତଥ୍ୟ ବାହାର କରିପାରିଲେ ମୋର ପରିଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ ।

ଉତ୍ସୁଳ ସଜ୍ଜବଣ୍ଣ ବିଷୟ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖାଅଛି । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଯେ ତୁମ ନଥିବ ବା ନାହିଁ ମୁଁ ଏହା କହୁ ନାହିଁ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ୟ ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଯେ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ଏ କଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦିଶ୍ୟପୋର୍ୟ ପ୍ରମାଣ ନ ଥିଲେ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିକୁ ଅବଶ୍ୟକ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ ।

ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ବଢ଼ିବ ସାମଗ୍ରୀ ଅଛି । ମନ୍ଦରେ ଅୟ ବିଷୟ, ସତିନୀତ, ସଜ୍ଜିରେ ଉତ୍ସୁଳ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଚ୍ଛିତ ନାନା କଥା ଏଥୁରେ ଅଛି । ଦୁଷ୍ଟର ପାହିବ ପ୍ରଚ୍ଛିତ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ମାଲ ମୟଳ ଧରୁବ କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ଅନେକ ସ୍ତରରେ ଅଣା ଯୁକ୍ତି ଖଟାଇ କେତେକ ଅଂଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ କେଣେ ପ୍ରମାଣ ଦେଖାର ପାଇଁ ନାହାନ୍ତି ।

କେହି କେହି କହିଛନ୍ତି ମାଦଳାପାଞ୍ଜି କଳାପାହାଡ଼ ଅନଳରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ସୁତରଂ ମୁସଳମାନ ରଜତ ଦୂର କାଳର ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼କ କେବଳ କିମ୍ବାଲକର୍ମୀ । କଳାପାହାଡ଼ ଦେଉଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି କରିଥିବା ବିଷୟର କୌଣସି ନିରଣ୍ଯନ ନାହିଁ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଦେଉଳ କିମ୍ବା ତଢ଼ାଉମାନଙ୍କ ଦରେ ଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ପାଞ୍ଜି ଲେଖିବା ଗୋଟିଏ ସେବା । ଦୁଇତଳ ବରଣର କାର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ଦରେ ଅୟ ବିଷୟ ଲେଖା ଓ ତଢ଼ାଉ ରିକର୍ଡିଙ୍ଗ ଉପରେ ଲେଖାଯ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଘର

ଲୁଟପାଠ ହୋଇଥିବା ବିଷୟରେ କିଛି ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ କଳାପାହାଡ଼ର ତାଳିପଦ ଉତ୍ସୁଳର ପଢ଼ନ୍ତା କାହାକି ?

ପ୍ରକୃତ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଖବର ପାଇବା ଦୁଷ୍ଟର ବ୍ୟାପାର । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରକୃତ କଥା ଅନ୍ୟମାନେ ଭାଣିଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ବିଶେଷତଃ ରହିବ କେଉଁଠି ? ଏହି ଭବ ମନ୍ଦରେ ପୋଷଣ କର ପାଞ୍ଜିବାରମାନେ ସ୍ଵକୃତ ସମ୍ବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ଅନୁରୋଧ ଉପରେଥିବେ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ଏ ହେଉ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟ ନିଲେ ନାହିଁ । ମୂଳ ପାଞ୍ଜି ଦେଖାଇବାକୁ ଏମାନେ ମହାକୃଷ୍ଣିତ । ଆଗେ ଏ ସେବା କଣିକର ହୁଲା । କାଳକମେ ଭାଇ ଭାଇ ବିଶେଷ ଦ୍ୱାରା ଏକାଧିକ ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ ନକଳ ରଖିଛନ୍ତି । ସେ ଧାରା ପ୍ରାଥମିକ ରକ୍ଷଣା ଉପରେ ଉତ୍ସୁଳରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଭଲ ସମ୍ବାଦ ଦେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେ । ସୁତରଂ ମୂଳପାଞ୍ଜି ହାତରେ ନ ପଡ଼ିଲେ ନକଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ସହଜ ନୁହେ ; ତେବେ ଯାହା ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ତାର ଯେବେବଦୂର ସଦ୍ବିଦ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ତାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଅବଶ୍ୟକ !

ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଅନେକ ସ୍ତରରେ ଶକାଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଏ ଶକାଦିର ମୂଳ କେଉଁଠି ତାହା ଅଲୋଚନା ଅବଶ୍ୟକ । ଗଞ୍ଜିରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତଳିତ ଉତ୍ସୁଳ ପଞ୍ଜିକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଭିନନ୍ଦର ପରିଚ୍ୟ ମିଳେ ।

ବିଷୟମାଦଳାପାଞ୍ଜି	୧୯୨୪
ଶାନ୍ତିବାହନ ଶକାଦି	୧୯୩୯
ଭୟନଦେତାଦି	୪୮୭
କଳିମୁଗ୍ରାଣତାଦି	୫୦୧୮

ମହାଭାରତ ଦୂର ଦ୍ୱାରା ଶେଷ ଓ କଳିମାର ଅବ୍ୟାପ ଦର୍ଶନରେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହୋଇଥିଲା । ଯୁଧ୍ସ୍ତିର ଅଟ ଅରୁ କାଳ ବଜ୍ରଦ୍ଵା କରିବା ଦରେ କଳି ଅଗନନ ଦେଖି ସ୍ଵଦେହରେ ମହାଯାଦା କରିଥିଲେ ଦୋଲ ପୁରାଣ୍ରୁ ଜଣ୍ଯାଏ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ କେବଳ ହୋଇଥିଲା କଳିଦାମକୁ କେତ୍ତିଦିନାରାତିରିକରିବା ପରିପାତି ହୋଇଛି ।

“ବର୍ଣ୍ଣ ସିନ୍ଧୁର ଦର୍ଶନମର ଶୁଣେଯ ତେ କଳେଟ ହନ୍ତରେ ମାସ ମୁଦ୍ରକ ସଜ୍ଜିତେବେ ବହିଗୋଟନ୍ତ କିମ୍ବୁ ପତନମ୍ବନ୍ତ ।” ଅଜ ଥଣ୍ଡା ତାହାରୁ କାମ ଅଭିନ୍ଦନ ଲେଖିଯାଏ । ୩୦୬୭ ବର୍ଷ କିମ୍ବା ଗତ ଦେବା ପର ଗ୍ରହ ଲେଖା ହୋଇଛି ।

ଯୁଧ୍ସ୍ତରେ ଦିକ୍ଷମ-ଶାକବାହକୋ ନରଥନାପୋ-

ବିଜ୍ଞାନନନଃ ।

ଭାଗେନ୍ଦ୍ରନାଗର୍ଜୁନ ମେଦିନୀ ବିଜୁବଳିଃ କିମାତ୍ ଷଙ୍କଳ
କାରକା ନୃପାଃ ।

ଯୁଧ୍ସ୍ତରେ ଦିକ୍ଷମ-ଶାକବାହକୋ ନରଥନାପୋ-
ରତ୍ନଥାର୍ଥକୁମୟ ୩୦୪୪ କଳମବିଶେ ୧୦୫
ରତ୍ନଥାର୍ଥକୁମୟ ୧୦୦୦ ତତୋମୁତ୍ତମ ୧୦୦୦ ଲକ୍ଷ
ରତ୍ନଥାର୍ଥକୁମୟ ୪୦୦୦୦ କିମାତ୍ ଧର୍ମଗଣ୍ଠା ୮୮ ଦିତ ଶାକ
ବିଷରଃ । (ଜ୍ୟୋତି ବିଃ ୧୦ ଅଧ୍ୟାତ୍ମି)

ଅତେବ ଗୋପନୀୟ + ଶାକବାହନ ଶକାର ୧୩୯
= ୧୦୧୮ କଳ ଗତ ହୋଇଛି ।

ଶାକବାହନକ ଶକାର ସମ୍ମନେ ଜ୍ୟୋତିବିଦମାନେ
କହନ୍ତି;—

ନନାର୍ଥନ୍ତୁ ରୁଣାତ୍ମା ଶକନୃପସ୍ୟାନ୍ତେ କଳେ ବସନ୍ତଃ ।
(ଭ୍ରମଗ୍ରୂହୀୟ)
ଶାକ ନବାଗେନ୍ଦ୍ର କୃଣାନ୍ତୁମୁକ୍ତ କରେ ର୍ଭବତ୍ୟବ ଗଣେ
ସୁମଧୁର ।

(ମରନ କର)

ଅର୍ଥାତ୍ କଳର ୩୨୭ ବର୍ଷ ଗତେ ଶକାର ଥରମ୍ଭ ।

“ରଜାବଳି” ରତ୍ନରୁ ଜ୍ଞାଯାଏ ଯେ, କଳ ଅର୍ମୟରୁ
୪୨୭୭ ବର୍ଷ ଦୟେନ୍ତର ୧୯ ଜଣ ରଜା ରଜର କରିଥିଲେ ।

୧ । ଯୁଧ୍ସ୍ତରେ କୋତାରୁ ମେଦିନୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୮୮ ଜଣ ୧୨୭ ବର୍ଷ,
ଏଠାରୁ କୁମୟ ଲେପ ହେଲେ ।

୨ । ଦିଶାରଦଳତାରୁ ବୋଧମଙ୍ଗ ଦୟେନ୍ତର ୧୪ ଜଣ ୫୦୦
ବର୍ଷ, ଏମାନେ ନନ୍ଦବଣୀମୟ ରଜରୁ ମହାନନ୍ଦା କୁମୟ ଆରପରୁ
ଶୁଦ୍ଧା ଗର୍ଭରେ ଜାତ ।

୩ । ରଜାବଳିକୋତାରୁ—ଆଦତ୍ୟ ଦୟେନ୍ତର ୧୫ ଜଣ ୪୦୦
ବର୍ଷ, ଏମାନେ ଜ୍ଞାଯାଏ ବଣଶଳ ନାମିକ ।

୪ । ଧୂରନ୍ଧରକୋତାରୁ—ରଜଯାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୫ ଜଣ ୩୧୮
ବର୍ଷ, ମୁକୁରବଣଶାମ୍ରା ।

୫ । ଶକାଦିତ୍ୟ ୧ ଜଣ ୧୮ ବର୍ଷ ପାବଜମ୍ବୁ ରଜା ।

ଅର୍ଥାତ୍ ୩୦୪୪ ବର୍ଷରେ ଯୁଧ୍ସ୍ତର ଶକାର ଶେଷ
ହେଲେ । ଅତିଥର ଦିକ୍ଷମ ଶକାର ଅର୍ମୟ ହେଲେ ।

ଧାଳାଇପରି କରିଯାଏ ଯେ କର ରଜନୀତି ରଜା ମୁଲିକେଶିକ
ଅଦେଶ ଦ୍ୱାରା ମହାଭରତ ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି
ଥିଲେ । ଗୁରୁକୁମ୍ବ ରଜ ୨୩ ପୁଲିକେଶୀ ୨୩୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ
(୫୩—୫୪୩ ଶକାର)ରେ ରଜର କରୁଥିଲେ, ତେତେ
ବେଳକୁ ୨୩୦ ବର୍ଷ ମହାଭରତ ଯୁଦ୍ଧଠାରୁ ଗତ ହେବା
ସବାର ସକାନ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଶଳା ଫଳକ ୨୩୮,

ବର୍ଷ ଦୂରେ ଉତ୍କାଶୀ ହୋଇଥିଲା । ଶଳା ଫଳକର ସମୟ
୨୩୭ ଶକାର ବା ୨୩୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ମୁତ୍ତରଂ ତେତେବେଳକୁ
ଲଙ୍ଘନ୍ତ ବର୍ଷ ଦୂରେ କୁରୁ ପାତ୍ରବ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବାର ସେ
ସିକାନ୍ତ କରିଥିଲେ ।

ବିଷମାଦିତ୍ୟକ ଶକାର ସାଧାରଣତଃ ସମ୍ଭାବନା ନାମରେ
ପରିଚିତ ଏହା ୨୭ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ଦୂରେ ଅର୍ମୟ ହୋଇଛି ।
ଶାକବାହନକ ସମୟ ଶକାର ନାମରେ ପରିଚିତ ଏହା ଏହା
୨୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରୁ ଅର୍ମୟ । କନିଷ୍ଠ ୨୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରେ ପେଶୋଯୀର
ବା ପୁଷ୍ପପୁରରେ ରଜର ଅର୍ମୟ କଲେ । ସେହି ଦିନ ୩୦୨
ଶକାର ଅର୍ମୟ ହୋଇଥିଛି ।

ମହାଭରତ ଯୁଦ୍ଧ ମେର ନାମ ଲୋକେ ନାମା
ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲୁ ମାତ୍ର ଏ ସିକାନ୍ତ ସମୀରନ ବୋଲି
ବୋଧନ୍ତୁଏ (ପୃଥିବୀ ଇତିହାସ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ୨୨୫ ପୁଷ୍ପା) ।
ସୁତରଂ ଯୁଧ୍ସ୍ତରେ ରଜର ସମୟ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ପୂର୍ବ ୩୧୦୯
ବର୍ଷ । ଏ ସମୟ ପ୍ରମାଣରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଶକାର କହିଲେ
ଶାକବାହନ ଶକାରହିଁ ଭରତବର୍ଷରେ ପ୍ରକଳିତ ।

ଉତ୍କଳରେ ଶକାର ପ୍ରକଳିତ ଅଛି । ମାଦଳାଗାଞ୍ଜି,
ଦାନପତ୍ର, ଅନୁଶାସନପତ୍ର ଓ ସନନ୍ଦ ପ୍ରକୃତରେ ଶକାର
ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଉଚିତବର୍ଷରେ ଏକଷମୟରେ
ଆଧୁତ୍ୟ ବିଦ୍ୟାର କରିଥିଲେ । ରଜା କନିଷ୍ଠ ଶକାରାଜୁ
ଏବଂ ତାଙ୍କ ରଜର ୨୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରୁ ଶକାର ତକ୍ତଥିବା କଥା
ଦୂରେ କହିଥିଲୁ । ବଣଲତା ଆଲେନୋ କଲେ ଜଣାଯାଏ
ଯେ ଶକମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ସମ୍ଭାବନା ଦେଇଥିବା
ହେବାରୁ ଶକ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ମାଦଳାଗାଞ୍ଜିରୁ
ଜଣାଯାଏ ଯେ ଶକମାନେ ଉତ୍କଳରେ ୩୦ ବର୍ଷ ରଜର
କରିଥିଲେ । ପୁତରଂ ଉତ୍କଳରେ ସେହିଦିନ ଶକାର ପ୍ରକଳିତ
ହୋଇଥିବାର ଅନୁମାନ କରିଯାଏ । ଅନ୍ତରି ମଧ୍ୟ ମାଦଳା
ଗାଞ୍ଜିରେ ଉଚ୍ଛେଷ ଅଛି ଯେ କନ୍ଧିତ ଦେବତା ଅମରରୁ
ଶକାର ଚିନ୍ତା ଏବଂ ସେ ଶକମାନଙ୍କୁ ବିତାତିତ କରି
ସିଦ୍ଧାଷନମାରେହଣ କଲେ ଏବଂ ପାଞ୍ଚିରେ ଶକାର ବୋଲି
ଲେଖିଲେ । କନ୍ଧିତ ପାରଦମନମାଦତ୍ୟକ ପର ରଜା
ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଛେଷ ଥିବାର ଦେଖାଇଁ । ପୁତରଂ ସ୍ଵର୍ଗତ:
ଦିକ୍ଷମାଦିତ୍ୟକ ପରେ ଉତ୍କଳରେ ଶକାର ତକ୍ତି ଏବଂ
ତାହା ୨୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରୁ କରୁଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ପୁତରଂ
ଶାକବାହନ ଶକାରହିଁ ଗ୍ରାହ୍ୟ ।

ଉତ୍କଳର ରଜବଣରେ ଅକ୍ଷ ପ୍ରକଳିତ ଅଛି । ଅକ୍ଷ ପ୍ରକଳିତ
ଅନିକାଲିର ପ୍ରଥା ନୁହେଁ ଅନ୍ତରି ଉପରୋକ୍ତ

ଦେବକ ଅମଳିରୁ ପ୍ରତଳିତ ଥିବାର ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଦେଖାଯାଏ । ସୁନ୍ଦରୀ ଦିନ ଅଛି ପରବର୍ତ୍ତିନ ହୁଏ । ଏବନ ଶକ୍ତିପାଦରେ ଉତ୍ତରାଦି ହୁଏ । ସୁନା ମୋହର ଉପରେ ନୂତନ ଅଛି କଟାଯାଏ । ଏହି ହେତୁ ବୋଧିଥୁଏ ଏ ଦିନର ନାମ ସୁନ୍ଦରୀ ହୋଇଛି । ଏବନ ପ୍ରତଳିକର ପାର୍ଶ୍ଵପରବର୍ତ୍ତିନ ଯାଦା ହୁଏ । ସୁତରଂ ଚଲନ୍ତିବିଷ୍ଣୁ (ପୁରୁ ଶକ୍ତିମାନେ ଏହିପରି ସମ୍ମାନିତ)କର ଅଛି ତରବର୍ତ୍ତିନ ଏହି ଦିନ ହୁଏ । ଅଛି ଗରିବାର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଦିଶ ଅଛି । ୧୦ ବ୍ୟାପତ ଯେଉଁ ଅଛି ତାହାରେ । ବା ୨ ଥିବ ତାହା ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହି କେବେଳି ଗ୍ରାଥମେଳି ଘମଣୀନେଇ ଉତ୍ତରାଦି ଶକ୍ତିପାଦର ଉତ୍ତରାଦି ଅଲ୍ଲେଚନା କରିବାକୁ ହେବ । ଉତ୍ତର ଶକ୍ତିହାସନରେ ନୃତ୍ୟଜିତ ବଣୀୟ ଶକ୍ତିମାନେ ଶକ୍ତି କରିଥିବାର ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାଯାଏ ।

୧ । ଘୋମବଣୀ—ରଜା ସୁଦୃଷ୍ଟରୁ ଠାରୁ କନ୍ତୁଦେବକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଟ୍ରେଟ୍ ଫ୍ଲେ ଲେନ୍ୟୁ—୫୫୭ ଟ୍ରେଷ୍ଟାବ ।

୨ । କେଶବବଣୀ ବା ନ୍ରେବଣୀ—ଯୀତ କେଶବକଠାରୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବା ପିଣ୍ଡକେଶବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ୫୫୭—୧୧୦୦ ।

୩ । ଗଙ୍ଗ ବଣୀ ବା ତନ୍ତ୍ର ବଣୀ—ତନ୍ତ୍ରଗଦେବକ ଠାରୁ ନେଥିବନ୍ତିନୁଦେବକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ୧୧୦୩—୧୪୩୪ ।

୪ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣବଣୀ—କପିଲେନ୍ଦ୍ରଦେବକ ଠାରୁ କଣ୍ଠାତୁଆ ପ୍ରତାପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଟ୍ରେଷ୍ଟାବ ୧୪୩୪—୧୪୩୩ ।

୫ । ଭୋଇବଣୀ—ଗୋଦିନବ୍ୟାଧରଙ୍କ ଠାରୁ ରଦ୍ଧିମ ଯେନାକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଟ୍ରେଷ୍ଟାବ ୧୪୩୩—୧୪୩୨ ।

୬ । ଗୁଲୁକ୍ୟ ବଣୀ—ମକୁନ ହରିଚନନଙ୍କଠାରୁ ରଦ୍ଧିମ ଛୋଟଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ୧୪୩୭—୧୪୩୭ ଟ୍ରେଷ୍ଟାବ ।

୭ । ଯତୁବଣୀ—ଶମଚନ୍ଦ୍ରଦେବକ ଠାରୁ କର୍ତ୍ତିମାନ ମକୁନ ଦେବ । ୧୪୩୭—୧୪୩୭ ଟ୍ରେଷ୍ଟାବ ।

ଏହି ବଣୀୟ ଶକ୍ତିମାନେ କିଏ କେତେ ବର୍ଷ ରାତର କରିଥିଲେ ତାହା ହୁଇ କରିବା ଆଦିଶକ । କପିଲେନ୍ଦ୍ରଦେବକ ଠାରୁ ଏଣିକି ସମୟ ହୁଇ କରିବାରେ କିଛି କଷ୍ଟ ନାହିଁ, କାରଣ ତାଙ୍କ ଅନେକ ଗୋଟିଏ ହତନ ଅଛି ଉତ୍ତରାଦିରେ ପ୍ରତଳିତ । ବର୍ତ୍ତିମାନ କର୍ପଲେନ୍ଦ୍ରଦେବାଙ୍କ ୪୮, ଶୁତରଂ ୧୪୩୯ ଟ୍ରେଷ୍ଟାବରେ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଥରମୁ ହୋଇଥିବା ମୁନୀଷ୍ଟ ।

ମୁଖ୍ୟ ରକ୍ତଠାରୁ କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ଗୋଲମାଳ । ଦୁଃଖ ଯାହେବ ଯେଉଁ ସମୟ ହୁଇ ଚାହିଁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଦୁଃଖ ଏବା ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ୟ କିଛି ଉତ୍ସମ୍ପଦ ପ୍ରମାଣ

ପାର ନ ଥିଲେହେବେ ସେ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିକୁ ଅବକଳ ଅନେକ ସ୍ତରରେ ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନେକ ସ୍ତରେ ମନୋଜ୍ଞ ମତେ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ଜଣେ ଜଣେ ଶକ୍ତିକର ଶତାଧିକ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଦେଖି ଦୁଃଖ ସାହେବ ପ୍ରତ୍ୱତ ପାଞ୍ଜିକୁ ଅବଶ୍ୟକ କରିଛନ୍ତି । ଶତନ୍ତ୍ଯାନ ଓ ପଞ୍ଚଶାହିକ ବର୍ଷ ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ପୁରୁଷକାଳରେ ଅମ୍ବ ପୂରୁଷମାନେ ଅମୂମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଥିଲେ ସେଠିରେ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଦାଦାଭ୍ରାନ ନାରେଣ ତ ସେବନ ୧୦ ବର୍ଷ ବିସ୍ତରରେ ମଲେ । ଯାନ୍ତିନେରଥର ଲୋକମାନେ ୧୫୦ ବର୍ଷ ବର୍ଷଥିବାର ଶ୍ରୀଯାଏ, ଅମ୍ବର ଦେଶରେ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ବୃଦ୍ଧ ୮୦, ୯୦, ୧୦୦ ବର୍ଷ ବର୍ଷର ବର୍ଷର ବର୍ଷମାନ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ତେବେ ଶତବର୍ଷ ଜୀବନଧାରଣ କରିବାଟା ପ୍ରତିକାଳରେ ବଢ଼ି ଅର୍ଥର୍ୟ ବିଷୟ ନ ଥିଲା । “ଶତନ୍ତ୍ଯାନ ପୁରୁଷ” ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରର ଦେଖାଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମମାନାନେ ଅଛି ମଧ୍ୟ “ମାର୍କଣ୍ଡେସ୍ ଗୀର ଜୀବିତାସ୍ତ୍ର” “ଅଷ୍ଟୋଦ୍ଧିର ସମସର ରକମ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିରସ୍ତୁ” ବୋଲି କଲ୍ୟାଣ କର ଆନ୍ତି । ସୁତରଂ ପାର୍ଵତୀକାଳ କଥା ଅମ୍ବ ଦେଶରେ ଏକାବେଳକେ ଅଜଣା ନ ଥିଲା । ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ସେ ଅନ୍ତର ବେଶି ଦୀର୍ଘଜୀବିନ ଠିଲେ ଏକଥା କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । ଯୋଗ ସାଧନା ଦ୍ୱାରା ଲେକେ ଲଜ୍ଜାମୁଖ, ପରକାୟ ପ୍ରବେଶ ପ୍ରତ୍ୱତ କରି ବୃଦ୍ଧକାଳ କିନ୍ତୁ ସାଥୀ କଥା ଶାଶ୍ଵତ ଦେଖାଯାଏ । ଅୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ନାନା ଉତ୍ସମ୍ପଦ ଥିବାକୁ ଦେଖାଯାଏ । ଅନ୍ତର ଦେଶଯାଏ । କଳ୍ୟାନ ଯେତେ ଅଗ୍ରଶର ହେଉଛି ଲେକେ ତେବେ ସ୍ତରାୟ ହୋଇ ଅସ୍ତରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏଥର ନାନା କାରଣ ଥାରିପାରେ ମାତ୍ର “କଳିଷ୍ଠା ଷ୍ଟାର” ହେଲେ ଲେକେ ବେଶିଦିନ କଷ୍ଟଲ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଶୁତରଂ ପ୍ରାଚୀନ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦୀର୍ଘଜୀବନ ଦେଖି କେବଳ ସେହି କାରଣରୁ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିକୁ ଅବଶ୍ୟକ କରିଯାଇ ନ ପାରେ ।

ଅମ୍ବମାନେ କୀଣାୟ ସମ୍ମାନ ଦୀର୍ଘ ବିଢ଼କଥା ଥାରିବା କରି ପାରିବା ସବୁ ମାତ୍ର ଦ୍ୱାରୀ ବୋଲି କହିବାକି ଏବଂ ସବୁକଥା ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଲେବି ନାହିଁ ।

ଅନ୍ତର ଗୋଟିଏ କିଏ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ସମ୍ମାନ ଅନେକ ସବୁକଥା ଉପରେ ବେଶି ବିଷୟ ଏବଂ ଏବା କିମ୍ବା ପ୍ରମାଣିତ ହେବାକି ଏବଂ ଏବା କିମ୍ବା ପ୍ରମାଣିତ ହେବାକି ଏବଂ ଏବା କିମ୍ବା ପ୍ରମାଣିତ ହେବାକି । କାରଣ ଯେତେ

ସଜ୍ଜାମାନଙ୍କ ସଜ୍ଜର କାଳ ଲେଖାଅଛି ତଥବ୍ୟଗତ ଅଛି ଅନେକଙ୍କ ନାମ ଅଛି ମାତ୍ର ସମୟ ଲେଖା ନାହିଁ ।

ଉତ୍କଳ ଅନେକ କାଳ ଦିଶି ସମ୍ରାଟିମାନଙ୍କ ଶାସ ଶାସନାଧିନାରେ ଥିଲା । ଦିଶି ସମ୍ରାଟିର ଉତ୍କଳର ଶଜା ଥିଲେ ମହି ସଯାତିକେଣଶାକ୍ ସମୟରୁ ସତର୍କ ଶାସନାଧିନ ହେଲାର ବୋଧନ୍ତିବ ।

ଏତେ ଅସାମଜଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କଳ ଉତ୍ତରାସର କେତେ ଗୋଟି ଶକ୍ତି ଅଛି । ଏହି ଶକ୍ତି ପ୍ରତି ଦେଇ ଅମୂଳମାନଙ୍କୁ ଦିଗୁର କରିବାକୁ ହେବ । ପୁରୁଷ ଜଗନ୍ମାଥ ଦେଉଳ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଦେଉଳ ଓ କୋଣାର୍କ ଦେଉଳ ପ୍ରତ୍ୟକିତ ଅମୂଳମାନଙ୍କର ପ୍ରଥାନ ଶକ୍ତି । ଏଥିରେ ମଞ୍ଚବିତ ନିର୍ମାଣ ନାହିଁ । ଏକାନ୍ତରେ ନିର୍ମାଣ ସମୟର ସମସ୍ତାନମୁକ । ଏଣେ ନରସଂହ ତାମ୍ରଶାସନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ସେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଲେଖା । ସେ ମଧ୍ୟ ଅମୂଳମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତି । ୧ ସମୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବ ଅମୂଳମାନଙ୍କୁ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦାରିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ ସମ୍ରାଟି ସମୟ ଶକ୍ତି ସହିତ ମେଳ ହେବ ତାହାକୁ ଆପାଚତଃ ଠିକ ବୋଲି ପ୍ରତିଶର କରିବାକୁ ହେବ । ହଣ୍ଡର ସାହେବଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦାରିତ ସମୟ ଏ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ମେଳ ହେଉ ନାହିଁ ବୋଲି ଅନେକ ଶୁଳକରେ ଦେଖାଯାଏ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ସହିତ ଏ ଶକ୍ତିମାନ ମେଳ ହେଲେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ ।

ଆମେ ପୁଷ୍ଟି ଦେଖାଇ ଅଛୁଁ ଯେ ଯୁଧ୍ସ୍ତିରକଠାରୁ ବିକମ୍ବାଦିତ୍ୟକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୯୫ ଜଣ ଶଜା ୩୦୪୪ ବର୍ଷ ସଜ୍ଜର କରିଥିଲେ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ୧୦ କି ୨ ଜଣ ସଜ୍ଜାଙ୍କ ସଜ୍ଜର ସମୟ ଉତ୍ସେଷ ଅଛି ମାତ୍ର “ଦାରୁବ୍ରତ” ଅବତାର ଅଧ୍ୟାୟରେ ଅନେକ ସକାରିତ ବେକଳ ନାମୋଦେଶ ଥାର ଉତ୍ସବ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହର ହୋଇଛି ପୁତରା ୨୦୦୫ ଅମ୍ବ ପୁଷ୍ଟି କହିଥିଲୁ ଯେ ଜଣକ ଚଳେ ଅନେକ ରାଜାଙ୍କ ସମୟ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୧୯ ଠାରୁ ଶ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୭ ପ୍ରୟେନ୍ତର ଏମାଜେ ସଜ୍ଜର କରିଥିଲେ ।

୧ ଯୁଧ୍ସ୍ତିର	ବ ୨ ର୍ଷ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୦୧—୩୦୮
୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତିତ	୦ ବ ୨୫୭ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୦୮—୩୦୯
୩ କର୍ମଚାରୀ	ବ ୫୩ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୦୯—୩୧୦
୪ ଶକ୍ତିରେବେବ	୧—ବ ୪୧୦ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୦—୩୧୧
୫ ଗୌତ୍ମଦେବ	ବ ୩୫୦ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୦—୩୧୧
୬ ମହେନ୍ଦ୍ରଦେବ	ବ ୩୫୧ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୧—୩୧୨

୭ ସଶୋଦ ବା ସେତଶାକ

ବା ୬ କ ଦେବ ବ ୧୫୦ ର୍ଷ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୦୫—୩୧୫	
୮ ଶରଶଙ୍କ ବା ନରପତି ବ ଧୀୟ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୫—୩୧୬	
୯ ବିଜୁଲଭଦେବ	ବ ୧୧୭ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୬—୩୧୮
୧୦ ରକ୍ଷଣଦେବ	ବ ୬୪ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୮—୩୧୯
୧୧ ଅହୁସି ବା ମାନକୃଷ୍ଣ	ବ ୫ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୧୯—୩୨୦
୧୨ ଭୋଜଦେବ	ବ ୧୩୭ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୨୦—୩୨୧
୧୩ ଗରବିମାଦିତ୍ୟ	ବ ୧୦୪ ଶ୍ରୀଃ ପୂଃ ୩୨୧—୩୨୨
୧୪ ଶକମାନେ	ବ ୩୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାଦି ୪୮—୪୮
୧୫ କର୍ମଜିତ	ବ ୧୧୯ ଶ୍ରୀଃ ୪୮—୧୫୩
୧୬ ବିଟକେଶ୍ୱର ବା ହଟକେଶ୍ୱର	ବ ୧୫୧ ଶ୍ରୀଃ ୧୫୩—୧୫୪
୧୭ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ	ବ ୭୩ ଶ୍ରୀଃ ୧୫୪—୩୦୭
୧୮ ନିନ୍ଦିଲଦେବ	ବ ୫୭ ଶ୍ରୀଃ ୩୦୭—୩୦୮
୧୯ ଭ୍ରମଦେବ	ବ ୩୭ ଶ୍ରୀଃ ୩୦୮—୩୦୯
୨୦ ଶରବିରଦେବ	ବ ୪ ଶ୍ରୀଃ ୩୦୯—୩୧୦
୨୧ ରତ୍ନଦେବ ବା ରତ୍ନଦେବ	ବ ୪୭ ଶ୍ରୀଃ ୩୧୦—୩୧୧
୨୨ ରତ୍ନବାହୁ ବନ୍ଦିୟ	ବ ୧୪୭ ଶ୍ରୀଃ ୩୧୦—୩୧୨

ଉପରେକ୍ଷି ଶଜାମାନଙ୍କ ସଜ୍ଜର ସମୟର ଯେ ତାଲିକା ଦିଆଗଲ ସେଥିରେ ୧, ୨, ୩, ୪, ୫, ୬, ୭, ୧୫, ୧୯, ୨୧ ନମ୍ବର ଚିହ୍ନିତ ସମୟ ହଣ୍ଡରସାହେବଙ୍କ ତାଲିକା ସହିତ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିର ମେଳଥାଏ । ଅନ୍ୟ ନମ୍ବରମାନଙ୍କରେ ଅମେଳ ଦେଖାଯାଏ । ଜନେଜୟକୁ ସଜ୍ଜର ୫୫୧ ବୋଲି ହଣ୍ଡର ସାହେବ କେଉଁଠୁ ଅଣିଲେ ତାହା ଜଣା ଯାଉନାହିଁ । ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ ।

ବିଶ୍ୱାମାନ ଏ ସଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ କି କି ପ୍ରଥାନ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା ତାହା ନିମ୍ନରେ ଲେଖା ଯାଉଛି ।

ମହେନ୍ଦ୍ରଦେବ—ମହେନ୍ଦ୍ରପାର୍ଥ ଗୋଦାବିଶ ଯାଏ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗ କଲେ । ମହେନ୍ଦ୍ର ପବତ ବନ୍ଦାରଲେ ।

ସଶୋଦଦେବ—ଏ ବଢି ସତ୍ୟ-ନାରୀଯ ବିଷ୍ଣୁ ଭ୍ରତ ଥିଲେ । ବଢ଼ିଦେଇ ଗରମାତି ଯାଇଥିଲା ପରାଶାର କରାଇଲେ; ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବହୁତ ଅଳକାର ଦେଲେ ।

ବିଜୁଲଭଦେବ—ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବାବଲଦେଶ ସ୍ଵରୂପର କାରୁଳ ଦେଶରୁ ମୋଗଲମାନେ ଥାଏ ତେଣା ଅନ୍ତମଣ କର ଦେଇଲେ । ଦିଶିରୁ ହିମାରତ ଯବନ ମଧ୍ୟ ତେଣା ଅନ୍ତମଣ କର ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

ନରପତି ବା ଶରଶଙ୍କଦେବ—ଏ ଶରଶଙ୍କ ପୁରାଣୀ ଶୋଳାଇଥିଲେ । ଦାନୁନ ଯୋଗେ ଶେଷାଳୀର ଥିଲେ । ଅର୍ଦ୍ଦପଦେବଙ୍କ ଅମଳରେ କାଣ୍ଠୀର ଦେଶରୁ ଯବନମାନେ ଥାଏ ତେଣା ଅନ୍ତମଣ କଲେ ମାତ୍ର ପରାସ୍ତ ହେଲେ ।

ଭୋକ୍ଷଣ—ଏ ଚନ୍ଦରୀ ହୋଇଥିଲେ । ମହାନାଟକ ଶ୍ରୋକ କବରଲେ କାଳିଦାସ ପ୍ରକୃତ; କବିକୁ ନେଇ ସବ୍ରକ୍ଷଣ କବରଲେ । ସିନ୍ଧୁଦେଶରୁ ଯବନମାନେ ଅସି ଅନ୍ଧମଣ କଲେ ମାତ୍ର ପସ୍ତ ହେଲେ । ଗଛକଟାଇ ନୌକା ନିର୍ଣ୍ଣାଣ କବରଲେ ।

ଶରଦିଶମାଦିତ୍ୟ—ଏ ଅସ୍ତ୍ଵବେତାଳ ସାଧିଥିଲେ । ଅଗ୍ନି-
ପ୍ରମୁଖ, ପାଦୁକା ପିତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଜାଣି ଥିଲେ ।

କିମ୍ବଳଦେବ—କଉଡ଼ି ହସାବର ଗଣ୍ଡା ବୋତ କାହାଣ
ରଥଣ କଲେ ।

ନିର୍ଣ୍ଣଳଦେବ—ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଯବନ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଯବନ-
ମାନେ ପସ୍ତ ।

ଶୋଭନାଦବ—ଏହାଙ୍କ ୨ ଅଙ୍କରେ ରକ୍ତବାହୁ ଜାହାଜରେ
ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ପଥରେ ଅସି କନିକାଠାର ବୋାରତରୁ ଓହ୍ଲାଇ
ସୁରୂଷେଭିରମରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟରେ ସେବକମାନେ
ଏହାଙ୍କ ଅଗମଳ ଚାର୍ହା ଶୁଣି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ନେଇ ଗେହି
ଗ୍ରାମ (ସୁକୁମାର ମଧ୍ୟରେ ବୈଦିକ ସୀମାରେ) ରେ ପାଗାଳୀ କରି
ବଖାଇଲେ । ରକ୍ତବାହୁ ପୁରାରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ସବର
ମୁଖରେ ଅତ୍ୟାମୁର କଲ, ଶୁଣାମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ମାରଲ । ଏହି
ସମୟରେ ବାହି ମୁଖର ଭୁଣି ପାଣି ସହରରେ ପ୍ରବେଶକଲ
ତେଣେ ବଡ଼ମୂଳ ଘାଟ ସରକ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ମାତ୍ର ଯାଇଥିଲ । ଏହି
ସମୟରେ ତିଲିକା ହେଲ । * ଅଙ୍କରେ ରାଜୀ ପଲାୟନ କରି
ହାତଶ୍ରୀ ରତ୍ନେ ସୁରଗାୟି ହେଲେ ।

ନିର୍ଦ୍ଦେବ—ଏ ରଜାଙ୍କ ମୋଗଲମାନେ ବିଶ୍ୱାସରେ
ତକାର ଅଣି ମାରି ପକାଇଲେ । ସେହିଦିନ ଭ୍ରେଗକଲେ
୧୪୭ ବର୍ଷ ।

ରହୁଦେବ—ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଉତ୍ତରାସର କୃଷ୍ଣଦେଶ ହେଲୁ
କହୁଲେ ରଜେ । ଏ ୧୪୭ ବର୍ଷର ଉତ୍ତରାସ ଅନ୍ଧକାଶବୁଦ୍ଧ ।
ରକ୍ତବାହୁ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ମୋଗଲ ଅଖ୍ୟା ଦେଇଛି ।
ହସରାହେବଙ୍କ ମତରେ ଏମାନେ ବୌଦ୍ଧ ଥିଲେ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି
ଯବନ ଏବଂ ମୁଗଲମାନଙ୍କୁ ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛି ।

ଆଲେକଜାଣ୍ଟରଙ୍କ ଧ୍ରୁବତାଗମନ ପୂର୍ବରୁ ରାମାୟଣ,
ମହାଭାବତ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରହମନଙ୍କରେ ଯବନମାନଙ୍କ
କଥା ଛାପିଥିଲା ଅଛି । ତେବେବେଳେ ଶକ ସିଦ୍ଧିଥାନ ପହିବ
ପ୍ରକୃତିମାନେ ଅନ୍ୟାୟ ଯବନନାମରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ବିଶ୍ୱ
ପୁରାଣରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଭ୍ରତର ପଣ୍ଡିମ ସୀମାନ୍ତବାପମାନେ
ଯବନ ନାମରେ ଅଖ୍ୟାତ ହେଉଥିଲେ । ଆଲେକଜାଣ୍ଟରଙ୍କ
ପରେ ଶାକମାନେ ଯବନ ପଦବାଚ୍ୟ ହେଲେ । କାହୁଲ,
ଦୁର୍ଗା, କାଶ୍ମୀର, ସନ୍ଦୁଦେଶ ଓ ଦିନ୍ଦୁରୁ ଅନ୍ୟଥିବା ଅନ୍ଧମଣ-
ନାମଙ୍କୁ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଯବନଅଖ୍ୟାତ ହେଲା । ବୌଦ୍ଧମାନେ

ଅନ୍ଧମଣକାଶ ହେଲରୁ ସେମାନେ ସବନ ଜାମରେ ପରିବନ
ହେଲେ । ସୁତରଂ ରକ୍ତବାହୁ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମାନ୍ତିକ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ପ୍ରତି-
ବାଦ କରି ତାକ କୃତ ଜଗନ୍ମାଥ ମନ୍ଦିର ନାମକ ପ୍ରସରରେ
ଲୋକିତ୍ତ ସେ ରକ୍ତବାହୁ ବୌଦ୍ଧ ମେଲ୍ଲ ଜାମରୁ ରକ୍ତବାହୁ ।

ମହାମହୋପାଧ୍ୟୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସକାଶିବ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ପ୍ରତି-
ବାଦ କରି ତାକ କୃତ ଜଗନ୍ମାଥ ମନ୍ଦିର ନାମକ ପ୍ରସରରେ
ଲୋକିତ୍ତ ସେ ରକ୍ତବାହୁ ବୌଦ୍ଧ ମେଲ୍ଲ ନ ଥିଲେ ସେମାନେ ଅର୍ଯ୍ୟ ହୁନ୍ତୁ ପ୍ରୀ-
ଦାୟର ଏକ ଶାଖାଭିଜ୍ଞାନ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଅବତାର ମଧ୍ୟରେ ନିଅ
ଯାଇଥିଲ । ରକ୍ତବାହୁ ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧମାନେ
ଅପରିଚିତ ନଥିଲେ, ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କ
ନାମୋଦେଶ ଥିଲା । ସୁତରଂ ରକ୍ତବାହୁ ବୌଦ୍ଧ ତ ଥିଲା ।

ଏପରି ମତରେବ ଦେଖି ମନେହୁଏ ସେ ରକ୍ତବାହୁ
ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅସିଥିଲୁ ତେତେବେଳେ ହୁନ୍ତୁମାନେ
ତାଙ୍କୁ ବିଧର୍ମୀ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲେ । ନତେବେତ୍ର ସେମାନେ
ଜଗନ୍ମାଥଙ୍କୁ ପ୍ରାମାନ୍ୟରିତ କରିଥାନେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦିବିଧର୍ମୀ
ଅନ୍ଧମଣକାରିମାନଙ୍କୁ ବିବର ଯବନ ଅଖ୍ୟା ଦିଅ ଯାଇଛି ।
“ବାହୁ” ପଦବୀ ମସିଲମାନମାନକର ଥିଲୁ ଏହି ଚାର ଯାଇ
ନାହିଁ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ “ମହାଶୟ” ନାମକ ଗ୍ରହରୁ ପ୍ରକାଶ
ହୁଏ ସେ “ରଜା ସିଦ୍ଧିବାହୁ ଦ୍ଵାରା ଦେବପୂର ପ୍ରତିଷ୍ଠତ ହୋଇ
ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପୁର ବିଜୟବାହୁ ଲକ୍ଷାଦ୍ଵୀପ ଜମୟକର ଥିଲ ।
କେହି କେହି କହନ୍ତୁ ବାରବାହୁ ଲଙ୍କା ଜମୟ କର ଅର୍ଥା ପଢ଼
ନାମାନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ “ପିହଳ” ନାମ ଦେଇଥିଲା । ଗଞ୍ଜାମ
ପଣ୍ଡିମରେ ପ୍ରାୟ ୧୯୫ ମାରଲି ଦୂରରେ ଲାଗନ ନଦୀ କିଳରେ
‘ପିହଳର’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ କନ୍ଦମଦ ଦେଖାଯାଏ;
ପ୍ରତିକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିଭାଗମନ ଏହାଙ୍କ ସେହି ପୁର ବୋଲି କହନ୍ତିରୁ
(ପୃଷ୍ଠ ୧୫୫ ପୃଷ୍ଠ ୨୩୩) । ଏ ଅଖ୍ୟାତିକା ଦେଖି ମନେହୁଏ
ରକ୍ତବାହୁ ଏହି ଦଶୀୟ କେହି ଥିଲକି ହୋଇପାରେ
ଅସ୍ତ୍ରୀୟ କଣ । ସୁତରଂ ମନେହୁଏ ରକ୍ତବାହୁ ବୌଦ୍ଧଶୟମୁକ୍ତ
ହୋଇପାରେ ।

ସେ ସେ ହୃଥକୁ ଏହାଙ୍କ ପରେ କେଣ୍ଟା ବିଶ୍ୱାସ ରାତର
ଅର୍ଥ ହେବ । ଏ ଗଣନାନ୍ତିକାରେ ଯଥାତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶତାବ୍ଦିର
ଲୋକ ହେବାର କଥା ମାତ୍ର ମନ୍ଦମୋହନ ଗାଙ୍ଗରୁ ମହାଶୟ
ତାଙ୍କୁ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତ ବ୍ୟବ
କରିଛନ୍ତି ।

ଗଞ୍ଜିଲ ମହାଶୟଙ୍କ ମତର ସମ୍ପିତ ବକରଣ ;—

- ମାଦଳାପାଞ୍ଜି କରେବାକୁଟି ବିଶ୍ୱାସ ପୁର୍ବ—
କରାଗାହାତ ଅନ୍ଧମଣକଲେ ସବୁ ଗୋଡ଼ ଯାଇଥିଲୁ ବା ନଷ୍ଟ
ହୋଇଥିଲ । ତାମ୍ରପଟ ଭୁଲକାରେ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ
ନହେ ।

୨ । ତାଙ୍କର ଫୁଟି ଏହିଗ୍ରାହିଥ ରଣ୍ଜିକା ସମୟ-୫୫” ରେ କହିଲ ସୋମବଣୀୟ ଶକାମାନଙ୍କ ସମ୍ମନେ ଯହା ଲେଖିଛନ୍ତି ତଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କର ସଜେନ୍ତ୍ର ମିତି ଓ ଶୁଳ୍କଙ୍କ ମତ ଅଗ୍ରାହି ।

୩ । ଯୋଗିକେଶ୍ଵର ସଜ୍ଜି ସମୟ ମିତି ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟ ଭାଗ କିମ୍ବା ୧୮ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାବିମ୍ବ ହୋଇଥାରେ । ୪୭୭ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ଭୁଲ । ବିକମ୍ବାଦିତ୍ୟକ ପରେ ତ ଜଣ ଶକା ସଜ୍ଜି କରିଥିବାର ଉତ୍ସେଷ ଅଛି । ଦ୍ଵର୍ଷବିକମ୍ବାଦିତ୍ୟ ୨୮ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ସଜ୍ଜି କରିଥିବାର ହୀର ଅଟେ । ଏ ଛ ଜଣଙ୍କ ବଜର୍ଦ ପରେବକୁ ୩୦ ବର୍ଷ କରି ଧରିଲେ ୧୮୦ ସୁତରଂ ୧୮ ଶତାବ୍ଦୀ ହେଲା । ସବନ ବଜର୍ଦ ୧୫୭ ବର୍ଷ ହେଲେ ଯୋଗିକେଶ୍ଵର ସଜ୍ଜି ସମୟ ୧୮ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗ (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ଅନ୍ତରେ) ।

୪ । ତାଙ୍କର ଫୁଟି ପ୍ରଦେଶର କାଳହଞ୍ଚକ ସହଚ ଏକମତ ହୋଇ କହନ୍ତି ଯେ ରନ୍ଧବଳ ଏବଂ ତାଙ୍କର ନାଚ ତବର ଦେବକ ଦାନପତ୍ରର ତାରିଖ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ । ତବର ଦେବ କୋଶଳର ଜୀଶେ ଶକା ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟ ନାମ ରହିଗୁପ୍ତ । ହର୍ଷରୂପ, ଶିବବୁଦ୍ଧ, ରବିବୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଶିବବୁଦ୍ଧପାନେ କମାନ୍ତରେ ରହିଗୁପ୍ତକ ଯେଉଁ ଜାତିରାଖକାରୀ ସୁରୂପ ବଜର୍ଦ କରିଥିଲେ । ଶେଷାଳ୍କ ଶିବବୁଦ୍ଧ=ମହାଶିବବୁଦ୍ଧ । କଟକର ତାମ୍ରପତ୍ରରେ ଉତ୍ସେଷ ଥିବା ମହାଶିବବୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଏ ମହାଶିବବୁଦ୍ଧ ଏକବିନ୍ତି । ଦାନପତ୍ର ତାଙ୍କ ବଜର୍ଦର ନକମ ବର୍ତ୍ତରେ । ଏ ମହାଶିବବୁଦ୍ଧ ଯୋଗ ବ୍ୟାତ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହେ । ସୁନରଂ ଶବରଦେବକ ଅନ୍ୟମାନିକ ସମୟ ୨୦୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ହେଲେ ମହାଶିବବୁଦ୍ଧ ବା ଯୋଗିକ ସମୟ ୨୦୦+୩୦୦=୫୦୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ କିମ୍ବା ୮୦୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ।

* । ଯୋଗ କିମ୍ବା ମହାରବ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ପିତା ଜନେଜୟ ବା ଏ ମହାରବ ଗୁପ୍ତ ସୁତରଂ ଜନେଜୟ ଅଷ୍ଟମଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟ ଭାଗ କିମ୍ବା ୧୮ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାବିମ୍ବ ଲୋକ ।

୫ । କେଣ୍ଠ ବଣୀୟ ୧୩ ଶକା ଜନେଜୟ ଦଶବରକ ମତରେ ତାଙ୍କ ବଜର୍ଦ ସମୟ ୧୫୫ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ । ଏ ତାରିଖ ପ୍ରଥମ ଜନେଜୟ ମହାରବ ଗୁପ୍ତ ସମୟ ସହଚ ମେଲ ହେବା ଅଧିର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟ । ଏ ଜନେଜୟ ଯୋଗାଳକ ପିତା ମାତ୍ର ମାଦଳାର ଜନେଜୟ ଓଡ଼ିଶାର ଶକା । ସମ୍ବଦଃ ଲୋକ ଦୋଷର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ହୋଇ ଥିବ ।

୬ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯୋଗ ଓ ଜନେଜୟ ବ୍ୟାତ କେପତି ବନ୍ଧନ ଅନ୍ୟ ସମୟ କାଳୁଚିକ । ଏକଥା ସେ କିଷ୍କାପ କରିବାକୁ ଏତିକ ଦେଖାଯାଇ

ଗ । ୧୯ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଅନ୍ତକାଶକୁ । ରୈଡ଼ଗଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରଶିଥୀୟ ଶକା ତେତେବେଳେ ସିଂହାସନ-ରେହଣ କରିଥିଲେ । ରୈଡ଼ଗଙ୍କ ମାତା ଶକାଶୁନ୍ଦରୀ ସେ ଶଜେନ୍ତ୍ର ଘେଲକ ଦୁହତା ଥିଲେ । ସିବେଳକ ମତରେ ୧୫୫ ଶକ ସମ୍ଭବରେ ଚତୁର୍ବ ଅରଣ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୦୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ । ତାଙ୍କର ହଲକା ମତରେ ୧୦୮—୧୧୫ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ । ପୁଣମତ ଗ୍ରାହ୍ୟ କାରଣ ଏହା ଭୟାଗ ପଟମରୁ ପାପ ଅନନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣାକ ଦାନପତ୍ର ତାରିଖ ସହଚ ମିତ୍ତାଥି । ଏ ଦାନପତ୍ର ପିନ୍ଦ ସୁରରେ ଲୋକ ଯାଇଥିଲା । ରୈଡ଼ଗଙ୍କଦେବ ଯେ ଅନ୍ତରେ ବର୍ଣ୍ଣା ଏକଥା କହିବା ବିଶେଷ ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।

୫ । ମନ ମୋହନତକଣ୍ଠାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ୪୨ ନୃତ୍ୟଦେବକ ତାମ୍ରଶାନ୍ତ ରୁଳନାରେ ପାଞ୍ଜି ଭୁଲ । ଏ ବିଷୟର ଅଲ୍ଲେଜନା ଯଥାସ୍ଥାନରେ କର୍ଯ୍ୟାବ୍ଲ ଭୁମ ଦେଖାଇ ଦିଅଯିବ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ସମ୍ମନେ ପୁଣ ସର୍ଥାଷ୍ଟ କୁହା ଯାଇଛି ।

ଆମେ ପୂର୍ବେ କହିଥିଲୁ ବନ୍ଦର ଏକ ଶକା ନାମରେ ବୋଧୁଏ ଅନେକ ଶକାକ ନାମ ପାମିଲି ଥିବ । ଏହାର ନିରଣ୍ଯକ ସୁରୂପ ନିମ୍ନରେ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଲୋକାଥିବା କେତେବୋଟି ନାମ ଦେଲୁ ।

ମଧ୍ୟମାଳାଦେବ, ଶାଙ୍କବଦେବ, ରତ୍ନବଦେବ, ଶିରୁଷଣ ଦେବ, ଲେଙ୍କନାଥଦେବ, ରଣ୍ଜିହରଦେବ, ମନ୍ଦମାଧବଦେବ, ଧନୁର୍ତ୍ତରଦେବ, ଧୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ରତ୍ୟାଦ ଶକାମାନେ ଅନେକ ଦିନ ଭୋଗ କଲେ ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କ ରାଜଭର ସମୟ ଉତ୍ସେଷ ନାହିଁ ଏଥେରୁ ଜାଗାଯାଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବଜର୍ଦ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ମିଶ୍ରିତ ଅଛି ।

ଗାନ୍ଧୁ ମହାଶୟକ ମତ ସମ୍ମନେ ଆମେ ଏତିକ କହି ରଖି ପାରୁ ଯେ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାପରିବୁ ଏତିକ ଦେଖାଯାଇ ଯୋଗିକ ନାମ ଶିବବୁଦ୍ଧ ଓ ଜନେଜୟଙ୍କ ନାମ ମହାରବବୁଦ୍ଧ ବୋଲି ସେ କିପରି ହୁଇ କଲେ ଏବଂ କି ପ୍ରମାଣରୁ ପାଇଲେ ତାର କରିମାନ୍ତି ନିରଣ୍ଯକ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଅଥବା ଅଗର ନାମ କହିବା କଢ଼ ସହଜ ମାତ୍ର ଦୁଇଯୁକ୍ତ ବୋଧହେବ ନାହିଁ । ଏଥେର ସବଶେଷ ପ୍ରତିବାଦ ଯୋଗାଳ ସମ୍ବଦଃ ଲୋକାଯିବ ।

କର୍ମଧଳ । *

ବହୁକାଳ ଦୂରେ ଭର୍ତ୍ତନାଶଜ୍ୟରେ ଏକବିଜ୍ଞା ସ୍ଥଳେ । ସେ ସେପରି ଦୟାକୁ ସେହିପୁର ପ୍ରଜାବସଳ ସ୍ଥଳେ । ତାଙ୍କର ଦୟା ଗୁଣର ଅଧିକ ହେତୁ ପ୍ରଜାମାନେ ଅବାଧରେ ରଜ୍ୟର ବିଧମାନ ଲଦନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ବିଜ୍ଞାକର ରଜ୍ୟ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ବିଧର ଅନ୍ତିର ପ୍ରାୟ ଲୋପ ହୋଇ ଥିଲ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକ ନିମନ୍ତେ ମୁଖ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ଥିଲୁ କିନ୍ତୁ ସେ ବିଧ କେବେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଉ ନ ଥିଲ । ଯୁଦ୍ଧରୁ ଚରିଷ୍ଟନ ଯୁଦ୍ଧକର ଫଣ୍ଡା କ୍ଷମେ କୃତି ହେବାକୁ ଦୂର୍ଲଭ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ପଲେଭନରେ ଭୁଲ ଅନ୍ତର ବାଳିକା କୁଦଥାମିନା ହେଲେ । ଅନ୍ତରିନ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରସ୍ତାତ ସଜ୍ୟ ନିଷ୍ଠରେ ପ୍ରକଳବେଶରେ ପ୍ରକାହତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲ । ପଦିବ ବିବାହ କିମ୍ବା ଲୋପ ହେବାକୁ ବସେଲା । ସଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମହାତମ ଜାତ ହେଲା । କ୍ଷମେ ଏ ବିଷୟ ବଜାଧର ବର୍ଣ୍ଣମୋତ୍ତର ହେଲା । ସଜ୍ୟ ସକଳ ବିଷୟ ଅବଶତ ହୋଇ ଅତିଷ୍ଟ ତିନ୍ତୁ ହେଲେ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା ଉପରୁ । ସଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ପାପ ସେଇ ପ୍ରବାହତ ହେଉଥାଇ ତହିଁର ଗତରେଖ ନ କଲେ ଅତି ଅନ୍ତରିନ ମଧ୍ୟରେ ସଜ୍ୟ ନିଷ୍ଠ ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଦୋତ୍ର କଠୋର ବିଧମାନ ପ୍ରକର୍ତ୍ତନ କଲେ, ଯେଉଁ ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ସେହି ଓ ଭକ୍ତି କରନ୍ତି ସେହି ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟାରଣୀୟ ମନେ କର ବିଦ୍ରୋହ ଜାତ କରିବେ । କି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଦୁଇକୁଳର ରକ୍ଷା ହେବ ଏହି ପ୍ରଣାଳୀକ ଦୃଢ଼ଯୁ ଅଲୋଚିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲ । ସେ ଅନେକ ଭ୍ରବତିନ୍ତି ଏହି ଉପାୟ ପ୍ରିର କଲେ ସେ କୌଣସି ଏକ ବିଦ୍ୟାସୀ କର୍ମଧରୁ ହସ୍ତରେ ସଜ୍ୟ ଶାସନର ଭାବ ଅର୍ପଣ କର କିଛିଦନ ବଜ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ରହିବେ । ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିଷ୍ଠୁତ ସଜ୍ୟ ଶାସନ କରିବେ ତାଙ୍କୁ ରଜ୍ୟର ବିଧ ଅନ୍ୟାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଯୁଦ୍ଧରୁ କୁପ୍ର ବିଧମାନ ଅନ୍ତରିନ ମଧ୍ୟରେ ପୁନର୍କୀତ ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେଇ ବିଶୁଦ୍ଧିଲା ଦିନଅଛି ତାହା ଦୂର ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତହିଁ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସିପ୍ରକାର ଦୋଷାବେଶ କର ପାରିବେ ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଏହି ଉପାୟ ପ୍ରିର କର ଦୃଢ଼ ମନୀ ଏବେଳେଷଙ୍କୁ ଡକାର ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ଵିଷ୍ଟ ମନୋଭ୍ରତ ପ୍ରକାଶ କର କହିଲେ “ମୋହ ବିବେନୋରେ ‘ଏଞ୍ଜିଲ ମୋହର ପ୍ରତିନିଧିଷ୍ଠୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ତଳାଇବାର ଏକମାତ୍ର

ଭେଦ୍ୟକୁ ବ୍ୟକ୍ତ ଅଟେ” । ମନୀ କହିଲେ “ମହାଘତ, ଏକା ଏଞ୍ଜିଲ ଭିନ୍ନ ଏପରି ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିବାର ଭୟମୁକ୍ତ ପାଦ ଭେଦ୍ୟନାଗର ମଧ୍ୟରେ ଅର ଅଳ୍ପ କେହି ନାହିଁ” । ଏଞ୍ଜିଲ ସେଇ ନିରଗେଷ ସେହିଦର ସାଧୁ ତରିକା ସ୍ଥଳେ ଏବଂ ନଗରବାସୀ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ରଖି ତୁଳ୍ୟ ଭକ୍ତ ଓ ସମାନ କରୁଥିଲେ । ସଜ୍ୟ ଏଞ୍ଜିଲକୁ ଡକାର କହିଲେ “ଏଞ୍ଜିଲ, ମୁଁ କିଛିଦିନ ନିମନ୍ତେ ବଜକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ପ୍ରାହଣ କରି ପୋଲଣ୍ଟରେ ବାସ କରିବାର ଇଚ୍ଛା କରିଅଛ । ମୋହର ଅନୁଯାୟୀ ସମୟରେ ତୁମ୍ଭୁ ମୋହର ପ୍ରତିନିଧିଷ୍ଠୁତ ବଜକାର୍ଯ୍ୟ ତଳାଇବାକୁ ହେବ, ମୋହର ସକଳ କ୍ଷମତା ତୁମ୍ଭୁ ଅର୍ଥର କଲ । ଅଦ୍ୟ ରଜନୀରେ ମୁଁ ଯାଏ କରିବ । ମୋହ ଦୃଢ଼ ଦିଶାଯ ସେଇ ଶୁଭାବର ତୁମ୍ଭାରେ ଅପେକ୍ଷା ହେଲ ତାହା ତୁମ୍ଭେ ବହନ କରିବାକୁ ସମ୍ମାନ । ପରମେଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭର ମଳକ କରନ୍ତୁ” । ଏହା କହି ଏଞ୍ଜିଲକୁ ଏକ ଅନେକାନ୍ତ ପ୍ରବାନ୍ତ କଲେ । ଏଞ୍ଜିଲ ଜାନୁଅତ୍ୟନ୍ତ ସଜ୍ୟର ବଜାଦେଶ ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ପ୍ରସ୍ତରିନ ଶବ୍ଦରେ ସଜ୍ୟ ଜ୍ଞାପନପ୍ରକାଶରେ ପାଶାଦ ପରିଚ୍ୟାମ କଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ପୋଲଣ୍ଟ ନ ଯାଏ ନଗର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅଗ୍ରମକୁ ଶମନ କଲେ । ତକ୍ତ ଅଗ୍ରମଧଶ୍ରବର ନାମ ଟମାସ । ସନ୍‌ସ୍ତାନାକୁ ଦେଖି ବିଷ୍ଟ ତ ହେଲେ ଏବଂ ସଜ୍ୟକର ଅପନେନର କରିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରବାଶ କଲେ । ସଜ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ଜଣାଇ କହିଲେ “ପେଟେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଅଧିକାର ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଵଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦିଏ । ଏଞ୍ଜିଲ ମୋହର ସକଳ ଅଧିକାର ଲାଭ କରିଅଛ । ସେ କରିବାରେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ତଳାଇବା ମୁଁ ଛଦ୍ମେବେଶରେ ରହ ତାହା ଦେଖିବ । ଏହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଆପଣକ ନିକଟକୁ ଅର୍ପିଶିବ; ମୋତେ ସନ୍‌ସ୍ତାନର ପରିଜ୍ଞାଦ ଦେଉଛନ୍ତି ଓ ସନ୍‌ସ୍ତାନି ଧରି ପ୍ରବାହରରେ ରହିବାକୁ ହୁଏ ତାହା ମଧ୍ୟ ଉଭ୍ୟମନୁଷ୍ୟେ ଶିଖାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ମୁଁ ଛଦ୍ମେବେଶରେ ଏହି ଅଗ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ” । ସଜ୍ୟ ସନ୍‌ସ୍ତାନ କେଶରେ ସେହି ଅଗ୍ରମରେ ରହିଲେ ।

ଏଞ୍ଜିଲ ଶାସନପ୍ରକାଶ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଜ୍ୟର କୁପ୍ର ବିଧମାନ ଜାଗରିତ ହୋଇ ଉଠିଲ । ସେଇ ଅପରାଧ

ନିମନ୍ତେ ସେହି ଦଶ୍ଵବଧାନ ସ୍ଵର୍ଗ ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ପୂର୍ଣ୍ଣମାନ୍ଦରେ ତାହା ପ୍ରକାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅପରାଧମାନଙ୍କର ଅର ନିଷ୍ଠାତ ନାହିଁ, ଶୁଣ୍ୟ କାଶଗାର ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । ଦିନେ କୁନ୍ତଳ ନାମକ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଯୁବକ ଥୁବ ହୋଇ ବିରୁଧ୍ୟ ଅନ୍ତର ହେଲେ । ଯୁବକର ଅପରାଧ ସେ ଜୁଲିଯେଇ ନାମୀ ଏକ ବାନିକାକୁ ଭୁଲାଇ କୁଣ୍ଡଳଗାମୀଙ୍କ କରିଥିଲେ । ଯୁବକର ଅପରାଧ ବିରୁଧ ହେଲା । ସଜ୍ଜନ ପୁରୁତ୍ତନ ବିଧାନାନ୍ଦୁଷାରେ ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ଯୁବକ ପ୍ରତି ମୃଜୁ ଦଶ୍ଵବଧାନ କଲେ । ଏଥୁଠିବ ଆଉ କେହି ଏପରି ରୁଚୁଦଶ୍ଵରେ ଦଶ୍ଵତ ହୋଇ ନ ସ୍ଥିଲେ । ସବୁ ପ୍ରଥମେ ଦତ୍ତଗ୍ରୟ କୁନ୍ତଳ ଏହି ଦଶ୍ଵରେ ଦଶ୍ଵତ ହେଲେ । କୁନ୍ତଳର ପିତା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କିମ୍ବକ୍ରିୟା ଥିଲେ ଏବଂ ନଗରବାସୀ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ । ପୁରୁଷ କୁନ୍ତଳ ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତେ ଦୁଇଖ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏମନ୍ତ କି ମନ୍ଦୀ ଏସକେଳସ୍ ସ୍ଵର୍ଗ ରାଜପୁତ୍ରନିଷିଦ୍ଧ ନିକଟକୁ ଯାଇ କୁନ୍ତଳ ପ୍ରତି କ୍ଷମା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରେ ପାଶା ରକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । କହିଲେ “ଦେଖ ମନ୍ଦୀ, କେବଳ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦଶ୍ଵବଧି ପ୍ରତିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ପଣ୍ଡୀମାନଙ୍କୁ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅମ୍ବୋନେ ବୃଦ୍ଧିମ ମୂର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାପନ କରୁ କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପଣ୍ଡୀମନେ ବୁଝେ ପାରନ୍ତି ସେ ମୂର୍ତ୍ତୀ ଦୂର ସେମାନଙ୍କର କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ ହେଉ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ମୂର୍ତ୍ତୀକୁ ଭୟ କରିବା ଦୂରେ ଆଉ ବରଂ ସେମାନେ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତୀର ମସ୍ତକ ଉପରେ ଉପବେଶନ କରନ୍ତି” । ପରେ କାଶପରକୁ ତାଙ୍କ କହିଲେ “ଦେଖ କାନି ସକାଳ ଏ ଓ ଆ ମଧ୍ୟରେ ଯେବେ କୁନ୍ତଳ ପ୍ରତି ସ୍ଵର୍ଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦଶ୍ଵବଧି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବି” । “ପ୍ରଭୁ ରକ୍ଷାକର” ଏତିକ ମାତ୍ର କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦୀ ସେତୁରୁ ପର୍ମାନ କଲେ ।

କୁନ୍ତଳ ପରବେଶୀ ତ ହୋଇ କାଶଗାରକୁ ମାତ୍ର ହେଉଥିବା ସମୟରେ ପଥରେ ଲୁହିଣ୍ଡାନାମକ ତାଙ୍କର ଏକ କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସାନ୍ତୋଷ ହେଲା । ସେ ଲୁହିଣ୍ଡାକୁ ତାଙ୍କ କହିଲେ “ଭାର ମୋହର- ଗୋଟିଏ ଉପକାର କରିବାକୁ ହେବ । ମୋହର ଭାଗୀ ଭାଜାବେଳ ସେମ୍ବକେଥାର ଅଶ୍ରମରେ ଅଛନ୍ତି । ଭୁମ୍ଭେ ଯେତାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ମୋହର ଉପଦର ବିଷୟ ଜଣାଇବ ଏବଂ କହିବ ସେ ଥରେ ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ନିକଟକୁ ଯାଇ ମୋହର ବିଷୟ ତାଙ୍କ ଭାଗୀ କିଛି ଉପକାର ହୋଇ

ପାରବ” । ଲୁହିଣ୍ଡ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନ କର ଅଶ୍ରମଙ୍କରେ ଚାଲେ ।

କୁନ୍ତଳର ଭାଗୀ ଭାଜାବେଳ ତିରକୌମାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଦଶ କରିବା ମାନସରେ ସେହିଦନ ଶାନ୍ତି ଯାଇ ସେଠାକାର ନିମ୍ନମାନ ଶିଖ କରୁଥିଲେ । ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଲୁହିଣ୍ଡ ଅଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରେ ଉପରୁତେ ହୋଇ ଦ୍ୱାରେ ଅବାତ କଲେ । ସେଠାମାନ ତିରକୌମାର୍ଯ୍ୟ ହୃଥିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ କଥୋପକଥନ କରିବା ନିରାଶ ସୂଚନା ଦ୍ୱାରେ ପୁରୁଷର କଣ୍ଠର ଶୁଣି ଅଶ୍ରମରୁ କୁମାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଭାଜାବେଳୁ କୁତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ କର ଅବେଦନ ମତେ ବାହାରକୁ ଅସି ପରିବର୍ତ୍ତନେ “କିଏ ତାକୁ ଅଛି ?” ଲୁହିଣ୍ଡ କହିଲେ “ଏଠାବେ ହତ୍ତଗ୍ରୟ କୁନ୍ତଳର ଭାଗୀ ଭାଜାବେଳୁ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ନିମ୍ନପାର ?” ଭାଜାବେଳୁ ତଥି ଦେଖିଲେ “ମୁହଁ କୁନ୍ତଳର ଭାଗୀ ଭାଜାବେଳୁ କିନ୍ତୁ “ହତ୍ତଗ୍ରୟ କୁନ୍ତଳ” ଏକଥା କାହିଁକି କହିଲ ?” ଲୁହିଣ୍ଡ କହିଲେ “କୁନ୍ତଳ ପୁରୁଷଦଶ୍ଵରେ ଦଶ୍ଵତ ହୋଇଥିଲାନ୍ତି” । ଭାଜାବେଳୁ ପରିବର୍ତ୍ତନେ “ଅପରାଧି” ଲୁହିଣ୍ଡ କହିଲେ “ବ୍ୟବରାତି” । ଭାଜାବେଳୁ କହିଲେ “ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ଭାଗୀ ଜୁଲିଯେଇ ?” ପ୍ରକୃତରେ ଜୁଲିଯେଇ ଭାଗୀ ଭାଜାବେଳର ଭାଗୀ ନୁହେ । ବାଲ୍ୟ ଏଣ୍ଟି, ଦୋହିଁ ଏକଦରେ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଶୈଶବ ଦେହର ସୁରଣ ଚିନ୍ତାବ୍ୟୁପ ପରାମରଶ ଏବଂ ଭାଗୀ ବୋଲି ସମୋଧନ କରୁଥିଲେ । ଜୁଲିଯେଇ କୁନ୍ତଳର ଅନୁରଗିଣୀ ହୋଇଥିବାର ଭାଜାବେଳ ପୁରୁଷ ଜୁଣିଦିଲେ ସୁରକ୍ଷା ସେ ସେ କୁନ୍ତଳର ମୃଜାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କାରଣ ତଥିମନ୍ଦିର କାଙ୍କର କିମାନ୍ଦ ସନ୍ଦେହ ହେଲେ ନାହିଁ । ଲୁହିଣ୍ଡ କହିଲେ “ହୁଁ ଜୁଲିଯେଇ” ।

ଇ—କୁନ୍ତଳ ଜୁଲିଯେଇ ଏଣ୍ଟି ଗ୍ରହଣ କରୁ ।

କୁ—କୁନ୍ତଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ତହିଁରେ ସୁରକ୍ଷା ହେଲେ ନାହିଁ—କୁନ୍ତଳର ଅପରାଧର ବିଷୟ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୃଜାର ଦଶ୍ଵ ବିଧାନ କରିଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୁମ୍ଭେ କୁନ୍ତଳର ଏକମାତ୍ର ଭାଗୀ । ଯଦି ଭୁମ୍ଭେ ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ନିକଟକୁ ଯଇ ଭୁମ୍ଭେ ମେଷ୍ଟ ନାଥ ତାଙ୍କର ଦୁଇଦୟ ଦ୍ୱାବ କରିବାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଭୁମ୍ଭେ କରିବାର ହେବ ନାହିଁ ।

ଇ—ମୋହର ଏପରି କି ସମ୍ଭାବ ଅଛି ଯଦ୍ୱାରା ଏଞ୍ଜିଲ୍‌ର ଦୁଇଦୟ କରି ପାରିବ ।

ଲୁ—ଚେଷ୍ଟାକର, ସନ୍ଦେହ ଅମ୍ବାନଙ୍କର ସକଳ ଅନିସ୍ତର ମୂଳ ଅଟେ । ଏହି ଅଳେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ଯହିଁ ରେ ଦସ୍ତଖେପ କଲେ ଆମେମାନେ ଅନ୍ତରୀଣରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବୁ କିନ୍ତୁ କେବଳ ସନ୍ଦେହର ବଶବର୍ତ୍ତୀହୋଇ ସେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦସ୍ତଖେପ କରିବାକୁ ଭୟ କରୁ ।

ର—ମୋହ ଦୁଇ ଯନ୍ତ୍ର କିଛି ଉପକାର ହୋଇପାରେ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖିବ ।

ଲୁ—ଆଉ ବିଲମ୍ବ କିମ୍ବେ ଲେବ ନାହିଁ—ଶୀଘ୍ର ଗୁରୁ ।

ର—ମୁଁ ମଠଧରଣୀଙ୍କୁ ସକଳ ଦିନ୍ୟ ଜଣାଇ ଏହିମଣୀ ଯତ୍ଥ—ତୁମ୍ଭେ ଅଗ୍ରେ ଯାଇ କୁଡ଼ିଓର୍କୁ ସଂବାଦ ଦିଅ ।

ଲୁସିଏ ସେଠାରୁ ପ୍ରଦ୍ଵ୍ୟାନ କଲେ । ଭଜାବେଳ ଅହିମ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ମଠଧରଣୀଙ୍କୁ ଦୁଇଥା କହିଛି ଏହି ତାଙ୍କର ଅନୁମତି—ନିସ୍ତରେ ଅଞ୍ଚମ ଦ୍ୱାରା କରି ଏହିରିଶାର ପୁରୀରମଣ୍ଡଳେ ରମନ କଲେ ।

ଭଜାବେଳ ଯଥା ସମୟରେ ଯାଇ ରାଜସଭାରେ ଉପର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଲୁସିଏ ଦୃଢ଼ରୁ ସେଠାରେ ଉଦ୍‌ଦେଶ ହିନ୍ଦାଇ ଭଜାବେଳର ଅଯଶା କରୁଥିଲେ । ଭଜାବେଳ—ଏହିଲେ ସମ୍ମରେ ଜୀବ୍ୟାତର୍ଯ୍ୟକ କହିଲେ “ପ୍ରେସ ଅଧିକାର କିଛି ଦୁଇ ଜଣାଇବାର ଅଛି । ଅନ୍ଦଶ ହେଲେ ନିବେଦନ କରିବ ।” ଏହିଲେ କହିଲେ “ନେଟ୍ସିଫ୍ଟ୍ୟୁରେ କହିପାର ।” ଭଜାବେଳ ଅତ୍ବୁଦୟ ଶୀଘ୍ର ବାକିଦ୍ଵାରା ହୀୟ ସହୋଦରର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷକଲେ । କିନ୍ତୁ ଭଜାର ଏହିଲେଇ କଠିନ ଦୃଦ୍ୟ ଅବ୍ଦୁ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ କହିଲେ “ସୁନ୍ଦର, ତୁମର ପାର୍ଥନା ଦୃଷ୍ଟି କରିବା ମୋହର କ୍ଷମତାପାତ୍ର, ନ୍ୟାୟ ବିଶୁରେ ରୁମ୍ର ଭ୍ରାତା ଦ୍ୱାରା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲୁଛନ୍ତି ।” “ନ୍ୟାୟ ବିଶୁର—କିନ୍ତୁ ଅତି କଠେର ! ସରମେଧର ଅଗନକର ମଜଳ କରିଲୁ ।” ଏହା କିମ୍ବା ଭଜାବେଳ ସେଠାରୁ ଘମନୋଦ୍ୟତା ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଲୁସିଏ ତୁବନର ପାତ ନୁହୁଣ୍ଟି । ସେ ଭଜାବେଳର ବିସ୍ମୟଧଳ ତାଣି ଧର ଅନୁତ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ “ନିବେଧ ବାଳିକା, ଏତେଣୀୟ କି ଗୁଣ୍ୟିବାକୁ ହୁଏ, ଅର ଥିଲେ କୁହ । ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଠ କାହାକୁ ମରିଲେ କେତେପ୍ରକାରେ ବୁଝାଇ କହିବାକୁ ହୁଏ ।” ଲୁସିଏ କଥାରେ ଭଜାବେଳ ଫେରିଲେ ଏବଂ ପୁନଃବାର କହିଲେ “ତବେବକି କୁଡ଼ିଓର ମୃତ୍ୟୁ ନିଷୟ ।”

ତ୍ରୈ—ନୁହି, ଆଉ ଅନ୍ୟ ଭ୍ୟାୟ ନାହିଁ ।

—ଭ୍ୟାୟ ଅଛି । କୁଡ଼ିଓ ପ୍ରତି କ୍ଷମା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର

କ୍ଷମତା ଅଗନକର ଅଛି । ଏବଂ କ୍ଷମା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଦେବତା କାହାର ମନରେ କଷ୍ଟ ଜାତ ହେବ ନାହିଁ ।

ଏ—ଦେଖ ଯାହା ମୁଁ କରିବ ନାହିଁ ତାହା କର ପାରିବ ନାହିଁ ।

ର—ସବ କରନ୍ତି ତାହାହେଲେ ଧୟାବର କାହାର ବିଜ ଅନିସ୍ତର କରିବେ ନାହିଁ ।

ଏ—ବିମ୍ବ ଅଗନକ ହୋଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅଳେକ ହୋଇଥାଇ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାର ମୋହର କ୍ଷମତା ନାହିଁ ।

ର—ବିମ୍ବ ଅଗନକ ହୋଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହ ଭାବା ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିପାରେ । ଦେଖିଲୁ କ୍ଷମାତୁଳ୍ୟ ଧର୍ମ ନାହିଁ । ଏକ ମୁକୁଟ ଅଗେଷା କ୍ଷମାଗୁଣ ଶାକ୍ତ ଶାରୀରକ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । କାର ପୁରୁଷ ଅଜରେ କ୍ଷମାଗୁଣ ହେଉ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ମଣି ମୁକ୍ତା ଖରି ଅସେ ପ୍ରେସ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ନାହିଁ । ବିଶୁର ପତକ ଅଜରେ ସୁନ୍ଦର ସରଜନ ଅଗେଷା କ୍ଷମାଗୁଣ ଅଧିକ ଶୋଭା ନାୟ ଅଟେ । ଯଦି କୁଡ଼ିଓ ବିଶୁରତ ହୋଇ ଥାନ୍ତା ଏବଂ ଅଗନକ କୁଡ଼ିଓ ପ୍ରାୟ ସ୍ଵଳ୍ପ ପଦ ହୋଇ ଆନ୍ତେ ତାହାହେଲେ କିଷ୍ମତ କହୁଥାରେ କୁଡ଼ିଓ ହୁଦୟ ଅଗନକ ହୁଦୟ ପର କିମ୍ବା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଏ—ସୁନ୍ଦର, ଏଠାରୁ ପ୍ରସାଦ କର, ତୁମ୍ଭର ପାର୍ଥନା ପୁଣ୍ୟ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅଶ୍ଵମ ।

ର—ମୁଁ ଯଦି ଅଗନକ ଅଯନରେ ବସିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଅଗନକ ଭଜାବେଳ ହୋଇ ଆନ୍ତେ ତାହାହେଲେ ଏପର ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ, ବିଶୁର ଓ ଅଯରୀ ଏ ଦୁହକ ମଧ୍ୟରେ କି ପ୍ରଭେଦ ତାହା ମୁଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟୁପେ ରୁଖାକ ଦିଅନ୍ତି ।

ଏ—ତୁମ୍ଭର ଭାତା ସଜନ ନିଷ୍ମମ ଭଜ କରିଥାଇ । ପୁତ୍ରର ତାକୁ ଦଶ ଦ୍ରୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

ର—ହୀୟ, ହୀୟ ଦେଖନ୍ତୁ ଏକ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ବିଶୁର ସରଜନ କିମ୍ବା ବିଶୁର ସମସ୍ତକର ପ୍ରାଣ ଦିନାଶ କର ଥାନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା କି କର ବରଂ ସମସ୍ତକର ମୁକ୍ତର ଭ୍ୟାୟ କରିବାରେ । ସେହି ବିଶୁରପତଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଗନକ ଅପ୍ରଥର ବିଶୁର ହେବା ସମୟରେ ଅଗନକ ମନୋଭାବ କରିବ ଥରେ ତାହା ଭାବିନ୍ତି ତାହାହେଲେ ହୃଦୟର ତତୋବତା ନିଷ୍ମମ ଦୂର ହୋଇଯିବ ।

ଏ—ସୁନ୍ଦର, ତୁମ୍ଭର ସହାଦରର ଦଶଦାତା ମୁଁ ନୁହେଁ, ରକ୍ଷଣ ଅଭିନହୁଁ ତାକୁପ୍ରତି ଦଶ ବିଧାନ କରିଅଛି । ଯଦି

ସେ ତୁମର ଭ୍ରାତା ନ ହୋଇ ମୋହର ସହେଦିର ବା ଅତୀୟ ଏହାର ଦୁଃଖ ନହାଇଥାଏନ୍ତେ ତାହାରେଲେ ଯୁଦ୍ଧ ତାକୁ ଦଶ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଅନ୍ତା ସତରଂ ଥର ଭୟମ୍ଭୁ ନାହିଁ । କାଲି ତାକର ମୁଦ୍ରା ନିଷୟ ।

ଭ—କାଲି ! ଆଜେ ଶୀଘ୍ର । ପ୍ରଭେ ଷମାକରନ୍ତୁ, ସେ ମୁଢି କିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅରେ ଭବ ଦେଖନ୍ତୁ ଅମ୍ବେ-ମାନେ ଭେଜନ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଷଷ୍ଠିକୁ ଦେଖାକରୁ ତାହାର ମଧ୍ୟ ସମୟ ଅପରାଧ ବିଶୁର କରାଇଛି । କୁଣ୍ଡଳ ଯେଉଁ ଅପରାଧରେ ଅରସ୍ତୀ ସେଇର ଅପରାଧ ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧକ କରି ଅଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତାହାରିକୁ ମୁଦ୍ରାଦର୍ଶ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇ ନାହିଁ ।

୯—କେହି ମୁଦ୍ରାଦର୍ଶ ଭୋଗ କରି ନାହିଁ ପଦ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସଜ୍ଜର ନିୟମ କିମ୍ବାନ ନିମନ୍ତେ କେବଳ ମାତ୍ର ପୁଣ୍ୟ ଅଳ୍ପ, କୁଣ୍ଡ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସେହି ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧକ ମଧ୍ୟରୁ ଯଦି ପ୍ରଥମ ଅରସ୍ତୀ ଉପରୁକ୍ତ ଦଶ ଭୋଗ କରି ଆଜ୍ଞା ତାହା-ହେଲେ ଅନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକମାନେ ସେଇର ଅପରାଧ କରିବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତମାନ ରଜ୍ୟର ନିୟମ ଜାଗରତ ହୋଇଥାଏ ଯୁଦ୍ଧରୁ ଅରସ୍ତୀଙ୍କର ସଙ୍ଗ୍ୟା ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ନ କରି ଅପରାଧର ମୂଳ ଉତ୍ସବାଳକନ କରିବାକୁ ହେବ ।

୧—ପ୍ରଭେ, କଷ୍ଟର ମାତ୍ର କୁଗା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ ।

୧—ନ୍ୟାୟ ବିଷ୍ଵର ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ବିଷ୍ଵର ସମଗ୍ର ପ୍ରଜାକ ପ୍ରତି କୃପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟାୟ ବିଷ୍ଵର କର ଯଦି ପ୍ରକୃତ ଅରସ୍ତୀକୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ ତାହା ହେଲେ ସଜ୍ଜର ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରଜାମାନେ ସେହି ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଅନୁକରଣ କର ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ନାମାପ୍ରକାର ପାପ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରଚ ହେବେ ଏବଂ ତାହା ସଜ୍ଜର ବିଶେଷ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଘଟିବ ।

୨—ଅପରା ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସବ ପ୍ରଥମ ମୋହର ଭ୍ରାତା ପ୍ରତି ମୁଣ୍ଡ ଦଶ୍ୟାକ କରିଅଛନ୍ତି । ଦେଇୟ ପ୍ରାୟ ଷମତାଶାଳୀ ହେବା ବାହୁମାନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ସେହି ଷମତାକୁ ଦେଇୟ ପ୍ରାୟ ପରିପୂରନା କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ସାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ବିକ୍ରି ବୁଦ୍ଧର ବିକ୍ରି କୁଷକୁ ଖଣ୍ଡ ଶ୍ରେ କରିଦିଏ କିନ୍ତୁ କୋମଳ ଦୂରତା କରିମାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅହଂକାର ମନୁଷ୍ୟ ସାମାଜିକ ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଉତ୍ସବ ହୋଇ କିମ୍ବା ପ୍ରାୟ ସେଇ ଅଗ୍ରଭାଗ କରନ୍ତୁ ଯେ ତାହା ଦେଖି

ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ କନ୍ଦନ କରନ୍ତୁ । ବଢ଼ିଲ୍ଲେକ ଅନ୍ୟାୟ କିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି କୌତୁକ କରୁଥିଲୁ କିନ୍ତୁ ଦଳ-ଦିବ୍ରୁ କେହି ସେବର କାର୍ଯ୍ୟ କିଲେ ତାକୁ କଠିନ ଦଶ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହାହିଁ ସମାଜର ନିୟମ ।

୩—ଏକଥା ମୋତେ କାହିଁକି କହୁଅଛ ?

୭—କାରଣ ଅପଣ ବଜାରିତନିଧି, ଉତ୍ତାପନରେ ଉପବେଶନ କରିଅଛନ୍ତି, ଉତ୍ତାପନାରୁ କ୍ଷେତ୍ରିମନଙ୍କର ପାପ କେହି ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଷମତାରୁ ପରିବରତ ସେମାନଙ୍କର ପରୁ ପାପ ଦୋହାର ରଖେ । ଅପଣଙ୍କର ହୃଦୟ ଦାରେ ଥରେ ଆପାତ କରନ୍ତୁ । ହୃଦୟକୁ ପରିବର୍ତ୍ତ ମୋହର ଭ୍ରାତା ଯେଉଁ ଅପରାଧ ନିମନ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ଦଶ୍ୟରେ ଦଶିତ ହୋଇଥିଲା, ସେପର ଅପରାଧ ଅପଣ କେବର କରିଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ । ଯଦି ହୃଦୟ ଉତ୍ସବ କରେ ସେଇର ଅପରାଧ ଅପଣ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ହେଲେ ମୋହର ଭ୍ରାତାର ଅପରାଧ ମାର୍କିଣ୍ୟ ।

ଇଜାବେଲର ଶେଷ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଏଞ୍ଜିଲେର ମର୍ମ ଶର୍କ କଲ । ସେ କିମ୍ବା ବିଲିତ ହୋଇ ପେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତାନଦେଖିବ ହେଲେ । ଇଜାବେଲ ତାକୁ ବଧି ପ୍ରଦାନ ଦୂର୍ଳକ କହିଲେ “ପ୍ରଭେ କିନ୍ତୁ ଅପଣେ କରନ୍ତୁ । ମୋହର ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ କରନ୍ତୁ, ମୁଁ ଅପଣଙ୍କ ପରିଷ୍ଠା ଉତ୍ସବକାର ପ୍ରଦାନ କରିବ ।” ଉତ୍ସବକାର ନାମ ଶୁଣି ଏଞ୍ଜିଲେ ବସିତ ହୋଇ କହିଲେ “ମୋତେ ଉତ୍ସବକାର ପ୍ରଦାନ କରିବ ।” ଇଜାବେଲ କହିଲେ “ହଁ ପ୍ରଭେ, କିନ୍ତୁ ଅପଣଙ୍କ ଯାହା ଦେବ ତାହା ସ୍ତରୀ ବା ସ୍ତରକ ଅଧେଷ୍ଟା ଅଧିକ ମୁଲ୍ୟବାନ, ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ତହିଁରୁ ଅଂଶ ପ୍ରହଣ କରିବେ । ମୁଁ ଲୁମାଶ୍ର, ବାପନାଶକ୍ତି ଶ୍ରମା ଲୁମାଶ୍ର ପବତ ଦୃଦୟ ପ୍ରାର୍ଥନାହିଁ ଅପଣଙ୍କ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।” ଏଞ୍ଜିଲେ କହିଲେ “କାଲି ଅଧିବ ମୋହର ଶେଷ ଉତ୍ସବ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।”

ଏଞ୍ଜିଲେ ଅଦେଶ ଶୁଣି ଇଜାବେଲର ହତାଶ ଦୃଦୟରେ କିମ୍ବତ ଅଶାର ସାର ହେଲ । ଅନ୍ତରେ ଏକଦିନ ନିମନ୍ତେ ଭ୍ରାତାର ଜୀବନ ରଷ୍ଟା ହେଲ ଭ୍ରାତା ମନେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲେ “ଇଶ୍ଵର ଅପଣଙ୍କ ରଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ।”

ଏତକି ମାତ୍ର କହି ଇଜାବେଲ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ ଏବଂ କାରାଗୁଡ଼ି କୁଣ୍ଡଳ ସଙ୍ଗେ ସାମାତ କର ତାକୁ ସବୁ କାମ କହିଲେ । (ସମୟ ୫)

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥପାତ୍ର ବୋଷ

ସୂର୍ଯ୍ୟମଠ ।

(ହୃଦୟପ୍ରକାଶିତ ଉଷ୍ଣ ।)

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତମାନେ ବାଜୀନ ମାତାଜିଙ୍କର ଏହୁପ ରହିକ
ରସିକ ଭ୍ରବ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ଚରିତ ପ୍ରତି ସନ୍ଧାନ
ହେଲେ । ମଠରେ ମାଛ ଶୁଣୁଥାର କଣ୍ଠା କାତ ପଡ଼ିଥିବାର
ଅନେକ ଲେକ ଅନେକଥର ଦେଖିଅଛନ୍ତି । ଶୁଳ୍କରୁଥ
ଯୋବା ସନ୍ଧାନବେଳେ ବୋତଳ ଭତରେ କଥଣ ଲୁଗା ତାଙ୍କ
ମଠକୁ ଆଣେ, ତାହା ଶୁକ୍ର କେହି କେହି ଦେଖିଲେଣି ।
ଏଥରେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଅନ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ଲଭ କଲା ।
ଶୈଶବରେ ସେମାନେ ଜଣିଗରିଲେଯେ, ଯାହାକୁ ସେମାନେ
କେତେ ଅଣା—କେତେ ଅନନ୍ତରେ ତୁଳସୀ ଜ୍ଞାନରେ
ଚର୍ବିରେ ଅଣି ସେଣ କରିପୁଣ୍ଯ ତାହା ତୁଳସୀ ନୁହେ,—
ଦିନୁଆଣ । ଯାହାକୁ କନ୍ଦମୁଳ ମଣିଥେଲେ,—ସେ ବଣ
ଓଲିପୁହା । ସେମାନେ ସନା କୁଅମଣିତାର ବହୁକ ରକ୍ତମା
ଦହନରେ ମୁଖ ହୋଇଥିଲେ ମାତ୍ର ତାହା ଶବ୍ଦିତକୁ ବୋଲି
କିଏ ଜାଣିଥିଲୁ । ସରଳ ପ୍ରାଣ କୃଷକ ଦୂଦିବୁନ୍ଦରେ ଛନ କପଟ
ଆଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅଣୁ ବିଦ୍ୟାସୀ, ହେଙ୍ଗୁଳୁ କଷ୍ଟର
ଭବିଥିଲେ । ଏବେ ଗନ୍ଧରୁ ତିକ୍କି ପାର ନ ନୁହୁପତିମା ଦୁର୍ଦ୍ଵାର
ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚି ଦିଶାସ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ କୃପଣତା ପ୍ରକାଶ କଲେ ।
ମାତ୍ର ବାବାଜିଙ୍କର ସେଥିରେ ତ୍ରୁଷ୍ଣେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ କେହି
ଉଚ୍ଚି କରୁ ବା ନ କରୁ । ସେ ନିଜର ଟାଣ ଛାଡ଼ିବାର ପାଦ
ନୁହୁନ୍ତି । କେତେ ଟହନ୍ତିପର—କେତେ ଅପମାନ ବାକ୍ୟ
ସ୍ଵରୁ ଜଣ୍ମି କର ବିଷିଳ । ଏଥୁ ମଧ୍ୟରେ ମଦତର ମାତ୍ରା
ବିହୁଣ ବଢ଼ି ଉଠିଲ । ଯାହା ପୁଣ୍ଯ ଅଣିଥିଲେ ତାହା କିମ୍ବମ୍
ସର ଅଛିଲ । କର୍ଦ୍ଦକ ଅୟ ନାହିଁ ଅଥର ଜଳସ୍ତେତବ୍ରତ
ଅନର୍ତ୍ତକ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଏଥରେ କୁବେର ସାନ୍ତ୍ଵି ଶୁକ୍ର ଉଚ୍ଚ
ଯାଇପାରେ । କଥାରେ କିମ୍ବା, ବସି ଜାଇଲେ ଗଜା ବାଲ
ସରିଯାଏ । ଧନ ସର ଅସିଲ ମାତ୍ର ବାବାଜି ଦାତର ବିଲାସିତା
ସର ଅସିଲା ନାହିଁ, ତୁମ୍ଭେ ଦେବୁକ ଲଭିବାକୁ ଲାଗେ ।
ସେହି ଅଳକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ, ସିହି ଗୋପାକ ନୟ, ସେହି ଦର
ମସତର ଦିବସ ନାହିଁ । ନିମେ ଦୋକାଳ ପଣ୍ଡମାନଙ୍କ-
ଠାରୁ କା ରେ ଦିନଦା ଆସିବାର ଅର୍ଥ ହେଲ । ଦୁଇ
ତିକି ମାସରେ ସେମାନେ ନିନ୍ଦା ଅନ୍ତର୍ମୁନ ପାଇବାକୁ ଥାଇ
ଦେବାକୁ ଅସ୍ତିତ୍ବ ଦେଖିଲ । ଏବେ ଟଙ୍କା ଆଦୟ ସନ୍ଧାନ
ଦୁଇ ତେଳ ମଠକୁ ଗୁଣି ବାଟ ଦକ୍ଷାରିଲେ । ଯେତେ ତେଳ
ଦେଖିବ, ବାବାଜିଙ୍କ ପାଷକଣ ଦେଇ ବସି ଅଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ହର

ତେଳକୁ ମୂଲ୍ୟ ବାକୀ, ଦରାନ କୋଟି ମୂଲ୍ୟ ବାକୀ,

ଫେରିବାଲାର ଅତର ମୂଲ୍ୟ ବାକୀ, ଏହିପର ଗୁଚଳର
ବାକୀ, ପରିବାର ବାକୀ, କାଠର ବାକୀ କେତେ ସେ
ବାକୀ ଘେଥିବ ପରିପୀମା ନାହିଁ । ବାକୀଦାରମାନେ
ପୁରୁଷଙ୍କେ ଅସି ତାତ୍କାଳୀ କଲେ । ମାରଗେ ଛଟା
ମେଲନ୍ତି,—“ଶ୍ଵରୁ ଶ୍ଵରୁ ଶ୍ରୀ ମାରପାର, ଯମ ନେଲେ
ତ ଥରେ ନିଅନ୍ତା ନିତ ମରଣ ତାର ।” ଏହା ଛଟା ନୁହେ,
ଦିଶୁକ ଦେବବାଣୀ । ବାସ୍ତବରେ ଦୃଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ମରଣ
ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ବଜେ । ଜଳୋକା ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରେ ମାତ୍ର
ଉତ୍ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧମନ୍ତ୍ରିର ପ୍ରାଣକୁ ଏକାବେଳକେ ପେଇଦିଏ । ରତ୍ନ
ଚିନ୍ତାର ଉତ୍ସବ ବଢ଼ି ଶ୍ରୀଶ ଏବେ ଅଗ୍ରହ୍ୟ । ସେଥିରେ
ଶ୍ରୀଶର ଅସ୍ତ୍ର ପଞ୍ଜିକୁଟୀର ଦୃଣ ନୃପର ରହୋଳ୍କ ସଜ-
ଦର୍ଶନ୍ ଅପେକ୍ଷା କୋଣ୍ଗୁଣରେ ସୁଖମୟ ଏବେ ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ ।
ଶ୍ରୀଶର ଦର୍ଶନ ମନେ ଦର୍ଶନ ରହି ଶ୍ରୀଶ ଶ୍ରୀଶର ରହି
କଥା ସତର । ପୁରୁଷ ଏ ଦୃଣ ଚିନ୍ତା ମହନ୍ତିକ ପ୍ରାଣରେ
ଅବସାଦ କିମ୍ବା ଭାବାନ୍ତର ଅଣିଗାର କି ଥିଲ । ସେ ଅକଟ-
ଅଟଳ । ନିଳଜତାର ଲୌହ-ଶାଷ୍ଟିରେ ଦେବ ଅବୁର କଲେ
ଥାର ବାକ୍ୟବାଗକୁ ଉପ୍ର କଥା ? ଦେବା ଦେବା କହ
ମହାଜନମାନଙ୍କ ନିତ ବହଳାଇଥାନ୍ତି । ମହାଜନମାନେ ତାହା
ଶୁଣି ମର୍ମରେଦ ପରହାସ ପୂର୍ବକ କହନ୍ତି,—“ଅଜ ଦେବା
ମାତ୍ରେ ପକ୍ଷେ, କାଲ ଦେବା ସମସ୍ତର, ଦେବା ଦେବା କହୁ-
ଥିଲେ, ଯାବର୍ତ୍ତ ଦେବ ଦିବାକର ” । ମାତ୍ର ବୃଥା ଏ ଗୁରୁନା-
ତାତ୍କାଳୀ । କର୍ପୁରକୁ ସେଷଣ କଲେ ଶାର ବାହାରିବ ମାତ୍ର
ସହସ୍ର ପେଣଣରେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ କଥଣ ବାହାରିବାରେ । ମହାଜନମାନେ
ଏହିପର ପ୍ରତ୍ୟେହ କାନମୁଣ୍ଡ ଅଭିଷି ଫେରି
ଯାଆନ୍ତି ।

ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ମଠରେ ଜଣେ ମାତାଜି ଅସି
ଆଗ୍ରହ୍ୟପାର୍ଥକୀ ହେଲ । ବିଦ୍ୟେ ୨୦୧୯ ମଧ୍ୟରେ, ଜିକ୍ଷା
ଗୈରିବର୍ଷ ମେ ଟା ବନ୍ଦ, ମାତ୍ର ଯୌବନର ସୌମ୍ୟ
ଯୌଦ୍ୟମାନୀ ପ୍ରସ୍ତର ସେ ବନ୍ଦ ଅଭିଗମନେବ ସେହି
ଉପରେ ଚହୁଟି ଯାଉଛି । ବାବାଜି ଅଦର ଆଗ୍ରହ୍ୟର ତାହାକୁ
ମଠରେ ଅଶ୍ୱ ଦେଲେ । ମାତାଜିର ଶୁଣ କରିବୁ ଏହି ସେ
ଜଣେ ଗ୍ରାହଣ କଣ୍ଠ୍ୟା । ତାହାର ପିତା ପାତା ଟଙ୍କାମାତ୍ର
ନେଇ ଜଣେ ପୁରୁ ଯୌବନର ବୃଦ୍ଧ ସହିତ ତାହାକୁ ବିବାହ

ଦେଉଥିଲ । ଏହର ବର୍ଣ୍ଣ ବସୁପାରେ ବାଲକାକୁ ଭାଗ୍ୟଦେବୀ ଛୁଟିଥିବ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେ ବିଧବା ହୋଇ ମୁମ୍ମି ଶୁଦ୍ଧରେ ରହିଲ । କେଜୀବି କି ଅଞ୍ଚଳ ମୁକ୍ତ କାରଣରୁ ସେ ଶୁଦ୍ଧର ସମସ୍ତକର ବିଶ୍ୱମୁଖଜନ ହୋଇ ବର୍ଷେ ହେଲ ଘରୁ ବାହାରି ଅସି ମାନ୍ଦିଲ ହୋଇଥାଇ । ପେଟାର ବୁଝରଣୀ ଏବଂ ନିଷ୍ଠୁର ସମାଜର ଦୁର୍ବିଷ୍ଟ ଦୌର୍ଘ୍ୟ ତାହାକୁ ଦାଖିରେ ଠିଆ କରିବା ଅଛି । ସମାଜର ଏ ନିର୍ମିମ ବ୍ୟବହାରର ଶୁଦ୍ଧର କେବେ ଦିନେ ନିର୍ବାଦୀନାଶକାଳର ମୁଣ୍ଡକ ଚୁପ୍ତ ହେବ ତାହା କିଏ କହିଗାରେ ? ସେହି ଶୁଦ୍ଧଦିନ କେବୁ ମରାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବ୍ରଦ ଅନ୍ତରୁ ମର୍ଦନ ମର୍ଦରେ ନିହତ ଅଛି, ଦେଖିବ ଆଭ୍ୟ ସୁଦ୍ଧା ମିଳ ନାହିଁ । ଏହିପର ଘଟଣାଦ୍ୱାରା କେତେ ମହାପାଦକେତେ ଭୁରୁଷତଥ୍ୟା ସପ୍ରକଟ ହେଉଥାଇ । ସେ ପାପ ସକାଶ ସମାଜ ପୁଣ୍ୟର ଦସ୍ତାର ଗଙ୍ଗାରେ ଅବଗାହନ କରିବ ନାହିଁ । ଅଛି କେତେଦିନେ ସମାଜର ଏ କୁଗର୍ବ ଦୋଷ କହିବ, ତାହା କେହି ଜ୍ୟୋତିର୍ଣ୍ଣ କି ଗଣନା କର ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ନବାଗତା ମାତାଜୀର ନାମ ସୁଶୀଳା ଦାସୀ । ମାତ୍ର କାମ ସହିତ ନାମର ସଂଖ୍ୟକ କିମ୍ବୁ, ସେଥିର ବିଶ୍ୱର ତାହାର ଉପରେ ନିୟମ । ପ୍ରସାଠାରୁ ସୁଶୀଳା ଶୁଣିବା କି ନା ସେଥିର ପଶ୍ଚାତ୍ ହୋଇ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ପଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଷା ଯେ ଚୁପକଣ୍ଠ ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେହି ଚୁପ ବାବାଜିଙ୍କୁ ଟକ୍କିବ ବିଚଳିତ କରିଦେଲେ । ସୌନ୍ଦର୍ୟର ଭକ୍ତ କିଏ ନୁହେଁ ? ବାର୍ଯ୍ୟ ବିଶ୍ୱବ୍ରାତ୍ରେ ପୂର୍ବ, ମାତ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ୟ ପଦରେ ଫୀତ ବିକର । ମୁଖୁର ଦୃତମାନେ ମୁମୁଷ୍ଟ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରଲୋକୁ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁର ଅଣି ଦେଖାଇଲେ । ମୁମୁଷ୍ଟ ଅହା ସେହି ନିମନ ଶିଶୁର ସୌନ୍ଦର୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ଜାଣି ପ୍ରାଚୀନ ଶିଶୁର ପରିଚ୍ୟାର ପୂର୍ବକ ତାହା ମଧ୍ୟକୁ ଡେଇ ପଡ଼େ, ଏହା ଶାସ୍ତ୍ରପିତ୍ର କଥା । ବାବାଜିଙ୍କର ପ୍ରୀତ ବିଶ୍ୱାସ ଫିମେ ଫିମେ ପଞ୍ଚ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କର ପ୍ରାଣକୁ ଅଶ୍ୱ କଲ । ରଜନିତାରୁ ଶୁଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟବେଶଣ ଓ ପରମ୍ପରାକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାବତ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାବନାରେ ଉପରେ ପଡ଼ିଲ । ପ୍ରାଚୀନା ଦେହରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନକାର ଅସି ମଧ୍ୟ ନିମନାର ଅଛି ସଙ୍ଗ ଲାଭ କଲ । ଏଥିରେ ପଦାର ଫୋଧ, ଦ୍ରଷ୍ଟା, ଅଭମନ ଅର୍ପନାଳ ହୋଇ ଉଠିଲ । ତାହାର ପ୍ରମାଣଶର, ତାହାର ଏତେ ଦିନର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାୟ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଛଢାଇ ନେବ ଏହା କି ସମ୍ବଦ୍ଧ ହେବାର କଥା । ସେ ପ୍ରଥମେ କାନ୍ଦ ବାକୁ ଲଗାଇ ହେବା କାନ୍ଦ ମେଲ ରଖେଇ ହେବେ ହେଲ । ତହିଁରେ ତହିଁ ମଳମଳ ହେବାରୁ ଅଗ୍ନୁବା ସହ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି

କଳହର ସୁନ୍ଦରାଚ କର ବସେଲ । ସୁଶୀଳା ସୁଦ୍ଧା ସେ ବିଦ୍ୟାରେ ଅନିପୁଣ୍ୟ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ସେବରେ ପଦାର ସମକଷ ହେବାଭଳ ବିଦ୍ୟା ତାର କାହିଁ ? ସେ ପରସ୍ତ ହୋଇ “ଦୁଃଖର ଅଶ୍ୱ ବନ୍ଦି ଦୁଃଖର ବନ୍ଦ” ଏହି ନାଚକ ଅନୁବନ୍ଧିନୀ ହୁଏ । ବାବାଜି ଏ ଉତ୍ସବଶ୍ରାବ ଉପଦ୍ରବରେ ବଢ଼ି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଦା ଉପରେ ଅନର୍ଜଳ ଗାଳ ବର୍ଣ୍ଣଣ କରିଲୁ ଏବଂ ସମ୍ବୁ ସମ୍ବୁରେ ବାବାଜିଙ୍କର ଦସ୍ତ ମାଧ୍ୟମ ସୁଦ୍ଧା ତାହାକୁ ପୁଷ୍ଟ ଶୁଦ୍ଧରୁଣ୍ଣରେ ଅବାଦନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଦୁଇ ମାତାଜିଙ୍କ କଳହରେ ଶ୍ରାମ ସାଧ ଉତ୍ସବ ଉଠେ । ଗ୍ରାମବାସିଏ “ଆଖିରେ ସୁଗଳମଠର ସୁଗଳମନ୍ତ୍ରିଙ୍କ ଲାଲା ଦେଖିବା” ବୋଲି ତାକାତକ ହୋଇ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅସନ୍ତି । ପିଲମାନେ କହନ୍ତି,—“ଏକ ବାବାଜିକ ଦୁଇ ମାତାଜି, ଗୋଟିକୁ ମାତ୍ର ଗୋଟିକୁ ଶାନ୍ତି ।” ଏହା କହି ମଠ ପାଖରେ କରତାଳ ଦେଇ ନାଚନ୍ତି । ପରହାସରେ ଲୋକେ ସୁଗଳମଠ ବୋଲି କହି କହି ମଠ ମଠ ପାଖରେ ପରିଚିତ ହେଲ ।

ଅକଣ୍ଠ ଅଶାନ୍ତି ଉପଦ୍ରବ ମଧ୍ୟରେ ବାଷ କର ବାବାଜି କଂଗର୍ଭବ୍ୟ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଯାହାହେଉ ଅନେକ ଭାବନା ଚିନ୍ତା ପରେ ଗୋଟିକୁ ବାହାର କରିଦେବା ସିକାନ୍ତ କଲେ । କାହାକୁ ବାହାର କରିବେ, ନୁହନିତାରୁ ପ୍ରାଚୀନରେ ଅଦର ଭଣ୍ଣା ଏହା ବସାବକ । ଫୁଲଟା ବାସି ହୋଇଗଲେ ଫୋଗାଡ଼ ଦେବାକୁ ହୁଏ । ସୁତରଂ ପଦାକୁ ବାହାର କରିବା ସାର ହେଲ । ବୈଷ୍ଣବ ମନ୍ଦିର ହୋଇ ତନୀଅଶୀଠା ହାତରେ ଶାରବା ଦୋଷାବଦ, ଏହା ହେଲ ପଦାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ । ମାତ୍ର କିମର ତ୍ୟାଗ କରିବେ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ଶୁଦ୍ଧର ଦୋଷ ନ ଦେଖାଇଲେ ତ ନ ହୁଏ । ତହିଁ ବାବାଜି ପଦାର ଦୋଷ ଖୋଜିଲେ ଦୋଷ ମିଳେ । ତାହା ବା ବାବାଜିକର ଅୟଳର କାହିଁକ ହେବ ? ଦିନେ ମଦତ ପାର ଯୋଡ଼ ଦେବାର ଛଳନା କର ବାବାଜି ପଦାରୁ ସମ୍ପୁ ଅନକାର ଛଳାର ନେଇ ତାକୁ ମଠରୁ ଚଢ଼ିଦେଲେ । ସବା ଆଉ କଣ୍ଠ କରିବ, କରି ଅନକଳ ବେଳେ ଯାହା ମନରେ ନ ଥାଏ କାହା ଅସି ଦଟେ । ସେ ଅନେକ ସହ ଥିଲୁ ମାତ୍ର ଉପରୁଚ ଲାଙ୍ଘନା ଅଛି ସହ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ମନ୍ଦିର ସପ୍ରଦୟବ୍ସ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଶାର ମର ଉଚାରଣ ଦୂଳକ ସେ ବାହାର ଯାର ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ଦୁଇ ରକ୍ଷଣୀୟ ଜାବନ ଯାତା ନିବାହ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉତ୍ସବ ପକଟ ପୀତା କଳନ୍ତି ମୁକ୍ତିଲୁଭ କଲେ ଯେତ୍ରମେ ନବଜୀବନ ମିଳିଲା ପରି ବୋଧନ୍ତୁଏ, ବାବାଜି ଠିକ ସେହି

ଜୀବ କଲେ ଏହି ଅନନ୍ତରେ ନଶାନା ମାତାଜିଙ୍କ ସହ ନିଷୟକରେ ନିରୁପତ୍ରରେ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାବାଜ ସୁଣୀଳକୁ ସେହିରେ କେବେ “ହେ ମା” ଏବଂ କେବେ କା ହେଅ ବୋଲି ସମ୍ମାଧନ କରନ୍ତି । ସୁଣୀଳା ବାବାଜଙ୍କୁ କେବଳ “ଦଇରେ” ବୋଲି ଡାକେ । ସ୍ଵା ବାବାଜଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଗ୍ରୀର ଭ୍ରାଣ କେବେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କରେ ନାହିଁ ମତି ସୁଣୀଳା ବଡ଼ ତୁଳ କର କହେ । ବାବାଜ ସେଥିରେ ଦୂଃଖିତ ନ ହୋଇ ବରଂ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ବଚନକୁ ଉପରେ ବର ବୋଲି ମଶନ୍ତି । ଯେଉଁ ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞନ ଅନ୍ତେଷ୍ଟିତ ଅକ୍ଷାତ୍ମିତ ପଦାର୍ଥ ଅକ୍ଷୟାତ୍ ମିଳିଗଲା, ସେହିପରି

ଜୀନ କରନ୍ତି । ସୁଲତ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀଜାର ବାଲକୁ ସେ ଏହିପରି ରୁଚିକର ଜୀନ କରନ୍ତି ଯେ, ତାହା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମିଷ୍ଟାନ୍-ଭରଣ ରୁଚିକୁ ବଳିଯାଏ । ଯାହାର ଯହିରେ ପ୍ରାଚି, ତାହାର ଦୋଷ ଶୁଣ ସେ ଧରେ ନାହିଁ, ଏହା ନିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କାହାକି, ନିତ୍ୟ ଅନୁଭୂତିର ବିଷୟ । ମହାତ୍ମଦବ ତନଙ୍କ କର୍ତ୍ତାର ପ୍ରତି ଭୟ ବେଳି ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ରହାଳବାର ପ୍ରତି ଭାବେ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ କାଳସର୍ଵ ଧୀରଣ କରନ୍ତି । ପେହି ଉପ୍ର ତାହାଙ୍କ ନିକଃରେ ତନଙ୍କ କର୍ତ୍ତା ଏବଂ ପେହି କାଳସର୍ଵରେ ରହାଳବାର ସ୍ଥର୍ପ । (ଫିଲେ) ଓ ବିରାମି ମହାତ୍ମ ।

ଜୀନ ଓ ସୁଂଘମ ।

ଆମେମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ଜୀନର ଭୂଷ୍ମା ପ୍ରଶଂସା ପାଠ କରୁଅଛୁଁ, ଜୀନଶ୍ଵର ମାନବକୁ ପଣ୍ଡ ବୋଲି ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଅଛୁଁ, କିନ୍ତୁ ଜୀନ କି ପଦାର୍ଥ, ତାହା ପ୍ରତିମାନଙ୍କ ଜୀଣିବା ସମ୍ବନ୍ଧର ନାହେ । ସୁତରଂ ତତ୍ତ୍ଵମନ୍ତ୍ରକେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ । ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମାନୁସାରେ ଦେଖିଲେ ଜୀନ ଜୀ ଧାରୁ ଉପରେ । ଜୀ ଧାରୁର ଅର୍ଥ ଜୀଣିବା । ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାଦୀର ପରମମା ଓ ଅସ୍ତାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଜୀନିପାରେ, ତାହାର ନାମ ଜୀନ, ଜୀନ ଜଗତରେ ପରମ ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥ, ତାହା ମାନବ ଜୀତର ଅଭିନିତ ବ୍ୟୁତ, କେବଳ ଜୀନଦ୍ୱାରା ମନବ ସୃଷ୍ଟି ଅତି ସୃଷ୍ଟି ଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ହ୍ରାକ ଅଥକାର କରିଅଛି, ମନୁଷ୍ୟ ଜୀନଶ୍ଵର ହୋଇ କେବଳ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ସରବ୍ରଳିତ ହେବା ଥତି ନିନମ୍ବୟ ଅଛନ୍ତି । ମାନବ-ସମାଜର ପୁର୍ବିଧ୍ୟା ପାଇଁ ପ୍ରାଚୀନ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଜୀନ ପଣ୍ଡନେ ବହୁ ତତ୍ତ୍ଵ ପକାଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଭଗବଦ୍ଗୀତାରେ ଜୀନବସ୍ତୁକ ବହୁ ତତ୍ତ୍ଵ ଅଲୋଚିତ ହୋଇଅଛି । ତାହାକୁ ପାଠକରି ଅମ୍ବେମାନେ ଜୀନକୁ ଜୀଣିପାରିବା । “ଅମାନକୁ ମଦମୁକ୍ତ ମହଂଧାଶନ୍ତରଜଳକ, ଅଗ୍ନର୍ଯ୍ୟଦ୍ୟାଵାସନଂ ଶୌରଂ ଶୈର୍ଯ୍ୟମାସ୍ତ ବିନିରହିଃ; ଲଭ୍ୟାର୍ଥେଷ ଦେଇବଗ ମନହଂକାର ଏ ତେ, ଜୀନ ଦୃଢ଼ ଜୀବଦ୍ୟତ୍ତିଶେଷଦୋଷାନୁଦର୍ଶନଂ; ଅସ୍ତିତନ ଭିତ୍ୟଙ୍କଃ ପ୍ରତିବାରଷ୍ଟାଦିଷ୍ଟ, ନିତ୍ୟର ସମପତ୍ରଭିତ୍ୟନ୍ତିଶ୍ଵରପାତ୍ରଃ; ମନ୍ତ୍ରଗ୍ନନ୍ୟମୋଗ୍ନ ଦିତ୍ତ ବିବ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରହଣୀ, ବିବିତ୍ତେଶେଷପରି ମରତ୍ତନ ଧସଦ; ଅଧ୍ୟାତ୍ମନକିତ୍ୟରଂ ତତ୍ତ୍ଵଜୀନାର୍ଥ ଦର୍ଶନଂ. ଏତ୍ତୁ ମିମିତ ପ୍ରୋକ୍ତମଜ୍ଞନଂ ସଦତୋଜ୍ଞନ୍ୟା । ଅର୍ଥରୁ ତତ୍ତ୍ଵାସହତ୍ୟ, ଦୟମନ୍ତା, ଅହଂଶା, କ୍ଷମା, କିଷ୍ମଦିତ୍ତା

ଶୁଷ୍କସେବା, ଶଶର ଓ ମନର ପୂତତା, ଧୀରତା, ଅସ୍ତିତ୍ୟୀମ, ଦିଷ୍ଟୁ ଦେଇବଗ, ଅନ୍ତର୍ମାନତା, ତନ ମରଣ ବାର୍ତ୍ତକ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଧର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏବଂ ଦୋଷକୁ ତନ୍ମା କରିବା, ପ୍ରୀତିଶୂନ୍ୟତା, ପୁଣି ଶ୍ରୀ ଶୁଷ୍କ ପ୍ରତିକରେ ଅନାସନ୍ତି, ଭକ୍ଷ୍ମ ଓ ଅନ୍ତର୍ମାନରେ ନିବିକାରତା, ଜଗତଶ୍ଵରଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଧର୍ମ, ବିରଳରେ ବାସ, ଜୀ ସମାଜରେ ଅଶ୍ରୁ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଭବରେ ଲିପ୍ତ ଦେବା, ତତ୍ତ୍ଵଜୀନକୁ ତନ୍ମା କରିବା, ଏହି କୋଟିଏକ ଜୀନର ଅନୁରତ, ଏହା ବଂଶତ ଅଜ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞାନ ବୋଲୁଯାଏ । ଭାବିତିକ ଶୁଷ୍କଗୁଡ଼ିକୁ ଅସ୍ତିତ କରିବାକୁ ଯହ କଲେ ମାନବର ଅଭ୍ୟନ୍ଦବ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗାୟୀ ମାତ୍ର ତାହା ତ୍ରୈତାଳକ କରିବା ଅତିବ କଷ୍ଟମାଧ୍ୟ, ଭାବ ଜଗତରେ ରପୁମାନେ ଅତ ପ୍ରବଳ, ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁକ୍ତମୁକ୍ତ ବିପଥକୁ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନକର ଅନ୍ତର୍ମାନ୍ତରୁ ଉତ୍ତବା ପାଇବା ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହେ, ସେଥିଗାର ଅତ ଦୃଢ଼ତା ଅବଶ୍ୟକ ।

ପାଠିବ ପଦାର୍ଥର ଅଭ୍ୟ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦ୍ୟ କରିଯାଇ ପାରେ । ଅମ୍ବେମାନେ ଯାହାର ଅଭ୍ୟ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦ୍ୟ ଶିଖେନ୍ତି କରି ନ ପାଇଁ, ତାହାକୁ ଅନାଦି ଓ ଅନ୍ତର୍ମା ବୋଲି ବହୁ, ଏ ଉତ୍ତ କେବଳ ଜଗତଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ତାହା ଅନ୍ୟ କୁହାନି ଶବ୍ଦ ନ ପାଇବେ । ଅମ୍ବେମାନେ ପେଣ୍ଟ କରି କରୁଅଛୁଁ, ତାହାର ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦ୍ୟ ଶିଖି ଅଛି, କମେର ସମ୍ପ୍ରଦ୍ୟପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେବ ଅଛି । କର୍ମ ନୟାତ୍ମକ ବହୁମାନ । ଯେଉଁ ନୟ ନିତ୍ୟ କରି କଲ କଲ ନାଦ କରୁ ଗ୍ରାହ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ହୃଦୟରେ ପୂର୍ବକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେବ ସାଇରରେ ମିଳିବ ହୃଦୟ ଦେଇ କରୁଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ନୟ ଲକ୍ଷ୍ୟମୁକ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ତବ ସେହିରେ

ପ୍ରଦେଶୁ ହୋଇ ନ ପାରେ, ଚାହାକୁ ଅମ୍ବୁମାନେ ନିଜ ବୋଲି
କହୁନାହୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପରେ ଶାଖାନିମା ନାମ ଦେଇଅଛୁଁ ।
ସେହପର ଯେଉଁ କର୍ମ ଉପରୁତ୍ତ ଘରରେ ଆରଥ ହୋଇ
ନିଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାନ୍ତରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ନ ହୁଏ, ପ୍ରାଚାନ ମହାପୁଣ୍ୟଗଣ
ଚାହାକୁ କର୍ମ ବୋଲି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିଗଲୁ ସେମାନେ
ଲକ୍ଷ୍ୟତ୍ତୁ କର୍ମକୁ କର୍ମ ଓ ଅକର୍ମ ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।
କର୍ମର ନିଦିଷ୍ଟ ଶେଷ ଜ୍ଞାନ, ଚାହା ଜ୍ଞାନରେ ପରିସମାପ୍ତ
ହୁଏ । ସେହିହେତୁରୁ ଉପବାନ୍ ଶକ୍ତି କହୁଅଛନ୍ତି “ସବାଂ
କର୍ମାଳିଙ୍କ ଗାଥ ଜ୍ଞାନେ ପରିସମାପ୍ତତି” ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ କର୍ମ
ଜ୍ଞାନରେ ପରିସମାପ୍ତ ହୁଏ । ଜ୍ଞାନ କର୍ମର ଶେଷସୀମା । ମାନବ-
ଜୀବନର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନ, ଯାହାର କର୍ମ ଜ୍ଞାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଯାଇ ନ ପାରେ, ଚାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଣ୍ଟ ମାନବ କୁହାଯାଏ ।
ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କ ଅତ ସାବଧନ ହୋଇ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେବ ।
ନରେତ୍ର ଅମ୍ବୁମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟତ୍ତକୁ ଭଲି ଅବାଟରେ ଗୁଲିବା ।
ଶେଷରେ ପଦେ ପଦେ ଅଧାର ପାଇ ଥାର ଥାର ହାହାକାର
କରିବା, ଜ୍ଞାନମନ୍ଦର ସ୍ଥାନ ମାନବ ସମାଜରେ ଅଚି ଉଚ୍ଚ ।
ନଷତ ମଣ୍ଡଳୀରେ ତଳ୍ଲୁ ଯେବୁ ରଜନୀର ଅନ୍ଧକାର ନାଶ
କରିବାକୁ ସମର୍ଥ, ସେହପର ମନବ-ଜ୍ଞାନରେ ଜ୍ଞାନ
ପାଠକାର ନାଶ କରିବାକୁ କ୍ଷମ ଅଟନ୍ତି । ଜ୍ଞାନମାନେ
ଜଗତଶ୍ଵରଙ୍କର ଅଂଶ, ଶକ୍ତି କହୁଅଛନ୍ତି “ଜ୍ଞାନଭାବେକୁ
ମେ ମତି” । ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନବ୍ୟକ୍ତି ଜଗତଶ୍ଵରଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଚାରୀ,
ଏହି ଉକ୍ତିରୁ ଅମ୍ବୁମାନେ ଦେଖୁଅଛୁଁ । ଜ୍ଞାନବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ଥାନ
ଅତ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରେରଣରେ, ବିଧାତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ନିଜ ପ୍ରତିଭିତ୍ତରେ
ବଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଓ ନିଜର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ
ଯତ୍ତ କରେ ବିଧାତାକ ଏହି ଗୁଣ ଅର୍ଜନ କରିବାରକୁ
ଅମ୍ବୁମାନେ ପୁଣ୍ୟରେ ଦେଖୁଅଛୁଁ ମହାଶି ବିଶ୍ୱମିନ କଠୋର
ସାଧନା ପ୍ରଭୁବରେ ବିଧାତାକପର ସ୍ଵର୍ଗ କରିବାକୁ କ୍ଷମ
ଦେଇଅଥିଲେ । ମାନବ କେବଳ ଉପରଭାବ ହେବାରୁ
କମ୍ପୁସ୍ଟ ସ୍ମରନ୍ୟାୟ ନିଜର ଅସ୍ତର ଶକ୍ତିକୁ ଚଢ଼ି ପାରୁ
ନାହିଁ । ନିଜକୁ ନିଜେ ନ ଚଢ଼ିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିନମ୍ୟ
ଅଛି ।

ପୁଣୋକ୍ତ ଯେଉଁ କୋଡ଼ିଏହି ଶୁଣିବୁ ଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟା
ଦିଅଗଲ, ସେବୁକ୍ତ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅକ୍ଷୁଟି, ସେମାନଙ୍କ
ଗାୟବାଗାର୍ବ କୋଟିଏ ପଚା ଅଛି, ସେହି ପଚାରୁ କେତେ-
ଶୁଦ୍ଧିଏ ଶାଖାମାର୍ଗ ର୍ଗସ୍ଵାର ଅଛି । ବାଟ ବାଉଳା ହୋଇ
ଶାଖାମାର୍ଗରେ ବ୍ୟଲିକେ ବ୍ୟଥକ ନିଃସ୍ମୃତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ହେବ ।
ସେଥିବାର୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉତ୍ସମ ବିଶ୍ୱର କରି ଲୁହିବା ଉଚିତ ।
ସେହି ପଥରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରତିଶ୍ଵାସାନେ ଦଶାୟମାନ,

ତଳାଖରୁ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଶାହୁ ଓ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ମନ୍ଦି । ଶାହୁ ପ୍ରହସନାଳକୁ ରିପୁ ବୋଲ୍ଯାଏ । ଫେମାନକୁ ପଗୁର କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ବାଟ କଣା ହେବ । ମିଳ ପ୍ରହସନର ନାମ ସମ୍ମଣ ଓ ବିବେକ । ପଥ୍ରକ ଯେବେ ସଂବାଦୀ ସମ୍ମନକୁ ଅଧିକାର କରି ବିବେକ ସାହାସରେ ଗନ୍ଧବ୍ୟ ପଥରେ ଗୁଲେ, ତେବେ ତାହାର କର୍ଜ ଅଚିର ଜ୍ଞାନରେ ପରିସମାପ୍ତ ହେବ । ଅନ୍ୟଥା କର୍ଜ ଅକର୍ମରେ ପରିଣାମ ହେବ । ଫ୍ରେମ ସଙ୍ଗ ଜ୍ଞାନର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛ ଦିନବୁ, ମାନବ ହ୍ୟାମକୁ ବିପର୍କନ କରି କେବଳ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଗ୍ରୂହ ହେବ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କେବେହେବେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ କୁର୍ମ ପଣ୍ଡମନରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେବ । ଯେପରି ଦେଶ୍ୱର ଦେହକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ଏକ ଅଙ୍ଗାଚ ଅଦୃଷ୍ଟ ଭୂମିରେ ବାସ କରେ, ସେହିପରି ସମ୍ମନକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ଜ୍ଞାନ ଏକ ଅଙ୍ଗାଚ ଅଦୃଷ୍ଟ ଯେତରେ ବସ ନରେ । ମାନବ ତାହକୁ ଜାଣିବାକୁ ସମ୍ମୁଦ୍ରୁପେ ଅଧିକର ଦ୍ଵାର । ସେହି ହେବିରୁ ଉଗବାନ ଶ୍ରକ୍ଷମ ଜଗତରେ ପ୍ରଚାର କରି ଅଛନ୍ତି “ଶ୍ରଙ୍ଗବାନ ଲାଭତେ ଜ୍ଞାନ”, ତତ୍ପରଃ ସମ୍ବନ୍ଧମୁଖ୍ୟ” ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶକ୍ତାର ସହିତ କର୍ଜ କରିବେ, ରହିଯୁବାନକୁ ବମନ କରିବେ ଓ ଜଗତଶରୀରଟାରେ ସମ୍ମୁଦ୍ର ଅଧିକ ଦେବେ, ସେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବେ, ନବେତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଲନ ଅସମ୍ଭବ । ଏଥିରୁ ଅମ୍ବମନେ ଦେଖିଥିଲୁ ଯେ ଜ୍ଞାନକୁ ଘାର୍ ଏକାନ୍ତ ପଢା ଯୋଗଣ କରି ସମ୍ମ ଦିଖ ପାଳନ କୁବକ ଜଗତଶରୀରଟାରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ହେବ । ଜ୍ଞାନ ସଙ୍ଗ ସଂଯମ ଅଛ ଦୃଢ଼ ଭବରେ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଜ୍ଞାନ କଦାଚିତ୍ ହ୍ୟାମକୁ ଛୁଟି ରହ ନ ପାରେ । ବର୍ଷମାନ ସମ୍ମନେ କିଛି ଅଲୋଚନା କର୍ଯ୍ୟାବି ।

ଅମୃତାନନ୍ଦର ପ୍ରାଚୀନ ପୁଣ୍ୟମାନଙ୍କ ସଂଗ୍ରହ ଅମୃତାନନ୍ଦ
ତୁଳନା କଲେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବନ୍ଦ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଫୁଲଷେତ
ହେଉଥିଲା । ଦୂରେ ସେମାନେ ବର୍ଷା, ବୁଦ୍ଧ ଓ ସ୍ଵର୍ଗୀ
ପ୍ରତ୍ୱତିରେ ସବୋଜ ଘୋଗାନରେ ଅଧିକୁ ହୋଇଥିଲେ ।
ସେମାନେ କଠୋର ସାଧନାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନିଗନ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵମାନ
ନିରୂପଣ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ପାଠ କର ଅନ୍ତର ସମ୍ମଗ୍ର ଜଗତ୍
ଦୟାତ୍ମି ହେଉଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଦୋର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରତାମର
ବିବରଣ ପାଠ କର କବାର ହୃଦୟ ଗମନ୍ତ୍ରିତ ନ ହେବ ?
ପ୍ରାଚୀନ ଶ୍ଵର୍ମନେ ସେବା ଦଶକୁ ଓ କାରକୁ ପ୍ରତ୍ୱକୁ ସରବର୍ଧ
ବିଷୟରେ ସମ୍ବଳ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ କରିଥିଲେ, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣିମାନ
କେବଳ ପୁଣ୍ୟକଗତ ପାଠ ହୋଇଥିଲା । ଅମୃତା
ସେହିମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁତବ ହୋଇ କାହିଁକି ଏବର ଅନ୍ତରେ

ହେଲୁ । ଅମୂଳାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଖି ଅଧିକାଳୀନ ମନୀଶିଳା ଅସୁର ଦଶର ପାତୀନ ପ୍ରଦ୍ଵମାନଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ କଥୋଳ-
ପର୍ବତ ବୋଲି ଘରୁ ଅଛନ୍ତି କାହିଁ କି । ଏଗର ଅସ୍ତାଷ୍ଵବଳ
ପରବର୍ତ୍ତନ କାହିଁ କି ଦିକ୍ଷିତା ? ଏହାର ଉତ୍ତରରେ
ଆମ୍ବେମାନେ କହୁଥାରୁ ଯେ କେବଳ ଫ୍ୟାମର ଅଭିକ
ଦ୍ଵାରିତ ପରବର୍ତ୍ତନର କାରଣ । ଅମ୍ବେମାନେ ଫ୍ୟାମକୁ
ପରବର୍ତ୍ତନ କର ଏବୁତ ଦୂର୍ଦ୍ଵାପସ୍ତ ହୋଇଥାରୁ ଓ ନିଜେ
ନିଜେ ଅମ୍ବ ପାତୀନ ପ୍ରଦ୍ଵମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ପଣ୍ଡିତ
ଅମ୍ବକ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ବାଧ ହେଉଥାରୁ । ଜଗତରେ
ପ୍ରତି ସଦନ୍ୟସ୍ଥାନ୍ୟକୁ ପରିପାଦିତ ହେବାରେ ଫ୍ୟାମ ବିଦ୍ୟମାନ । ଶୁଦ୍ଧାପାର
ମହିଳାଙ୍ଗ ମାନବର ଅବସ୍ଥାକୁ ଗୁରୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭାଗକର
ପ୍ରଥମ ଭାଗକୁ ପ୍ରତ୍ଯେତର୍ଥ୍ୟ ନାମ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ପୁନରସ୍ଵ
ଫ୍ୟାମ ପାଳନ ନ କଲେ ଅମ୍ବାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରର ଓ ମାନସିକ
ଅଭ୍ୟଦୟ ଏକାଳୁ ଅସ୍ମବ । ପଣ୍ଡିତ ଫ୍ୟାମର ପ୍ରକୃତ ମନ୍ତ୍ର
ନିର୍ମିତ ପରିପାଦିତ କରସାର । ଫ୍ୟାମର ଅର୍ଥ ମନ ଓ ରହ୍ୟମାନଙ୍କୁ
ନିଜର ବଣୀଭୂତ କରିବା ଓ ମାନସ୍ୱାଧୀନକୁ ବିଧକୁ ସଂପତ୍ତିଭେଦ
ପ୍ରତିପାଳନ କରିବା । ମାନବ ଶାସ୍ତ୍ରର ମନ ଓ ରହ୍ୟମାନଙ୍କ
ନିଚାରୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ । ସେମାନେ ସବ୍ଦା ମନୁଷ୍ୟକୁ ବିଦ୍ୟାମାରୀ
ବରୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମୋହରେ ଭୁଲି ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର
ପ୍ରାଥମିକୁ ପଣ୍ଡିତ ବିଷ୍ଣୁରଣ କରୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ନ
କର ସେମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଜି ପାଳନ କଲେ କେବେହେଁ ଉନ୍ନତି
ହେବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସୁଧୀରଣ ଫ୍ୟାମକୁ ସମସ୍ତ ଶୁଣ
ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି, ଯେତର ଶୁଦ୍ଧମାତ୍ରମାତ୍ର
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସର୍ବ ଅଶ୍ଵମ ଅଶ୍ଵମ କରଥିଲା, ସେଥିପରି ମାନବର
ସମସ୍ତ ଶୁଣ ଫ୍ୟାମକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲା । ଫ୍ୟାମର ଅଭିକ
ହେଲେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ପଳ ଲାଭ କରି
ପାରିବ ନାହିଁ । ଜଗତରେ ମନବକଳା ସପଳ କରିବାକୁ
ହେଲେ, ମନ ଓ ରହ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସବାଦୌ ନିଜର ବଣୀଭୂତ
କରିବା ଉଚିତ । ନରେତ୍ର ଅଭ୍ୟଦୟ ପୁରୁଷବର୍ଗୀ । ସଂଯମକୁ
ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ମାନବ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ନିଜର କୁଳକୁ ମଧ୍ୟ
ବୌଦ୍ଧବାଦୀତ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ପୂର୍ବେ ସ୍ଵୀର୍ଯ୍ୟବଣ ନୃପତି-
ମାନେ କାଯୁମନୋବାକ୍ୟରେ ସଂଯମକୁ ପାଳନ କରୁଥିଲେ ।
ସ୍ଵୀର୍ଯ୍ୟବଣ ରଜା କୁଣ୍ଡ ସଂଯମର ଯେଉଁ ଭାବାହରଣ
ଦେଖାଇଥିଲା, ତାହାକୁ ପାଠକଲେ କାହାର ଦୂଦୟ
ତମିଳକ ନ ହେବ ? ତମିଳାଖ ଯେ ନୃତ୍ୟମାନରେ କେଣ୍ଟ
ସୁବା ଅଧିକାର କରିଥିଲା, ତାହା ସବଜରେ ଅନୁମୋଦୀ ।
୧୯୮୮ ତବେଳେ ଅଯୋଧ୍ୟାରଜନଶ୍ରୀବରହମୀ ମୁକ୍ତି ନାଶବେଶ
ନାହିଁ ।

ଏକାବୀମା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ‘ସାଧ ନିପତ୍ତି କୁଣ ଚାକୁ କହୁଲେ “କା ଦୁଃଖରେ କଷ୍ଟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବା. କିଂବା ମନ୍ଦରୂପମକାରଙ୍ଗ ତେ; ଅତ୍ସୁ ମନ୍ଦିନାଂ ରଘୁଶାର୍ମ, ମନ୍ଦିର ସରଜୀ ଦିମୁଖ ପ୍ରବୃତ୍ତି” । ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ସୁନ୍ଦର ! ଭୁବେନ୍ଦ୍ର କିଏ, କାହା ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋ ପଶକୁ କି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଅସିଥାଇ ? ଜିତେହୁମୁ ରଘୁନାଥମାନକର ମନ୍ଦ ସବଦା ପରିକାଶ ପ୍ରତି ଦିମୁଖ ଅଟେ । କୁଣ ଯୌବନ, ସ୍ଵର୍ଗର ରାଜସୀଦ ଓ ଅଦମ୍ୟ ଶାନ୍ତି ଏକ ସମସ୍ତରେ ଲାଭକଲେ ମଧ୍ୟ ସଂୟମକୁ କାମ୍ପମନୋବାକ୍ୟରେ ପ୍ରତିପାଳନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ମହାଭାରତ ପ୍ରତ୍ୱତିରୁ ସଂୟମର ଅଦ୍ଵ୍ୱାତ ସମତା ବିଶବ୍ରାତେ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ଅମ୍ବେମାନେ ମହାରାତୀ ଶବ୍ଦକୁର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅନେମେନା ବିଲେ ଦେଖୁଅଛୁଁ ଯେ ସେ କେବଳ ସଂୟମର ପ୍ରଭାବରେ ମରଣକୁ ନିଜର ଅୟୁଷ କରିଥିଲେ । ତାହାକବ ମରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ନ ହେଲେ ତାକୁ ମାରିବାକୁ କାହାର କ୍ଷମତା ନ ଥିଲା । ସମୀକ୍ଷାକୁ ଦେଖାଯାଏ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କେବଳ ସଂୟମକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ହିନ୍ଦେବନଦିଖ୍ୟାତ ବାର ଲନ୍ଧନକରୁ ମାରିବାକୁ ପରମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଏହିପରି କହୁ ଉଦ୍ଧାବରଣ ଅମୃତାନଳ ପାଇଁ ପୂଜିପୂରୁଷମାନେ ସନ୍ଦାର ଅଛନ୍ତି । ସଂୟମର କ୍ଷମତା କପରି ବଳକଣ୍ଠ, ତାହା ସହିତରେ ରୁଦ୍ଧି ହେବ । ଉଗବଦ୍ରିଗୀତାରୁ ଅମ୍ବେମାନେ ଦେଖୁଅଛୁଁ ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନରେ ସଂୟମ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ । ଉଗବାନ ଶ୍ରାବନ୍ତ ଅଞ୍ଜନ୍ତୁ ସଂସକ୍ରମ ରୂପରାତିନ୍ଦ୍ରିୟ ଯେ ମାନବକୁ ପରମଶୁଦ୍ଧ ଦେବାପାଇଁ ସଂୟମ ପାଳନ ଅବୁଶ୍ଵର ପନ୍ଥ । ସଥା “ସୁତ୍ରଲେଖ ସଦାହାନାଂ ଯୋଗୀ ବିଗତକଳୁଣ୍ଡଃ; ସୁଖେନ ତ୍ରୁତ ସଂର୍ପଣମତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ମଶ୍ରୁତେ” । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନକୁ ସଂୟତ କରି ନିଷାପ ଭାବରେ ଯୋଗ ଅଶ୍ଵର କରନ୍ତି, ସେ ଅଜ୍ଞାସରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମାଜିକ କରି ପରମଶୁଦ୍ଧ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ନିଜର ମନ୍ଦିନ କାମନା କଲେ ସଂୟମକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଅନୁସରଣ କରିବା ଏକାନ୍ତ ବାହ୍ୟମୟ । ଅଧ୍ୟେତ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର କଳକ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ନାମର ଅଯୋଗ୍ୟ । ପ୍ରଥମଚଂ ମନର ସଂୟମ ଅବଶ୍ୟକ । ମନ ସଂୟତ ନ ହେଲେ ଲନ୍ଧନମାନକୁ କଦାପି ଦର୍ଶାଇବା କରିବାର ନ ପାରେ । ମନକୁ ସଂୟତ କରିବା ଅତି କଷ୍ଟପାଦ । ତାହା କେବଳ ଉତ୍ସାହାରେ ସାଧନ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମନର ଗତ ଅତି ତଥାଳ, କାମୁର ଗତିରେଖ ଯେତର ଅନୁମତି, ସେହିପରି ମନର ଗତରେଖ ଅନ୍ୟକ, ତାହାକୁ ବଣାଇବା କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଵାଧ୍ୟମତଃ ବନ୍ଧୁକାଳ ଅଭ୍ୟାସ ଓ କୈରାଗ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ୍ୟ । ସଂରାଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପର୍ତ୍ତ ହୋଇ ମାନବ କଦାପି ମନକୁ ସମ୍ମାନ କରି ନ ପାରେ ।

ଅଧିକରଣରେ ମନ ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଗଜର ନ୍ୟାୟ ଉତ୍ସବରେ
ପ୍ରଥାରିତ ହୁଏ । ମହାସାମା ବୈଶବ୍ୟକୁ ଅତି ମୂଳ୍ୟବାନ୍
ଶୁଣ ବୋଲାଇ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ବେଶବ୍ୟର ଅର୍ଥ ସଂସାରର
ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ ଖେଳରେ ବିବରିତ । ସଂସାର ସମ୍ବନ୍ଧ ପରିଚ୍ୟାଗ
କରି ବନରେ ବାସ କରିବାକୁ ବୈଶବ୍ୟ ବୋଲିଯାଏ ନାହିଁ ।
ବନରେ ରହ ମନରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିପ୍ରକାଶ ରଖି ଅନୁତ୍ତ୍ଵ
ହେଲେ ମାନବ ବିଶ୍ୱାସୀ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାହା କେବଳ ଛକନା
ମାତ୍ର । ଶଶାରରେ ଆସି ଯେଉଁ ନିଲିପି ଭବରେ ଅଛି,
ଆକାଶରେ ପବନ ଯେଉଁ ନିଲିପି ଭବରେ ଅଛି ସେହିରି
ପ୍ରସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଲିପି ଭବରେ ରହିବା ଉଚିତ ।
ସଂସାର ବ୍ୟକ୍ତି ମନକୁ ପୁଣି କରି ଶଶ୍ରୀ, ମିଥି, ମାନ,
ଅମ୍ବଳ, ନିନା, ପ୍ରଣାମା, ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖକୁ ସମାନ ଜ୍ଞାନ
କରିବ ତାହାରେଲେ ରହୁଥୁଁ ସକଳ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ହୋଇ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚାଲାଇବାକୁ ପୁରୁଥା ପାଇବେ ନାହିଁ ।
ସେହି ଭବରେ ନାମ ବୈଶବ୍ୟ । ସଂସାରରେ ସମ୍ବନ୍ଧ
ରଖିଲେହେଁ ମନୁଷ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସବାଧୀନରେ ଅବଳମ୍ବନ କରି
ପାରେ । ବୈଶବ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ନ କଲେ କଦାପି ରହୁଥୁଁ ମୂଳକିଳୁ
ସଂୟତ କରି ଦେବ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଲଭ ମାନବଙ୍କର କରି
କୁକମ୍ପ ପ୍ରସାର ହେଲେ ନିରନ୍ତର ଅସୁଧା, ଦୁଷ୍କଳ ଓ ଶ୍ରମନ
ହୋଇ ଶେଷରେ ଅଧ୍ୟୋଗତ ହେବ । ମନକୁ ସଂୟତ
କରିବାକୁ ହେଲେ ତାହାର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ବହୁତ ସଂୟମ
ଆବଶ୍ୟକ । ଯଥା—ବାକ୍ୟର ସଂୟମ, ଅହାରର ସଂୟମ,
ନିଦ୍ୱାର ସଂୟମ ଓ କର୍ମର ସଂୟମ ଉତ୍ସାହ । ମନ ସଙ୍ଗେ
ଅଧାର ପ୍ରଚୁର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ । ସେ ସମୟ
ବିଷୟରେ କହି ଅଲୋଚନା କରିବା ବାହ୍ୟନ୍ୟ । ମନର
ସ୍ଵର୍ଗତା ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ସହଯୋଗାନେ ମୌକିବୁତ ପାଳନ
କରୁଥିଲେ । ବାକ୍ୟକୁ ନିଯମିତ ନ କରି ସବଦା ଅପତ୍ୟ ଓ
ଅଗ୍ରିୟ କରନ ବ୍ୟବହାର କଲେ ମନ କଦାପି ନିର୍ମଳ ହୋଇ
ନ ପାରେ । ବନର ସଂୟତ ହେଲେ ମନ ଅନେକ ପରମାଣୁରେ
ଶୃଙ୍ଖଳାବନ୍ଧ ହୁଏ । ଅଧାର ସଙ୍ଗେ ମନର ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅତି
ଦୃଢ଼ । ସେଉଁ ଲୋକ ମାତ୍ର ପ୍ରଚୁର ଅମେଧ ଭୋଜନପାଇଁ
ନିରନ୍ତର ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ, ତାହାର ମନ କେତେବେଳେ ସାଧୁ
ହୋଇ ନ ପାରେ । ମାଂଶାରୀ ମନୁଷ୍ୟର ମନ ନିଶ୍ଚୟ କରିବା
ହେବ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ରହିଥିଲେ ସାଧନ
ବିଷୟ ହୁଏ । ଅତିଥିକ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯମରଣ ଅତି
ଆବଶ୍ୟକ । ରହିଥିଲେ ଅତି ପ୍ରକଳ୍ପ ଥିବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ
ଅନୁଭବ କରି ନ ପାରେ । ଶଶାର ବିଷାଦ ସଙ୍ଗେ ମନ ମଧ୍ୟ
ବିଷୟ ହୁଏ । ଅତିଥିକ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯମରଣ ଅତି
ଆବଶ୍ୟକ । ରହିଥିଲେ ଅତି ପ୍ରକଳ୍ପ ଥିବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ
ଅନୁଭବ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁତା ପାଳନ
ଅତି କଷ୍ଟସାଧ । ବହୁ କଷ୍ଟ ସହ ଯାହା ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ,
ତାହା ଉତ୍ସାହ ପାଳ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଅନାୟାସ ଲବ୍ଧ ପଦାର୍ଥ
ପୁଣ୍ୟଗ୍ରହ ନ ହେବ । ସେଉଁ ଲୋକ ଅଗ୍ରାଧ ପନ୍ଥ ଗର୍ଭତ୍ତେ
ଦୂର ରହ ସମ୍ବନ୍ଧ କରେ ତାହାର ମୂଳ୍ୟ ଅତି ଅର୍ଥ
କେବଳ ବେଳାପ୍ରଦେଶରେ ରୁହି ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଶୁଣି

ସାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଚୁର ବିମନଃ ବନ୍ଧିତ ହୁଏ । ସେହିପରି ରାଜ୍ୟ
ବ୍ୟବହାରେ ଦୁଃଖ ଶୋକ ସନ୍ଧାନପ୍ରଦ ଅତି କିମ୍ବା ଅତି ଶୁଣୁ
ଅତି ଅମ୍ବ ପଦାର୍ଥମନ ଭେଜନ କରିନ୍ତି । ତାମେ ଲୋକମାନେ
ରସପ୍ରଦ କେମ୍ବୁ ଅମଧ ଜିନିମନ ଅହାର କରିନ୍ତି ।
ସେଉଁ ମାନେ ଯେଉଁ ଅହାର କରିନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମନ
ସେହିପରି ଗଠିତ ହୁଏ । ସେଥିରେ ତାମ୍ବାମାନେ ବନରେ
ବାସ କରି ଫଳ, ମୂଳ ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରୁନ୍ତି
ଥିଲେ । ମନର ସଂୟମାର୍ଥ ଅହାରର ନିଯମରଣ ଅତି
ଆବଶ୍ୟକ । କର୍ମଚାର ମଧ୍ୟ ପରିକର୍ତ୍ତା ହେବା ଉଚିତ । ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି
ଲବ୍ଧନ କରି ସେହିଗୁଡ଼ି ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ମନ ନିଯମୁ
କରୁଥିବ ହେବ ଓ କେତେବେଳେ ଦେଇ ଲୁହ ଦେବ ନାହିଁ ।
ସେବକ କୌଣସି ଅସ୍ତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ଜନେ, ତେବେ
ତାହାକୁ ସଦ୍ସା ପ୍ରତିଯାନ ନ କରି ଧୀର ଭାବରେ ବଦି
କିଛି ଶଣ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ । ଶେଷରେ ନିବୁଦ୍ଧ ଆସିବ,
ଆଲୋକ ସଙ୍ଗ ଅନ୍ତକାର ପର ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ସରଗ ନିବୁଦ୍ଧ ଅଟଳ
ଭବରେ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଆମ୍ବୁମାନେ ମନକ ପ୍ରକୃତିକୁ ଅନୁଶୀଳନ
କଲେ ଦେଖୁଅଛୁଁ ସେ ମନ ଦେଖ ବିହୁତ ନିରମର ସମ୍ବନ୍ଧ
ଅଛି । ସଂସ୍କୃତ ନ ଜାଗିଲେ କଦାପି ମନକୁ ଡରି ହେବ
ନାହିଁ । ସେହି କାରଣରୁ ଗୀତାରେ ଲେଖାଅଳ୍ପ “ସୁନ୍ଦରାର
ଦିହାରସ୍ୟ ଯୁକ୍ତରେଣ୍ଟେ କର୍ମଶୁଦ୍ଧି, ମୁକ୍ତସ୍ଵାଦବୋଧସ୍ୟ
ଯୋଗୋ ଭୁବତ ଦୁଃଖଦା” ସଂୟମର ଅର୍ଥ ନାମ ଯୋଗ,
ସେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗ ସାଧନ କରିବେ, ସେ ଅହାର, ବିହାର,
ନିଦ୍ରା, ଜଗନ୍ନାଥ ଓ କର୍ମରେ ନିଯମ ପାଳନ କରିବେ । ତାହା
ନ ହେଲେ ଯାଧନା ଫଳବଣ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ
ନିଯମରୁ ବିଦ୍ୱାର୍ତ୍ତ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ସାଧନ କରେ । ଅହାର
ଜ୍ଞାନର ବନ୍ଧ କରି, ଅଟଳ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଉତ୍ସାହ ଅଧିକ
ହେଲେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟମିତ ହେଲେ ସେ ଜ୍ଞାନର ପରମ ବୈଶା
ହୁଏ । ସେହିପରି ନିଦ୍ରାର ପରମାଣ ଅଧିକ ହେଲେ କିମ୍ବା
ଜାଗରଣର ମାତ୍ରା ଅଧିକ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ, କଦାପି ପ୍ରଦୁଷତା
ଅନୁଭବ କରି ନ ପାରେ । ଶଶାର ବିଷାଦ ସଙ୍ଗେ ମନ ମଧ୍ୟ
ବିଷୟ ହୁଏ । ଅତିଥିକ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯମରଣ ଅତି
ଆବଶ୍ୟକ । ରହିଥିଲେ ଅତି ପ୍ରକଳ୍ପ ଥିବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ
ଅନୁଭବ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁତା ପାଳନ
ଅତି କଷ୍ଟସାଧ । ବହୁ କଷ୍ଟ ସହ ଯାହା ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ,
ତାହା ଉତ୍ସାହ ପାଳ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଅନାୟାସ ଲବ୍ଧ ପଦାର୍ଥ
ପୁଣ୍ୟଗ୍ରହ ନ ହେବ । ସେଉଁ ଲୋକ ଅଗ୍ରାଧ ପନ୍ଥ ଗର୍ଭତ୍ତେ
ଦୂର ରହ ସମ୍ବନ୍ଧ କରେ ତାହାର ମୂଳ୍ୟ ଅତି ଅର୍ଥ
କେବଳ ବେଳାପ୍ରଦେଶରେ ରୁହି ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଶୁଣି

ପଥର ଖଣ୍ଡ ସଗ୍ରହ କଲେ କାମନା ପୂରିବ ନାହିଁ । ସେହିପରି
ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କୁ ଭବ-ସାଗରର ଅଗାଧ ଗର୍ଭରେ ବୁଢ଼ ବହୁ
ପରିଶ୍ରମ ଦୂଷକ ରହୁ ସଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । କେବଳ
ବେଳାରେ ବୁଲୁ ପଥର ଗୋଟାଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ, ଯେଉଁ
ରହୁ ସଗ୍ରହ କଲେ ଆମ୍ବୁମାନେ ଧନ୍ୟ ହେବା, ତାହାର
ନାମ ସମୟ । ତାହା ଉବ୍ଧନ୍ତର ଗଜାନରଣ୍ଡରେ ଅଛି । କାମ,
ଫୋଖ ପ୍ରଭୁତ ଜଳକନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଭୟ କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ପେମନଙ୍କୁ ଅତିଥିମ କର ସାଗର ଗର୍ଭରେ ଦୁଃଖାଳୁ ହେବା।
ତାହାହେଲେ ଅନନ୍ତଶାୟୀ ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ଯୁଫଳ
ଲଭ ଦେବ ଓ ଆଶା ଧ୍ରୁଣ୍ଣ ହେବ । ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କର
ମାନବଜନ୍ମ ସଫଳ ହେବ । “ନହିଁ ଜ୍ଞାନେନ ସଦୃଶ” ଏବିତମିତି
ବିଦ୍ୟତେ ।” ଏ ଉଚ୍ଛିତ ଧ୍ୱନି ସତ୍ୟ । ଜ୍ଞାନ ଉପର୍ଜନ କର
ପଦିତ ହେବା ମାନବ ଜାତିର ଅବଧି କଞ୍ଚିତବ୍ୟ ।

ଶ୍ରୀ ପଦମାତ୍ରା ମହାନ୍ତିକୁ

ପ୍ରତି ଶା ରସିକାନନ୍ଦ ଦେବ ।

ବନ୍ଦପ୍ରିକ ହରିନାମ ସ୍ରଦ୍ଧାଳ ।

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ଓ ପ୍ରଭୁ ରସିକାନନ୍ଦ
ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ଉଚ୍ଛଳରେ ପ୍ରଗୃହ କରୁଥିଲେ ସେହି ସମୟରେ
ଯବନାୟଧିତ ମୁକ୍ତାଦାର ଅହମଦବେଗ ବାଣୀପୁରରେ
ଉପତ୍ତି ହୋଇ ଉତ୍ତରାଜ ବାଜଗଣଙ୍କ ଉପୀତିନ କରୁଥିଲେ ।
ମହା ରାଷ୍ଟ୍ରାସବରେ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ଗୋପୀବିଷ୍ଵରପୁରରେ
ବାସ କରୁଥାଏନ୍ତି ଏହିସମୟରେ ରାଜୁଆଥିବ ଭ୍ରାତା ଯାଇ
କହିଲେ “ପ୍ରଭୁ ! ଯବନାଗଣ ଶାଖା ନଗରରେ ଉପୀତିନ
ଅରମ୍ଭ କରିଥାଏନ୍ତି, ଆଶା ଏ ଦିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ” ।
ସାଧୁଗଣ ଜୀବମନ୍ଦର କହିଲ, ପାରଦିକ ଉତ୍ସମ୍ମ ମଗଳ
ସାଧନ କରନ୍ତି । ବିସ୍ମଳ ଧନସମ୍ପର୍କ ଲୋକର ଗହ ଓ
ଜୀବତ୍ୟ ଅନୟମନ କରେ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଏଣେ ସାରାରକ
ସ୍ଵଜନତା ନ ସାରେ ଉଦର ତିନ୍ତାରେ ପ୍ରପାତିତ ଲୋକ ଦର
ଭଲନରେ ମନୋଯୋଗ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ଵୟଂ ମହାପ୍ରଭୁ
ଉପରେ ଭାବସିନ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେହେ ଅନ୍ତରେ
କରୁଣାଦ୍ଵାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରାମୀ ରାମନନ୍ଦଙ୍କ ଭ୍ରାତା ଗୋପୀନାଥ
ପଞ୍ଚକାନ୍ତାନ୍ତର ସାଂଶୋଦକ ଅଭ୍ୟକ ମୋତନ କରିବା ଘର୍ମ
ଏହି ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ଗ୍ରହଣରୂପ ମହାପାପରୁ ମଞ୍ଚ କରିବା
ପାଇଁ କେଶିଳକଷମେ ତାଙ୍କର ଅମ୍ବ ବୃକ୍ଷ କରିଲୁ ଥିଲେ ।
ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ସେହିରୂ ରଦନାଥ ପ୍ରଚୃତିଙ୍କୁ ଯବନ
ମୁକ୍ତାଦାର ଅହମଦବେଗର ଉପୀତିନରୁ ରକ୍ଷା କରିବା
ନିମନ୍ତେ ରହିକାନନ୍ଦକୁ ଅନ୍ତକଲେ । ଶ୍ରୀରଷିକାନନ୍ଦ ଦେବ
ଶୁଭ ଅଙ୍ଗ ଶିରୋଧ୍ୟାର୍ଥୀ ପୂର୍ବକ କତପୟ ସହରର ସେନି
ବାଣୀପୁର ଅଭିମଶ୍ରରେ ଯାଦା କଲେ । ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ
ସଙ୍ଗୀତରିତ ବାଣୀଦାସଙ୍କ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପଠାଇଲେ ।

ରସିକାନନ୍ଦ ପଥରେ ସିବାକାଳରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ
ତୀ କରି ଦୂର ନାମରେ ପ୍ରମଭୁତ କରଇଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ-
ମହୁଷ ଓ ଦନଶ୍ୟାମ ନାମରେ ଦୂର ପ୍ରଥାନ ଶିଷ୍ଟ

ଥିଲେ । ପ୍ରଭୁ ରହିବାନଙ୍କ ସେ ଦୁହକୁ ଶିଖ୍ୟ କରି ଜୀବ
ଉଦ୍‌ବାଚାର କରିବାର ଆଦେଶ କଲେ ଏବଂ କହିଲେ “ପ୍ରଭୁ
ଶୀଘ୍ରମାନଙ୍କ ମୋତେ ଜୀବ ଉଦ୍‌ବାଚାର ଉଷ୍ଣ ମାଗିଥିଲେ । ମୁଁ
ତୁ ମୁଁ ଦୁହକୁ ସେହି ଉଷ୍ଣ ମାଗୁ ଅଛି ।” ଏ ଦୁହକ ପଢି
ଶୀଘ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ବିଶେଷ କୃପା ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଭ
ଅଞ୍ଜଳି ପାଇ ଏମାନେ ବନ୍ଧୁ ଲୋକଙ୍କୁ ମର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ
ଶିଖ୍ୟ କରିବାକୁ ଲୁଟିଲେ । ପ୍ରଭୁ ରହିବାନଙ୍କ ଏହିରୁପେ
ପଥରେ ବନ୍ଧୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଶିଖ୍ୟ କରି ବାଣୀପୁରବେ ଉପରୁତେ
ହେଲେ ଏବଂ ଯେତାରେ ରାଜା ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭର୍ଜଙ୍କ
ଆବାସରେ ଦେଖିଲେ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ନିଜ ପୁରରେ ସମାଦର
ପୂର୍ବକ ରଖାଇଲେ ।

ତେବେଳେ ଅହମ୍ନଦବେଗକର ପ୍ରତାପରେ କହୁ
ଶଜା ଓ ଧନୀ ଧୂତ ହୋଇ ଓ କେହିବା ଅହୂତ ହୋଇ
ବାଣସ୍ପରକୁ ଅସିଥିଲେ ; ସକଳେ ଅହମ୍ନଦବେଗକ ଉୟରେ
ଯୁଦ୍ଧ, କାହାର ମନରେ ସୁଖ ନ ଥିଲ, ବିଶବ ସମୟରେ
ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ହରି ମୁରଣ କରିଥାନ୍ତି, ଅତେବେଳ ରଷିକାନନ୍ଦକ
ପ୍ରବେଶରେ ରଜା ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭଞ୍ଜିବ ବାସ ଶୁଦ୍ଧରେ ନିତ୍ୟ
ମହାସଂକାର୍ତ୍ତିନ ହେବାକୁ ଲୁଚିଲୁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଜା ଓ ଧନୀଗଣ
ମଧ୍ୟ ସେହି ଶ୍ଵାନରେ ଭାବର ହୋଇ କାର୍ତ୍ତିକ ଶବଦ ପୂର୍ବକ
କିଛି ଶାନ୍ତି ଲାଭ କଲେ ଏବଂ ସକଳେ ରସିକାନନ୍ଦକ
ଶରଣାସନ ହେଲେ । ସେ ମଧୁର କାର୍ତ୍ତିନର ଅକର୍ଷଣରେ
ସୁକାଦାରଙ୍କ ଯବନ ଭୂତ୍ୟ ଓ ମୋହରିଗଣ ମଧ୍ୟ ଅକୁଞ୍ଚ
ହେଲେ । ନିତ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ସେ କାର୍ତ୍ତିନ ଶୁଣିବାକୁ ରଜା
ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭଞ୍ଜିବ ବାସ ଭବନରେ ବୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ଶତ
ଶତ ଯବନଗଣ ମଧ୍ୟ ଶିଖ୍ୟ ହୋଇ ନତିନାମରେ ଦାଶିତ
ହେଲେ । କରନ ଭାଗରେ କଷି ଶୁକାଦାର ଅହମ୍ନଦବେଗ
ପ୍ରତିଦିନ ଏହୁ କାଣ୍ଡ ଦର୍ଶନ କରି ମନେ ମନେ ଫିକ୍ଷି ହୋଇ
କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମରିଲେ ତୁମେମାନେ କିପାଇଁ ରଜା

ଦେବନାଥ ଭଜନ ବାସବୁଙ୍କୁ ନିତ ନିତ ଦୌଡ଼ୁଥିଲା । କେହିକେହି ଉତ୍ତର କଲେ “ମହାଶୟ ! ଓହଶା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁ ରସିକାନନ୍ଦ ଜଣଗ ବଡ଼ ମହନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସୁତ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ପରବା କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି । ସେ କୃତ୍ତିବା ଅଂଶରୁ ଜନ, ତେଣୁ ବହୁ ଶଳା, ପରା ତାଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ଦିର ପୂଜକ ଶିଷ୍ୟ ହେଉଥିଲୁ ଏମନ୍ତ କି ଅନେକ ଯେତନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେଲେଣି । ସୁବାଦାର ଏହା ଶୁଣି ତୁ ହୋଇ କହିଲେ ରସିକାନନ୍ଦ ଜଣେ ଭାଙ୍ଗି ; ସେ ତୁଳନାରେ ଦେଖାଇ ଲୋକ ମୋହତ କରୁଥିଲା, ହେଉ ହନ୍ତୁମାନେ ତାହାର ମତ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି, ଆମ୍ବ ମୁଶିଲମାନମାଙ୍କୁ ଭୁଲେବା ତାହାର ନିଚାରୁ ଅନ୍ୟାୟ । ଯଦି ଅମ୍ବଠାରେ ସେ ତଥା କୈମତ ଦେଖାଇବ ତେବେ ସେ ଶରୀରକ ଅବତାର ବୋଲି ଜାଣିବା । ଏହା କହି ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନିଜ ସମୀପକୁ ଅଶାରବାକୁ ଦୁଇ ପ୍ରେସର କଲେ । ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ଅହନ୍ତଦିବେମ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଡକାଇ ଅଛନ୍ତି ଏ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ବଜରଣ ବଡ଼ ଶତ ହେଲେ ଏହା ବହିଲେ “ପ୍ରେସ୍ ! ଅହନ୍ତଦିବେମ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ଲୋକ, କି କଷମତ ବା ସେ ଦେଖିବାକୁ ମୁହଁବକ, ତାହାର ଠିକ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ମହା ଅନର୍ଥ ଘଟିବାର ସମ୍ବନ୍ଧ; ଅନ୍ତର ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଆନ୍ତ ନାହିଁ ।” ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ସଙ୍ଗୀଗଣ ମଧ୍ୟ ଶତ ହୋଇ କହିଲେ “ପ୍ରେସ୍ ! ଗୁରୁନ୍ତ ଅମ୍ବମାନେ ବନେ ବନେ ପଳାଇ ଯିବା, ଯେତନ ଶଳା ଅତି ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ଵରବର ଲୋକ, ଦୁଇତ ଅମ୍ବମାନର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବା ଦୁର୍ଦର୍ଶ ହେବ ।” ପ୍ରଭୁ ରସିକାନନ୍ଦ କାହାର କଥାରେ ଭୁଷେଷ କଲେ ନାହିଁ । ଯେ କୃଷ୍ଣଶ୍ୟ କରେ ସେତ କୌଣସି କଥାକୁ ଭୟ କରେ ନାହିଁ, କୃଷ୍ଣପାର୍ଷଦ ରସିକାନନ୍ଦ କି ଏହି ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ଭୟ କରନ୍ତେ । ତିର୍ଯ୍ୟରେ କତପୁଷ୍ପ ସଙ୍ଗିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯେନି ସୁବାଦାର୍ତ୍ତଙ୍କ ଦିପର୍ଣ୍ଣାର୍ଥ ବାହାରିଲେ । ଶରଗାନ ଭାଙ୍ଗିର ରକ୍ଷାପାଇଁ ସତତ ବ୍ୟପ୍ତି । ଭାଙ୍ଗିର ସମ୍ପତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ ରଗବାନ କୌଣସି ଫିମେ ସଙ୍ଗାରିନ କରନ୍ତି । ସେଥୁପାଇଁ ଭାଙ୍ଗିର ବିନ୍ଦୁ କରିବାକୁ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଭାଙ୍ଗିର କୌଣସି କରିବାକୁ ସମ୍ପତ୍ତି କରିବାର ରତନାବେଶର ପାଇଁ ତାଙ୍କ ବିନ୍ଦୁ କରିବାକୁ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ରସିକାନନ୍ଦ ଗୋଟିନ ରଗଶରବିନ ବିନ୍ଦୁକର ଅଗ୍ରପର ହେବାକୁ ଲୁଗିଲେ ।

ସେହି ସମୟରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବଣ ହାତ ମାତ୍ରମିଳିଲା । ସେ ଶାମ ଶିଖରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଲୋକର ଦରବାର ଭାଗି ଏହାକୁ ବଡ଼ ତାଳିଶଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ

ମଧ୍ୟ ନିହତ କରୁଥିଲା । ଯୋକେ ସେ ବଣ ହାତ ଭୟରେ ବଡ଼ ବ୍ୟତିବ୍ୟପ୍ତ ହେଉଥିଲେ ।

ପ୍ରଭୁ ରସିକାନନ୍ଦ ସୁବାଦାରଙ୍କୁ ଦେଖାଦେବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସେହି ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତାକୁ ପଥରେ ଭେଟିଲେ । ହସ୍ତାକୁ ଦେଖି ମନେକଲେ ଏହି ହସ୍ତାକୁ କଣ କଲେ ଲୋକମାନେ ଏହା ଦୌସହ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇବେ । ଏଣେ ସୁବାଦାର ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ଆଗମନ ଥେବେ କର ତରତ ଭସରେ ବଜେ କର ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଶଳା ଓ କଢ଼ ବଢ଼ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତକାଇ ନିଜ ପାଖରେ ବସାଇଲେ । ତପ୍ତରେ କହିଲେ ଗୋଟାଏ ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତୀ ଦେଶରେ ବହୁ ଅନିଷ୍ଟ କରୁଥିଲା । ରସିକାନନ୍ଦକର ଯଦି ଏତେ କରମତ ଶଳା ଯାଇଥିଲା ସେ ମଦମତ୍ତ ଗଜକୁ ବଣ କରନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କର କରମତ ଲାଗ୍ଯାଇବ । ଯଦି ସେ ଏ ହାତକୁ ଦରନାମ ଦେଇ ବଣ କରିବେ ତେବେ ଜାଣିବା ସେ ପ୍ରକୃତ ନାଶୟଣ । ସୁବାଦାରଙ୍କ ଏହି ବାକ୍ୟ ଶବ୍ଦ କରି ରକ୍ଷାରମାନ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ଚିନ୍ତାକ ହେବେ; ଭାବିଲେ ଏ ମଦମତ୍ତ ଅରଣ୍ୟ-ଗଳ ହସ୍ତରୁ କି ରସିକାନନ୍ଦ ରକ୍ଷା ପାଇବେ । ଗୁରୁଙ୍କୁ ଅମ୍ବେମାନେ ବାରଣ କଲୁଁ ସେତ ତାହା ମାନିଲେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏ ସେ ସବନାଶ ଉପର୍ତ୍ତି । ଏହିପର ଚିନ୍ତାକର ହର ମୁରଣ କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ । ଲୋକ ରକ୍ଷାପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ରସିକାନନ୍ଦ ଗଜଭକାର ବାପନା କରିଥିଲା, ଏଣେ ସୁବାଦାରଙ୍କ କଟାର ଅବେଶ ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଲା; ତାହାରୁଣି ସେ କହିଲେ ଦେଖ କୋଟ କୋଟ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସୃଷ୍ଟି, ଶୁଣ ଓ ପାଲନକାରୀ ଶାମନ ନାଶୟଣ ଯାହାକର ପ୍ରକାଶ ସେହି ଶାହର ମୋର ପ୍ରାଣଗତ । ଏମନ୍ତ ରକ୍ଷକ ଆଉ ଥାଉ ଶୁଣ ହାତ ମୋର ନ କରିଯାଇବ; ଏହାକହ ଶିକାନ୍ତକ ଭବରେ ମନେ ମନେ କୃଷ୍ଣ ସରଣ କର ଅଗ୍ରପର ହେବେ ଏବଂ ଯାଉ ଯାଉ ପଥରେ ପକତାକାର ଗଜରାଜକୁ ଭେଟିଲେ । ତାହାର ଗର୍ଭନରେ ମଞ୍ଚ ମନ୍ଦିର, ଜୀବଜନ୍ମ ହୁଏ ହେଉଥିଲା । ଭାଷାକୁତ ଗଜକୁ ଦେଖି ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ସଙ୍ଗୀଗଣ କହିଲେ “ପ୍ରେସ୍ ! ଯନ୍ତ୍ରଶରେ ଏ ସେ ପ୍ରକାଣ୍ଡକାୟ ଗଳ ଅର କଣ ଦେଖ କରିଥିଲୁ, ଆସି ପଳାଇ କାହାର ଘରେ ଅଶ୍ୱ ନେବା” ସଙ୍ଗିମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟରେ କର୍ଣ୍ଣଗତ ନ କର ରସିକାନନ୍ଦ ଅନନ୍ୟମନେ ଶାକୁଷ୍ଟକ ନାମ ସୁରଣ କରିବାକୁ ଲୁଗିଲେ; ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗୀଗଣ ଶତ ହୋଇ ପ୍ରତିକୁ ଶୁଣ ପଳାଇ ଗଲେ କହୁ ପ୍ରଭୁ ରସିକାନନ୍ଦ ନିର୍ଭୟରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୋଇ ଆର କାଳରେ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେ କର ଦୁଃଖିତ ହେବା ଆର ସେ ଅନନ୍ୟମନରରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏଣେ କଗର ଉତ୍ତର ଅହମଦ କେବଳ ରଧିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ
ଗଲା ସ୍ଵାକ୍ଷର ସଙ୍କଟାଟାକୁ ଦେଖି ଆମା କୁ ମନେ ମନେ
କୁରୁ ଦେଇ କହିଲେ ଯି ଛି ମୁଁ ଅକାଶରେ ଧାୟା ବଧିବ
ହେଉ ଦେଲି; ମୋର ଏବୁସ ମନମତ କାହିଁକି ହେଲା ।
ଉଠିପାଇଲୁ ହନ୍ତୁବଜା ସକଳ ମନେ ମନେ ଅହମଦବେଶକୁ
ଉଦ୍‌ଦୟନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ରଧିକାନନ୍ଦଙ୍କର ରଥା
ନିମିତ୍ତ କୃତ ସୂରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେବଳ କେହିବା
ଦ୍ୱାରା ସହ ନ ପାର ପ୍ରକାଶନ୍ୟରେ କାହିଁବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମଭ୍ରତ୍ପ୍ରା ରସକାନନ୍ଦ ସମ୍ମଣ୍ଜୀନ ହୋଇ ତାଙ୍କାଥିବୁ
ଯୁଷ୍ମରହିଲା । ରସକାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତ ଉପରେ କୃପାଦୁଷ୍ଟ
ନିଶ୍ଚୟ କରି କହିଲେ “ହେ ମରୁକଷାବର ! ତୁମେ ଦୁଷ୍ଟ
କର୍ମରେ ରତ ହୋଇ ଜୀବନ ବ୍ୟଥ କରୁଆଛ କିପାର୍, କୁଷ
ଦେବନ କରି ଥାଧୁ ସେବାରେ ରତ ହୁଅ । ଏକ ଗଜରଜ
ଭଜକୁଳରେ ଜାତ ହୋଇ ଦୁର୍ବ୍ଲ ଲୁଗ୍ମୀର କବଳିତୁ ରଖା
ନିମନ୍ତେ ନାରୂତ୍ରଣକୁ ସୁରା କରିବାରୁ ହୃଦୟ ଲୁଗ୍ମୀ ନାରୂତ୍ରଣ
ରହୁଥ ସନରେ ତାଙ୍କଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସୁଦର୍ଶନ ରତ୍ନ
ଦ୍ୱାରା ନିଜ ମୃଦୁକ ଛେଦନ ପୂର୍ବକ ଗଜରଜକୁ ଉତ୍ତାର
କରିଥିଲେ । ଗଜରଜ ଶ୍ରୀ ଲୁଗ୍ମୀନାରୂତ୍ରଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲଭ କରି
କେତେ ପୁତ୍ର କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ରଷାକର ନାରୂତ୍ରଣ ଗଜେନ,
ମୋଖ୍ୟ ନାମ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ଗଜରଜ ଯୀଶୁବତ୍ତ
ଦେବସର ଭନ୍ଦର ବାହନ । ତୁମେ ସେହି ଗଜ ହୋଇ
ମର୍ମାଚରଣରେ ଝାବ ଧଂସ କୁଣ୍ଡାଳ ; ଏହାକି ତୁମ୍ଭର ଉଚିତ ।
ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ଏ ମନ୍ଦାଚରଣ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ କୃଷ ଭଜନ
କର । କୁଣ୍ଡହୁଁ ସମ୍ପ୍ରଦୟର ପିତା ଓ ରକ୍ଷକ” । ରସକାନନ୍ଦକର
ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରି ଜୀବ ତାଙ୍କ ଚରଣତଳେ ପଡ଼ିତ
ହୋଇ ଅଶ୍ଵଜଳରେ ରସକାନନ୍ଦ ଚରଣ ମୁଖକ ଘୋଟ
କଲୁ । ତୁଣ୍ଡି ରସକାନନ୍ଦ ତାହାର ମୁକ୍ତରେ କର ପ୍ରଦାନ
କର ଅଭିଷେ ଦେଲେ ଏବଂ ତାହାର ଦର୍ଶଣ କର୍ମରେ
ଦିରେକୁଣ୍ଡ ମହାମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ମହ ମହାରେ ଘରେ
ହୋଇ ଗଜ ରସକାନନ୍ଦକୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରଶାନ କରି ତାଙ୍କ
ଗୁର ଦିଗରେ ସୁର ପ୍ରଦର୍ଶଣ କଲେ । ଦ୍ୱୀର ନୟନରୁ
ଅବରଳ ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ବହର୍ତ୍ତ ହେଉଥାଏ ଏବଂ ସେ ନିଷ୍ଠଳ
ନୟନରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦ୍ୱାରାମୁତ ଯାନ କରି ପ୍ରେମରେ ମତ୍ତ
ହେଲା । ରସକାନନ୍ଦ କହିଲେ “ହେ କରିବ ! ଅନଠାରୁ
ତେବେ ନାମ ଗୋପାଳ ଦାସ ରନ୍ଧା” । ତୈରେ ଗଜ
ନାନନ୍ଦକ ଚରଣରେ ପ୍ରଣିଗାତ୍ର ପୂର୍ବକ ଧୀରେ ଧୀରେ
ତାଙ୍କୁ ଗୁରିଗଲୁ ।

ରସିକାନନ୍ଦକର ଏହୁ ଅଭ୍ୟତ ମହିମା ଦର୍ଶନକରି ସକଳ
ବିସ୍ମୟ ସାଗରରେ ମଗ୍ନହେଲେ । ଯୁବାଦାର ଜଗତ ଉପରୁ ଏହି
ବ୍ୟାପାର ଦର୍ଶନକରି ଚମଳିତ ହେଲେ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍
ଜଗତରୁ ଅବତରଣ ପୁଷ୍ଟିକ ରସିକାନନ୍ଦକ ସମୀଖରେ ଉପରୁତ୍ତ
ହୋଇ ଚାକ ଚରଣ ତଳେ ପ୍ରଣୟାତ କଲେ ଏବଂ କର
ଯୋଗ କହିଲେ “ପ୍ରସ୍ତ୍ରେ ମୁଁ ଆଶକୁ ତିର୍ଯ୍ୟନ ପର କୁଣ୍ଡିଚା-
ରଣ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକର ଅବମାନନା କରଇଛି । କିନ୍ତୁ ଆଶ
ମାସାଗର । ମେ ହର ସମୟ ଦୋଷମାର୍ଜନାକରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତ
ମାୟରେ ବିମୋହତ ହୋଇ ଅପରାହ୍ନ ବିତ୍ତମୁନା କରିଥିଲୁ,
କିନ୍ତୁ ଆଶ ନିଜଗୁଣେ ମୋତେ ଅଣୀକାର କରନ୍ତୁ ।
ସୁବାଦାରଙ୍କର ଏହି ବିନୟୋବାକ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧକର ରସିକାନନ୍ଦ
କହିଲେ, ବାପ ! ଭୁରୂର କିଛି ଦେଷ ନାହିଁ । ସମୟ କାର୍ଯ୍ୟର
ଏକମାତ୍ର କର୍ତ୍ତା ଭଗବାନ । ସେମୋତେ ଏଠାକୁ ଆଶାକଲେ
ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ ପଥମଧ୍ୟକୁ ଏକ ସ୍ଵକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦୁର୍ଦାଳୁ ଦସ୍ତି ପ୍ରେରଣ
କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ଦୂଦୟର ଭଗବାନ ଅଶ୍ରୁରେ
ଦିବଜମାନ । ଅତେବକ ସେ ଦସ୍ତିମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଦସ୍ତି ତେଣୁ
ଦେଖି ପାଇଲୁ ମୁଁ ତାହାର ଅଶ ଅନ୍ୟ କାହାର ଅନିଷ୍ଟ
କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ମୋର ଅନିଷ୍ଟ ନକରି ମୋର
ଚରଣରେ ପ୍ରଣୟାତ କଲି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦସ୍ତିର ଚାତୁରାତ୍ମକ ଦର୍ଶନ
କର ତା କର୍ତ୍ତରେ କୃଷ୍ଣକାମ ପ୍ରଦାନ କଲି । ମୋର ମନରେ
ଯଦି କାହାରପ୍ରତି ଲେଖ ମାସ ଦ୍ଵାରା ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ଦସ୍ତି
ମୋର ଅନିଷ୍ଟ କର ଥାଏନା ।

ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କର ଏହୁରୂପ ଚରଣମୃତ ପାନକେ
ସୁବାଦାରଙ୍କର ଅନ୍ତର ବିଶୁଦ୍ଧହେଲୁ । ସେ ନୟମାଶ୍ରୀରେ
ନିଜଥଙ୍ଗ ଯାବିତ କରିବାକୁ ଲୋଗଲେ । ସୁବାଦାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ଅସିଥିବା ସମସ୍ତ ବାଜନ୍ୟବର୍ଗରେକର ଏହୁ ଅଛୁବାର୍ମଣ୍ଡ ଦୟା,
ଦାଷିଣ୍ୟାଦିଗୁଣ ଦର୍ଶନ କରି ମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ପରାଗାପନ ହେଲେ ।
ସବ୍ୟାକାଳର ମାନ୍ୟଗତ ପାଞ୍ଚଟର ଘଜା ଦୟନାଶୟର ବିଶେଷ
ରୂପେ ମୃଧ୍ୟହୋଇ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ଚରଣ ଦୂଳାକଲେ । ବଜା
ଦୟନାଶୟର ଉତ୍ତକର ବାଜନ୍ମୁକୁ ଟମଣି ଗଜତକୁ ବହୁଲେ
“ଥାର ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କର ଚରଣ ଦର୍ଶନକର ତାଙ୍କ ପଦରେ
ଆଶ୍ୟନେଇନ୍ତାରୁ । ସେ ଭଗବାନଙ୍କର ଅଂଶ ଓ ଅଭଜାର, ପଢିତ
ଉଦ୍‌ବାରଣ ପାଇଁ ଏକା ଅଧି ଅଛନ୍ତି ।” ଗଜାପତ ଘଜା ନୟର
ଦେବ ଘଜା ଦୟନାଶୟଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ
ଦର୍ଶନାର୍ଥ କାପନା କରନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନସ ଜାଣି ରସିକ ନନ୍ଦ
ନିଜେ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସମୀପରେ ଉପହିତ ହେଲେ । ମହାରଜ
ନଷ୍ଟହଦେବ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ହଠାତ ନିଜଭବନରେ ଉପରକ୍ରମ

ଦେଖି ତାଙ୍କ ପଢ଼ିଲେ ପଢ଼ିବ ହେଲେ ଏବଂ କହୁଷମାଦର ଦୂରକ ତାଙ୍କ ନେଇ ଅସନରେ ବସାଇଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ସୁଧାବିନନ୍ଦ ବଚନରେ କୃଷ୍ଣଭକ୍ତିର ନାନାରୂପ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଗଜପତିଙ୍କୁ ପରିଚ୍ଛା କଲେ ।

ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ଅଚି ସୁମୟର ବଣୀବାଦନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ସଞ୍ଚିଦା ବଣୀ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଆଏ । ଗଜପତିଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ରସିକାନନ୍ଦ ବଣୀବାଦନ କରିଲେ ସମସ୍ତେ ବଣୀର ଅୟୁଷ ମ୍ୟାର ସନ ଶ୍ରବଣ କରି ବିମୋହିତ ହେଲେ । ଶାକୁଷଳର ଶାକରକମଳସ୍ତ୍ର ମୁରିଲୁ କି ଉନ୍ନାଦିକାରୀ ହୋଇ ନ ସ୍ଵରି; ଏହି ବଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି ଏହି ଭବ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ରହିଥିଲେ । ତପ୍ତରେ ରସିକାନନ୍ଦ ଗଜପତିଙ୍କୁ ଜୀବ ହିସା ନ କରିବାର ଭିଷା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପ୍ରତାନ କଲେ ।

ଶାକୁଷଳେଉମରେ ଶାକରନାଥକୁ ଦର୍ଶନ କରି ରସିକାନନ୍ଦ ଫେରିବା କାଳରେ କାଣ୍ଠପୁର ଅଚିମ କରି ଏକ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସତି ହେବାରୁ ସେହି ଅରଣ୍ୟରେ ରହିବାକୁ ହେଲା । ଅନ୍ୟ ସମେତ ପାଇ ପାମଗ୍ରୀ ସଂଗେଥୁଲେଫେ ଶୁଭିଲ ସଙ୍ଗରେ ନ ସ୍ଵିଲ । ତେଣୁ ପ୍ରଭୁ ଓ ସହରରୁଦ୍ଧ ସକଳେ ଅନାହାରରେ ଶାସ୍ତର କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରସିକାନନ୍ଦ ଶିଖ୍ୟ ଗୋପାଳ ଦାସ (ଗଜପତି) ଶୁଭୁପଦ ଦର୍ଶନାଭିଳାଷୀ ହୋଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏହିଥିଲେ ।

ଶୁଭୁଦବକ ୧୯ ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଅରଣ୍ୟରେ ଶୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସେ ତତ୍ତ୍ଵଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବେଗରେ ଯାଇ ଏକ ଗମରୁ କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧ ଦ୍ଵାରା ଶୁଦ୍ଧ ପୁନର୍ବାର ଶୁଭୁଦବକ ଶୋଇଥିବା ବନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହେଲେ । ଗଜପତି ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ଗରଣରେ ପ୍ରାଣମାନରେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସକଳେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଏକ ମନ୍ଦିର ଦେଖି ବନ୍ୟଗଜ ପାଲରେ ପଡ଼ିଲୁ ଭବ ଦୟା ହୋଇ କୃଷ୍ଣ ସୁରଣ କଲେ । ସରେ ଦେଖିଲେ ସେ ଅନ୍ୟ ଗଜ ନହେ । ଗଜପତି ଗୋପାଳ ଦାସ ତଣ୍ଡୁଳ ଶୁଣିର ଧର ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହୋଇ ଅଛି । ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଏହା ଦେଖି ଦୟା ହେଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ତଣ୍ଡୁଳ ଦେଖି ବୈଷ୍ଣବଗଣଙ୍କୁ ପାଇ କରିବାକୁ ଅଦେଶ ଦେଲେ । ପାକାନ୍ତେ ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଭ୍ରମନ କରିଲେ ଗୋପାଳ ଦାସ ଦୂରରେ ରହି ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ ପୂର୍ବକ ପରିଷମା କରିବାକୁ ଲାଗେଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ନିଜଶିଖ୍ୟ ଗୋପାଳ ଦାସର ଶ୍ରୀଦୁଶ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରାଚି ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଶକୁ ତାଙ୍କ ତାହାର ମସ୍ତକରେ ହାତ ଦେଇ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଏବଂ କହିଲେ ଗୋପାଳ ଦାସ ତୁମେ ଏହିରୁପ ସାଧୁ-ପେବାରେ ବ୍ରାହ୍ମ ହୋଇ ଶାର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କରି ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୈଷ୍ଣବକର ସେବା କର । ସେହିଦିନ ଗୋପାଳ ଦାସ ପାର୍ଥମାନ ଭ୍ରମଣ କରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ସାଧୁ ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ଓ ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣ କରୁଥିଲେ ।

(ମମଣି)

ଶ୍ରୀ ଗାବଗବତର ଦାସ ।

ଅଳକା-ସୁନ୍ଦରୀ ।

(ଅଳକାଦିତ ।)

ପ୍ରଥମ ପଥିତ ।

“ରଖାକର ! ରଖାକର !” ରମଣୀର ଅର୍ତ୍ତକଣ୍ଠର ଅଜୟ ଗଢ଼ର ଉପଚ୍ୟକାରେ ପ୍ରତିଧ୍ୟନିତ ହେଲା, ପଦତର ବନ୍ଧୁରେ କନ୍ଦରେ କନ୍ଦରେ ସେହି ବିଳାପ ସର ପ୍ରତିଧ୍ୟନିତ ହେଲା ! ଉପର୍ତ୍ତନାର୍କା ମାର୍ଗରେ କାହିଁ ଦୂରରେ ଜଣେ ଶାନ୍ତ, କ୍ଲାନ୍ତ ଓ ତୃଷ୍ଣାର ବୈକିଳ ସୁରୁଷ ନିର୍ଭର ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଅଞ୍ଜିତରେ ଜଳ ପାନ କରିବାକୁ ଉତ୍ସମେଗ କରୁଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ବିପଦ-ଗ୍ରୟା ରମଣୀର କାତର କଣ୍ଠଧନ ତାହାକ କର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲା, ତାହାକର ଅର୍ଦ୍ଧ ତୃଷ୍ଣା ନିବାରଣ କରିବାକୁ ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ନିକଟରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶୁଷ୍କ ବୃକ୍ଷ ଶାଖାରେ କନ୍ଦା ହୋଇଥିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧ ସମେଧନ କରି ଶୈଖିକ ସୁରୁଷ କହିଲେ,

ତ

ଶୁଭୁଦବକ ୧୯ ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଅରଣ୍ୟରେ ଶୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସେ ତତ୍ତ୍ଵଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବେଗରେ ଯାଇ ଏକ ଗମରୁ କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧ ଦ୍ଵାରା ଶୁଦ୍ଧ ପୁନର୍ବାର ଶୁଭୁଦବକ ଶୋଇଥିବା ବନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହେଲେ । ଗଜପତି ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ଗରଣରେ ପ୍ରାଣମାନରେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସକଳେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଏକ ମନ୍ଦିର ଦେଖି ବନ୍ୟଗଜ ପାଲରେ ପଡ଼ିଲୁ ଭବ ଦୟା ହୋଇ କୃଷ୍ଣ ସୁରଣ କଲେ । ସରେ ଦେଖିଲେ ସେ ଅନ୍ୟ ଗଜ ନହେ । ଗଜପତି ଗୋପାଳ ଦାସ ତଣ୍ଡୁଳ ଶୁଣିର ଧର ଧୀର ଉପର୍ଯ୍ୟତ ହୋଇ ଅଛି । ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଏହା ଦେଖି ଦୟା ହେଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ତଣ୍ଡୁଳ ଦେଖି ବୈଷ୍ଣବଗଣଙ୍କୁ ପାଇ କରିବାକୁ ଅଦେଶ ଦେଲେ । ପାକାନ୍ତେ ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଭ୍ରମନ କରିଲେ ଗୋପାଳ ଦାସ ଦୂରରେ ରହି ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ ପୂର୍ବକ ପରିଷମା କରିବାକୁ ଲାଗେଲେ । ରସିକାନନ୍ଦ ନିଜଶିଖ୍ୟ ଗୋପାଳ ଦାସର ଶ୍ରୀଦୁଶ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରାଚି ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଶକୁ ତାହାର ମସ୍ତକରେ ହାତ ଦେଇ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଏବଂ କହିଲେ ଗୋପାଳ ଦାସ ତୁମେ ଏହିରୁପ ସାଧୁ-ପେବାରେ ବ୍ରାହ୍ମ ହୋଇ ଶାର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କରି ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୈଷ୍ଣବକର ସେବା କର । ସେହିଦିନ ଗୋପାଳ ଦାସ ପାର୍ଥମାନ ଭ୍ରମଣ କରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ସାଧୁ ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ଓ ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣ କରୁଥିଲେ ।

ଉଦ୍‌ଭବ କଲା, “ଷମା କରନ୍ତୁ, ମୁଁ ଅଜ୍ଞାବାସ୍ତ୍ର ଛୁଟ୍ୟ, ମୋର କିଛି ଅଗ୍ରଧ ନାହିଁ !”

“ତୋର ପ୍ରଭୁ କେଉଁ ଠାରେ ?”

“ସେ ବାହୁକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ଦେଶଣ କରିବାକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି” ।

ଏ ଉନ୍ନି ବାହନ କାହାର ? ବାହକ କେଉଁ ଠାରେ ?

ବାହକମାନେ ପ୍ରାଣରୂପେ ପଳାୟନ କରିଅଛନ୍ତି, ଏହି ଶିବକା ଏହି ଯୁବତର, ଦେବ୍ୟଦର୍ଶନ କର ଏମାନେ ଏହି ପଥରେ ଫେରି ଆୟୁଷଲେ, ମୋର ପ୍ରଭୁ ବାହକମାନଙ୍କୁ ମାର ଚଢ଼ିଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।

“ତୁ କଣ ସଜ୍ଜିତ ?”

“ହଁ, ମୁଁ ବନ୍ଦେଲି !”

ବନ୍ଦେଲମାନେ ଘରପୁତ ବଶର କଳକ, ଏହି ରମଣୀର ପରିଚୟ ଜାଣିଅଛୁ କି ? “ନା”

ସତ୍ୟ କହ କୁହୁର ! ନ କହିଲେ—

“ରାଶିରକ ନାମରେ ଶାଶ୍ଵତ କର କହିଅଛି, କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ” !

ଏ ରମଣୀଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣନ କିଏ କଲା ?

ସେ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଯୁବକ ରମଣୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କଲେ । ରମଣୀ ରହୁରେ ଅଶ୍ଵତ୍ତ ଏହିପରି କଷ୍ଟ ଥିଲେ—ଯୁବକ ଅଭ୍ୟ ପ୍ରହାନ କର କହିଲେ, “ଅଶ୍ଵ ନିରାପଦ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତୁ, ଶୁଭ ଅଧିକି । ମୁଁ ଅକବର ବାଦସ ହକ ସେନାନୀ ଜ୍ୟୋତିଃପତି ! ମୋରମାନେ ନୃତ୍ୟ କରସ୍ତବା ରଜ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରଥାନ ସୈନିକ” ।

ରମଣୀ ଚମକି ଉଠିଲେ, ଜ୍ୟୋତିଃପତି ! ଜ୍ୟୋତିଃପତି ! ଏହିକି ଜ୍ୟୋତିଃପତି ! ବାହାର ହୃଦୟ ଭୟ ଏହିକିର୍ତ୍ତରେ ଅନନ୍ତର କୀତାଭୂମି ହୋଇ ଉଠିଲା, ପରିଚୟ ଦେବାର ଯୁକ୍ତିମୁକ୍ତ ନୁହେଁ ମନେ ଭାବ କରିଲେ “ହେ ଶାର ପୁଣ୍ୟ ! ଅଶ୍ଵକ ପାଶରେ ମୁଁ ତିର କୃତଙ୍କ, ଅଶ୍ଵ ଧରିବୁ ଏବଂ ଜୀବନକୁ ରଖା କରିଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପରିଚୟରେ ବାଧା ଥାଏ । ମୋତେ ଏହି ପଥକ ପଥରୁ ବାହାର କର ଦିଅନ୍ତୁ । ତିକଟରେ ଗ୍ରାମ ଅଛି ସବାର ମନ୍ଦିର ପାଇବା ସମ୍ଭବ ।

“ସେହିପକାର ହେଉ” ।

ଏବକ ଏତେଯେ ଯାଏ ରମଣୀର ଅତୁଳ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ପାଶରେ ଅସ୍ତର ହୋଇ ବାହାରକ କିଥା ଶୁଣୁଥିଲେ । ଏକି ଅନାର ଦେଖିଲେ ଯେ—ସେହି ନିରାପଦ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଦେଖିଲୁନ କରିଅଛି । ସେତେବେଳେ ସେ ତୁମେ ଯୋଗୁ ଦେଖିଲେ ଯେ ଅନନ୍ତର କଲାପୁରୀ ରମଣଙ୍କ ଉପରଭଗରୁ ଗର୍ବରଭାବେ ଚଳିଲୁ ଅସ୍ତର । ସେହି ଉପରଭଗର ଶ୍ୟାମଳ ଭାବ ଅନୁହିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ତମେରମୟ ଅବରଶ ବାହାର ଉପରେ ପଢ଼ିବ ହେଲା । ସେ ପଥରୁ ସରରେ କହିଲେ “ଘରର ! ମନେ ଜଣା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ ଏହି ନନ ପଥରେ ଗୁରୁବାକୁ ତୁମ୍ଭର କେବେଳ କଷ୍ଟ ହେବ । ମୋର ହସ୍ତ ଧରଣ କର, ନିକଟରେ ଯୋଟକ ବନ୍ଦନ ହୋଇଅଛି—ଅନ୍ୟ ସମୟ ହେଲେ ଅପରିବତ ଯୁବକର ଦସ୍ତ କରିବାକୁ ରମଣୀ ନୀବିବ ହୋଇ ନ ଆନ୍ତେ—

ପ୍ରକାରରେ ଉପରଭଗରୁ ବହୁଚିତ ହେବେ ! ରମଣୀ ଦେଖି ଘରର ବାଣାନିନିତ ସୁରରେ କହିଲେ “ଗୁରୁ ! ଶାତ୍ର ବାହାର ଯିବା, ସେମାନେ ଦଳରେ ଅଥକ, ଆହୁର ଅତ୍ୟାମ୍ଭାବ କର ପାରନ୍ତି ।” ହାୟ ! ହାୟ ! ସେହି ଗୁପ୍ତବନ୍ଦ୍ୟାଧିକର ହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ଉଛା ହେବ । ସେହି ସବକ କମଳର ନିଷଳକ ମୁଖମ୍ବଳ, ସେହି ସୁନ୍ଦର କଷ୍ଟ—ସେହି ମନ୍ଦର ଶବମୟ କଟାଇର ଫିତ୍ତା ନେବା, ଅକର୍ଷ ବସ୍ତୀଶ୍ଵର ଚଷକ ତମ୍ଭୁ, ସେହି ଅବେଣାଲମ୍ବନ ଭୁଲିବ କେବରାଣି, ସେହି ସୁତୋଳ ସୁନ୍ଦର ବାହୁ, ସେ କାତିଦୟର, ନାଶର ଦେହସ୍ତ୍ର ଅହା ! ଦେଖିଲେ ତରକ ଲକ ପଢ଼େ ନାହିଁ, ଥରେ ଦର୍ଶନ କଲେ ପୁଣି ଦେଖିବାକୁ ଉଛା ହେବ ।

ବାପନ୍ତ ସମୀର ଚମ୍ପିତ, ଅର୍ଦ୍ଧବିକଶିତା ଗୋଲପର ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଦେଖିଅଛ କି ? ହେମନ୍ତ ଶିଶିରସ୍ଵାତ ସେପାଳକର ଗୌରକାନ୍ତର ମନୋହର ଶୋଭା ଶକ୍ତି ସହିତ ଦେଖିଅଛ କି ? କୃଷ୍ଣମେଘପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକାଶମନ୍ୟଳରେ ସୌଦାମିନୀର ଜାହିଁ ରୂପ ଜ୍ୟୋତିଃପତି କେବେହେ ଦର୍ଶନ କରିଅଛ କି ? ଏ ସବୁ ଦର୍ଶନ କରି ତୁମ୍ଭର ମନ ମୋହତ ନ ହେଲେ ନ ହୋଇ ପାରେ । ମାତ୍ର ଏହି ରମଣୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ବିଧାତାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ସୌନ୍ଦର୍ୟ ମାଧୁରୀର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତୁମ୍ଭକୁ ଉତ୍ତାନ୍ତ ଚିତ୍ତ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ହେବାକୁ ହେବ ।

ଜଣା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ—ସେହି ଯୁବକ ସୈନିକ ଏହି ଅପୂର୍ବ୍ୟଧରୀ ମନୋମୋହନର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଟାଇର ଅବ୍ୟଥ ସନ୍ଧାନରେ ପଡ଼ିଥିଲେ କି ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠ୍ୟ କହିଗାରେ, ଯୋକୁ ପୁଷ୍ପକ ପ୍ରେମଗ୍ରୂପ୍ତବିଜ୍ଞିତ ଦୃଦୟ କେ ଜାଣି କାହିଁକି ଦକ୍ଷ ଦକ୍ଷ କର ଉଠିଥିଲୁ । ତାହାକ ମନ୍ଦରେ ଏବେ କୁଳୀ ସମୟରେ ସୁନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ରହେଇଲା ଦେଖା ଦେବାଥିଲା । କିଷକର ଦୂରେ ସେ ଏକୋତ ଭବତରେ ଏହି ରମଣୀ ସହିତ ବାକ୍ୟାଲାପ କରୁଥିଲେ ତୁମ୍ଭୁ ଏବେ ପ୍ରାୟ ସବୁ କଥାରେ ଗୋଟିଏ ସତ୍ତ୍ୱ ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଲିଲା । ସେହି ଯୋକୁ ପୁଷ୍ପ ଦେଖିଲେ ଯେ ଅନନ୍ତର କଲାପୁରୀ ରମଣଙ୍କ ଉପରଭଗରୁ ଗର୍ବରଭାବେ ଚଳିଲୁ ଅସ୍ତର । ସେହି ଉପରଭଗର ଶ୍ୟାମଳ ଭାବ ଅନୁହିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ତମେରମୟ ଅବରଶ ତାହାର ଉପରେ ପଢ଼ିବ ହେଲା । ସେ ପଥରୁ ସରରେ କହିଲେ “ଘରର ! ମନେ ଜଣା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ ଏହି ନନ ପଥରେ ଗୁରୁବାକୁ ତୁମ୍ଭର କେବେଳ କଷ୍ଟ ହେବ । ମୋର ହସ୍ତ ଧରଣ କର, ନିକଟରେ ଯୋଟକ ବନ୍ଦନ ହୋଇଅଛି—ଅନ୍ୟ ସମୟ ହେଲେ ଅପରିବତ ଯୁବକର ଦସ୍ତ କରିବାକୁ ରମଣୀ ନୀବିବ ହୋଇ ନ ଆନ୍ତେ—

କିନ୍ତୁ ଏବେ ନୁହୁଣ୍ଡ ଅଚାନ୍ଦାଥ ଅନ୍ଧକାର ଖୋଲ
ଆନୁଅଛି—ହରଣକୁ ପରିଷ୍ଠ ପାଦ ଶ୍ଵଳନ ହେବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ।
ଅଗ୍ରତ୍ୟା ରମ୍ଭା ସୁରକ୍ଷକ ହସ୍ତ ପ୍ରହଶ କଲେ । ଦୁଇଁ
ସାବଧାନରେ ଅଗ୍ରସର ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସୁଦୃଢ଼,
ନାନ ଦିଧ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ବୃଦ୍ଧ ଉପଳଖ୍ଯରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଦୁଇ
ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଦଙ୍କତ ପ୍ରାତିର, ତାହାର ଉପରିବ୍ରଗରେ ଓ ତଳେ
ଏଣ ତେଣେ ସାନ ବଡ଼, ଦାର୍ଢ ଓ ଖର ଶର ଶତ ଶାଖାମଳ
ପଚାକ୍ରାନ୍ତର ବୃକ୍ଷଶିଖ ଦଶାୟମନ । ଅନ୍ଧକାର ମାର୍ଗ, ମୁହିଯାଶୁ
ନିର୍ଜନକାରୀ, ଅନ୍ଧକାର ଆକାଶରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
ନିଷତ ଦୁଷ୍ଟିଗୋତର ହେଉଥିଲେ ;—

ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ର ଅଠ, ଦଶଜଣ ଲୋକ ଏକ ରକ୍ତରୁ ବାହାର
ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ପଥ ରୈଥ କଲେ । ପେନ୍ଦଣି ଅଠ ଦଶଜଣ
ମନ୍ତ୍ରକୋଷ ଶାଶ୍ଵତ ତରବାର ତାହାକ ରତ୍ନପାଣେ
ସେହି ଦନ୍ତ ଅନ୍ଧକାରରେ ହକମକ କର ଉଠିଲା ! ବଜୁଡ଼ି
ଏକା ! ସେଥିରେ ପୁଣି ସହୟାନ ଶୀ ସଙ୍ଗରେ,
ଅନ୍ଧକାରରେ ରୁହାୟ ଲୋକ ମିଶ ତାହାକୁ ଅନ୍ଧମଣ
ରିଅଛନ୍ତି । ମୁକଖୀ ପଶ୍ଚାତରେ ରଖି, ବିପଦଭଞ୍ଜନକୁ
ସୁରଣ କର ମୁବକ ତରବାର ହସ୍ତରେ ଥାରକାରକଃ
ସମ୍ମରେ ନିର୍ବୟରେ ଦଶାୟମାନ ହେଲେ । ଅନ୍ଧମଣକାର
ମାନେ ଏହ ସମ୍ମରେ “ଆଜ୍ଞା” ବୋଲି ମୋଳ କରଇଠିଲେ ।
ମୁବକ ଦେଖିଲେ ତାହାକ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଘପିଷ୍ଠ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।
ସେ ପଳାଇ ଯାଇ ଏହ ଅନର୍ଥ ଦଶାର ଅଛି । ଯୋକୁ ପୁରୁଷ
ଅଣି ପ୍ରହାର କର ପ୍ରାଣେ ସେହି ନରଧମର ମୁଣ୍ଡକ ସନ୍ଧର୍ଯ୍ୟତ
କଲେ । ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ର ଅର ସମସ୍ତେ ଏକା ହୋଇ ତାକ
ଉପରେ, ପଡ଼ିଲେ ! ଦେବାୟର ସମରରେ କୁମାର
କାର୍ତ୍ତିକେସ୍ତକ ନ୍ୟାୟ ସେହି ଯୋକୁ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ବାବିଷମ
ସହକାରେ ତରବାର ମୁଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହାୟ !
କିନ୍ତୁ ଏକା ମୁବକ ସେତେବେଳେ ଏହୁପ ତିପନାବୟାରେ
ଅଛନ୍ତି, ତେତେବେଳେ ଉପତ୍ୟକାରେ ଅର ଗୋଟିଏ
ଦଟଣ ଦିନିର୍ଦ୍ଦିଲ । ଯାନ୍ତ୍ରାତ ପେନିକ ପୁଷ୍ଟ ସଙ୍ଗେ ନେଇ
ଜଣେ ବାପପୁରୁଷ ସେହି ଅଧିତ୍ୟକାରୁ ଅବରେହଣ କରୁଥିଲେ ।
ତଳର ସମସ୍ତ ଦଟଣାବଳୀ ତାହାକୁ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ
ଦୁଷ୍ଟିଗୋତର ହେଉଥିଲା । ସେହି ବାପପୁରୁଷ ଗମ୍ଭୀରକଣ୍ଠରେ
ଅଦେଶକଲେ—“ଭୁମିନକ ମଧ୍ୟ କୋତ୍ତ ଦଶା-ଶାପ
ଯାଇ ମୁବକକୁ ରଷ୍ଣାକର” । ସହସା “ଆଜ୍ଞା ହୋ ଅନ୍ଧକର”
ତଥାର ଶବ୍ଦରେ ସେହି ରକ୍ଷିତ ପ୍ରକିଧିକିତ ହେଲା । ମୁବକ
ଭିବାନ୍ତକୁ ମନେ ମନେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଦୁଃମଣ୍ଡିରେ
ତରବାର ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି ଅର ଭୁଲଜଣକୁ ନିହତ କଲେ ।

ଦାତାତ୍ର ଅଧିକ ପଞ୍ଜୀକ ମୋଗଲ ସେନ୍ୟ ଦେଖି
ଆନ୍ଧମଣକାରିମାନେ ପକାୟନ କଲେ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ
ପଥ ରୁକ୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଉପତ୍ୟକା ଶୋଣିତରେ
ରଙ୍ଗିତ କର କେତେ ଅନ୍ଧମଣକାରିମାନେ ଜଳାୟନ କଲେ ।

ଏକ ବାରେବେଳେ ବୌମ୍ୟମୁଣ୍ଡିପୁରୁଷ ଅଗମ କରି
ଦଶାୟମାନ । ଗମ୍ଭୀରକଣ୍ଠର ଆଦେଶ କଲେ “ସେନ୍ୟରଣ !
ଶାନ୍ତ ହୁଅ, ଆର ରକ୍ତପାତରର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ, ମୁହୁରକ
ମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧ କର ।”

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟତ୍ତ୍ଵ ଏଥୁପ୍ରମ୍ବେ ସୁନ୍ଦରେଗରେ ଶୁଭ୍ୱର
ଆଦାତ ପାଇଥିଲେ, ସବୁ ଶୋଣିତ ସ୍ଵାବନ୍ଦ ତାହାକିମ
ଶଶର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳସ୍ତନ ହୋଇଥିଲା— ସେହି ଅଗନ୍ତୁକ
ବାର ସେହି କଷ୍ଟପାନ ଉଭୟାମ୍ବଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦନ କଲେ—
ପ୍ରସେହ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ “ଜ୍ୟୋତିଷ, ଆଦାତ କ ଶୁଭ୍ୱର
ହୋଇଥିଲା ? ତୁମ୍ଭୁ ଏକାକୀ ପଠାଇ ମୁଁ ନିଷ୍ଠିନ୍ତ ନଥିଲା—
ତୁମ୍ଭର ଅସ୍ତ୍ର ଦେଖି ପଥର ନିର୍ଦର୍ଶନ ପାଇଥିଲା । ଏହ ସମୟରେ
ମୁଁ ନ ଅସ୍ତ୍ରରେ ତୁମ୍ଭକୁ ଅନି ଦରାଇଥାନ୍ତି” । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟତ୍ତ୍ଵ
କୃତକ୍ଷାପୁଣ୍ୟକରିତରେ କହିଲେ ଅଙ୍ଗ ଦିନ । ଇଶ୍ଵର ଅପଶମକ
ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ, ଅପଶମ କରନ୍ତୁ କେବେହେ ପାଶୋର
ପାରିବ ନାହିଁ । ସେହି ଅଗନ୍ତୁକ ପୁଷ୍ଟ ଏତେଷଣାଏ
ବୃଷାନ୍ତରାତ୍ରକର୍ତ୍ତା ସେହି ଶୋଭାକୀୟ ଦେଖି ନଥିଲା,
ଏବେ ତାଙ୍କାଥିବେ ଦୁଷ୍ଟ ପଡ଼ିଗଲା, ପ୍ରେହସର ପ୍ରଶ୍ନକଲେ
“ଜ୍ୟୋତିଷ ! କିଏ ଏହ ଶୋଭାକୀୟ ?”

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟତ୍ତ୍ଵ ସମସ୍ତ ଘଟଣା କହିଲେ । ନବାରତ ପୁରୁଷ
ଜଣେ ହନ୍ତୁ ସେନାମଙ୍କୁ ଆଦେଶ କଲେ— “ସେନାପତିଙ୍କୁ
ଏହ ଏହ ରମଣୀଙ୍କୁ ସଲ୍ୟାଣୀଙ୍କୁ କୁଟୀରକୁ ନେଇ ଯାଅ । ମୁଁ
ଦଶାତରେ ଅସୁଅଛି,” ସମସ୍ତେ ସମ୍ମରେ ଅବନତ ହେଲେ ।
ଏହ ଆଦେଶକାରୀ ଅର କେହି ନୁହନ୍ତି, ସ୍ଵପ୍ନ ଅନ୍ଧକର
ବାଦପାଦ ।

ଦିନ୍ୟ ପଥରେ ।

ପ୍ରେଷଣ୍ୟାରେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟତ୍ତ୍ଵ ଶିର୍ମ କରୁଥିଲା,
ତାହାକପାର୍ଶ୍ଵରେ ସେ ଅନିନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବିଧିଅଛନ୍ତି । ସୁନ୍ଦର
ଏକଦୁଷ୍ଟିରେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟତ୍ତ୍ଵ ସନ୍ଧର୍ଯ୍ୟକାରୀ ମଳନ ମୁଖଅଛେ
ଦୁଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିଲା, ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାହାକ କଷ ସ୍ଥାନରେ
କୁଣ୍ଡବର୍ଷ ପ୍ରଳୟ ଲଗାଇଥିଲା—

ସେହି ନିର୍ଜନ ଗୁହା—ଅଚ ନିର୍ଜନ, ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ କେବଳ
ପାର୍ଶ୍ଵୀପର ଉପରିଷ୍ଠ ସୁନ୍ଦର ସମୟ ଶବ୍ଦରିତ ଅଭିକାର
ଶବ୍ଦରିତ କରିବାରେ ପ୍ରେବନ୍ଦିଶ କରୁଥିଲା—ସେହି ମନୋମେହନ
ଶୋଭାକୀୟ ତନ୍ଦୟ ତନ୍ଦୟ ରେଗରେ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦ୍ୟାରେ ନିର୍ବ୍ୟ

ଅପରହେତୁ ଜଟାକୁଟସମନ୍ଦିତ ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଥିପି ଗୁହା ମଧ୍ୟରେ ତୁବେଶେ କର—ଧୀର ଗୁରୀର ସରରେ ପଣ୍ଡି କଲେ “ମା ! ଜ୍ୟୋତିଷେହ କିମର ଅଛନ୍ତି” ଯୁଦ୍ଧ ରୋଗୀର ଶନ୍ୟା ପାଣ୍ଡିରୁ ଫଳିଏ ଦୃଶ୍ୟ ବସିଲେ ଏବଂ ଧୀରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ “ଦେଖ ! ରୈଟିକ ଅବସ୍ଥା ଦୂଷାପେଣ ଅନେକ ଭଲ । ଅନୁଷ୍ଠାନ ପୂର୍ବ ଚେରୁଥିଲେ, ଏବେ ନିଦ୍ରା ଯାଉ ଅଛନ୍ତି—ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଙ୍କ ସେହି ଶୈତାନ ଶୁଣୁ ଆବୃତ ଓ କୁଞ୍ଚତମନୁମନ୍ତ୍ରନାରେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା—ସେ ଉତ୍ସାହିତୀ କଣ୍ଠରେ ଏଷତୁମେ କହିଲେ “ଉଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଜ୍ୟୋତିଷେହ ଏଥର ରକ୍ଷା ହେଲେ, ତ୍ରଣ୍ୟ ଧରିଲା” ସନ୍ଧ୍ୟାସୀରୁ କିମନ୍ତିରୁ ଅଳକା ଶନ୍ୟାଶୀୟିତ ହୋଇ ତାହାଙ୍କ ଜୀବନ ରକ୍ଷାକାର ସଜ୍ଜପୁତ୍ରର ଅତେ ଦୁଷ୍ଟିପାତ କଲେ, ଶତ ଶତ ଥର ଦେଖିଲେ ସୁତା ତାହାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଥଣ୍ଡାରୁଣ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ଥରେ ଦେଖିଲେହେଁ ନିରିଷ ମଧ୍ୟରେ ପଲକ ନ ପଡ଼ୁଣୁ ଅରଥରେ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ହେଉଅଛ—ଅଳକା ଚିନ୍ତାରୁଣ୍ଟ ହେଲେ—ଯେମ୍ବୁ କୁମାର ଜୟୁନ୍ତ ଦେବାୟର ମୁଦରେ ତୁଳାନ୍ତ ହୋଇ ଏହ ନିର୍ଜନ ଗୁହାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଅଛନ୍ତି । ରଜପୁଣୀ ମନେ ମନେ ଦୂରବାକୁ ଲାଗିଲେ “ଉଗବାନ ! କାହିଁକି ଏ ଦଶ୍ୱରେ ପକାଉଲେ, କାହିଁକି ଏ ରୂପାଗ୍ନିରେ ଖାସ ଦେଲା ! କାହିଁକି ଏହ ଅନଭ୍ୱବ ନ ଥିଲା ସଂଶୋଧନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଏ ମୋର ଦୁଷ୍ଟି ସମ୍ମାନରେ ଉପରେ ଉପରେ ହେଲେ ! ଯାହାଙ୍କୁ ପାଇଯାଇବ ନାହିଁ, ପାଇବାର ଥଣ୍ଡା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ତାହାଙ୍କଠାରେ ଏହ ଉନ୍ନତିର କାହିଁକି ? ତୌହାନ୍ ଏହ ଚନ୍ଦେଲ ଉଚିତାଦ୍ୱାରା ଉଚିତାଦ୍ୱାରା ଏହ ସାରଶେଷ ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ପ୍ରଥାନ ଶବ୍ଦ । ସେ ଏକା ଏମାନଙ୍କର ସବସ୍ତୁ ଦରଶ କରିଅଛନ୍ତି ! ତାହାଙ୍କ ଅତ୍ୟାରରେ ଜ୍ୟୋତିଷେହ ବାଦସାଙ୍କ ସେନାତତ୍ତ୍ଵ ସୀକାର କରିଅଛନ୍ତି, ଜ୍ୟୋତିଷେହ ମୋର ହୋଇ ପାରିବେ କିନ୍ତୁ ତା ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ମୋତେ ସମୟର କରିବେ କି ?

ରଜକୁମାର ଅଳକାଙ୍କ ଚିନ୍ତାପ୍ରେସରେ ବାଧା ପଡ଼ିଲା । ଶନ୍ୟାଶୀୟିତ ରଜକୁମାର ଥରେ ନେନ୍ଦର ଉନ୍ନାଳିନ କଲେ, ସେଥିରଗୁରୁ ଧୀରେ କହିଲେ “କେବଳାରେ ମୁଁ ଅଛି, କିଏ ତୁମେ ଦେବାକା” ଅଳକା ଅତ ବସଦ୍ଵାସ୍ଥା ହେଲେ ଲଜ୍ଜା ଥିଲା ତାହାଙ୍କ କଣ୍ଠ ରୂପ ଧରିଲା—ଲଜ୍ଜିତ ହେବା ସୂର୍ଯ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟାହିଙ୍କ ଥଦେଶ ସେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କଠାରେ ଲଜ୍ଜା କଥା ? ଅଳକା କୋମଳ ଅଥର କମ୍ପିଟିକଣ୍ଟରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ “ଅପଣ ଚିନ୍ତାକରନ୍ତୁ ନା, ନିରାପଦ ଚାନ୍ଦରେ ଅଛନ୍ତି” ।

“କେବଳ କିଏ ? କାହିଁକି ମୋତୁର ସେବା କରୁଅଛନ୍ତି ?

ମୁଁ ଅପଣଙ୍କ ଅଶ୍ୱ ଦେବା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳାହୁକା, ଅପଣଙ୍କ ସେବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି—କିଏ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ?

ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ—

ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ—କିଏ ସେ ?

ମହାପୁରୁଷ —

ତାହା ମୁଁ ଜାଗେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏଠାକୁ କରୁଗେ ଅପିଲି ?

ଅଳକା ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଦେଲେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ସମସ୍ତ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଉଚ୍ଛିତ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ବାଦସା କେବଳାରେ ?” ସେ ଅପଣଙ୍କର ସେବାର ସମସ୍ତ ବିଜ୍ଞାବସ୍ତୁ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଅପଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଯାନ ବାହନ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି; ଅବେଳ୍ୟ ହେଲେ ଅପଣ ମଧ୍ୟ ଯିବେ ।

“ସୁନ୍ଦର ! ଏହ ବିପଦରୁ ମୋହର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଅଛ, ତୁମ ନିକଟରେ କରୁଗେ ମୁଁ କୃତକତା ଲଜ୍ଜାରବି” ! ଅଳକା ଏଥର ଲଜ୍ଜିତା ହେଲେ, ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ “ଆପଣ ପ୍ରଥମେ ମୋହର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି, ଏ ଶୁଭ ଜୀବନୋପରେ ଅପଣଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକତା” । ଅଛି ବାକ୍ୟ ପ୍ରତିକରିତ ହେଲା ନାହିଁ; ସନ୍ଧ୍ୟାକ୍ୟ ଭାବରେ—ତା ! ତା ! କେବେଳେ କଥା ନ ଭବି, ନ ଜାଣି କହିଦେଲା, କଥା କଲ ! ଜ୍ୟୋତିଷେହ ସିଂହ କରୁଣ କଣ୍ଠରେ ପରୁରିଲେ “ସୁନ୍ଦର ! ତୁମର ପରୁରୁ ଦେବାରେ ବାଧା ଅଛି କ ?”

ଏ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଅଳକାର ଶୁଣୁ ପାଠିବାକୁ ଲାଗିଲା; ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ପିତା ଅଜ ଭକ୍ତି ବେଶରେ ଦେଶ ଦେଶ ଭୂମିକ କରୁଅଛନ୍ତି; ତାହାଙ୍କ ରଜପୁଣୀ ସୁର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହାର ପରିପାତା ଅଧିକରି ଅଧିକ ଦଶ୍ୱର ଦେବାକୁ କରିଅଛନ୍ତି; ଦରଶରୁ ମିଳିବା ଉତ୍ତରରୁ ଅଳକାର କୃତକତା ଅହୁର ଅଧିକ ଦଶ୍ୱର ଦେବାକୁ କରିଅଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ପୂର୍ବ ପରିପାତ ଜାଣନ୍ତି, ସେହି ମହାପୁରୁଷ ଅଳକାର ସମସ୍ତ ଘଟଣା କରୁଅଛନ୍ତି; ଦରଶରୁ ମିଳିବା ଉତ୍ତରରୁ ଅଳକାର କୃତକତା ଅହୁର ଅଧିକ ଦଶ୍ୱର ଦେବାକୁ କରିଅଛନ୍ତି; ଦରଶରୁ ପିତା ଅଧିକରି ଅଧିକ ଦଶ୍ୱର ଦେବାକୁ କରିଅଛନ୍ତି; ସନ୍ଧ୍ୟାକ୍ୟ ଭାବରେ—ତା ! ତା ! କେବେଲେ କଥା ନ ଭବି, ନ ଜାଣି କହିଦେଲା, କଥା କଲ ! ଜ୍ୟୋତିଷେହ ସିଂହ କରୁଣ କଣ୍ଠରେ ପରୁରିଲେ “ସୁନ୍ଦର ! ତାହାର ସନ୍ଧ୍ୟାକ୍ୟ ଭାବରେ—ଯଦି ତାହାର ତୁଳି ତଥା ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ—ଯଦି ସେ ତାହାର ତୁଳିକା ଅଳକାର ଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଶୀତଳ ହୁଅନ୍ତି” ।

ତେବେ ଦୃଦୟ ଦାନ କେବଳ ଚାହାଙ୍କର ପାତା କରିଥିବା ପାତର ପ୍ରାୟସ୍ତେତ୍ର ହେବ । ସଂଜୀଲକ ଚିନ୍ତାମଣି ଦେଖି ଶକ୍ତି ବୁଝିଲେ ସେ ପରିଚୟ ଦେବାରୁ ଚାହାଙ୍କର ଦିଶେଷ ଅଗ୍ରି ଅଛି । ସେ ଅଭି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ନେବି ଦୂରକ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ବନ୍ଦି କରିବା ଦୂରକ୍ତ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ “ବଡ଼ ଚଢ଼ା” । ସୁନ୍ଦରିତ ଉଷ୍ଣମୌର୍ତ୍ତିତ ସରବର ସେ ଅନନ୍ଦ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଅଳକା ଚାହାଙ୍କ ମୁଖରେ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଶକ୍ତି ସେଇନିକ ମନେ ଭବିଲେ ସେ ଦେବଲୋକଠାରୁ ଅସ୍ପର ଅସି ଚାହାଙ୍କ ମୁଖରେ ଅସ୍ପର ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ । ସୁବିଜ ନିନ୍ଦା ଗଲେ ।

ପୃଷ୍ଠା ପରିଚେତ୍ତି ।

“ମା ! ମୁଁ ଭବାନଙ୍କ ଅଦେଶ ପାରଅଛି, ସେ ଯାହା ଜଣାଇ ଅଛନ୍ତି ଚାହା କନ୍ଦାର୍ଥ—ତୁ ମୁଁ ଦୁହକ ମିଳନରେ ସଖ ହେବ ନାହିଁ, ଗତ ସହରେ ଗଣନା କର ଲାଗିଅଛି, ପରି ଦଶ୍ରରେ ଦୟା ଅଛି ।”

ଶୁଦ୍ଧା ବାହାରେ ଏକ ଡମାଳ ବୃଷ୍ଟିଲେ ଦଶ୍ରୀଯମାନ ହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ଅଳକାଙ୍କ ଉପରେକୁ କଥାଗୁଡ଼ିକ କନ୍ଦାର୍ଥରେ ଏବଂ ଅଳକା ମଳିନ୍ତି ଓ ଅବନିତ ବଦନରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଦ୍ଧ ତମାଳ ସଥ ଶିଶ୍ରୀର ଶିଶ୍ରୀର ଏ କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ । ପୁଷ୍ପ ପରିଲେଦରେ ବବୁଚ ଘଟଣା ଭାଣ୍ଡରୁ ଯାଏ, ସାତ ଦିନ ପରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠିତ ଦିଶକୁ ଫେରଗଲେ, ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ଅଳକାର ପିତା ଦୂରିଥିତକୁ ପଦ ଲେଖି ଆଉ ଦୂରଦନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଶ୍ରମରେ ରଖିଲେ । ସେହି ଜ୍ଞାନୁକୂଳ ପଦାର୍ଥୀ ବୁଝିଲେ ସେ ଅଳକା ଓ ଜ୍ୟୋତିଷେହ ଉଭୟଙ୍କ ମନରେ ସଂତୋଷବେଶେ ପ୍ରେମ ପଥାର ହୋଇଅଛି । ସେହି ହେବୁ କ୍ୟାତଃହେ ସଂତୃପ୍ତିରେ ଅଗ୍ରବ୍ୟ ନ ହେବା ଦୂରକ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ତାଙ୍କୁ ଦିଶୀଳଗରକୁ ପଠାଇ ଦେଇବାରେ ଅଛନ୍ତି ।

ଅଳକା ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ ଦିତଃ ! ତେବେ ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ କି ? “ନାହିଁ ମା, ଅବୈଧବ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଖିଅଛି—ତୁ ମୁଁ ଦୁହକ ବର୍ଷାରେ ଅଛନ୍ତାରୁ ବର୍ଷା ଯାଏ ଦେଖା ଶୁଣା ନିଷେହ—ଦେଖା ହେଲେ ବିଦବ ଘଟିବ—ଦେବକ ବାଣୀ କେବେ ମିଥ୍ୟା ହୁଏ ନାହିଁ, ଜାଣ ମା !”

ଦିତଃ ! ତେବେ ଆଉ ସଂଶାରରେ ବୁଲିବ ନାହିଁ, ଅଗଣକ ସେବାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ହୋଇ ଜ୍ଞାନ କଟାଇବ !

ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ସଂଶାର ସଂହତ ମୋର ପର୍ମର୍କ ଅଛୁ, ମୁଁ କେହିଠାକୁ ସିବ କେହିଠାରେ ରହିବ ମୋର ଶ୍ରୀର ନାହିଁ ! ଆଉ କାହିଁକି ମା ମୋର ମୁଣ୍ଡରେ ଭାବ ହେବୁ ?

ଏହି ବାକ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ କଲ୍ପଣା ଅଳକାର ଆଉ ବାକ୍ୟ ପୁରଣ ହେଲା ନାହିଁ ; ମନେ ଭାବିଲେ ସେ ଗୋଟିଏ ବସର କାହିଁବାକୁ କେତେ ବିଳମ୍ବ ହେବ—କାହିଁ କିମ୍ବା ଓ ମାତାଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବ । ପ୍ରେମର ପୁଷ୍ପିତିକାରେ କାଳ କଟାଇବ—କୁଳନ୍ତ ବନ୍ଦି ହୁଦୟରେ ଧର କାଳଟା କଟାଇବ—ଚାହାଙ୍କ ପାଇଲେ ସୁଖୀ ହେବ—ନିର୍ମାଣ ପ୍ରାଣଭ୍ୟାଗ କରିବ ! ପରିଲୋକରେ ତ ଆଉ କେହି ବାଧା ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ! ନିକଟରେ ବାହକମାନେ ସବାର ଧର ବିଷ ସିଥିଲେ । ଅଳକା ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ପଦ ବନନା ବରି ପାଇଲେ ବସିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ଅଶ୍ଵିନୀ କରି କହିଲେ “ମା ! ଭବାନଙ୍କ କୁପାତୁ ତୁମୁଁ ମନସ୍ତ୍ରାମନା ପିତ୍ର ହେବ ।”

ସେତେଷେଯାଏ ଦୁଷ୍ଟିଗୋରର ହେଉଥିଲୁ ତେତେଷେଯାଏ ପକ୍ଷ୍ୟାରୀ ଅଳକାର ଗନ୍ଧବ୍ୟ ପଥ ଆତେ ଦୁଷ୍ଟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ରହିଥିଲେ । ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ମହିତ୍ତି କଣ୍ଠ ଶକ୍ତିଲାକୁ ବିଦାୟ ଦେଉଥାନ୍ତି ! ଆଉ ଦେଖାଗଲୁ ନାହିଁ, ଦୁଷ୍ଟିଥ ବଣ୍ୟ ବିଧରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲୁ, ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ନୟନ ନିର୍ବିତି କରି କୁଟୀରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ଅଶ୍ରମକୁ ଫେର ଅସି ଶୁଦ୍ଧମୁଖେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଡାକିଲେ—“ଅନ୍ତକୁ !” ଘେରିକବସନ୍ତପରହତା ଏକ ସୁବିଜ ଚାହାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅସି ଦଶ୍ରୀଯମାନ ହେଲା, ଘେରିକରେ ସେ ରୂପ ଅନ୍ତର ଉଚ୍ଚିଲ ଦେଖା ଯାଇଅଛି । ସେହି ରୂପବହୁରେ ଶୁଭପାତା ନ ସିଲେହେ ଅନେକ ପୁରୁଷଙ୍କ ତହିଁରେ ହାତ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ଭସ୍ତୁରକ ମାସରେ ଦୁଇକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣିତ ଗଣା ବନ୍ଦ ଅନୁମାନ କର, ଓ ତାହାର ଅନ୍ତରସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟବାହକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର ; ଅନୁତାର ମୁଖ ଅଟେ ନିର୍ବିଶ୍ଵା କଲେ ସେହିରୁପେ ଗୋଟିଏ ଚଞ୍ଚଳ ଭାବ ଦେଖି ପାରିବ । ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ କହିଲେ “କଷେ ! ତୁମୁଁ ତର ସମୟ କର ପାରିଥାଏ କି ?” “ନା ପିତଃ ! ଲକ୍ଷାର ମୁଣ୍ଡ ଶାର ଅପଣକ ପାଖରେ କନ୍ଦାର୍ଥ ସେ ସମୟ କର ପାର ନାହିଁ, ଅଧକନ୍ତୁ ପାରିବ ନାହିଁ, ତାହାର ସମ୍ମାନକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟିର ହେଉଥାନ୍ତି ! ମୋତେ ଅନ୍ତମତ ଦିଅନ୍ତୁ ଅଶ୍ରମଠାରୁ ଚାଲିଯିବ । ଆଉ ଏବଂ ପଦିଷ ଯାନ୍ତି ଏ ଅଭିଗନ୍ଧାରା କହୁଥିବ ନ ହେବ ।”

ସନ୍ଧ୍ୟାରୀ ଏତୁପେ ଭରିବ ଦେବ ବୋଲି ଅଶା କର ନ ସିଲେ, ତାହାଙ୍କ ଦୃଦୟ ରଙ୍ଗରେ ହୋଇ ଉଠିଲା ! ସେଷାବରେ କିମ୍ବାରେ “ପାପିଯୁସି ! ନିଜର ଅତୁଷ୍ଟ ଜାଣି ପାରିଲେ ବୋଧନ୍ତୁ ତିର ଦମନ କର ପାରିବ !” ତେବେ ଅହକାର ଚାହିଁ ହେବ, ଭ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଦୂର ହେବ, ଯେହି ଅନ୍ତର ପରିବାର ହୋଇପାରେ ମୁଁ ଏତେ ଦେଖା କରୁଥାଏ,

ମଧ୍ୟ ହେବ । ଏକପ୍ରାତ୍ର ଭଗୁ କୃଷକାୟ ବନ୍ଦୁର ଗାନ୍ଧି ଶିଳା
ପରେ ବସି ସନ୍ଧିନୀତି ଅନୁଭାବୀ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ
“ଆଜା ! ପ୍ରଥମେ ଜ୍ୟୋତିଷୀଙ୍କ ପରିଚୟ ଦେବ,
ଦୂର୍ଗାଧିଷ୍ଠତ ପ୍ରଦେୟାତପିତ୍ର ମୋର ଶିଖ୍ୟ ; ଏବେ ସେହି ଦୂର୍ଗ
ତନାତ୍ମକ ଗୁରୁରଷିଦକ ଅଧିକରେ ଅଛି । ଗୁରୁରଷିଦ
ଦୀପିକ, ଅତ୍ୟାଗୁଣୀ ଏବଂ ଉତ୍ସମକାଣ୍ଡ ! ମିଶ୍ରବାକିଧ୍ୱାଣ
ଦିଲ୍ଲୀରକୁ କର୍ଣ୍ଣଭାର କର ପ୍ରଦେୟାତପିତ୍ରଙ୍କ ଦସ୍ତରୁ ଦୂର୍ଗ
କାଢି ନେଇ ଅଛି, ଏହ ଅଭ୍ୟାମରେ ସମସ୍ତ ଚ୍ୟାଗ କର
ପ୍ରଦେୟାତପିତ୍ର ନିଶାକାଳରେ ଭକ୍ତାର ବେଶ ଧାରଣକରତ୍ତେ
ଘୁମ ଚ୍ୟାଗ କଲେ । ମୁଁ ସେହି ସମୟରେ ଶାର୍ଥ୍ୟାଶା ଗମନ
କରିଥିଲି “ଶିଦାବଣାର ଶିଳାମୟ ବନ୍ଧରେ ନୌକା ଲାଗି
ପ୍ରଦେୟାତପିତ୍ରଙ୍କ ନୌକା ଜଳମନ୍ତ୍ର ହେଲା । ସେହି ନୌକାରେ
ଗୋଟିଏ ବାଲକ ଓ ଗୋଟିଏ ବାଲିବା ଥିଲେ; ସେହି ବାଲକ
ପ୍ରଦେୟାତପିତ୍ରଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ଘୁମ ଜ୍ୟୋତିଷୀଙ୍କ, ଆଉ ସେହି
ବାଲିକା ତମେ ଅନ୍ଧା ।”

ପ୍ରଦେୟାଚନ୍ଦ୍ରତାରୁ ସେତେବେଳେ ଦୂର୍ଗ ଓ ଜାଗାର
ପ୍ରକିତ ହେଲା ସେହି ସମୟରେ ସେ ଏକ କୁଳ କନ୍ୟାକୁ
ଶୁଦ୍ଧ ଅଣିଥିଲେ, ଏହି ଯୁବତୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶର୍ପପୁଷ୍ଟ
ନାନା କଥା ଉଠିଥିଲା । ନୂତନ ଶାଶୀଙ୍କ ଚରିତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଶ୍ରୀ କଳିଙ୍କ ଗୋଟିଏ ରତ୍ନା ହେଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୂର୍ଗ ଧପତ
ଗ୍ରୀଷ୍ମିତ୍ୱ ପ୍ରଦେୟାଚନ୍ଦ୍ରତା ନାମରେ କଳିଙ୍କ ଉଠିଲା, ଏହି
ଅନ୍ଦବାଦ ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି ପ୍ରଦେୟାଚନ୍ଦ୍ର ତାହାଙ୍କ ପଢୀଙ୍କ
ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଯୋଗ କରି ହତ୍ୟା କଲେ ।

“ଏହା ଉଦ୍‌ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଦେଖୀତିହଙ୍କୁ ଦୂରଦୂଷ୍ମ ସହିଲୁ, ସେ
ବନ୍ଧି ସମୟରେ ସଳାୟନ କଲେ, ଜୀବିତିହର ଉତ୍ସବଧକାରୀ
କାତ ଜାଣି କର ସୁଭା ମାୟାବିଶ୍ଵର ତୁମ୍ହୁ ପରିଚ୍ୟାଗ କର
ଏଇ ନାହାନ୍ତି । ନୌକା ଜଳମର୍ଗ ହେବା ପରେ ଚିନ୍ମାବିଶ୍ଵର
ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ଶିବମନ୍ଦିରର ଜଣେ ସମ୍ବ୍ୟାସୀ ତୁମ୍ଭ ଦୁର୍ବଳ୍କୁ
ଉଦ୍ବାର କଣଥିଲେ, ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ମାଂ ।”

ମୁଁ ସନ୍ଦର୍ଭୀ, ତୁମ୍ଭମାନକୁ ରଖି ଜାଗଣ କରିବ, ଚିନ୍ତୁ
ପ୍ରଦେଶତୁଳେବ ମାୟା ପାଘୋର ପାରିଲି ନାହିଁ, ଅକବର
ବାଦ୍ୟା ଦିନ୍ତିରେ ଥିବାରୁ ପ୍ରାୟ ମତେ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ
ଏତୁଥିଲା, ସେଠାରେ ଜଣେ ମୋହର ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ
ତୁ ଦୁର୍ବଳ ପାଳନ ଭାବ ସାମନ ରଖି ।

ମନେ ଅଛି । ଏକ ବାରୁଣି ପୃଷ୍ଠିମାର ମୁଁ ଧଙ୍ଗୀ ନଗରକୁ
ଦୟାରୁଳି , ଜେବାଟିଏ ସେ ସମୟରେ ବାଦପାତ୍ର ଥିଲାରେ
କୁହାଯାଇଲେ ଏହା ଦେଖି ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଦେଲି,
ତି କୁହାର ମୁଖ୍ୟରୁ ଶୁଣିଲି ଯେ ତୁମମାନଙ୍କ କାଳ୍ୟପ୍ରାଣୀ

ଯୌବନ ପ୍ରୀତିରେଣତ ହେଲା । ମନ୍ଦରେ ଦୁଃଖପୂର୍ବ କାହାଁ ।
ଅନାଦା ! ତୁମ୍ ମାତାଙ୍କ ଅଧିକାର କଥା ଜ୍ଞାନବ ମଧ୍ୟ
ପାପୋର କାହାଁ । ତୁମ୍ ସହିତ ଜ୍ଞାନପୂର୍ବକୁ ବିବାଦ
ହୋଇ ନ ପାରେ ସୁତରଂ ତୁମ୍କୁ ପୁଅରୁ କହି ତିଜର
ଆଶମରେ ଆଶି ରଖିଥିଲି, ତାହା ଉତ୍ସାହୁ ଜ୍ଞାନପୂର୍ବ
ଅନ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଆଶମରେ ତିବ୍ୟତାପୂର୍ବକ ହେଉଥିଲେ । ପୁନଃ
ପୁନଃ ନିଷେଧପ୍ରେସ୍ ସୁରା ତୁମ୍ମେ ଅଳକା ନିତ୍ରିତା ସ୍ଵର୍ଗ
ମମର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ଞାନପୂର୍ବ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ବିରିଥିଲା । ମୋଦର
ଆଜ୍ଞା ଲଦନରେ ତୁମ୍ଭର ପାପ ହେଲାଅଛି, ଏହି ପାପର
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ତିର ଦମ୍ପତ୍ତି, ମନ ପ୍ରିୟ କରିବାକୁ ତନିଦିନ ତୁମ୍ଭକୁ
ନିବାରରେ ରଖିଲି କିନ୍ତୁ ତଥାପି ପାରିଲି ନାହିଁ ।
ଏବେ ନିଜ ଅତ୍ୱିଷ୍ଟ ଭାବ ସାକ୍ଷାତ ହୁଅ, ଜ୍ଞାନପୂର୍ବ ସହିତ
ତୁମ୍ଭର ମୀଳନ କାହିଁକି ଅସମ୍ଭବ ତାହା ଏବେ ବୁଝି ପାଇଲା !
ଜ୍ଞାନପୂର୍ବ ପିତ୍ରମାତ୍ରାପାଦକ ମୁଦ୍ରା ତାହାଙ୍କ ଅଭିଭବକ ମାତ୍ର,
ମୁଁ ନ ଦେଖିଲେ କିମ ଅଜ୍ଞା ତାହାକୁ ଦେଖିବି ? ତାତକୀ
ଦକ୍ଷକା ଚିନ୍ତାର ଅବସର ଦେଲି, କାଲି ପ୍ରାୟତରେ ଫେର
ମୋ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ ହେବି ।” ସେହି ଉତ୍ସାହିତ ପୂର୍ବଗଲେ
ଅନାଦା ଦୀର୍ଘକଣ୍ଠାସ ପରିତ୍ୱାଗ୍ୟବନ୍ଧୁ ମନରୁ ଭାବ ପ୍ରକାଶ
କଲେ । ସୁନ୍ଦର କରେ ଉତ୍ୱନେତେ ଅକାଶକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର
କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ପ୍ରେମାକାଷ୍ଟ୍ର ଦମଳ କରି କପର !
ଯେମନ୍ତେ ଏହି ଅକାଶ୍ତା ନେଇ ମରିବାକୁ ଭାଙ୍ଗା, ହୁଏ ।
ଜୀବତରେ ମୋହର କରି ନାହିଁ, ପ୍ରେମ ଚିନ୍ତା କେବଳ ଅଛି,
ଆଜି ତୁମ୍ଭେ ହୃଦୟବିଶ୍ଵାନ୍ତ ସମାବସରୀ; ଉତ୍ସାହିତ, ପ୍ରେମର
ମନ୍ତ୍ର ତୁମ୍ଭକୁ କଷ କଣା ?” ଅନୁଭାବ କଷରୁ ଅଶ୍ରୁ ହରହର
ହୋଇ ପ୍ରବାହତ ହେବାକୁ ଲାଗେଲା । ଦୁଇଗୁରୁ ବିନ୍ଦୁ ଯେହି
କୃଷ୍ଣକାୟ ପାଶାର ଉପରେ ପଡ଼ିଲା, କିନ୍ତୁ ପାଶାର ଏହିର
ଚରଳକ କି ? ଅନିତା ଦୟାୟମାନ ହୋଇ ଅଛୁର ଗତିର
ଶୁଦ୍ଧା ଆତ୍ମ ଅଗ୍ରପର ହେଲେ, ମନେ ମନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ
“ଯଦି ଗୁଡ଼ବାକୁ ହୁଏ ତେବେ-ଅତି ଥରେ ସେହି ରମଣୀୟ
ରୂପ ଜ୍ଞାନପୂର୍ବ ଦେଖି ପଢ଼ିବାର ଚାହୁଁରେ ଧ୍ୟାନ ପ୍ରବାନ
କର ମରିବ !” “ଏହି ଘଟଣାର ପରଦିବସ ଫେର ସନ୍ଦୟା
ଅନାଦାକୁ ଖୋଜି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।”

ଚକ୍ରପାତ୍ର

ସାନ୍ଧ୍ୟଗନରେ ଶାଷ୍ଟିଏ ଶୀଘରେହତ ଛୁପା ପଡ଼ି
ମେଘ ଉପରେ ମେଘ ଥଳା, କଳା, ପାଠଳ, ଦୁର୍ଗା ଓ ଧୂର
ଇତ୍ୟାଦି କେତେବଣାରେ କେତେ ବୈଚିଧ୍ୟ ଦେଖା�ାଇଅଛି
ତାର ସୀମା ମାତ୍ର । ଅଛି ଘେର ବହୁତ ଜାଳ ଅକାଶର ଏକାଶ

ତିଥାବଣର ନଳ ସହିଲରେ ଚୁଡିଅଛି । ଏହି ସନ୍ଧାର ପ୍ରକୃତ ଦେଖି ପ୍ରେମିକ ମନରେ ନାନା କଳ୍ପନା ଜୀବ ହୋଇଥାରେ । ତିଥାବଣର ବନ୍ଦେ ଭୈଦ କର ପେଉଁ ଶୁଣୁ ଦୂର ଅକାଶରେ ମୟୁକ ଉତ୍ତରେ କରିଅଛି ; ତାହାର ସବେଳାରଗୁରୁରେ ଏକ ଷେଡ଼ଣା ବସି ‘ପ୍ରକୃତର କଣ୍ଠରବର୍ତ୍ତିମାୟ ଦୁଶ୍ୱର ଦେଖିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ମନରେ କି ତିନ୍ତା ଉଦୟରେ ଦେଇଥିଲେ ତାହା କିଏ କହି ପାରେ ? ଯେଉଁ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଶୋଭା ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରାନ୍ତ ଅଗେଥଣ କରିଥିଲେ ଏବେ ଓତଣା ଦିଛାଇ ଶିର୍ମ ପୂର୍ବକ ପାରାର କୁଳା ଶାନ୍ତ କରୁଅଛନ୍ତି । ସେହି ବମଣୀ ଦୁର୍ଗାଧର ଗମ୍ଭୀରିତିହକ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଅଳକା । ଦେବିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଗମନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ପଥରେ ଦସ୍ତଖଟ୍ଟରେ ପଡ଼ି ଅଳକା କରୁଥେ ନିରୁଷ୍ଟତ ଦେଇଥିଲେ ଏ କୁମାର ଜ୍ୟୋତିଷେହ କରୁଥେ ତାହାଙ୍କ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ଏବୁ ସନ୍ଧ୍ୟାମୀଙ୍କ ସତ୍ତରେ ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ଜୀବନ କରୁଥେ ରକ୍ଷା ହୋଇଥିଲୁ, ସେ ପରିଚୟ ପାଠକ ଦୂରେ ପାଇଅଛନ୍ତି । ଅଳକା ସେହି କ୍ରିଜ୍ଜନ ଗମ୍ଭୀରରେ ବସି ଜ୍ୟୋତିଷେହଙ୍କ ଦିଷ୍ଟ୍ୱ ଦ୍ଵାରା ଦ୍ଵାରା ଦେଇଲା, ତିବାରିତ ହେଉ ନାଥିଲା । ପିତା କେବେହେଁ ଶିର୍ମପଦକ ଦସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ନାହିଁ । ଜ୍ୟୋତିଷେହ ମଧ୍ୟ ସାହସ କର ଦୁର୍ଗକୁ ଅସି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତଥାପି ସନ୍ଧ୍ୟାମୀଙ୍କ ଅଗମରୁ ଅଗମନ କରି ଉତ୍ସବୁ ସେ ଥରେ ମାତ୍ର ଗୋପନରେ ଦେଖାଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ତିନ୍ତା କରିବା ରଜ ଦିଶୁ ନାହିଁ କହ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦରୁ ତଳକୁ ଉତ୍ସାରିଲେ । ତାହାଙ୍କ ସେହି ସୁନ୍ଦରମରେ ବଢ଼ି କମଳ ଧୂପର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଶୁଦ୍ଧ ଶିରିରବିନ୍ଦୁ ଦୁଇୟ ଅନ୍ତରିନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ପୁଣି ଉଠିଲା । ଓତଣାର ପ୍ରାନ୍ତରେ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଫେରି ଦେଲେ ଏବୁ ଅଳକା ଥରେ ଆକାଶ ଅତେ ଦୃଷ୍ଟିପାଇ କଲେ । ତୃତୀରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିବାକୁ ଲିଖିଲେ ଠିକ୍ ଏହି ଶୁଣିରେ ଏବୁ ଏହି ସମୟରେ ତାହାଙ୍କ ସହିତ ସାଷାର ହୋଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରସରମୟ ଦୁର୍ଗାଦରେ ରକ୍ତରୁ ଘୋପାନରୁପେ ଲିମ୍ପିତ କର ଏହି ଶ୍ରାନ୍ତରେ ସେ ଦେଖା ଦେଇରୁଥିଲେ । ତନାମୂର୍ତ୍ତ ବନ୍ଦର ସହିତ ଚୌହାରୁ କୁଳର ବନ୍ଦର ଶିଥିତା—ମୋର ତିତା ଅମ୍ବର ପାଣିଗ୍ରହଣ ଦିଶ୍ୟରେ କେବେହେଁ ସନ୍ତତ ହେବେ ନାହିଁ । ସେହିଥୁପ ଯତ ତୁ ଏ ତାଙ୍କୁଥିଲେ ତିଥାର ଏହି ଶିରର କୃଷ୍ଣ ଜଳରେ ମୋର ପ୍ରାଣଚରିତର କରିବାକୁ ଜଳିବାକୁ କାହାର ବାହାର ? ଅଭିଥରେ ଦେଖି ପାରିବ କି ? ତହିଁଶାହିଁ ପ୍ରାଣର ଜଳରୁ ଏବଜଣ ଅବେଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵରରେ

ଚାକଲେ । “ଅଳକା ! ମନ୍ତ୍ର ଆସି ଅଛି” । ସରକୁମାରୀ ଅଳକା ସେହି କଷ୍ଟଧରି ଶ୍ରବଣ କଲୁମାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷେହ ଅସିବା ଜାଣିଲେ । ସହସା ରକ୍ତକୁମାରକୁ ସମ୍ମରେ ଦେଖି ଅଧୋମୁଖୀ ହେଲେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷେହ ରକ୍ତକୁମାରକ ସମ୍ମରେ ଅଗମନ କର କହିଲେ—“ଅଳକା ! ଅଉ କେବେଦିନ ଏହୁସ ବେର ସଦୃଶ ଏହ ଦୁର୍ଗରେ ଗମନାଗମନ କରୁଥିବା ସମୟେ ମନେ ତୁଏ ତୁମ୍ଭ ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ ମନୋଭବ ପ୍ରକାଶ କରିବ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦିବାସୀନତା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଭରିବା ସୁଧା ତୁଏ ନ ହିଁ । ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମଦାତା ସେ । ସୁତରଂ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସବୁଧର ଶବ୍ଦିତା ପାଶୋର ନିଜର ପରିଚୟ ପରିଚୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ତୁମ୍ଭକୁ ନେଇଁ କୁଟୀରରେ ରହି ମଧ୍ୟ ରଜମୁଖ ଲଭିଲା ପ୍ରାୟ ମଣିବ” ।

ବଜକନ୍ୟା ଅଳକା ପ୍ରଥମେ କଥା କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ “କୁମାର ! ରହିଲାବନରେ ଅମ୍ବ ଦୁଇକୁ ସୁଖ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଏତେ ବାଧା ଦିଲୁ କେଉଁଠାରେ ? ଏହାର ପରାମାଣ ଜଣା ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁଠାରେ ଥିବ ସେ ଶ୍ରାନ୍ତରେ ମୋର ସୁଖ ଓ ସ୍ଵର୍ଗ । କିନ୍ତୁ ଅଉ ଥରେ ସବନାଶ ଉପରୁ ପିତାଙ୍କ । ପିତା ମୋର ମାଜଳକ ଶୁଭଦିବାହ ଦିନ ପୁରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ସୁରତାନ କରିବାକୁ ଗମନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମିକା ଏକାବେଳକେ ସୁରତାନ ତାହାଙ୍କ ସୁତ୍ରମୁଁ ଦେଇଲୁ ସଙ୍ଗେ ଦେଲି ଅସେବେ । ଏହି ଅପଦରୁ ତୁମ୍ଭେ ଭରିବାର ନ କଲେ ମୋର ଅଉ ଗତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋପନରେ ପଳାୟନ କରିବା ବତ୍ତ କଳିବର ବିଷୟ । ସ୍ଵର୍ଗ ସହବାକୁ ଶକ୍ତି ଅଛି । ମାତ୍ର ବନ୍ଦର ସହିତ ସହ୍ୟ କର ପାରିବ ନାହିଁ ।

ପଳାୟନ ଭିନ୍ନ ଅର କି କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ ?

ଜ୍ୟୋତିଷେହ ହିର ହୋଇ ଭବନା କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ଅଳକାର ସମୀରଣସିପୁ ଅଳକାରଜ ଯଥା ଶ୍ରାନ୍ତରେ ବିନ୍ୟୋଗ କର କହିଲେ—“ଅନ୍ୟ ଉପାୟ କିଛି ତିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଅନ୍ତରାରୁ ସ୍ଵାଦ ମଧ୍ୟରେ ତୁମ୍ଭ ସହିତ ସାମାଜି କରିବ । ଏତକ ମାତ୍ର ତିନ୍ତା କରିଥିଲି” ।

ଅଳକା—କେଉଁଠାରେ ?

ଜ୍ୟୋତିଷ—ଏହି ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ।

ଅଳକା—ଏହି ମାର୍ଗରେ ଥର କଦାଚ ଅସ୍ତ୍ର ନା !
ଭୁମ୍ବ ପ୍ରଥମ ଅଗମନ ଦିବସ ସନ୍ଦେହର କାରଣ ହୋଇଥିଲା ।
ପ୍ରଦୂରିମାନେ କେତେକ ଦିନଯାଏ ଏ ନଟର ଜାରରେ
ସତର୍କତା ସହିତ ଚଉବି ଦେଉଥିଲେ । ପିତା ପ୍ରସ୍ତାନ କଲା
ଛାତ୍ରରୁ ଶେମାନେ ସେ ଅଦେଶ ଶିଥିଲ କରିଥିଲୁ । ସେହି
ହେତୁ ଏତେ ସହଜରେ ଭୁମ୍ବେ ଏଠାକୁ ଅସବାକୁ ସନ୍ଧମ
ହୋଇଥିଲା ।

ତେବେ ତ ଉପାୟରେ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ।
ରଜକନ୍ୟା ଚିନ୍ତା କର କହିଲେ—“ ଦୂର ତିନ ଦିନ
ମଧ୍ୟରେ ଉପାୟ କହ ପଠାଇବ । ଜ୍ୟୋତିଃପତି ନିଃଶ୍ଵାସ
ପକାଇ ଅନ୍ତକାର ଅଥବ ବୁନ୍ଦଳ କର ରକ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ପୁଷ୍ଟକ
ଚଳକୁ ଝେଲାଇଲେ । ଚିନ୍ତାର ଖର ଦେଶରେ ଚାକ ବିଶ୍ୱପ
ଅନୁତର ଅଯୋଧ୍ୟା କରୁଥିଲା । ତାହାକୁ ଏହିରୁପେ କହିଲେ
“ପୁନର ! ନୌକା ଶାରକୁ ଆଶ” । ନୌକା ଅଗ୍ରେହଣ
ପୁଷ୍ଟକ ଜ୍ୟୋତିଃପତି ଝୁଲିଗଲେ । ଅଳକା ବିନ୍ଦୁବୁଲ
ତିରୁରେ ଆଳସ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କର ପକ୍ଷ ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ
ହେଲେ । ସହସା ଦେଖିଲେ ଯେ ସେ ଅନ୍ତକାରରେ କିଏ
ତାହାକୁ ଅତକୁ ଅଗ୍ରପତି ହେଉଥିଲା ପର ଦୁଷ୍ଟିଗୋଚର
ହେଲା । ରଜକନ୍ୟା ସବ୍ୟାୟରେ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ—କିଏ
ତୁମେ ? ସମ୍ମର୍ମ ମୁଣ୍ଡି କଛ ଉଦ୍‌ଦର ଦେଲା ନାହିଁ । ଧୀରେ
ଧୀରେ ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରପତି ହେବାକୁ ଅରମ୍ଭ କଲା । ତତ୍ତ୍ଵଶାସ୍ତ୍ର
ଅନ୍ତକାରରେ ହାସ୍ୟ ଧୂନି ଶୁଭ ହେଲା । ରଜକନ୍ୟା ଭାତା
ହେଲେ । ମୁଣ୍ଡି ଫମେ ଫମେ ନିକଟରୁ ହେଲା ଏବଂ
ରଜକନ୍ୟାର ହାତ ଧରି କହିଲା “ମୁଁ ଝାଲେକ, ଉସୁ
କରନ୍ତି ନା” ।

କିଏ ଭୁମେ ? ଏହି ଦୂର୍ତ୍ତକୁ କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଅପିଲ ?
ତମେ ସ୍ଥିଲେକ କନ୍ତୁ ତମୁର ଉଦେଶ୍ୟ କଥଣ ?

ଅବନ୍ଧକ ରମଣୀ ଫେର ଦସି ଉଠି କହିଲ—ଉୟ କର
ନାହିଁ, ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଶର୍ଷ ନହେ । ଅଳକା ଚିନ୍ଦା କଲେ ।

ନବାଘତ ରମେଶୀ ଜିଜ୍ଞାସା କଲୁ ତୁମେ ସନ୍ଦର୍ଭ ଉପରେରେ
ପ୍ରେମର ମର୍ମ ଜାଣିଅଛୁ କି ?

କେ ଏପରି କାହିଁକି ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ରିଲ୍ ?

ଏପରି ଦୟାରିଲେ କ୍ଷତି କଣ ଦେଲୁ ।

ତୁମେ କିଏ ? ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମୁର ପରିଚୟ ପାଇଲି କାହିଁ ?
ଯଦି ମୁଁ ପରିଚୟ ନ ଦିଏ ।

ପ୍ରକାଶକ ତାତ୍କାଳି

ମୁଁ ଶ୍ଵୀଳେକ, ପ୍ରହରିମାନେ ମତେ କଣ କରିବେ ?

ଅଳକା ପମ୍ବରିଲେ ଛୁମ୍ବେ ଏଠାକୁ କାହିଁର ଅସିଥିଲେ ?
ତମର ଦରକାର କଣ ?

ମତେ କଣ ଦରକାର । ଯାହା ମିଳିଛି ନାହିଁ, ଯାହା
ମିଳିବାର ଅଶା ନାହିଁ, ତାହା ମୋର ଦରକାର ।

ତମ୍ଭ କଥା ମଁ କହି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରଇ କାହିଁ ।

ରମଣୀ ଉଦ୍‌ଧର ଦେଲୁ—“ତୁମେ କୌହାକବଶୋଭିବ
ସଜ୍ଜମାର ଜ୍ୟୋତିଷଫଳ ସହିତ ପ୍ରେମ କରିଅଛୁ ବି ।”

ଅଳକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବସୁଚ ହୋଇ କହିଲେ—“ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହି ପ୍ରେମ କରିଥିଲୁ ବୋଲି କିଏ କହିଲା ?”

ମେଣା ହୃଦୟକ୍ଷରର କହି ଉଠିଲା—“ମୋତାରେ
ଗୋପନ କର ନାହିଁ ସେ ଏହିଷଶି ଏଠାରୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମୁଁ
ତୁମ୍ଭ ଦୁହକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମାନା ଶିଖିଅଛି ।” ତାହାକୁ ପାଇଛନ୍ତି
ଦେବି ଏହି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ନାହିଁ”
ବୋଲି ପ୍ରତକଳି କର । ଜ୍ୟୋତିଃପତି ମୋର, ଅମ୍ବେ ଯୁହେ
ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଏକତରେ ଥିଲୁ । ତୁମ୍ଭେ ମୋତାରୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇ
ଯିବ କି ? ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ଅଧାରେ ପାଇଲନ ପରି ହୋଇ
ଦେଶ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରୁଥାଇ ।” ଶଜ୍ଜକୁମାର ଅଳକା ଏବେ
କେତେକ ବିଷୟ ଜାଣି ପାରିଲେ, କିନ୍ତୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାଙ୍କ
ବାକିଧରୀ ହୋଇ ପାଇଲ ନାହିଁ, ଅବନତମସ୍ତକ ହୋଇ
ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସୁନନ୍ଦାର ଯେତେବେଳେ ମୟକ
ଉତ୍ସବକଳ କରି ଦେଖିଲେ ପ୍ରେତେବେଳେ ତାହାଙ୍କର କେବଳ
ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲେ ନାହିଁ । ସେହି ବମ୍ବା ଯେତେ ଶୀଘ୍ର
ଅସ୍ଥିରେ ତେତେ ଶୀଘ୍ରରେ ଅନୁଶୀଳନ ହେଲେ । (୫ମାଟ)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବସ୍ତୁତ ହେବ ।

ଆଦର୍ଶ କନ୍ୟା ।

(ସୂଚି ପ୍ରବାଣିତ ଉତ୍ତର)

୧୮ ପରିଚେତ ।

(ସ୍ଥିରବରଣ)

ସଦ୍ୟଧର୍ମରତ୍ତଃ ସଙ୍ଗାଦିଷ୍ଟତାଂ ବାହୁଦିତନ୍ତ୍ୟଃ
କାମାଦ୍ଵା କୃତଶୋକୁବ୍ଧଃ ସ୍ମେଣୋଭୁତ ବିହଂସକଃ । (ସବ୍ବତ)

ଦିଗମ୍ବରଙ୍କର ଦୁଇଁ ଏକାଇଶା ଉତ୍ସବ ନେଇ
ପ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତାପ୍ରକାର ଅଲୋଚନା ଗୁରୁତ୍ୱ ।
ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଏତେବେଳେ ଜମିଦାରଙ୍କର ଉତ୍ସବରୁ ଜୀବନକୁ
ଛାଇଲା । ରୁଢ଼ାକ ଅମଳରେ ଏହିପରି କେତେ କେତେ
ଉତ୍ସବ ହେଉଥିଲା । ତାହା ନ ହେଲେ କଣ ବୃଣ
ହୋଇଥାଏନ୍ତା ? ସେ ତ ଖାଇବାରେ ବୃଣ କର ନାହାନ୍ତି,
ବାକର କ ଜିନିଷର ଅନ୍ଧର ସ୍ଥଳୀୟ ସେ ଖାଇବା ପାଇଁ ବୃଣ
କରନ୍ତେ । ଏ ବାବୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ ବାପାଙ୍କ ପର, ଏହାକି
ହାତରେ 'ମାଝି' ଥିଲେ ଏ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରୁଥାଏନ୍ତା ।
ପାତାମର ମଣିଷ-ହୋଇ ପରରେ ନାହିଁ । କାହାର ସଙ୍ଗେ
ନ ମିଶି ସବୁକେବେଳେ ଏକା ହୋଇ ବର୍ଷିଲେ କଣ ମନୁଷ୍ୟ
ହୁଅନ୍ତି ? ଉତ୍ସବମଧ୍ୟ ତାକୁ ଉଚିତ ପଳ ଦେଉଥିଲୁ ।
କିନ୍ତୁ ରୁଢ଼ା ଜମିଦାରଙ୍କର ଜୀବନକ ଜମା କାହିଁକି ଅତି
ଦୁଃଖରେ ବସି ଆସ । ରୁଢ଼ାମା ଏମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ନାହିଁ ।
ସେଥିଥାରୁ ସେ ଜରିପଦ ଦେଖି ସହ ପାରୁ ନ ଆସ ।
ଏ କଥା ତାଙ୍କ ଦେଇ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ ବଢ଼ି ବିରକ୍ତ
ହେବେ । ଏହିପରି ବିଶ୍ୱର ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଦିଗମ୍ବରଙ୍କ ସ୍ତି ତାହା
ସବୁ ଶୁଣି ପାରିଲେ । ସେ ଅର୍ଥରୁ କୋପାନ୍ତି ତା ହୋଇ
ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ କହିଲୁ, ତମେ ଶୁଣି ନାହିଁ । ଏବେ ଏକାଇଶା
ଉତ୍ସବରେ ସର୍ବାଙ୍କୀ ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତରେ ମାତ୍ରରେ ମାତ୍ର ସେ
ପୋରଲ୍ଲାଟାର ମନରେ ଅନନ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଓସ କିଷ୍ଟେ
ସବୁକେଲେ ଅମର ଅମଙ୍ଗଳ ଖେଳୁଛି । ତାର ଭାଙ୍ଗି ସ୍ଥଳ
କିମ୍ବା ଅମର ବିଲାପିଲା ହୋଇ ନ ଥାଏନ୍ତା କ । ଏହିପରି
ଗୋଟାଏ ତାହାଣୀ ଘରେ ରହିଲେ ଅମର ତ କେତେବେଳେ
ମରାନ ହେବ ନାହିଁ । ଯେଥର ହେଲେ ତାକୁ ବାହାର କର ।
ଏହିଷତି ତ ଅମ୍ବେଜନ ଘରେ ମାଲକ, ଏତେବେଳେ ତାକୁ
କଷ୍ଟ ଦେଲେ କିମ୍ବା ପିଠରେ ପଡ଼ିବ । ତମେ ସବୁ ଜରିର
ମୂଳ । ମୁଁ କହିଲେ ସିନା ଲୋକେ ତିନା କରିବେ । ତମର

କଣ ଭୁଣରେ କଥା ନାହିଁ ? ତେମେ ସେବେ ରଞ୍ଜ କିଛି
ନ କରିବ, ତେବେ ମୁଁ ତମର ଅଗରେ ଫାଶି ଲଗାଇ ଦେବ ।
ତେଣିକ ତେମେ ଯାହା ରଙ୍ଗ ତାହା ଭେଗ କର । ଦିଗମ୍ବର
କହିଲେ ସେ ତ ପ୍ରକୃତରେ ଅମୃତାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ନାହିଁ ।
ସେ କଣ ଅମର ଭଲ ଦେଖିଲେ ସହ ପାରିବ । କଣ କଲେ
ଭଲ ହେବ, ତାହା କହ । ସ୍ତି କହିଲେ ମୁଁ କଣ କହିବ ।
ଏତେବେଳେ ଅମର ଅସେ ପିଟିଛି । ପିଲ ଅଗ ନା, ଛନ୍ଦାର
ପୋଇଲା ଅଗ । ତେମେ ତାକୁ ବାହାର ନ କଲେ ଅମର
କେବେଁ ଭଲ ହବ ନାହିଁ । ସେ ଗୋଟାଏ ତାହାଣୀ । ସେ
ଘରେ ରହିବା ଭଲ ନୁହେ । ଦିଗମ୍ବର କହିଲେ ସେ ତ
ବନ୍ଧୁଦିନର ଲୋକ ହେଲାଣି । ତାକୁ ବାହାର କରିବା ସହଜ
ହେବ ନାହିଁ । ଏପରି ଉପାୟ କରିବା ଯେବର ସେ ନିଜେ
ନିଜେ ବାହାର ଯିବ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ପାଞ୍ଚ ଅଛି ଶୁଣ ।
ବିଦ୍ୟା ଉପାର ଜୀବନ । ବିଦ୍ୟାକୁ କେତେବେଳେ ସେ ଛାତି
ପାରିବ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସବୁ ବାହାର
କଲେ, ଉମା ନିଜେ ନିଜେ ବାହାର ଯିବ । ସ୍ତି କହିଲେ ହଁ
ଠିକ କଥା କହିଲୁ । ଅମର ପିଲ ନ ସ୍ଥଳ, ପାତାମର
ଖରଚରଣ ଦେଉଥିଲେ ବୋଲି ସିନା ଅମେ ବିଦ୍ୟାକୁ ହିଅ
କର ପାଲିଥିଲୁ । ନୋହିଲେ ହିଅଟାଏ କାହାର କଣ ହବ ?
ଏହିଷତି ତ ପାତାମରଙ୍କର କିଛି ସମ୍ବନ୍ଦ ନାହିଁ । ସେ କଣ
ଆଉ ଅସେବେ ନା ଜରିପଦ ଲୋକରେ । ନିଜ ଶିଳ୍ପରେ ତ
ମାଟ ଖାଲିବାକୁ ହବ । ତେବେ ପରିଅଟାକୁ ମିଛରେ
କାହିଁକି ପୋଷିବା ? ପୁଅ ପାଇଁ ନ ହୋଇ ତ ପରିଅଶ ପାଇଁ
ହବ ନାହିଁ । ତାର ପୁଣି ଅଛୁ ଦିନରେ ବାହା ହବାର ବସ୍ତୁ
ଦୋହରିବ । ସେଥିରେ ବନ୍ଧୁତ୍ୱଭୂତ ଜରଚ କରିବାକୁ
ହବ । ଏହିଷତି ତ ଅମର ଅବସ୍ଥା ଅମକୁ ବଳାଇଲାଣି ।
ମିଛରେ କାହିଁକି ଗୋଟାଏ କାଳସର୍ପ ଲକ୍ଷଣର ବାନ୍ଧବ ?
ଦିଗମ୍ବର କହିଲେ ଏହିଷତି ତ ବିଦ୍ୟାକୁ ଦଶ କ ଏଗାର
ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ସେ ତ ହୃଦୟର ହୋଇଗଲାଣି । ଅନ୍ୟ
କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତାକୁ ହରିଶା କଲେ ସେ ଜାଣି ପାରିବ ।
ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଏ କଥା ବୁଝି ନେବେ । ମୁଁ ଉତ୍ସବରୁ
ଶ୍ରୀଗିରମେଳା ଅସି ନିକଟ ହେଲାଣି । ସେହି ପ୍ରତିବର୍ଷ ମେଳା
ଦେଖିବା ପାଇଁ କାନ୍ତୁଥାଏ । ସେହି ମେଳା ଦେଖାଇବାକାଳିନ୍‌
ନେଇ ଲୋକ ଗହନରେ ଛୁଟି ଦେଇ ଥିଲେ ଅତି

ହେବ । ସେ ତ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ସେ ସେହି ଗୋଲମାଳରେ ଏହି ମରିଯିବ । ଉମା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଯାଇ ନ ପାଇଲେ ସେହି ଅଟେ ରହିବ । ସହଜରେ ସବୁ ସଫା ହୋଇଯିବ । ଏଥରେ ଚମର ମତ କଣ ? ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ ଏ କଥା ମୋ ମଳକୁ କଢ଼ି ମାନିଲା । ଏପରି ଭାବରେ କରିବ, ସେପରି କେହି ଲେକ ଜାଣି ନ ପାରେ । ଜଣେ କେହି ଜାଣିଲେ ପୋରଙ୍ଗଟା ଦୁଃଖିଅର ହୋଇଯିବ । କିଛି କର ହେବ ନାହିଁ ।

ଉନ୍ନବଂଶ ପରିଜ୍ଞେତା ।

(ପରିଷ୍ଠାପନ)

ଅରସିତ ପ୍ରିସ୍ତୁତ ଦେବବରସିତଃ

ସୁରକ୍ଷିତୋ ଦେବବହୁତୋ ବିନଶ୍ୟତ ॥

ମାତ୍ର ମାସ ଶୁନ୍ତ ପଥମୀ । ଅକାଶରେ ତନ୍ତ୍ର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରଜନୀ ଅତି ନିର୍ମଳ ନୁହେଁ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଦକ୍ଷିଣ ଦରକୁ ପବନ ବହୁ ଶୀତର ମାତ୍ରା କର କମେଅଛି । ସେହି ସପ୍ତମୀ ଦିନ ଶୃଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ମେଳା ହୁଏ । ବହୁ ପଖକ ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଜନତାରେ ଯିବା ଅସିବା କହି କଠିନ । ଶୃଙ୍ଗରେ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ମନୋହର, ସେଥିପାଇଁ ବହୁତ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଗମ ହୁଏ । ସେ ଯ୍ୟାନ କେବଳ ପଥରରେ ଗଢ଼ା, ଘୋଟାରେ ଉପର ତଳ ଅନେକଶୁଦ୍ଧିଏ ଶୁଦ୍ଧା ଅଛି । ସେହି ଶୁଦ୍ଧାମାନକରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତେ କେବେକ ଭକ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାମୀ ବାପକରନ୍ତି, ସେପ୍ତାମରେ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଶ୍ଵେଟ ଶ୍ଵେଟପୋଶରେ ଦେଖାଯାଏ ସେବୁଡ଼ିକୁ କୁଣ୍ଡ କହନ୍ତି । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ଧରଙ୍ଗା ପ୍ରଥାନ । ମେଳାଦିନ ସେହି ଶୁଦ୍ଧରରୁ ଲଜ ବାହାରେ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ତାହାର ରୁଦ୍ଧିବାନରେ ଶୁଦ୍ଧର ଅଭିନ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ । ସେହି କଣ କେବଳ ହିଁସକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନିଟରେ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ପାହାଡ଼ର ଛବି ଦେଖାଯାଏ । ଦୁଇରୁ ଗୁହଁଲେ ପାହାଡ଼ର ନାଳକଣ୍ଠ ଅଭି ହୃଦୟକୁ ଅକର୍ତ୍ତଣ କରେ । ସେହି ମେଳା ଦେଖିବାକୁ ଯିବେ ବୋଲି ଦିଗମର ଘରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତାହା ଶୁଣି ଦିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଯିବାଗାର୍ଦ୍ଦିନ ଦେଖା ଅଛୁଟି ହେଲା । କାନ୍ଦିକାନ ଘରକୁ କମାର ଦେଲା, ପେତା ମାତା ଦୁଇହି ବସାର ଭାତାର ଦେଲା ନାହିଁ । ଦିଗମରକୁ ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ ତୁ ହୁତାକୁ କହ, ସେ ଯେବେ ପାଇଲାବେ, ତେବେଦି ଯିବୁ । ଦିଦ୍ୟା ମେଳା ଦେଖିବାକୁ ଯିବ ବୋଲି ଉମା ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇଲା, ଶୋଷରେ ତାକୁ ଅଛୁଟି କରି ।

ବ୍ୟାପା ସଙ୍ଗେ ମେଳାକୁ ଯିବ, ତାହାର ଭୁଟ୍ଟରେ

କେବଳ ଏହି କଥା; ସରେ ଉମା ନିରୁପାୟ ହୋଇ ବିଦ୍ୟାକୁ ମେଳା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇ ଦିଗମରକୁ କହିଲୁ ସେ ତ ଭାରି କାନ୍ଦୁଛି ତାକୁ ଯାଙ୍ଗରେ ନେଇଯା, ସେ କଣ ପଲଦରକୁ ଘଲେ ଅର ଦେଖି ପାରିବ, ଥରେ ଦେଖାର ଅନ୍ତିଥିବା; ବୁଝି ହୁଏଥିଅର ହୋଇ କାମ କରିବୁ, ପିଲକୁ ଛବି କାହିଁ ଯିବୁ ନାହିଁ, ମୋଳମାଳ ଫିଲାର୍ଜିଲ୍ ତାକୁ ଯାଙ୍ଗରେ ଧରିବୁ, ଦିଗମର ସବୁଦ୍ଵରେ ସାକ୍ଷତ ହେବାରୁ ବିଦ୍ୟା ମେଳା ଦେଖିବାକୁ ଘରୁ ଯାଦା କଲା ।

ଉମା ଅତି ତରୁଣ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କେକ, ସେ ପାଇ ପଢ଼ି ନ ଥିଲେ ମୁକ୍ତା ତରୁରତା ତାହାର ସାଭିକ ଶକ୍ତି । ଗୁରୁ ଶୀଠାର ପ୍ରକୃତ ଦର ତରୁର ଭକ୍ତ ରହିଥିଲା ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଉମାତାରେ ତାହା କହି ଅଥକ । ଉମା ଲୋକର ଉବ୍ଦବଜୀରୁ ଦୋଷାଦୋଷ ସବୁ ବୁଝିପାରେ । ଲୋକମାନକର ପ୍ରକୃତକୁ କଳିକାମ କରୁଆଥା । ଏହି ଗୁଣ ଯୋଗୁ ସେ କଟକରେ ଥିବା ବେଳେ ବହୁତ ଶିକ୍ଷିତ ପରିବାରର ମନ କଞ୍ଚକ କରିଥିଲ । ଦିଗମର ଅତି ମର୍ମ ଥିବାରୁ ତାହାର ସ୍ନେହ ଅକର୍ତ୍ତଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦିଦ୍ୟା ଯିବା ସରେ ସେ ଦିଗମରକୁ ଶୀର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନନ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ତାହାର ମନରେ ସମ୍ମରଣ ହେଲା । ସେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅନନ୍ତ ତିନ୍ମା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେ ସବୁବେଳେ ବିଦ୍ୟାକୁ ନିଜର ନିଜର ଭବତରେ ରଖିଆଏ । ଯନନିକାର୍ଯ୍ୟ ତାକୁ ଏକ କଳ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । କହୁ ଦେବବ ଘଟନାରେ ମନୁଷ୍ୟର କଳ ନାହିଁ, ବିଧାତାର ବିଧାନ ଅଗ୍ରବନ୍ଧିତାୟ । ତାହା ଗୁରୁ ପରି ମନୁଷ୍ୟ ଭୋଗିବାକୁ ବାଧ । ନୋହୁରେ କି ସମତତ୍ତ୍ଵ ମୁନୀ ଦରଶରେ ଭଲି ଥାନ୍ତେ ? ଶିକ୍ଷଣରେ ତାହାର ତେଜର ଉଦୟ ହେଲା । ତାହାର ମନରେ ଥିବେ ପ୍ରତ୍ୟନିଷତ୍ତା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲୁ ନିଶାଖେର ଲୋକ ସଙ୍ଗ ସଠାର ଦେଲା, ସେମାନେ ତ ପୁଅ ହେଲା ଦିନ୍ତୁ ତାକୁ ବଢ଼ି ଦିଦ୍ୟାର କରୁଆନ୍ତି । କାଳେ ସଠାରେ ସେହିପରି ଦିଦ୍ୟାର କରିବ, ଆର ତ କେହି ନାହିଁ, ତିଲ ହିଅ, କାହାକୁ ତାକିବ, କାହା ପାଖରେ ରହିବ, ମୁଁ ଜାଣୁ ଜାଣୁ ତାକୁ ଦିଦ୍ୟାର ସରବରରେ ପକାଇଲ, ମୁଁ ହେଲେ ଯାଙ୍ଗରେ ଯାଇଥାଅନ୍ତି । ଏହି କଥା ଭାବ ଉମା ଗ୍ରାମରକରୁ ଦିବିତ କରି ଗଲା । ସେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେବେ କେହି ଗୋଲମାଳ ଦେଖିବାକୁ ଯିବେ, ସେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୁଲିଯିବ । ତାହା ବ୍ୟାପାକୁ ଭାବି କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ବାବେଇ କାନ୍ଦିଲ୍ —

ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହେ ହେ ଜଗନ୍ନାଥ ! ବିଦ୍ୟାକୁ ମୋ
ପାଶକୁ ଫେରଇ ଅଣ । ଚାହାର ଘୋରୁ ଏ ଜୀବନ ରହିଛି, ନ
ହେଲେ କେଉଁ ଧର୍ନ୍ତ ଏ ଦେହ ମାଟିରେ ମେଶନ୍ତାଣି । ପିତାମର୍ଦ୍ଦ
ମୋ ଉପରେ ଭାର ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲୁ, ହେ ମହାବାହୁ !
ପିଲକୁ ନିର୍ବାପଦରେ ରଖ । ଏହି ପ୍ରକାର ନାକା କଥା ଭାବି
ଭାବ ଭାମା ଦିନ ରତ୍ନ କ୍ରାନ୍ତିବାକୁ ଲାଗିଲୁ ।

ଦିଗମର ଦୂର ଦିନରେ ମେଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।
କେତେବୁଡ଼ିଏ ଶ୍ଵାନ ବୁଲି ବୁଲି ବିଦ୍ୟାକୁ ଦେଖାଇଲେ ।
କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା ଲୋକ ଗହଳ ଦେଖି ବଚ ଭୟ କରୁଆଏ ।
ପରକୁ ଫେର ଯିବାପାର୍ବ ଲଗାଇ ଥାଏ । ଦିଗମରକ
ଦେହରୁ ମୁଁକୁ ଅଳ୍ପି କାହେ ନାହିଁ । କହୁଆଏ, ବାପା !
ଅଉ ଦେଖିବାକୁ ମନ ହଉ ନାହିଁ । ମତେ ବଡ଼ ତରମାଡ଼ିଛି,
ପରକୁ ଫେର ଯିବା । ଦିଗମର କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ
କେବଳ ବଚକୁ ବୁଝିଆନ୍ତି । ସାକ୍ଷୀ ଭବ ଯାହାର ଦୁଦୟକୁ
ସମ୍ମର୍ଶ ଅଥକାର କରିଅଛି, ସେଠାରେ କି ବାକିକାର କରୁଣ
ଥୁଳ ପ୍ରବେଶ କରଗାରେ ? ବିଦ୍ୟା ମା, ମା ବୋଲି ବହୁତ
କାନ୍ଦିବାରୁ ଦିଗମର କହିଲେ—ଆସିବାପାର୍ବ ଏହାଠାରୁ
ଦେଖି କାନୁସନ୍ତୁ, ଭଲ କର ଦେଖ । ତତ୍ତ୍ଵରେ କିଛି
ଖାରବାକୁ ଦେଲେ । କନ୍ଦ୍ୟା ପାଣି ମାଗିବାକୁ ବୋଟିଏ ଭୁଣ୍ଣରୁ
କିଛି ପାଣି ଅଣି ପିଲବାକୁ ଦେଲେ । ଗୋଟିଏ ଶ୍ଵାନରେ
ବସି ରହିବାରୁ ବିଦ୍ୟାର କାନ ବନ ହେଲୁ । କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ
ମା, ବୋଲି କୋର ତାକୁଆଏ । ଦିଗମର ତାକୁ ଭୟ
ଦେଖାଉଥାନ୍ତି, ତଥାପି ସେ ସେହିପର ତାକୁଆଏ । ଏହିପର
ଭାବରେ ଦିନଟ କଟଗଲୁ । ରାତି ଅସିବାରୁ ଦିଗମର ବଣ
ପାଖ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫାରେ ବସିଲେ । ସେଠାରେ ନିଶା ଖାଇ
କିଛି ମିଶ୍ରାନ ଗର୍ଭାସ୍ତ୍ର କଲେ । ବିଦ୍ୟାକୁ ମଧ କିଛି ଦେଲେ ।
ବିଦ୍ୟା ଆରସାର ଶୋଭବାପାର୍ବ ତାକୁ ଜଣାଇଲୁ, ଦିଗମର
ତାହା ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ଲୁଗା ବିଶୁର ଦେଲେ । ବିଦ୍ୟା
ଶୋଭବାରୁ ଚାହାର ଦେଖିଲେ ଧାରେ ଧାରମାରିଲେ,
ବହୁତ କାନ କାନ୍ତ ଥିଲା ହୋଇଥିବାରୁ କାଲିକା ଚଷଳ
ନିଦିତ୍ତ ହେଲା । ସେ ଶୋଭବା ରୁହିପାର ଦିଗମର
ସେଠାରୁ ବାହାର ଅସିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଦୂର ଗାଢା
ବନ ବଶରୁ ବାହାର ସେହି ଗୁମ୍ଫାରେ ପଶିଲେ । କେତେକଷଣ
ତା ଉଚରେ ଶାତ୍ରା କର ଫେର ଅସି ଗୁମ୍ଫା ବାହାରେ
ବସିରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ମେଳାର ଲୋକେ ବାପ ଦେଖି

ତତ୍ତ୍ଵକାର କରିବାରୁ ସେ ଦୂରେ ବଣକୁ ପଳାଇଗଲେ ।
ଦିକଟ ତତ୍ତ୍ଵକାର ଶୁଣି ବିଦ୍ୟାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ସେ ବାପା,
ବାପା ବୋଲି ବହୁତ ତାକିଲା । ମାତ୍ର ଉତ୍ତର ନ ପାଇ
ଉଚିଷ୍ଟରେ କାନ୍ଦିରିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନେ ତାକୁ
ବହୁତ କଥା ପରିବଲେ, ସେ କିଛି କହିଲ ନାହିଁ । କେବଳ
ବାପା ଓ ମା ବୋଲି ଅର୍ପିବରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ଲୋକେ ମନେକଲେ ସେ ବାତିଲା ହୋଇଅଛି କିମ୍ବା ଏହାକୁ
ଶୁଅର ବାପ ମେଳା ଉଚିଷ୍ଟର ଯାଇଅଛି । ଯାହାହେଉ
ଏହାର କିମାଳ ଭଲ ବୋଲି ବାପ ମୁଁକୁ ରହୁଥିଲା । ସମସ୍ତେ
ଏହିପର କଥାବାର୍ତ୍ତି କର ସେଠାରୁ ବାହାରିଗଲେ । କିମେ
କିମେ ମେଳାଯାକ ଗହଳ ପଡ଼ିଲ ସେ ଗୁମ୍ଫାରୁ ଜଣେ
ଲୋକକୁ ବାପ ନେଇଗଲା । ସମସ୍ତେ ଗୁଲିଯିବାରୁ ବିଦ୍ୟା
ଭୟରେ ଅତି ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ କାନ୍ଦିଲା । ତତ୍ତ୍ଵ ନିକଟକର୍ତ୍ତା
ଗୁମ୍ଫାରେ ଥିବା ଜଣେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପିଲାର ଅତି କରୁଣ ଫନନ-
ସର ଶୁଣି ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ତାହା ପାଇଲା
ଅସି ସବୁ କଥା ପରିବଲେ କିନ୍ତୁ କିଛିରେତ୍ତର ପାଇଲେ ନାହିଁ ।
ସେ ଭାବରେ ପିଲା ଭୟରେ କିଛି କହିବାରୁ ନାହିଁ । ତାର
ହାତ ଧର ନିଜ ଗୁମ୍ଫାକୁ ନେଇଗଲେ । ବିଦ୍ୟା ବଚିଯାକ
କାନ୍ଦିଆଏ । ବାବାନ ଘରେ ପ୍ରତିଦିନ ବୋଲି କହ ତାକୁ
ପ୍ରବୋଧ ଦେଖାନ୍ତାରୁ । ସେହିଦିନଠାରୁ ଗୁମ୍ଫାର ନାମ ବାପ-
ଅଖତା ହୋଇଅଛି । ଅଦ୍ୟାବଧି ତାହା ବାପଥାନତାଗୁମ୍ଫା
ବୋଲି କଥିତ ହୁଏ ।

ଦିଗମର ବାଟରେ ରହି ରହ ପ୍ରାୟ ଆଠଦିନେ ଘରେ
ପହଞ୍ଚିଲେ । ଲୋତକ ପୃଷ୍ଠି ଚମ୍ପିରେ ଶମସ୍ତକୁ କହିଲେ
ଶତରେ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫାରେ ଶୋଭାଖଲୁ ବାପ ଅସି
ହିଅକୁ ମୋର ନେଇଗଲା । ମୁଁ ଶୋଭବାପାର୍ବ ସେତେ
ମନାକଲ, ବିଦ୍ୟା କିଛି ମାନିଲ ନାହିଁ । ଶୋଭବା
ପାର୍ବ ଅସ୍ତ୍ର କଲା, ମୋର କପାଳ ପୋଡ଼ା ବୋଲି ମୁଁ
ଲକ୍ଷ୍ମୀପର ହିଅକୁ ଦସାଇଲା । ଦରକୁ ଫେରିବାକୁ ଅଳ୍ପି
ରଙ୍ଗା ନ ଥିଲା । କେବଳ ଲୋକେ କହିବାରୁ ଖବର
ଦେଖାପାର୍ବ ଅସିଲା । ଉମାର ମୁଣ୍ଡରେ ବଜୁଗାତ ହେଲା ।
ସେ ସେହିଶଶି ଅଚେତନ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ଅନ୍ୟ ଲୋକେ
ଦାହାକାର କଲେ । କିଛିକଣ ପରେ ଭାମା ପଞ୍ଜା ଲାଭ କର
ଦିଲାଏ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । (ମେଲା)

ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାବାପ ମହାତ୍ମା ।

ପ୍ରକାଶ ଗୁରୁରେ ହରତବାସୀ ।

କି କାରଣରୁ ହନ୍ତୁ ପ୍ରାନର ଅଧୁନିକ ଉତ୍ତିହାସର କୌଣସି
ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ତାହା ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ଅମୂଳନଙ୍କୁ
ରଖି-ରଖି ଯା କୋମ୍ପାନୀ ଅମଳର କଥା ଭ୍ରମିବାକୁ ହେବ ।
ପ୍ରତି ୨୦ ବର୍ଷ ପରେ ଥରେ କୋମ୍ପାନୀର କାର୍ଯ୍ୟକଲାପ
ଚକ୍ରବିଧାନ କରିବା କମିଶ ପାଇଁ ଆମେଶ ତରଫରୁ ଏକ
କମିଶନ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଉଚ୍ଚ କମିଶନର ଟିପୋଷ୍ଟ
ଅନୁଯାୟୀ ଅମୂଳନଙ୍କ ଦେଶରେ ନୂତନ ଆଇନର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ
ହେଉଥିଲା । ସନ ୧୮୮୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବରେ ଯେତେବେଳେ
ରଖିରଖି ଅ କୋମ୍ପାନୀର ଶାସନ ଦେଶ ଗୋଟିଏ ନୂତନ
ଆଇନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା, ସେଥିରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ନୂତନ
କଥା ଥିଲ ଯେ ଷେଷ ସମୟଠାରୁ ଭାବିତବାସୀ ଏବଂ ରେଜି-
ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପୁଅକ୍ର ବିରୂର କରି ଗୁରୁର
ଦିଅୟିବ ନାହିଁ । ଏହି ନିମ୍ନମୁଖୀରେ ପାଇଁ ଆମେଶ ଏହା
ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କଲେ କି ଉବିଷ୍ୟତରେ କିମା ଏବଂ ଗୋପ ଦେଶ
କୌଣସି ପୁଅକ୍ର ବିରୂର ହେବ ନାହିଁ ; ତାକ ଧର୍ମ, ବଣି,
ଜାତ ଦେଶ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟେଦ କରାଯିବ ନାହିଁ । ସରକାର
ଗୁରୁରୁରେ ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି କଣ୍ଠ କରାଯିବ ନାହିଁ ।
କେବଳ ଯୋଗ୍ୟତାନ୍ୟାୟୀ ଗୁରୁର ଦିଅୟିବ । ପାଇଁ ଆମେଶ
ଏହି ନିମ୍ନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ନିଃପନ୍ଦେହ ନିଜର
ମହାନ୍ତର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲା, ନିୟାୟ ଏବଂ ଉଦାର ବିରୂର
କରିଥିଲୁଛି; କାରଣ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଜାପୁଣ୍ଡ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଵଭାବ
ବିଷୟରେ ଅନୁଭବ ଥିଲା ଏବଂ ଦେଶରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର
ସଜନେତିକ ଅନୋଳନ ନ ଥିଲ । ସମ୍ରାଟ ଦେଶ ଅବଶ
ଶୁଣ୍ୟ ହେଲା ପରି ଏହି ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖର
ସହିତ ଏହା ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲ ଯେ ପାଇଁ ଆମେଶ
କେବଳ ଅନୁ ପାଶ କରିଦେଲେ ସମ୍ଭାବିତ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏହା ଯେପରି
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶକ୍ତିର ସହିତ ରକ୍ଷିତ ହେବ ତାହାର ଚେଷ୍ଟା
ଆଦୋଦ କଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ଏତକି ନୁହେ । ଲଞ୍ଚ ଲିଟନ
ସେଇ ଅକ୍ଷୟ ୨୭ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଅୟର ଭାରତୀୟର ଜ୍ଞାନେରେ
ଥିଲେ ସେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଯେ ୧୮୮୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ
ଅନୁ ଦ୍ୱାରା ଭାବିତବାସିମାନଙ୍କର ଦୁଃଖରେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ରା
ଜନ୍ମ ଅଳ୍ପ ତାହା ଯେତେ କେବେହେ ଫଳରେ ଦେଖା ନ
ଯାଏ । ଏଥାରୁ ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଲଞ୍ଚ ଲିଟନଙ୍କର ଅଧିକର ଯୋଗୁ ୨୫ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଭାବିତବାସିର ଦ୍ୱାରା ଅନୁନ୍ତାସ କିଛି ଫଳରେ ହୋଇ

ନ ଥିଲା । ଭାରତବାସିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି ଅଳ୍ପନର କାଗଜ, ସାମାନ୍ୟ ଛିଣ୍ଡାକାଗଜ ଭୁଲ୍ୟ ଥିଲା ଯାହା କି ଛିଣ୍ଡାକାଗଜ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ଥିଲା । ଏହାର ଫଳ ଏହି ହେଲା ଯେ ଏହି ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ଭାରତବାସିର ଆଶା କରିଯା ଯାହା ବି ଥିଲା, ତାହା ଲେଖ ଯାଇବାକୁ ବସିଲା । ଏକ ୯୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବରେ ଅର୍ଥାତ୍ “ଶତର” ଦିନୋତ୍ତବ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଉଷ୍ଣ-ଭଣ୍ଡ ଯା କମ୍ପାନର ବଜନ୍ତି ଶେଷ ହେଲା ଏବଂ କ୍ରିଷ୍ଟିଶ ଭାରତବର୍ଷର ଶାସନ ଭାର ନିଜ ହୃଦୟରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେତେବେଳେ ମହାଶାଖା ଭିକ୍ଷୋରଥ ଦିଶୁଯଥର ଅମୂଳନକୁ ଏହି କଥା ଶୂଣାରଲେ ଯେ ଭାରତବାସୀ ଏବଂ ରଂଗବାସୀ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରରେଦ ରଖାଯିବ ନାହିଁ । ଭାରତୀୟ ସମାଜ ତଷ୍ଠୁରେ ଦେଖାଯିବ ଏବଂ ଏହା ମଧ୍ୟ କୁହା ହୋଇଥିଲା ଯେ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ବୂଦ୍ଧ ରଂଗଶ୍ରୀର ପ୍ରକାମାନକପରି ସମାଜ ସୁବିଧାରେ ରଖାଯିବ - ଏବଂ ବିଦ୍ୟା ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟତା ବଳରେ ଯେ କୌଣସି ଉଦ୍ଦର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ, ସେ ସେହି ପଦରେ ହୁଅବି ହେବ; ସେଥିରେ କୌଣସି ଭେଦାଭେଦ କରାଯିବ ନାହିଁ । ଏହି ଦୋଷଶା ମଧ୍ୟ ଅଜକୁ ୭୦ ବର୍ଷ ହେଲା ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅମୂଳନକର ଅସୁଧା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟକୁ ଦୂରକୁତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସହିରୁ ଅମ୍ବେମାନେ ଅଜକୁ ୭୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ଵତ ହୋଇ ରହିଥିଲୁଁ, ସେହି ସହିରୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଶ୍ଵତ ହୋଇ ରହିଅଛୁ । ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟକା ବଡ଼-ବଡ଼ ଗୁରୁ ବାର୍ଷି ସବୁ ପରିଷା ବିଲ୍ଲତରେ ହେଉଥାଇ ଏବଂ ବଡ଼ ବିତ ନର୍ମର୍ଦ୍ଦୀଯାଙ୍କ ବିଲ୍ଲତରୁ ଭାରତ ସତକ ନିଜେ ସନ୍ଧି କର ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଛତା ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ କର୍ମଗୁଁ ନିଷାଚିତ ହେଉ ଅଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଭାରତବାସୀଠାରୁ ରଂଗଜମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉଥାଇ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅମ୍ବର ଦଶା ସବୁବେଳେ ଶରୀର ହେଉଥାଇ । ବଡ଼ ବଡ଼, ଭଲ ଭଲ, ଗୁରୁଶର ଦ୍ୱାରା ଅମ୍ବମାନକର ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଅମ୍ବର ସମ୍ମରେ ଧରୁବେଳେ ଯେଉଁ ଏକ ପ୍ରକାଶ ବାଧା ରହିଅଛି ଯେ ଅମ୍ବେମାନେ କେବଦ ଅଗ୍ରପର ହୋଇ ଥାରୁ ନାହିଁ । ଅମ୍ବର କାମ କେବଳ ସବୁବେଳେ ପରମଶାପେଣୀ ହୋଇ ରହିଥିଗା ।

ଅମୃତାନନ୍ଦର ଏହି ପତତ ଅକସ୍ମାର ଗୋଟିଏ ଅନୁମନ
କରିଯାଉ । ୧୮୮୭—୯୦ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଦର ସିଂହାଲ୍‌କୁ ଶୁଦ୍ଧି କରି
ବାକୀ ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଜର ତରକରସରେ ଥିଲା ଅଣ୍ଡାକ

ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବାଣୀକ ଦର୍ଶନ । ୧୦୦୦୯ ରୁ ଅଧିକ ଥିଲା,
ଏପରି କର୍ମବୁଦ୍ଧିର ସଂଖ୍ୟା ମୋଟରେ ୪୫ ହଜାର ଥିଲା ।
ଏହି ୪୫ ହଜାରରୁ କେବଳ ୨୭ ହଜାର ଭାରତବାସୀ ଏବଂ
ବାକି ୨୮ ହଜାର ରଂଗଜ ଥିଲେ । ଏହି ୪୫ ହଜାର
କର୍ମବୁଦ୍ଧିର ପୋଷ ଦର୍ଶନ ବାଣୀକ ପାୟ ୧୫୨ କୋଟି ଟଙ୍କା
ଥିଲା । ଏଥିରୁ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ କେବଳ ୩ କୋଟି
ଟଙ୍କା ଉଚ୍ଛିଥିଲା ; ବାକି ୧୫୨ କୋଟି ଟଙ୍କା ଉଚ୍ଚରେତ୍ତର
କଟାଇଲାରେ । ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ରରୁ ଏହାର କାରଣ
ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ବଡ଼ ଦୂରୁତ୍ୱ । ତେବେ ଏତିକି ଅବଶ୍ୟ
ମଧ୍ୟ ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲେ ଯେ ଆନନ୍ଦପ୍ରଭ୍ୟନ୍ତ ପେଚେବେଳେ ବଡ଼
ବଡ଼ ବୁକରିବାରେ ଉଚ୍ଚରେତ୍ତରେତ୍ତରେ ରହିଅଛନ୍ତି, କୌଣସି
ଭାରତବାସୀ ମାହାତ୍ମ୍ଯ, ସେଚେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ କହିବାକୁ
ଦେବ ଯେ ଭାରତବାସୀର ପୂଜା ଦୂର୍ଦ୍ଵାପକ ଅବସ୍ଥାର
ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ହନ ୧୯୧୦ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବରେ ୫୦ ଟଙ୍କା କିମ୍ବା ଉତ୍ତୋଧକ
ପାଇବାର ସରକାରୀ ବୁନ୍ଦ ପଣ୍ଡୀ ମୋଟ ୫୩୫୦ ଥିଲା ।
ଏଥରୁ କେବଳ ୨୨୪ ଅର୍ଥାତ୍ ଶତକବ୍ରାତା ୨୭ ଜାନ୍ମ ଭାବବାବୀ
କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବାକୀ ସବୁ ରଂଗେଜର ଅଖକାରରେ
ଥିଲା । ଏହି ପଣ୍ଡୀଗୁଡ଼ିକରୁ ଏହା ହଷ୍ଠୀ ବୁଝାଯାଉଥିଲା ଯେ
ଦୁଇ ଅତେଷ୍ଟା ଭାବବାସିର ଅବସ୍ଥାର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ
ପଛ ନାହିଁ । ୨୫ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଭାବବାସିର ଦଶା ଯେପରି
ଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିର ଅଛି । ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର
ଅମୂଳନକ ଉପରେ କରିବା ପାଇଁ ମହାଶୀଳୀ ଉନ୍ନତୋରିଥିବା
ଦୋଷଗା ପଦ ଅନ୍ତରୁ ମଧ୍ୟ ପାଇଁ ମେଧାର ନିୟମ (Act)
ଅମୂଳନକୁ କଣାଇଥିଲା ; ଆଜକୁ ୫୦ ବର୍ଷ ହେଲା
ଅମୂଳନକ ଦେଶର ନେତୃବର୍ଷ ଚିତ୍ତବାର କର ଅସୁଅଛନ୍ତି ଯେ
“ଅମୂଳନକ ଯୁଦ୍ଧ ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର କର ହେଉ, କିନ୍ତୁ କି
ଦୁଇର ଦର୍ଶକ, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ହୋଇ ନାହିଁ ।
ଅମୂଳନକର ମାଲିକ ରଂଗେଜମାନେ ଅନ୍ତର୍ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମୂଳନକୁ
ପାଠିବୁ ପଢାଇ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ କଥା
ଉପରେ ସଜନ୍ତ୍ରେହ ଦୋଷ ଲାଗିଲା ଦେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଏ
କଥା ସେମାନକ ପକ୍ଷରେ ଖୁବ ଠିକ୍ ପଢ଼ିପଢ଼ିଅଛି କି “ପେରେବଦେଶେ
ପାଣ୍ଡିତ୍ୟରେ ସର୍ବେଷାଂ ସୁକଷେ ଦୁଃଖାଂ” । ଅମୂଳନେ ଅସ୍ତ୍ର-
ପାଳନ କରୁ ନାହିଁ ବୋଲି ସେଇଟିକାଳମାନ ରଂଗେଜମାନେ
ଉଠାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନକୁ ପ୍ରୟୁ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ
ମହାଶୀଳୀ ଉନ୍ନତୀରାତି ଏବଂ ପାଇଁ ମେଧାର ଏହି
ପୁନ୍ରୋତ୍ତର ଅନ୍ତର୍ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କି ରେମାନରେ ପାଳନ କରୁଅଛନ୍ତି ?
ଏହିଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାର ଶ୍ରୀମା ବସ୍ତୁ

ହୋଇ ଯା ଏଥିଲା । ଏଥି ପାଇଁ ସେହି ଉଂଚେଇମାନେହିଁ ଦାସୀ ।

ଯେଉଁଦିନୁ ଭାରତ ମହାଦେଶି ଲମାର ଶ୍ଵାସନା ହେଲାଣି, ସେହି
ଦିନୁ ଦେଖିବ ନେତାମାନେ ଏହି କଥା କହି ଅସୁଆର୍ଥୀ ଯେ
ଭାରତବାସୀ ଚିକର ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାଇବାର ଅବସର
ପାଇବା ଭଳ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁକିରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ରଖାଯାଉ ।
ସମ୍ମିଲନର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଦୂରଥର କମିଶନ ବସି ସାରଅଛି
ପ୍ରଥମ କମିଶନ ୧୮୮୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହୋଇଥିଲା, ବିଶ୍ୱ
କମିଶନ ୧୯୧୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ । ପ୍ରଥମ କମିଶନ ବସି ଯାଇ-
ଅଛି; ଅତିଏବ ପ୍ରଥମ କମିଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ୟୁତ ଭାବରେ
କିଛି କହିବାର ପ୍ରୟୋକ୍ତନ ନାହିଁ । କେବଳ ଏତିକ କହିଲେ
ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ, ଏହି କମିଶନ ବସିବା ଦ୍ୱୟାରୀ
ଭାରତବୋଷିର ଯେଉଁ ଟକିଏ କ୍ଷମତା ଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ତାହାର
ହୃଦୟରୁ ଛିନ୍ନ କର ନିଅହେଲା । ଦ୍ୱୟାରୀ କମିଶନର ରିପୋର୍ଟ
ଏହି ବର୍ଷ (୧୯୧୦) ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ସରକାର
ଏହି ରିପୋର୍ଟର ବର୍ତ୍ତର କରୁଆର୍ଥୀ ଏବଂ ନଭେମ୍ବର ମାସ
ଭାରତ ବ୍ୟାପକ ସଭରେ ଏହି ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଦଜ
ମୋହନ ମାଲବୀୟ, ଶ୍ରୀମୁଖ ଶାନିବାସ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ମିଷ୍ଟର
ବି: ଏନ୍: ଶାମୀ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପସ୍ଥିତ କରିଥିଲେ ।
ଏହି କମିଶନ ନିର୍ଭାବର ଦ୍ୱାରା ଭାରତବୋଷିର କ ଉପକାର
ଏବଂ କ ଅନ୍ଧକାର ସାଧତ ହେବ ତାହା ଅଙ୍ଗୁଠନା କରିବା
ଦରକାର ।

“କମିଶନ”ର କୌଣସି କୌଣସି ସିଙ୍ଗାନ୍ତ ନ୍ୟାୟପୁଣ୍ଡ
ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସରବାର ଯଦି ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ
କରିବାରେ ଅବହେଲା ନ କରନ୍ତି ତାହାରେଲେ ଅବଶ୍ୟ
ଅତିଶୀଘ୍ର ଭାବରେ କିଛି ମଙ୍ଗଳ ହେବ ଏବଂ “କମିଶନ”ର
କଥାନ୍ତାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ୧୦୧୫
ବର୍ଷ କେବଳ ଭାବରେ ସିଂହାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ
କରିବାଗାର୍ତ୍ତ ନକର ଦେବାକୁ ହେବ । “କମିଶନ”ର ଏହି
ବ୍ୟାପ୍କ ଯେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବିଶେଷ କୌଣସି ଅତିରିକ୍ତର
କମ ଯୋଗିଚାର ଅବଶ୍ୟକ ନ ହେବ ସେହିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ
ବରଷ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ତାହା-
ହେଲେ ସେମାନେ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କର ମନୋରତତ୍ତ୍ଵର ରୁହି
କାର୍ଯ୍ୟ ବରି ପାରବେ ଆଉ ଧେରର ସ୍ଥଳରେ ଝଂରେଇକୁ
ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ଅନୁଭିତ ହେବ । ଉତ୍ତାନ୍ତରଣସ୍ଥାନ୍ତର ଜଗନ୍ନାଥ
ଦେବର । ଏହି ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବର ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଗୁରୁର ପାଇଁ
ଦିଲାତରୁ ଲୋକ ବହୁ ହୋଇ ଆସୁଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ “କମିଶନ”-
ଏହି ବ୍ୟାପ୍କ ଯେ ନା ବିଲାତରୁ ଲୋକ ବହୁ ହୋଇଥାଏ

ଏହି ଭାବତବର୍ଷରେ ଏହି ଜଙ୍ଗଳ ବିଶ୍ଵାସର ବଢ଼ ଗୁରୁତ୍ବ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ଉଚ୍ଛବିରଣ୍ଣର ସ୍ଥଳ ଏବଂ କଲେଜ ଖୋଲି ଦେଇ ଏହି ସେହି ସ୍ଥଳ କଲେଜରୁ ଯେଉଁମାନେ ପାଶ କରିବେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ କର୍ମମାନଙ୍କରେ ରଖା ଯାଉ । ଏଥରେ ସନ୍ଦର୍ଭ ନାହିଁ ଯେ ଏପରି ସ୍ଥଳ କଲେଜଦ୍ୱାରା ଭାବତବାସିର ଅଶେଷ ମଙ୍ଗଳ ସାଧତ ଦେବ ଏବଂ ଏଥଥାର୍ ସମସ୍ତ ଦେଶ "କମିଶନ"କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଅମୂଳନଙ୍କୁ କଥାଏ ମନରେ ରଖିବାକୁ ଦେବ ଯେ ଜଙ୍ଗଳ ବିଶ୍ଵାସ ପାଇଁ ବିଲୁପ୍ତରୁ ବେଣୀ ସାହେବ ଅତ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । ଅଥକାଶ ସାହେବ ଅସୁଅଛନ୍ତି ସିରଳ ସର୍ବିଷବାଳୀ—ପୋଲିସ, ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ପବ୍ଲିକ ଓ୍ଯାର୍କସ ବିଶ୍ଵାସ ପ୍ରଭୃତି ପାଇଁ ଏହି ସିରଳ ସର୍ବିସ ଉପର ଲୋକ ଯେତେ କହି ବଢ଼ ଗୁରୁତ୍ବ ପାଇଁ ଏବଂ ସିରଳ ସର୍ବିସ ଉପର ଲୋକର ଯେତେ କହି ବୁଝ ନାହିଁ । ସେଥିଥାର୍ ଯଦି ଅମୂଳନେ ବୁଝୁ ଯେ ଅମୂଳନଙ୍କୁ ଦେଶ ଶାସନ କରିବା ପାଇଁ ପୁଣୀ ଅଥକାର ଦିଆଯାଇ ଏବଂ ବଢ଼ ବଢ଼ ଗୁରୁତ୍ବରେ ଅମର ଦେଶବାସୀ ରହନ୍ତି, ବାହାହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଏହା କହିବାକୁ ଦେବ ଯେ ଭାବରୁ ସିରଳ ସର୍ବିସ, ପୋଲିସ, ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଥକ ଫଖ୍ୟକ ଭାବତବାସୀ ରଖିବା ଉଚିତ । ଅନ୍ତରେ ଅତି ଅନ୍ତରେ ଏହା ସୀକାର କରିବାକୁ ଦେବ ଯେ, ଏହି ସବୁ ବିଭାଗରେ ଗୁରୁତ୍ବ ପଥରେ କୌଣସି ବାଧା ଦିଅ ନ ଯାଉ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ବିଶ୍ଵାସମାନଙ୍କରେ ଗୁରୁତ୍ବ ପାରିବାର ଯୁଦ୍ଧା ଏବଂ ସୁଯୋଗ କରି ଦିଆଯାଇ । କିନ୍ତୁ "କମିଶନ" ଯେଉଁ ଦିକାନ୍ତ ନିଜ ଦୁଷ୍ଟିରେ ରଖିଅଛନ୍ତି, ସେ ଦୁଷ୍ଟିରେ ଅମୂଳନକର କାମଳା କଦାପି ପୁଣୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । "କମିଶନ"କର ଏହି ବୟସ ଯେ ଯାହା ଉପରେ ରଂଗକ-ବଳର ପ୍ରିଭତା କର୍ତ୍ତର କରୁଅଛନ୍ତି, ସେହର ବରଗରେ(ଯଥା ପୋଲିସ ଏବଂ ସିରଳ ସର୍ବିସ) ରଂଗେଜକର୍ମଗୁରୁର ଫଖ୍ୟା ଅବଶ୍ୟ କେଣୀ ରଖିବାକୁ ହେବ, ସେଥିରେ ଭାବତବାସିର ଫଖ୍ୟା କାହିଁ ରହୁଥାରେ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ପବ୍ଲିକ ଓ୍ଯାର୍କସ ବିଶ୍ଵାସ ପ୍ରଭୃତିରେ ଭାବତବାସିକୁ ଅଥକ ଫଖ୍ୟାରେ ନିର୍ମିତକରିଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶେଷୋକୁ ଭାବତବାସମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେହର ଭାବତବାସିର ଫଖ୍ୟା ଖୁବ୍ କମ ଏବଂ ରଂଗେଜର ରଂଗ୍ୟା ବେଣୀ ଏହାହିଁ ଜାଗନ୍ତେଜକ ତୁରିବାର ହେତୁ ଚେଷ୍ଟା । ମାତ୍ର ଏପ୍ରକାର ନାଚ ଅମୂଳନଙ୍କ ପଛରେ ୫୦ ଲ୍ୟାର୍ ଅଟକ । ଅମୂଳନେ ଏହି ନାଚକୁ କେବେହେଁ ତାକର ପାରବୁ ନାହିଁ । ପାଇଁଅମେର୍କୀ ବିକ୍ରି କେବେହେଁ ବିରାହନ୍ତି ଯି ଭାବତବାସି ଏବଂ

ରଂବେଜ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅନୁର କର୍ମପାଦିକ ନାହିଁ ଏବଂ ଉତ୍ସବକୁ ସମାନ ସମାନ ସବୁ ଦିଆଯିବ । କିନ୍ତୁ "କମିଶନ" ଅଜ କଣ କହୁଅଛନ୍ତି ? ତାହାରେ କର୍ମପାଦିକ ନାହିଁ ଏଠାରେ ଶାସନ କରିବ, ଯେବେଦିନ ଯନ୍ତ୍ରିତ ରଂବେଜ-ମାନଙ୍କ ଭାବତବାସିକୁ ଆସିବର ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇ ।

ଆଜି ସମସ୍ତ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଅନ୍ତରାଳରେ ଏହା ଦେଶ-ବାସିମାନେ କହୁଅଛନ୍ତି କି ବ୍ରିକ୍ଷାସମ୍ମାନ୍ୟର ଅନୁରତା ଅନ୍ତର୍ମାନ୍ୟର, କେନେବ୍ବା ପ୍ରଭୃତି ଦେଶମାନଙ୍କରେ ସେହର ଜୀବନ କରିଅଛି, ସେଠାକାର ଲେବମାନଙ୍କର ତୁମ୍ଭର ଅଧିକାର ରହିଅଛି, ଭାବତବାସିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତୁମ୍ଭୁ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇ । ଏହି ଦାଶ ଅଜ ଭାବତବର୍ଷରୁ ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ମୁଲୁମାନ ସମସ୍ତ ମିଶ୍ର (କେତେବେଳ ଅଜିତ ଅଥବା ସ୍ଵାର୍ଥ ସର୍ବିସପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ) କରୁଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ "କମିଶନ" ଏଥରେ କହିବାର । ସେ ଲୁବୁରାଶୁଯେ ୫୦୦ ବର୍ଷ ପୁନଃବେଳ ଭାବତବର୍ଷର ଯେଉଁ ଅବଶ୍ୟା ସମ୍ମାନ ଅନ୍ତର୍ମାନ ଅନ୍ତର୍ମାନ ରହିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏପ୍ରକାର ଧାରା ପ୍ରାଣୀ ଭୁଲୁର ଭାବରେ ଆବଶ୍ୟକ କାମ୍ୟ କରିବାରେ ଏକ କଥା; କିନ୍ତୁ ଭାବତବର୍ଷର ଅବଶ୍ୟ ଅଜ ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ଆଜି ଭାବତବାସିର ଲଜ୍ଜା ଏହା ମୁହଁତେ ଯେ ସେ କ୍ଲିନ୍‌କେରୁଡ଼ିଏ ଗୁରୁର ପାଇଁ, ମାତ୍ର ତାହାର ଲଜ୍ଜା ଯେ ସେ ତାହାର ନିଜର ଦେଶ, ନିଜର ଧାର ଶାସନ କରିବ । ଏହି ଶାସନାଧିକାର ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନ ପାରଛି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶରେ ଶଜନିତିକ ଅନୋଳନର କ୍ଳାର କେବେହେଁ କମିବ ନାହିଁ ।

ଭାବରୁ ସିରଳ ସର୍ବିସ ପଶ୍ଚାତ କେବଳ ଲଶ୍ନରେହୁ ହେଉଅଛି । କାର୍ଦିକ ହେଉଅଛି କହୁକାରୁକୁ ତ କେତେ ପୁନର ଯୁକ୍ତ ଦେଶାଉଅଛନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ନିମ୍ନମ କରିବାର ପ୍ରଥାନ କାରଣ ଯେ ଅଥକ ଫଖ୍ୟକ ଭାବତବାସୀ ସିରଳ ସର୍ବିସ ପଶ୍ଚାତ ଦେଶାରିବାକୁ ନାହିଁ; କାରିଗ ବିଲୁତ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନ ପାରଛି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମିବ ନାହିଁ । କାର୍ଦିକ ହେଉଅଛି କହୁକାରୁକୁ ତ କେତେ ପୁନର ଯୁକ୍ତ ଦେଶାଉଅଛନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ନିମ୍ନମ କରିବାର ପ୍ରଥାନ କାରଣ ଯେ ଅଥକ ଫଖ୍ୟକ ଭାବତବାସୀ ସିରଳ ସର୍ବିସ ପଶ୍ଚାତ ଦେଶାରିବାକୁ ନାହିଁ; କାରିଗ ବିଲୁତ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନ ପାରଛି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମିବ ନାହିଁ । କାର୍ଦିକ ହେଉଅଛି କହୁକାରୁକୁ ତ କେତେ ପୁନର ଯୁକ୍ତ ଦେଶାଉଅଛନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ନିମ୍ନମ କରିବାର ପ୍ରଥାନ କାରଣ ଯେ ଅଥକ ଫଖ୍ୟକ ଭାବତବାସୀ ସିରଳ ସର୍ବିସ ପଶ୍ଚାତ ଦେଶାରିବାକୁ ନାହିଁ; କାରିଗ ବିଲୁତ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନ ପାରଛି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମିବ ନାହିଁ । ସକ ୧୮୩୧ ପ୍ରିଣ୍ଟରୁ ୧୯୧୦ ଟାଙ୍କାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କଷେପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିମ୍ବା ୨୨୪ ଜଣ ସିରଳ ସର୍ବିସ ପଶ୍ଚାତ ଦେଶାରିବାକୁ ନାହିଁ । କାରିଗ ବିଲୁତ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନ ପାରଛି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମିବ ନାହିଁ ।

ଏଥୁଗାର୍ ଅମ୍ବେମାନେ ଅଜକୁ ୫୦ ବର୍ଷ ହେଲା ତତ୍କାଳ
କର ଆୟାଶୁଁ ଯେ ସେତେବିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସିଭିଲ ସର୍ବିସ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତରେ ଏବଂ ଭାରତରେ ନ ହୋଇଛି
ସେତେବିନାର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବାସୀ ଭାଙ୍ଗରେ ସମକଷ ହୋଇ
ପାରିବ ନାହିଁ ; ଏବଂ ସେତେବିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି
ଶୁଣିଥିବିଷେତନାର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ରଂଘାଜ ଉପରେ ଏହି ଅଭିଯାନ
ଆଗେବ ବରବାକୁ ହେବ ଯେ ସେ ପରିଗତ ବିଶ୍ୱର
କିମ୍ବା ଏବଂ କେବଳ ନିଜର ଲଭ ସବୁ ରଖି ଏହି କିମ୍ବା ରଖି ସେ
ଭାବରେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲୁଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।
ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ସିଭିଲ ସର୍ବିସ ପାଶ ନ କଲେ
ମଧ୍ୟ ଭାରତବାସିଙ୍କୁ ସିଭିଲ ସର୍ବିସବାଲକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରଖା
ଯାଉଥିଲା ; କିନ୍ତୁ ଏପରି ଉପାୟ କେବଳ ସରକାରଙ୍କ,
ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର ଶିଳ୍ପାଳିକାରୁ ନିଷ୍ଠାର୍ ପାରବାର ଗୋଟିଏ
କୌଣସି ଆହଁ । ଯେଉଁ ମାନେ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀର ତେପୋଟି
କଲେକ୍ଟର ଏବଂ ସବଳକ୍ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ବଡ଼ ଶୁଳ୍କରେ
ପାଇଥାନ୍ତି । ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନଙ୍କର ଫର୍ମା କେତେ ?
ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅମ୍ବେମାନେ ଦେଖିବାକୁ
ପାଇଁ ଯେ ଭାରତବାସୀର ସଙ୍ଗ୍ୟ ଏଥରେ ଅଛି ଅନ୍ତି । ୧୯୭୭
ଖ୍ରୀଷ୍ଟୁଆରରେ ୧୯୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୁ ବେବଳ ୧୯୭ ଜଣ ଭାରତବାସୀ
ଅର୍ଥାତ୍ ଶତକତା ୩୦ ଜଣ ମାତ୍ର ଥିଲେ । ଏହିପରି ଯଦି ୧୦୦ ବର୍ଷ
ବିଦ୍ୟାଏ, ତାହାରେଲେ ମଧ୍ୟ ସି ଭିଲୁଷଭିଷରେ ଭାରତବାସୀର
ଅବସ୍ଥାର ବିଶେଷ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ନାହିଁ । ପୂର୍ବରୁ ଏତେ
ଅଭି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ “କମିଶନ”ଙ୍କର ମତରେ ଭାରତ-
ବର୍ଷାୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭାରତରେ ସିଭିଲ୍ ସର୍ବିସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବାର
ତତ୍ତ୍ଵ ନୁହେଁ ବୋଲି ୧୮୯୮ ହେଲା । ଉଚ୍ଚ “କମିଶନ”ଙ୍କ
ମତରେ ଶତକତା ୨୫ ପାଞ୍ଚ ପାଇଁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କି ବିଲୁଷରେ ସିଭିଲ୍ ସର୍ବିସ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରେ ଭାରତବାସୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବ । ଅଜକାର ସିଭିଲ୍ ସର୍ବିସ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଷମାନଙ୍କ ବ୍ୟସ ୨୦୨୪ ମଧ୍ୟରେ ଦେବା
ଦରକାର; ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବାସୀ ହୁଷମାନଙ୍କର
କେବଳ ଶତକତା ୨ ହେବ । କିନ୍ତୁ କର୍ମିମାନ “କମିଶନ”ଙ୍କ
ମତରେ ହୁଷମାନଙ୍କର ବିନ୍ଦୁସ୍ତର୍ଵ ୨୦୨୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ
ହୋଇଥିବା ଦରକାର ଏବଂ ବିଲୁଷରେ ରହ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ କର୍ମଶିଳ୍ପରେ
ବିନ୍ଦୁସ୍ତର୍ଵ ପାଇଁ ବିଲୁଷ ସିବେ ? ଏପରି ନିଯୁମ
ବର୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଏହି ଯେ ଭାରତବାସୀ ଶତକତା ୨୫
ଯେଷାରୁ ଯେଉଁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ନ ପାଇ, ଏବଂ ରଂଗେଜ ବାକୀ

ପରୁ ଚାଷ୍ଟା ଯେବେ ପାଉ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଭାବରେ କରନ୍ତି ବାଟ
ଏକ ପରାମା ଖୋଲି, ଅଳ୍ୟ ଦିଗରେ ବିଲ୍ଲଚ ଯିବାର ବାଟ
କାର୍ଯ୍ୟକଟଃ ବନ୍ଦ କର ଦେଇଥାନ୍ତି ; କାଶଣ ୧୦.୧୪ ବର୍ଷ
ବସ୍ତୁରେ କେଉଁ ପିଲାକୁ ବିଲ୍ଲଚରେ ରହି ଶିଶ୍ବ କରିବାପାଇଁ
କେଉଁ ପିତାମାତା ପଠାଇବେ? ତୁ ହିଶାମାନ୍ତର ଉପନିଷଦ-
ମାନଙ୍କରେ ଅର୍ଥାତ୍ କେବେଳା, ଅତ୍ୟନ୍ତିଥି ଏବଂ ଦିଗଣ
ଅନ୍ତିକାରେ ସମସ୍ତେ ଯେ ସେଠୀକାର ନିବାସୀ ଯେ ଉକ୍ତ
ପଶୁଷାରେ ସେଠୀରେ ସନ୍ତିଳିତଃହୋରଗରନ୍ତି । ଉଚ୍ଛବିଶ୍ଵାର
ଦାକିମ ସେହି ଦେଇବାସିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନିବାଚିତ ହୁଅଗୁ ।
ଆମର ପର ଅଧୀନ ବୁଟିଶ ଭାବନିବେଶମାନଙ୍କରେ ଥିବା
ମୁଦ୍ରା ଆମର ନାହିଁ । ନିଯମ୍ୟ ନିହୃଥିଲ ଯେ ଭାବତବାସୀମାନଙ୍କ
ପାଇଁ ଭାବତବର୍ଷରେହୁଁ ସଭିଲସଭିସ ପଶୁଷା ହେଉ । ଯଦି
ଶିଶ୍ବର ଗୁହାନ୍ତି ତାହାହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ସେ ସମୟ ନିକଟରେ
ଅସିବ । କିନ୍ତୁ ଏତେବେଳେ ସରକାରଙ୍କର ଉଚିତ ଯେ
ଯେବେ ଏହି ସିଭିଲସଭିସ ପଶୁଷା ଭାବତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ
ଜାରି କରିଦେବେ । ଯଦି ଏହା ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଶଜ୍ଞ ନ
ହୁଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଶକକଢା ୫୦ ଟା ଗୋଟୁ
ଭାବତବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ରଖାଯାଉ । ଏତକ ନ ହେବାଯାଏ
ନିଯମ୍ୟ ସରକାର ଉପରେ କୌଣସି ବିଧ୍ୟା ରହିବା କଠିନ ।
କେହି ନିଜଦେଶରେ ଜାହାରିତାରୁ ନାତ ହୋଇ ରହିବାକୁ
ମୁହଁ ନା । ଭାବତବାସୀଙ୍କ ସିଭିଲସଭିସରେ ଯେତେକି କ୍ଷମତା
ମିଳିଥାଇ, ସେତକି କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଗୋଲିପ ବିଭାଗରେ
ମିଳିଲାନ୍ତି । ଗୋଲିପ ଭାଗରେ ବଡ଼ ପଶୁଷା ବିଲ୍ଲଚରେ ହୁଏ
କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଭାବତବାସୀ ପଶୁଷା ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ—
ଏହି ନିୟମ କରାଯାଇ ଅଛି । ପଶୁଷାର ନିୟମରେ ହୁଏ
ଖୋଲି କର ଲେଖି ଦିଆ ହୋଇଥାଇ ଯେ, ଯେ ଖୋଲ
ଇଉଷେପିଯୁନ ହୋଇଥିବ ସେହି କେବଳ ଉକ୍ତ ବିଭାଗରେ
ପଶୁଷା ଦେଇ ପାରିବ । ଯଦି କାହାର ରହିବରେ ଭାବତର
ରଙ୍ଗର ଏକ ବିନ୍ଦୁମଧ୍ୟ ମୁଁତି ହୋଇଥିବ, ସେ ମହାବାସୀଙ୍କର
ଯୋଗ୍ୟା ସମସ୍ତେହୁଁ, ଉକ୍ତ ପଶୁଷା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ କମିଶନ ଏହି ନିୟମର ବିବୁଦ୍ଧିରେ ମତ ପ୍ରକାଶ
କର ଅଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ କହ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତ
ବିଲ୍ଲଚରେ ଅନୁତଃ୍ତ କର୍ତ୍ତା ଶିଶ୍ବ ପାଇ ନ ସ୍ଵକ୍ଷପ
କେବେହେଁ ଉକ୍ତ ପଶୁଷରେ ବସ ପାରିବ ନାହିଁ । ପତ୍ୟ-
କଥା;—ଦେଶାଭବ ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ, “କିମ୍ବନ” ଜାତି ତେ
ଭେଦ ଦୂର କର ଦେଲେ କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ହୃଦୟରେ ଏହି କଥା
କହୁଅନ୍ତି କି ଭାବତବାସୀ ଯେବେ କେବେହେଁ
ପୋଲିପ ଦେଇରେ ପରିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

୧୯୦୫ ସାଲରେ ସରକାର ଏହା ଜାର କରିଥିଲେ ଯେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଯୋଳିଷ ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ କର୍ମ ମିଳିବ ; କିନ୍ତୁ ୧୯୦୭ ଖୁଣ୍ଡାବରେ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଦେଶକ ସରକାରଙ୍କୁ ଏହା ଜ୍ଞାନ କଲେ ଯେ ଶତକଢ଼ା * ଜଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବାସୀ ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ । ଅପ୍ରେଲ ୧୯୧୭ ରେ ୩୫ ଜଣ ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ ଥିଲେ । ଯଦି ସରକାରଙ୍କ ପୂର୍ବାକ୍ ଅଙ୍ଗ ପାଳନ କରାଯାନ୍ତା, ତାହାଦେଲେ ଅଛି ୨୦ ଜଣ ଭାରତବାସୀ ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ମାତ୍ର ଗତ ଏପ୍ରିଲ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମନଙ୍କର ପଞ୍ଚା ଦେବଳ ୫ ଜଣ ଥିଲା । “କମିଶନ” ଏହା ଅନ୍ତମୀଦନ କରିଥିଲୁ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ ସଂଖ୍ୟା ଶତକଢ଼ା ୧୦ ହେଉ ଏବଂ କିମେ କିମେ ଏହି ସଂଖ୍ୟା ୨୦ କରାଯାଇ । ଯଦି ଶତକଢ଼ା ଏହି ୨୦ ଜଣ ଉଚ୍ଚ ପୁଲିସ କର୍ମଗୁଡ଼ି ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଅମ୍ବାନକର ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାଠାରୁ ଅନେକ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ମାତ୍ର ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ଯୋଳିଷ ପଦରେ ନ ହେବ ସେତେହିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସରକାର ଅମ୍ବାନକ ପ୍ରତ ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲୁ ବୋଲି କହି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କଢ଼ା ଯଦି ସିରିଲ ସର୍ବିସ ପଶ୍ଚାତ ପାଇଁ ଭାରତବାସୀ ଯୋଗ୍ୟହୋଇପାରେ ତିନ୍ତୁ ଯୋଳିଷ ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ ପଶ୍ଚାତ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରିବୁ ଏକଥା କେହି ଅମ୍ବାନର ସହିତ ମୁଖ୍ୟର ଅଛି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯଦି ଏହି “କମିଶନ”କ ମତାନସାରେ “ସେଭଲ ସର୍ବିସ” ନୀଳର ପାଇଁ ବନା ବାକ୍ୟବ୍ୟସ୍ଵରେ ଶତକଢ଼ା ୨୦ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ କରା ଯାଇପାରେ, ତାହାଦେଲେ କେଉଁ ନିଯୁମାନ୍ୟାରେ ଯୋଳିଷ ସୁପରଶେଣ୍ଡେଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଇ ସେହି ସଂଖ୍ୟା ୨୦ ରଖାଯାଉଅଛି ? ସାଧାରଣବୁଦ୍ଧିରେ ତ

ଏହା ଅୟୁଷ ଯେ “ସେଭଲ ସର୍ବିସ” ଅଟେକ୍ଷା ଯୋଳିଷରେ ଅଛି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ରଖାଯାଇବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର ଦୁଃଖର ଶେଷ୍ୟ ଏହି ଯେ ଅମଦେଶରେ ସାଧାରଣବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରତ୍ୟାଗ ସେହି ଥିଲେ ହେବ, ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଦୂରରେ ରଖା ଯାଇଅଛି ।

ଏପରି ଗୋଟିଏ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରକଳ୍ପରେ ସବୁ ବିଷ୍ଣୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରିବା ଅଭ୍ୟବ କିନ୍ତୁ ପୁଣ୍ୟରେୟାହା ଲଖିତ ହୋଇଥାଏ ସେହିରୁ ଅବଶ୍ୟ ଜଣା ଯାଉଅଛି ଅମ୍ବାନକର ଅବସ୍ଥା କହର ଶେତନୀ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ କମିଶନ ଏହିପ୍ରତିବର୍ଷରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଇଂରେଜ ମୋ ମିଶାଇବାରେଇ, ମାତ୍ର ଠିକ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁ ଗୁରୁ ପାଇଁ ବିଲତରେ ପଶ୍ଚାତ ହୁଏ, ସେହି ଗୁରୁରୁ କର୍ମଗୁରୁ ସେହିଠାରେହି ନିବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେଥିରେ ଇଂରେଜ ଅମ୍ବାନଙ୍କଠାରୁ ବାନ୍ଧି ମାରି ନେଇଯାନ୍ତି, ଅଛି ନିଜ ଦେଶରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟରୁ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଗୁରୁ ଜିମ୍ବାତିତ କରିବା ପମ୍ବରେ ଅମ୍ବାନକ ସହିତ ମିଶାଇବେଇମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗଣନା କରିନ୍ତି । ମିଶାଇବେଇକ ପଞ୍ଚା ସମ୍ପର୍କ ଭାରତରେ ମୋଟ ୧ ଲକ୍ଷ ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପତ୍ରେୟ ୧୫୦୦ ମଧ୍ୟରେ ୧ ଲକ୍ଷ ମିଶାଇବେଇ ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ୨୦୦ ଟଙ୍କା କିଂବା ତତ୍ତ୍ଵାଧିକ ପଦରେ ଏମାନକର ପଞ୍ଚା ଶତକଢ଼ା ୧୫ । କହିବାର କଥା ଏହି କି ଯେ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକଳ୍ପରେ ଅମ୍ବାନକର ଦିଗ୍ବା ଏହିପରି ଶୋଭନ୍ତି । ଆମ ନିଜ ଦେଶରେ ଅମର କୌଣସି ଇକ୍କତ ବା ସମ୍ମାନ ନାହିଁ । ଯାହାର ଏହି ସମ୍ମାନ ଦୋଧ ଅଛି, ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ ଯେ ଦେଶବାସୀ କିମର ନିଜର ଦୟର ସଜାତି ପାଇବ ତାହାର ତେଣ୍ଟା କରିବ, କାରଣ ବନା କିନ୍ତୁ ଦୟ ଶାସନ ନ କଲେ ଅମ୍ବାନକର ଏହି ସବୁ ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ନାହିଁ ।

କାହାକୁ ମୋହର ବୋଲି ବୋଲିବ ସଂଘାରେ ?

ଏ ସଥାରେ କାହାକୁ ମୁଁ କହିବ ମୋହର ?
ଆହାକୁ ମୁଁ କହେଁ ମୋର ସେ ନୁହେ ମୋହର ।
ଦିତା ମାତା ବୋଲି ଯା'ଙ୍କୁ ଭାବିବ ଅନ୍ତରେ
ଛତ ସେ ପଳାଇଯିବେ ଦିନେ କାଳକଲେ ।
ଭର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଯା'ଙ୍କୁ କହିବ ଫଶାରେ
କରନ୍ତି ସେ ହିଂସା ବାଦ ମୋହ ସହିତରେ ।
ପୁଣ ବୋଲି ଯାହାକୁ ମୁଁ କହୁଛି ଥିବା
ଅବାଧ ହୋଇଗଲୁ ଗାଁ ହେଉଛି ଥିଲୁର ।
ଯାହାକୁ ବୋଲିବ ମୁଁ ଥିଲୁଗାନ ବୋଲି
ଦ୍ୟା ସହିତ ପ୍ରତିନିଃ କରୁଥାଏ କଲି ।

ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥକୁ ଭାବେ, ଏହିଟି ମୋହର
ଧ୍ୟସ ହୋଇ ମିଶା ତାହା ମାତ୍ର ସହିତର ।
ନନ୍ଦ ଧାନ୍ୟ ଯାହା ମୋର ଅଛି ଗନ୍ଧାରରେ
ଗୁରୁ ଜେଲେ ତାହା ତାର ହୁଅର ସବୁରେ ।
ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକୁ ମନେ ଭାବିବ ମୋହର
ବୁଦ୍ଧ ହେଲେ ନ କରିବେ—କାର୍ଯ୍ୟ ପେ ସକଳ ।
ସତର ତାକରେ କେହି ନ ଶୁଣିବେ ବାରେ
କାହାକୁ ମୋହର ବୋଲି ବୋଲିବ ସଂଶାରେ ?

ଯେମାଦେଇ କଥା ।

ଏକ ଦେଖରେ ଜଣେ ସାଧକ ଥିଲ ଯେ—ତାର ସାତ ସୁଅ ଅଛ ଯେମା ବୋଲି କର ଗୋଟିଏ ହିଅ । କୋଳଗୋଟୀ ହିଅଛିବୁ ମା ବାପ ଭାଇ କେଲବସରେ ବଢାଇଥାନ୍ତି । ଭାବମାନେ ତ ଦିଶ୍ଚି ପାଖରେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେମାକୁ ପୁରୁଷ ହେଲାଣି । ଦିନକର ସାଧବାଣୀ ହିଅବୁ କୋଳ କରି ବୁନ୍ଦକୁ ଦେଖାଇ କେଲ କରୁ କରୁ ଯେମା ସରଗର ମୂଳ ଧରିବା ପାଇଁବ ଏବେ ଜିଗର ଲଗାଇଲ । ବାପ ମା, ଶ୍ରୀମାନେ —ପମ୍ପେ ପାଞ୍ଚପୁଷ୍ଟ ବଲେ, ଯେମା କମାରୁ ବୁଝିଲ ମାହି । ଆଜି ସେହି ଏକ କଥା—“ମୋତେ ବୁନ ଦେଖିଲେ”—ଅଛ କାନ୍ତ । କେଳକୁ କେଳ ଭାବ ଦିକଳ ହେଉ କାହାରୁ, କୁହ ବହୁଯାଇଛି ହେଲାଣି ମାର ଯାଉଛି, ସହା ଶୁଭିବାକୁ ନାହିଁ । ଯୁ ଦେଖି ପମ୍ପେ କାବା, କରନ୍ତି କଥା ? ଗୋଟିଏ ପକର ଗାହ ହଜିଲେ—ତୁ ତୁମ ହୁଅ ତ ଅମେ ପୁନର ବୁନ କଢାଇ ଦେବୁ, ବୁନ୍ତ କଷ୍ଟରେ କୋଥିଶୋଧ କର ତୁମ କରିଲାଇ ।

ସାଧକ ଦେଖାଇ କଣିକ ପରେ । ଶୈଥୁପାଇଁ ତା ଘରେ ଧାନ ରୁକ୍ତି ଟଙ୍କା କରିଛି ଭାବ । କାହିଁକି ବା ନ ହେବ ? ସେମାନେ ତ ଶାତ ପର୍ମିନ୍ଟ ଚେର ନର ପାର ହୋଇ ଦେଶ ଦିଦେଶରେ ବୁଲି କାଣିଛି ଦେଖାଇ କରୁଥିଲେ । ଲୟୁ ସାର୍ଥୀ ନ୍ଯାଣୀ ତାଙ୍କ ମେହେନଚ ଦେଖି ତାଙ୍କର ପାଖରେ ତଳ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅପୁରୁକ କଥା ? ତା ଅର ଦିନ ଯେମା ବୁନ ଗୋଜିବାକୁ ବରିଆ ତାକାର ସୁନାରେ ମୁନ କଢା ଦେଲ । ବୁନ କଢା ଅସ୍ତ୍ର ଅଧା ଦେଲାଣି—ସାଧବାଣୀର କାଳ ହୋଇଗଲ, ସମ୍ପିଣ୍ଡ ଦିଥିର ହେଲେ । ହେଲେ ଯେମାର ବୁନ କଢା ଅଧା ରହିଲି ନାହିଁ । ପୂର୍ବ ମସିକରି ବୁନ ଗଢା ଶେଷ ଦେଲା; ଦୁଃଖର କଥା ତା ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ସାଧକର ସମୟ ଅଗର ହୋଇଗଲ । ପିଲାଙ୍କମାନେ ଅଳୁଳ ଦୁଃଖ ଦରିଆରେ ଅରସ ହୋଇ ଉପିଲେ । କିଏ ଅଛ—ଏଡ଼ିବଢ଼ ଫର୍ମଦରେ ବି ପଢ଼ ରୁଥାର ସୁନ୍ଦର କହିବା ? ଧନ ରୁଷ୍ଣେର ତ ସାଧକ ଅଗନା-ଅନ୍ତି ରମ୍ପରେ ମେନନାଦ ପାରେଇ ତୋକାର ତା କଢରେ ଦୂର ଦୂର କର ରହି । ସାଧକ ପୁଅମାନେ ଅପେ ଅପେ ରୋଧିଶୋଧ ହୋଇ ସୁଧ କାଧ ଦେଲେ, ଦିନ ପଛେ ଦିନ ପାରି ପରି କୋହ ଯାଉଅଛି । ଏବର କେତେବଦିନ ଦିନ ମାନ । ତା କଥା କଥା ସାଧକ ପୁଅମାନେ କାପ ମା କଥା ଅପ୍ରେ ଅପ୍ରେ ଲୁହିରେ । ଏମିନ୍ତିବା ତ ସମସ୍ତର ଖେଳ ।

ଭାବମାନେ ଯେମାକୁ ଭାବ ତା'ଜାତରେ ରଖିଥାନ୍ତି । ତ ମନ କଣି ସବୁ ଖଟାଇ ଆନ୍ତି । ଯେମାର ବଜ ଅଭବ ନ ରହୁ ଯା ଚାକମାନକର ଶୋଳପଣ ରହି ।

ଏଣିକି ସାଧକ ଦବର ଅମ୍ବର କଳପଟ ନାହିଁ । ବାପ ମଲ ଦିନ ତ ପିଲାଙ୍କମାନେ ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ନାହିଁ । ବେଗାର ବଣିଜ ବନ୍ଦ ହେଲା, କହନ୍ତି, “ବସି ଶାରିଲେ ନରବାଲ ସରସାଏ” । ରୁଏ ଏବେ କେଉଁ ଧନ ଯେ, ସବୁ ଶେଷ ହେଲାକୁ ବସିଲ । ଏଣେ ଅସେ ଯେମାର ବାହା ବସୁଷ ହେଲାଣି, ସାଧକ ପୁଅମାନେ ଭାବ ଅବସନ୍ଧରେ ପଡ଼ିଲେ । ଅଭିଧାରୀ ହିଅବୁ ଏବେ କାହା ପଖରେ ଶୁଭ ଦିଦେଶ କର ଯରଥିଲୁ ? କହୁ ବୁଦ୍ଧ କିନ୍ତୁ ତିର କଲେ କଣିଜ କର ଯିବେ । ବରଷକ ଚଳିବା ମାନିଆ ଯାହା ଯାହା ଲେଡ଼ା ଦେବ ସବୁ ଅଣୀ ସାରତ ଦେଲେ, ଯେବର ପରିଲେ କୌଣସି ଦରବ ଶୋଜିବାକୁ ନ ଥିବ, ତହୁଁ ଯେମାକୁ ପାଖରେ ବପାର ସାତପର ଯାକ ରୁଧାର କର କହିଲେ—“ମା, ଏବେ ଶୁଭ ବାପ ମା ଥିଲେ ବୋଲି ସିନା ଗେଲବସରରେ ତଳ ଅଶୁଭଲେଇଁ । ସେତ ଅବେଳରେ ଦାଣ୍ଡରେ ବପାର ଦେଇ ଗୁଲିଗଲେ, ଯାହା କିଛି ସାରତ ଯାଇଥିଲେ ଷେଥିରେ ଅନିଚକ ତଳାତଳ ହେଲେ, ଏଣିକ କଥା ପଢ଼ିଲ । ଅଛ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ସାତ ଭାବ ଯାକ ଦିଦେଶ କର ବାହାରିଲୁ, ଫନ ଫନର କର ଧନ ଦରବ ଅଣିଲେ ଚଳିବା । ତୋତେ ଏକା ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯାହା ଯାହା ଦରକାର ସବୁ ରଖିଗଲୁ । ତୋତେ କିଛି ଶୋଜିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ତୁ ମେଘନାଦ ପାତେଶ୍ଵର କଳାଟ ବନ କର ମୁହାର ଭବରେ ତଳ ଦିଳକ ହେଉଥିଲୁ । ବୁଝି ଖବରଦାର ପଦାକୁ କେବେଦେଇ କାହାରିଲୁ ନାହିଁଟ । ଏ ବଣରେ କେତେ ଅରୁର ଅଛନ୍ତି,— ଏପରି ରୁଥେଇ ସୁରେଇ କହିଲେ । ଅମେ ସବୁ ବରଷର ଭବତରେ ଫେର ଅପିରୁ—ତୁ ଦିଳକ ହେବୁ ନାହିଁ ।” ଯେମା ପରି ରୁଥିଲାଣି, ମନକୁ ରୁଥାର ରୁଥ ହୋଇ ରହିଲ । ତା ମନ ଗୋକେଇ ପାଞ୍ଜି ହେଉଥାଏ । ଭାବମାନଙ୍କ ଅତାଗନ୍ତରେ କେତେ କାନ୍ଦିଲ । ଶେଷକୁ ମନ ଥୟ କଲ, କାଳେ ଭାବମାନେ ସେମର ଦିଳକ ହେବେ ।

ସାଧକ ପୁଅମାନେ ବୋଲତ ସଜାତିଲେ । ସାର ପତୋଷି ତ କେହି ନାହିଁ । ଯେମାକୁ କାହା ଯିମା ଦେଇ ଯିବେ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଥୁଣ୍ଟା ବରଗନ୍ତ ଆଏ । ତା' ପାଖକୁ କହିଲେ—“ତୁ ଯେବେ ସତ୍ୟମର ପର

ଅମ୍ବେମାକୁ ରଣ୍ଗରକ୍ଷଣ କରିବୁ, ତା' କଥା ତୋତେ ଲୁଗିଲା । ବରଷକ ଭତରେ ବଣିଜୟର ଫେର ଅସିବୁ । ଯେବେ ଯେମା ଆମ୍ବ ବୁଣ୍ଡଳରେ ଥିବାର ଦେଖିବୁ ତେବେ ତୋତେ ହଳପା ମାଲଗା ଲଗାଇ ଗୁଡ଼ାର ଦେଇକଳାଶାଢ଼ୀ ଫିନେଇବୁ, ଯୂହ କହ ବରଷକୁ ଦଶ୍ତବତ୍ତ କଲେ, ବୋଇତରେ ବସି ବିଦେଶକୁ ଅନୁକୂଳ କର ଗଲେ ।

ଯେମା ସେହି ଘରଟି ଭତରେ ଏକୁଟିଆ ଟି ହୋଇ ଥାଏ । କିଏ ଅଛି—ଜାହାସଙ୍ଗ ଦୁଃଖ ଯୁଗ କଥା ବାର୍ତ୍ତା ହେବ ? ମେଘନାଦ ପାତେଶ୍ଵର ଭତରେ କୁଥ ଯୋଖଣ୍ଣ, କିଗୁ ସବୁ । ବରିଗୁର ଗତ ଯୋଖଣ୍ଣର ମାତ୍ର, ଅଉ ଅଉ ବନଗଣ୍ସୀ ଯେମାର ସାଙ୍ଗ । ମଜ ଦେଲେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗ କଥା କହେ ଖଣ୍କେ ଗତ ବୋଲେ । ଏପରି ଆଏ । କେତେ ମାସ ଗଲା, ଦିନକର କଥାର ହେଲା କି—ନିଅଁ ଲିରଗଲ । ସେବକାଳେ ଲୈକେ ଧକମକ ମାର ନିଅଁ ଧରୁଥିଲେ, କେହି ବା କୁହୁଳା ପକାଇ ନିଅଁ ରଖୁଥିଲେ, ଯେମାକୁ ଧରମକରେ ନିଅଁ ଧର ଅସେ ନାହିଁ, କୁହୁଳା ତ ଲିରଗଲ, ଏବକାଳ ପର ତ ଡିଅସିଲ କଥା ଯେ ରରକାଳ ସବି ଦିଅନ୍ତା—ହେବ ନ ହେଲା କେତେ କାଠି ଯାଅନ୍ତା ! ବେଶୁଳ ବଡ଼ ଜ୍ଞବନାରେ ପଡ଼ିଲା, କେଉଁଠି ନିଅଁ ଅଣୁଛି ? ସେ ଦିନ ଉପାସ ରହିଲା, ଏପରି ଏବେ କେତେ ଦିନ ରହିବ ? ଅରଦିନ ଦୋ' ଦୋ' ପାଖ ହୋଇ କବାଟ ଫିଟାଇରଦିଲୁଁ କାହାରର ଚିନ୍ତିତ ଯେ ଦଇତି ଯାଇ ନିଅଁ ଟକିଏ ମେନ ଅସିବ ! ବାହାରକୁ ବାହାର ପଢ଼ିବାକ ଅକୁ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେଲା—ସୁଅଢ଼ିକ ଅନ୍ତରକୁ ସେ ଅଟେ ବଣ, କେଉଁ ଥଡ଼କୁ ମଡ଼ା (ବାଟ) ନାହିଁ । ଶୋଶକୁ ଗୋଟାଏଥାତକୁ ରୁଲିଲା, ଅନେକ ବାଟ ଯାଇ ଯାଇ ବଣରେ ଗୋଟାଏ ଯାଇ ଦେଖିଲା । ସେ ବୁଢ଼ି-ଅସୁରୁଣୀ ଯାଇ ବୋଲି ତାକୁ ମାନୁମ ନାହିଁ, ଯାଇ ଭତରେ ଦେଖିଲା । ଦେଖିଲୁ ବୁଢ଼ିଆସୁରୁଣୀ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ଚାଲିରେ ମିହାରଦେଇ ଧାନ ଉପାସ ଉଥିଛି, ଅଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ରେ ମୂଳଗୁଲି କିର ଦରି ଦର ଅଉ ପାଇଟ କିରୁଥିଛି, ଯୂହ ଦେଖି ଯେମା ଛନ୍ଦିଥ ହୋଇ ଗଲିଗଲି । ବକ ବକ କର ଅସୁରୁଣୀକ ଅନ୍ତର ରହିଛି । ଅସୁରୁଣୀ ନକର ପଢ଼ିବାରୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ସବୁ କାମଦାମ ପୁଣିଦେଇ ଯେମାକୁ ଅଦର କର ବସାଇଲା; ସାକୁଳ କର ଅଦ୍ୟବୁ ଗ୍ରାନ୍ଟିଯାଏ ସବୁ ସମାଗୁର ରୁହିଗଲା । ଯେମା ଅକ୍ଷେତରେ ସବୁ କହ

'ରାଜ, ଅସୁରୁଣୀ କି ଯେତେଥର ନିଅଁ ମାସୁଆଏ ଅସୁରୁଣୀ ତ ନ ଥାଏ ଶାର୍କ କନ୍ଦ୍ରାଏ ରହ ଲୈହିଥ ଧରୁ ତ । ଫରକଥିଲ ଛନ୍ଦିର ଶାର୍କବା ନିଷ୍ଠ ପୁଣିଦେବାକୁ

ସତ କହିଲ ଥାଏ । ତା'ର ସାତ୍ତ୍ଵଥ ରାଜ ଉଦ୍‌ବାକୁ ଯାଇ ଆଥନ୍ତି—ମନେ ମନେ ରବେଇ ଖେବେ ହୋଇ ତାକୁ କେତେ ସମ୍ମୁଦ୍ର, ତଥାଳ ଅସିଲାଏ—ଏ ଦିନ୍ୟ ପରାର୍ଥ ରେପ କରିଲେ । ଏଣେ ଯେମା ଯିବାକୁ ଉଛିଲ ଲଗାଇଲାଣୀ—ଏ ବୁଢ଼ିଅସୁରୁଣୀର ଦାବ ଭାବ ଟକିଏ ସବୁ ତୁମ ପାଇଲାଣୀ, ତା ପିଣ୍ଡରେ ପରାଣ ନାହିଁ—ଶେଷକୁ ବକଳ ହୋଇ କହିଲା—ଦେ ମାଜୀସି ନିଅଁ ଟକିଏ ଦେ ମୁଁ ଯିବି; ଲାରେ କେହି ନାହିଁ, ଦୁଆର ମେଲର ଅସିଛି—ଯୂହ କହିବାରିଲା । ବୁଢ଼ି ନନେକଲା ହର ଯାଇ ସେଇଠି ତ ରହିବ ! ଯୂହ ଯାଇ ନିଅଁ ଦେଲୁ । ଅଉ କଥା ତାଙ୍କ ମୁଠାଏ ରାଜ ସେଇପରି ମନୁର କର ଯେମା । ଅଜାଣ୍ଟାରେ ପରାନ୍ତ କାଢିରେ ବାନ ଦେଇ କହିଲା—“ତୁ ସେବେ ମେତ୍ୟୁଗର ବସାଇଷ ହୋଇ ଧରୁଥିଲେ ବାଟେ ଯେତେ କାଠିକା—ଗରୁ ଉଠିବିକା—ଫୁଲ ଫୁଟିଫୁଟିକା ଯିବୁ !” ଯେମା ଅସୁରୁଣୀ ମୁନ୍ଦରୁ ମୁକୁଳ, ମୁହୂପରକୁ ତାକି ତାକ ଏହା ଦସରେ ଦରେ ଦାଖଲ । “ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଅନନ୍ତା କଷ କରିବେ ବଳକନ୍ତୁ !” କେତେବେଳେ କେତେକ ଅସୁରୁଣୀ ପୁଅୟାକ ରାଜ କର ଦେଇ ଅଭଲେ । ବୁଢ଼ି ବାଗରେ କଟମଟ କର ଅନାର କହିଲା—“ମର ନିଅଁ ଲଗା ତୁଆଶୁକାକ ! କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ମରିଥିଲ ! ଉତ୍ତର ସୁନ୍ଦର ଅହାର ବିଷାର ରଖି ଅନାର ଅନାର ଅଦିଲ ! ଅସିଥିଲେ ଗ୍ରାସେ ଲେଖାଏ ଠୁକି ଆଥନ୍ତି ! କେତେ କଥିଲ ଦେହ ! କି ସୁନ୍ଦର ପଦାର୍ଥ ! ଅଉବେଳେ ଶାର୍କବା ଦାର ମୋତ ଉଛିଲ ଲଗାଇବ । ଖୋଜିଲାବେଳେ ଦେଖା ନାହିଁ—” ଯୂହ ଶୁଣି ଅସୁରଟୋକାକ ଉଛବୁ ଲକ ବୋହ ପଢ଼ିଲାଣୀ । ଲାଲ ଲାଲ କର ଅନାର ଥିଲେ । ବୁଢ଼ି ପାଟକୁ କଥା ନ ସବୁଣୁ—ଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲ ? —କେଉଁଠି ହେବଣି ? ଯୂହ କୁହିବାକୁ ମା ସଙ୍ଗରେ ମେମଣିଏର ଲୁଗି ଗଲେ । ମା ସୁକଥା କହିବାକୁ ଅସୁର ସାତ ଲୁହଯାକ ତଥା ମାର ବଣଯାକ ଖୋଜି ବୁଲିଲେ, ଦେଖିଲେ ସତକୁ ସତ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସୋରିଷ—ଗରୁ ଉଠି ଉଠିକା, ଫୁଲ ଫୁଟିଫୁଟିକା ଯାଇଛି, ଅସୁରଯାକ ତାକୁ ଉଣ୍ଠିଉଣ୍ଠିକା ଯାଇ ସାଥବ ଦର ପାଖରେ ପଦହରିଲେ; ଦେଖିଲେ ମେତାଦି ପାରେବୁ ଆକାଶକୁ ଲଗି ଛିଡ଼ା ହୋଇଅଛି, କେଉଁଠିକେ ବାଟ ନାହିଁ, ସବର ଦରଜା କବାଟ ବିଜ । ତଥା ତାକିଲେ—“ତୋତେ ବୋଲୁଛୁ ଯେମା ଗୋ ”—ଯେମା ବୋଲେ—“ ହୁଁଟି—” । ତୋତେ ତ ବୋଲୁଛୁ ଦେଇ ଗୋ—ଯେମା ବୋଲେ ହୁଁଟି । କବାଟ ଦିଅଲେ ଫେର ଗୋ—” ବୋଲେ ହୁଁଟି ।

ମାତ୍ର ମନେ ଅଧିକର ଗୋ—, ଯେତା ବୋଲେ ଦୁଃଖ +
ତାଙ୍କ ସବୁ ପରି ପରି ଗୋ— ” ବୋଲେ ହୁଏ ।

ଛୁଟ ଦେଇ ଏକ ତୋଟି-ଗୋ— ” ବୋଲେ ହୁଣ୍ଡି ।
ଦିନେଶ ଖାଲ୍ ମୋହରି-ଗୋ— ” ବୋଲେ ହୁଣ୍ଡି ।

ବଣିଜ୍ଞ କେତେବୁ କରି ଗୋ— ” କୋରେ ହୁଅ ।
ଏବେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପେରି ଗୋ— ” ବେଳେ ହୁଅ ।

କବଟ୍-ପିଣ୍ଡ ଦୀଅଗୋ—	" ବୋଲେ ହୁଣ୍ଡି ।
କୋର ମନ୍ଦିର ଦୀଅଗୋ—	" ବୋଲେ ହୁଣ୍ଡି ।

ଏକଥା ଶୁଣି ପେତା ମନେ କଲା ତା ଭାଇ ମାନେ
ଦିଦେଶ୍ୱର ପେଶେ ସିଂହାଶାନୀ ଦୃବ ଦରକାଳୀ ପଦି ଚାରିତା

ଅଣି ଚରିତ୍ରର କର ବନ୍ଦାଶ ଆଲୀଆ ସଙ୍ଗାଡ଼ ବାହିରୁଛି
ଏହା ଟବିଲେ ଶୁଣିଲୁ,—

ତେଣେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା—ବୋଲେ ଦୁଷ୍ଟ ।
କବାଟ ପଟ୍ଟାଥାହିଁ ଗୋ— " "
ନୀମ ସବୁ ପାର ଦେଖି— "

ଅୟାର ଦରକାର ପାଇଲା— ”
ଯା ଶୁଣି ସେମାର ହାଲକୁ ଶୁଣିଲା ! କବତ୍ତା ପଚର ପରି ତା

ଦେବ ଅନୁଷ୍ଠାନ; ମୁଁ ସିଂହାରେ ଶୀଘ୍ର ଲୁଚି ରହିଲା । ଅପୁରସାକ
ମୁଁ ଏବୁ ଶୁଣି କାହାରେ; ସମ୍ମର୍ତ୍ତା କରିଗଛି ରେ ତତ୍ତ୍ଵ ଖୋଜିଲେ

କାହାରୁ ପାଇଲା ନାହିଁ—ପୁଣ୍ୟ ଅଷ୍ଟ ତାଳିଲେ ;—
ତୋତେ ତ ଶୌଲୁକୁ ଦେଇ ଗୋ—ବୋଲେ ହୃଦୀ ।
ଯାଏ ମିଠା ପାଇ ଗଲି ବି— ” ”

କବାଟ ପିଟାଇ ଦେଖ ଗୋ— ” ”
ଧନ ଦବ୍ୟ କେରାଇ ରଖ ଗୋ— ” ”

ପୁଣି ବରଗର କହୁଲା,—
ନ ଭୁଲ ନ ଭୁଲ ଦେଇ ଗୋ—ବୋଲେ ହୁଣ୍ଡି ।

କବାକ ଦଶାନ୍ତ ନାହିଁ ଗୋ— ” ”
 ଅସୁର ଦିକର କର ଗୋ— ” ”
 ନେଇ ସିବେ ଚାଲିବେ ଧର ଗୋ— ” ୫

যেমনা কাটাট-পিটাৰি ন আৰ। এ কথা যৰু শুনি ষে
কেতে তঁঁড়ী পৰ্যাপ্ত দৰণি, মাঠেৱকলৰ এথৰ দিশে অসুৱ
গাৰটো, পোৱাৰ কিএ অছি, এমন্তৰ ঘাত পাপ ভুবি বিকল
মনৰে কাজ চেৱিআ এ—কিএ কংখণ কহুভু শুণিব। এনে
অসুৱামানে বৰুৱে জলচলেণি, বৰুৱাছৰু কুৰাঢ়ি অণি
হাণি পকাৰলৈ—পুণি তাৰিলৈ। ষে হশাগৰ কথাট
বিশালবাৰুণীত বোলি বোলিকা মংকা কৰুৱাব। অসুৱ
সাতপুঁজি গৱৰু কৱি গৱি কৱি হাণি পাৰিৱে ফোঁপাও

ଦେବେ, ଫେର ଅଛି ତାକଲେ । ଏହାକ ଏହାହୋଇ
ଗଲ ଭାବିଲେ—” ବବାଟ ଦିନାଶ ଲାହୁଁ ଗୋ । ” ତାଙ୍କୁ
ଅସୁରଯାକ ବନ୍ଦର ବଲେବ ଫଳକଠାରୁ ସବୁ ଗଲ ତଳ ଏହି
ଅଣି ଏକାଟି କର ଚର୍ବିରେ ନିଅଁ ଲାଗାଇ କେଣେ ଦେ
ଯୋଡ଼ି ପକାଇଲେ । “ଏଥର ଅଛୁ କଥାଗ କରିବ ? ” ଦୁ
କହ ଦବଜା ପାଖରେ ଅଛି ତାକଲେ ; —

“କବାଟ ପିଲାଇ ଦେଖ ମୋ--

ବେଳେ କ୍ଷାଣ ହୁଅ ବସା.

କଳ ଶା ଉଚ୍ଚାର ହୋଇଲେ,

କରୁଥିଲା ନାହିଁ ନାହିଁ ଗେ”

ଏହା ଶୁଣି ସେ ଅଙ୍ଗାର କୃତ୍ତବ୍ୟ ଜୀବ ଉଠିଲା,
ମୋତେ କି ପାହାର୍ତ୍ତ ଦେଖି ଥାଏ

ଭାବେ ତ ବୋଲଇ ଦେଇ ଗୋ-
କବାଟ ଫିଟାଅ ନାହିଁ ଗୋ,
ମାତ୍ରା ମାତ୍ରା ମାତ୍ରା

ଅଚୁରେ ଅହନ୍ତା କରି ଗୋ,
କଲେ ମୋତେ ଏବେ ସରି ଗୋ,
ହାଣିଲେ ବାହିଲେ ପାଳିଲେ.

ତତେ ଲୋ ଫେରେ ତାକିଲେ,
ବାରେ ବାରେ କର କରୁଥିଲି ମନୀ

କବାଟ ଫିଟାଆ ନାହିଁ;
ଅତି ବିକଟାଳ ସାରୁଟା ଅସୁରେ-
ମିଠେଖି ଲୋଗେ ମିଠେଖି ।”

ଯେମା କବାଟ ଦିଲାଇବ କଥଣ ଅବରହିଲେ ଘରେ ନୁହି
ରହିଲ, ଅସୁର ଯାକ ସେ ଅଗାରମୁଢ଼ିକ ସବୁ ତିଳିଲେ, ଯାଇଁ
ଦାଥରେ ହାତ ମାରି ଚାକିଲେ ;—

“ ଦିକ୍ଷାତ କବାଟ ଦେଇ ଗୋ,
ବିହୁ କୋରତ ନେଇ ଗୋ ”—

ଅସୁର ସାତ ଘର୍ଯ୍ୟକା ଭାଇ ବିରକ୍ତ ହେଲେଣି—ରାଜରେ
ଚାକ ଦେହରେ ଅଛ ଜୀବନ ନାହିଁ—ସେ କହିଲୁ ମୃଦୁ ପେଟରେ
କହୁଛି, ଏ କହିଲୁ ତା ପେଟରେ ତାକୁଛି—ଏମନ୍ତ ସମସ୍ତେ
ଦୂଶା ହୁଣି ହୋଇ ମଲେ, ମଡ଼ା ପଢ଼ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହେଲା, ଶାର୍ଗୁଣ୍ୟ
ଖାଇଲେ, ଶେଷକୁ ସେଠାରେ ହାଡ଼ ଶାଖ ଶାଖ ଥିଲା
କିନ୍ତୁ ମୟା ହୋଇ ନଥିଲା ।

ଏହେ ଅସି ବରଷକ ଅଥ ପାଶ କୋଣ୍ଡଗୁ ସାଧକ ପୁଅ
ଏବଂ ଟଙ୍କା ଟୋକର—ଅର ଅର ଦବକରେ ବୋଇତ ପୁଣୀ
କର ଆଜା ଦେଶରୁ ଫେରିଲେ, ପର ପାଞ୍ଚରେ ବୋଇତ
କଲିଲେ, ଯାଇଁ କର ଦେଖନ୍ତି ଯେ କାଣ୍ଡ କାରେ ସେ ବରଷକ
ନାହିଁ । ଦାଢ଼ ପାଶ ଶାର ଅଳାରବୁଢ଼ାଏ ବଦା ହୋଇଥି,
ଯୁା ଦେଖି ଚାକମାନଙ୍କ ମନରେ ପାପ ପୁଣୀଲୁ, ପର ତରିବା
ଅସି ଦୂଆର ପାଞ୍ଚରେ ତାକିଲେ;—

“ତୋତେ ତ ବୋଲୁଛୁ” ଦେଇ ଗୋ—
କବାଟ ଦିଅଗୋ ଫେରି ଗୋ—
ତୋର ସାତ ଘର ଅବଲୁ—
ବୋଇତ ବନାଅ ପହଞ୍ଚୁ ॥”

ସ୍ଵାମୀ କେତେ ଦନ୍ତରେ ଯେମାକି ତାକ ପର
ଶୁଣି ଅବୁଳ ପରଶରେ ଟକିଏ ଶାନ୍ତି ଦୂର କର, କନ୍ତୁ
କବାଟ ଦିଅରବାକୁ ସତ କନ୍ତୁ ନ ଆସ, କାଳେ ଅସୁର ଦୁଷ୍ଟି
ଅସି ତାକୁଥିବ ଏପରି ସମୟରେ ଅଙ୍ଗାର କୁଟ ପାବିଲା,—

“ତୋତେ ତ ବୋଲଇ ଦେଇ ଗୋ,
କବାଟ ଦିଅ ଗୋ ଫେର ଗୋ,
ତୋର ସାତ ଘର ଅବଲେ,
ବୋଇତ ବନାଅ କହିଲେ ;—

ସ୍ଵା, ଶୁଣିଲୁ ଷଣି ଯେମାର ଅନନ୍ତର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ,
ସେ ଧଢ଼ ପଡ଼ ହୋଇ ବନାଅ ଅକିଅସଲେ କର କବାଟ
ଟିଂକାରଦେଲ, ଭାଇମାନେ ଯେମାକୁ ଦେଖି ଖୁସି ଦେଲେ,
ଯେମା ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦେଖି, ଅନନ୍ତରେ କାନ୍ତ ପକାଇଲା,
ବୋଇତ ବନାଅବିଲା । ସାଧକ ପୁଅମାକେ ଭରଣୀକୁ ବରଣିତ
କଥା ପରିଚିଲେ ଯେମା ଯାହା ଯାହା ସଟିଥିଲା ଅଦ୍ୟରୁ ପାନ୍ତ
ଯାଏ ସବୁ କହିଲା, ସାତଗୁର ସାକ ଏକ ମନରେ ଶୁଣିଗଲେ,
ସମସ୍ତେ ବିଶର କଲେ, ଦେଖ ଏ ଗର ହୋଇ କର ଏକେ
ଉପକାର କଲା । ସ୍ଵା ଜୀବନ ଦେଲା । ଯୁମ୍କୁ ନ ବିଶାଇଲେ
ଅମେ ଦରକୁ ଯିବାନାହିଁ କି ପାଣି କୁଇବା ନାହିଁ, ଯୁର ଯୋଗେ
ଏଠେବେଳେ ପାଶ ଯିବ । ସ୍ଵା ଭବ ଅଙ୍ଗାର କୁକୁର ବେତି କର
କ୍ଷମି ପାତ ଭାଇ ଭରଣୀ କାନ୍ତରେ ଝାରିଲେ ନାହିଁ, ଖାଲ
ତାର ମୁଣ୍ଡ ବାହୁନି କାନ୍ତୁଆନ୍ତି । ଏପରି ଦି ଦିନ ଦି ରାତ

ଅଟି ହେଲାଗି ସହୁଅର ଏକା ଅନ୍ତରେ କ୍ଷମି କାନ୍ତିଆନ୍ତି ।
ବଢ଼ ଦି ପଥର, ସମ୍ପୁ କର୍ତ୍ତା, ଉଷର ପାବଣୀ ଅବାନ୍ତିର
ରହ ଯାଇଥିଲେ । ପାବଣୀ ଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ତାନାରୀ ଶୁଣି
ଦେଖିବାକୁ କହିଲେ, ହୋଇହେ ଏ କିମ୍ବା ବକରେ ଏ କହୁନ୍ତି
ଭବତି କିଏ ଶୁଣିଏ ବାହୁନୁଛନ୍ତି । ଦେଖିବ କହିଲେ ତମେ
ଅସବ ତମକୁ ସେମ୍ବୁ ବାହୁନୁ କଥା ମିଳିବ । ପାବଣୀ କହିଲେ
“ହୁଁ, ହୁଁ ସେଇଥ ପାର୍ବ ପର ଏହେ ବକ୍ତା ଯାଇବ ହେଲୁ”
ତଏ ତେଣୁଠି ଦେଖରେ ପଡ଼ କାନ୍ତୁଛି, କି କାହାର ହାତ
ଦିଲ ଦେଖ—ଦିଲ ବୁଝିବେ ନାହିଁ, ଆର ବେଳ ହୋଇ
ଦୁଇଥିବେ; ତମେ ଯାଏ ମୁଁ ଯିବ ନାହିଁ । ସ୍ଵା ଶୁଣି ଉଷର
କହିଲେ ଦୂର ତେବେ ଶୁଣ ଯିବା, ଦି ତଥ ଯାକ ଅସି
ଷେଠାରେ ଦିନ୍ଦିଲେ, ଯୁକ୍ତମାନକୁ ପରିବାରେ ‘ଦିନରେ
ବୁମେ ସବୁ କୁତ, ଗେତ ନା ଦିବ ? କାହିଁ କି କିମ୍ବା ବଚାରିତାରେ
କ୍ଷମି କାନ୍ତିକ ; କଥା କଥା । ସ୍ଵା ଶୁଣି ସାଧକ ପୁଅ
କହିଲେ, ଅମେ କୁତ ମୋହି ଏ ପ୍ରେତ ହୋଇଁ, ସାଧକର
ପୁଅ । ସ୍ଵା କହ ଅଦ୍ୟରୁ ପାନ୍ତ ଯାଏ ସବୁ କହିଲେ । ଉଷର
ପାବଣୀ ତାକୁ ଏଣୁ ଦେଖି ଭଲାର ଘରକୁ ଯିବାରୁ କହିଲେ,
ସେ କହିଲେ ଏକି ନ ବର୍ଷିଲେ ଅମେ ଦରକୁ ଯିବୁ ନାହିଁ
ଏଠେବେ ଯୁର ପାର୍ବ ପାଶ ଦରୁ । ସାଧବୁଅବର ମନ ଦୂର
କଥାକି ଶୁଣିର ପାବଣୀ ତାକୁ ଅଣି ରୁଚାକୁ କହିଲେ ।
ସେମାନେ ଅଣି ରୁଚାକୁ ପୁଲ ପାବିଲା ମାଲପା ଲଗାଇବାଧୁଅବର
ଦେଲେ, କଳା ଶାହି ପିନାଇଲେ । ବିନ୍ଦ ଦିନ ସୁଖରେ କାଳ
କଟାଇ ଉଭିମ ସୁଖର ବର, ଏବ ଦେଖି ଯେମାକୁ ବାହା
ଦେଲେ, ଅପେ ବାହା ଥା ହୋଇ, ଯୁଗ ସାଇତ କଲେ,
ବରଗଛରେ ଠାଳୁବଣୀ ବିଳ କରି ବରର ମେଳା ମନ୍ଦିରକ
ଦେଲେ । ମୁଁ ସଲାରୁ ପାଟ ଫିଟାଇଲେ ନାହିଁ ।

ଓ ହସ୍ତି ପାଶ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ରପଦେଶାନ୍ତ ।

୩୫୮ । କଣ୍ଠକ ହୋଇ ଉତ୍ତାନୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କର ଏବଂ
ତାଙ୍କ । ଏହିତେ ତିର୍ଯ୍ୟକ ହୋଇଦିବ ।

୩୨୯ । ସେତେବେଳେ ନିର୍ମଳଙ୍କରେ ସୁର୍ଯ୍ୟର
ପ୍ରତିଦିନ ଦେଖି ପାରିବ । ଭଲ 'ମୁ' ରୂପ ଦର୍ଶନରେ ସେହି
ସମୁଦ୍ରରୁ ଅବସାନିତି ଦର୍ଶନ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଦର୍ଶନକୁ ଭଲ
କର ଗୋଟିବା ଦରକାର । ମରନା ସ୍ଵଲ୍ପ ଠିକ ପ୍ରତିଦିନ,
ପରବର୍ତ୍ତ ହାତ୍ ।

ଚିତ୍ରଦର୍ଶଣ ନିର୍ମଳ କଲେ ଉତ୍ସବାନଙ୍କର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼ିବ
ଏବଂ ସେହି ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵମାତ୍ର ଦେଖି ପ୍ରକୃତ ବୟସର ସତ୍ୟ ଜାଗିର
ଆରିଲେ ତତ୍ତ୍ଵପୁରୀ ମନ୍ଦିର ବଳାଇବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ
ସେ ତତ୍ତ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣନା ନିର୍ମଳ ନ ରଖି ଅସର ପାପ୍ତିର କେଷ୍ଟା
କରିଲୁ, ତାଙ୍କୁ ସେ ତେଣ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯାଏ ।

୩୫୯ ପ୍ରେଚେବେଳୀଆ ଏ ‘ମୁଁ’ ଅଛି, ପ୍ରେଚେବେଳୀଆ
ପୂର୍ବ ଓ ଦେଖି ଦୁଇ ଅଛି । ପ୍ରେଚେବେଳ ଯାକେ
ନିର୍ମଳ ହୁଏ । ତୁମ ନିର୍ମଳ, ଜହାନ୍ମାର୍କ ବାଟ ନାହିଁ ।
ପ୍ରେଚେବେଲୀଆ ଏ ‘ପ୍ରାଣ ବନ୍ଧୁ’ ମାନିବାକୁ ହେବ ।

ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୟା, ଦର୍ଶିଣ୍ୟ,
ତୁଳ୍ୟ, ଧିବେଳ, ଅନୁରକ୍ଷି, ବିରକ୍ତି ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଗୁଣ ଅଛି;
କିମ୍ବା ଗୁରୁତ୍ୱ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରେକ୍ତ କୌଣସି ଗୁଣ ବା ଦୋଷ
ଯେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ । ଯେ ପ୍ରଶ୍ନବ୍ରହ୍ମ ମାନେ, ସେ
ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗାଦ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟକୁ ଭୟକରେ । କାରଣ
ସେ ଜ୍ଞାନେ ଯେ ଭବକାନ୍ଦକର ଭଲରେ
ଅନୁରାଗ ଏବଂ
ମନରେ ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଦେହ ଧାରଣ କର ଯାଦ ମନୁଷ୍ୟ
ମନେକରେ ଯେ, ମୁଁ ଭଲ ବା ମନ କଲେ ତାହାର ବିଶ୍ଵାସ
ବର୍ତ୍ତି କିମ୍ବା ! ବ୍ରହ୍ମକ ନିର୍ଗୁଣ—ତାହାହେଲେ ଫସାରରେ
ଦୀର୍ଘତ ପ୍ରିୟକା ପଢ଼ିବାର କଥା; ତେବେ ମନୁଷ୍ୟର ଅର
ଜୀବିତ ଅନ୍ୟକୁ କିମ୍ବା ଅର୍ପିବା ବିବର ରହେ ନାହିଁ । ସେ
ଯତ୍ତାଂ କାହିଁ ଦିଶିବାରେ, ଯେଥେକୁବୁଝା ଓହାରୀବାରେ ।
ସେଥିଗାର୍ଯ୍ୟ ପରି ବହୁରୂପ ଯେ ଯେତେବେଳୀଏ ବେଦ
ବୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ପାପ ସଖା ଭଲ ମନ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ୟାମ ବେଦ
ଜ୍ଞାନ ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳୀଏ ସବୁଷ ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନିମୟ ।
ନିର୍ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମକର ଉପାସନା ଉଚାଧକାରୀ ବା ପିତନ୍ଦାକର
କରରେ ଯୁଦ୍ଧ ।

୩୭୦ । ସପାର କିମ୍ବାକୁ ଗଲେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଅଛି,
ଆହୁ । ତେବେ ଧରିବାଯୁ କଥା--ଶୁଣିଲେ ବା
ଅଳାପ ହେଲୁ, ମନରେ ଶାନ୍ତି ହେବ ।

ବେଳ ବାରମାର ଘେଷୁଙ୍ଗା କରୁଥିଲୁ “ତୁ ଶାନ୍ତି ଓ ଶାନ୍ତି ଓ ଶାନ୍ତି” । ଏହି ଶାନ୍ତି ମାନବ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସ୍ଵର୍ଗରୁ କଥା ଅଲୋଚନା ଦେଖାଇ ଅନ୍ୟ କାହାରେ ଶାନ୍ତି-ପ୍ରଶାନ୍ତି-ନିର୍ବିକଳ ଯ ପାଇନ୍ତି ମିଳି ନ ପାଇବେ ।

୩୨ । ସମ୍ବାଦ କରିବାରେ ଦୋଷ କମ୍ପଣ୍ଟ ? ତେବେ
ସମ୍ବାଦରେ ଦାଖିଲେ ଥିବ । ଦାଖିଲେ
ସମ୍ବାଦ ।

ଦୟାକୁ ଦର କଥାରେ କହେ “ଅମ୍ବର ଦର” ।

କିନ୍ତୁ ତାର ନିଜର ଘର ହୁଏ ତ ଅନ୍ୟ ଗୁମ୍ଭରେ । ପ୍ରଦୀପ
ପିଲାଙ୍କ ମଣିଷ କରେ ଏବଂ କହେ ‘ହାର ମୋର କେ ଦୁଇ
ହୋଇଛି’ । ‘ମୋର ଦର’ ମୁଁରେ କହେ ସତି, କିନ୍ତୁ
ମନ୍ତ୍ରର ଜୀବେ ଯେ, ହାର ମୋର ନାହିଁ, ମନ୍ତ୍ରର ଟିକ୍କା ।

ପଦ୍ମଶରେ ଜଳ ରହିବାରି ସଂସାରରେ ନିଳିପ୍ତ ଜୀବରେ
ରହିବା ପ୍ରଭୁକୁ ଉଚ୍ଚବେଦନ । ଅନନ୍ତ୍ୟ ବସୁପ୍ରତି ମାୟା
ବଢ଼ାଇ ମାନବ ମୃତ୍ୟୁମୁଖଙ୍ଗା ଲେଖନକରେ । ଈଶ୍ଵରକୁ
ଦୂଲ୍ହଶାଏ । ସୁତ୍ସଂ ନିଳିପ୍ତ ଜୀବରେ ସଂସାରରେ ବୀଷକରିବା
ବାହୁମନ୍ୟ ।

ପାତ୍ର । ଶୁଦ୍ଧମୁଖ୍ୟ କର ପଛିଓ ସେଥିରେ ଦୋଷ
ନାହିଁ । ତେବେ ଅସୁରକଟାରେ ମନ ରଖି କର । ଜାଣ
ସେ ଏଇ ଦ୍ୱାର ପରିବାର ମୋର ନାଁହିଁ, ଏ ସବୁ ଅସୁରକଟାର,
ମୋ ଘର ଉଷ୍ଣରକ୍ତ ଲିକଟାର; ଏବଂ ତାହାକର ସାଦ୍ୟଦୂରେ
ଉଚ୍ଚି ସକାଶେ ସଂଦା ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।

କେନିକ ବଜୀସ୍ତ ଶାକ୍ତ କବ ସଥାର୍ଥ ଗ.ଇଅଷ୍ଟନ୍
 “ସହାର ବିଦେଶେ ବିଦେଶୀର ବେଶେ ଭୁମ ଅକାରକ ?”
 ବାପୁବରେ ମନ ଇହମେଳକରି ଯେବେଳ କୌଣସି ବିଷୟରୁ
 ପୃଷ୍ଠ ଛପ୍ତି ଲାଭ କରି ନ ପାର ବିଷ୍ଣୁ ମନରେ ଯାବନ୍ତୀଦିନ
 ସେହି ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ଅନ୍ଦେଖଣ କର ବୁଝୁଥାଏ । ରହେଲୁଙ୍କରିର
 ରହ ସ୍ଵଦେଶର ସଞ୍ଚୁମ୍ଭ ଅନ୍ଧରୁବ କିମ୍ବା ସ୍ଵଦେଶୀୟାଶୀ ନ
 କଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉରବାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ନ ଯିବା ଯାଏ ମନୁଷ୍ୟର
 ଦୁଃଖ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ମହାସ୍ଵାମୀଙ୍କ ରହ ସହାରରେ ବା
 ବିଦେଶରେ ରହ ସ୍ଵଭାବ ସ୍ଵଦେଶର ସଞ୍ଚୁମ୍ଭ ଅନ୍ଧରୁବ କରି
 ଆରାନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନେ ଧନ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧ ।

ପ୍ରତିକାଳର ମାର୍ଗରେ ନାନା ଗୋକମାଳ । “ଏଣେ ସିରୁ
ଦା ପକାଇ ମାରିବ; ତେଣେ ସିରୁ ତ ଝାଡ଼ୁ ଗୋଟାଇ
ମାରିବ; ଏଣେ ଗଲେ ଯୋତା ଫୋଧାଡ଼ ମାରିବ । ” ୧୮
ତାଳ ଗହଣା ଗଢ଼ିବ, ତଥାପି ଯଦି ଚରଳାଇବା ପି
(ପାଞ୍ଚଅଠ,) ପାଞ୍ଚବାର ତାକ ଅଧେ, ତାହାତେ

ତରକାର ବା କପର ହେବ ? ସ୍ଵଭାବକ କାଣ୍ଡୁଙ୍କ, ଏକାକିଷି
କାଣ୍ଡିବାକୁ ହୁଏ । ଥରେ ଥରେ ସ୍ଵଭାବ ହାତରେ ତୋଳି
ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ, ତପର ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲା । କାଣ୍ଡୁ କାଣ୍ଡୁ
ଯତ୍ତ ପାହିବାର ଜାତିଅନ୍ଧେ, ଭଲ କାଣ୍ଡିବା ତପର ହେବ ?

ଏ ସମ୍ବାଦରେ ଗୋଟାଏ କଥା ମନ ଲାଗାଇ କର
ସେଥିରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟକା ଲାଭ କର ପାରିବ . ଏପରି
ସୁଧାରୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ବହଚ । ନାନାଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ଯେଉଁ ଅଟେ
ମନ କି ଦେବ ସେ ଅଟେ ଗୋଲମାଳ । ମୂରିଅତ୍ତୁ ପାଇ ।
ଯାହାର ପାଇ ନ ଶୁଣିବ ତାହାର ମୁହଁ ଏତୁଷ୍ଟାଏ । ସମ୍ବାଦ-
ସାଧନା ତ ନୁହେ, ଶବ୍ଦାଧନା ! ତାଣିକ ଦକ୍ଷ ପକସାଧନା
କୁରୁ କରୁ ସାଧନାର କୌଣସି ଉପକରଣ ସରଗଲେ ଯେବେଳେ
ପବ ସାଧକରୁ ଗିଲିବା ପାଇଁ ଆ କରିଦିଏ, ସେହିପରି ଏ
ସମ୍ବାଦରେ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ମନ ଯୋଗାଇ ସେମାକିନ୍ତୁ ଅବଶ୍ୟ
ଉପକରଣ ଦେଲୁ ତ ରଖା, ନୋହିଲେ ବିଷମ ଲଜ୍ଜାକ
ଉପର୍ତ୍ତି ହେବ । ତିମାତାଙ୍କର ଦାଖା, ଭାଇ ଉପରୀକର
ଦାଖା, ଗ୍ରାମବାସୀ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଦାଖା, ସମୃଜି
ସଥାଯେଥରୁ ପେ ହସାର ସାଧନା କରିବା ଅପରିମ୍ବକ କହିଲେ
ଅଭ୍ୟକ୍ତି ହେବ କାହିଁ । ତେବେ ସମ୍ବାଦମନ୍ତ୍ରୀ ଶଥାଶକ୍ତି ଏହି
ସତ ପତ ଦ୍ୱାରି ଅବସ୍ଥା ଦେବ ବାହୁଦୟ ।

୨୭୪ । ସେ ସମ୍ବାଦ ରଖିଲୁ କାହାରୁରେ ଛାକି ରଖି
ସମ୍ବାଦ କରେ ସେ ଧନ୍ୟ, ତେ ଶବ୍ଦ ପୁରୁଷ ।

ଯେତର କାହାର ମୁଣ୍ଡରେ କୁଳ ମନ୍ଦର
ବୋଲି ଥାଇ, ଆଜି କର ଯାଉଛି । ମୁଣ୍ଡର ବୋଲ—ଜେବେବି
ଏ କର ଦେଖାଇ । ଖୁବ୍ ଶକ୍ତି ନ ଥିଲେ (ଚାହା) ସ୍ଵର୍ଗ ନାହିଁ ।

୩୯୫ । ପକୁଆ ମାଛ ପଦରେ ଆଏ କିନ୍ତୁ ଦେହରେ
ଟକିଏ ପକ୍ଷ ନାହିଁ । ପୁଣି କୁଆ ପାଣିରେ ସବୁକେଳେ
ବୁଝୁଆଏ ମାତ୍ର ଥରେ ସମ୍ମି ଧାଢ଼ି ଦେଲେ ଅର ଦେହରେ
ପାଣି ନ ଆଏ । ସେହିପରି ସମ୍ବାଧ ଶକ୍ତି ଧର ସମ୍ବାଧରେ
ଖୁବ୍ ମିଳି ମଧ୍ୟ ଆଏ, କିନ୍ତୁ ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ସମ୍ବାଧ ବନନ
ମୁହଁର୍କ ମଧ୍ୟରେ ଛେଦନ କର ଉଚ୍ଚତା ବିହଜନ ପର
ସ୍ଵାଧୀନତା ଅବଲମ୍ବନ କରେ । କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତିଶ୍ଵର ସମ୍ବାଧ ସମ୍ବାଧ
କୁପରେ ରୁହି ମରେ । ସୁଭର୍ମ ସମ୍ବାଧ ଧରି ପାଲିବା
କେବଳ ଶାରପତ୍ରର କର୍ମ ।

୩୭୭ । ପରାମରି ସାଧନା କରିବା ବଡ଼ କଟିନ ।

ରୂପାଖନ : ଅନେକ ବ୍ୟାଧାଚ, ଶୈଶ, ଶୋଇ,
ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ମଣି ସୀ ମନ୍ଦିର ସିଂହ ମାତ୍ର

ମୁଖ୍ୟ, ଗୁରୁତ୍ବ । ତେବେ ଉପାୟ ଥିଲା—ମଧ୍ୟ

ମଧ୍ୟ ରତ୍ନକୁ ଯାଇ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରୁ ହୀନ,
ତାଙ୍କ କୁବି ଉଚ୍ଛବିଗ୍ରହ ଦେଖାଇବାକୁ ହୀନ ।

କିର୍ତ୍ତନକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମା କଲେ ମନର କୃତ୍ୟ କବି କୃତ,
ତଳର ହମ୍ମେ ଦୋଷମୂର୍ଖ ପତର କ୍ଷୁଣ୍ଣରେ ପଡ଼େ, ତାହା
ଅନୁଭୂତି କିମ୍ବା ଅଛି ତାହାର ଡାରିଚାର ବାଟ ନାହିଁ ।
ଧସାରରେ ରହ ସେଇଁ ଅବର୍ଜନା ମନ ଭାବରେ ଫଳାମ୍ଭ,
ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନିରଜନକୁ ଯାଇ ସେବୁକାକ ପୋତି ଦେଉଥିଲେ
ମନର କଶେଷ ଉଦ୍‌ଦିତ ନ ହେଉ, ସମ୍ମୁଦ୍ର ଅବନତ କୃତ
ନାହିଁ ।

୩୨୭ । ସାହରରେ ପବନର ଅଣ୍ଟା ପଦ ହୋଇଥାଏ ।
ସାହରରେ ୧୧୭ ପବନ ଅଣ୍ଟା ପଦକୁ କେତେବେଳେ
ଥିଲା । ୧୯୫୨୦୦ ମେୟର ୧୧୮ ପଦକୁ

ଦକ୍ଷ । ଉତ୍ତରକରୁ ଉଚ୍ଚାର କିଏ, କେତେ-
ବେଳେ ଅବା ନକାମୁହଁରେ ସବାର ଦିଏ । ପଦକ ସେଇଁଆବେ-
ସାଏ, ପଦ ମଧ୍ୟ ସେହିଆଡ଼େ ଯୁଏ । କେତେବେଳେ ଭଲ
ପ୍ଲାନରେ କେତେବେଳେ ମନ ପ୍ଲାନରେ ପଢ଼େ । (ହିନ୍ଦୁ)
ଭୁମ୍ଭକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂବାଦରେ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି, ଭଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ
ସେହିଠାରେ ଥାଏ, ପୁଣି ସେତେବେଳେ ଖୋଜୁ ଚୋଇ
ଚାହାଠାରୁ ଭଲପ୍ଲାନରେ ନେଇ ପଦାରବେ, ସେତେବେଳେ
ସାହା ହେବାର ହେବ । ସଂବାଦରେ ଉପିଅଛନ୍ତି, ଚାହା
ବୋଲି କଥା କହିବ । ସମସ୍ତ ତାହାକୁ ସମର୍ପଣ କର ।
ତାଙ୍କୁ ଅସମର୍ପଣ କର—ତାହାହେଲେ ଅଛ ତୌଣ୍ଡି
ଗୋକମାଳ ନ ଥିବ । ସେତେବେଳେ ଦେଖିବ, ସେହି ସବୁ
କରିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତ “ବସନ୍ତ କାହା” ।

ପଟ୍ଟିଗ । ସମ୍ବାଦ ଅଶ୍ଵମର କ୍ଷମା, ଏହି ସର୍ବାଧି ଅଶ୍ଵମର
ପଥାର ଓ ସମ୍ବାଦ । କ୍ଷମା, ଏ ଦୁହେଁ ଏକ । ଏହାଠାରେ ମଧ୍ୟ
କ୍ଷମା, ତାହାଠାରେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷମା—ଏକ
ଛିକିଷ । ତତବେ ସମ୍ବାଦରେ ଶ୍ଵର ରହୁ ଅଛି । କମିଶ କାହନ
ମଧ୍ୟରେ ରହୁବାକୁ ଗଲେ ଟିକିଏ ହେଲେ ରହୁ ଅଛି । ଅଳ୍ପନ୍ତି
ଘରେ ରହୁବାକୁ ଗଲେ ଯେତେ ଚକୁର ହୃଦ ପାହକେ
କଳାଦାର ଟିକିଏ ହେଲେ ଦେହରେ କରିଯିବ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ
କାଢି ଯଦି ନୂଆ ହାଣ୍ଡିରେ ରଖ ତେବେ ତାହା ଜଣ୍ଣ ଦେବାର
ରହୁ ଆଏ ନାହିଁ । ଯଦି ମର ହାଣ୍ଡିରେ ରଖ, ତାହାରେଲେ
ପାହକେ ଛିଏ ।

୩୭୯ । ଖର ଯେତେବେଳେ ଭକ୍ତା ସ୍ମୃତି, ଦୁଇ ଗୁରୁଠା
ଖର ହାଣ୍ଡିବୁ ଟେଁ ଟାୟ କରି ଚେରି ପଢ଼େ । ସେ ଗୁରୁତ
ମହିତାଲୁପର—ଦେହରେ ଟକିଏ ଦାରନ ଥାଏ । ହାଣ୍ଡି
ଭଜରେ ଯେ ସବୁ ଖର ଥାଏ, ସେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଖର, ତେବେ
ଏତେ ଫଳପର ସ୍ମୃତି ନାହିଁ, ଦେହରେ ଟକିଏ ଦାର ଥାଏ ।

ହସାତ୍ତ୍ୱାରୀ ସନ୍ଧାନୀ ସହ ଜ୍ଞାନ ଲାଭଦରେ, ତେବେ ଠିକ
ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଦାରଶାନ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ ଜ୍ଞାନରେ ଦସାର
ଦାର୍ଶିରେ ସଲେ ଦେବରେ ଟକିଏ ସନ୍ଧାର ଦାର
ଲାଭିଗରେ ।

୩୭୦ । ସନ୍ଧାର-ଜ୍ଞାନ ଦେବରେ ଦାରଥିଲେ ମନ୍ତ୍ର
ପେଞ୍ଚିବେ କୌଣସି ଶତ ହୁଏ ନାହିଁ । ତନ୍ଦରେ କଳକ ଅଛି
ପତ୍ର, କିନ୍ତୁ ଅଲେବର କୌଣସି ବ୍ୟାପାତ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ ।

୩୭୧ । ସନ୍ଧାର ଦରେ ମନର ବାତେ ରତ୍ନ ହୋଇଯାଏ ।
ଏହି ବାତେ ରତ୍ନ ଦେବାଦ୍ୱାର ମନର ଯାହା ଶତ ହୁଏ, ସେ
ଶତ ଶୈରେ ପୁଣୀହୁଏ—ସହ ଦେବ ସନ୍ଧାନୀ କରେ । ପିତା
ପ୍ରଥମ କିନ୍ତୁ ଦାର୍ଶି, ତର୍ମରେ ଦିଲ୍ଲିଯୁ ନନ୍ଦ ଉପନୟମ
ପମ୍ବୁରେ—ଆର ଥରେ ତନ ହୁଏ ସନ୍ଧାନୀ ପ୍ରହର
ସମୟରେ ।

ପ୍ରବୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ କହିଅଛନ୍ତି “ Ye cannot enter into the kingdom of Heaven unless ye be twice born.” ଏଠାରେ “Twice born.” ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଅର୍ଥେ
ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତୁ ଏବଂ ଆରଥରେ ସନ୍ଧାନୀ ସମୟରେ ଜୀବନର;
କାରଣ ପ୍ରତ୍ଯେକମାନଙ୍କର ଉପନୟମ ପ୍ରଥା ନାହିଁ ।
ଅମ୍ବାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମନ୍ତ୍ର ଅଛି ଯେ ସଦ କେହି ଠିକ ଠିକ
ସନ୍ଧାନୀ ପ୍ରତ୍ୱାଣ କରି ପାରେ, ତେବେ ତାହାର ସାତ ପୁରୁଷ
ଉପରେ ଏବଂ ସାତ ପୁରୁଷ ତଳେ ଏପରି ଗୌଡ ପୁରୁଷ
ଉକାର ହୋଇଯାନ୍ତି । ଏହା ଯେ କେବଳ ସନ୍ଧାନୀ ପ୍ରହରର
ଫଳ ତାହା ନୁହେ, ସନ୍ଧାନୀ-ପ୍ରତ୍ୱାଣ କରିବାଦ୍ୱାର ମାନବ
ଯେ ଦେବବ୍ରତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଏହା ତାହାର ଫଳ ମାତ୍ର । ଘର
ମନ୍ତ୍ରରେ ଜଣେ କେହି ପଦିଷତ୍ତବ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ
ସେବନେବେଳେ ତାହାର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ସମସ୍ତେ ସେହିଶବ୍ଦରେ
ଅନ୍ତର୍ଗୁଣିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେବନେବେଳେ ଦେବବ୍ରତପ୍ରାପ୍ତ ମାନବର
ଗୌଡ଼ୀପ୍ରତ୍ୱାଣ ଉକାର ପାଇବା ବଢ଼ି ବିଦ୍ୱତ ନୁହେ ।

୩୭୨ । ସନ୍ଧାନୀ ଦିନ କରିବ, ଦିଷ ତାଳିବା ତାହାର
ଉତ୍ତର ନୁହେ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେପରି କାହାର ଅନିଷ୍ଟ ନ
କରେ । କିନ୍ତୁ ଅମ୍ବାନଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ
କୋଷର ଅବାର ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ମୋହିଲେ
ପଥ ମାନେ ଅନିଷ୍ଟ ନରିତା । ତ୍ୟବିର ଦିନ କରିବାର
ଦରକାର ନାହିଁ ।

ପ୍ରବୁ ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କିନ୍ତୁ କହିଥିଲେ । ଏକ
ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ସର୍ବ ଦଂଶ୍ର କରିବାଦ୍ୱାର ହୃଦୟରେ
ଅନିଷ୍ଟ ହୃଦୟରେ । ସେହି ଗ୍ରାମକେବି ଜଣେ ସାଧୁ ଯାଉଥିଲେ ।
ଗ୍ରାମକିମନ୍ଦିନୀ ଶାଖକର କୁମାରିଶା କରେ । ପାଥୁଁ

ମନ୍ଦିରରେ ସର୍ବ ତବାର ଅରି ତାହାକୁ ଦସା ଦିନେବେ ।
ଏ ଧୂକର ଦସା ତ ସର୍ବ ଏତେ ଦିନର ଦିନାଦିନେ ଯେ ଯେ
ସେବନେ ଅନିଷ୍ଟ କରେ ସୁତ ସର୍ବ ତାହାର କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ
କରି ନାହିଁ । ଏ ଦିନର ଦିନମାନେ ତାହାକୁ ମନ୍ଦିରରେ
ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ଲୁହିଲେ । ସର୍ବକ ମନ୍ଦିର ହେଲା ।
ତେବେ ମଧ୍ୟ ତୁନ ହୋଇଥାଏ । ଅରଦିନର ରକ୍ତ ସାଥୀ
ସେନ ଗ୍ରାମ ଦେଇ ଯାଇ ଯାଇ ସର୍ବକର ନାମ ଧର ତାହାକୁ
ସର୍ବ ରତ୍ନ ରତ୍ନ ତାହାର ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ । ସାଥୀ ତ ହାର ଦୂର
ବଢ଼ା ଦେଖି କାରଣ ପ୍ରସ୍ତରିଲେ । ଦିନର ସର୍ବ ମୌନିକରରେ
ରହିଲା । ସାଥୀ ସମସ୍ତ କଥା ଦୂରି ପାଇଲେ ଏବଂ ସର୍ବ
ଦିନରେ “ମୁଁ କହିଥୁବି ରୁ ତାହାର ଅନିଷ୍ଟ ହେବୁ ନାହିଁ ।
ଠିଠି-କର ବୟସ ଦେଖାଇବାକୁ ମନା କରିଥିବ ତ ? ଏ
ଦସାରରେ ଟକିଏ କୋଷର ଅବାର ତ ଦେଖାଇଲେ କହୁ
ଅବାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିବା କରିବା ରତ୍ନର ନୁହିବ ।”

୩୭୩ । ସର୍ବ ରତ୍ନ ଏବଂ ତମେବୁଣୀର ଲକ୍ଷଣ—ଅହିବାର, ନିତ୍ଯ,
ସବଜାର ଏବଂ ବେଣୀ କୌଣସି, କାମ, କୋଷ, ଏହି
ତମେବୁଣୀ ସବବି । ସବୁ । ରଜୋରୁଣୀମାନେ ବେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଲାଭ ହୁଅନ୍ତି, ଲୁଗାପଠା ଦିନ୍ଦିନ୍ଦି, ଏବଂ ପରିଷ ର
ପରିଜଳ, ବୈଠକଗାନାରେ ଭୁବନ (ଶାରୀ) କି ଛବି ;
ସେବନେବେଳେ ଭଣ୍ଡର ତନ୍ତ୍ରାକରେ, ସେବନେବେଳେ
ତେଣୁ, ଗରଦ ପିନ୍ଧେ; ଗଳାରେ ବୁଦ୍ଧାଶର ମାଳ, ତାହାର
ମହି ମହିରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୁନାର କଷି; ଯଦି କେହି
ଠାକୁରର ଦେଖିବାକୁ ଅଧେ, ତେବେ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ
ଦେଖାଏ; ଅର କହେ, ଏଥାତେ ଅନ୍ତର୍ମୁଳ ଅନ୍ତର୍ମୁଳ ଅନ୍ତର୍ମୁଳ;
ଶୈତପଥର ଶଙ୍ଖମଳମଳ ପଥରର ଚଟାଣ ଅଛି,
ଶୋଳ ଫୋକର ନାଟମନ୍ଦର ଅଛି । ପୁଣି ଲୋକ ଦେଖାଇ
ଦାନ କରେ । ସବୁଣୀ ଲୋକ ଅତି ଶିଖୁ, ଶାନ୍ତ, କୁଗା
ଯା’ ତା’ ; ରେଗାର ପେଟ ଚଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ; କେବେହେ
ଲୋକର ଖୋପାମୋଦ କରି ଧନ ନିଏ ନାହିଁ, ଏବଂ ମରମତ
ନାହିଁ, ପିଲମାନଙ୍କର ଲୁଗାପଠା ସକାଶେ ଭାବେ ନାହିଁ ।
ମାନମୟମାନର ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଶ୍ଵ ତନ୍ତ୍ରା, ଦାନ, ଧାନ
ସମସ୍ତ ଗୋପନେ—ଲୋକେ ସନ୍ଧାନ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ;
ମନୁଷୀ ଭରରେ ଧ୍ୟାନ କରେ । ଲୋକେ ଭାବନ୍ତି ବାହୁଦର
ବାତରେ ନିଦ୍ରା ହୋଇ ନାହିଁ, ସେଥିଥାରେ ଏତେବେଳେ
ଶୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସବୁଣୀ ସିଦ୍ଧର ଶେଷ ଧାର, ଚାନ୍ଦ
ପରେ ଛାତ । ସବୁଣୀ ଅସିଲାଷଣ ଭଣ୍ଡର ଲାଭର ଅର
ହୁଏ ନାହିଁ—ଅର ଟକିଏ ଗଲେ ତାହାକୁ ପାଇବ

(ପଦ୍ମଶୁଣରେ ମୁଁ କିମ୍ବା ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ତଳାଶୁଣ
ଅଗ୍ରତାବିଧୀତା କା ଉଚ୍ଛଵାବନ୍ଧାରେ କିମ୍ବା ଲାଭ ହେବ ।)

କ୍ଷେତ୍ର । ସନ୍ଧା ପାଦୁଖଣ୍ଡରେ ଲୟ ହେବ । ପାଦୁଖଣ୍ଡ
ପ୍ରଶବରେ ଲୟ ହେବ । ପ୍ରଶବ ସମାଧିରେ
ସନ୍ଧା ପାଦୁଖଣ୍ଡ ଲୟ ହେବ । ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟାର ଶବ୍ଦ ଟୋ—
ପ୍ରଶବ ।

ଏହି ଉପଦେଶ୍ଟ କୁଣ୍ଡଳା ଅନୁଭୂତି ବ୍ୟଙ୍ଗର ଅନ୍ୟାନ୍ୟକ
ପଥରେ ଦେବ ।

୩୨୫ । ପଦ୍ମାସୀ ପଥରେ କାଟିଶବାଧନ ଚାପ । ହନ୍ଦ୍ୟାସୀ
ଶ୍ରୀ ଲେକର ତିପଟ ପୁରୀ ଦେଖିବେ
ପଦ୍ମାସୀ ।

ନାହିଁ । ସ୍କୁଲେକ କପର ଜାଣୁ, ଯେବେଳ
ଅଗ୍ରର କେନ୍ତ୍ରର । ଅଗ୍ରର ଚନ୍ଦ୍ରକ ମନେକଳେ ମୁହଁରୁ ପାଣି
ଲାଗେ; ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦ ଅବିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅମେସନେ ଜାଣି ଶେଷ ଦରଦାସ ହୀଲେକ ନିକଟରୁ
କଣା ଗରୁଣ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଶାର୍ତ୍ତିତନ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ବଜ୍ରଚ
କରିଥିଲେ ।

ହରଦ୍ୱାଁ ।

ବସକ ବସନୀ ଶବ୍ଦରୀ ସୁନ୍ଦର,
 କାନ୍ତିକଣ୍ଠ ଶାନ୍ତିକହଳ ହୃଦୟରେ
 ଚିଦାସେ ଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଧୁଜ୍ଞେଯାଶୀ ସର,
 ନବ ବଧୁକୁ ପ୍ରିୟ ସହିତର ।
 ଅୟୁଷେବେ ତୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଜଗଣ,
 ମଙ୍ଗଳ ଉତ୍ସବେ ଅଗେ ତୋ ବରଣ ।
 ଶୀତଳ ରୁ, ତୋର ଗୁଣ ଅଫେରେପ,
 ସନ୍ତୁଷିତ ପ୍ରାଣେ ଅମୃତ ପ୍ରଲେପ ।
 ସାଥୁ ତୁ ଦୂର୍ଗନ୍ଧ-ବିଲୋପ ସବଧା,
 କାଟ ନାଶେ ଧରୁ ଅଛୁତ କ୍ଷମତା ।
 ଧାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରହର ତୁହା ଏ ଦେଶର,
 ଘରେ ଘରେ ତୋର ଥିଲୁ ସମାଦର ।
 ଦୃଶ୍ୟ କରି ତୋତେ ଏ ସୁଖ ସମାଜ,
 ଦିନିଥର ସାହଦ ଘେର, ଦୁଃଖସାଜ ॥

୩୦୫

୩୭୭ । ଠିକିବ ଚାହୁଁ ମେଇତାକିର୍ତ୍ତନରୁ ଦୁଇବ ଥାଏ ।
୩୭୮ । ସରସ୍ଵତୀ ଶିଳ୍ପୀ ପଣ୍ଡିତ, ଖାଲୀ ର କେତେ ପରେ ସ୍ଵର
ନାହିଁ । ପିଲା ଫଳଶାରେ ଯୋଗିଥାଏ କିମ୍ବା
୩୭୯ । ମାତୃ-କଥାର “ମା ! ମେଟେ
ଯେତବେଳେ ଦୂର ମାତୃତ୍ୱ, ସେତେବେଳେ ରୁ ମେତେ
ପରତାର ଦେବୁ ।” ମା ଜୀବିତକୁ ତଥାକୁ “କାହା, ଦୁଇ
ବାବେ ଉଚିତବ, ବିଷୟଗାତ୍ମକ ରୁ କେବଳ କାହା ?”
ସେହିପରି ଭାବାନ୍ତକ ଘାର୍ ଆବୁକୁ ଦେଖ, — ଠିକି
ମୟ ହେଲେଛୁ ସ୍ଵର ।

ଅମ୍ବେମାନେ ଶୁଣିଆଁ ଯେ ଯେତେବେଳେ ଯଦୁ ସମୟକୁ
କୁହରୁ ଦେଇ ଉଚ୍ଛବିନାମକରୁ, ରଖୁଣ୍ଡ କରୁଥିଲେ
ଏହକେବେଳେ ଚାହୁଣର ଭ୍ରାନ୍ତିକୁ, ସମୟକ କାହିଁ ବାନ୍ଧି
ଦେଇଲେ “ଗ୍ରହ ! ମୁଁ ଅଶ୍ଵର ପାଖରେ ଏତେବେଳ ଦ୍ୱାରା
ଯୋତେ ଦୟାକର ମାଜାନ୍ତି କାହିଁବ ?” ଏହି କହିଲାର
ଦେଇଲେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ପ୍ରକାଶିତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗୀତା

୪୫

ପଶାଳ ଉଚ୍ଛବ-ସଞ୍ଜିବନ୍ଧ-ସ୍ଥ୍ୟ,
ଦୁରେ ଏକବାଳେ ଜୀବ୍ନ ତୃଷ୍ଣା ସଥ୍ୟ ।
ମଧ୍ୟ ଶୀତଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବର,
ସ୍ଥ୍ୟା ବଜ୍ରଜନ ଲୟ ତିରସ୍ତାର୍ଥ ।
ଓଡ଼ିଆ ଘାତର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଳ୍ପ,
ବହେ ତରକାରେ ଅମାନନ୍ଦୀ ବନ୍ଧ ।
ମହୁମିତ ତାହା ସମତାର ଟେକ,
ଗରୀ ଗୋଦାବର୍ଷା କରିଥିଲୁ ଏକ ।
ନୁହେ ଅଚ ଯୁଦ୍ଧ, ଅଶୁ ରୁ ପଞ୍ଚଳ,
ଜୀବନ ସାୟାନ୍ତେ ଜୀବନ ସବଳ ।
ତୋହର ପ୍ରସାଦେ ଦରଦ୍ରମାନବ,
ଭୃତ୍ରେ ଶାନ୍ତି-ପ୍ରିତି-ସାପଳା-ଗୌରବ ।
ଦେଖାଇ ସାହୁତ୍ୟ ଶିଦ୍ଧାଦି ସମ୍ବନ୍ଧ,
କରିଥିଲୁ କାଳେ ଜନକ ସୁଦର୍ଭ ।
ଜୀବନ, ଅତୁମ୍ଭ ମୁଣ୍ଡ ଶ କଠନ,
ତନ କର୍ମୀ ଲୁହ ନିଷାଦେ ଭଜନ ।
ଉଦ୍ଧଳୁ କରଣୀ ଉଦ୍ଧଳିବ କାର୍ତ୍ତି,
ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ତୋର ପୃଣ୍ଡ ଅବନ୍ତି ।
ଅଧିନାନ କଲେ ତୋ ମହାମଦର,
ଉଦ୍ଧଳକର ହିବ ସର ଉଦ୍ଧଳର ।

ପ୍ରକାଶିତ

ପ୍ରକାଶନ ପତ୍ରିକା

କରିଥିଲା ଦଳରେ, ପାଇଁ ଯାଏ ଦିନ

କେବେ କିମ୍ବା—ମୋହରାଯ ପାଦପାଦ ଆଜିର ବିଶେଷ ପରିଚୟ ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ପଠାନ୍ତରେ ଧୂରାତର ପଠାନ୍ତରେ ଥିଲା ।

ପାତ୍ରିଯ ଶ୍ରୀ ପାତ୍ରିଯଙ୍କ - ୧

ସାହିତ୍ୟକ ପଦ୍ମବାବଳୀ ।

କେନ୍ଦ୍ର ପାଞ୍ଜାର ମେହରା—	କିଳିତରୁ ସମକୃଷ୍ଣ (ବରଳା) ୧୦।	ଦର୍ଶନ ଯୁଦ୍ଧ (ପ୍ରୋଫେଲ୍)	୧୭
ମୁଦ୍ରା	୩ ୧	ଶମକୃଷ୍ଣ କୋଇର	୩ ୦ ୩୩
ଚାନ୍ଦି	୩ ୧୯	ଦୂରିକୁ ସବେ ?	୩ ୦ ୫
କଟିକଟିକଟିକ	୩ ୦ ୧୯	ବ୍ରହ୍ମଚୀରୀ	୩ ୦ ୬
ମୁଦ୍ରା	୩ ୦ ୧	ଶ୍ରୀକୃତ ରକାସୁରରେ-ପଟନାୟକ-	
ଅବଳ କବ	୩ ୦ ୧	ରହମାନୀ ନାଟକ	୩ ୦ ୬୮
ଜୀବନ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ	୩ ୦ ୧	ସମାରତେଷ ନାଟକ	୩ ୦ ୬
ଅବେ ଖା ଦୁଷ୍ଟ	୩ ୦ ୧	ନରକେଶ୍ୱର ନାଟକ	୩ ୦ ୧୮
କଟକ-ପଥ	୩ ୦ ୧୯	ବଟକିବିକୟ ନାଟକ	୩ ୦ ୬
ଅର୍ପାଳୀ	୩ ୦ ୨	ସୁଶିଳା ନାଟକ	୩ ୦ ୬
ଶ୍ରୀକୃତ ବନ୍ଦାମଣି ମହାନ୍ତି—		କରଣ ସାଂକ୍ଷତିକ ମେ	୩ ୦ ୧
ପଟ୍ଟମାନ୍ୟ	୩ ୧୨	ମାନ୍ୟକର	୩ ୦ ୧୭
ମହେତ	୩ ୦ ୨	ସାମାଜିକ ବାହା	୩ ୦ ୧
ପହୋଦଧ୍ୱ	୩ ୦ ୨	ଶାମ ବାସ	୩ ୦ ୧
ଆର୍ଯ୍ୟବାଲୀ	୩ ୦ ୧	ଗୀତଳହୟ	୩ ୦ ୫୮
ବୁଦ୍ଧନେଶ୍ୱର	୩ ୦ ୧	ଶ୍ରୀକୃତ ଶକ୍ତିଶୋର ମହାନ୍ତି—	
ସମାଧିମେଷ	୩ ୦ ୧୯	ଅଭିମନ୍ୟବଧି	୩ ୦ ୮
ଛଦ୍ୟାନଙ୍ଗ୍ରେ	୩ ୦ ୧	ବନବାସୀ (ଉପନ୍ୟାସ)	୩ ୦ ୧୯
ପ୍ରତ୍ୟେକ	୩ ୦ ୧	ରଘୁବିଷ	୩ ୦ ୫
ପଦ୍ମପୁଷ୍ପ	୩ ୧	ଶ୍ରୀକୃତ ବାଲକରୁଷ ପଟନାୟକ—	
ସୁଧାୟୀ	୩ ୦ ୧୮	ଜାଗର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର	୩ ୦ ୮
ମଧୁରତ	୩ ୦ ୮	ରହରେଣ୍ୟ	୩ ୦ ୮
ସୁଦ୍ରା	୩ ୧୨	ଅକାଳକୋଇର	୩ ୦ ୧୭
ପ୍ର ନରିଟାର	୩ ୦ ୫	ଶୁଭଲବଜଳତା	୩ ୦ ୧
ସାମାଜିକ	୩ ୦ ୫୪	ଫଳ ବଉଳକେଣା	୩ ୦ ୧
ବିନୁତନ୍ତ	୩ ୧	ଶ୍ରୀକୃତ ଶବ୍ଦ ପତ୍ରା ବି, ଏ,—	
ହୃଦୟରୀ	୩ ୦ ୧	ଆୟିଧାର୍ମ	୩ ୦ ୧
କଟିକଟିକା	୩ ୦ ୧୮	ଶୁଦ୍ଧାଶ୍ରମ	୩ ୦ ୧
ବର-ମାନ୍ଦିର (୨୨ ପ୍ରେସ୍ରିଟି) ୩ ।		ଶ୍ରୀକୃତ ଧର୍ମାକନ୍ଦ ହିତାୟ ବି: ଏ:—	
୨ ପାରାଶାନ୍ତର ରଥ ବି: ଏ:—		ପ୍ରକୃତରତ୍ତ୍ୱନାଟକ	୩ ୦ ୬
ପରିକୁଳାର୍ତ୍ତ	୩ ୦ ୮	ଶ୍ରୀକୃତ ମେମେଣି ବିଦ୍ୟାତର୍ହ—	
ଭରକ ପାତ୍ରକାରୀ ଭରତାସ ଟ ୦ ୧୮		ବିଦ୍ୟ ବିଷ: ଚିକିତ୍ସା	୩ ୦ ୧
ପଦ୍ୟାନ୍ତିକ	୩ ୦ ୮	ପୋଟଳ ଶୁଷ୍ଠ	୩ ୦ ୧
ଶ୍ରୀକୃତ କୁଷତ୍ର ସେନଗୁଡ଼ ବି, ଏ,—		ପଦିକଥା ପାଠ	୩ ୦ ୧୯
ମୋହାମାଦ	୩ ୦ ୧	ମାନ୍ୟଧାକର (ସାନ୍ଦୁବାଦ) ୩ ୦ ୧୭	
ପ୍ରମାଣିତ	୩ ୦ ୧୨	ସର୍ବବିଷ: ଚିକିତ୍ସା	୩ ୦ ୧
ଶ୍ରୀ ପାତ୍ରକାରୀ	୩ ୦ ୧୨	ଭାବଗଙ୍ଗା (ମାତ୍ରବାଦୀ)	୩ ୦ ୧

କୁଳାଳ	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ବେଳେ ଦୂର	ଟ ୦ । ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଜାନନ୍ଦନ୍ଦୀ (ଭାଜାପାତ୍ରାନ୍ତି)	ଟ ୦ । ୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଲୋ	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
୧୫୮୬୭ (ପୁଷ୍ଟି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଲୋ)	ଟ ୦ । ୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଭାଜାପାତ୍ରାନ୍ତି)	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମେହମନ୍ଦିରର (ଆନ୍ଦୋଳନ)	ଟ ୦ ୬୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମେଲି ଅକୁ ଦୃଷ୍ଟି	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ପଦ୍ଧତି)	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଦେଖନ୍ତ (ନିପଦ୍ଧତି)	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଦୁର୍ଵିପଦେତ	ଟ ୦ ୧୧	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମେଣାଙ୍ଗାଣ ଗୌତମୀ	ଟ ୦ ୧୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଲାଭରମାଳା (ପଦ୍ଧତି)	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
କଳେକସନ୍ତା	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗ୍ଵାତ	ଟ ୦ ୧୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମେଲେରିଆଚିକଷା	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର ବି: ଏ: ଏଲ୍: ଟି:	ଟ ୧୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ପ୍ରସ୍ତୁତି	ଟ ୦ ୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅଶ୍ଵିନ୍ଦୁମାର କେଷ ଏମ୍: ଏଲ୍: ଏଲ୍:	ଟ ୧୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ସାହୁ (ଗୌତମୀ କାଟକ)	ଟ ୧୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଥାର୍ମିଟ୍ରୀ	ଟ ୧	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
କଳେପାତ୍ରାନ୍ତ (କ୍ରିତହାସିକ) (କାଟକ)	ଟ ୧	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ସେଣେଜି	ଟ ୧୧	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ଯାଧାରୀ	ଟ ୧୧	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ବିଦ୍ୟମ୍ଲେହି (ପ୍ରଦ୍ଵୟନ)	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରସ୍ତୁତି	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମୁଢାରାଜା	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ବି: ଏ:—	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ପାତ୍ରନା	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମହାମା ଗାନ୍ଧି	ଟ ୦ ୧୫	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଧାର୍ମିକୀ	ଟ ୦ ୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ନାରୀ ଚିତ୍ର	ଟ ୦ ।	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ପ୍ରତିବନ୍ଦ	ଟ ୦ ୯୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମିବରାବ ମଜା	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
॥ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଶ୍ରୀୟ—	—	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ	ଟ ୦ ୯୭	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ବୃଦ୍ଧକଥା	ଟ ୦ ୧୦	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କୃତ୍ତିବାସ ନନ୍ଦମୀ—	—	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଦେଖନ୍ତ ସ୍ବରତ	ଟ ୦ ୬	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
(ଉଚ୍ଚିତ୍ତ ଗଣ୍ଡି)			
ଭାବରଟୀର୍ଦ୍ଦୁର୍ଗ	ଟ ୦ ୧୫	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ମନବୋଧ ଚରିତା	ଟ ୦ ୧୫	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ପ୍ରେମକଲକୁଟା	ଟ ୦ ୧୦	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଟୋକାଭାଗବତ	ଟ ୦ ୧	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଗନ୍ଧନ୍ଧାରଣ	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଆର୍ତ୍ତନାଶ ଚରିତା	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଜାଗର୍ଣ୍ଣ ଗୀତ	ଟ ୦ ୯	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ସୁରକ୍ଷାଣ (କବି ଅରମନ୍ଦୁ ସାମନ୍ତା)	ଟ ୦ ୮	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଦେଖନ୍ତ ବିଦ୍ୟାର କବିତା	ଟ ୦ ୮	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଅନ୍ଧତକିମା	ଟ ୦ ୮	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଶ୍ରମ	ଟ ୦ ୮	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ନୃତ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ବିଦେଶ	ଟ ୦ ୮	ଶ୍ରୀ କଣ୍ଠ ପାତେଲୁ ମହିଳା	ଟ ୦ ୧୫
ସେ ୧ ଟକୁ ଟ ୨୯			
" ଅବନ୍ନା ସେ ୧ ଟକୁ ଟ ୨୯			
ସମୀର ଦୃଷ୍ଟ କମାଳ ।			
ସଙ୍ଗାତସାଗର ୧ମ	ଟ ୦ ୧୦		
" ୨୩	ଟ ୦ ୧୫		
" ଶବ୍ଦ	ଟ ୦ ୧୫		
" ଶବ୍ଦ	ଟ ୦ ୧୫		
" ଶର୍ତ୍ତ	ଟ ୦ ୧୦		
" ଶମ	ଟ ୦ ୧୫		
" ଶ୍ରୀ	ଟ ୦ ୧୦		
ସଙ୍ଗାତ ମନମୋହନ ୨୩	ଟ ୦ ୨		
ସଙ୍ଗାତ ସାରଣ୍ୟଗ୍ରହ	ଟ ୦ ୨		
ସଙ୍ଗାତ ମନମୋହନ ୧୮	ଟ ୦ ୧		
ସଙ୍ଗାତ ସାରଣ୍ୟ	ଟ ୦ ୧		
ସଙ୍ଗାତ ସାରଣ୍ୟମୀ	ଟ ୦ ୧		

ମୁକୁର

୧୪ ଜାନ୍ମ।

ମାସ, ୧୩୭୫।

୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା।

ଭାରତୀ ଆଶ୍ରାଧନା ।

(ବସନ୍ତରୂପା)

ବାଣୀପାଣି କାଣୀ-ଦିଷ୍ଟ-ଜନନୀ,
ଅନ୍ତର୍ଗୁ-ସୁଦିଦ୍ୟା-ସୁଦର୍ଶନୀ,
କହି-କଣ୍ଠ-କଞ୍ଚକୁଞ୍ଜ ବାସିନୀ,
ଜଡ଼ଚା-ନାରୁଣୀ ବିଷନାଶିନୀ,

ମହାଶଙ୍କି ସନାତନୀ ଯେ,

ଅଗାଧ ଅବିଦ୍ୟା-ଅକୁପାରେ ତଥ ସୁରୁପା ଶୁଭ ଚରଣୀ ଯେ ।

ଧ୍ରୁ ମା ମହିମା ଅମର ପୁତ୍ର,
ଜଳକ ତୋହାର ସୌଭାଗ୍ୟମୂଳ,
ଭଜି ଉଚିପାରୁ ଲଜ୍ଜା ପ୍ରାପନେ,
ଅଧମେ କୋବିଦ କରୁ ପଲକେ,

କେ ବଞ୍ଚିବ ତବ ଶୁଣ ଯେ,

ଦେବ-କର ଶୁଭ ରସନା କଳୁନା ଭିରେ ସର୍ଦ୍ଧ ଅନିପୁଣୀ ଯେ ।

ତୋ ପ୍ରସାଦେ ଧରେ ବାଦ୍ୟ-କମଳ,
ଅକବ-କଢ଼ୁଷ କୁଦ-ପଲୁକ,
ମୁଢ଼-ଶୁଣି ବହେ ପାତ୍ରିତ୍ୟ-ମୋତ,
ମୁନୀ ଭବନ-ଭିମ ପ୍ରକାଶେ ଜ୍ୟୋତି,

ଅଭ୍ୟବେ ତୋହର ପୁତ୍ର ଯେ

ମହା ନରବତୀ ଭଜିବ ଏରବ ଯେହେ ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟ ଦେହ ଯେ ।

ସାହୁତ୍ୟ ପ୍ରସୁତି, ବାହା କଲୁଣାରୀ,
କୋଟି କଣ୍ଠ କରୁ ଭିରା ପ୍ରଦାନ,

ଚହୁଁ ଏ ଅଚଳା ପିନା ସତକା,

ଦେବକୁ ବାନ୍ଧି ତୁ ସୃଷ୍ଟି-ଶୃଜନା,

ବୁଲକ ତୋହ କରୁଣା ଯେ,

ମାନବ ଜୀବନ ଭିପରେ ତୋର ମା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହୁର ଉଣା ଯେ ।

୫

ବାଦ୍ୟ ଉତ୍ତରଣ, ତନ୍ତ୍ରା, ଧାରଣା,

ଏ ହିବେଣୀ ଧାର ତୋର ସର୍ଜନା,

ପ୍ରାଣବାନ କର ବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରାଣେ,

ଦେବେ ଉତ୍ତରବ ମନେ ସେ ଅଣେ,

ଅମୃତ ଶାଶ୍ଵତ ଧକ୍ଷାର ଯେ,

ଜୀବନ-ସମ୍ବଲ୍ପ କରେ ବିକମ୍ଭିତ ହଣ୍ଟି ତୋର ସୁଷ୍ଠୁତାର ଯେ ।

୬

ତନ୍ତ୍ରା-ବାତ୍ୟାପାତେ ଭ୍ରବ-ସାରର,

ହୁଏ ତରଜିଲ ପୌମ୍ୟ ସୁନ୍ଦର,

ସେ ଭବ ସହିତ ଦିଷ୍ଟ ସାହୁତେନ୍,

ପ୍ରୟୋଜନ ହୃଦ ମାନବ ହିତେ,

ସେ ବାତ୍ୟାଶଙ୍କି ମୂଳରେ ଯେ,

ପୁଣ୍ୟ ଅଧିଷ୍ଠାନ ତୋର ପିନା ଦେବ ତୁହ ତା ପ୍ରାଣ ସୁଲଭେ ଯେ ।

୭

ପ୍ରତ ନିଃଶାସରେ ତୋ ଅନୁଗ୍ରହ,

ଭର୍ତ୍ତାଙ୍କିତ ଭବେ ଜୀବନବହ,

ନରର ଯାବତ ଭରସା ଆଶା

ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ତହୁଁ ମଧ୍ୟରେ ଭିରା,

ଜନନୀ ତୁହ ତାହାର ଯେ,

ଅଶୋଧ ତୋ ଭିରା ଅମୃତ ଜନମେ ଯେନ ମା କୋଟି ଜୁହାର ଯେ ।

ଶତାବ୍ଦୀମାତ୍ରା ।

ଅଳକା ସ୍ତୁଧିଗ୍ରେ ।

(ପୃଷ୍ଠା ୩୧ ଦିନ)

ପଥମ ପଦହେତ ।

ଅଳକା ଚିନ୍ତା-ଚିନ୍ତରେ ନିଜ ମହଲଙ୍କୁ ପୁଣ୍ଡାନ କଲେ । ବାଟରେ ଛଣ୍ଡେ ଦାସୀକୁ ଦେଖି ପରୁରିଲେ—ନବରୁଦ୍ଧ ଦେଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନାହାରକୁ ଯିବାର ଦେଖିଅବୁ କି ? “କାହାକୁ ଦେଖି କାହିଁ” ବୋଲି, ନାସୀ ଉଦ୍‌ବିର ଦେଲା । ପ୍ରହରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିଗଲୁ । କେହି କହି ତାହାର ବିଷୟ କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅସୁରିତବା ରୁମଣୀର କିନ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ମିଳି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଅଳକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟରେ ଚିନ୍ତାଦ୍ୱାରା ହେଲେ । ଏ ରମଣୀ କବ ? ତାର ଅଭିଗ୍ରହ କଣ ? ଦୂର ଏକ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସୁରତାନ୍ତିରୁ ଅତି ଜମଣ୍ଡିତ ହେବେ । ଏଥମଧ୍ୟରେ ଯଦି ଜ୍ୟୋତି ସିହି ସମ୍ବାଦ ନ ପାଇବେ ତାହାହେଲେ କଣ ହେବ ?

ଗର୍ଭର ଘରରେ ବାତାୟନ ମୁକ୍ତ ବର ବାତକନ୍ୟା ଥରେ ଅକାଶ ଅଢ଼େ ଦୁଷ୍ଟିପାତ କଲେ । ନିଷଫମାଳିନୀ ନାଲ ଅକାଶ ଅନ୍ଧକାର ଓ ତିଆର ତଳ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର, ଗୁରୁତବ ନିଃଶବ୍ଦ ।

ସେହି ଗର୍ଭର ଘରରେ ନିଃଶବ୍ଦତା ରେବଦକର ଦୁର୍ଗତେବରଣ୍ଟି ଘର୍ଷା ନିନାଦିତ ହେଲା । ବରତାର ତୃତୀୟ ପ୍ରଦର ବୋଲି ବାତକନ୍ୟା ଜାଣିଲେ । ବାତାୟନ ଚୁକ୍ତ ବରତଃ ଶୟକନ୍ଦୁବୁକ ଉଚ୍ଚିତ ରମଣୀର ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁର୍ଗତ ଉଚ୍ଚିତ ପାର୍ଶ୍ଵ ଯମୁନା ନିଧାର ପାରରେ ପ୍ରସର ମଣିତ କଲ୍ୟାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର । ଏହି କଲ୍ୟାଣୀ ଦେଖି ଗୌହାର ଓ ତନେଲ ବଶର ଅଧ୍ୟାତ୍ମି ଦେଖା । ଦୁର୍ଗପତି ପୁରୁଷାନୁଷ୍ଠମେ ଏହି ପ୍ରତିମାକୁ ପୂଜା କରି ଅସୁଅଛନ୍ତି । ପ୍ରଭାତ ବାଲରେ ବାତକନ୍ୟା ସତଶାଟିକା ପରିଧାନ କରି ପ୍ରମିତ ନିଷଳ ନିଶ୍ଚଳ ସ୍ତର୍ମ ପ୍ରତିମା ସେହି ପାଶାଣ ପରମାର ପାଦଦୟ ତଳେ ବିଶେ ଏକମନେ ଦେଖାକି ଧାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ପୂଜା ଦୁଃ୍ଖ ର ସାଧ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରଶାନ୍ତ କଲେ ।

ଏ ଦୁଷ୍ଟାରୁ ବାତକନ୍ୟା ଅସନ ତ୍ୟାଗ କରି ମନ୍ଦିରର ଉଦ୍ଧବ ଅଂଶରେ ଥିବା ଏକ ଶ୍ଵତ୍ସୁ ଗୁରୁତ ଦ୍ୱାର ସମ୍ମଶେରେ ଉପରୁତ୍ତି ହୋଇମୁହୁ ମୁହୁ କେବାକୁ କଲେ । ଦ୍ୱାର ପଞ୍ଚକର୍ଣ୍ଣ । ବୁଦ୍ଧମଧ୍ୟରେ ଅଜନ ଅସନରେ ଭୈରବା ବିଷୟକୁ, ଯେମନ୍ତ ଶାତ୍ର ଓ ବିବେକ ସେହି ଭୈରବା ମନ୍ତ୍ରମୁଳରେ ତର ବାପସ୍ତାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଭୈରବା ଅଜନ ଅସନରେ ଉପବିଷ୍ଟା, ପାଣ୍ଡ ଦିନ୍ଦୁମନ୍ତ୍ରିତ ଦିଶୁକୁ, ନିବାଟରେ

ନରକପାଳ, ଶବ୍ଦ, ଓ ରିସ୍ତରଣି, ଗଳଦେଖେ ବୁଦ୍ଧମାଳା ଲମ୍ବଟ ସିନ୍ଧୁର ଓ ତନନର ମିଶରେଖା, ଏବଂ ସବାଙ୍ଗ ବିଭୂତି ବିଭୂତି ।

ଅଳକା ଉତ୍ତିଷ୍ଠରେ ଭୈରବାଙ୍କ ସମ୍ମଶେରେ ପ୍ରଶାନ୍ତ କଲେ । ଭୈରବାଙ୍କ ଗମୀର ମୁଖ ମମୀରତର ହୋଇଗଲା ।

ରାଜତନୀ ରାସ୍ତକ ହୋଇ ପରୁରିଲେ—“ତର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିଲ ମା, ଯଶମାରେ କଣ ଦୁଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲ ?”

ଭୈରବା ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ—“ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାଣି କରିବ ?” ଅଳକା କାତର ସ୍ଵରେ ଅନୁମୟ କରି ଅମ୍ବ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାଣିବାକୁ ଲାଜୁକ ହେଲେ ।

ଭୈରବା କହିଲେ—“ଅଳକା, ହୋତଃପିଂହ ସହିତ ତୁମ୍ଭ ମିଳନ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଯଣନାରେ ଏହରୁପେ ଦୁଶ୍ମନ ହେଲା । ତିନ୍ତୁ ମିଳନର ଫଳ ଶୁଭ ନାହିଁ । କାହିଁରେ ଅଗୁର ଦୟକ ଜାଣିପାର ନାହିଁ । ତେବେ ବିଶେଷକର ଦେଖିଅଛି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭୈଥିବ୍ୟାଯୋଗ ନାହିଁ । ରାଜକନ୍ୟା ଅଳକାର ପୁରୁଷ ଭୈରବାଙ୍କ ବନ୍ଦନା କରି ପୂରୁଷ ଗମନକଲେ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଉଦ୍ବିବାରୁ କରିଲେ—“ପୁରୁଷାଙ୍କ କଥା ସହିତ ଭୈରବାଙ୍କ କଥା ମିଳନ ହେଲା ନାହିଁ” । ଜ୍ୟୋତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଅବିଶ୍ୱାସ ଜାରିଲା । ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦୁଃ୍ଖ ହେଲା ।

ପୃଷ୍ଠା ୩୧ ହେତେ ।

ଗୁରୁତବ ଗର୍ଭର ଅନ୍ଧକାର । ବନ୍ଦପଥ ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାଢ଼ିବା ହୋଇଥାଏ । ଗର୍ଭ କୋଳରେ ଅନ୍ଧକାର ପାନ୍ତାବୁତ ହୋଇ ଶାଖାର ଛମେ ପଥବର ଫୋଡ଼ରେ ଦୟାରୁତ ହୋଇଥାଏ । ସମସ୍ତ ବନ୍ଦଭୂମି ନିଷ୍ଠକଷ; ଗୁରୁଅଢ଼େ ଶାଳ ତମାଳ ପ୍ରତ୍ୱତ ଗରନ୍ତର୍ଣ୍ଣ ବୃଷ୍ଟ ସମ୍ମଦ ଦୟାମୟାନକ । ଗର୍ଭର ଶିଖରେ ଶିଖରେ ଷୁଦ୍ଧ, ଓ ବୃଦ୍ଧ ଶାକକଣ୍ଠଗୁରୁତ ଅଷ୍ଟଶିଥ ଜୁତନ୍ତା ପୋକ ଜୁତଅଛନ୍ତି । ସେହି ଅନ୍ଧକାର ବେଶ୍ଟିତ ସମ୍ମନ୍ତରଶିର୍ଷ-ତୁରୁଷକର ପନ୍ଦିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ତକଟା ନିଶାତର ଫଳୀ ଅଷ୍ଟକ ଶିଦରେ ବାବ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦରେ ଏହି ନିଷ୍ଠକ ବନ୍ଦରେ ଜଣେ ଅଶ୍ଵାରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ପଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ କରୁଥିଲେ । ବନ୍ଦମଧ୍ୟରେ ଗମନାଗମନ ନିମନ୍ତେ କାନ୍ଦ କାଟିବା କଣ୍ଠିମାନେ ଗୋଟିଏ ସକ୍ଷାରୀ ପଥ କରିଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ପରିଚିତ କୋଳ ସେହି ସାହସୀ ଯୁବକ ଅତିକଟ୍ଟେ ଅଶ୍ଵ ଗୁରୁତବା କରୁଅଛନ୍ତି । ଅଶ୍ଵ ଏତେଷଣ୍ୟାଏ ଏକବକମ

ଯାଉଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ କଣ ଦେଖି ତତ୍ତ୍ଵଶାହ ଭସିପାର ଠିଆ
ହେଲୁ । ଅଶ୍ଵାବେଶ୍ଵା ଅଶ୍ଵ ପୁଷ୍ପରୁ ଓହାର ଦେଖିଲେ,
ପେଟ ଅନ୍ଧକାର ବନପଥରେ ଅଶ୍ଵାଗ୍ରୀମୁଣ୍ଡି ସାହା ସେନିକ
ହସ୍ତିକ ବଜ୍ରି ଦୁଡ଼ ମୁଣ୍ଡିରେ ଥାରଣ କରି “କିଏ
ଦଶ୍ତାମୀକ ” ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ସେ ତାହାକ
କଣ୍ଠଧୂନ ହେଲିଗାର ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ବୁମାରକ ନୟ
ହେଉ ” ଅଶ୍ଵାବେଶ୍ଵା ତଜ୍ଜ ବୁଝି ପାରିଲେ—“ଏତେ
ବିଳମ୍ବ କାହିଁକ ? ମୁଁ ସକେତ ସ୍ଥାନରେ ତୁମ୍ଭୁ ଅଞ୍ଜେଣା
କରି ଫେର ଯାଉଥିଲା ଏହି ତୁମ୍ଭ ତେଣୁ ବିଦଳ ହୋଇଅଛି
ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟତିକ ।”

“ଅଗଣକ ଅଣ୍ଟିବାଦରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ କରିଅଛି । କିନ୍ତୁ
ଅନେକ କଷ୍ଟ ପାଇଅଛି” । କୁମାର କହିଲେ ତେବେ
ଗୁଲ । ବିଦ୍ୟା ଅଳ୍ପଜ୍ଞନ କରିବାରୁ ଅପ୍ରସର ହେଉଅଛି ।
ଆଉ ଫେରି ଚାହିଁ ।”

ପ୍ରକାଶିତ ଦିନ ୧୫

“ହଁ, ଅଜି, ଏହିଗସି ।”

“ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଅଣୁ ଏଠାରେ ରଖି
ଦିଅନ୍ତି । ଅମ୍ବେ ଦର୍ଶ ନିକଟରେ ଅଣ୍ଟଗଲେଣି ।”

“ଅସୁ କେଉଁଠାରେ ରଖିବି ? ”

“ ଏହି ପୁଷ୍ପକେ କରନ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଫେରିଗଲା
ସମୟରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟର । ” ଚାହା ହେଉ, କିନ୍ତୁ କେବୀରା
ଓ ଯୋଜନେବେଳି ?

ଯଦି ଷେହି ଅନକାରରେ କାହାର ଦୁଷ୍ଟି କ୍ଷମତା ଆନ୍ତା,
ଏ କର୍ଦ୍ଦମର ମୁଖରେ ହାସ୍ୟରେଣ୍ଟ; ଦୁଷ୍ଟିଗୋତର କରନ୍ତା ।
ବର୍ଦ୍ଧମ ମନେ ମନେ ଭାବିଲୁ—“ପ୍ରସ୍ତୁତି ହଦର୍ଶନେ
ସାଇଥକୁଣ୍ଠନ୍ତି । ଚରବାର ଓ ବର୍ଷା କଣ ହେବ ୧”
ସ୍ରକାଶେ ଏହିତୁପେ କହିବାକୁ ଲାଲିଲେ—“ବର୍ଷା
ରଖିଯାନ୍ତି, ଯେଉଁ କେବଳ ଧାରଣ କରିଥିଲୁଣ୍ଡି ତାହା ସହଜ
ଗୁଲନ, ଏହି ତରକାର ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ଶମ୍ପ ପରି”—

ଯୁବକ ଚଶ୍ମେ ବୃଣାଖାରେ, ଅଷ୍ଟ ବନ୍ଧନ କଲେ ।
ଧୀରପଦରେ ଅଗ୍ରପତି ହୋଇ କର୍ଦମ ସିଦ୍ଧର ପ୍ରଦଶୀତ ପଥ
କୁଦର ନିଦିଷ୍ଟ ପ୍ଲାନରେ ଉତ୍ତର୍ପତ୍ତିତ ହେଲେ, ବନପାର୍ଶ୍ଵେ
ସୁଦୁର ପାହାଡ଼ । ତାର ଶିଖର ମାର୍ଗରେ ଏକ ସୁଦୁର
ଚିରନଦୀ କହ ଯାଉଅଛି । ସେହି ଚିରନଦୀ ଟିକ୍ଷାଁ ସହତ
ମଣି ଦୂର୍ଘର ପରିଶା ହୋଇଅଛି । କର୍ଦମ ଅତିକଷ୍ଣେ
ପଥ ଭୁଲ ଏହି ସୁଦୁର ନଦୀକୁ ପାର ହେଲେ । ଯୁବକ କହିଲେ
“ ଅମ୍ବେ ତିବ ନିଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚ ନାହିଁ । ସମ୍ବନ୍ଧର
ଭୁମିର କୌଣସି ବିପର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ତମ ବନ୍ଧନ ଚିରଜଳ

ସମୟ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ପରା ? ” କର୍ଦମ ଏହି
କଥାର ପ୍ରଚୁରିର ନ କରି ସେହି ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରାଚୀର ବେଷ୍ଟିତ
ଭାମକୟ ଦୂରଗର ଏକ ଶୁଷ୍ଟିଦ୍ୱାରରେ ପରେଣ୍ଠ କରି ଦୂର
ବୁଝିଥର ଆସାଇ କଲା । ଉତ୍ତରୁ ମଧ୍ୟ ସେହିତୁପେ ଆସାଇ
ଶବ୍ଦ ଶ୍ରୀତ ହେଲା । କେତେକଙ୍କଣ ପରେ ସେହି ଦୂର୍ଜ୍ଞ
ଦ୍ୱାରରେ ଦ୍ୱାରର ଏକଥିଂଶ ଉତ୍ସାହିତ ହେଲା ।
କର୍ଦମ ସିହ କହିଲା—“ନିଃଶବ୍ଦ ପରେଣ୍ଠ କରନ୍ତୁ ।
ଦର୍ଶମଧେ ଏହି ପ୍ରତିଶ୍ଵାସ ପଥପୁର୍ବକ ହେବ । ”

ଯୁବକ କେତେକଣ ଘରିଲାପରେ ଚାକ ଅଳୁର
କଣ୍ଠରେ କହିଲେ— “ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଅଣ୍ଟ ନେଇ ଯାଆ,
ଓ ସାମାନ୍ୟକୁ ଦିଲେବ । ମୋର ଏକଣ୍ଠ ବର୍ଷା ଓ
ଅଧିକାରୀ ଦରକାର । ତୁମ୍ଭକୁ ପ୍ରଭାତ ପୁଞ୍ଜରୁ ଏଠାରେ
ପଢ଼ସବାକୁ ପଡ଼ଇ, ଏବଂ ବନମଧ୍ୟେ ଛିପେନା କଣାରିବ ”;

କର୍ଦମ ସିହ ପ୍ରଗତ ହୋଇ କହିଲୁ— “ସେ ଥଙ୍କ, କିନ୍ତୁ
ଅଉ ବିଳମ୍ବ କରିବେ ନାହିଁ” । ଯୁବକ ଦୂର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ
କଲେ । ଚତୁର୍ବିଂଶୀତ୍ତବ ମହାଶବେ ଦୂର୍ଗଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।
ସେହିବନ୍ଦରେ ଦୂର୍ଗଧ୍ୟତ ମୟୀର ସିହ ଘଟନା ବଣେ ସୁରତାନ
ସିହ ଓ ଦୂର୍ଗଯୁ ହିତକୁ ସଙ୍ଗେ ଧର ଅଳକାଳ ଧାରାହ କଥା
ପ୍ରିରକିବଣ୍ଡ ଦୂର୍ଗକୁ ଫେର ଅୟଥବା ସମୟରେ ପଥରେ ଷେହ
କଳ୍ୟ ବୃକ୍ଷଗାଢ଼ରେ କଜା ହୋଇଥବା ଅସର ହେବାରକ
ତାଳ କଞ୍ଚିଗୋଠର ହେଲା । ମୟୀର ସିହ ନିକଟରେ ସୁଷକିତ
ଅସ୍ତ୍ର ଦିନନ ହୋଇଥବା ଦେଖି ତାହାକ ମନରେ ସନ୍ଦେହ
ଜାତ ହେଲା । ଏ ଅର୍ଦ୍ଧବନରେ ଏଠାରେ କିମ୍ବା ଅଛନ୍ତିକିମ୍ବା
କରିଅଛି । ତାହାର ଯଥେଷ୍ଟ ଶତ୍ରୁ ଅଛନ୍ତି । ସେ ସୁରତାନ
ହିତକ ପମୋଧନ କର କହିଲେ—

“ ‘ଏହି ଘୋଟକ କାହାର’ । ସେହି ନିର୍ଜନ ବଳନେ
କୋମଳ କଣ୍ଠୁନି ଶ୍ରୀତ ହେଲା । “ମୁଁ ଜହାନ,” କଣ୍ଠସରକୁ
ଅନୁସରଣ କରି ଗମ୍ଭୀର ଦିନ ଓ ସୁରତାନ ଦିନ ପରିଚାର
ଅନ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟରେ କିଏ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ଦେଖିଲେ ; କିନ୍ତୁ
ତାରୁ ଉଲ୍ଲବ୍ଧି ତିଥି ଘାରଲେଣ୍ଠି ନାହିଁ । ଗମ୍ଭୀର ଦିନ
ଚରବାର କୋଷମୁକ୍ତ କରି ଅଗ୍ରପର ହୋଇ ପରିଚାର—
“ କିଏ କୁ ? ” ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍‌ଦେଶ କଲା—“ ଗମ୍ଭୀର ଦିନ
କି ଶ୍ଵାଲୋକକ ଉପରେ ଅସେଗୁଳନା କରନ୍ତି ? ମୁଁ ଅଗନନ୍ତି
ଉପକାର କରବାକୁ ଅଧିଅଛି । ଅନ୍ୟ ସରତମ୍ବରେ କି,
କାରଣ ? ” ଗମ୍ଭୀର ଦିନ କହିଲେ—“ ଅଣୁ କାହାର କହି
ପାରିବ କି ? ”

“ମହାଘନ ! ଅଶ୍ଵ କୁମାର ଜ୍ୟୋତିଷୀହଙ୍କର ।”
“ଜ୍ୟୋତିଷୀହ—କେଉଁ ଜ୍ୟୋତିଷୀହ ? ”

“ ସ୍ଵାମୀ ଦୂର୍ଧିଦତ୍ତ ପ୍ରଦେଖାତ ହିନ୍ଦକ ଏକମାତ୍ର ଦୂର୍ଧି କ୍ଷେତ୍ରଜୀବିତ । ଅନକର କାଦିଶାହକ ନିଜିତ ଶଙ୍କପୁତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥାନ ସେନାପତି ଜ୍ୟୋତିଷିତ । ଅଗଣ ଯାହାକ ଦୂର୍ଗ ଦଖଲ କର ଅଜ ଗୁମ୍ଭାର ଫିର ମହାଶଳା ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଦୂର୍ଗର ନିଧାୟାଧିକାରୀ କ୍ଷେତ୍ରଜୀବିତ ” । ଗୁମ୍ଭାର ହିନ୍ଦକ ବ୍ୟାପ୍ରବତ୍ତ ଭାଷଣରେ ଅନକାରରେ କ୍ଷୁକ ଉଠିଲା । ସେ ଦ୍ରୁତପଦେ ସେହି ଶ୍ରୀ ସମ୍ମାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲେ— “ ପାପୀମୁଁ ! ପ୍ରସ୍ତୋତନ ଥିଲେ ଗୁମ୍ଭାର ଦୀର୍ଘ ଏହି କିର୍ତ୍ତନ କନେ ନାହିଁ କହେ ଅସି କଲିବିତ କରନ୍ତେ ” ।

“ ତାହା ନୁହେ । ମହାଶଳ ଗୁମ୍ଭାର ଦୀର୍ଘ ଦୂର୍ଧିରେ ଭୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତା ଏ ଅଭିଗମ କାଣେ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ବଧ କରବା ପୂର୍ବରୁ ଦୂର୍ଗଦଶ୍ୱ ଅନ୍ଧେକ୍ଷା କଲେ ମହାଶଳାକର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକାର ହେବ ” । ଗୁମ୍ଭାର ଦୀର୍ଘ ମନେ ଭବିଲେ— “ କିମ୍ବା ମୁଁ କଣ କରବାକୁ ଯାଉଥିଲା ” । ମିଷ୍ଟ ସୁରରେ କହିଲେ “ ରାଜି ! ଦୁଃଖ କର ନାହିଁ । ଶଙ୍କଧର୍ମ ପାଳିବା ଅନୁରୋଧ ହେଉ ମୋତେ ଅତି ସାଧାନରେ ଗୁରୁବାକୁ ହୁଏ । ଜ୍ୟୋତିଷିତ ଏବେ ଦୂର୍ଗମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରିବା କାରଣ କହୁଯାଏବ କି ? ସେ ଏକା ହୋଇ ଅସିଥିଲୁଣ୍ଡ କି ? ”

“ ହୁ ! ସେ ଏକା, ହିନ୍ଦାବକ କାହାକୁ ଭୟ କରେ ନାହିଁ । ”

“ ସେ ଦୂର୍ଧିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା କାରଣ କହ ପାରିବ କି ? ”

ମନୀଏ ଏହିରୁଗେ କହିଲା— “ ମହାଶଳ ! ତାହା ମଧ୍ୟ କହୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଶୁଣିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋଟିଏ ପ୍ରତିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଠାରେ ଉଚି କହୁଅଛ କି ? ଅପର ଭଣ୍ଡଦେଶ କଲ୍ୟାଣୀକ ନାମରେ ଶାର୍ଥ କବନ୍ତୁ ” ।

“ କି ଶାର୍ଥ କରବି ? ”

“ ଜ୍ୟୋତିଷିତକ ଅନିଷ୍ଟ କରିବେ ନାହିଁ କହନ୍ତୁ ” ।

“ ସେ ଦୂର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା କାରଣ ନ ଦୂର୍ଧିଶ୍ଵମ୍ଭ ଏକଥା କହ ପାରିବ ନାହିଁ ” ।

“ ସେ ଶନ୍ତରୁବରେ ତୁମ୍ଭ ଶଙ୍କବାଟୀରେ ପ୍ରବେଶ କର ନାହାନ୍ତି, ଅକ୍ଷୟକ ଦୁହକା ଅନକାର ସେ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ଅଗଣ ମଧ୍ୟ କନ୍ୟାକ ଦିବାହ ଅଭ୍ୟାକନ କର ଅସି ଅଛନ୍ତି । ଜ୍ୟୋତିଷିତକୁ ନିରାମଦେ ଦୂର୍ଗରୁ ବାହାର କର ଦେବାକୁ

ଅଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ ଦୂର୍ଗପୁଣ୍ଡିଦକ ସହିତ ଅପରାକ୍ରମ କନ୍ୟାର ଦିବାହ ଦିଅନ୍ତୁ ” ।

“ ଜ୍ୟୋତିଷିତ ଗୁମ୍ଭାର କଣ ହେବେ ? ”

“ ମୋର ବାଲ୍ୟସଙ୍ଗ, ଅପରାକ୍ରମ କନ୍ୟାକୁ ସେ ଯେବେ ନ ପାରିବେ ମୋ ସହିତ ଦିବାହ ଦିରବେ ” ।

“ ଅଗ୍ନି ମୁଁ ପ୍ରତିକ୍ଷା କଲ—ତାଙ୍କର ଜୀବନର ଅନିଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୁମ୍ଭକୁ ପତ୍ୟ କହିବାକୁ ହେବ । କିଏ ତୁମ୍ଭେ ? ”

“ ମୁଁ ଅନିଧା ” ।

“ ଅ—ନି—ଧା, ପାପୀମୁଁ ! ଦୂର ହୁଅ !

ଗୁମ୍ଭରଷିଦକ ମନରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସୁରଣ ହେଲା । ସେହି ପ୍ରଦେଖାତଥିଦକ ସେନାପତି, ସେହି ନୁହନ ରାଜୀ, ସେହି ଅଭିଭାବ ଜୀବନର କାହାଣୀ, ଅନିଧାଙ୍କ କଲକର ଜୀବନ୍ତ ଉଚିତାବ୍ୟ । ଗୁମ୍ଭରଷିତ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଅନାଧା ବିଦ୍ୟା ସଲିଲରେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ରୁହ ମରିଅଛି ।

ସେ କୋଥରେ ଅନାଧା ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରପଥ ହେଲେ—କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗୁମ୍ଭରଷିତ ସେଠାରୁ ମନକ କର ଦୂର୍ଗରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ରୁଷ୍ଟ ପାବେଶ ପଥରେ ଉପରୁଚିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଲୌହଦ୍ଵାର ଶୁଭଳାବତ୍ର, ପ୍ରହସ ବସି ତୋଳାଇ ଅଛି । ଦୂର୍ଗଧର୍ମ ପଦାଶାତ କର କହିଲେ— “ ନିମକ୍ ଦସମ । କିନ୍ତୁ, ଦୂର୍ଗମଧ୍ୟରେ କାହାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅଛୁ । କାହିଁ ତୋତେ ପାପି ଦେଇ ଏହାର ପୁରସ୍କାର ଦେବ । ”

ପ୍ରଦେଶ ଭାବ ହୋଇ କହିଲୁ— “ ମହାଶଳ ! ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ, କଣେ ପ୍ରଦେଶ ତାହାର ଅଭ୍ୟାସକୁ ଭରିବକୁ ନେଇଅଛି ।

“ ଅଛୁ, ତାର ମଧ୍ୟ ତୋ ପରି ଦଶା ଦିନ୍ତିବ ” ।

ଗୁମ୍ଭରଷିତ ଜ୍ୟୋତିଷିତକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନିମନ୍ତେ ଦୂର୍ଗରତରକୁ ଅନୁରତ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଅର ଜଣେ ପ୍ରଦେଶ ଅସି ସମ୍ବାଦ ଦେଲା— “ ଜ୍ୟୋତିଷିତ ସନ୍ତକୁମାରଙ୍କ ମହଲରେ ପଡ଼ୁଥିବା ପୂର୍ବେ ପଥ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଗଣେଶ ମହଲ ନିକଟରେ ପ୍ରାକ ଦିଅ ହୋଇଅଛି ।

ସେନାପତ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଏହି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଗୁମ୍ଭରଷିତ କିଛି ନିଃଶବ୍ଦ ହୋଇଥିଲା— “ କେବଳ ହୋଇ କହିଲେ— “ କେବଳ, ଅତିଥ ସନ୍ତାରରେ ଯେମନ୍ତ କହି ଶୁଷ୍ଟ ନ ହୁଏ । ”

ସ୍ଵର୍ଗ ପରିଷ୍ଠାନ ।

ଅତି ପ୍ରଜ୍ଞରେ ଦୂର୍ଗଧର୍ମ ଗୁମ୍ଭରଷିତ ଏହି ଓ ତାହାକର ଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧ ପୁରତାନ ସିଦ୍ଧ କରିନ କଷଟରେ କଥ ଗରିବ ମନୁଷ୍ୟରେ ନିଯନ୍ତ୍ରଣ । ଦୂର୍ଗଧର୍ମ ଏହୁ ସନ୍ତାରରେ ନିଯନ୍ତ୍ରଣ ।

“ଯେପରିଟା ସଜ୍ଜ ବୋଲି ମଶୁ ନାହିଁ । ପ୍ରକାଶରେବେ
ଦେଖିବାର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ଅପରିବ । ବାଦସା
ତାହାକୁ ରଙ୍ଗକ । ତାହାଦେଲେ ମହା ବିଭିନ୍ନ ସହିତ । ତାକୁ
ଏହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟରେ ପାଇ ଶୁଣି ଦେବାକୁ ଉଚ୍ଚା ହେଉ ନାହିଁ ।

ସୁରତ ନାହିଁ ଗ୍ରାହିନ ରଙ୍ଗା ନୁହନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ନୂତନ
ପଞ୍ଚଶିଳୀ ହୋଇ ବିଜାହୋଇ ଅନ୍ତରୁତ୍ତା । ମହାକର ଏକମାତ୍ର
ପୁଷ୍ପ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି । ଧନ ତାଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରାନ୍ତରୁ । ଏବେ ସେ ମାନ୍ୟରେ
ପ୍ରଚ୍ଛାୟି । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ଵର ରଙ୍ଗ ଅଛି । ସୁରତାନ୍ତିର ନିଷ୍ଠାପି
କରିପାରୁ ଯେ କୌଣସି ରକମ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କୁ କିମାଣ
କରିଲ ତାଙ୍କ ମାର୍ଗ ପ୍ରଶନ୍ତ ହେବ । ସେ କେତେକ ଶଙ୍କା ଭାବି
କରିଲେ—“ମୋ ମତାନ୍ୟାସୀ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ
ହେବ ନାହିଁ କି ? ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କ ତକାର ଦୁଇ ଶୁଭ କଥା
ପରୁରବ ଅବଶ୍ୟକ ।” ତାକୁ ସହଜେ ନିରପ୍ତ କଲେ ଅଥବା
କିଛି କରିବାକୁ ହେବାନାହିଁ । ଦୁର୍ଗାଧୀତ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କୁ
ତକାରିବାକୁ ସେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କ ପଞ୍ଚଶିଳୀ ହେଲେ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୁର୍ଗାଧୀତ କହିଲେ—
“କୁମାର ! କାର ସମସ୍ତରେ କିମ୍ବା କଷ୍ଟ ହୋଇ ନାହିଁ ତ ।”
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ ଅଭିମାନୀ କରି କହିଲେ—“ଅଜ୍ଞା, ନାହିଁ,
ଅଧିକ ଅତ୍ୟଥ ସଙ୍କାର ପ୍ରକାଶ କର ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରାତି
ହୋଇଅଛି ।”

ଦୁର୍ଗାଧୀତ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କୁ ଅସନ ପ୍ରତିଶରୀଳ କରିବାକୁ
କହିଲେ ନାହିଁ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗ୍ରାହି
ହିନ୍ଦିକ ଦସିନ୍ତରେ ସୁରତାନ୍ତିର, ବାମରେ ଶୁଭ୍ୟବୃଦ୍ଧି,
ଆଜି ଖଣ୍ଡି ଅଧିନ ମଧ୍ୟ ଶୁନ୍ୟରେ ପଢ଼ିଅଛି । ସିଂ କୌଣସି
ଅଂଶର ପଦମୟାଦାରେ ଦୁର୍ଗାଧୀତଙ୍କ ଠାରୁ ନୁହନ
ନୁହନ୍ତି ; ତେବେ ସୁନ୍ଦର ତାଙ୍କ ବିବାକୁ ଆହୁନ କଲେ
ନାହିଁ । ଦୁର୍ଗାଧୀତ ଗ୍ରାହି ସୁରରେ କହିଲେ—“ତୁମେ
ଇତବିଶ୍ୱାସ ଶଳପତ୍ର ଓ ବାଦସଙ୍କ ର୍ଯ୍ୟାନାପତ । ଗ୍ରେବେର
ଅମ୍ବ ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିରୂପ କାହିଁକି ? ବାଦସା ତୃକ ନିଷାନ
ପେନାତତ୍ତ୍ଵ ପୁରୁଷ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମ୍ନେ ପୁରୁଷକ କରିବେ କି ?”
ବିଦ୍ରୋହ ସେଷ ସମ୍ବରଣ କରି ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ କହିଲେ—
“ଅଧିକ ସହ ସମାନପ୍ରଭେ ଭରିବ ଦେବାକୁ ମୁଁ ନାନା
କାରଗୁରୁ ଅନିଷ୍ଟକ । ମୁଁ ବୈରର ନ୍ୟାୟ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗ
ଦେବର ପ୍ରବେଶ କରି ନାହିଁ । ଅଧିକ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ ଅନ୍ୟମତ
ଅନ୍ୟରେ ଅଧିଅଛି । ତାହାକୁ ଅଣିଗୁରୁ ନିମନ୍ତେ ଅପରିକ
ନିକଟରେ ଅନ୍ୟମତ ପ୍ରାପନା କରୁଅଛି ।”

“ଦୁର୍ଗାଧୀତ ଏହି ଅମ୍ବ ଅନ୍ୟରେରେ ପବେଶ କିଲେ
ସେ ଅନୁମତ ପ୍ରାପନା କାହିଁ ।”

“୧ ସମସରେ ଅଧିକ ଦୁହତା ମୋର ପରିଣାମ ସ୍ଥିର
ମୁଁ ଧର୍ମରେ ତାହାକୁ ରଖିବ ।

ଗ୍ରାହିଷ୍ଟିହ ସୁରତାନ୍ତିର ସହି ଧର୍ମରେ ପଶମଶ
କର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କ କହିଲେ—“କୁମାର ! ତୁମେ ବଜୁବ,
ଅମ୍ବମାନକ ବିଶ୍ଵର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥା ଅଛି—ସବ ଅଳକାକୁ
ଦେବାକ ହେବାକୁ ଉଚ୍ଚା କର ପେହ ପ୍ରଥା ପାଲନ କରିବାକୁ
ହେବ । ଦୁର୍ଗର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ ଭାବେ
ଯେହି ଶୁଦ୍ଧ ଦୁଷ୍ଟିଗେ ତର ହେଉଅଛି, ତାହାକୁ
ସୁରବିବାହ ଦୁଷ୍ଟି । ଧେହ ଶୁଦ୍ଧରେ ପାଥ ଓ ପାଥିର
ଶୁରବିବାହ ଦୁଷ୍ଟି । ଅଜ ଭଲ ଦିନ ହୋଇଅଛି ଏବଂ କୁମୁଦୁ
ଉପବାସ କରିବାକୁ ପଢ଼ିବ । ଅପରାହ୍ନ ଅଳକାକୁ ତୁମେ
ଟେକ ନେଇ ଧେହ ପ୍ରମାଦ ଶୁଦ୍ଧରେ ଉପାଦିତ ହେବା
ତୋପର ମୁଁ କଳନ୍ତା ସମ୍ମଦନ କରିବ ।

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ ତତ୍କାଳୀନ ଶ୍ରୀକାର କଲେ । ଏହି
ପଶମଶରେ କୌଣସି ଦୁରଭିଷନ୍ଧ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣିଲେ, କିନ୍ତୁ
କିର୍ତ୍ତାକ ସଜୁବୁତ ଅନ୍ତର ସମୟ ଶୁଭା ଅଜକାକୁ ମନରେ
ପ୍ରାନ ଦେଲେ ନାହିଁ, ଦିନଯାକ ଉପବାସ ରହିଲେ ।
ଏହରୁପେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥା ଦୁର୍ଗାଧୀତଙ୍କ ପୁରୁଷତାରୁ ତଳି
ଅନୁଧାନ । କିନ୍ତୁ କାଳକିମେ ଏହା ଅନୁଷ୍ଟିତ ହେଉ ନ ଥିଲା ।
ଶୁରତାନ୍ତିହଙ୍କ ରଦେଖ୍ୟ ଦିନଯକ ଉପବାସ ରହି ଏକ
ପୁଷ୍ଟିକର୍ମସ୍ଥ ସୁନ୍ଦରକୁ ଟେକ ଉଚି ପଦତ ଅଶେହଣ କରିବା
ବିଶେଷ କଷ୍ଟପଥ, ଏମନ୍ତ କ ଅନୁଷ୍ଟିତ । ଗ୍ରାହିଷ୍ଟିହ ମନୋଭାବ
ଅନ୍ୟରୁ ଥିଲା ; ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହଙ୍କ ପ୍ରତ ତାଙ୍କର
ବେଶରୁକୁ ଅଛ ନ ଥିଲା, ପରିଶାରେ ଉତ୍ତରାଣ୍ମି ହୋଇ କୁମାର
ଯେବେ ଅଳକାକୁ ପାପ୍ର ହୃଦୟ, ତହିଁରେ ଗ୍ରାହିଷ୍ଟିହ
ମନରେ ବିଶେଷ ଅଧିକ ନ ଥିଲା । ସେବେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ
ପଶମଶରେ ଅନ୍ମ ହୃଦୟରୁ, ତେବେ ତାହାକୁ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ।
ଗଣଶମନହଲର ଏକ ସୁକିତ କଷରେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ ପୁରୁଷରୁ
ପୁରୁଷ ପ୍ରେସର ରୁଷରୁ । କେନାଣି ଗୋଟିଏ ସୁଖପ୍ରଦାନରେ
ତାଙ୍କ ମୁଖ ହର୍ଷରେତ୍ତୁ, ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଅଳକା ସେହି
ଶୁଦ୍ଧେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କିମ୍ବାତ୍ମକ ପରେ ଟେକିଷ୍ଟିହ
ଜାଗରିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ନିକଟରେ ଅଳକାକୁନ୍ଦର
ବିଶେଷ ଅନ୍ତରୁତ୍ତା । ସେ ଅନନ୍ଦୋଭିତ୍ତି ତୁଳସିରେ କହିଲେ—
“ଅଳକା ! ତୁମୁକୁ ମୋ ସମ୍ବର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁମତ
ଦେଇଅଛନ୍ତି ?” ପତ୍ର, ଗ୍ରାହିଷ୍ଟିହ ପ୍ରତ୍ୟେତ୍ତବେ ଅତ୍ୟଥବା
ପରିଚୟାପାଇଁ ଅଳକାକୁ ଅଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଅଳକା
ବୁଝକେ କହିଲେ—“ପ୍ରେସ୍ !” କହିଲୁ ବେଳକୁ
ତାଙ୍କ ନେଷଟରେ ଅଛି ଦେଖାଗଲା । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିହ ଶପ୍ରାବୁ

ତତ୍ତି ନିଜ ଉଦସ୍ୱରେ ତାହାକୁ ନୟନ ଥାଏ ତଥାହିଦେଇ
ସେହିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁରବେ କହିଲେ—“ହଁ, ଅଳକା ! ଏ
ଶୁଣିଦିଲେ ତୁମକଥାର ସଂଖ୍ୟନ କରିବା ଉଚିତ କି ?
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ଅଳକାର ପାର୍ଶ୍ଵରେ ବରି ଗନ୍ଧଦସ୍ୱରରେ
କହିଲେ—“ଅଳକା ! କାହିଁକି ଏଡ଼େ ତେଣିଲେ
ଦେଇଅଛି ?” ଅଳକା ବାଷ୍ପରୁକୁ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ
“ଅମୂର ଅଛି ବିଦତ ! ଯାହାକୁରେ ଉଠିବାକୁ ଦୁଇଟି
ପଥ ଅଛି । ଗୋଟିଏ ସହଜ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ପରିଅ ବନ୍ଦ ।
ସହଜ ପଞ୍ଚ-ସୁରତାନିଷତ୍ତ ବୈଧ କରିଥିଅଛି । ମୋତେ
ଧର ତୁମ୍ଭକୁ ବନ୍ଦ ପଥରେ ଚିରିବାକୁ ହେବ । ଯଥ ମଧ୍ୟରେ
ଦିଶାମର ତୀର୍ମାନ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରି ଚିରିବାକୁ ସାର ବିଦ
ଅଛି, ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।”

“ତୁମ୍ଭକୁ ଟେକ ନେବାକୁ ମୁଁ ଭର ଅନୁଭବ କରିବ,
ଏପରି ଭବନା କାହିଁକି କରୁଅଛୁ” । ଅଳକା ତୁନ ରହ
ପାରେ ଧାରେ କଷରୁ ଭାତି ପ୍ରସାଦ କଲେ ।

ଅନ୍ୟମ ଦେଖିବା ।

“ଏଥର ଶାକୁ ହୁଅ, କାହିଁକି ଅଳକା ଭୟ କରୁଅଛି !
ଦେଖ, ଅଧେ ବାଟ ଅତିବାହିତ ହେଲାଣି” ।

“ଶୁଣନ ଶାପକଷ୍ଟ ଉପର୍ତ୍ତିତ ହେଲାଣି, ଅନ୍ତର ଅର୍ଦେକ
ବାହ ଅଛି, ସେ ଅର୍ଦେକ ବାଟ ବଡ଼ ବକ୍ଷ, କ୍ଲାନ୍ତିରେ ତୁମ୍ଭ
ଶାପର ଅବସର ଦୋର ପଡ଼ୁଥିଲୁ; ମୋତେ ଏହି ଶ୍ରାନ୍ତରେ
ଓହାଇ ଫିଅନ୍ତୁ” । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ଅଭି କରି ଉତ୍ତର ଦେଇଲେ
ନାହିଁ, କହିବାକୁ ଅବସର ନାହିଁ ଓ ତେତେ ସାମର୍ଥ୍ୟ
ମୁଦ୍ରା ନାହିଁ ।

ତେଣେ ଦୂର୍ଗାଧରତ ଗମ୍ଭୀରପିହି, ସୁରତାନିଷତ୍ତ ଏବଂ ତାଙ୍କ
ସୁତ କୁର୍ତ୍ତମୁଦ୍ଦିହ ଓ ଦୁଗାଧପତକ ଅନୁରବର ଦଶ୍ୟମାନ ।
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ସେମାନଙ୍କ ଅତିକୁ ଲେଉଟି ଅନାଇଲେ ।
ସେମାନଙ୍କରେ ନୂତନ ଉପାଦ ପାର ଅଳକାକୁ
ଧର ଉର୍ଦ୍ଦ୍ଵରୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ସମୟ ପଥ
ଅତିବାହିତ କର ପ୍ରମୋଦବାପ ସମ୍ମରେ ଉପର୍ତ୍ତିତ ହେଲେ ।
ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ବାହୁବଳ ଶଥକ ହୋଇଗଲା । ଅଳକା
ସୁନ୍ଦର ଓହାଇ ଠିଥ ହେଲେ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ମୁକ୍ତିତ
ହୋଇ ସେହି ଶ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ିବ ହେଲେ । ଅଳକା ଅନ୍ୟନ୍ତର
ଶାପା ହୋଇ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତର ଚିତ୍ରନେଯାହାନି
କରିବାର ସହ କଲେ । ଦେଖିଲେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତଙ୍କ ମୁଖୁରୁ
ଶୋଭିତ ନିର୍ଦ୍ଦତ ହେଇଅଛି । ତାହାକର ଅଭି ତେତନା
ନାହିଁ । ବନ୍ଦରତରେ ଶୋଭିତ-ଶୁକ୍ଳ ପିପାଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି ।

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ଜାତି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଅଳକା ରୁହିଗାର
ଉଦ୍‌ବାଦନ ପର ହୋଇ ଥୁଲିବେ କହି ବେଳକ କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ତାହାକୁ ସେବନ ଶ୍ରବଣ କରି ଗମ୍ଭୀରପିହି,
ସୁରତାନିଷତ୍ତ ଓ କୁର୍ତ୍ତମୁଦ୍ଦିହ ପାଇସି ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ
ଅସିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଅଳକା ଦୁଇରୁ ଦେଖି ଦୁଇମୁଦ୍ଦିହ କରି
ସହିତ ବଳିଦୂର୍କଳ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକେ ବୋଲି
ଆଗବା କଲେ । ସମସ୍ତେ ମିଳ ମିଶି ଖକ୍ଷୟର କର
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତଙ୍କ ପ୍ରକାଶନ୍ତରରେ ଦତ୍ତା ରହିଅଛନ୍ତି । ଏଥର
ପିତା କୁର୍ତ୍ତମୁଦ୍ଦିହ ଦସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରିବାକେ, ଏହି ବିଶାପ
କର ତରଣେ ଅଳକା ବସ୍ତମଧ୍ୟରୁ ହୃଦ ବାହାର କରି
ଅମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ ଦୁଇ ହୃଦୟରେ ବିଷାର ଦେଲେ ।
ଗମ୍ଭୀର ଦୀର୍ଘ ବିଜାର ସହ ଅଳକାର ହସ୍ତଧର ଜାହାନ ବସ
ମଧ୍ୟ ହୃଦିକା ଟାଣି ବାହାର କରିଦେଲେ । ବିଷକୁ
ଶୋଭିତ ବେଗରେ ପ୍ରବାହତ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖୁ
ଦେଖୁ ଅଳକା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମନେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତଙ୍କ ଅନୁଭିନ୍ନ
ରହିଲେ । ଗମ୍ଭୀରପିହି ବିଜାର କରିବା ସମୟରେ ଏକ
ଶର୍ପକାହୁ ସର୍ବାସୀ, ଏକ ଘୋମ୍ବମୁଦ୍ଦି ଶର୍ପଗୁରୁଷ ଏବଂ
ବୈରକ ଭୁଲିତ ନନ୍ଦକାନ୍ତରେଇବା ସେହି ପ୍ରମୋଦ ବୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରରେ
ଛିବା ହୋଇ ଗମ୍ଭୀରପିହି ଜାକିଲେ; “କମ୍ପରିଦିଂହ !”

ସେହି ଘୋମ୍ବମୁଦ୍ଦି ପୁଷ୍ପ ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ ପାଦିଲେ—
“ଗମ୍ଭୀରପିହି” ! ଦୂର୍ଗାଧରତ ଶୋକ ବିକ୍ରି ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଚାହାକ
ଅନ୍ତରୁ ଗୁହ୍ନ ଦେଖିଲେ ସୌମ୍ୟମୁଦ୍ଦି ଶର୍ପଗୁରୁଷ ଅକବର
ବାଦସା । ସେ କହିଲେ “ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ତେଜି ତାରେ ?”

ଦୂର୍ଗାଧରତ ନନ୍ଦକାନ୍ତ ହୋଇ ବିଜାରବରେ କହିଲେ—
“ଅଜ୍ଞ, ଏହି ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ, ଏ ମୋର କଳ୍ୟା ଅଳକା,
ଏ ହୁହେ ମୋର ସନ୍ତୁନ” ।

ଅକବର ପାହ ସେହି ହିର ହୁଗଳମୁଦ୍ଦି ଦରିନ କରି
ଅଶୁରେଖ କର ପାରିଲେ ନାହିଁ । କମିତ କଣ୍ଠରେ ସଲ୍ୟାସୀକୁ
କହିଲେ—“ଅନିତା ଯେଉଁ ସମୟରେ ସମ୍ବଦ୍ଧ ଜଣାଇସିଲୁ,
ବୋଧକୁ ସେ ସମୟରେ ଅସିଥିଲେ ସେବାପକ୍ଷେ ରକ୍ଷା କରି
ପାରିଥାନ୍ତି” । ବାଦସା ପୁଣି ତାବିଲେ—“ଅପରାଧାନ୍ତ” ।

“ସେ ଅଜ୍ଞ” ।

“ଏମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରାରେ ଥିବା ଅନ୍ତକାର କାଶଗାରରେ
ନଳିବକନ କରି ରଖ । ମୁଁ ଫେରିଯାଇ ଏମାନଙ୍କ ବିଜୟରେ
ଦିଗ୍ବିନ୍ଦୁ କରିବ ! ଏହି ଦୂର୍ଗ ଉଚି ତାହାର ରକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରତିର
ନେଇ ଏଠାରେ ସୁତ ତମନର ନିର୍ଣ୍ଣାଏ କରିବାକୁ”

ଦୂର୍ଗାଧରତ ଏବଂ ସୁରତାନିଷତ୍ତର ସବସ ଲୁଣଙ୍କ କର
ତତ୍ତ୍ଵାର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିତ ଏବଂ ଅଳକା ସୁରତାର ସୁମୁଦ୍ଦି

ଗଠନ କର ସେହି ମନ୍ଦରରେ ଏହି ଦୂରମୁଣ୍ଡି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କର ।

ଶମ୍ଭୁରାଷ୍ଟଂବ, ସୁରତାନସଂହ ଓ ଦୂରମୁଣ୍ଡି ମୋଗଲ ସେନାପତିଙ୍କ ଦସ୍ତେ ବନ୍ଦ ହେଲେ; ଭୈରବୀ ନିଷନ୍ତର ପ୍ରସର ମୁଣ୍ଡିପର ଠିଆ ହୋଇ ଅମାତାର ସଙ୍ଗ ଘଟଣା ଦେଖିଅଛନ୍ତି ।

ଜ୍ୟୋତିଃପତି ଅଳକାର ହେଲା ଯିନା, ତାର ନୁହେ ! ସେ ଦୂର ପ୍ରାଗ ମାନବ କେହି ଓ ମିଥ୍ୟା ସାଧାର ଚ୍ୟାର କରି ଫୁର୍ରରେ ଏକବି ହୋଇ ଭୂମଣ କରୁଥାନ୍ତି । ବୈକାନ୍ତରରେ ଜ୍ୟୋତିଃମୁଣ୍ଡିପେ ଦାସ୍ୟମୁଖେ ଜ୍ୟୋତିଃପତି ଓ ଅଳକା-ମୁଖୀ ବିଚରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ତିଥା ନିଷାର ଶ୍ୟାମଳ ଜଳ ବଢ଼ି ଶୀତଳ, ବଢ଼ି ଦେଇବତ, ଶୀତଳ କରିବିଲୁ ଏହାଠାରୁ

ବଳ ପ୍ରାନ ନାହିଁ । ପୁଣି ଅଳକା ଏହାର ମୁଖକୁ ଅନାର୍ଥ ମୁହୂ ହାସି କଲୁପର ବୋଧ ହେଲା । “ଦେବ, ମୁଁ ଶେଷରେ ଜିଶିଲ, କେୟାତିଥିବ ମୋର, ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତରରେ ମୋର, ଅନ୍ତରକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର” !

ତଳେ ଚଷଳ ତିଥା ନାମ ଫେନ୍ସୁକୁ ଅଜୁଳ ଦେଖାଇ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । “ଅର କେତେବେଳ ଯାଏ ଏମାର ଜଳିରୁ ? ଆ, ଆ, ମୋ ପାଖକୁ ଅ, ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାଲା ଶାତଳ ଓ ନିବାରଣ କରିବି ।” ଦେବୁ ଦେଖୁ ଅଳକା ତିଥାନୀର ଗର୍ଭରେ ପଚଚ ହେଲା । ଅରେ ଭୁବି ଉଠିଲା । ତା ଉତ୍ତର ବୁଦ୍ଧିଗଲ !!!

ସଂବନ୍ଧ ଶା ଲକ୍ଷ୍ମୀବିଷୟ ଦେବ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

(୪୯୭ ପତ୍ରୀ ।)

ଶ୍ରୀରାତିର କହିଲେ “ଧର ଅଜିଲେ ଧନ୍ତ କର, ଧର୍ମେ ପ୍ରାପତ ନରହରି” । ଅମ୍ବ ଦେଶର ଧନ ଓ ଧନ୍ତର ଏହାହି ଅଦରି । ଧନାର୍ଜନ କରୀ ମାତ୍ର ଏହି ଧନର ସଦବ୍ୟାଧିଧନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେବା ଅବଶ୍ୟକ ।

ଯେଉଁ ଦେଶର ଲୋକମାତ୍ରେ ଅପଣା ବ୍ୟବହାରୀୟ ପଦାର୍ଥ ଲୁଗି ପରମୁଖାଶ୍ରେଷ୍ଠ ନ ହୁଅନ୍ତି ଏହି ଅପଣା ଦେଶଜାତ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଅବଶା କାର୍ଯ୍ୟ ଜଳାନ୍ତି ସେହି ଦେଶକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତାଲୀ ଦେଶ କୁହାଯାଏ । ସେଉଁ ଦେଶ ଅପଣା ଦେଶଜାତ ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ପଠାଇ ଧନ ଅଣିପାରେ ସେ ଦେଶକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଧନ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଦେଶର ସହପ୍ରକାର ଅୟୁର ପରିମାଣ ଦେଖିଲେ ଦେଶର ଅଥିବ ଅବସ୍ଥାର ବଳନା କର ଯାଇପରେ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳଦେଶୀ ଉତ୍କଳ ରତ୍ନାକର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ସବୀ ସମ୍ବନ୍ଧାନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନାଲୀ ବ୍ୟାପିନା କଲାବେଳେ ମହାକବ କାଳଦାସ କରୁଥିଲୁ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ସେପରି ସକଳ ରସ ଟାଙ୍ଗି କେଇ ପୁନଃ ସେହି ବସନ୍ତ ମେଘ ରୂପରେ ବାର ବର୍ଣ୍ଣ କରିଛି ରୂପୁ ମହାବିତା ସେହିରେ ପ୍ରକାମାନକଠାରୁ କର ପ୍ରଦରଶ କରି ପ୍ରକାମାନକ ହରତାରୀୟରେ ଶେହି ଅର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଏହାହି ଶାପକର ମୁଖୀ ନାହିଁ ।

ଜଳବାୟୁର ତାରତମ୍ୟନ୍ତରେ ଦେଶର ଲୋକମାନବର ଶାଦ୍ୟ, ପେଣ୍ଟ, ପରିଧେପୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ତାରତମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ସେଉଁ ଦେଶର ଅବଶ୍ୟକତା ଯେତେ ଟିକି ସେ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ନୂତନ ନୂତନ ଶର୍ମିଗର୍ଭା ଅବଶାର କର ଅର୍ଥୋପାର୍କନ କରିବାରେ ଗ୍ରହ ହୁଅନ୍ତି ଏବି ଅପଣା ଦେଶ ସେମାନଙ୍କ ବାସନା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ଅଶ୍ରୁ ହେଲେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଉପରେ ଅକ୍ଷମଣ କର ଛଳେ ବଳେ କୌଣ୍ଟିଲେ ଅର୍ଥ ହରିହର କର ଅପଣା ଦେଶର ଅଭ୍ୟବ ଦୂର କରିବାର ଦେଖା କରନ୍ତି । ଏହି ନୈସରିକ ନିୟମର ବିଷବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସାଧାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତର ଲୋକେ କାଳାଚିପାତ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ଅଭ୍ୟବ ମୋତନାର୍ଥେ ପ୍ରବଳ ଦୂରକ ଉପରେ ଅଭ୍ୟବର କରେ, ସୁତ୍ୱଂ କଥା ଅଛି “ଯୋରୀଯାହାର ମୂଳକ ତାମାର !”

ଉତ୍କଳ ଦେଶ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାଣୀପ୍ରଧାନଦେଶ । ଏ ଦେଶରେ ଶୀତ ପ୍ରଭୁତ ବୁଦ୍ଧ ସମବା ଦେଶାୟାଏ । ସୁତ୍ୱଂ ଏ ଦେଶରେ ଗୋଟାକ ପରିଜ୍ଞାନର ଅବଶ୍ୟକ ତେତେ ନାହିଁ । ସବଦା ଦେହକୁ ଅବୁତ କର ରଖିବାର ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ସୁତ୍ୱଂ ଶଣ୍ଟ ପୋତ, ଶଣ୍ଟ ଗୁରୁ ଏହି ଶଣ୍ଟ ଗାମୟ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ । ଅର ଯାହା ସେ ପରିଧାନ କରିବ ତାହା ଅଧିକା କଥା, ଅବଶ୍ୟକ ତେବୁ ନୁହେ । ଶୀତ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବଢ଼ି ଦେଶ ହେଲେ ଶଣ୍ଟ ମାଠ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଦେଶରେ କଥା ହେଉଥିଲା, ସୁତା ତହରିଥିଲା,

ନୂଆ ଶୁଣି ! ହେଉଥିଲା । ସୁତରାଟି ପରିଧାନ ଲାଗି ଉଚ୍ଛଳ
ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ବୁଝି କଷି ନଥିଲା । ପରିଧାନ ସମ୍ମନେ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟୟ ଶୀତପ୍ରାନ୍ତଦେଶୀୟ ଲୋକର
କ୍ଷୟତାର ଅନେକାଂଶରେ ଛିଣା ।

ପାରୀନ ଉତ୍ତର ଲୋକମାନେ ବିତ୍ତ ସରଳପ୍ରବରେ
ଜୀବନଯାମୀ ନିବାହ କରୁଥିଲେ । ଅରଣ୍ୟା ଖାରକା ପିନ୍ଧକା
ଉତ୍ତରପିର ବିଲାସିତା ନ ସ୍ଵଲ୍ପ । କାପରିବନ ନିର୍ମାଣ
କରିବାରେ କୌଣସି ଅଭିମର୍ଦ୍ଦିନ ନ ସ୍ଵଲ୍ପ । ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରୀୟ
ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ବିଲାସିତା ହୀନ ପାର ନ ସ୍ଵଲ୍ପ । ଯାହା ନ
ହେଲେ ନ ବଳେ ତାହାଦ୍ୱାରା ଜୀବନଯାମୀ ନିବାହିତ
ହେଉଥିଲୁଁ । ସ୍ଵଦେଶଜାତ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଅରଣ୍ୟ କାରବାର
ବେଙ୍ଗର ଚକ୍ରଥଳ ! ଏହା ବୋଲି ଯେ ଲୈବେ ଧନ ନ
ଥିଲେ ଏହା କୁହା ଯାଇ ନ ପାରେ ! ଉଦ୍‌ବୃଥ ଧନ ଅରଣ୍ୟା
ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ବାକ୍ଷରତା ଓ ବିଲାସ କାଷମା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାରେ
ବ୍ୟବ୍ୟତ ନ କର ଧର୍ମକାରୀୟରେ ବ୍ୟବ୍ୟତ କରୁଥିଲେ ।

ଧର୍ମକାରୀଙ୍କୁର ଲୋକ ମନ ବଳାଏ ଦେବେବେଳେ ?
ଅବସରକୁଳାଳ ଶନ୍ତି ହେଲେ ଏବଂ ଧାସାରିକ ଚିନ୍ତାରେ
ବନ୍ଧୁତବ୍ୟସ୍ତ ନ ଥିଲେ ଲୋକ ଉତ୍ସନ୍ମାନ କରିବାକୁ ମନ
କଳାଏ । ଯେଉଁ ଜାତ କା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅର୍ଥକ ଅଭିକ ଏତେ
ବେଶି ଯେ ସେ ତାହାର ଅଭ୍ୟକ ପୁରୁଷ କରିବାଲୁଗି ନାନା
ପ୍ରକାର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜ୍ଞାନୀୟ ଅଭଳମ୍ବନ କରିବାକୁ ବିଧ ହୁଏ
ତେବେବେଳେ ଧର୍ମଭାବଜୀ ମନୁଶେ ସ୍ଥାନ ପାଇବ କାହାର ?
ପୃଥ୍ଵୀର ଯାବଣ୍ୟ ଜାତର ଉତ୍ସବାସ ଅଲ୍ଲେତନା କଲେ
ଏହି ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ।

ସଜ୍ଜାରୁଣ୍ୟାରିର ସଙ୍କଳ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ରଜ୍ୟର ସଙ୍କଳ
ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଛି ହିତାଳ୍ ରୂପିବାକୁ ଦେବ । ପ୍ରାମାନଙ୍କ ଧନ
କାନ୍ତାପ୍ରକାର ବାଟରେ ଯାଏ ଶଙ୍କରୁଣ୍ୟାରରେ ଏକହିତ ହୁଏ ।
ବର୍ଷାଜଳ ଯେବେ ନାହା ନଥା, ପୁଷ୍ପଶଣୀ, କିନ୍ତୁ, କାମ୍ପୀ
ପ୍ରତ୍ୱାକୁ କଳାଶୟମାନଙ୍କରେ ଛାନ ପାଇ ଶେଷର ଆଶା
ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିନ୍ଦୁ ଦେଉ ସମଦ୍ଵରେ ଏକହିତ ହୁଏ ଏବଂ ସୋରୁ
ସ୍ଥାନୁ ପରି କାରା ଫାନ୍ଦି ଯାଏ, ରଜ୍ୟରୁଣ୍ୟାର ଓ ପ୍ରାମାନଙ୍କ
ମୁହଁରେ ଠିକ୍ ଏହି ଘାର୍ଜାରୁ । ସୁନ୍ଦର ଦେଶର ଆଧୀକ ଅବସ୍ଥା
ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଦେଲେ ଅମ୍ବମାନଙ୍କୁ ରଜ୍ୟରୁଣ୍ୟାରର
ଅବସ୍ଥା ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବାର୍ଥ ହେବ ।

ପ୍ରମାଣିତ ହେଲେ ଅର୍ଥକୁ ବିଷୟ ଆଜିଲାଗନା
କିମ୍ବା କାଳୀ ହେଲେ ଅସୁମାନକୁ ଉପରେକୁ ବିଷୟମାନକୁ ପ୍ରତି
ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁବ । “ଶକାନୁଗତ ଧର୍ମ” ବୋଲି କଥା
ଅଛି ଅର୍ଥାତ୍ ସକା ସମାଜର କଷ୍ଟ୍ୟାର, ସକା ସେତେବେଳେ

ପେଉ ଲାତ ଅବଳମ୍ବନ କରିଛୁ ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଲାତ
ଅନୁସାରେ ପରିଗୁଳତ ହୁଅନ୍ତି । ରାଜୀ ଯଦି ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟରେ
ମନ୍ତ୍ର ବଳାନ୍ତି ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରତି ଅନୁକରଣ
କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ରାଜମାତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଶରେ ସବାହତ ଦେଖାଇ
ପ୍ରଜାଦୂନଙ୍କୁ ସେହି ଘୋରରେ ଭୟାଇ ନିବ । ଏହା ନୈସଟିକ
ନିୟମ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସ୍ଵକଳ ବିଭୁବ ଲୋର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ ଏହି ପଦ
ମାସ ଯେଉଁ ଦେଇଲ, ପ୍ରାସଦ, ପୂର୍ବଶିଶୀ, ପ୍ରତ୍ଯେତ ଅଦ୍ୟାବିଧ
ମୁକସାଶୀ ସୁରୂପ ଦଶ୍ରୀମାନ ଅଛି ସେବୁନିକ ପ୍ରାଚୀନ
ଉତ୍କଳର ଅର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଓ ଧର୍ମାନ୍ଵତ ଉତ୍ସମ୍ବର ଏକାଧାରରେ
ପରିଗ୍ରହୀତ ଓ ପରିମାପିତ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଅର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା
ଉତ୍ସମ ନ ସ୍ଥଳେ ଏତେ ବ୍ୟୟ କରି ଅଷଣ୍ୟ ଧର୍ମାନ୍ତମାନମାନ
ପ୍ରାପ୍ତତଃହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳୀୟ ସଙ୍ଗମାଳେ ଅଧିଶ୍ଵର ବାହୁବଳ ଦ୍ଵାରା
ଅନେକ ସଂଖ୍ୟା ଜୟ କରିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ସମେଶ୍ଵର ପ୍ରୟେନ୍ଦ୍ର
ଅଶ୍ଵା ଅଧିକାର ଭୁଲୁ କରି ବହୁତ ଧଳ ଉତ୍ତରାଞ୍ଜଳି କରିଥିଲେ
ମୁହଁ ଧଳ ଅଶ୍ଵି ଅଶ୍ଵା ଦଳାଳବାସନା ରତ୍ନତାର୍ଥ କରିବାରେ
ବ୍ୟୟ କରି ନ ସ୍ଥିତିଲେ । ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନମନ୍ତ୍ର ଛାପତ କର
ଲେଖମନ୍ତ୍ର ଧର୍ମଚର୍ଚା ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା ଏବଂ ଜାନା ପ୍ରକାର
ଅଭ୍ୟକ୍ତ ଦୂର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଧନ ବ୍ୟୟତ
ହୋଇଥିବାର ସମ୍ମାନ ମିଳେ ।

କେହ କେହ କହନ୍ତି ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ସମୁଦ୍ର ଶାଳୀ
ଦେଶ ସ୍ଥଳ ତେବେ ଲୋକମାନେ ଛୋଟାପର କର ନ
ଥିଲେ କାହାକି ? ଏକଥାଟି ନିଚାନ୍ତି ଅମୂଳକ ସୁନ୍ଦରି ।
ଯେଉଁ ଦେଶର ଲୋକେ ଶତ ଶତ, ସହସ୍ର ସହସ୍ର, ଲୟ ଲୟ,
କୋଠା କୋଠା ଦେବ କର ଦେଉଳ ପ୍ରଭୃତ ବିରମ୍ଭାୟା
କାର୍ଯ୍ୟ କର ପାରୁ ପାରୁ କର ପାର ନ ଥାନ୍ତେ ଏ କଥା ସହଜରେ
ଜଣାଯାଏ । ଅମ୍ବୁ ଯେତେବୁର ଅନୁମାନ କରୁଁ ଦେ
ଏହାହିଁ ଯୁକ୍ତିପୁଣ୍ଡ ଯେ ଥଥର ଦରର ଯୋଗ୍ୟ ଦେବତା
ଦେବତା ବୋଲି ଲୋକମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନି ଦିଗ୍ବୟାପ ସ୍ଥଳ ।
ଦେବତାଙ୍କ ନିମ୍ନରେ ସ୍ଥାନ ରାଜାକର ସୂର୍ଯ୍ୟର ସାକ୍ଷାତକ
ବାସପୁର ମଧ୍ୟ ଥଥର ଦର ସ୍ଥଳ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଲୋକ
ଅଶ୍ଵା ରଣ୍ଝଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ତୋଳାଇ
ଚାରୁ ଲାଗୁରଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ଅଶ୍ଵାକୁ ଧନ୍ୟ ମନ୍ତନ
କରୁଥିଲା ! ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶରେ କୋଟାପରର ଆକଶକ
ନାହିଁ । ଅବି ଦୟ ଦ୍ୱାରା ମୂଳପରର ଅର୍ଦ୍ଦ କିଛି ଅୁଦ୍‌ଦ୍ଵ୍ୟା
ନାହିଁ, ଏପରିମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥଳ ଯେ ଯାଦ ଧର

ଏବେ ରହିଲେ ତାକୁ ଅଗ୍ନି ଆଦୟାନ୍ତି ! ଏସମ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅବସ୍ଥା
ପ୍ରତି ଦୁଷ୍ଟି ଦେଲେ ଅମ୍ବ ଅନୁମାନଟି ଠିକ୍ ବୋଲି କୋଧ
ତୁମ ନାହିଁ କି !

ବ୍ୟକ୍ତରୁ ଅସ୍ତର ଅନୁମାନ କଣ ସାର ପାରେ ! ମାତ୍ର
 ଅଗ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାଦା ପ୍ରମାଣ ମିଳିଛି ତହିଁର ଅଲୋଚନା
 ପ୍ରଥମେ କରିବା ଅବଶ୍ୟକ । ବଜ୍ୟର ପୀମା ବୁଝି ହେଲେ
 ଅସ୍ତର ହେବା ସାହିତ୍ୟକ । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାୟାଏ ଯେ
 ଗଣବିଶ ରାଜମାନଙ୍କ ବାଜର ଫୁଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଅସ୍ତର ଥିଲ
 ୧୫୦୦୦୦୦ ଲକ୍ଷ ମାତ୍ର ଯୁକ୍ତି । କେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚଲର
 ପୀମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ୧୮୫ ମାଇଲ ଏବଂ ଦୂର ପଣ୍ଡିତରେ
 ୨୦ ମାଇଲ । କାଂଶକାଷ ନୟତାରୁ ବୃକ୍ଷବୁଲ୍‌ଖା ନିର୍ମିତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ମୀମା ଏବଂ ସମୁଦ୍ରାରୁ ଚିକାନାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଦୂର ପଣ୍ଡିତ ପୀମା ଥିଲା । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ପୁରୁଷଙ୍କ
 ଅର୍ଦ୍ଧଶେଷତାରୁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭ୍ରମ ନଗର ଦୟନ୍ତାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ
 ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଦକ୍ଷିଣ ମହୋଦୟ ଶାରତାରୁ କାଂଶକାଷ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ କାଂଶକାଷ ଠାରୁ ପୃଷ୍ଠିକୁଳ୍‌ଖା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।
 ଏଥୁବେ ସମୟର ଅସ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରୁ ଅନ୍ୟ କରି
 ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଣା ଯାଉନାହିଁ । ସୁଚିରାଂ ୧୧୦ ଶତାବ୍ଦୀ
 ୧୮୯ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ଵାଦଶଶତାବ୍ଦୀରେ ଉଚ୍ଚଲର ଅସ୍ତର
 ବର୍ଣ୍ଣକୁ ୧୫ ଲକ୍ଷୁମାତ୍ର ଯୁକ୍ତି ଥିବାର ପ୍ରଥମ ବରତ୍ୟ ମିଳେ ।
 ଦୟନ୍ତର ସାହେବଙ୍କ ହସାବକରେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ୪୦୭୨୫୦
 ପରିଶ୍ରମ । ୧ ମୋହର = ୧ କର୍ଷ । ୧ କର୍ଷ = ୧ ତୋଳା ।

୧ ଟଙ୍କା = ୧ ଟଙ୍କା, ସୁଚର୍ଚ ୧୫୦୦୦୦ ମୋହର
 = ୩୭୫୦୦ ଲାକ୍ଷ = ୩୭୫୦୦ ଟଙ୍କା।

ବର୍ଷମାନ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ୨ମାତ୍ରରେ ଏକଭାବି ବା ଏକ
ମୋହର, ଶୁତ୍ରାଂ୧୫ ଲକ୍ଷ ମାତ୍ର = ୨୫୦୦୦୦ ଭାବି
ମୋହରଭାବର ଟୁଳିଯଟ ୧୦ କା ହେଲେ ୨୫୦୦୦୦ ଭାବିର
ମଲ୍ଲି ଟ ୧୫୦୦୦୦ କା ହେବ ।

ଗଙ୍ଗବନ୍ଧୀୟ ସାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା
ଦୂର ଦେବ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅୟ ମଧ୍ୟ ବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।
ଅନ୍ତର ସାମଦେବି ଉତ୍ତର ଦିଗରେ କାଂସାପଠାରୁ
ଦିନାଇକୁଠ ନିଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବ୍ ଦଶିଣ ଦିଗରେ ବୃକ୍ଷକୁଳାଖ
ଠାରୁ ସକମହେନ୍ତି ଦଶ୍ରାଗାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଜ୍ଯ ପୂର୍ବ ସନ୍ଧ୍ୟ
ସହଚ ଯୋଗ କଲେ ଏହି ବୃତ୍ତ ସଜ୍ଯର ଅଧିକ ଅୟ
୩୫୦୦୦୦ - ଫୁଲ ମାତ୍ର ସୁନା = ଉପବେଳ୍ଟ ହସାବ
ଅନ୍ତରେ ୩୦୦୦୦୦୦ ଟଙ୍କା ସୁତରା ମୋଟ ଅୟ ୩୫
ଲକ୍ଷ ମାତ୍ର ସୁନା = ୩୫୦୦୦୦୦୦ ଟଙ୍କା ଏତ ଗଲ ଭୁବନେସ୍ବର ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଜେ ଅସୁନ୍ଦରି ମୋଟ କରିଛି ଅୟ ୪୮୮୮୦୦

ମାତ୍ର ସୁନା = ୪୭୮୮୦୦୦ ଟଙ୍କା ଗଜବଣ ବଳକ
 ସମୟରେ ନଳ ମାତ୍ର ହୋଇଥିଲା । ମୋଟ ଜମିର ପରିମାଣ
 ୨୨୯୮୦୦୦ ବାଟ ଏଥିରୁ କଣୁଆ ଭଣୁଆ କଣ୍ଠ, ପକବଳ ପ୍ରକୃତ
 ୧୪୦୦୦୦ ବାଟ ଯାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ୪୭୪୮୦୦୦ ବାଟରୁ ବଳକ
 ଅକାୟ ହେଉଥିଲା । ମେଦିନୀପୁର ଅଛଳ ଓ ତମନ୍ତକ ଏ
 ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତରେ ଥିଲା । ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ
 ଶେଷକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାର୍ଷିକ ଅୟ ପୂର୍ବାନ୍ତ ମତେ ଥିଲା ।
 ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବ ଓ କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଅମଳରେ
 ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା ସେବୁବନ ପ୍ରୟେନ୍ତ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା
 ବିଷୟ ମାଦଳା ପଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ସୂଚିରୁ ଏମାନଙ୍କ
 ଅମଳରେ ଅୟ ଅହୁର ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଥିବ ! ଶୋଭିଶ ଶତାବ୍ଦୀ
 ପ୍ରୟେନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ବିଶାଳୀ ପ୍ରଦେଶ ଥିବାର ଏଥିରୁ କ୍ଷେତ୍ର
 ପମାଣିତ ହେଲାଇ ।

ମୋଗଲୁମାନଙ୍କ ରତ୍ନାସ୍ବରୁ ଅମ୍ବେମାନେ ଦେଖି ଯେ
ଓଡ଼ିଶାର ପାଞ୍ଚ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ
ପରିମାଣ ଥିଲା ।

୧୯୫୪ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାଦ	ଟ ୩୮୪୮୩୯୧୭
୧୯୫୫ „	ଟ ୩୦୦୦୦୦୦
୧୯୫୬ „	ଟ ୫୪୩୮୫୦୦
୧୯୫୭ „	ଟ ୨୨୭୦୦୦୦
୧୯୫୮ „	ଟ ୩୮୭୦୦୦୦
୧୯୫୯ „	ଟ ୩୮୭୦୦୦୦
୧୯୬୦ „	ଟ ୩୮୭୦୦୦୦
୧୯୬୧ „	ଟ ୧୦୧୨୬୭୨୫୫
୧୯୬୨ „	ଟ ୪୩୧୦୨୫୫
୧୯୬୩—୧୯୦୬ „	ଟ ୫୨୦୨୫
୧୯୦୭ „	ଟ ୩୮୭୦୦୫୦୦

ହଣ୍ଡର ସାହେବଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ୧୭ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଶାର
ଅୟ ୪୩୫୦୦୦ ପାଇଁ, ଅକବରଙ୍କ ସମୟରେ ୪୩୯୩୯୯୯
ପାଇଁ ଏବଂ ୧୩ ଶତାବ୍ଦୀରେ ୫୩୭୪୫୫ ପାଇଁ
ବା ୪୫୨୧୪୫୭ ସିକାଟଙ୍କା ବା ୫୩୭୪୫୫୫ ଟଙ୍କା ସଲା
୧୮ ଶତାବ୍ଦୀର ଅୟ ୫୭୦୭୫୦ ପାଇଁ ଏବଂ ବୃକ୍ଷଶ
ସଜଦରେ ଅୟ ୪୫୦୦୦୦ ପାଇଁ। ହଣ୍ଡର ସାହେବ କହନ୍ତି
ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ମାତ୍ରର ବିଧି ଯାଇ ଅଛି ଅଛି ବିଳା ।

ମୋଗଲମାନଙ୍କ ପୁଣେ କି ହାରରେ କର ଥାଏଁ
ହେଉଥିଲା ଦେଖାଯାଉ । ଶିଳକେଶଶାଳ ଅମଲରେ ଅର୍ଥାତ୍
୧୯୭ — ୭୩୮ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ରେ ଭୂମି ବାଟୁଳ କର ଓ କାହାଣ
ଥିଲା । ବିଶ୍ଵକେଶଶାଳ ଅମଲ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୦୫୩—୧୦୭୮
ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ ମଧ୍ୟରେ ଭୂମିମାନକୁ କର ଏକ କାହାଣ ।
ସିଳକେଶଶାଳ ଅମଲରେ ଭମିବାଟିକା ଓ କାହାଣ ।

ଏହାପରେ ଅମ୍ବେମାଳେ ରାଜା ଟୋଡ଼ିରମଣ୍ଡଳ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଁ । ଚାକ୍ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁର ନାମ ଉକଟିମ ଯମା

ଓ ଟକାରକ୍ଷି । ସେ ଦ୍ୱାପ୍ତ ପଦକାରେ ଜଳେଶ୍ଵର, ରତ୍ନ ଓ କଟକ ସରକାରମାନକର ଜମିମାନ ଜରିକ କରଇ ଥିଲେ । ଯେହି ସୁଧୀ ଫଣୋଡ଼ି ହେଲା ତାହା କେବଳ ନନ୍ଦାପନ୍ଦୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇ । ପ୍ରଜାମାନେ କି ହାରରେ ସମ୍ମଦିନର ଶ୍ରୀ ହୋଇଥିଲା ତାହା ଫଣ୍ଟରୁ ପେ ଜଣା ଯାଇ କାହିଁ ।

ମୁଖ୍ୟ ଅନୁଭବର ସମସ୍ତ ହନ୍ତୁପ୍ରାନ୍ତ ବିଷୟ ଲେଖିବା ବେଳେ କହିବୁ ଦଶ ବର୍ଷ ଅସ୍ତର ଗୋଟିଏ ହାରହାର ପ୍ରିଯେ ରହୁଥିଲା । ଗାତ୍ରିନ ତମା କାଏମ ରହିଥିଲା କି ବୁଦ୍ଧି ତମା ହେଲେ ତାହା ଫଣ୍ଟରୁ ପେ ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ ମାତ୍ର ସାଧାରଣତଃ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ବନୋବତ୍ତ ଜମା ବୋଧନ୍ତୁ ହେଲା ରତ୍ନମାନଙ୍କ ଜମା ବେଶି ଥିଲା ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ରତ୍ନମାନଙ୍କ ବାସେ ବାବତୁରେ ପ୍ରତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଅଦାଏ କରୁଥିଲେ ତାକୁ ହସାବରେ ନେଲେ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଜମା ସହିତ ଜମାନ ତମା ଅଛୁ ତାରତମ୍ୟ ହୋଇଗାରେ ।

ଆବୁଦ ଫଳକର ନନ୍ଦାପନ୍ଦୀ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ବନୋବତ୍ତ ଜମା ୧୩୦୩୩୦୩୦୩ ଡାର୍ମିନ୍ ବିଲ୍ ପ୍ରାନ୍ତ ରତ୍ନ ଓ କଟକ ସରକାରର ଜମା (ସୁବନ୍ଧୀରେଖା ଠାରୁ ଚାନ୍ଦା) ୩ ୨୬୫୦୧୫ ଲାଙ୍ଘନିକାରୁ ଥିଲା । ପାବତ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧର ରତ୍ନମାନଙ୍କ ଜମା ଏଥ୍ ସହିତ ନ ଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ସାହେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ ୨୭୨୨୮ ଖୁଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଯାହନଙ୍କ ରଜତ ବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ଗୋଟିଏ ପୁଥକ ସୁକା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏ ସରକାରରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ୨ ମାହାଲ ଥିଲା ।

୧। କଟକ ୧୦୦ ମାହାଲ

୨। ବୁଦ୍ଧିବା	୫	”
୩। ଯାତ୍ରୀପୁର	୫	”
୪। ବାଦସାହନଗର	୧୭	”
୫। ରତ୍ନପାତା	୧୫	”
୬। ପୋରେ	୧୫	”
୭। ରେମୋଟା	୨୦	”
୮। ବସ୍ତ୍ର	୧୦	”
୯। ଜଳେଶ୍ଵର	୨୨	”
୧୦। ମାଲକେଟିଅ	୨୧	”
୧୧। ଗୋଥଳେପଡ଼ା	୨୮	”
୧୨। ମତକୁଣ୍ଡ	୧୧	”

ଟ ୩୩୮୧୦୨୩ ଟଙ୍କା ।

ଟ ୧୫୮୦୪୭୪

୨୬୭

ଟ ୪୫୬୧୪୬୭

ଏଥରେ ଓଡ଼ିଶା ରତ୍ନମାନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଢ଼ିଯାତମାନ ରତ୍ନ ଅଛି । ଏ ସମସ୍ତର ମୁକୁର ଟ ୮୮୩୫୮ ଏବଂ ଏଥ୍ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଶା ରତ୍ନପାତା ଆବଶ୍ୟକ ବଢ଼ିଯାତର ବିଷୟ ଟ ୮୫୮୨୬୬୯ଙ୍କେ । ଏହି ଘୋଷଣାକୁ ଉପରେ ଅତ ମାହାଲର ଜମାରୁ ତାକୁ ବାଦ ଦେଇଲେ ଅବଶ୍ୟକ ଅଭିନ୍ଦନ ଅବଳମ୍ବନ କରିବାକୁ ଲାଗୁ ହେଲା ।

ଗଢ଼ିଯାତମାନକରେ ଟ ୮୮୩୫୮ ମାହାଲ ସଥା :—

୧। ଖୋର୍ଦ୍ଧାରିକାର ୧୧ ମାହାଲ	ଟ ୧୫୬୭୬୭
୨। ଅଳକ ମହେନ୍ଦ୍ର ରତ୍ନ	ଟ ୨୨୯୧୯
୩। ସାରଙ୍ଗିଗଢ଼ିର ରମନନ୍ଦ	ଟ ୩୭୯୬୮
୪। ବାମୁହାଟୀର ସହେଷ୍ଟରବଞ୍ଚ	ଟ ୮୦୮୭୫
୫। ଦସଗର ଦରଚନ୍ଦ୍ର	ଟ ୩୭୮୮
୬। ରାଧାର ପୁରୁଷୋଭମ ରଞ୍ଜ	ଟ ୧୦୮୮୮
୭। କୁଳଗର ରତ୍ନମାନ ସମ୍ମ	ଟ ୫୨୭୭
୮। ମଧୁପର ରତ୍ନଚର	ଟ ୫୫୨୧
୯। କେଶପର ରତ୍ନଗୁଣ ଧଳ	ଟ ୭୪୭୦
୧୦। ନାରପର ରଧିଷା	ଟ ୯୭୦୪
୧୧। ଛତରପର ଜମନାଥ ଧଳ	ଟ ୧୨୨୬୫
୧୨। କାଶୀପୁରା ମହନଦୟାଚ	ଟ ୨୦୦୦
୧୩। ଚରଣଶୀପୁରା ରି ରଥାର ନାରମ୍ଭଣ	ଟ ୨୭୩୯
୧୪। ନାରମ୍ଭା ବନରତ୍ନ	ଟ ୪୮୦୦
୧୫। ନରକାର ଓରର	ଟ ୨୨୩୫

ମୋଟରେ ୨୭ ମାହାଲ ଓ ବିଷମ ମାହାଲ ଟ ୮୮୩୫୮

ଆଲବଦିଶୀ ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ନାରମ୍ଭର ରତ୍ନ କଲେ ତହିଁର ବିଷୟ ଟ ୧୫୬୩୮୮୮ ଏବଂ ମରହିଟାମାନଙ୍କ କୁଶାସନ ହେଉ ୨୭୨୮-୭୯ ରେ ଯମା ଟ ୨୨୦୪୧୫ ରୁ କମି ଅଧିଲ । ଏ ଯମା ପ୍ରକୃତରେ ଟ ୧୫୦୪୨୧୯ ହେବ, କାରାର ଟ ୧୫୬୭୨୭ କେବଳ ନାମ ମାତ୍ର ଜମା ଥିଲା, ଅଦାଏ ହେଉ ନଥିଲା । ଖୋର୍ଦ୍ଧାରି ରତ୍ନ ସାରକେଶ୍ଵର ଦେବକ ରତ୍ନ ପୁଥକ ହେଲାରୁ କେବଳ ଏଥିରୁ ଅଭେଦ ଅଥିରୁ ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମରହିଟା ଜମାବନ୍ଦରୁ ହେଲା ।

ମୋଗଲମାନଙ୍କ କାରାର ପଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଜମାର ଉତ୍ତେଷ୍ଣ ଥିଲା ସଥା :— ଟଙ୍କାରକ୍ଷି ଓ କାମିଲ । ପ୍ରଥମଟି ଟଙ୍କାରକ୍ଷି କାରାର ମାତ୍ର ହେଲା ଏବଂ କାମିଲ କାରାର ମାତ୍ର ହେଲା । ପ୍ରଥମ ଜମାଟ ବାନ୍ଦୁନିକ ଏବଂ ସେହି ଜମାରେ କର୍ମବିରକ୍ତ କାରାର ମାତ୍ର ହେଲା । କାମିଲ ଅର୍ଥ ଏଶୋଭତ ଜମା । କାମିଲ ମହନଦି ଏ ଜମା ଘୋଷନ କରିଦିବା ହେତୁ

ଏହାର ନାମ କାମିଲ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି । ଶ୍ରୀଶ୍ଵର
ସାହେବଙ୍କ ମତରେ ଯାଫରଙ୍ଗୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ କର କହିଲେ
“ତୁମୁର ଜମା କାମିଲିଙ୍କ ସୁତ୍ତବଂ ଏପରି ନାମ ହେଲା ।

ମରହଟାମାନଙ୍କ କାମଳ ପଥରୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ହସାବ ମିଳେ ।

ମୋଗଲ ଜମାବନ୍ତି ।

୧୩ ସର୍କାର	୨୬୭ ମାହାଲ
ବିଜଳାରେ ଅସ୍ତୁଲ	୨୨ . ,

୨୭୦ ମାହାଲର ଜମା
କା ୫୫୯୧୪୫୫୨ କରଣ୍ଡ ।

ମରହଟା ଜମାବନ୍ତି ।

ବୌଷପାନ୍ଦ ତତ୍ତ୍ଵିଲ ଟ ୨୪୨୬୩୭୫୨ କା ୪୭୩୭୩୦ ହାଶ
ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ।

ମାହାଲଚ	ଟ ୨୨୪୦୭୫୮	କା ୩୭୪୨୧୮
କହଜାତ	ଟ ୧୧୫୬୮	କା ୧୦୫୩୮୫

ଶର୍ତ୍ତ : —

ନାଗପୁର ଖଜଣାଶାନାକୁ ରିସାଲି ଟ ୭୦୦୦୦୦

ଅସ୍ତୁଲ ଶର୍ତ୍ତ ଓ ସୈନିକମାନଙ୍କ ଶର୍ତ୍ତ ଟ ୫୦୦୦୦୦

ଟ ୧୫୦୦୦୦୦

=ସିକା ଟକା ୧୩୯୫୦୦୦ ମରହଟାମାନେ
ଅଦାଏ କରୁଥିଲେ ।

୧। ପେର୍ତ୍ତଭକ୍ତ ସାନ୍ତ୍ରସକ ୧୭୫୫ ଶ୍ରୀଃ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ :—

ସୁନା ମୋହର ୨୩୧

ଟକା ୨ ୩୭୨୮୫୫୫

କରଣ୍ଡ କା ୨୬୮୨୪୪୭୨

୨। ସମ୍ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରଣ ୧୭୭୦ ଶ୍ରୀଃ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ

ଅସ୍ତ୍ରୀ ୧୧

ଟକା ୨ ୫୦୧୩୯୪୫

କରଣ୍ଡ କା ୪୩୦୭୭୭୭୭

୩। ରାଜାରମ୍‌ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ ଟ ୧୧୦୩୧୫୨୦

କରଣ୍ଡ କା ୫୩୦୭୭୭୮୫

୪। ରାଜାକି ଶକ୍ତିଦବଙ୍କ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ ଟ ୧୫୧୪୩୯୫

କରଣ୍ଡ କା ୫୫୭୮୨୨୮

୫୦୦ ମସିହାର ଶ୍ରୀଶ୍ଵର ଶକ୍ତି ଅର୍ଦ୍ଧ ହେବାରୁ ବିକା
ଏକଟକାର ମୂଲ୍ୟ ୪ ବାହାର କରଣ୍ଡ ସ୍ତରର ହେଲା ଏବଂ
୫୦୨ ମସିହାରୁ ଶକ୍ତି ଟକାରେ ଅଦାଏ ହେଉଥିଲା ।
ସନ ୨୨୯ ବା ୨୨୧ ଶ୍ରୀଶ୍ଵର ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ
ମତେ ଜମା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ।

୧। ମୋଗଲବନ୍ଦ (ପଟ୍ଟାସପୁର ବ୍ରାଗନା ପ୍ରବୃତ୍ତ-ବ୍ୟକ୍ତି
ଯାହାର ଜମା ମରହଟାମାନେ ଟ ୩୦୦୦୦ କା ଧାର୍ଯ୍ୟ
କରିଥିଲେ) ।

ଟ ୨୭୪୩୭୦

୨। ଖାସମାହାଲ ବିଷା ଶୋର୍ତ୍ତ ସେ ମରହଟାମାନକୁ	ଟ ୨୫୨୬୯
ଟ ୧୦୦୦୦ ପେଂକଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲା	ଟ ୨୫୨୬୯

୩। ପାଇବାକଠାରେ ମୁକବରି	ଟ ୨୫୨୯୯୯
----------------------	----------

ମୋଟ	ଟ ୧୪୪୯୯୯୯
-----	-----------

୪। ଲିଣ	ଟ ୧୫୦୦୦୦୦
--------	-----------

୫। ଯାହିକର ପ୍ରବୃତ୍ତ	ଟ ୧୦୦୦୦୦
--------------------	----------

ମୋଟ	ଟ ୧୪୪୯୯୯୯୯
-----	------------

ଏପରିୟନ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ଅର୍ଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧେ କଥିତ
ଅଭସ ଦେଲୁ । ଉତ୍କଳାୟ ରାଜାମାନବ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟକ୍ତି-
ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲା ତାର ଉତ୍କଳ ଅଭସନା ଉତ୍କଳ ଆବଶ୍ୟକ ।
ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ହସାବ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୁ ସବୁକ
ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ ସାରୀ ସ୍ଵରୂପ ଅଭସି ବିଦ୍ୟମାନ
ଅଛି ଏବଂ ସେବୁଟିକ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିମାପକ ହୁଏ ।

କେବଳ ଭୂବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର, ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର,
କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଉତ୍ତରାଧି ବୁଦ୍ଧର ବୁଦ୍ଧର ଶିଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧେ
ସମନ୍ଦିତ ମନ୍ଦିରମାନ, ବିନ୍ଦୁସୁରା, ନରେନ୍ଦ୍ର, ମରଣ୍ତ୍ର
ପ୍ରବୃତ୍ତ ବୁଦ୍ଧର ବୁଦ୍ଧର ଜଳାଶୟମାନ, କାଠଯୋତ୍ର ଏଥର
ବନ, ଅରନଳା ପ୍ରବୃତ୍ତ ବାର୍ଯ୍ୟମାନ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ
ଅଥେକ ଅଭସାର ସରଗୁସ୍ଵକ ଓ ପରିମାପକ । ରଜଭାଗ୍ରାବୁରୁ
ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ଉତ୍ତରାଧି ବାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶର
ଚାରୁଦିଗରେ ଅଧିକ ଦେବ ମନ୍ଦିର ଓ ପୁରୁଷଗୀ ଦେଶାଶ୍ୟାଏ
ଏବୁଟିକ ଲୋକ ସାଥରଣଙ୍କ ସଙ୍କଳ ଅଭସାର ସରଗୁସ୍ଵକ
ଓ ପରିମାପକ । ଏ ପ୍ରକାର ସାଥରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଲ୍ୟାଙ୍କର
ଅମ୍ବମାନେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତି ପରିଗ୍ରହୀତାରୁ । ଉତ୍କଳାୟ
ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ୍ତିହୃଦୟ ହୋଇ ନିଃର୍ବିନ୍ଦୁ, ସମ୍ବନ୍ଧର ଓ
ଅର୍କରରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୁମିଦାନ କର ଯାଇଅଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତି
ନିର୍ଦର୍ଶନ ବର୍ତ୍ତିମାନ ସୁର୍କା କୁଳକୁ ଉତ୍କଳରେ ରହିଥିଲା । ବ୍ୟକ୍ତି
ମାନଙ୍କୁ ଉତ୍କଳା ଦାନ, ମଠମାନଙ୍କୁ ଦାନ, ଧେରାତ୍ମକ ଲ୍ୟାଙ୍କ
ଦିବତଚାମାନଙ୍କ ଲୋକ ବର୍ତ୍ତିଗୀତର ମାନଯାତ୍ମା ଲ୍ୟାଙ୍କ
ବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥ ଦାନ ଓ ଭୁମିଦାନ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଅଥେକ
ଅଭସାର ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ।

ଲୋକାଶ୍ୟାରଣଙ୍କ ଉତ୍କଳାଶ୍ୟାର୍ଥେ ଏହି ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି
ଥିଲା ଏବଂ ଶାଜି ରକ୍ଷା ଲୁଗି ପ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି-
ଥିଲା । ଉତ୍କଳର କାର୍ଯ୍ୟକର ଯେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦିବତଚାମାନଙ୍କେ ସମସ୍ତ

ପ୍ରମାଣ ସହିତରେ ମିଳି ପାରିବ ନାହିଁ; ପ୍ରମାଣଶବ୍ଦରୁପ ଯେ କେବେ
ଗୋଟିର ପ୍ରମାଣମିଳିଛି ତୋହାର ଅଭିଷେକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଉଛି ।

୧ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳ ନିର୍ମାଣ ଲୁଗ ଅନେକଶାସନଦେବ
ଦେଲେ ସନା ମା ୩୫୦୦୦ ଟ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବକ
ଅଳକାର ଲୁଗି ମା ୪୦୦୦ ଟ ଓ ବା ୧୦୦୨ । ୨ ମୁଦିଦାନ
କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ରାଜମାନେ ମଧ୍ୟ ସହସ୍ର, ସହସ୍ର
ବାଟ୍ ତୁମି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହାର ବିଶେଷ
ଦିବରଶ ବଢ଼ିଦେଉଳ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଦିଅଯିବ । ଏହାଙ୍କ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦ୍ୱୟାରେ ସମ୍ମନେ ରାଜଶାନରହିଛି ଦେଖ ।

୨ । କେଣାର୍କ ମନ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର
କାରୁ ଉଷ୍ଣର ସୁଜ୍ଞ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥିଲୁ କେତେବେଳେ
ବାର୍ଷିକ ଗ୍ରହମ ନ କାହିଁ ଟକା ଥିଲା ।

୩.୧ ହୃଦୟାବେଶିତ ଅଠର ଶାସକ ବସାର ବା ୧୯୭୧୯୮୦ ତମି ଛାନ୍ଦ ଦେଇଥିଲେ ।

ଅତ୍ୟାନ୍ୟ ରକାମାନଙ୍କ ଦାଳ ସମ୍ମନେ ବଲକୁଣ୍ଠାନ୍ତୁ ଚରିତ
ଓ ଲୋକିତ ରହି ଦୃଷ୍ଟିବ୍ୟ ।

ଏକେ ଅୟୁଷ କ୍ରୟୁ ସଦ୍ବେ ପରାମାନକଠାରୁ କେତେ
ଶଳୀ ଅଦାଏ ହେଉଥିଲା ତାର ନିଦର୍ଶନ ପୂଜେ ଦେଇଅଛୁ ।
ଡକ୍ଷାର ଅକହାନି ଦେବା ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଅୟୁ ଉଣା ହୋଇ
ଅପିଲୁ ଏବଂ ଭବନ୍ଧ କିମେ କୁଚି ହେଲା ।

ଭକ୍ତିର ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଥରେ ଏହା ମୋର ଦୁର୍ଲିଖ
ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । କର୍ଣ୍ଣ ତୋପାଳ ସାଧାରଣତଃ ଏହା
ଦୁର୍ଲିଖମାନଙ୍କର ଜାଣେ ଥିଲା । ନିମ୍ନଲିଖିତ ସମ୍ବ୍ଲୟମାନଙ୍କରେ
ଦୁର୍ଲିଖ ହୋଇ ଥିବାର ସରତ୍ୟ ମିଳେ ।

୧୦ ବିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ୧୫ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୪୪
ଶ୍ରୀମୁଦ୍ରାରେ ଦୂର୍ଭଳ ପ୍ରଥମବାର ଓଡ଼ିଆରେ ଦେଖା ଦେଇ
ଥିବାର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଏଥର ଧାନ ଭାଇଣକୁ ୧୦.^୫
କାହାଏ କଲବି ହୋଇଥିଲା । ଏହାକ ଅକ୍ଷୟ କୁର୍ରିଷ
ସମୟରେ ଧାନ ଭରଣକୁ କା ୧୦ ହାର । ୩୨ ଓଳମ୍ବନ ଅଳରେ
ସବା ଥୋଇ, ବଚାସ ଓ ଦୂର୍ଭଳ ହୋଇଥିଲା ।

ପ୍ରତାପବୁଦ୍ଧଦେବକ ୯ ଅକ୍ଷରେ ସେ ହୃଦୟ
ହୋଇଥିଲା. ଧାନ୍ ଭରଣଙ୍କ ମଳ୍ୟ ହେଲା ୫୦ କାହାଗ ।

" । ମକୁଳ ଦେବଙ୍କ ୧୮ ଅବରେ ଦୁଇଷ ଧାନ ଉବଶ
୪୫ ଲାତାଣ ।

୪ । ଦନାର ବଦ୍ୟାଧରଙ୍କ ରଜତ୍ତ ସମୟରେ ଦୁଇଶ
ହୋଇଥିଲା ଧାନ ତରଣ ୧୦ କାହାଣ ।

*। ପ୍ରଥମ ଦିବ୍ୟଧିତ ଦେବକ ୧୦ ଅକ୍ଷରେ ଦୁଇକ୍ଷା
ହୋଇଥିଲ ଧାନ୍ ଭାଗ ୨୪ କାହାଗ ।

୨ । ଯୁ ଦର୍ଶିତ ଦେବକ ୯ ଅକ୍ଷେ ଘୋର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ
ଦୋଷାନ୍ତିଳ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇସ୍ତ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଅଗମନ ହଜାର ସଙ୍ଗେ
ଅଗମନ କଲା ଏବଂ ଏମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟୀ ବସନ୍ତ
କର କରାଇ ମୁଖ ବ୍ୟାଦନପୂର୍ବକ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଲଣଭଣ୍ଟ
କରାଯାଇଛି।

ଓଡ଼ିଶାର ମୁଦ୍ରଣ କେଳେ ଲୈକେ ନିଷିଦ୍ଧରେ ଖାପିଲ
ବାଲାତଥାତ କରୁଥିଲେ । ଗଜା ଚନ୍ଦ୍ରପାତକ ଫୁଲରେ
ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୪୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବରେ ଧାନ ଭିରଣ କା ୩୫୮ ଥିବା
ହିନ୍ଦୁ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ପମାଣ ମିଳେ ।

三

ମନ୍ତ୍ରରେ ମୁଁ ରଖେଣ ।

ଯେଉଁ ପଦିଷ୍ଠରକଷର ଅଗମଳୀ ବହୁଧନରୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ଅପୂର୍ବତା ଥାନ୍ତରୁ ଉଠିଥିଲା, ଯେଉଁ ପଦିଷ୍ଠ ଦିବଶର ପଦିଷ୍ଠ ପ୍ରାଚୀନାନ ବହୁଦିବକଷରୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ପଦିଷ୍ଠର ଅନ୍ତରେ ପ୍ରାଚୀନ କରୁଥିଲା, ଯେଉଁ ପଦିଷ୍ଠ ଦିବକଷର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଅଛି କାହିଁକି ସତ୍ୟ, ସେତା ଓ ଦ୍ୱାପରର - ଅର୍ଥ୍ୟମଣ୍ଡିମାନଙ୍କୁ ଅନିତ୍ୟବ୍ୟ ଚିଦ୍ୟାଗ ଓ ନିତ୍ୟ ପ୍ରତିଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତିର ସହି ସୁଗମ ପର୍ବତୀ ଦେଖାଇ ଦେବାରୁ ସମ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ସୁଗମପ୍ରାୟିକ ଯୋଗି ବୃଦ୍ଧିମାନର ତିର ଅକାଂକ୍ଷିତ, କଳିକଳିଷ୍ଠିତ ମାନବାତର ସିକାଲୋକଦାତା ପୁଣ୍ୟମୟ ମନ୍ତ୍ର (ଉଭୟମାନର ଅଦ୍ୟ ଦିବଶ) ସଂକଳିତ ବିଧର ଅଖଣ୍ଡମୟ ବିଧାନବିଶ୍ଵାସ ଶୁଣିଷଣରେ

ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଉଛାମୃତେ ରକ୍ତଶିରେମଣି ଅଜନ୍ମବୁନ୍ଧାର
ଦେବବ୍ରତ ପରା ଏହି ପଦିଷ କାଳର ମଧ୍ୟର ପୁଣ୍ୟାରେ
ଦାରୁଣ ପ୍ରତି ଶରଶୟାକୁ ପୁରକାମଳ ଦୂଷାଦଳବର୍ତ୍ତ
ଜୀବ କରିଥିଲେ ? ଜୀବବୁକ ଦୃଦଶରଭଗ ମୁକ୍ତି ପରା
ଶାରମତନ୍ତ୍ରକର ଶୁଭ ଫଦର୍ଶନରେ ଏହି ପଦିଷକାଳର ଅଗମନ
ଜାଣିପାର ସଞ୍ଚାରିରେ ଅଭିନଶ୍ଵର ଦେହର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ପ୍ରଦାନ
କରିଥିଲେ ? ଏହି ପଦିଷ ମାସ ବା ଦିବସ ଗୋଟିକର
ମାହସ୍ୱୟ ଲାର୍ଜିନ କରିବାକୁ ମାତ୍ରାଶ ମାନବର ଶକ୍ତି କେତେ ?
‘ମଣୌ’ କଞ୍ଚୁମୁକ୍ତିରେ ସୁଷ୍ଠୁଧେବକାର୍ତ୍ତି ମେ ଚତ୍ରବିବର
ପିଣ୍ଡପେଣ୍ଣ ମାତ୍ର’ ।

ଏହି ପଞ୍ଜାବୁ ଦେବମନ୍ତରମାନଙ୍କରେ ମଙ୍ଗଳଅରଦିର୍ବିର୍ଦ୍ଦୁ ଶକ୍ତି ଧୂଳି ଶେଷଦିଯାମାର ଗସ୍ତର ନିଷ୍ପବ୍ଧତା ଭଣି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଥ୍ୟୋଜନ ସବୁଗ ଦିଗ୍ନବସଳଗରେ ହେବାନିବରୁ ବିଶ୍ୱପତିର ମଙ୍ଗଳଅରଦିର୍ବିର୍ଦ୍ଦୁ ମୟୁର କୀର୍ତ୍ତିନାମାନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଣ୍ଡିମଣ୍ଡ କୁଳନନ୍ଦୀ କୁଳାଙ୍ଗନାମାନେ ଦିହଙ୍କଳା ଯୋନନିଃଶବ୍ଦରେ ମକରସ୍ତ୍ରାନ ସାର ହୁଲାହୁଳି ଏହି ଶଖାଧୂନରେ ଅକାଶ ମଣି ମଣିରଚ କଲେ । ନିରାଳ ସବୁକ ଧର୍ମପାଦୀ ପ୍ରାତିଶାନାନେ ମାତ୍ର ମାପର ବସ ପରି ଶୀତରୁ ଭୟ ନ କହ ପୁଣ୍ୟଶୋକ ପାଠ ପଠନ ପୂର୍ବକ ପୁଣ୍ୟଶୋକ ମାପ କବିତା—

“ପ୍ରକୃତ ଜୟବିଧ ନାମାପ୍ୟ ମୁଦ୍ରଣ୍ଣ ଦିନ୍ଦୁ
ମୁଦ୍ରିପିହିତ ମୌଣ୍ଡିରବ୍ସରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମନ୍ଦିର୍ଯ୍ୟ ।
ଅନୁକୃତ ମନୁବେଳମ୍ ପଞ୍ଚ ତୋଦିତ୍ତିତପ୍ୟ ।
ବ୍ୟକ୍ତ ନିୟମଭାବାଂ ମୃଗ୍ ମୁକ୍ତାପୁଣ୍ୟ ॥”

ଶୋକର ସାଷାକ୍ତ ଅର୍ଥ କାହିଁକି ବାଚକ ମାନସିକ ଭବତରେ ରେକମାନକୁ, ବୁଝାର ଦେଉଥିଲେ । ମୁକୁଳକୁନ୍ତକା ସାର୍ଵବସନ୍ନା ମୃତ୍ତା କୁମାରମାନଙ୍କର ପଦିଦିନ୍ଦ୍ରିୟ ଭାବୁକ ମନରେ ଅଭୁତପୂର୍ବ ଭବତ ସବୁର କଥାର ଦେଉଥିଲା । ମନେ ଜଗଦେବକରିଷୁ ସତତ ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଉଦ୍‌ବିତ୍ତ ହେଲେ । ପ୍ରାତିଶ ସନ୍ଧାନ ଅଗାତିତକ କମେ ପ୍ରାତିଶେଷ ମକର ଶୈଶବ ଦିଦ୍ୟ ଗନ୍ଧ ଦିଗତନ୍ତରୁ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ । ଗନ୍ଧ ପଛେ ପଛେ ଅନ୍ଧ-ଶାଶ୍ଵାସ ମନ୍ତ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ବୁନ୍ଦାରନ ଭବ ତନନ ତେଣେ ଧୈତବାସ୍ୟଗଳ ସମ୍ଭାଲ ଯଜ୍ଞେପଣ୍ଡତମ୍ବକ୍ତ ହୋଇ ଅଷତାନ୍ତି ଶର୍କରା ବନ୍ଦ ସନ୍ଦୋହିତ ପୟୁଃ ଶୁଦ୍ଧ କମ୍ପନ୍ତ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ କେହି ନିଜର ଯଜମାନ କେହି ବା ଧନୀତ୍ୟ ଆଶି ଜାତକଠାରେ ମକର ଶୈଶବ ଉଦାର ବନ୍ଦନ ଦ୍ୱାରା ଅଧିନ୍ଦୟତ୍ୱ ଅତ ବଢ଼ ଦୂରପଦସା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଣି ମନ ସୋରିଷ ଅସ୍ତବେ ଦିମୁଣ୍ଡି ପ୍ରମିଳିତ ଅନ୍ତର୍ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ସଂଗେର ତତୋ ଗଣ୍ଠାଳୀ ମୁକୁତ୍ୟ ଦର୍ଶ ଦିବାରିତ ନେତ୍ର ହୋଇ ଦିବସର ଯୁଧ୍ୟାମୟକା ସଂଗୁହରେ ପୁନଃ ପ୍ରବନ୍ଧ ଦେଉଥିଲା । ଦଳେ ଦଳେ ଯାତ୍ରୀ ନିଜର ସତି ଶତ ସମ୍ମଳ ଦେଇ ‘ମେଘାନ’ ଶଳପଡ଼କରେ ‘ଶମୀବୃଷ ଦର୍ଶନକୁ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥାନରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷର ସବ ଦେବପଣ୍ଡିତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦୋଷଥିର ବୋଲ ଲେକମାନଙ୍କର ଶୈଶବ ଓ ଶର୍କରା ପରମା ରହିଥାଇଅଛି । ଯାହାଦେଉ ଏ ସ୍ଥାନର ପରିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାଲ ପରେ ‘ଶମୀବୃଷ’ ଶିର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପାଠିଥିମାନକୁ ଉପହାର ଦେବାର ବାସନା ରହିଲା । ବର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ରମୁଖ ବିଷୟର ଅବତାରଣା କଥାରାଇ ।

ମୟୁରଷେଷ ବା ମୟୁରହୁଡ଼ ଏହି ଲେଖକର ଅଧିକତ ସ୍ଥାନ ନୁହେ, ତଥାପି ଲେଖକ ଏହାର ବୌନ୍ଦିପ୍ରୟେ ଏବଂ ମହାର ଜ୍ଞାନରେ ପରିଷ୍ଠିତ ଅନୁଭବ । ମୟୁରହୁଡ଼ ଲେଖକର ସର ବା କଣ୍ଠପଦା ବଜାବାଟିରୁ ଦୂରମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ନାଭତ ପବତ ବିଶେଷ । ସମ୍ପତ୍ତ ବାଲେଶ୍ଵରୁ ନାକରିଷ ମଧ୍ୟ ଦେଇ କଣ୍ଠପଦା ଏବଂ ପବତକୁଳପତ ମେଘାସନକୁ ସରକାରକ ଦ୍ୱାରା ସେ ନୂତନ ସରଣି (ସତକ) ପ୍ରମୁଖ ହୋଇ ଅଛି, ତାହା ଏହି ମୟୁରହୁଡ଼ର ଉତ୍ତରପଥ୍ୟ ପାଦାଶଭୂତ ଅହଲ୍ୟାପର ବିବନମାନ କରୁଥାଇ । ଏହି ମୟୁରହୁଡ଼ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାନଯୁ ଲେକମାନକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଧାରଣା, କେହି କହେ ଏହା ସିଦ୍ଧ ଭଣ୍ଡମାନକୁ ନିତ୍ୟ ଯଙ୍ଗଶୁଳ, ଏଥିରେ ପିତା ଯେତିମାନେ ଅଧିପିଲୋକରକ୍ଷର ବହୁରୂପ ସ୍ଥାନରେ ରହ ସଙ୍ଗ କରୁଥିଲା । କୌଣସି କୌଣସି ଧନରେ ଯଙ୍ଗମ ରହିଲ ରଥିକ ଦେଇଥିବାର ଦିବ୍ୟତଷ୍ଟାନ୍ତର ଗ୍ରାମାଣ ମହିମାନବର ଦ୍ୱାରାଗେର ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ପାଞ୍ଚବିଶ ବା ସାତବିଶରେ ଯଙ୍ଗବେଶ ଯଙ୍ଗପ୍ରସାଦୀ ଚରସାଳୀ ସମର୍ଜନକୁଶା ଉପଯୋଜନକୁଶା ବହୁଧା ସମିଧଃ ସ୍ଵ ବ ଅତ ପୂର୍ବକଳେ ଲେକମାନେ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । କାହାର କାହାର ସୌଭାଗ୍ୟର, ମୟୁରଷେଷିଷ୍ଟ ମୁନ୍ତରବ୍ସମାନକୁ ଗର୍ବର କିଣିଥ କୀର୍ତ୍ତିନାମାନକୁ ଶ୍ରୀଚିତ୍ରଗୋଟର ହୋଇଥାଇ । କାହାର ସମ୍ମାପାଦ ଅମଳରେ ଯେତେବେଳେ କଣ୍ଠପଦା ଦୋର ଅରଣ୍ୟମୟ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କଣ୍ଠପଦାରେ ଲେକର ବିବଳତା ବହୁବିଧ ଜାଗାଳ-ଜାଗରୁ ଅକାଳ-କାଳ-ଧୀରେ ଅର୍ବିଧ ପାତାଶ୍ରୁବ ଦେଖିବାକୁ ରଖୁ ନ ଥିଲା ; ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଲେକ ବଣାହୋଇ କୌଣସି ସକ୍ଷେତ୍ର ଦାର ଏହି ମୟୁରଷେଷର ଗର୍ବର ମଧ୍ୟକୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଥିଲା ଏହି ସେତୋରେ ବ୍ୟାପକ ହେଲେ ନିଷାଦରେ ଗ୍ରାମମଧ୍ୟ ଫେର ଅସେ ପାରିଥିଲା । ସେ ଦେଖିଥିଲା ମୟୁରହୁଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ସଂତୀଯ ନନ୍ଦନବଳ ବିଶାଜମାନ କରୁଥାଇ । ସେ ଖାର କରି ଅନୁଭବ କରିଥିଲା ବ୍ୟକ୍ତିକାର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାହୁର ଏହି ମଧ୍ୟରେ ନିତ୍ୟ ବନ୍ଦନକୁ କରୁଥାଇ । କିନ୍ତୁ ବଢ଼ ଦୁଃଖ କଥା ଦୂର ତୀନିବାର ମୟୁରହୁଡ଼ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲା ଦୁଃଖକଥା ଅନ୍ୟାୟୀ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପଥ ଜୀବନକୁଶ୍ୱର ଅନ୍ତରୁ ଅନ୍ତର ନାହିଁ । ଯାହା ଦେଖିଲା ଏବଂ ଯାହା ପାଇଲା ଗାଠନକୁ ମକରରେ ଦେବାର ବାସନା ରହିଲା । ପ୍ରଭାତରେ ପବତତାର ପରମାର୍ଥ ବାରାନାମାନକୁ

ଅକଣ୍ଠୀ ମୋର ଶ୍ରାନ୍ତରାଜିତାକୁ ଅସରପକ୍ଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ସ୍ଥାନ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଇଥାର, ତେଣୁ ଏହି ସ୍ଥାନର ମାଧ୍ୟମ ଅଛି ଅନ୍ତରେ ହୃଦୟକୁଳାଳକିତ କର ଯାଇଥିଲା । ଅଛି ମନବସଂଖ୍ୟାନ୍ତି, ବହୁତ ଲୋକ ମୟୋରସେଷ ଦର୍ଶନକୁ ଯିବେ । ମୋର ମୁଖ ଲମ୍ବନେଇ ପୁରୁଷ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସହଜ ଯୁଦ୍ଧର ଦ୍ଵାରା କାହାର ହୃଦୟକୁ ଅକର୍ଷଣ କରେ ? ମାନ୍ଦ୍ରାଜିକ ଅଭ୍ୟବହାରର ଶେଷ କରି ସ୍ଵଚ୍ଛ ପ୍ରଦ୍ଵ୍ରତ ହୋଇ ମୁଁ ଗାହାରୁଣ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋହର ସମବ୍ୟସ୍ତ ସମମନସ୍ତ ସମଗ୍ରାଂତ ସମଶାନ୍ତିକ. ସମକ୍ଷାତିକ ସମଗ୍ରାତିକ ସମସ୍ତେ କାହାରିଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖିଲିବୁ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ଶତାଖିକ ଲୋକ ଏକମିତି ହେଲେ । ହାହାମର, ହୃଦୟର, ଧନୁର୍କର, ଅତ୍ୟଧି, ଯଷ୍ଟିଧି, ଦିକ୍ଷାବସନ ପରାତ ମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଯେ ଯାହାର ସ୍ଵଭବକୁଳର ବର୍ଣ୍ଣନାମାନ ଦେଖାଇବାକୁ ଭାଗିଲେ । ଅକାରଣ ଘୋର ତିରାର ଓ ମୁଖ୍ୟବଦ୍ୱାର ଗୋଟିଏ କରିଲିଣ୍ୟ ଶୈତି ଯାହାର ସ୍ଵତ ଉଦତ ହେଲା । ଶ୍ରାମାଳ ପେସାର ମୁରୁପ୍ରାଦ ଦାସ ମହାଶୟ ଚାକର ସୁନ୍ଦରତରେ ମୋହର ସମୟାବୀ ହୋଇଥିଲେ । ସେଷ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଗାହାରେ ଦ୍ୱୟଦୟାଣରେ ବୁଣୀ ।

ଆମ୍ଭୋମାନେ ଗ୍ରାମପାର୍ଶ୍ଵବାହକ ଶୀଶସ୍ତୋତ୍ର ସୋନ ନିର୍ମାଣ ହୋଇ ଶଢ଼କ ଉପରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲୁଁ । ସଙ୍ଗୀ ଅବାବୁଦ୍ଧର ସରଳ ଅନ୍ତର୍ପଟରୁ ଯେଉଁ ସମ୍ଭାଷିତ ପ୍ରାମ୍ୟବୀତମାନ ଚାରିଷ୍ଵରରେ ସ୍ଵଭାବପରିଗନ୍ଧରତାରେ ଶତ କଷ୍ଟରୁ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା, ଅନିଜାସନ୍ଧେ ଶୁଣି ଶୁଣି ଅଦୃତବର୍ତ୍ତୀ ଅଭିନ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଦ୍ଵ୍ଷୁ ହେଲୁଁ । ବନ୍ଧୁରତର ଅଭିନ୍ୟାଥ ଅବଶ୍ୟ କୋମଳ ଚରଣର ଉମ୍ବର ପ୍ରତିକୁଳ, ହେଲେ ତିରଭ୍ୟସ୍ତ ଯେଉଁମାନେ ସହଚର ଓ ସଜିମାନକର ପରିଚକ୍ଷକରେ ଥରେ କାନନପଥରେ ଗମନାଗମନ କରିଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବୁଝିବେ ଏହାର ମାଧ୍ୟମ କିମ୍ବର, ସେମାନେ ବୁଝିବେ ଏଥରେ ହୃଦୟର ଅବଳତା କେତେବୁଦ୍ଧ ଦୂରଭୂତ ହୋଇଥାରେ, ଫେମାନେ ବୁଝିବେ ଗ୍ରାମ ଅଚେଷ ଅଭିନ୍ୟାରେ ମନ୍ତ୍ରପ୍ରସାଦିନା ଶକ୍ତି କେତେବୁଦ୍ଧ ନିହିତ ଅଛି । ଏହି ଅଭିନ୍ୟ ଭାସିରେ ପ୍ରବେଶ ସମ୍ଭାବୁ ଦେଲା ପ୍ରାୟ ୨ ଦଶ ହୋଇଥିଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟଦେବକର ଦ୍ରଶ୍ୟ କରିଶାଳାକି ୨୫୬ ପାତ୍ର ହୋଇ ଥିଲେହେଁ ବନ୍ଧୁମିର ଶୌତ୍ୟବାୟ ଶରୀରରେ ଅଙ୍ଗରଷାର ପର୍ଯ୍ୟାଳନ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲା । ଅଭ୍ୟବରେ ଶ୍ରାମାଭ ମୁହଁକଷ୍ଟ ସମାନକର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ମନହରଣ କରୁଥିଲା । ହୃଦୟ ବନ୍ଧାତା କେତେବୁଦ୍ଧ ସୁବନ୍ଧ ସୁଷନ ପଣମଳ ବନ୍ଧନ କରି ଅଦ୍ୟ ମନରରେ ବସନ୍ତ ବାୟ ପ୍ରଥମତଃ ମୁଁରି-

ଷେଷ ଦର୍ଶକ କରିବାକୁ ଅସିଥିଲେପର କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଥିଲା । ପ୍ରକୃତିର ଅବୁଦ୍ଧିମ ସୌନ୍ଦର୍ୟବରି ଯେତେବେଳ କି କେବଳ ଏହି ବନ୍ଧୁମିରେ ଶ୍ରାନ୍ତ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ଯାନେ ଜନାହୋଇ ରହିଥାଏ ! ଏହିତର ମନୋହର ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଶାବ୍ଦମାନକରେ ଅନ୍ତର୍ପରିତା ଲାଭ କରି କରି ମୟୋରସେଷ ଦର୍ଶନକୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଲୁଁ ହରବୋଲ ଧ୍ୟାନରେ ବନ୍ଧୁମହିତର କମ୍ପିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୟୋରସେଷ ଗର୍ଭବାନକର ମାନକରେ ତାର ପ୍ରତିଧ୍ୟନ କୋଟିବାସିଙ୍କ ଦେଖାଇର ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଭିନାଶ ପରି ଶ୍ରୀ ଜଣା ପରିଷ୍ଠାନରୁ । ପରିଚର ଉପରଭାଗରୁ କାଳକ୍ଷମେ ବର୍ଷାଧାର ପ୍ରବାହର ହୋଇ ଟାଙ୍କାଟ୍ରିଏ ସାର୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ସରଣି ପରି ରହିଥାଏ ଏହା ତାର ଜନବ୍ରକୁ ଯିବାର ସମ୍ଭାବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ଅମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୱୀର କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୟାର୍ଥ କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୟାର୍ଥ କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୟାର୍ଥ କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ହେଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଉପରଭାବରେ ଯିବାର ରାଗ୍ୟ ଅବବୀ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତଣ୍ଟା [କଣ୍ଠ] ଏହି ଉତ୍ସବରେ ବର୍ଷିଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା କଥା ଦୂରେ ଆଜି ବନ୍ଧାନକ ସୁଧା ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭୋମାନେ ତାର ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵଦେଇ ସଥରମାନ ଧରି ଧରି ଧିରେ ଧିରେ କୁଷକୁ ଉପରଭାବରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଅଶ୍ୟାର୍ଥ କଣ୍ଠ ବନ୍ଧୁମିର କଣ୍ଠ ଅଭିନାଶ କରି ଯେଉଁପାଇଲାନେ ଦୁଃଖକାରୀ

ଏଠାରୁ ନାଟ୍ୟଶାଳାରମ୍ଭରେ ପ୍ରସାନ କଲୁ । ପ୍ରଦର୍ଶକ
ଏପରମାର୍ଟର ସେନିଗଲେ ଯେ, ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳ ବାମନାବତାର
ବାଜସବତାର, ଶୁଙ୍ଗଶାବତାର ଏବଂ ଚର୍ବିଶବ ବା
ବରହବତାର ହୋଇ ଅଟେ କଷ୍ଟରେ ଯାଇ ନାଟ୍ୟଶାଳାରେ
ପଢ଼ିଥିଲୁ । ବାସ୍ତବିକ ଏହି ଅବତାର ଭଲ ଯିବାଗାର ସୁଗମ
ହେଲା ଦୀର୍ଘ ନାହିଁ । ଏ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଟିକିଏ
ବିଷିଳି ତାରପର ସ୍ଥାନଟି ସମସ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ଅଭିନ୍ଵ କଲୁ,
ଏହି ନାଟ୍ୟଶାଳା ଘର୍ପରସ୍ତରେ ପ୍ରାୟ ଫୁ ଟୁ ୪୦ ଟ ପ୍ରାନ୍ତ
ପରିଷାର ଲେଖିଲ ପରି ସୁଚିକୃତ । ଉପରେ ଛିଥାକୁଠି
ଗୋଟିଏ ସ୍ଵାର୍ଗ ଭାବରେ ପରି ବହିଅଛି, ପରଶ୍ରମର
ନନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ ଏହାର ଅଣ୍ଟିତ କୌଣସି ଜୀବର ଟିକିଏ ଦେଲେ
ଅନ୍ତରୁ କରି ପାଇବ ନାହିଁ । ଉପରେ ସେହି ପ୍ରକାଶ
ଅଞ୍ଚଳରେ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦରେ ଅନ୍ତରୁ ଅକାଶ ନିମ୍ନରେ ପାତାଳବତ୍ର
ସୁମୁଖର ଭୟାବହ ମହାବତ୍ରି । କୌଣସି ଜୀବ ପୁନିକିଳ
ଦେଲେ ତାହାର ଅସ୍ତ୍ରିର ଚାହିଁକ ଆର ଗନ୍ଧ ସୁକୁ କେହି
ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସ୍ଥାନଟି ଯେଉଁବି ପରିଦିଵ ବୋଧହେଲା
ସେତକି ପୂରମୟୁ ଜଣାଗଲା । ଯେଉଁକି ବିଜନ ସେତକି
ଭୟକର, ଯେଉଁକି ସର୍ବ ସେତକି ନରକ । ଯାହାହେଉ
ଏକାନ୍ତ ମତର ଏହା ସେ ଗୋଟିଏ ତୟାଶେଷ ସେଥିରେ
ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ବିଷିରାଗାର୍ ଏକାନ୍ତ
ଅସୁଦ୍ଧା କିନ୍ତୁ ଶୟତର ପ୍ରଶନ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତ ଅଟକେ । ଏଥିରେ ସେ
ଯୋଗୀ ଭଣିମାନେ ତପର ନାଟ ଜ୍ଞାନିନ କରନ୍ତି—ତାହା
ସେମାନଙ୍କୁହିଁ ଜଣା । ଏହି ନାଟ୍ୟଶାଳାରୁ ଗୋଟିଏ ଫଳାନ୍ତି
ପଥ୍ ‘ସାତବିଶର’ ନାମକ ସ୍ଥାନକୁ ରହିଥାଏ । ଉପରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି ହେଉସିଲେହେଁ ଏହି ମାର୍ଗ ଏପରି
ଅନ୍ତକାଶକୁ ଯେ ଯଦି କୌଣସି ଶ୍ଵାସଦ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ
ବଳ କରିବାପାଇଁ ରଙ୍ଗା କରିଆନ୍ତା ତେବେ ଅକ୍ଲାନ୍ତରେ
ତାହାର ମନୋରଥ ସିରି ହୋଇପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର କି
କମ୍ ରୁଦ୍ଧି ? ମେଘମୂ୰୍ତ୍ତି କଳିକଳା ଧୂନିରେ କନ୍ଦରମାନ
ଦ୍ୱାରା ହୋଇଗଲୁପରି ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଶ୍ୱାସଦ ବିଶ୍ୱାସର କି ଭୟ
ନାହିଁ ଯେତେ ସେଠାରେ ବହିପାରିବ ? ସେହି ପ୍ରତିଧ୍ୟନିଶିକ୍ଷିତ
ଦ୍ୱାରା ଗର୍ବକରିବା ରୁଦ୍ଧାନ୍ତର ହୋଇ ଅମ୍ବୋମାନେ ଗୋଟିଏ
ପକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପଥରେ ଅର୍ପିବା ହେଲୁ, କିନ୍ତୁ ଦୂର
ପରେ ଗୋଟିଏ ନାତରାଶ୍ୱର ଶୁଭତୁଳ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ସମସ୍ତେ
ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦେଲୁ । ପ୍ରାକ୍ତନରେ ପ୍ରାୟ ଜ ଖ ଶ ଗ ଲୋକ ସଜ୍ଜନ
ବିଧାର କରି ପାଇବାରେ ଗର୍ବକରିବା ଅପେକ୍ଷା ଦର୍ଶକର ଅତ୍ୟାଗରରୁ
ରମ୍ଭା ପାଇବାର ଉପରୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଏ ନୁହେ; ଉପରେ ଏପରି
ଫାନ୍ଦ ଅଛି ଯେ କର୍ତ୍ତା ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦରେ ସ୍ଥାନଟି ପ୍ରାୟ ଜଳିବା

ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଯାହାହେଉ ଅମ୍ବେନେ ଅତ୍ର ପକ୍ଷୀୟ ମାର୍ଗଦେଇ ଏହିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅତ୍ର ଗୋଟିଏ । ୫ ଟ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ଯୁନରେ ପଡ଼ିଥିଲୁ । ଏହି ଯୁନରେ ପାଞ୍ଚବିଂଶ ବା ସିତିରୁଙ୍ଗା ଅଛି । ଏଠାରେ ଢାଳ ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚବିନ୍ଦି ଯଜ୍ଞୋପକରଣ ଏବଂ ଯଜ୍ଞସମ୍ମୁଦ୍ର ବିଭୂତି ବା ଭୟ ଦେଖାଯାଏ ବୋଲି ପ୍ରଦର୍ଶନ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚବିନ୍ଦି ଯିବାର ଶୁଣ୍ଟାକାହିଁ ? ହା ୧୦ । ୧୫ ଟ ଗର୍ଭାରରେ ଶୁଷ୍କ ବାଲୁକା ସମ୍ମି ଦେଖି କେତେକ ଦର୍ଶକ ଏହି ସେହି ଭୟ ବୋଲି ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲେ, କୌତୁକଲୋଭାପିତ ହେଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦଶପଦରହୃଦୟ ପରମିତ ଗୋଟିଏ ଶୁଷ୍କ କାଟି ସେହି କହୁର ମଧ୍ୟରେ ପକାଇଲୁ । ଏବଂ ତଦବିଲମ୍ବନରେ ପ୍ରାୟ ଜା । ୧୦ ଶଲୋକ ଉଚ୍ଚ ଯୁନରେ ପ୍ରଦେଶ କଲୁ । ଯୁନଟ ନାଚିପୁଣ୍ୟ କିନ୍ତୁ ପରିଷାର । ମୁନିମାନଙ୍କ କଥା ସତର କିନ୍ତୁ ଟିକିବ ଅଣ୍ଣି ୫ ଯୁନରେ ପ୍ରଦେଶ କଲେ ଉଚ୍ଚଟଥୁମ୍ବରେ ଅମ୍ବେନେ କ୍ଷଣେ ହେଲେ ଚଷି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁରୁତନ ବିଭୂତି ସମ୍ମି କଳିକାଳକୁ ବାଲୁକା ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଅଛା । ଢାଳ ନାହିଁକମା ପ୍ରେସ ନାହିଁ, ଅଛି କେବଳ କେତେକିଏ ଶୁଦ୍ଧିଶୁଦ୍ଧ ପାରୀଗା । ବର୍ଣ୍ଣିତ ବନର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାୟ ହା ୧ ଟ ପରସ୍ର ଗଲି ବିଭୁଙ୍ଗା ନାମକ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ପଡ଼ି ରହିଅଛା । ବୋଲି ବାହୁଦୟ ମନ୍ଦିର ଏଇ ଜୀବ ବସି ବସି ସୁକା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଯିବା ସହି ନୁହେ । ଅମ୍ବେନେ କେତୋଟ ସ୍ଵର୍ଗାହାଶ ଓ ଶୀଘ୍ରବ୍ୟକ୍ତାମ୍ଭାବୁ ଥିବା ହେତୁ ସାହସ ବାନ୍ଧ ଜୀବନ ଆଶା ପରିଦ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ତରାମପର୍ବ୍ରତୀ ଏହି ପାତାଳ ଗର୍ଭର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଦେଶ କଲୁ । ଅନ୍ତରୂର ଯାର ଗୋଟିଏ ନାଚିପୁଣ୍ୟ କୋଠରରେ ଉପନିଷାଟ ହେଲୁ । ଏ ଯୁନରେ ଶିଶୁର ପ୍ରଦେଶ କର ଏବଂ ବିଭୂତି କୌଣସି ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରଦେଶ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ତରୂଦୟପୁରୀର ଯାହା ପ୍ରଦେଶ କଲୁ ରୁହିଲୁ ଏହା ପ୍ରକୃତ ସିତିରୁଙ୍ଗା ହେଲେ କେହି ସିତିରୁଷ ଥିବେ, ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ, କାହା ଦ୍ୱାରା ଦେଖିବାକୁ ? କଷ୍ଟର ଦର୍ଶନପଣ୍ଡିତ ଏହି ଅନ୍ତକାର ଦ୍ୱାରା ପର୍ଯ୍ୟ୍ୟ ପରଭୂତ ହୋଇଅଛି । ଏହଲେ ଅମ୍ବେନଙ୍କର ବୁକୀନ୍ତ୍ରୟର ତ କମ ଶକ୍ତି ନୁହେ ! ଯଷ୍ଟୀନ୍ତ୍ରୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କଲୁ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସୁର୍ଦ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲୁକ ଉପରୁଷ । କେହି କେହି କରେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଏହି ପତନ ଭଣିବ ଅଙ୍ଗ ହର୍ଷ କରି ଦେଖିଲେ ପ୍ରକାଶ ଗର୍ଭମାନ ଢାଳ ଦେହରେ ରହିଅଛି । ବିଲ୍ଲିକ ହେଉନ୍ତି ବା ବାଲୁ ଓ ହୃଥିକ ଉବ୍ରାସକ ଭୟରେ ଉବ୍ରାସକରେ ଅମ୍ବେନେ ସେଠାରୁ ଦୂର ତରିକରେ ପ୍ରାନକଲୁ, କିଛିଦୂର ଯାର ଦେଖିଲୁ ଗାଁ ଯମନା ଏଇ ଦୂରିକ୍ଷ ସ୍ଥାନ ସହିତ ଉପରକୁ ରହିଅଛି ।

ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିପାକର ଗଙ୍ଗାପର ସୁରମ, ଅଜ୍ୟଟ ଯମଭଗିନୀ ଯମୁନା ପର ଦୂର୍ମଳ । ସହି ପ୍ରସାଦ କିଏ ନୁହେ ? ମୋରତ ତନ୍ତ୍ର ମତରନ୍ୟାଦୁରୀ କେବେ ଜଣ ସଙ୍ଗୀ ମୋର ଅନୁଗାମୀ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ଦୂରସାର ଯାହା ଦେଖିଲି ସେଥିରେ ମୋର ନୟମଳ ଯୁଗଳ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ଉଠିଲି, ଶରୀରରେ କି ଏକ ଦେବୁତ୍ତ ଶକ୍ତି ଫେରିଲା, ମୃତ୍ୟୁ କୁଣ୍ଡଳ ଚନ୍ଦପର ଘୃଣୀୟମାନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତ୍ତ ଗୁରୁର ଏକ କୋଣରେ ଗୋଟାଏ ଶୁଷ୍କ ବୋରୁ ମୁଣ୍ଡ ! ଦୟା, ମୟୁରହୁଡ଼ି, ତୁ କବି ପଦିମୟ ପ୍ରାନ କୋର ଶୁଣୁଥିଲ କିନ୍ତୁ ଏହି ଅନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ତୋ ପଦିମ ଅକ୍ଷରେ କିମ୍ବର ପ୍ରାନ ପାରନ୍ତି ? ତୁ ପର ଶାନ୍ତ ଶିବ ଦୂରକର ଅଶ୍ୱୁ ମର୍ତ୍ତିରୁନିର ତତ୍ତ୍ଵଶୈଖ, ତୋ ଅକ୍ଷରେ ଦୁର୍ଦାନ୍ତ ଅମଗଳ ବଳସ୍ତର ଶିତ୍ତା କିପର ସମ୍ବଲି ? ତୋର ଅଭୟ ଅକ୍ଷରେ ଶାତ ବିଦ୍ୟନେତ ହିନ୍ଦୁର ଅର୍ପିଦେବତା ଗୋମାତାର ଦିକନାଶ୍ରୀ କିପର ପଦିତ ହେଲା ? ତୁ ଅଧିବର ଶରୀର, ଗଢ଼ିର ମହାରତ୍ତିକାଶ, ଅହୁଂସାର ଲାଲାସ୍ତଳ, ତୋର ବନ୍ଦଦେଶରେ ଗଢ଼ି ଶ୍ରମକରୁଣା ହଂଶିକମାଦବୁଦ୍ଧି ନିରମାଧ୍ୟ ଦ୍ରୋଷି ମହାବଳର କଳ କିମ୍ବର ଅନର୍ତ୍ତ ପ୍ରବରେ ଏହ ଜୟନ୍ୟ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ କରିବାରେ ସମ୍ମନହେଲା ? ତୋର ଅଲ୍ୟନ୍ୟ ବଞ୍ଚିଦଶରେ ତୋର ଲୋମସ୍ତାନ୍ୟ ଯେଉଁ ଶମ୍ପରକାଣ୍ଟ ଶିଳାଶ୍ରମର ଲୁଳାଦିଧୂତ ବେଶରେ ବନ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲ, ଚର୍ଦ୍ଦିରୁ ଗୁଣ୍ଠମାତ୍ର ଯଦି ପ୍ରକଷପ ବରାଥାନ୍ତୁ ଶତଶତ ମହାବଳ ତୋର ପାଦଦେଶରେ ରୂପିବରୁଣ୍ୟ ହୋଇ ସେହି ନିରହ ଜୀବହୁଂସାର ଜୟୁତ୍ତ ପର୍ମିଟିଭ ପାର ପାରନ୍ତେ । ତେବେ ଏହ ଲୋମହର୍ଷଶକାଶ ବିରହ ଦୁଶ୍ମନ୍ତର କାହିଁକି ତୋ ଅଙ୍ଗରେ ହୀନ ନେଇଅଛୁ । ତା, ତୁ ସମସ୍ତର ଅଶ୍ୱୁ ପାପଶ୍ରମ ଭରୁସି ତୋ ଅକ୍ଷରେ ଶିତ୍ତା କରୁଅଛୁ । ଶମ୍ଭୁଶାନ୍ତି ଶାନ୍ତିତ୍ୟେବକନ ତୋ ଅକ୍ଷରେ ବିଶଳମାନ କଥୁଆହୁ । ସୁରେ ପାରତାର ମର୍ତ୍ତିର ଅନତିକ ସୁଖ ଦୁଃଖରୂପ ପୁଷ୍ପ ତୋ ଅଙ୍ଗରେ ପୁଷ୍ଟ ଉଠିଥିଲା । ତୁ କର୍ମୀର ର୍ମେଣ୍ଟଲ, ସାଧକର ସାଧନାର ଷେଷ, ଯେଶୀର ଯୋଗାନ୍ତକ ଯୋଗଭୂମି, ବିଜାୟାର ବିଜାସଭିନ୍ନ, ମୁମ୍ବିର ମୁକ୍ତ ଦ୍ୱାର ଅଛି । ତୁ କାହାର ଶାତ ମୋହି ବା କେହି ତୋତେ ମିଶିଯୁରେ ଦିନେ ହେଲେ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ତୋହର ମନ୍ତ୍ରକ ତ୍ରୈର ଉନ୍ନତ ଦୃଷ୍ଟି ସେଥିପର ଉନ୍ନତ, ତୋର ଉନ୍ନତ ଅକ୍ଷରେ କିଏ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲ ସେଥିପର ତୋର କୁଣ୍ଡେର ନାହିଁ । ଆଉ, ଏ ସମ୍ପ୍ର ବାବନ୍ୟ ଅଳଂ ।

ଶ୍ରୀମତ୍ ପରମା କର ଦେଖିଲି ମହାବଳ ବ୍ୟତରେକେ ଅଳଂ ଦ୍ୱାର ଏହ ଗୋମୁଣ୍ଡ ଏଠାରୁ ଅଧିକା ନିତ୍ଯାନ୍ତ ଅସୁବ ।

ତନ୍ତ୍ର ଅଶ୍ୱୀର କଥା ଶରୀରର ଅକ୍ଷର ଅସ୍ତି ଶ୍ରୀର ହେଲେ ଏଠାରେ ନାହିଁ । ଏହାର ପାଦଦେଶରେ ଗୋମନ୍ତୁଷ୍ୟାଦି ସମ୍ମନ୍ୟ ସମ୍ମନ୍ୟରେ କିମ୍ବାତ୍ର ଦ୍ୱାର ଅନ୍ତର ଏବଂ ଜାନନୋହର କରୁଥିବାର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିକର୍ଷ ଦେଖିଯାଏ । ଏପରି ଅଶ୍ୱୀର କରମୁଣ୍ଡ ତ ଦେଖି, କେବଳ ଗୋମୁଣ୍ଡ ଦେଖିବା, କିମ୍ବା ଅତ୍ୟାଶ୍ୟେର ବିଷୟ ନୁହେ । ଏଠାରୁ ଅମ୍ବ ଦୁଃଖଦସିଥିଥିଦଳ ପୁଣ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ ଶ୍ରାବୁଦଳରେ ମିଶିଲା । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରୀପୁରୁଷ ମୂଳରେ ସୁଶୋଭନେଶନ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଅମ୍ବକୁ ଦେଖି ଏବଂ ଅମ୍ବର ଶ୍ରୀବାହାର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଅବତରଣ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ କିନ୍ତୁ ଅମ୍ବମାନେ ଉପର ଶୁଣି ବା ‘ବିଭବପର’ ଜପବାରୁ ନ ଯାଏ ସହଚର କି ଶାନ୍ତ ହେବାର ନୋକ ? ତୋଟିଏ କାଷ୍ଟବଦ୍ୟ ପକାର ଧର ଧର ଜଣେ ଜଣେ ଉପରକୁ ଗଲୁଁ । ଏହ ଶୁଣିବୁ ତତ୍ତ୍ଵିଭବ ଦୁଶ୍ମନ୍ ଅଛି ମନୋହର । ପୁଷ୍ଟର ଜାଳନିରିର ପଦତମଳା, ଦଶଶରେ କେନ୍ଦ୍ରର ଗୋପନୀକା ପଦତ ଶ୍ରେଣୀ, ପ୍ରମିତରେ ପାର୍ଥକନାମା ମେଦାପନର ଅଭୁଂକଷ ଶରୀରମାଳା ଜାଳକାଯୁରେ ଅନନ୍ତ ଅକାଶର କରିବି ମିଶି ଯାଇଥାନ୍ତର, କିପରି, ପେମାଇକର, ସବେଳ ଶୁଣିରେ କରିବାଯୁମାନ ତେଜିଯାଉଥିଲା, କେତେ ନଦୀ, ପବତି, ଗ୍ରାମ, ସ୍ଵତ୍ତ ସ୍ଵତ୍ତ ଜନପଦ ରେବଦ କରି ଅମ୍ବ ଶ୍ରୀ ଅଗନ୍ତର ଶ୍ରମକାୟ ବିଷୟ ପର ସବଗ୍ରାସୀ କାଳପର ମହାବୈରବ ଅଛବିପର ଦିକରତବାଳର ଏକପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅର ପ୍ରାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତଳ ଅତଳରେ ପତର ରହିଥାଇ; ଯେପରି କି ସ୍ବର୍ଷର ପଳମୂର ପକୁକନ୍ତରୁ ତନ୍ତ୍ର କରି ସବ୍ୟାମ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ସହ୍ୟ କରୁନାହିଁ ! ସେହି ପଦତମନନ୍ତ୍ର ଗୁହ୍ୟ ନିଜକୁ ବୁଝିଲମାଧ୍ୟକେ ନିଜର ଅସ୍ତିର ଅଛି ବୋଲି ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । କାହିଁ ଅନନ୍ତ ଗେନରେ ମହାତ୍ମା ଅନନ୍ତରୁତ୍ତା, କାହିଁବା ଶୁଣ୍ଡ ସ୍ଵତ୍ତ ମନବର ଦୁଶ୍ମାତହେସ ଅପଦ୍ୟେକ । ଏହ ମହାତ୍ମା ବିଷମଶ୍ରଲ ମନ୍ତ୍ରର ଶୀଘ୍ରବନ୍ଦରେ ଅନ୍ତିତ ହୃଦୟନ୍ତେ ହୃଦୟକ ଜାତ ହେଲା, ମୁଁ ସେହି ରେଶେଣୀକି ମେଲାର କରି ଦୁଷ୍ଟ ଫେରାଇଲା । ମୁଁର ଷେଷର ପାଦ ଦେଶରୁ ଅରୟ କରି ସୁଦୂର ଅଦୁଷ୍ଟ ଏହୁତ୍ତ ଶୁନର ଅରଣ୍ୟାନ ସମରେଖାପର କୋପ ହେଲେ । କେତେ ବା ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ନିମ୍ନ ବନ୍ଦର ପାନ୍ତକ ନାହିଁ । କେତେ ବା ଉଚ୍ଚ ନିମ୍ନ ବନ୍ଦର ପାନ୍ତକ ନାହିଁ ! ପମ୍ପଟ୍ଟ ଅଜ କରି ଶ୍ରୀ ଅଶ୍ୱୀର ନାହିଁ ! ପମ୍ପଟ୍ଟ ଅଜ କରି ଶ୍ରୀ ଅଶ୍ୱୀର ନାହିଁ !

୧୦ମ ପଣ୍ଡ୍ୟା ।]

ଭୁଷେଷଣରେ ବିତରଣ କିମ୍ବା ବେଳେ ବାହ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟିରେ
ବେଳେଗୁଡ଼ିଏ ଉଚ୍ଚ ନାଗତା ଅନୁଭୂବ ନ କରୁଁ ? କିନ୍ତୁ ଏହି
ମୟୁର ଶିଖଙ୍କର ଅବସ୍ଥାକ କାଳରେ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ବାହ୍ୟ
ଏବଂ ଅନୁଦୃଷ୍ଟିର ଔଳ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲା । ଏହି
ମହାସରକରୀନ ମୟୁରକ୍ଷେତ୍ର ଦିନା ଅନ୍ୟ କିଏ କରିପାରେ ?
ଏହି କ୍ଷଣକ କେବଳ ଅମ୍ବର ଶବ୍ଦର ଏବେ ଉଚ୍ଚରେ ନ ସ୍ଥିତ ।
ମନୋବ୍ୟଧି ମଧ୍ୟ ଅସାରଫ୍ପଣାରବୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଯାଇ
ଥିଲା, ଉଚ୍ଚ ପିପାଶାର କଳ କେତେ ତାହା ରୂପା ଯାଉଥିଲା,
ଉଚ୍ଚ ଦୂଦୟ କେତେ ନାଶମୁଢ଼ାରୁ ତାଙ୍କି ରଖେ ତାହା
କଣାଯାଉଥିଲା । ଅଳ୍ପରାଶୀୟାନ୍ ମହିନୋ ମହୀୟାନ୍
ଛିଲାବ୍ଧି ବିଦ୍ୱାର ଏହି କେବଳ ପ୍ରଶନ୍ତ ପ୍ରାକ୍ ବୋଲି
ଦୂଦୟ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ବିବଦ୍ଧେଲା । ଭୂମା ବିଶ୍ୱାସର ଅପାର
ସୁଷ୍ଟି ଅକ୍ଷ୍ୱାରରେ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଚିତିଶ୍ୟ ସେ କୁଆଢ଼େ
କେଉଁ ସେଥରେ ଭୟିଲା କିନ୍ତୁ ଜାଣିଯାଇଲା ନାହିଁ ।
ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଦିଶ୍ୟାବ ପକାଇ ଅନ୍ୟଦିବ୍ୟ ମୁହଁର
ସଙ୍ଗୀମାକେ ଶମୀରୁଷ, ହୀଟିକେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର, ଶ୍ରୀ ଦିଖକାମନ
ମନ୍ଦିର, ଉଦଳାକରେର, କପ୍ତିପଦା ବାଜରବନ-ଦର୍ଶନ
କରୁଥିଲୁ, ଦେଖିଲି ନିର୍ଜଳା ସୋନନଦୀ କପ୍ତିପଦାର
ସଞ୍ଜେଷତପର ଦିଶାଅଛି । ମେଘାସନ ଖଢ଼କ ମୟୁରହୁଦିର
ପାଦ ଦେଖିରେ ଗୋଟିଏ ଅବସର ନଦୀପର ସବୁଜ କହି
ଭୁବରେ ବଢ଼ ବହୁଅଛି । ଶମୀରୁଷ ପାଦିତର କ୍ଷୁଦ୍ରବରଣୀ
ବା' ଫେନ୍‌ପ୍ରାଣୀ-ଦଶ-ୟାତ୍ମକାନ୍ତି, ପାର୍ଶ୍ଵବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ-
ସେଥମାନ ଶ୍ରୀ-ବିନା ଥୁର ହତଶ୍ରୀ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା,
ଏହି ସମସ୍ତ ଦୂର୍ୟ ଦେଖି ଦେଖି ଯେତେବେଳେ ସଙ୍ଗୀରଣ
ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅବତରଣ କଲେ ସେତେବେଳେ ବାଧ୍ୟ
ହୋଇ ସର୍ବକୁ ନରକକୁ ଅସିଲାପର ନିମ୍ନରମ୍ଭ ହେଲୁ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ଅସି ବିରତରଣର ପ୍ରବେଶ କଲୁ କିନ୍ତୁ କୁଣ୍ଡ ପୁଣି
ବର୍ଣ୍ଣିତ ପଦବ ସ୍ବାକ୍ଷରତାକୁ ଲୁହ ଅସି ପାରିଲା ତାଙ୍କ ।

ମୁଁ ରହିଥିଲା, ମୁଁ ତୋଠାରୁ ବହୁରରେ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ରୁଗ୍ମାରୁ
ମୋଠାରୁ ଦୂରରେ ନାହିଁ । ମୁଁ କମା ମୋ ସର ଶର ଶର
ଲୋକ ତୋଟେ ଦୁଇଯାରେ ରୁ କିନ୍ତୁ କାହାରୁ ପାଶୋର
ନାହିଁ । ରୁ ଅଣାରେ ସାବୀ, ସବୁ ଦେଖିଛୁ, ସବୁ ଶୁଣିଛୁ ।
ମୋର କୋଟି କୋଟି ଲୋକର ଅବର୍ଦ୍ଦିବ ଘେରାଇବ
ତୋହର ଅଗରେ ଦେଉଥିଲା, ତୁ କିନ୍ତୁ ଅଚଳ ଅଟଳ ।
ମୋ ବଜ୍ୟରଙ୍ଗ କେତେ ଉତ୍ସାନ ପାଇଁ ତୋହର
ଅଗରେ ହୋଇ ଯାଇଥାଇ, ତୁ କିନ୍ତୁ ଅକିମ୍ବର୍ଦ୍ଦିବରେ ଯେବେଳେ
ଥିଲୁ ସେହିପର ରହିଥିଲୁ । ତୁହି ଏକା ଦେଖିଛୁ ଯେତେବେଳେ
ବିଶାଖ ବଜ୍ୟର ରକ୍ଷଣର ଶତ ଶତ, କୋଟି କୋଟି ପ୍ରାଣରୁ
ସେତେବସବହୁ ଶୀତଳ ଶୁଣ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲା । ତୁହି ଏକା
ଦେଖିଛୁ ବିଶାଖ ବଜ୍ୟରୀ ସେବନିମ ପର ବିଶାଖ ତୁମିରେ
ସେତେବେଳେ ସାଧିକନ୍ତୁବରେ ଫୀଡ଼ା କରୁଥିଲେ, ବସନ୍ତ
ବିଶାଖର ଦରବଳମୃତଶ୍ରିମ ତୁହି ଏକା ଶୁଣିଥିଲୁ । ଶରଭମଣୀ
ଶାହୀ ସାଂତାଦେଖାଳର ପ୍ରକାଶଲ୍ୟ ଦେଖି ରୁହି ଏକା
ହସିଥିଲୁ । ଯୁବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସବନ ବିଶାଖିମିର ସୁରକ୍ଷା ଅନନ୍ଦବେଳେ
ତୋହର ବକ୍ଷରେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରତିଧ୍ୟନ୍ତର ଦେଉଥିଲା । କ୍ଷମ
ଗରମାରେ ଯେତେବେଳେ କପିପଦା ପୂର୍ଣ୍ଣଥିଲେ ସେତେବେଳେ
କେହି ଦେଲେ ତୋହର ମହିମା ବୁଝିଥିଲେ । ହିଁ ପୁଣିସ୍ଥିଲେ,
ତାହା ନ ଦେଲେ ତୋ ପ୍ରତି ଲୋକର ଏତେ ଅଦର
ଦାହୁତି ? ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନାଶ, କାଲ ସିବ କିନ୍ତୁ ମୟୁରହିତି,
ମୋତେ ଟୁଟିଏ ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଦେ, ଯେବେଳେ ଥରେ ହେଲେ
ତୋହର ରୁପ ଶର୍ମିନ୍ଦରବରେ ନିଶାଶନ କରେ । ତୋତେ
ଦନ୍ତଚଥର ଦେଖିଛୁ, ଦନ୍ତ ଦ୍ୱାରକୁ ବାହାରିଲେ ତୁ ମୋତେ
ଦେଖାଦେଉ କିନ୍ତୁ ତୋହର ଶୁଗତ ଶର୍ମିନ୍ଦନ ମୋତେ
ଦେଖାଇ ନାହୁତି ? ତୁ ବିଷଟ ବରିରୁ କର ମୁଁ କିନ୍ତୁ
ଅକପ୍ତଭବରେ ତୋହର ପୁରୁଥନ ଥାକାଟା କରୁଥାଇ ।

ଶ୍ରୀ କୃତ୍ୟାମନ୍ଦ ମିଶ୍ର ବାଲ୍ମୀର୍ଯ୍ୟ ।

କ୍ଷେତ୍ରପତ୍ର ।

(ପର୍ବତ ସମ୍ମାନିତ ଦେଶ)

ଭାବେର ସ୍ଵାକ୍ଷର କଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହିଲୋକ ଦୂଦିଯା
ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ହିଂକା ପ୍ରବାହିତ ଦେବାଳୁ ଲାଗିଲା ।
“ଶ୍ରୀ ଅଶ୍ଵକୁ ରଖା କରନ୍ତୁ” ଭାବେଲାଇ ଏହି
ଦାଥାକୁଠିବ ଗୁରୁର ଚଣ୍ଡିକୁଠିବ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଧ୍ୟନିତ ଦେବାଳୁ
ଲାଗିଲା । ଘେରିଲେ ମନେ ଭାବିଲେ “ଶ୍ରୀର ମୋତେ
ଭାବେର .. ସ୍ଵପ୍ନକୁ ରଖା କରନ୍ତୁ ।” ଭାବେଲାଇ

ପୌନ୍ୟରେ ଓ ମିଶ୍ରକଥାରେ ଏଞ୍ଜିଲେ ମୋହତ ।
ଉଜାବେଳର ରୂପୁଥା ଅଛ ଥରେ ପାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ
ଚାକର ତଷ୍ଠ ବିଶ୍ଵାଳକ । ଉଜାବେଳର ମେଧୁକଥା ଶୁଣିବା
ନିମନ୍ତେ କହୁ ରଜନୀତ । ଏଞ୍ଜିଲେ ନିଦ୍ରା କି ଜାଗରିତ
କିଛ ରୂପିତାରିଲେ ନାହିଁ । ଚାକର ତଷ୍ଠ ଦୋଷକୁ ଏପର
ସଫ଼ାଳ, କି ଆବା ଉଜାବେଳ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମନ୍ଦାର

ଏପରି ଘଟାଇଥାଇ ତାହା କିମ୍ବା କିମ୍ବୁ କର ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ମନେ ମନେ ଅଧିଶାକୁ ଅନେକ ଥକୁଥାର ଦେଇ କହିଲେ
“ଛି ! ଛି ! ମୁଁ ତ ଥିଲି, ତ ହେଲି, ଏ କଥାଣ କରୁଥାଇ ?
ଯେଉଁ ଶୁଣ ନିମନ୍ତେ ଉଚାବେଳ ସ୍ଵନ୍ଦର ଓ ପଦିଷ ହୋଇ
ଅଛି, ସେହିଶୁଣ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ତାକୁ କୁପଥଗାମିନୀ କରିବାକୁ
ଅଭିଜାପ ଦୂରୁଥାଇ । ବାରବନାଗାରର ସ୍ଵନ୍ଦର ଦେଶ-
ଦିନ୍ୟାସ ଓ ଅଗ୍ରଭାଗ ମୋତେ କେବେ ବିଚଳିତ କରି
ପାର ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଧାର୍ମିକା ବାକିକା ମୋହର ଦର୍ଢ
ଚୁଣ୍ଡ କଲା । ଯେଉଁ ପ୍ରେମର ନାମ ଶୁଣି ବିଶ୍ଵଶାନ ପୁରେ ମୁଁ
ଭାସ୍ୟ କରୁଥାଇ ସେହି ପ୍ରେମ ମୋତେ ସ୍ବରା ଉଦ୍‌ବାଦ କଲା ।
ହାୟ ! ହାୟ ! ପାପବୃକ୍ଷ ରୋଗର କରଣୋପଯୋଗୀ ଅନେକ
ପଢ଼ିବି ଭୂମି ସୁଦା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପଦିଷ ଧର୍ମମନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ସେହି
ବସି ବସି କରିବାର ଉଦ୍‌ବାଦ ହୋଇଥାଇ ।

ଏହିଲେ ଅଛ ସେ ଏହିଲେ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତିମାନ ସେ
ରଜାବେଳ କିମନ୍ତେ ଉପାଦାନ । ମୁଖ୍ୟଦଶ୍ରୀରେ ଦଣ୍ଡିତ ଦତ୍ତଭ୍ରାମ୍ୟ
ଲୁଢ଼ିଓ ସେ ବନ୍ଦରେ ବିହତ ଘାନ୍ତି ଭୋଗ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ
ତାଙ୍କର ଦଶ୍ରାମାଚା ଏହିଲେର ସେ ସଂକଷର ବିଦ୍ୟା ହେଲା ନାହିଁ ।
ପାପକୁନ୍ତା ତାଙ୍କର ଦୃଦ୍ଧବ୍ୟୁତ ଦର୍ଶକ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କଥାର
କର୍ତ୍ତବେ ସେ କିନ୍ତୁ ହେଉ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରଜାବେଳର
ଦିଷ୍ଟଯୁ ଯେତେ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପାପନିପ୍ରାଣ ତେବେଳେ ବୃଦ୍ଧି
ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହିପରି କଷ୍ଟରେ ଘନ ଯାପନ
ଦର୍ଶକାଳୀ ଲାଗିଲେ । ଅବଶେଷରେ ପାପକୁନ୍ତାର ଜୟ ହେଲା ।
ସେ ମନେ ମନେ ସ୍ଵିର କଲେ ଯେ ରଜାବେଳ ଅଦିଲେ
ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ହୃଦୟର ଭ୍ରମ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବେ ।

ପରିବହନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଲଜାବେଳ ଏକିଲୋର
ପ୍ରାସାଦରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ଏକିଲୋର
ଲଜାନ୍ୟାରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିରୁଡ଼ରେ ସାଧାର ଚଲେ ।
କିନ୍ତୁ ଶରୀର କଥୋପକଥନ ପରେ ଏକିଲୋ ଲଜାବେଳ
ଲଜଟରେ ଶ୍ରୀ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରି ଚହିଲେ “ଯଦି
କୁମେ ମୋହର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମ୍ଭବ ହୃଦୟ ତାହାରେ
ଦୁଇର ଭ୍ରାତାର ଜୀବନ ରଖି ହୋଇଥାରେ ।” ଏ କଥା
ଶରୀର ଲଜାବେଳ ଦିନୀତା ହେଲେ, କି ଉତ୍ତିର ଦେବେ
କିଛି ହେବ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶରୀର ରହ
ସରେ କହୁଲେ “ଭ୍ରାତାର ଜୀବନ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ମୋହର
ଜୀବନ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । କଣ୍ଠାଚର ତିରମାନ
ଅମ୍ବଲ୍ୟ ରହିପାରୁ ଅଜାରେ ଧାରଣ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।
କିନ୍ତୁ ଜୀବନର କଳକାଳ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

୯—ତାହାରେଲେ ଉମ୍ବର ଭତ୍ତାର ମଜ୍ଜା ହସ୍ତୟ ।

କୁଟୁମ୍ବାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବାରେ କୁଣ୍ଡିର
ଅଳାବନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟାନା ଭୋଗ କରିବା ଅନେକ ଦ୍ଵାତାର ଥରେ
ମୁଖ୍ୟ ହେବା ବାସ୍ତଵନ୍ତି ଅଟେ ।

୧—ମୋହର ଅଦେଶକୁ କଠୋର କହୁଥିଲୁ, ବର୍ଣ୍ଣମାଳ ତୁମେ ସ୍ଵର୍ଗ କଠୋରବା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲୁ । ତମୁ ଉଦ୍‌ବେଳେ, ସବୁ କହୁଅଛି, ମୁଁ ତମର ପେମଗାର୍ଥୀ ।

ପ—ମୋହର ଭ୍ରତା ଜୁଲିୟେଟର ପ୍ରେମଗ୍ରାହୀ ହୋଇଥିଲେ
ଏବଂ ସେହି ଅସ୍ତରଧି ନିମନ୍ତେ କାଳୁ ମୁଣ୍ଡବ୍ରତୀ ଭୋଗ କରିବାକୁ
ହେବ।

୯—ସବ ତୁମେ ମୋହର ଗ୍ରାର୍ଥନା ପୃଷ୍ଠକର କାହାରେହିଲେ
ତିମ୍ବର ଭାତାକ ମୁଦ୍ରଣ ଛୋଟ କରିବାକୁ ହେବାର୍ଦୀ ।

ଭାବେଲ ଅଛ ସହ୍ୟ କର ପାରିଲେ ନାହିଁ । କୁଣିତ
କଞ୍ଚାଗ୍ରୀ ପ୍ରାୟ ଗର୍ଭର କର କହିଲେ “ପାକଥାନ ! ଦେଖ, ସଦ
ଭୁବେନ୍ଦ୍ର ମୋହର ଭ୍ରାତାର ଅସୁଧ କ୍ଷମା ନ କର ତାହାରେଲେ
ତୁମ୍ଭର କବିତା ପ୍ରକାଶ କରିଦେବ, ତୁମ୍ଭର ତତ୍ତ୍ଵ ସଭକ
ତାହା ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବ ।” ଏହିଲେ ରିଷ୍ଟର
ହାସ୍ୟ ଲାଗି କହିଲେ “ଭାବେଲ, ତାର ତୁମ୍ଭ କଥାରେ
ବିଶ୍ଵାସ କରିବ ? ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟକଥା ବହିଲେ ସୁକା କେହି
ତୁମ୍ଭ କଥାରେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବ ନାହିଁ । ସଦ ତୁମ୍ଭ ମୋହର
ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମ୍ମତ ନହିଁ ତାହାରେଲେ ତୁମ୍ଭର ଭ୍ରାତାକୁ
କାଳ ମୁଖ୍ୟଦସ୍ତ ଭ୍ରେଷ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାହିଁ ମୋହର
ଶୈଶ ଅଦେଶ । ତୁମ୍ଭର ଯେବେଳ କଲା । ଏହା କହ ସେଠାରୁ
ପ୍ରସାଦ କଲେ ।

ଭାବେ ବିଷଟ୍ଟିବଦନରେ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିଚ୍ୟାଗକେ
ଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ସବାଦ ଦେବା ନିମନ୍ତେ, କାଶକାଶମୁଖରେ ଗମନ
କଲେ ଏହି ମନେ ମନେ ଘରିଲେ “ହୟ ! ମୋହର ଦୂଃଖ
କାହାକୁ ଜଣାଇବି, କିଏ ମୋହ କଥା ଶୁଣିବ, କିଏ କା ମୋହ
କଥାରେ ଉପସ କରିବ ।”

ପ୍ରକାବସ୍ଥଳ ଶକ୍ତି ସଲଖାସୀ ଟମ୍‌ବସ୍କ ଅଶ୍ରମରେ ଛନ୍ଦ
ଦେବଶରେ ରହୁ ସମୟ ସମୟରେ ନଈ ଭ୍ରମଶରେ ଚହର୍ଗତ
ଦେବରୁଥ୍ବଳେ ଏବେ ପ୍ରକାମାନକର ଅବସ୍ଥା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରେ ଦେଖି
ଥିଲେ ଓ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ କାଶଗ ରକୁ ଯାଏ ଦନ୍ତମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରୁ କିଏ କେଇଁ ଅଗ୍ରଧ ନିମନ୍ତେ କିପରି ଦଣ୍ଡ ଘାରଅଛି
ତାହା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିଥିଲେ ଏବେ ଅବଶ୍ୟକ ମଜେ ଷେମାନଙ୍କ
ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଦେଇଥିଲେ ।

ଯେଉଁଦିନ କୁଣ୍ଡଳ ତାମରବୁଦ୍ଧ ହେଲେ ତତ୍ତ୍ଵ ଦିବସ
ଶତା ତାମରବୁଦ୍ଧ ଯାଏ କୁଣ୍ଡଳ ସଙ୍ଗ ସ ଶାତ କଲେ ଏବଂ
କୁଣ୍ଡଳ ଅନ୍ତର୍ଥରେ ଉପରେ ଉପରେ ଏବଂ ଲାବିଲେ

ଚାକର ପ୍ରାଣ ଭଣ୍ଟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏହିଲେ ନିକଟକୁ ଗମନ କରିଥିବାର ବିଷୟ ଅବଶ୍ୱ ହୋଇ କହିଲେ “ତୁମେ କି ଅଶାକର ଏହିଲେ ତୁମୁଙ୍କୁ ଶରୀର ପ୍ରଦାନ କରିବେ ।” କୁଡ଼ିଓ କହିଲେ “ହତ୍ଯାକାର ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଶାରିନ ଥାଉ କି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ।” ମୁଁ ମୁଖ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଅଛି ତନ୍ତ୍ର ତଥାପି ବିଶ୍ୱବାର ଅଶାବରେ ।” ଶଙ୍କା କହିଲେ “ବସ୍ତି, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁଖ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାହାର ଜୀବନ ଓ ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ସବର ହୁଏ । ଜୀବନ ଏପରି ଘୋଷିବ ଏକାର୍ଥ ଯହାତି କେବଳ ନିବେଶାମାନେ ଚିରବିନ ବରିବାରୁ ଦେଖୁ ଦରନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ର ଜୀବନ ସକଳ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଧିର ଦାସ ଅଟେ । ମୁଖ୍ୟ ହସ୍ତ ଭଣ୍ଟା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅମ୍ବେମାନେ ସଂବନ୍ଧା ଦୂରେ ନିକଟରୁ ଦୂରକୁ ପଲାୟନ କରିବାର ପେଣ୍ଠା ଦୂରୁ କିନ୍ତୁ କେହି ବୁଝିଗାରନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଅମ୍ବେମାନେ ପ୍ରମେତୁର୍ଭବେ ମୁଖ୍ୟ ନିକଟରେଣ୍ଠି ଦେଇଅଛି । ଜୀବନ ମହିତ ନୁହେଁ କାରଣ ତାହାର ଯାହାକିଛି ଅଛି ସମ୍ପ୍ରଦୟ ଘରଚାରେ ପୁଣି । ଜୀବନର ସାହସ ନାହିଁ, କାରଣ ସେ ସାମାନ୍ୟ ଘୋଷିବ ସୁନ୍ଦର ଜୀବର ଦଂଶନକୁ ସ୍ଵକ୍ଷର ଭୟ କରେ । ନିଦ୍ରାହିଁ ଜୀବନର ସବୋହକୁଷ୍ଟ ବିଶ୍ଵାମ ଅଟେ । ମୁଖ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାମ ଚିରନିଦ୍ରା, କିନ୍ତୁ ସେହି ଚିରବିଶ୍ଵାମିଦାୟକ ନିଦ୍ରାକୁ ଅମ୍ବେମାନେ ଭୟ କରୁ । ଜୀବନର ନିଜକୁ କିଛି ନାହିଁ । କାରଣ ତାହା ଅପଣ୍ୟ ବାକୁକାକଣାରେ ଗଠିତ । ଜୀବନ ଶୁଣି ନୁହେ, କାରଣ ତାହାର ଯାହା ନାହିଁ କେବଳ ତାହାହିଁ ଲଭ କରିବାରୁ ସଂବନ୍ଧା ଦେଖୁ କର ଅପଣ କୁ ଅସ୍ତରୀ କରଇ । କିନ୍ତୁ ଯାହା ଅଛି ଯାହା ନିଷ୍ଠା ଘଟିବ ତାହାକୁ ସଂବନ୍ଧା ବିଶ୍ଵିତ ହୋଇ ଆଏ, ଜୀବନ ହୁଇ ନୁହେଁ । କାରଣ ତାହାର ଦେହ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟ ନିତ ଅବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଅଟେ । ଜୀବନ ଅପଣାକୁ ଯେତେ ଧନବାନ୍ ମନେ କରୁନ୍ତା କାହିଁ କି ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଅତି ଯାନ ଅଟେ । କାରଣ ସେ କେବଳ ଗର୍ଭର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଥର ଭାବ ବିବଳ କର ଗୁଲାଥାଏ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ସବିତ ହେବାମାତ୍ରକେ ମୁଖ୍ୟ ଏହି ସେହି ବୋଷ୍ଟ କାଢି ନିଏ । ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶନାକିଟିରେ ରହେ ନାହିଁ । ଜୀବନର ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ । କାରଣ ଯେଉଁ ଦେହ ସମୟକ ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ପିଣ୍ଡ ବୋଲି ବିବେଚନ ହୁଏ ସେହି ଦେହ ନାନା ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଧିକୁ ଅଗ୍ରାୟ ଦାନ କର ଜୀବନର ଅଶ୍ଵ ବିଶାରା ଘଟାଏ । ଅତିଏବ ଦେଖାଯାଏ ସେ ମନ୍ୟ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସହସ୍ର ମୁଖ୍ୟ ବୋପନ ଜ୍ଞାନରେ ରହି ଅଛି କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଅମ୍ବେମାନେ ମୁଖ୍ୟକୁ ଭୟ କରୁ ।”

କୁଡ଼ିଓ ସାଙ୍ଗକୁ ଧକ୍କାଦ ପ୍ରଦାନ କର କହିଲେ “ପିତା ! ଦେଖୁଅଛି ବିଶ୍ୱବାର ଅଶା କର ମୁଁ କେବଳ ମୁଖ୍ୟକୁ ଅଛାନ୍ତା

କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସବଦା ମୁଖ୍ୟକାମନା କିମ୍ବା ସେହି କେବଳ ଜୀବନ ଲାଭ କରେ ।”

ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ରଜାବେଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସେଠାରେ ଉପର୍ତ୍ତିତ ହେଲେ । ରଜା ରଜାବେଳର ପରିଚୟପାଇ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଗୋପନରେ କହିଲେ “ମୋତେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଯେଉଁ ଶୂଳ ଯେଉଁ ଠାରୁ କି ମୁଁ ଏ ଦୁହିବର କଥାପରିବାର ପାରିବ ।” କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ଏହିପରି ଏକପ୍ରାନ୍ତରୁ ଘେଲାଗେଲେ । ଶଙ୍କା ସେହିଠାରେ ବସିରହିଲେ ।

ଶଙ୍କା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସେଠାରୁ ପ୍ରାନ୍ତ କଲାପରେ କୁଡ଼ିଓ ରଜାବେଳକୁ ପରିବରେ “ରହି ବି ସମ୍ବନ୍ଧିତ କି” ରଜାବେଳ କହିଲେ “ଶୁଭ ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ସର୍ବରେ ଏହିଲେର ଅତି ଅବଶ୍ୟକ ବାୟ୍ୟ ଥିବାରୁ କୁମୁଦ ଦୁଇରୁପେ ସେଠାରୁ ପ୍ରେରଣ କରିବାର ପ୍ରିଯ କରିଅଛି । କାରି କୁମୁଦ ଯାଥା କରିବାରୁ ହେବ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ ।”

କୁ—ଭଣ୍ଟା ପାଇବାର କି କିମାତ୍ର ଉପାୟ ନାହିଁ ?

ର—ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ଅଛି । ମୋଟିଏ ସମ୍ପଦ ରଷ୍ଟା ନିରବାରୁ ହେଲେ ଘୋଷିବ ଦୁଇମୁକ୍ତ ଦୁଇଶତ୍ର କରି କରିବାରୁ ହେବ ।

କ—ମୁଁ କୁମୁଦ କଥାର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏହିଲେର କି ରଜା ଯନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ବୁଝି ।

ର—କୁଡ଼ିଓ, ସେଥା କହିବାକୁ ମୋହର ଭୟ ହେବି ଅଛି । କାରଣ ମୁଖ୍ୟ ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ କିମ୍ବା ରଜାବେଳ ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ । କାରଣ ଯାହା ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ କେବଳ ତାହାର ବିଶ୍ୱବାର ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ । କାରଣ ଯାହା ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ କିମ୍ବା ରଜାବେଳ ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ । କାରଣ ଯାହା ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ କିମ୍ବା ରଜାବେଳ ଅନ୍ୟକି ନାହିଁ ।

କୁ—ରହି, ଦୃଥାରେ କାହିଁ କି ଲଜ୍ଜା ଦେଇଅଛି, ଚମାଦର ଦୁଇମୁକ୍ତ ଏହେ ଦୁଇକ ନୁହେଁ । ଯଦି ମୁଖ୍ୟ ନିଷ୍ଠା ତାହାହେଲେ ମୁଖ୍ୟକୁ ଅଲଗନ କରିବାଟି ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ର—ବଶୋତ୍ତ ରହିବ । କୁମୁଦ କଥା ଶୁଣି ବୋଧ ହେଇଅଛି ଯେମନ୍ତ କି ପିତାକିର ସର କବର ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ହେଇଅଛି । ହୁଁ, କୁମୁଦ ମୁଖ୍ୟ ନିଷ୍ଠା, ମୋହର ବିଶ୍ୱବାର କୁମେ ଏହେ ନାହିଁ ସେ ନାରାଧୀନ୍ୟ ଦୂଷି ଜୀବନ ରହିବାରୁ ରଜା କରିବ । ଏହିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ନରବାରୁ କୁମୁଦ ଯାହା ଅର୍ଥର ଅଛି ।

କୁ—ସାଧୁ ଏହିଲେ !

ର—ଏହିଲେର ଦୁଇମୁକ୍ତ ଗାଗ ପୂଣି । ପଦିଏ ସାଧୁତାର ଅବଶ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ସାଧୁତା ସେହି ଦେହକ ଘୋଡ଼ାର

କଣ୍ଠରେ । କୁମ୍ଭେ ବ ରଜାକର ମୋହର କୌମାର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ
କର କୁମ୍ଭର ପ୍ରାଣ ରଖାକରିବ ।

କୁ—ସେ କଥା କହ ନାହିଁ ।

ର—କିନ୍ତୁ ଏହିଲେଇ ସେହିପର ରଜା, ଯଦି ମୁଁ ସଙ୍ଗତ
ତ ହେବ କହାଦେଇବେ ବାର କୁମ୍ଭକୁ ମୁଖ ଦୟ ଦେଇ
କରିବାକୁ ହେବ ।

କୁ—ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କରାପି କରିବ ନାହିଁ ।

ର—କୁମ୍ଭର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ଚିମନ୍ତେ ଯଦି ମୋହର
ଜୀବନ ଦାନ କରିବାକୁ ଦୁଆରୀ ମୁଁ ଅମ୍ଭାକ ବଦଳରେ
ଦାନା କରନ୍ତି ।

କୁ—ସାଧୁ ! ସାଧୁ !

ର—ତେବେ ମୂର୍ଖ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସୁତ ଦୁଆ ।

କୁ—କୁମ୍ଭ, ଯେହିଁ ଏହିଲେ ରଜା ମଧ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯଦି ମୋହର
ପ୍ରକର୍ତ୍ତନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏତେ ସତ୍ତ କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି ସେ କ
ଅନ୍ୟାୟ କଥା ବହୁବେ ? ଯେ ଏପରି ସାଧୁ ସେ ଅନ୍ୟାୟ
କଥା ବହୁବେ ନାହିଁ ।

ର—ଅର କଥା କହୁଅଛୁ !

କୁ—ମୂର୍ଖ ଅତ କୁମ୍ଭର ।

ର—କଳବିତ ଜୀବନ ଅଞ୍ଚଳ ସୃଷ୍ଟି !

କୁ—ମୂର୍ଖ ! —ମୁଖପରେ କେଉଁଠାରୁ ଯିବାରୁ ହୁଏ
କେହ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେହିଯାକର ଶ୍ରଦ୍ଧାତଥ
ବନ୍ଦରେ ଦେହ କମ୍ପିତ ହୁଏ । ଭାଷଣ ! ଭାଷଣ ! ଏହି

କୋମଳ ଓ ତଳ ଦେହ ଏକ ଅଲୋକ ଶ୍ଵର, ବାୟୁ ଶ୍ଵର,
ଶୀତଳ କାରାଗାର ମଧ୍ୟରେ ମାଂସପିଣ୍ଡବତ୍ତ ପଡ଼ି ପଢ଼ିବ । ସେହି
ଶ୍ଵର ତଳକାରେ କଷ୍ଟ, କ୍ୟାନ୍ତ, ଓ ଦାରତ୍ରୀ ପୁଣ୍ଡ ଏହି
ଫସାର ସର୍ବ ପ୍ରାୟ ବୋଧକୁଣ୍ଡ ।

କ—ହାୟ । ହାୟ ।

କୁ—ବର୍ଷି, ଜୀବନ ଦାନ କିମ୍ବା । କୁମ୍ଭର ଜୀବନ ରକ୍ଷା
ନିମନ୍ତେ ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯାପକର ଚାହା ଯାପ ନୁହେ,
ଦେବକାଳ ତିକଟରେ କାହା ସ୍ଵର୍ଗ ବୋଲି ଯାଏ ହେବ ।

ର—ଧିଶାର ! ସାର ! କାମ୍ପୁଷ ମୋତେ କଳକିବ କରି
ଅନ୍ତର୍ଜାଲ ରକ୍ଷା କରିବାର ରଜାକବୁ । ମ୍ଲୋହର ସିତାର
କରୁଥି ଏପରି କୁଳାକାର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର କ ସମ୍ବନ୍ଧ !
ମର ! ଧଂସ ହୋଇ ଯା ! ମୁଁ ତୋହର ମୁକ୍ତ କାମକ
କରୁଅଛି ।

କୁ—କୁମ୍ଭ, ଶୁଣ ।

ର—ଧକ ! ଧକ ! ତୋହର ଯାପ ଅକୁଣ୍ଡିବ ନୁହେ ।
ଯାପକାର୍ଯ୍ୟ କରିଲାହୁ ତୋହର ଜୀବକା । ତୋହ ପ୍ରତ କୃତ୍ୟ
ପ୍ରଦର୍ଶିତ କଲେ କୁମାର୍ଯ୍ୟ ଯାପରେ ସରଣକ ହେବ,
ତୋହର ଯାପିର ଅଶ୍ଵ ମୁଖ ପାହୁଣ୍ଡ ।

କୁ—କୁମ୍ଭ—

ରଜାବେଳେ ଅର ଅଫ୍ରେଜ ନ କର ଦୁଇ ଦେଇରେ
ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ

(୪ମଣି)

ଓ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ଘୋଷ ।

ରତ୍ନପୁରେଶ୍ୱର ପ୍ରତି ।

ହସାରଷେନରେ
ଯାତ୍ରୀ ହେବା ଅକାରିଶ,
ଅର ନାହିଁ ଯଦି
ତୋଷିବାରୁ କେବଳମନ ।
ଅକର କଥାରେ
ଦେହ କ ବବକୁ
ଦେହ ପ୍ରକୃତ ବାନ୍ଧବ,
ବନ୍ଦରୁ ସମ୍ମଦ୍ଦିଦେ
ବିପଦରେ କରେ
ସମ୍ମଦ୍ଦିଦ ଅନ୍ତରୁଧି ।
ଭରଣେ କରିବୁ
କରିବ ଅନିୟ
ବିନ ତ ନାହିଁ ସମକ ।
ବୃଥା କଥାଦ୍ଵାରା
ହୁଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ମୁଲିତ,

ତେବେ ସୁଶିଶ
ହୁଏ ସିନା ସମମିତ ।
ତରିଷ ଗଠନ
ଅଟର ମୂଳ କେବଳ,
କାହା ଦିନ ତଣ୍ଡି
ଏ ରବ-ସାରର ଜଳ ।
ଏହ ରସନାର
ମିଶ୍ରବାକ୍ୟ ଯୋଗେ
ଦୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରେ ସ୍ଥ୍ୟ,
ଅକରଥା ତାହାର
କୁବାକେୟ କରିଲ
କାତ ହୋଇଥାଏ ହୁବା ।
ଖଳକଳକର
ଗଛି ଯନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର,
ଚନ୍ଦ୍ର ଚଢ଼ିତ
ଶକ୍ତିବଣେ ଦେ—
ଭବରୁ ଭଲେ ଅସୁତ ।
ଶ୍ରୀପୁ ବଜାହେଳ, ସୁରଣୀ ।

ପ୍ରତ୍ଯେ କ୍ଷୀ ରସେବାନଙ୍କ ଦେବ

(ଗୋପୀବନ୍ଧୁରସ୍ତରେ ଶ୍ରୀଗୋକେତୁଳଙ୍କ ପ୍ରଥାୟ)

ଶ୍ରୀରାଧିକାନନ୍ଦ ଦେବ ଶ୍ରୀପୁଣେଶ୍ୱରମୟ ପେରିବା
ସମୟରେ ପଥରେ ଦିନେ ସ୍ଵରୂପେ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ
ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଦେଇ କହୁଥିଲୁ “ରୟିକ, ତୁମେ ତୁମର
ଶୋଧିବାକୁ ପୁରୁଷ କରି ମୁଁ ଲକିତ
ହିରଙ୍ଗ ମୁଢ଼ିରେ ଗୋପନ ନାମରେ ସେଠାରେ ଦିନେ କରି
ଚୋର ସେବା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କରିବ । ମାଳାଚଳରେ ମୋ ବୃତ୍ତ
ଲେବକର ଯେଉଁ ଦଶାସ, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦଶାସରେ
ଲେକେ ମୋହର ଦିଗ୍ବିହ ପୁଜ୍ଞା କରିବେ ।” ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧବେଶ
ପଥରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଅନ୍ତର ଓ ରୟନାଥ
ନାମକ ଦୁଇ କାରିଗର ଶ୍ରୀରାଧିକାନନ୍ଦଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପହୁଚି
ଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତମ ଶିଳ୍ପୀ ଜାଣି ଶ୍ରୀରାଧିକାନନ୍ଦ
ସଙ୍କଳରେ ନେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀରାଧିକାନନ୍ଦ ପ୍ରଥମରେ ଶୁଦ୍ଧିଆ
ଶ୍ରାମରେ ଶ୍ରୀ ଶୁଭୁଦେବଙ୍କ ଚରଣକମଳରେ ଉପସ୍ଥିତ
ଦେଲେ । ପରେ ଶ୍ରୀଶାମାନନ୍ଦ ତାଙ୍କ କୁଣଳ ପ୍ରଶ୍ନ କରି
କିଛିନନ ଶିଳ୍ପ ପାଖରେ ରଖାଇଲେ । ଶ୍ରୀରାଧିକାନନ୍ଦ ଯେ
କାରିଗର ଦୁଇଜଙ୍କୁ ଅଗାଧାସିଲେ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀଶାମାନନ୍ଦ
ଚାକଦ୍ଵାରା ଶୀଘ୍ରନାହିଁନାହିଁ ପିତ୍ରହ ପ୍ରତ୍ଯେତ କରିପାରିବନ
ଦିଗ୍ବିହ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମ୍ନଲେଖ ଶ୍ରୀରାଧିକାନନ୍ଦଙ୍କ
ଗୋପିବାକୁ ପୁରୁଷ ବିଦ୍ୟାୟ କରି ଦେଲେ ।

ସେ କାହିଁରଦୟ ଯେଉଁ ଗୋବିନ୍ଦ ବିଶ୍ଵାସ କଲେ
ତାହା ଅଛି ରମଣୀୟ ; ସେ ଲକ୍ଷତତ୍ତ୍ଵଗମ୍ଭୀର ଦେଖିଲେ
ବୋଧନ୍ତୁ ଗୋବିନ୍ଦ ସ୍ଥୁପଚକ୍ଷ ଏଠାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ
ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀରୂପିକାନନ୍ଦ ଦେବ ସେ ଗୋବିନ୍ଦ ବିଶ୍ଵାସକୁ
ମନ୍ଦରରେ ଛୁପନ କରି ମହାସମାଗେହରେ ମହୋହବ
ଅର୍ପନ କଲେ ।

ଅଦ୍ୟାବିଧ ପେହ ଅପୁଷ ବିଶ୍ଵର ଗୋପୀବନ୍ଦରପୁର
ଆଲୋକତ କର ବିଶ୍ଵମାନ ଆଜ୍ଞା।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀନାନନ୍ଦରେ ଶର୍କୁଷ, ଗୋବନ୍ଧ, ଗୋପିନାଥ,
ମହନମୋହନ ପ୍ରଚୁର ଗର୍ବହୃପରେ ସେବର ନିତ୍ୟଲୁଳା
କରୁଥିଲୁଣ୍ଡନ୍ତି, ଗୋପିବହୁପୂରରେ ମଧ୍ୟ ଗୋବନ୍ଧପରେ
ବେହୁପର ଲୋଳା କରୁଥିଲୁଣ୍ଡନ୍ତି । ନିର୍ମଳତୋୟା ଯୁକ୍ତିରେଖାରେ
ଜଳବିହାର ; ତାହାର ଶରସ୍ତ ମନୋରମ ଉପଦଳରେ
କୁଳବିହାର ନିବ୍ୟ ଅନନ୍ଦରେ ସମ୍ମ କରୁଥିଲୁଣ୍ଡନ୍ତି ।
ଅମ୍ବାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ର ମାୟାରେ ଥଙ୍କଲ, ଅମ୍ବେମାନେ ତାହା
କେଉଁଠାରୁ ଦେଖି ପାରିବ ।

ଯେଉଁ ମାନଙ୍କ ନାହିଁ ନାହିଁ ସେ ମାୟାର ଅବଶ ଉଦ୍‌ଘାତିତ
ହୋଇଥାଏ ଷେମାକେ ଚିନ୍ତା ଗଠନ ଅବ୍ୟବ କେଳ ପ୍ରତିକଷ
କରୁଥିଲୁଣ୍ଡି । ତେବେ ସେ ଅବ୍ୟବ ବିଶ୍ଵାସର ଲାଗି ଦିଇଗଲ
ମାଧ୍ୟମ ଯେ ଏ ଅଧିମର ପାପନୟନରେ ଥରେ ପଢ଼ିଅଛି
ତହିଁର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅଗ୍ରାହ କୃତାର୍ଥ ମନେ କରୁଥାଏ ।

(ପ୍ରବୃ ଶାଖାମାନଙ୍କ ନିର୍ଣ୍ଣାନ ଓ ରସି ବାବଦକୁ ଗାହପ୍ରତି ଦିଲାଯାଇଛି ।)

ଠାକୁର ଶ୍ରୀହୃଦୟାନନ୍ଦଙ୍କ ବିଷ୍ଣୁଆନନ୍ଦର ପତ୍ର ଶ୍ରୀ
ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ବିଜ୍ଞେଦରେ ଶୋକରେ ବାଚର
ହେଲେ, ତହିଁରେ ତାଙ୍କର ଶଶର ଅସ୍ତ୍ର ହେଲା, ସେ ସେହି
ଅସ୍ତ୍ରବିଷ୍ଣୁରେ ନୃତ୍ୟରକୁ ଯାଇ ଉଦୟ ବସ୍ତବ ଘରେ
ବାସ କଲେ । ଶ୍ରୀରଧକାନ୍ଦ ଦେବ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ
ରହୁ ତାଙ୍କ ସେବା ଶୁଣୁଥା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ
କହିଲେ, ତୁ ମେମାନେ ଅଛି ବୁଥା ଯତ୍ତ କର ନାହିଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
ଅଞ୍ଜଳିରେ ମୋହର ରହଥାମ ସହଚର୍ଣ୍ଣର ସମୟ ତହୁଁ
ଅଛି, ତୁ ମେମାନେ ଦିବା ନିଶି ସକାର୍ତ୍ତିଳ ଅବ୍ସନ୍ନ
କର । ତାହାର୍ଥୀ ମୋହରେ ମହୋଞ୍ଜି । ଗୁରୁଦେବଙ୍କର ଏହି ବାବ୍ୟ
ଶ୍ରବଣ କର ଶ୍ରାବିକାନନ୍ଦ "କହିଲେ "ପ୍ରସେ ! ମୁଁ ଅଶାକ
ବିଜ୍ଞେଦରେ ଦେହ ଧାରଣ କର ରହ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ
ଶ୍ରାବନ୍ଦାନଙ୍କ ଯିବାକୁ ଆଦେଶ କରିନ୍ତା ।" ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ କହିଲେ
"ବସ ! ତୁ ଏତେ ଅବୁର ହୃଦୟ ନା, ଉଚ୍ଛଳରେ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ-
ମାନଙ୍କ ଯେତି କିଛିଦିନ ଫୁଲରେ ଦରିରଚାରେ କାଳାତ୍ୟାତ
କର । ଯେପରି ସବାଦା ଶ୍ରାବନ୍ଦାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତେ
ଏହା ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତାକର । ଗୁରୁଙ୍କର ଏହା କୃଷ୍ଣଙ୍କର
ଉଚ୍ଛଳ ଉଚ୍ଚାର କରିବାକୁ ଅମୂଳତକୁ ଅଦେଶ ଅଛି; ତାହା
ଅଦ୍ୟପି ସମ୍ମନ ହୋଇ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଛଳର ଘରେ ଘରେ
ଦରେବକୃଷ୍ଣ ନାମ ପ୍ରଗଢ଼ିର କର, ଶ୍ରେକକୁ ସାଧୁସେବା
କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଅ । ତୁମ୍ଭ ଉପଦେଶରେ ସମସ୍ତେ
ଯେବୁ ଗୋ, ଗ୍ରାହଣ, ପୁରୁ, ବୈଷକ ଓ କୃଷ୍ଣ ଏମାନଙ୍କ
ପୁନା କରିବାକୁ ଶିଖ କରନ୍ତୁ ।" ଏହା ପ୍ରକାରରେ ତତ୍ତ୍ଵ
ଉପଦେଶ ଦେଇ ସମସ୍ତ ଶିଖମାନଙ୍କ ଡକାର ସେମାନଙ୍କ
ସମସ୍ତରେ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ କଥାଳରେ ତଳକ ଅନ୍ତର ଦୂରକ
ମୁଣ୍ଡକରେ ଘର ଅର୍ଥା କଲେ । ତପୁରେ ଅଶା ହାତରେ
ପ୍ରସାଦାଶାତି ନେଇ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ବିନନ କଲେ
ଏହା ସମସ୍ତକୁ ସମୋଧନ କର କହିଲେ "ମୁଁ ଏହାକୁ
ଛାକା କେଲି, ତୁ ମେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ମହନ୍ତ ଜାଣି
ମାନ୍ୟ କରିବ ଏହା ଏହାକ ଅଦେଶ ପ୍ରତିବାନ କରିବ ।"

ସକଳ ଶିଷ୍ୟଗଣ ଗୁରୁ ଅଞ୍ଜଳି ଦିଇଥାଏଁ କର ଜୟ ଗୌର କିତ୍ୟାନନ୍ଦ ବୋଲି ଉଚରେ ଉଚାରଣ କଲେ । ଶ୍ରୀରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ଗୁରୁ ପାଦକମଳ ଖାଲ କର ସମସ୍ତ ଭାର ନିଜ ଶିରରେ ବହନ କଲେ । ସତା, ଉଚିତପଦ୍ମ କର୍ମସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ମହାନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ଘେର୍ତ୍ତ ଗୁରୁ ଭାର ନ୍ୟୁନ୍ତ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଛି ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ସେ ଦୟିତ୍ତ ଉତ୍ସମରୁପେ ହୃଦୟକ୍ଷମ କର ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତିପରିଷରେ ଏହା ବୁଦ୍ଧି ପାଶଣଠାରୁ ଅଧିକତର ଗୁରୁ । ସେ ସେ ଭାରର ମମୀନ୍ଦ୍ରାହ ପୁଷ୍ଟକ ମସ୍ତକ ଅବନତ କରେ ଏହି ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସବାନକଟାରେ କାତର ହୃଦୟରେ ଘେର ବହନର ଶକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ ସେ ନିର୍ବିଦ୍ୟରେ ସେ ଭାର ବହନ କରି ସକଳ ସ୍ମୃତିରୁପେ ଧର୍ମାଦିନ କରେ । ଘେର୍ତ୍ତ ଲୋକ ସେ ଦୟିତ୍ତ ହୃଦୟକ୍ଷମ ନାହିଁ କର ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବଢ଼ି ମାନି ଜଗରେ “ମଥାଟେବ ବିଚରଣ କରେ ସେ ଭାର ତାହାର ମସ୍ତକକୁ ଚାହୁଁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି କରିବ ।

ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ଠାକୁର ସେ ଭାରର ପକୁଡ଼ ଗୁରୁରୁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ଏହି ଗୋବିନ୍ଦନାଥ ଗୋବିନ୍ଦକ ବିପରେ ସେ ସମ୍ମତ ଭାର ବହନର ଶକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏ ଗୁରୁ ଭାର ବହନରେ ତାଙ୍କର ଲୋକମାତ୍ର ଲୋକ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ପ୍ରତି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପର ପ୍ରତିପଦ ତଥିର ରହଥୟମ ପରିଚ୍ୟାବ କଲେ । ଶ୍ରୀରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ବିଦେଶରେ ମୁକ୍ତିକ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତୁମ୍ଭରେ ତେଜନ୍ୟ କର କର ତାଳପର କହୁ କିମ୍ବା କର କର ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଶକ୍ତି କିମ୍ବା ମହାତ୍ମାର ଅନ୍ତର୍ମାନଙ୍କ ପଦମରାଧାରୀ କରିବାର କରିଲେ । ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ଶିଖ ଓ କିନ୍ତୁ ଶିଖମାନଙ୍କ ଦେନ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ନିମଟେ ମହୋହବର ଅନ୍ତର୍ମାନ କରିଲେ । ଭାରତର ସମସ୍ତ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତର ପଦ ପ୍ରେରିତ ହେଲା । ସତା, ଧର୍ମ, ଅସମ୍ଭବ ରେବେ କହୁ ତୁବ୍ୟ ପଠାଇବାରୁ ଲାଗିଲେ । ଦେବମୂଳକ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣାରେ ମହାମହୋହବ ଯାଇ ହେଲା । ଏହି ମହୋହବ ପୁଷ୍ଟରୁ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦୀ ବୈଷ୍ଣବଗଣଙ୍କ ସମ୍ମତ ଅନ୍ତର୍ମାନ ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ପୁଷ୍ଟ ଭାରନଙ୍କ ଅଧିକାରୀ ହଦିର ଶାତ୍ରୀ ଦିଅଗଲୁ । ଶ୍ରୀ ଶାତ୍ରୀ ପାର ପିତାଙ୍କ ବାୟ୍ୟରେ ବିଶେଷରୁପେ ସହାୟ ହେଲେ । ପ୍ରଭୁକର ଅପର ମୁହଁ ପୁଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣଗତ ଗୋହାମୀ ଓ ବାଗକୃଷ୍ଣ ଗୋହାମୀ ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ପବନ ଭକ୍ତ ଥିଲେ ଓ ପାଥୁ ସେବାଦରେ ଏତୋକର କହୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବିଜନନଦେବଙ୍କ କନ୍ୟା ବୁନ୍ଦାବତ ମଧ୍ୟ ପବନ ବୈଷ୍ଣବ ସ୍ଵର୍ଗର ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁକ ନିର୍ଯ୍ୟାଏ ମହୋହବ ସମାପନାଟ୍ଟେ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜକୁ ପ୍ରଭୁକର ଅଗତ ମହାନ୍ତି ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଯଥା ସ୍ଥାନ୍ତ ଉପହାର ପ୍ରଭାବ ପୁଷ୍ଟକ ବିଦାୟ କଲେ ; ତୁମ୍ଭରେ ତିଜ ଗୁରୁଭ୍ରାତା, ବଢ଼ିବାପା ଶ୍ରୀ ପଣ୍ଡାର ଗୋପାର୍କ ଓ ଶ୍ରୀ ତିନ୍ତୁମଣି ଦାସ ଏ ଦୁହିଙ୍କୁ ଦିକ୍ଷିତାରେ ଉପହାର ଦିଅନ୍ତେ ଏମାନେ ଅଭ୍ୟମାନପୁଷ୍ଟକ ସେ ଉପହାରକୁ ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ଅଭ୍ୟରେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି ସେମାକକ ପଢ଼ିବଳ ପଡ଼ିଲେ “ଆଜି ମୋର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ପୁଷ୍ଟରୁ ଗୁରୁଦେବ କୃପା କର ମୋର ମସ୍ତକରେ ଶାତ୍ରୀବନ୍ଦନ କରିଥିଲେ । ଅଭ୍ୟମାନେ ବଢ଼ି ପ୍ରଭୁ, ଗୁରୁତୁଳ୍ୟ, ଅଜି ଅଭ୍ୟମାନେ କୃପା କରି ତାତ୍କାଳିନୀ ଛଳିବଳେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ତୁମ୍ଭରେ କୃପାକାର ଅନୁଭବପୁଷ୍ଟକ ପାଶାର ନୁହେ, ଅଭ୍ୟମାନେ ବଢ଼ି ଆଉ ଆଉ ମହାନ୍ତିପଦରୁ ଉତ୍ସେଚ ହୋଇଥିବାରୁ ଅଭ୍ୟମାନ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ସହିତ ଦୂଷ୍ଟକୁ ହେଲ ନାହିଁ । ସେ ଦୁହିଙ୍କ ସେ ଶ୍ରୀ ସରଜାର କରି କାଶୀଶ୍ଵାରକୁ ପ୍ରକଳିତ ହୋଇ ପ୍ରେମାକକ ଅନୁଭବପୁଷ୍ଟକ ବାଣୀଶ୍ଵାରକିରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । କାଶୀଶ୍ଵାରକେ ସେ ଦୁହିଙ୍କ ଶର୍ଵର ଶୁଷ୍କରୁଷିଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ସେମାକର ସେବା ଶୁଶ୍ରୀଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବହୁତିକିଷ୍ଟରେ ସେମାକର ଶର୍ଵର ସୁଷ୍କ ହେବାରୁ ସେମାନେ ଶୁଣି ପାରିଲେ ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦକଟାରେ ସେମାକର ଅଭ୍ୟଧ ହୋଇଥିବାରେ ଅଭ୍ୟମାନକ ସତତ ଲୋକକ ସମବିତର ଅସମ୍ଭବକାର କରି ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦକ ଭୁଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣୀ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କହିଲେ, “ରଷ୍ଟିକର ଦୁଦୟ ଅତି ନିକଳ, ତାର ଦୁଦୟରେ ଗଣସହଗୋର, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଏତତ ବାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କହିଲେ, “ରଷ୍ଟିକର ଦୁଦୟ ଅତି ନିକଳ, ତାର ଦୁଦୟରେ ଗଣସହଗୋର, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଏତତ ବାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦକଟାରେ ଶର୍ଵର ସୁଷ୍କରୁଷିଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦକଟାରେ ଶର୍ଵର ସୁଷ୍କରୁଷିଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦକଟାରେ ଶର୍ଵର ସୁଷ୍କରୁଷିଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ରଷ୍ଟିକାନନ୍ଦକଟାରେ ଶର୍ଵର ସୁଷ୍କରୁଷିଦେଲେ ।

ଯାଥରଙ୍କ ମନରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଗରେ ଆସି ବଡ଼ବାପା
ଶ୍ରୀ କଂଶାର ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଦାସଙ୍କ ସଦୃଶ
ତତ୍ତ୍ଵର ଉଚ୍ଛବି ମନରେ ଏହିପରିଷାରକ ଜନୟ ହେଲା କପର ।
ଉଚ୍ଚବାଳଙ୍କ ଲାଲା ବିଦିତତାରେ ପରିପୁଣ୍ଡି । ସେଥିର ରହସ୍ୟ
ରେବ କରିବା ଜୀବ ପଥରେ ଅସମ୍ଭବ । ତେବେ ଏହି ଅଳମୁକ
ହୁଏ ଶ୍ରୀ ବନ୍ଧିକାନନ୍ଦ ବା ବଡ଼ବାପା ବିଶେର ଗୋଷ୍ଠୀମୀ
ଏମାକେ କୃଷ୍ଣ ପାର୍ଶ୍ଵ । ଲକ୍ଷତର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଏ ଧୟାକୁ
ପ୍ରେରିତ । ଅତେବ ସେମାନଙ୍କ ବାର୍ଯ୍ୟ ଢାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ଲେବକୁ ଶିଶ୍ରୀ ଦେବା ଉଗବାନକର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ଶୁଭୁ
ଲେବ ମଧ୍ୟ ନିରସଧୀ ଲାଗୁ ପ୍ରତି ବୁଆ ଶର୍ଷା ବହନ କଲେ
ଦଶାର୍ହ ଏହି ଉଦ୍ଦାରଣ ପ୍ରଫର୍ଣନ୍ଦିଗାର୍ ଉଗବାନ କଢ଼ିବାପା
ଶ୍ରୀ ବିଶେର ଗୋଷ୍ଠୀମୀଙ୍କ ତୁଳ୍ୟ ମହାୟତ୍ତୁଷ୍ଟବ୍ର ହୃଦୟରେ
ଶର୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ ବନ୍ଦିଥିଲେ ।

(ମୁହଁଙ୍ଗୀମାରି ଫଞ୍ଚିତ ବନ୍ଦି । ୧୯୩ ବଳରେ
ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ମହିମ ପ୍ରଦାନ)

ପ୍ରତି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ଚାନ୍ଦ ଦିଯୋଗାନନ୍ଦର ତତ୍ତ୍ଵହିନ୍ଦୁ
ଏକଥ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତପୁରାଣ ରଖାଇ ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନଚନ୍ଦ୍ର
ଓ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମାନଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ ଦସ୍ତଖତ ସେବା ଏକ ସ୍ଥାନରେ
କରଇବାର ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅଦେଶ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃତ୍ୟା
ଦେବଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ସେହି ପ୍ରସାଦ
ନନ୍ଦେ, ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଠାକୁରୀଙ୍କ ଚାହା ଅନୁମୋଦନ
କଲେ । ତଦନୁସାରେ ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନଚନ୍ଦ୍ର ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତପୁରାଣକୁ
ନେଇ ଯିବାର ସ୍ଥିର ଦେଇ କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂର୍ବୂପାନ୍ତରେ
ସେଥିରେ ବାଧ୍ୟ ଦଦିଲ କରିଲେ “ମୁଁ ଆହଁ ଆହଁ ଆହଁ ବୃଦ୍ଧାବନ-
ଚନ୍ଦ୍ର ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତପୁରାଣକୁ ନେବା କାହାର ସାଥ ;
ମୁଁ କବାପି ସେ ବ୍ରଜକୁ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ପୁରାଣ ଛାଡ଼ିବି ନାହାଁ ।”
ତତ୍କାଳେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତକ ବାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି ଶ୍ରୀ
ଆଜ୍ଞା ଅବଦେଖିତ ହେବାନ ଦେଖି ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ମନୋ-
ଦୁଃଖର ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ ତୁଳଦ୍ଵାରେ ଧାରଣପୂର୍ବକ
ଦୈଵିକ ଅବଳମ୍ବନ କରି ଏକାଙ୍କ ମୁଲିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଥି
ନିରାକାର ଦେବବାଣୀ ହେଲା । “ରସିକାନନ୍ଦ ! ତୁମେ ଏହି
ଶାମନ୍ୟ କଥା ପାଇଁ ଦେଇଶିଗ୍ଯ ପରିଚ୍ୟାଗ କର । ଅବଳମ୍ବନେ
ତୁମ୍ଭର ବାସନା ପୁଣ୍ୟ ହେବ । ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ-
ଦୂରତ୍ତେ ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ କରିବେ । ଏ ଦେବବାଣୀ ଶ୍ରବଣ କର
ରହିଲେ । ଏହି ଦେଇଅଧି ମୟନାରେ କହି ଦିନ ବାସ କଲେ ।
ସେବାରେ ଅନେକ ଲୋକ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ
ତତ୍ତ୍ଵରେ ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ବଣୀକାଷକୁ ସଙ୍ଗେ ଦେଖି
ହଜଳକୁ ଗମନ କରେ । ହଜଳରେ ଟକରେକ ପଣିତରଣକ

ଏହିତ ରସିକାନନ୍ଦକ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଷୟ ଚର୍କ ହେଲା । ସଦାଶିଖ, ଉଦ୍‌ବନ୍ଧ, ମୀମାଂସାମଣ୍ଡଳ ପ୍ରବୃତ୍ତ ପ୍ରତିଗଣ ରସିକାନନ୍ଦକ ସହ ଚର୍କରେ ପବନ୍ନାତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ପୀଡ଼ା ଜୟାଇବା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଶୁଣୁ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦକର ବିଶେଷ ନିନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶୁଣୁନିନ୍ଦା ଶ୍ରବଣ ମନ୍ଦାଚିରେ କାରଣ । ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦକର ମନରେ ନିରବିଷୟ ଦୁଃଖ ଉପତ୍ରିତ ହେବାରୁ “ମୁଁ ଅଉ ବର୍ତ୍ତିମାନ ହୁଜଳରେ ଜଳପାନ କରିବ ନାହିଁ ; ସେତେବେଳେ ଏ ପାଣ୍ଡୁଗ୍ରାମ ପାପଦେହ ପରିଚ୍ୟାଗ୍ରହକ ମୂଳବାର ଶୁନ୍ଦେହରେ ଜନପ୍ରଦଶ କରିବେ, ମୁଁ ଏମାନକୁ କୃଷ୍ଣମୟ ପ୍ରଦାନ କରିବ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଶ୍ରୀଏ ପଥ ଲେଖିଲେ । ମୀମାଂସାମଣ୍ଡଳ ସେ ପଥ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ତାକୁ କୃତ୍ତିର ଗଳାରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଅବେଶ ଦେଲେ । ଭଗବାନ ଭକ୍ତନିନା କବାପି ସହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହି ଅବେଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେତେକ କର୍ତ୍ତୁ ର ଅସି ଭାଷଣ ରବରେ ମୀମାଂସା-ଦଳକୁ ଅନ୍ତମର କର ତାଙ୍କ ଦେହକୁ ଖଣ୍ଡ ବିଶନ୍ଦୁ କରି ପକାଇଲେ । ଶୁଣୁ ଅର୍ଥ ହେତୁ ମୀମାଂସାମଣ୍ଡଳ ଉତ୍ସର୍ଗାତ୍ମକ ପ୍ରାଣ ଦିର୍ଷର୍କଳ କଲେ; ଏବଂ ସବାଶିକ, ଉତ୍ସବ ଅତି ବହିକାନନ୍ଦକୁ ଅବହେଲା ବର ହୃମାସ ମଧ୍ୟରେ ହାଶ ହସଇଲେ, ଏହାର କେତେକବର୍ଷ ପରେ ଏକାନନ୍ଦ ହଜାରି ଅସି ଲୋକମାନଙ୍କ କଷମୟ ଦ୍ୱାରା ଦେଇପାଇଲେ ।

ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅବହେଲା କରିବାର ଅଳ୍ପ ଦିବସ ପରେ
ଉଦ୍ଧବ୍ରତ ମୁଖ୍ୟ ଘଟିଲା । ତାହାକର ମୁଖ୍ୟରେ
ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଶ୍ରୀମତ୍ତିଥା ଠକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତ୍ତିଥାର-
ପୁରକ୍ଷି ଅଣାଇଲେ ।

ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦାବନଚନ୍ଦ୍ର ଦିଗ୍ବିନ୍ଦୁ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭରପୁରକୁ
ଦେଖିଗଲେ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମାନନ୍ଦଙ୍କ ତନ ପହାଳୁ ଗୁରୁଆଜ୍ଞା
ମତେ ଏକବି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭରପୁରରେ ରଖାଇ ସେହଠାରେ
ଛାତ୍ରୟ ଓ ଚର୍ବି ବାହାରକ ଦ୍ୱାଦଶ ମହୋଷବ
ମହାମାରେଣ୍ଟରେ ସମ୍ମାନ କଲେ ।

ଏଥୁମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରୀଙ୍କ ଦାସୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତ୍ତ୍ଵପ୍ରିୟା
ଦାସୀ, ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଯମୁନା ଦାସୀ ଏହଜଳ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ପରାମର୍ଶ ମନୋମାନିନ୍ଦ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲୁ,
ସେମାନେ ଦିଗ୍ଭୂତ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରିବାକୁ ଛାତ୍ର ପ୍ରକାଶ
କଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଆଜ୍ଞା ଅଳ୍ପର୍ଥ୍ୟ, ଏହି ହେତୁ ଉପିକାନନ୍ଦ
ସେଥିରେ ସନ୍ତତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଚାହୁଁରେ କେତେକ
କୁଞ୍ଚିତପଦକ୍ଷଳକ୍ଷ ସହ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରୀଙ୍କଦାସୀ
ଠାକୁରାଣୀ ଶ୍ରୀ ଉପିକାନନ୍ଦଙ୍କ ଅପଦୟୁକ୍ତ କରିବାର ପଢ଼ୁଥିବା
କଲେ । ରହିବାକଳକ୍ଷ ନାମରେ ଏକ ଜାଲୀଯତ ଲିଖିବା

ହେଲା । ତାହାର ମର୍ମ ଏହି ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରାଜ ଦାସୀଙ୍କୁ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରସିକାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପିନ୍ଧମର୍ମିଯୀ ଠାକୁରଣୀଙ୍କ ସେ ଏହି ଲେଖିଛନ୍ତି । ପଞ୍ଚମବର୍ଷ ବ୍ୟାଦଶ ମହୋଷ୍ଟବ ଶେଷରେ ଯେତିବେଳେ ସମସ୍ତ ବୈଷକ୍ଷିତିକ ଓ ମହନ୍ତମାର୍କେ ଉପସ୍ଥିତ ସ୍ଵର୍ଗେ, ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରାଜଦାସୀ ଠାକୁରଣୀ ସେହି ଜାଲପଦ ପ୍ରଦର୍ଶନକବେ, ଏହା ହୁଏ ହେଲା । ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ପଣ୍ଡିତୀ ବେହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବସର୍ଗ ତାଣିପାର ନ ଥିଲେ । ମହୋଷ୍ଟବାନ୍ତେ ଶ୍ରୀଗୌରାଜ ଦାସୀ ଠାକୁରଣୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କହିଲେ ଅଧିଶମାନେ ସହଦା ମୋତେ ଶ୍ରୀମାନ୍ତନ୍ତରଙ୍କ ପରିବାରରେ କଳିଦିର ମୂଳ ବୋଲି ଗାଳ ଦେଇ ଆଥାନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ଵ କିମ୍ବା ସେ ଏ ସମସ୍ତ ଅନର୍ଥର ମୁକ୍ତ ହୃଦୟ ଏହି ସହ କା ପାଠ କଲେ, ତାଣିପାରକେ । ମୋତେ ବିଷ ଦେବାପାଇଁ ରସିକାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀମତୀପିନ୍ଧମର୍ମିଯୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ସେ ଏହି ସହିତ ଦାଢ଼ା ଦେବିଷମେମୋର ହସ୍ତକ୍ଷତ ହୋଇଅଛି, ମହୋଷ୍ଟବାନ୍ତେ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ହେଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଖକୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଅତି ସାବଧାନରେ ରଖିଥିଲା । ହେ ପଦ୍ମନାଭ ! ହେ ଶୋପାଦାସ ! ମୁଁ ଏ ସହ ଧରଅଛି ବୁମେମାନେ ଏହା ମନ୍ତ୍ର ପାଠନ୍ତିର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଦୟା ।

ଶୁଣି ସମୟ ତମଳିତ ହେଲେ । ରସିକକର ଅନୁଭବ କଳିମାନେ ଏହା କିମ୍ବା ଉଡ଼ୁଯନ୍ତର ଫଳ ଏହି ଅନୁମାନ କର ମନେ ଭାବରେ ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଅନ୍ତର ପ୍ରଭୁ ଦୋଷୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଅଛି । ତେବେ ଏହି ଅଭ୍ୟାସକରମାନଙ୍କୁ ଅମ୍ବେ ବିନାଶ କର ନିଜେ ନିତି ଅମ୍ବ ଦତ୍ୟା କରିବୁ । ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ଶୋବନଗର ଜୀବନ ।

ଲୁଚିଲେ । ସତ୍ୟର ସହଦା ଜନ୍ମିଏହା ତାଙ୍କୁ ମନରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରାଜଦାସୀଙ୍କୁ କିମ୍ବା କାନ୍ତିରୁ ସେ ସହ ଉଦ୍‌ବ୍ୟାନ କରି ବିଜ୍ଞାପ୍ତିରେ ଥରିଲେ ଏବଂ ପଦ୍ମନାଭ, ମୋଗୀଦାସ ପଢ଼ିଗଲୁ ଲୁଗିଲେ । ପ୍ରଥମରେ ଶ୍ରୀମତୀଗବତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠନକୁ ଦଶ ଦଶ ଶ୍ଲୋକ ସେ ସହରେ ଲିଖିତ ଥିଲା । ଶିଶୁରେ ଉତ୍ତରଣକୁ ଦେବତକ ଶ୍ଲୋକ ଉତ୍ତର ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ପରେ ଶ୍ରୀ ଜୟଦେବର ପଢ଼ିପଢ଼ିରେ ଶ୍ଲୋକ ପାଠ କରି । ଶେଷରେ ପଦର ବୁଝାଇରେ ତନିକାଟ ଶ୍ଲୋକ ଲୋକୋତ୍ସବାର ପାଠ କଲେ । ସେହି ତନିକାଟର ଶ୍ଲୋକ ମନ୍ତ୍ର ଏହି ସେ ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦ ନିମ୍ନଲିଙ୍କ ଦରିତ, ସେ ତାଙ୍କ ଜୀମରେ ମିଥ୍ୟାରେ ଦୋଷାର୍ଥୀ କରିବ ଷେଷକରିବାରୀ ହେବ । ଶ୍ରୀ ରସିକାନନ୍ଦଙ୍କ ଶର୍ଣ୍ଣରେ ଲୋକର କୃଷଭକ୍ତି ଉତ୍ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ; ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ ଲୋକର ସହବନ୍ଦ ବିମୁକ୍ତ ହୁଏ । ଗୋବିନ୍ଦ ଲଜ୍ଜାରେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କମୁକ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଉଡ଼ୁଯନ୍ତର ସମ୍ପର୍କମୁକ୍ତ ମୁଁ କରିଯାଇ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ କଳ୍ପିତ ଅନନ୍ତ ସବୁ ଏକାବେଳକେ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ସେମାନେ ଜୟତ ଅନକାରମ୍ୟ ଦେଖି ଲଜ୍ଜାରେ ଓ ଭୟରେ ଏକେ-ଏକେ ଉଠି ପଳାଇ ଲେଇ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରାଜଦାସୀଙ୍କୁ ଲଜ୍ଜିତା ହୋଇ ସହ ତଳେ ପକାଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲୁଗିଲେ ।

ଏହି ସମସ୍ତ ପଟକା ଦେଖି ରସିକାନନ୍ଦ ଭାବରେ ଏ ଉତ୍ସବ ଅର ଶାନ୍ତ ହେବାର ଦେଖୁ ନାହିଁ । ଭୃଦ୍ର୍ୟଦର୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀପିନ୍ଧମର୍ମିଯୀଙ୍କ ଅର ନ ଅପି ଶ୍ରୀମୋର୍ଗିବକ୍ଷଭ୍ୟାମର୍ମିରେ ଦ୍ୱାଦଶ ମହୋଷ୍ଟବ କରାଇବ । ଏହା ଭବ ରସିକାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀମତୀପିନ୍ଧମର୍ମିରୁ ପରିଚ୍ୟାଗ କଲେ । (ଫିଲେଟିକ୍)

ଶ୍ରୀମତୀପିନ୍ଧମର୍ମିର ଦାସ ।

ମୁକୁର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କର

ସ୍ଵଭାବୀ ସୁଧୋଗ !

ଶ୍ରୀ ବିମବପ୍ରତ୍ଯେଷ ଉପଦେଶମୁକ୍ତ ଦିଲ୍ଲୀ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରୀ
କେଳଳ ମୁକୁର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ଟେଲିଫୋନ୍ ପରିବର୍ତ୍ତଣା ଟେଲିଫୋନ୍ ରେ
ପାଇ ପାଇବେ । ସ୍ଵଭାବୀ ଉପଦେଶ ଯେହାର ସୁନ୍ଦର ତଥ
ସମ୍ଭାବ, ସତର ବାରକ ଓ ମୁଦ୍ରଣପୂର୍ବ, ପେଟେପର
ବିଷକ ବ୍ୟାବସାୟମାନଙ୍କ, ପ୍ରୋତ୍ସାହ ସମ୍ମୁଦ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ବ୍ୟାବସାୟମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶରେ ସମ୍ମୁଦ୍ର ।

ମୁକୁର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କର ଏବମାତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତିହୃଦୟ ।

ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରେମପ୍ରତ୍ଯେଷ ଡା. ଏ.
ପାହେବାପାଠୀବଜାର,
ବିଜ୍ଞାନଚାରୀର ପୋଖାରୀ—ବିଜ୍ଞାନ

ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ ।

ଚୌଧୁରୀବଜାର, ବିଜ୍ଞାନ ।

ସ୍ଵର୍ଗାନ୍ତ୍ରଦର୍ଶଣ—(ମହାମହୋପାଧ୍ୟେ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର-
ପଣେର ସର୍ବ ସାମନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ କେନ୍ଦ୍ରିୟ ପରିଚାରକ) ଟ ୦ ୯

Mr. M. S. Das' Presidential Address
at Bihar

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଶିଳ୍ପୀମାଳା

ହରଭକ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରାଦୟ (ଭକ୍ତିଗ୍ରହ)

ବାରବାଟୀ ଦୂର୍ଦ୍ଵାରା

ବିଜ୍ଞାନପ୍ରକାଶନକାରୀ (ଗର୍ଭଗ୍ରହ)

ବିଦ୍ୟାରହାରଳୀ

ବସନ୍ତରୀତି

ମନ୍ଦିରବୋଧ ବରଦାୟୀ

ଚାମିକ ପ୍ରେସ୍ରିଟା

ପ୍ରେସ୍ରିଟିଲ୍ୟୁରିକା

ଶ୍ରୀବାବୁଗରଜ

ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରବେଳ

ଧର୍ମଜୀବନ		ଟ ୦ ୧
ରଜନ୍ଧ୍ରାବଣ		ଟ ୦ ୯୯
ଉତ୍ତର-ବାଣୀ		ଟ ୦ ୧
ଆତ୍ମଧାରା ତଥିଶା	ଟ ୦ ୯୯
ପୂଜାବରଳବେଶୀ (ବାଲକଷ୍ମ ପଣ୍ଡନାୟକ)		ଟ ୦ ୧
ସୁରକ୍ଷା— ଅଭିମନ୍ୟ ସାମନ୍ୟ ବାର ବୃକ୍ଷ		ଟ ୦ ୧
ବାଣୀ (ଶ୍ରୀ ଦାନକର୍ମ ଭାବ୍ୟରକ୍ଷଣ ପଣ୍ଣୀତ)		ଟ ୦ ୧
ଆଜିକ ଅଭିର୍ଦ୍ଦନ—(ପ୍ରତ୍ୟେଷ)		ଟ ୦ ୧
ଅଶ୍ଵଚକସ୍ତା	ଟ ୦ ୧
ପାନ୍ତ୍ର ସମ୍ବାଦ (ବାବ୍ୟଗ୍ରହ)		ଟ ୦ ୧
ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିଗାତ୍ରକ (କର୍ତ୍ତାବାଦ ପଣ୍ଟା)	...	ଟ ୦ ୧
ଦୂର୍କ ବର ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଜାବମୋହନ ପେନାପଟ୍ଟକ ପଣ୍ଣୀତ—		
ଥୁଲୀ	ଟ ୦ ୧
ଉପବାର	ଟ ୦ ୧
ବାଗ୍ରିମ୍ବ ଅଳକ୍ଷ୍ମୀ (ଗଲ୍ଲା)	...	ଟ ୦ ୧
ପୁନର୍ମୁଦ୍ରିତୋରବ (ଗଲ୍ଲା)		ଟ ୦ ୦୨

ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟରେ ନବଦୂର୍ଗ ।

ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ମହିଳା ସଂପାଦିତ ଏକମାତ୍ର ମାର୍ଗିକ ପଦ୍ଧତି—
ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ମହିଳାମାନଙ୍କର ଲେଖନୀ ନିଃସ୍ଵର୍ଗ ସୁଚେତାମଳ ବାଲକବାଚିକାମାନଙ୍କର
ଗାତୋଷ୍ୟୋଗୀ ସୁଲଭତ ଘନ୍ୟ ପଦ୍ୟାଦି ସମ୍ମଳିତ

ପରିଚ୍ଛାରିକା ।

ମାର୍ଗିକ ପଦ୍ଧତିକା ।

ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧର ଜ୍ୟାତିକାମୀ ସାହିତ୍ୟ-ରଥୀ ଓ ବିଶ୍ଵାସ ପାପ୍ରାହିତ
ପଦ୍ଧତିକାମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରଶଂସିତ ।

ଖୁଲ୍ଲର ଅଭିଭୂତ (IVORY) କାଗଜ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ବାଲିରେ ଛୁଟା ।
ମୂଲ୍ୟ—ଅତି ସୁଲଭ ।

ଅଶ୍ରୁମ ବାର୍ତ୍ତିକ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୫ ; ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଫିମିଟ ଟ ୫
ପଦ ଲେଖି ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରାହକ ହେଉନ୍ତି ।

ତମୁରପିତ ଠିକଣାରେ ପଢ଼ ଲେଖିବେ—ମ୍ୟାନେଇର “ଫରଗୁରୁକା”
ବାବାବଜାର
ଗୋପଙ୍କ ରୂପଗତୋତ୍ତମ,
ଶ୍ରୀମତୀ କଷମ୍ଭକୁମାରୀ ଦେଇ,
ଜ୍ଞାନକା ।